

ONTWERPBEGROTING 2025

Inhoudsopgave

Inleiding	4
Kerngegevens	5
Programma's	6
Programma 1: Economie en Ruimte	6
Deelprogramma 1.1: Economie en werkgelegenheid	7
Deelprogramma 1.2: Mobiliteit	19
Deelprogramma 1.3: Wonen.....	30
Programma 2: Leefomgeving en Veiligheid	38
Deelprogramma 2.1: Kwaliteit leefomgeving	40
Deelprogramma 2.2: Veiligheid	53
Programma 3: Vitaal en Sociaal	62
Deelprogramma 3.1: Werk en inkomen.....	64
Deelprogramma 3.2: Onderwijs	75
Deelprogramma 3.3: Welzijn, gezondheid, zorg en diversiteit	84
Deelprogramma 3.4: Sport en bewegen	102
Deelprogramma 3.5: Cultuur en evenementen	108
Programma 4: Dienstverlening en bestuur	117
Deelprogramma 4.1: Dienstverlening	118
Deelprogramma 4.2: College, raad, wijkontwikkeling en wijkvernieuwing	123
Deelprogramma 4.3: Algemene inkomsten en post onvoorzien	128
Deelprogramma 4.4: Overhead en ondersteuning organisatie	131
Paragrafen	133
Paragraaf 1: Wijkontwikkeling en wijkvernieuwing	133
Paragraaf 2: Klimaat	150
Paragraaf 3: Weerstandsvermogen en risicobeheersing	172
Paragraaf 4: Onderhoud kapitaalgoederen	197
Paragraaf 5: Financiering	204
Paragraaf 6: Verbonden partijen.....	210
Paragraaf 7: Grondbeleid	234
Paragraaf 8: Lokale heffingen	248
Paragraaf 9: Bedrijfsvoering.....	255
Paragraaf 10: Openbaarheidsparagraaf (Wet open overheid)	260
Financiële positie	261
Samenvatting financieel beeld 2025-2028.....	261
Financieel meerjarenbeeld	262
Balans	285
Investing en financieringsstaat	290
Reserves	293
Voorzieningen	302
Emu saldo.....	307
Incidentele baten en lasten.....	308
Arbeidskosten gerelateerde verplichtingen	310
Overzichten	311
Begroting op taakveld	311

Begroting op deelprogramma	316
Kapitaallasten.....	318
Subsidies en inkomens overdrachten	318
Personeelskosten	319
Meerjarige exploitatieprojecten	320
Samenwerkingsverbanden.....	320
SIF-middelen	321
Strategische investeringsagenda (SIA)	323
Wettelijke indicatoren	329
Uitgangspunten begroting	329
Bestuur	331
College van Burgemeester en wethouders	332
Gemeenteraad	334

Inleiding

Voor u ligt een sluitend begrotingsvoorstel voor het jaar 2025. De plannen in deze begroting zijn gebaseerd op het coalitieakkoord 'Het begint in Groningen – voor wat echt van waarde is'. Met de investeringen die we de komende jaren doen, blijven we op een verantwoorde manier investeren om de kloof van de groeiende ongelijkheid in onze samenleving op het gebied van wonen, werkgelegenheid, onderwijs, inkomen en gezondheid te overbruggen. In deze begroting vindt u uitgebreidere informatie onder de betreffende onderdelen. Een beknopte samenvatting van de begroting vindt u in [Begroting 2025 in 't kort](#).

Kerngegevens

De peildatum van alle kerngegevens is 31 december van het betreffende jaar. Een streepje betekent dat het betreffende cijfer nog niet bekend is.

Inwoners	Begroting 2023	Rekening 2023	Begroting 2024	Beoogd 2025
Aantal inwoners	242.027	243.827	241.965	244.079
% jongeren (0 t/m 19 jaar)	19,1%	18,1%	17,9%	17,8%
% middengroep (20 t/m 64 jaar)	65,4%	66,5%	66,1%	66,2%
% ouderen (65 jaar en ouder)	15,5%	15,4%	16,0%	16,0%

Ruimtelijke kerngegevens	Begroting 2023	Rekening 2023	Beoogd 2024	Beoogd 2025*
Oppervlakte gemeente (in ha)	19.795	19.795	19.795	19.796
% binnenwater	9,4%	9,4%	9,4%	7,7%
% Functiemenging	-	59,6%	-	-
Lengte van de wegen (km)	1.215	1.215	1.215	1.189

Woningvoorraad	Begroting 2023	Rekening 2023	Beoogd 2024	Beoogd 2025
Aantal woningen	123.396	123.420	125.296	126.196
% huurwoningen	59%	62%	63%	63%
% koopwoningen	41%	38%	37%	37%
Gemiddelde WOZ-waarde	275.000	276.400	308.000	316.000

Financieel (in euro's)	2023 (Realisatie)	2024 (Primitieve Begroting)	2025 (Begroting)
Totaal lasten (excl. reservemutaties)	1.284.774.000	1.293.058.000	1.372.365.000
Rekeningresultaat	65.022.000	0	0
Omvang algemene reserve (AR)	43.894.000	56.990.000	60.337.000
Ratio weerstandsvermogen	134%	137%	150%
Inkomsten gemeentefonds	707.304.000	728.870.000	788.617.000
Opbrengst belastingen (totaal)	133.354.000	138.950.000	146.649.000
Opbrengst onroerendezaakbelasting (OZB)	108.239.000	114.580.000	119.494.000
Opbrengst roerende zaakbelasting (RZB)	132.000	141.000	146.000
Opbrengst reclamebelasting	0	650.000	672.000
Opbrengst logiesbelasting	2.869.000	2.474.000	2.474.000
Opbrengst precariobelasting	1.790.000	1.458.000	1.540.000
Opbrengst parkeerbelasting	20.324.000	19.647.000	22.323.000

Ad.*: Vanaf begroting 2025 worden de ruimtelijke kerngegevens weergegeven conform de CBS data.

Programma's

Programma 1: Economie en Ruimte

Binnen het programma Economie en Ruimte blijven we samen met onze partners investeren in maatregelen die de structuur versterken. Hiermee bieden we ondernemers, instellingen, initiatiefnemers en inwoners perspectief. Deze maatregelen zijn gericht op onze lange-termijn-doelen voor economische ontwikkeling, werkgelegenheid en woningbouw. Als kennisgemeente werken we binnen het Akkoord van Groningen samen met onze kennisinstellingen aan belangrijke speerpunten zoals energietransitie, digitalisering en gezondheid.

We zorgen voor economische groei en genoeg goede woningen in de gemeente, zowel in de stad als in de dorpen. De gemeente moet klaar zijn voor de toekomst. We houden rekening met trends en ontwikkelingen en maken gebruik van kansen in Europa en Nederland, zoals het Just Transition Fund, het Klimaatakkoord, de Woondeal en het Volkshuisvestingsfonds. Om te groeien, investeren we in betere bereikbaarheid, zowel nationaal als internationaal. Ook investeren we in het verkeer en vervoer in de regio en een beter mobiliteitsbeleid maken dat duurzame vervoersopties zoals fietsen en lopen stimuleert. Dit beleid helpt ook om de woon- en leefomgeving te verbeteren.

De gemeente wil een economie die goed is voor de welvaart en het welzijn van haar inwoners. Een sterke economie zorgt voor banen en inkomen. Dit geeft mensen zekerheid en een goed gevoel over zichzelf. Het is belangrijk dat niet alleen de huidige inwoners, maar ook toekomstige generaties van dezelfde welvaart kunnen genieten. We willen dat iedereen die in onze gemeente wil wonen, hier een plek kan vinden. Daarom zorgen we voor goede, betaalbare en duurzame woningen. De woningmarkt is krap, dus we blijven de komende jaren nieuwe huizen bouwen en onze wijken verbeteren. We werken aan wijken die klaar zijn voor de toekomst, met duurzame huizen voor iedereen, en een gezonde, groene omgeving.

Een goed werkgeversklimaat is van groot belang voor ondernemers en bedrijven omdat het de algehele economische gezondheid en aantrekkelijkheid van de regio bevordert. Wanneer de gemeente een positieve en ondersteunende werkomgeving biedt, leidt dit tot efficiëntere en effectievere dienstverlening, wat bedrijven helpt om sneller en beter te opereren. Bovendien trekt een gemeente met een goed werkgeversklimaat talent aan, wat de lokale arbeidsmarkt versterkt en innovatie stimuleert. Dit creëert een gunstig ondernemersklimaat waarin bedrijven kunnen groeien en floreren, wat uiteindelijk bijdraagt aan een dynamische en welvarende gemeenschap.

Om een fijne plek te zijn om te wonen en werken, is goede bereikbaarheid belangrijk. Vooral de bereikbaarheid van belangrijke gebieden zoals de binnenstad, het stationsgebied, het Universitair Medisch Centrum Groningen, Zernike Science Park, Europapark/Kempkensberg en het Martiniziekenhuis is essentieel. Ons verkeersbeleid is: 'te voet, met de fiets of het openbaar vervoer als het kan, met de auto als het moet'. Veel inwoners van Groningen fietsen, omdat de afstanden kort zijn en het fietsklimaat goed is. Ook is er veel steun voor het gebruik van openbaar vervoer en Park+Ride (P+R). We verbeteren de leefbaarheid van onze wijken door de openbare ruimte anders in te richten en het autoverkeer te verminderen. Omdat Groningen een belangrijke rol speelt voor werk, onderwijs, cultuur en zorg in een verder landelijke regio, blijft de bereikbaarheid met de auto wel belangrijk.

Deelprogramma's

Het programma Economie en ruimte bestaat uit de volgende deelprogramma's:

- **Economie en werkgelegenheid**
- **Mobiliteit**
- **Wonen**

Financieel overzicht lasten en baten

01 Economie en Ruimte

Omschrijving		Rekening	Actuele	Primitieve	2026	2027	2028
(Bedragen x 1.000 euro)		2023	Begroting	begroting			
			2024	2025			
<i>Lasten</i>							
01.1	Economie en werkgelegenheid	26.056	40.778	43.061	43.784	44.707	45.474
01.2	Mobiliteit	38.635	45.374	48.554	48.820	50.998	51.928
01.3	Wonen	36.798	57.177	43.899	37.801	36.851	37.108
	Totaal	101.489	143.328	135.514	130.405	132.556	134.510
<i>Baten</i>							
01.1	Economie en werkgelegenheid	4.896	7.604	8.918	8.918	8.918	8.918
01.2	Mobiliteit	34.258	32.340	35.636	35.019	35.744	36.597
01.3	Wonen	25.012	35.107	26.361	22.139	20.241	20.241
	Totaal	64.166	75.051	70.915	66.077	64.903	65.756
	Saldo van baten en lasten voor reservemutaties	-37.323	-68.277	-64.599	-64.328	-67.652	-68.754
<i>Reserve mutaties</i>							
	Totaal toevoegingen	2.745	1.962	600	126	126	126
	Totaal onttrekkingen	472	547	32	32	32	32
	Saldo van baten en lasten na reservemutaties	-39.596	-69.692	-65.167	-64.422	-67.747	-68.848

Een toelichting op deze cijfers kunt u vinden in het onderdeel 'Financiële toelichtingen begroting 2025' opgenomen onder elk deelprogramma.

In het hoofdstuk financiële positie zijn aanvullend nog de volgende overzichten en toelichtingen opgenomen:

- In het [Financieel meerjarenbeeld](#) staat een totaaloverzicht van en toelichting op de intensiveringen en dekkingsbronnen uit voorgaande jaarschijven;
- In de [Intensiveringen 2025-2028](#) staat een totaaloverzicht van en toelichting op alle intensiveringen 2025;
- In de [Dekkingsbronnen 2025-2028](#) staat een totaaloverzicht van en toelichting op alle dekkingsbronnen.

Paragraaf 3: [Weerstandsvermogen en risicobeheersing](#) geeft een totaaloverzicht van en een toelichting op de (financiële) risico's.

Paragraaf 6: [Verbonden partijen](#) geeft de inhoudelijke en financiële toelichting op de verbonden partijen.

Deelprogramma 1.1: Economie en werkgelegenheid

Een gezonde economie biedt kansen aan inwoners op werk en inkomen. Dit draagt bij aan financiële zekerheid en zorgt voor sociale cohesie. We streven naar economische groei en werkgelegenheid die bijdragen aan groene en eerlijke brede welvaart voor onze inwoners.

Samen met ondernemers en kennisinstellingen werken we aan een toekomstbestendige economie en voeren we actief en zorgvuldig regie op ruimtelijke ordening. We zetten daarbij in op verduurzaming van onze werklocaties, vitale en toekomstbestendige winkelgebieden en voorzieningen.

Gelijke kansen voor alle Groningers is het uitgangspunt. Samen met alle stakeholders uit het onderwijs en bedrijfsleven, werken we aan een arbeidsmarkt met ruimte voor duurzame ontwikkeling van talent op alle niveaus.

Schaarste wordt een steeds grotere uitdaging voor de economie. De mate van economische groei hangt sterk af van de beschikbaarheid van economische randvoorwaarden. In 2025 verwachten we een toenemende schaarste op o.a. human capital, elektriciteit, water en grondstoffen. Dit vraagt om innovatieve oplossingen en een nieuw kijk op de economie, waarin we verwachten dat lokaal ondernemerschap en korte keten aanpak een steeds belangrijkere rol gaat vervullen.

Met onze economische agenda 2023-2026 spelen we in op de kansen die de grote transitie energie, gezondheid en digitalisering ons bieden. We streven naar een volledig circulaire economie en investeren vanuit impact ondernemen in een meer inclusieve en duurzame economie. We willen binnen de grenzen blijven van wat onze planeet aankan én binnen de grenzen van wat maatschappelijk verantwoord is.

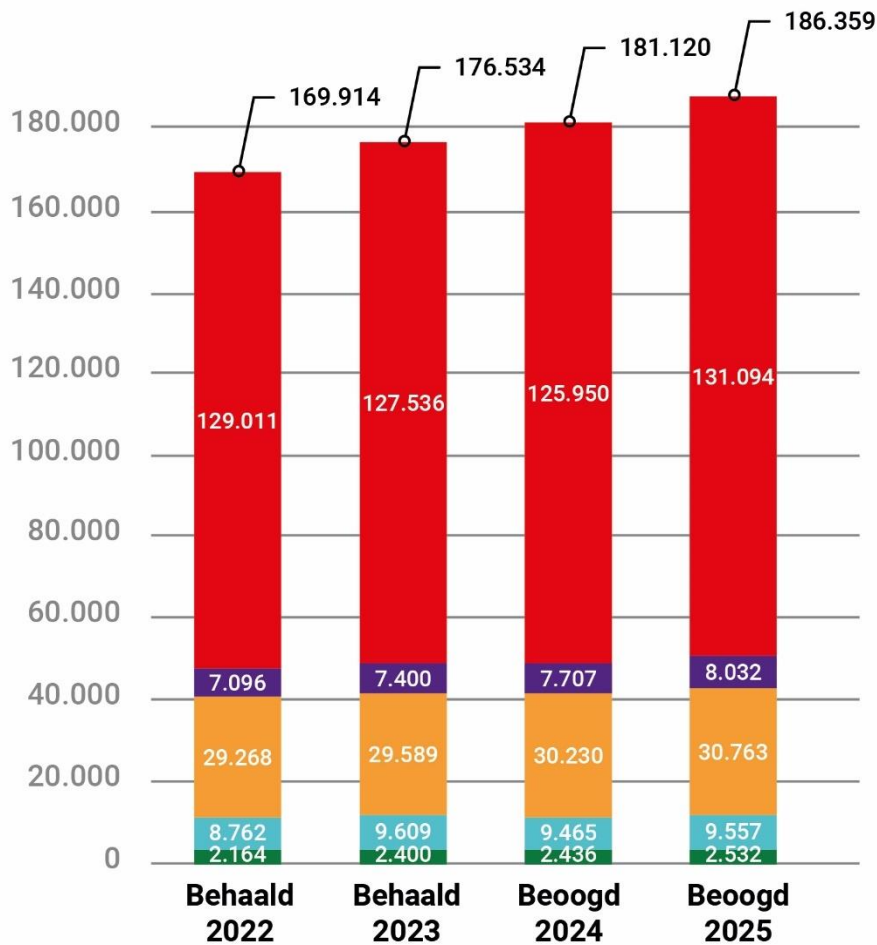
We willen koploper worden in de eiwit- en voedseltransitie. Energie- en klimaattransitie hebben prioriteit. In Noord Nederland lopen we inmiddels voorop in de waterstofeconomie. Deze speerpunten krijgen een plek in de wijze waarop we bedrijvigheid ruimtelijk faciliteren en ons landbouwbeleid invullen.

Doelen Deelprogramma 1.1: Economie en werkgelegenheid

Het deelprogramma Economie en werkgelegenheid heeft de volgende doelen:

1. Het behouden en creëren van werkgelegenheid;
2. Van economische groei naar brede welvaart;
3. Economische voorzieningen groeien mee met de groei van de gemeente.

Doel 1: Het behouden en creëren van duurzame en innovatieve werkgelegenheid.

Ontwikkeling aantal banen in de:

- Energie sector
- ICT sector (digitale economie)
- Overig
- Life science & Health (gezondheidseconomie)
- Creatieve industrie

Toelichting

Indicator en (eventueel) nadere toelichting:

Totaal aantal arbeidsplaatsen in gemeente Groningen

Toelichting: Bij het opstellen van de begroting 2024 werd verwacht dat er een kleine daling in het aantal arbeidsplaatsen zou plaatsvinden. We hebben de prognose voor het aantal banen in 2024, zoals gegeven in de begroting 2024, naar boven bijgesteld. In bovenstaande tabel is de bijgewerkte prognose verwerkt.

Ontwikkeling aantal banen in de energie sector

Toelichting: We zien in 2023 toch een grote stijging van het aantal banen in de energiesector. We verwachten dat deze stijging doorzet in 2025.

Ontwikkeling aantal banen in de ICT sector (digitale economie)

Toelichting: Vorig jaar hebben we in de toelichting beschreven dat we een stabilisatie in het aantal ICT banen verwachten voor dit jaar. Ook de voorspellingen wijzen op een stabilisatie of lichte daling. Daarom hebben we het verwachte aantal banen iets naar beneden gesteld.

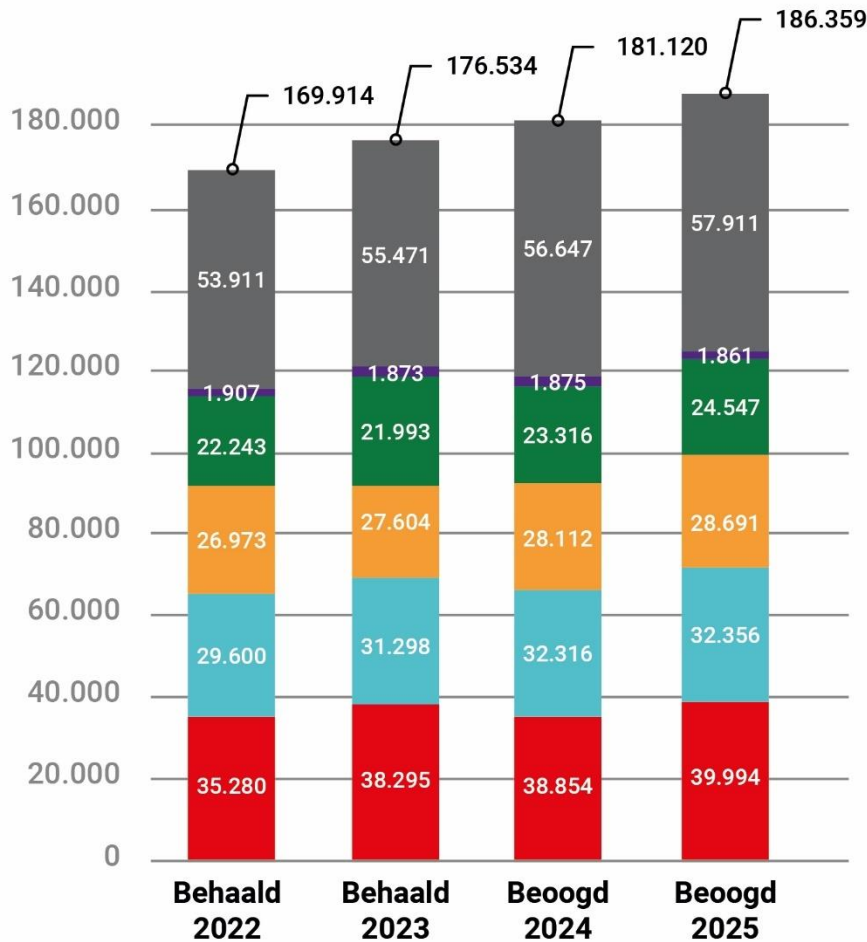
Ontwikkeling aantal banen in Life science & Health (gezondheidseconomie)

Toelichting: Vorig jaar stelden we dat het aantal banen iets was gezakt, we zien dit jaar weer een hele lichte stijging. De verwachting is dat deze stijging de komende jaren doorzet door een steeds grotere druk op de zorgsector.

Ontwikkeling aantal banen in de creatieve industrie

Toelichting: Deze sector laat al jaren een redelijk stabiele groei zien.

Doel 2: Van economische groei naar brede welvaart.

Waarvan aantal banen op/in:

- Kantoorlocaties**
- Binnenstad**
- Gemengd gebied**
- Bedrijventerreinen**
- Kennisgebied**
- Overige gebieden**

Toelichting

Indicator en (eventueel) nadere toelichting:

Totaal aantal arbeidsplaatsen in gemeente Groningen

Toelichting: Het totaal aantal arbeidsplaatsen en de uitsplitsing naar bedrijventerreinen en kantoren wordt door OIS sinds 2021 in de rapportage 'bedrijvendynamiek en werkgelegenheid' op een andere wijze geregistreerd en gerapporteerd. Deze cijfers worden in deze begroting achteraf gecorrigeerd. Waar voorheen alleen de categorieën bedrijventerreinen en kantoorlocaties in de effectindicatoren waren opgenomen, worden nu alle categorieën vermeld zodat het totaal optelt tot het totaal aantal banen in de gemeente Groningen.

Het aantal banen is ook het afgelopen jaar weer met bijna 3.5% gestegen. We verwachten dat dit ook voor het komende jaar zal gelden waarna de groei naar verwachting zal afremmen of afvlakken.

Doel 3: Economische voorzieningen groeien mee met de groei van de gemeente.

Effect indicator(en)	Behaald 2022	Behaald 2023	Beoogd 2024	Beoogd 2025
Aantal toeristische overnachtingen	631.900	631.900 (2022)	750.000	750.000
Bruto vloeroppervlak bedrijfsruimte in m ²	1.721.596	1.709.008	1.800.000	1.800.000
Bruto vloeroppervlak kantoorruimte in m ²	1.160.659	1.146.680	1.160.000	1.160.000
Leegstaand bruto vloeroppervlak bedrijfsruimte in %	2,2%	4,3%	2.8%	4%
Leegstaand bruto vloeroppervlak kantoorruimte in %	3,9%	5,3%	4.2%	5,5%
Winkelvloeroppervlakte detailhandel in m ²	451.050	449.929	465.000	465.000
Winkelvloeroppervlakte horeca in m ²	75.348	75.118	80.000	76.000
Winkelvloeroppervlakte diensten in m ²	30.073	29.964	35.000	30.500
Leegstaand detailhandel en horeca in %	3.1%	3.3%	4.5%	3,6%

* Resultaten worden elk jaar met een jaar vertraging opgeleverd.

Toelichting

Indicator en (eventueel) nadere toelichting:
Aantal toeristische overnachtingen Toelichting: Aantal toeristische overnachtingen: De aanlevering van de data over het aantal toeristische overnachtingen heeft altijd een jaar vertraging. Voor 2023 zijn nog geen cijfers bekend omdat nog veel hotels en B&B bedrijven het aantal overnachtingen niet heeft doorgegeven.
Bruto vloeroppervlak bedrijfsruimte in m ² Bruto vloeroppervlak kantoorruimte in m ² Toelichting: voor kantoren is sprake van een vervangingsmarkt: incourant aanbod verdwijnt, veelal door transformatie. Hierdoor ontstaat ruimte voor nieuwbouw op centrum/stedelijke locaties en OV-knooppunten.
Leegstaand bruto vloeroppervlak bedrijfsruimte in % Leegstaand bruto vloeroppervlak kantoorruimte in % Toelichting: na jaren van daling stabiliseert de leegstand in kantoren en bedrijfsruimten. De leegstand blijft echter onder 5% frictieleegstand, welke als een gezonde leegstand wordt geacht voor een goed functionerende markt. De vastgoedmarkt blijft gespannen. Er is weinig (courant) aanbod voor nieuwe of groeiende bedrijven.

Met de bovenstaande indicator(en) wordt de voortgang van de uitvoering van ons beleid gemeten. Indien er geen cijfers beschikbaar zijn voor dat jaar, staat er een streepje. In dat geval wordt de indicator niet jaarlijks gemeten.

Relevante beleidsnota's

Het programma is verder uitgewerkt in de volgende beleidsnota's:

- [Economische Agenda 2023 - 2026 \(2023\)](#)
- [Strategie werklocaties \(2021\)](#)
- [Ruimte voor Retail \(2021\)](#)
- [Meerjarenprogramma Stadsontwikkeling 2023-2026 \(2023\)](#)
- [MJP Stadsontwikkeling 2023-2026, Uitvoeringsagenda 2024 \(2023\)](#)
- [Uitvoeringsagenda circulaire economie 2023-2026 \(2023\)](#)
- [Strategische agenda Akkoord van Groningen 2022-2026 \(2022\)](#)
- [Omgevingsvisie Levende ruimte \(2022\)](#)
- [Centrumvisie Haren \(2018\)](#)
- [Nieuwe aanpak arbeidsmarktbeleid \(2017\)](#)
- [Watervisie - Koersen op Water \(2017\)](#)
- [Toekomstvisie Koopmansplein \(2017\)](#)

[Actualisatie Bestemming Binnenstad \(2021\)](#)
[Strategisch evenementenbeleid \(oktober 2014\)](#)
[Nota vergunningen evenementen \(2021\)](#)

Relevante ontwikkelingen

Afkoeling Nederlandse economie

De inflatie daalt van 4,1% in 2023 naar 2,9% in 2024. De economische groei is met 0,1% in 2023 laag, maar stijgt iets in 2024, naar 0,3%. Dat blijkt uit de meest recente raming van De Nederlandse Bank (DNB). Na een recordhoogte van 11,6% in 2022, is de inflatie in 2023 gedaald naar 4,1%. DNB verwacht dat deze in 2024 verder daalt naar 2,9%, en in 2025 met 2,2% dichterbij de beoogde 2% komt. De lagere energieprijzen en de renteverhogingen van de centrale banken zijn hier de belangrijkste oorzaken van. De economie is in 2023 met 0,1% gegroeid. Dat is fors lager dan in 2022, toen er nog veel groei werd ingehaald na de coronapandemie. In de komende jaren zal de groei iets hoger zijn, met 0,3% in 2024 en 1% in 2025.

De belangrijkste oorzaken van de afkoeling van de economie zijn de terugval van de wereldhandel en het monetaire beleid van de Europese Centrale Bank. Dat beleid is nodig om de hoge inflatie te bestrijden. De werkloosheid blijft laag met een 3,6% in 2023, maar loopt op naar 4% in 2024. Het Centraal Plan Bureau voorspelt voor 2025 4,5% werkloosheid. De lonen stijgen fors, met 5,9% in 2023 en 5,7% in 2024.

Verdere groei Groningse werkgelegenheid

In Groningen verwachten we voor 2025 een verdere groei van de werkgelegenheid en daling van de werkloosheid. Na een stormachtige groei in de afgelopen jaren (+6.620 arbeidsplaatsen in 2023, +8.224 in 2022) wordt voor 2025 een groei van 4.586 arbeidsplaatsen t.o.v. 2023 verwacht.

De raad is op 26 april 2023 per brief geïnformeerd over de marktanalyses bedrijventerreinen en kantoren 2022-2040. Hierin geeft het college aan welke strategie zij zal voeren met betrekking tot de voorraad kantoren en bedrijfskavels. Om de vraag te kunnen bedienen is naast het verdichten van bestaande werklocaties en het programmeren van werk in woongebieden een uitbreiding van bedrijventerreinen voorzien bij Meerstad, Westpoort en Dijkshorn/Ten Boer. Kantoren kunnen worden toegevoegd op hoogstedelijke centrummilieus en OV-knooppunten zoals Hoofdstation, Europapark/Kemkensberg en campuslocaties.

De gronduitgifte aan bedrijfskavels was in 2023 met 2,3 hectare onder de prognose. 2024 scoort naar verwachting boven de prognose door de verkoop van 33,5 hectare t.b.v. een datacenter op Westpoort II. Voor 2025 is het lastig een goede prognose te maken. In de grondexploitatie is een uitgifte van 9,3 hectare opgenomen. Afhankelijk van het effect van netcongestie (bedrijven komen met een nieuwe aanvraag voor een stroomcontract voor grootgebruikers op een wachtlijst vanwege onvoldoende transportcapaciteit van het stroomnetwerk) kan de gronduitgifte mogelijk lager uitvallen. Ditzelfde kan op termijn gelden voor de realisatie van nieuwe kantoren. Hierover meer in de [paragraaf 7. Grondbeleid](#). Naast netcongestie geven waterbedrijven signalen af dat leveringszekerheid van (drink)water voor bedrijfsprocessen op termijn ook onder druk komt te staan. Hiermee dienen we rekening te houden bij toepassing van ons vestigingskader.

Resultaten, activiteiten en prestatie-indicatoren

De resultaten geven aan wat we willen bereiken. De activiteiten geven aan wat we daarvoor doen. De prestatie indicator(en) meten de voortgang van de resultaten. De opbouw is opgesteld aan de hand van de beleidsvelden economische ontwikkeling, ruimtelijk-economische ontwikkeling, grondzaken en overige economie.

Wat willen we bereiken (resultaten)	Wat gaan we daarvoor doen (activiteiten)
--	---

Doel 1: Het behouden en creëren van werkgelegenheid

Het behouden en creëren van duurzame en innovatieve werkgelegenheid & Faciliteren van toekomstige economische groei

Marketing:

- We intensiveren onze inspanningen rondom het merkmanagement van Groningen in samenwerking met provincie, Marketing Groningen en bedrijvenverenigingen.
- We werken gezamenlijk aan de verbetering van de zichtbaarheid van baankansen, door o.a. gezamenlijke branding en campagnes. Tegelijkertijd verbeteren we de bewustwording bij werkgevers over het belang van actieve en gerichte werving en het belang van stages en traineeships.
- Voor het behouden en aantrekken van talenten van alle niveaus spelen we een verbindende rol tussen werkgevers, onderwijsinstellingen en andere stakeholders. We gaan o.a. een arbeidsmarktcampagne lanceren.

Internationaal:

- Opzetten gemeente brede Duitslandtafel (bestuurlijk/ambtelijk, strategisch en uitvoerend) met ook externe partners als platform voor kennisuitwisseling, aanjagen van innovatieve projecten en verstevigen van het netwerk met Duitsland.
- We faciliteren en ondersteunen lokale bedrijven en kennisinstellingen met het realiseren van de internationale ambities. We zijn o.a. de mogelijkheden aan het onderzoeken om een bijdrage te leveren aan de energie- en gezondheidsweek bij de World Expo.
- We intensiveren onze diplomatieke contacten met de UK en brengen onderlinge connecties tot stand met de Nordics en Noord- West Duitsland. We creëren daartoe momenten in het jaar – vaak in combinatie met geplande events – om onze internationale contacten samen te brengen. Voorjaar 2025 zal er samen met de provincie een innovatiemissie richting Schotland worden ondernomen op de thema's energie/waterstof, mobiliteit en human capital. De delegatie zal bestaan uit een afvaardiging van bestuurders, kennisinstellingen en bedrijfsleven. Ook Bremen zal onderdeel zijn van deze missie.
- We organiseren 2 learning expeditions met onze Duitse partners op de thema's energietransitie, lifescience en/of mobiliteit om de clusters beter met elkaar te verbinden, van elkaar te leren en samen aan innovatieve projecten te werken voor en leefbaar noord Europa.

Lokaal ondernemerschap:

- Samen met onze afdeling inkoop onderzoeken we de mogelijkheden om een groter deel van onze gemeentelijke inkoop te laten landen binnen onze gemeente en regio.
- We zetten meer in op lokaal ondernemerschap en ondersteunen initiatieven die bijdragen aan het behoud van de economische meerwaarde in onze gemeente. In 2025 ondersteunen we minimaal 3 projecten die hieraan bijdragen.
- We zorgen voor een nog betere interne afstemming waardoor we ondernemers aan de voorkant meer bij beleid kunnen betrekken. Daardoor zorgen we voor een breder draagvlak van onze gemeentelijke ambities.
- We werken aan een bruisende binnenstad met hoogwaardig cultureel aanbod.
- Samen met de ondernemers in het gebied Haren geven we vorm aan de uitvoeringsagenda en stimuleren we de economie in deze regio. Voorbeelden hiervan zijn de zomermarkt of Harens goud.
- In ten Boer gaan we de vereniging OTB verder helpen uitbouwen. Daarnaast zorgen we voor een goede ondersteuning rond de versterkingsopgave en het vernieuwen van het Koopmansplein.
- Samen met VNO NCW, provincie en UWV organiseren we twee keer een MKB ondernemersavond. Daarnaast zijn we nauw betrokken bij de organisatie van de Groninger Ondernemersprijs.
- We werken intensief samen met de grootste belangverenigingen van de binnenstad, GCC en KHN. We financieren hen en stemmen onze activiteiten op elkaar af. Waarbij aanbod en programmering centraal staan.

Doel 2: Van economische groei naar brede welvaart

Investeren in de economie van morgen

Algemeen:

- We geven bedrijfskavels uit op basis van een vestigingskader: grootste economische spin-off, maatschappelijke meerwaarde en toegevoegde waarde voor werkgelegenheid;
- We investeren samen met onze partners in het Akkoord van Groningen en het NPG in de groei van onze campuslocaties Healthy Ageing Campus (UMCG e.o.), Vitaliteitscampus (Kardinge), ICT Campus Niemeyer Open, Duurzaamheidscampus Suikerzijde en Campus Zernike.
- We programmeren werk in (nieuwe) woonwijken Suikerzijde, Stadshavens en Meerstad, en voegen werkprogramma toe op het Stationsgebied, Europapark en Corpus den Hoorn-zuid.

Impact ondernemerschap:

- We maken een nieuw programma impact ondernemen. Deze gaat Q1 naar de raad. Onderdeel daarvan is o.a. meer inzetten op het betrekken van reguliere bedrijven in maatschappelijke vraagstukken.
- We verkennen de mogelijkheid om een ondernemerschapstraject te ontwikkelen voor bestaande- en startende impactondernemers. We zetten hierbij in op professionalisering van de sector en kijken naar de bedrijfsvoering, financieringsmogelijkheden en marketing.
- We onderzoeken de mogelijkheid om impact ondernemerschap meer te stimuleren vanuit een te ontwikkelen netwerk of coalitie.
- We ondersteunen – inhoudelijk en op het vlak van financieringsstrategie – twee initiatieven ter bevordering van de (start)positie van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt.

Gezondheidseconomie:

- We hebben de ambitie om de Health Data Acces Body (HDAB) te laten landen in Groningen. Hiermee wordt Groningen het brandpunt van baanbrekende zorginnovatie. HDAB is een onderdeel van Health Data Valley.
- Vanuit preventie oogpunt willen wij met stakeholders samenwerken op minimaal twee projecten waarbij waarde wordt toegevoegd aan burger en bedrijfsleven. Voorbeelden hiervan zijn het bouwen van een digital twin binnen de gemeente rondom gezondheidsvraagstukken en E-consulting bij mentale problemen.
- Wij faciliteren HiNoord, UMCG en andere stakeholders bij de organisatie van de 'road to Osaka' en de healthy ageing week op de World Expo 2025 in Osaka.
- We zetten in op het verder doorontwikkelen van de life science sector door o.a. de mogelijkheden voor een polymerenfaciliteit te onderzoeken en verdere lab ontwikkelingen de komende jaren.

Digitalisering:

- Extern adviseren we kennisinstellingen bij de projectontwikkeling en een subsidieaanvraag waarbij postdocs binnen deep tech tijd en ruimte krijgen om de mogelijkheden van commercialisatie van hun vindingen te verkennen. In Q1 2025 verwachten we een positieve beschikking tot ontvangen.
- We helpen het MKB met een versnelling in digitalisering en cyberweerbaarheid door programma's te ontwikkelen of hieraan een bijdrage te leveren. Een voorbeeld hiervan is de ondernemersacademy.
- We stimuleren (technologische) innovatie door bij te dragen aan programma's als Founded in Groningen waardoor start-ups en scale-ups beter gefaciliteerd worden. In 2025 wordt o.a. een investeerders diner organiseren waarbij we startups met investeerders koppelen.

<p>Vergroenen, biodiverser maken en verduurzamen van bedrijventerreinen</p>	<p>Op basis van de Strategie werklocaties (2021) volgen we de volgende sporen om de groei van de werkgelegenheid ruimtelijk te faciliteren:</p> <p>Algemeen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • We maken onze bestaande bedrijventerreinen toekomstbestendig. We gaan verder met de in 2024 gestarte trajecten voor een toekomstvisie op Winschoterdiep, Oosterhoogbrug en Hoogkerk (inclusief Aduarderdiep). We starten in 2025 met nieuwe trajecten op Ulgersmaweg, Driebond, Eemspoort, Felland (Haren) en Hoendiep Noord. Voor Scandinavische havens is de toekomstvisie vastgesteld en werken we in 2025 een ontwikkelstrategie & uitvoeringsprogramma uit. We hebben in de begroting (beperkte) middelen voor de uitvoering van deze visies en programma's. We lobbyen samen met RGA en G6 voor investerings- en herstructureringsmiddelen voor werklocaties in het kader van het rijksprogramma 'Ruimte voor economie'. • We hebben als onderdeel van de uitvoeringsagenda Novex RGA een regionale bedrijventerreinenstrategie opgesteld inclusief een regionaal vestigingskader. Hierin stemmen we zowel het planaanbod af als de benodigde kwalitatieve ingrepen ten behoeve van toekomstbestendige werklocaties. • We breiden de voorraad bedrijventerreinen uit om de marktvraag te bedienen. Westpoort II en Meerstad I en II zijn toegevoegd aan de grondexploitatie. Westpoort IC wordt in 2025 toegevoegd aan de voorraad. We zoeken naar een locatie voor uitbreiding Dijkshorn-Ten Boer. <p>Energie:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Met betrekking tot het toekomstbestendig maken van bedrijventerreinen starten we minimaal 3 (investerings)projecten op het gebied van duurzame energievoorzieningen. • We organiseren minimaal 2 excursies of evenementen rondom waterstoftransitie voor MKB'ers. • Ondanks netcongestie en ruimtegebrek creëren we mogelijkheden voor meerdere nieuwe bedrijfsvestigingen. • We organiseren twee communicatieacties waarbij we ondernemers informeren over het belang van het reduceren van CO2 uitstoot. • We starten met het in kaart brengen van de impact van waterschaarste op de lokale economie. <p>Veiligheid:</p> <ul style="list-style-type: none"> • We werken aan een aanpak ondermijning bedrijventerreinen.
<p>Op naar een volledig circulaire economie</p>	<p>Op basis van de Uitvoeringsagenda circulaire economie 2023-2026 (2023) werken we een aantal beleidslijnen uit:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Uitvoering van agenda landelijk gebied en routekaart+ uitvoeringsprogramma voor voedsel- en eiwittransitie; • Ruimtelijk faciliteren van (startende) bedrijvigheid t.b.v. de circulaire economie, o.a. het realiseren van permanente huisvesting voor de textiel-hub, bouwmaterialen-hub en circulaire bedrijvigheid rondom onze afval-brengstations. We onderzoeken de ruimtebehoefte en kansen voor een bouwhub. • We voeren met partners twee projecten rondom verwaarden reststromen uit op Winschoterdiep en Euvelgunne. • We vervullen een makel- en schakelfunctie tussen bedrijven onderling en tussen bedrijven en de gemeente Groningen die oplossingen hebben voor hoogwaardig hergebruik van reststromen en stimuleren daarmee het opzetten van ketenprojecten. • Samen met de verschillende circulaire partners binnen de gemeente stellen wij een actieagenda circulaire bouw op. • In samenwerking met Circulair Groningen organiseren we verschillende circotracks (o.a. op de onderwerpen bouw en textiel)

	<ul style="list-style-type: none"> • Samen met een consortium van circulaire ondernemers werken we aan een project om de binnenstad verpakkingsvrij te maken.
--	--

Doel 3: Economische voorzieningen groeien mee met de groei van de gemeente

Vitale en toekomstbestendige centrumgebieden met een prettig verblijfsklimaat	<ul style="list-style-type: none"> • We werken met negen andere steden, drie departementen en drie organisaties de komende vier jaar samen in deze City Deal Dynamische Binnensteden. • We werken (mede op basis van aangenomen moties) aan (aanpassing) van beleid voor de dag horeca in de binnenstad, bezorg- en afhaaleconomie; • We hebben een voorbereidingsbesluit genomen om uitbreiding van supermarkten in de binnenstad planologisch onmogelijk te maken. We werken aan beleidsregels die opgenomen worden ion het omgevingsplan Binnenstad. • We werken met ondernemers aan een werkwijze waarmee we lokaal ondernemerschap stimuleren; • We herijken ons reclamebeleid om uitingsvormen en locaties van reclame in de openbare ruimte in te perken; • We investeren in de randvoorwaarden voor het nieuwe handelsplein (contouren Vismarkt/Akerk), zodat deze optimaal zijn voor een goed florerende warenmarkt.
Stimuleren en faciliteren van 'Werk in de Wijk'	<ul style="list-style-type: none"> • We programmeren werk zo veel mogelijk in de wijk om levendige, gemengde gebieden te creëren. Dit doen we bij bestaande wijkwinkelcentra, in nieuwe gebiedsontwikkelingen Suikerzijde, Stadshavens en Meerstad en met uitvoering van ons nieuw vast te stellen broedplaatsenbeleid.
Versterken en vergroenen bovenwijkse voorzieningencentra	<ul style="list-style-type: none"> • Winkelcentra met een groter verzorgingsgebied dan de wijk worden versterkt en vergroend: de binnenstad, Paddepoel, centrumgebied Haren; • Ter versterking van het sociale fundament in de wijk ontwikkelen we wijkwinkelcentra naar wijkcentra met een mix van winkelen, werken, (para)medische-, dienstverlenende en maatschappelijke voorzieningen. We pakken volgend op de versterkingsoperatie het Koopmansplein in Ten Boer aan. We investeren in de De Savornin Lohmanlaan, het Overwinningsplein, Helpman. We verbeteren de verblijfskwaliteit van wijkwinkelcentra in o.a. Selwerd, Lewenborg en Beijum-Oost.
In Groningen is volop ruimte voor ontspanning	<ul style="list-style-type: none"> • We werken een agenda voor de vrije tijdseconomie uit. • We werken de komende jaren aan het vernieuwen of versterken van een aantal belangrijke voorzieningen in onze gemeente: Muziekcentrum de Oosterpoort, sportcentrum Karding en Martiniplaza. • We intensiveren handhaving op het water in een groter areaal (onder andere Meerstad, Dudok aan het diep en de Stadshavens) ter bevordering van veilige en aangename recreatie op het water.

Grondzaken: Zie Paragraaf 7: [Grondbeleid](#).

Overige economie

Het uitvoeren van projecten door het Fonds Ondernemend Groningen.	<ul style="list-style-type: none"> • We dragen jaarlijks bij aan het Fonds Ondernemend Groningen.
---	--

Prestatie indicator(en)	Behaald	Behaald	Beoogd	Beoogd
	2022	2023	2024	2025
Aantal uitgevoerde bedrijfsbezoeken	510	590	>580	600
Aantal adviesgesprekken horeca	750	1.000	>1.100	1200
Aantal projecten ondersteund	102	106	>100	103
Aantal bedrijven geparticipeerd in door ons opgezette activiteiten	265	350	>300	310

Toelichting

Indicator en (eventueel) nadere toelichting:

Aantal adviesgesprekken horeca

Toelichting: Nu de coronapandemie voorbij is verwachten we dat het aantal adviesgesprekken horeca in 2025 weer op het oude niveau komt van voor de coronapandemie.

Met de bovenstaande indicator(en) wordt de voortgang van de uitvoering van ons beleid gemeten. Indien er geen cijfers beschikbaar zijn voor dat jaar, staat er een streepje. In dat geval wordt de indicator niet jaarlijks gemeten.

Financiën

Financieel overzicht lasten en baten

01.1 Economie en werkgelegenheid

Omschrijving (Bedragen x 1.000 euro)	Rekening 2023	Actuele Begroting 2024	Primitieve begroting 2025	2026	2027	2028
<i>Lasten</i>	26.056	40.778	43.061	43.784	44.707	45.474
<i>Baten</i>	4.896	7.604	8.918	8.918	8.918	8.918
Saldo van baten en lasten voor reservemutaties	-21.160	-33.174	-34.143	-34.866	-35.789	-36.556
<i>Reserve mutaties</i>						
Totaal toevoegingen	0	371	0	0	0	0
Totaal onttrekkingen	0	0	0	0	0	0
Saldo van baten en lasten na reservemutaties	-21.160	-33.545	-34.143	-34.866	-35.789	-36.556

Financiële toelichtingen begroting 2025

Hieronder lichten we achtereenvolgens toe waar het geld vandaan komt en waar het naartoe gaat, welke extra middelen er beschikbaar worden gesteld en of daar extra dekking tegenover staat. Hierbij geven we op hoofdlijnen aan wat de verschillen zijn in beschikbare baten en lasten ten opzichte van de vorige begroting.

Toelichtingen op baten en lasten begroting 2025

1.1: Economie en werkgelegenheid	Lasten	Baten	Saldo
Begroting 2025	43.061	8.918	-34.143
Waarvan intensiveringen 2025	500	0	-500
Bestaand beleid 2025	42.561	8.918	-33.643
Verschil ten opzichte van 2024	1.783	1.314	-469

Waar gaat het geld voornamelijk naar toe (bestaand beleid), inclusief verklaring verschil ten opzichte van begroting 2024 op hoofdlijnen (schuin gedrukt):

1.1: Economie en werkgelegenheid	Lasten	Baten
Economische agenda	1.600	
Stichting Marketing Groningen	730	
Tijdelijke organisatie voor merkmanagement en marketingeconomie	268	
Akkoord van Groningen	1.250	750
De inzet van deze middelen wordt deels gedekt uit bijdragen van de Akkoord-partners.		
Personele inzet economische ontwikkeling	2.900	
<p>Personele inzet op diverse onderdelen binnen het beleidsthema Economische ontwikkeling.</p> <p><i>Verschil t.o.v. 2024: De begrote personeelslasten zijn gestegen met ca. 600 duizend euro. De belangrijkste oorzaak hiervoor is de nieuwe BBV notitie overhead (december 2023) die met ingang van begroting 2025 van kracht is. Een belangrijk uitgangspunt hierbij is dat lasten zoveel mogelijk direct worden toegerekend aan de taakvelden en deelprogramma's. Als gevolg hiervan is er een verschuiving van lasten van deelprogramma 4.4 (Overhead en ondersteuning organisatie) naar dit deelprogramma.</i></p>		
Reguliere activiteiten economische ontwikkeling	700	
Dit budget houdt verband met reguliere activiteiten voortkomend uit eerdere economische programma's.		
Intensiveringsmiddelen programma Ruimtelijke economie		
We hebben middelen gereserveerd voor onder meer de revitalisering van bedrijventerreinen, het investeren in dynamo's, het verbeteren van wijk- en dorpswinkelcentra en de ontwikkeling van broedplaatsen.		
Markt- en havenwezen	2.500	1.200
<p>Voor het markt- en havenwezen hebben we middelen begroot (2,5 miljoen euro), waaronder de lasten voor de brugbediening in onze gemeente (1,5 miljoen euro).</p> <p>In 2025 verwachten we uit marktgeden 0,9 miljoen euro en uit havengelden 0,3 miljoen euro te ontvangen.</p>		
Strategisch bezit	10.000	6.700
Dit zijn gemeentelijke panden en percelen die zijn aangekocht met het doel om op een later tijdstip te worden (her)ontwikkeld.		
<p><i>Verschil t.o.v. 2024</i></p> <p><i>Lagere lasten van 0,2 miljoen euro: De afname van de lasten wordt vooral verklaard doordat we in de vorige begroting incidenteel 500 duizend euro hebben opgenomen voor het achterstallig onderhoud van stadse monumenten. In deze begroting nemen we de middelen niet meer op.</i></p> <p><i>Hogere baten van 1,5 miljoen euro: De toename van de baten bestaat vooral uit gestegen huurinkomsten. Dit komt onder andere door het toevoegen van een aantal panden aan het strategisch bezit.</i></p>		
Kapitaallasten bovenwijkse voorzieningen Meerstad	4.100	
Bovenwijkse infrastructuur	1.500	
<p>SIF-middelen voor de ontwikkeling en realisatie van bovenwijkse infrastructuur.</p> <p><i>Verschil t.o.v. 2024: Hogere lasten van 1,5 miljoen euro. Enerzijds is in 2025 aanvullend 500 duizend euro beschikbaar voor bovenwijkse infrastructuur volgens de meerjarenraming van het SIF. Dit leidt tot hogere lasten van 500 duizend euro.</i></p> <p><i>Daarnaast is in 2024 incidenteel 250 duizend euro voor plankosten Lelylijn beschikbaar gesteld. Ook is incidenteel 750 duizend euro voor de verkenning en realisatie van het station Suikerzijde beschikbaar gesteld. Deze kosten zijn gedekt met beschikbare SIF-middelen. In deze begroting nemen we de SIF-middelen weer op. Dit leidt tot hoger lasten van 1 miljoen euro.</i></p>		
Kapitaallasten	7.100	
Dit betreft het kapitaallastenbudget in verband met investeringen in gemeentelijke ruimtelijk-economische projecten/activa.		
Suikerzijde	3.380	
SIF-middelen begroot voor de structurele dekking van beheer- en rentelasten bij de gebiedsontwikkeling van de Suikerzijde.		

Regio Groningen-Assen	1.600
Personele inzet	1.100
Overige verschillen t.o.v. 2024	
Noodpakket energie voor MKB: In 2024 is 945 duizend euro beschikbaar gesteld voor het Noodpakket Energiekosten en Inflatie voor het MKB. In deze begroting nemen we deze middelen niet meer op. Dit leidt tot een lastendaling van 945 duizend euro.	

Waar zetten we dit jaar extra geld voor in (intensiveringen) en waar hebben we extra dekkingsbronnen binnen dit deelprogramma:

1.1	Intensiveringen en dekkingsbronnen 2025	Intensivering	I/S	Dekking
6	Ontwikkelbedrijf	500	I	

De nummering komt overeen met de nummering in het [Financieel meerjarenbeeld](#), hier staat een totaaloverzicht van en toelichting op de intensiveringen en dekkingsbronnen uit voorgaande jaarschijven.

Deelprogramma 1.2: Mobiliteit

In het deelprogramma Mobiliteit staat een goed bereikbare gemeente met een aantrekkelijke, veilige en gezonde leefomgeving centraal. Uitgangspunt van ons mobiliteitsbeleid is om lopen, fietsen en het openbaar vervoer te stimuleren en de auto daar waar noodzakelijk te faciliteren. Met een stevig groeiende gemeente is het een flinke uitdaging om de impact van het (auto)verkeer zoveel mogelijk in balans te houden met aantrekkelijkheid en leefbaarheid. Samen met het terugdringen van de CO₂-uitstoot in het kader van onze klimaatdoelstellingen vraagt dit om een transitie naar minder ruimte innemende en emissievrije mobiliteit. Het speelveld rond mobiliteit gaat de komende tijd hierdoor flink veranderen.

Doelen Deelprogramma 1.2: Mobiliteit

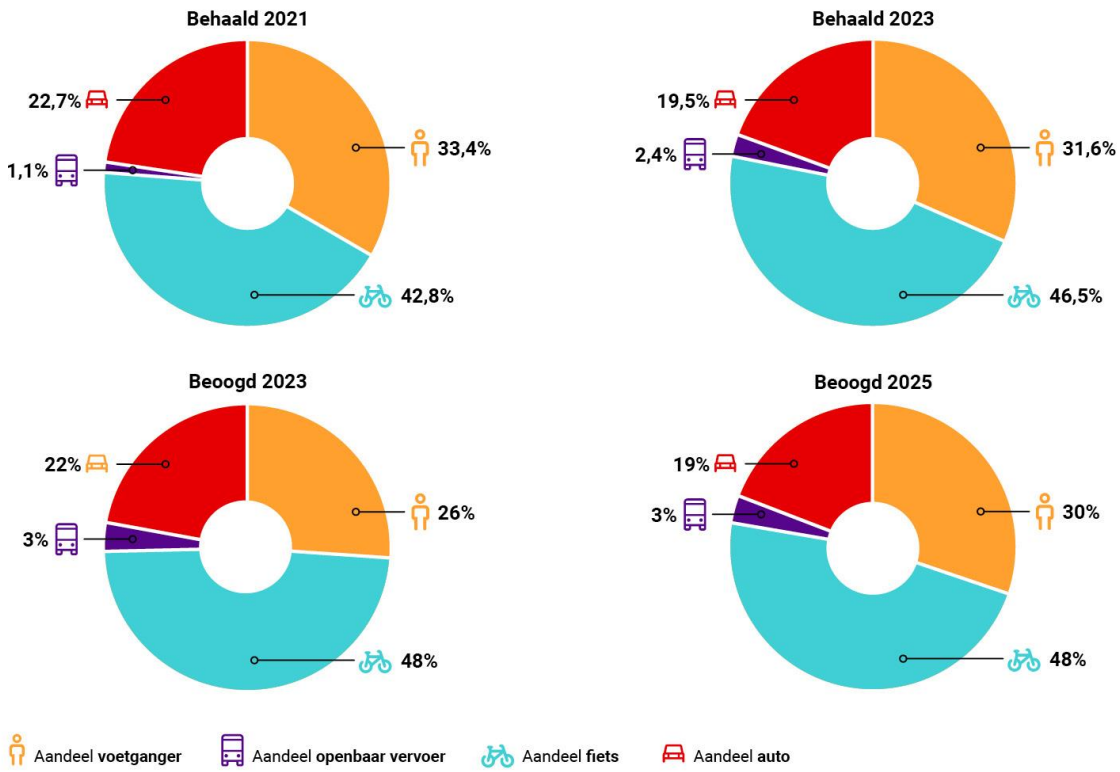
Het deelprogramma Mobiliteit heeft de volgende doelen:

1. Wij stimuleren lopen, fietsen en het openbaar vervoer;
2. Wij willen dat Groningen voor iedereen goed bereikbaar is en blijft op een zo veilige en duurzame manier;
3. Wij geven voorrang aan innovatieve en schone vormen van personen- en goederenvervoer waarmee de CO₂-uitstoot verminderd wordt.

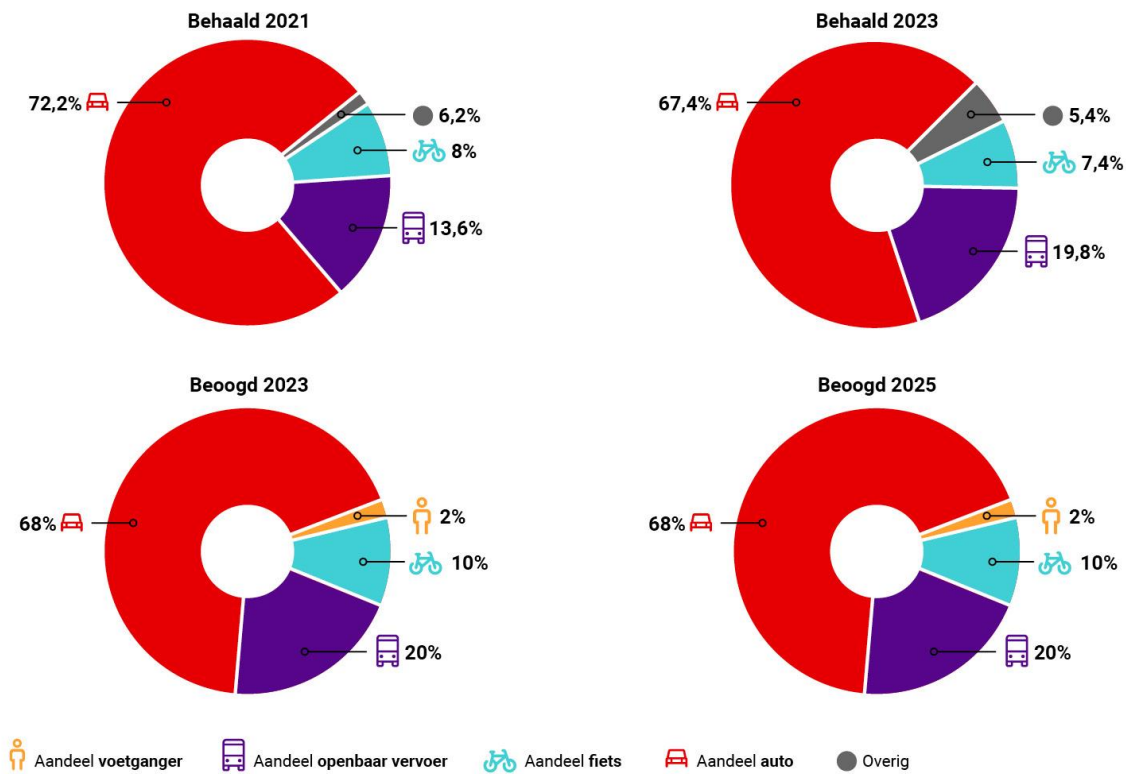
Doel 1: Wij stimuleren lopen, fietsen en het openbaar vervoer.

Effect indicator(en)	Behaald 2021	Behaald 2023	Beoogd 2023	Beoogd 2025
Vervoerswijzekeuze (modal split) binnen Groningen*:				
• Aandeel voetganger	33,4%	31,6%	26%	30%
• Aandeel fiets	42,8%	46,5%	48%	48%
• Aandeel openbaar vervoer	1,1%	2,4%	3%	3%
• Aandeel auto	22,7%	19,5%	22%	19%
Vervoerswijzekeuze (modal split) van en naar Groningen*:				
• Aandeel voetganger	-	-	2%	2%
• Aandeel fiets	8,0%	7,4%	10%	10%
• Aandeel openbaar vervoer	13,6%	19,8%	20%	20%
• Aandeel auto	72,2%	67,4%	68%	68%

Vervoerswijzekeuze (modal split) binnen Groningen

Vervoerswijzekeuze (modal split) van en naar Groningen

Toelichting

Indicator en (eventueel) nadere toelichting:

Vervoerswijzekeuze (modal split) binnen Groningen*

Vervoerswijzekeuze (modal split) van en naar Groningen*

Toelichting: De cijfers die betrekking hebben op het aandeel verplaatsingen binnen de gemeente Groningen en van en naar de gemeente Groningen ontvangen we tweejaarlijks van het CBS. De optelsom van het aandeel verplaatsingen is geen 100%, omdat een beperkt deel van de verplaatsingen onder de categorie 'overig' valt. Het relatief grote verschil tussen behaald 2021 en behaald 2023 is waarschijnlijk het gevolg van ander reisgedrag tijdens de coronacrisis.

Doel 2: Wij willen dat Groningen voor iedereen goed bereikbaar is en blijft op een zo veilige en duurzame manier.

Doel 3: Wij geven voorrang aan innovatieve en schone vormen van personen- en goederenvervoer waarmee de CO₂-uitstoot verminderd wordt.

Effect indicator(en)	Behaald 2022	Behaald 2023	Beoogd 2024	Beoogd 2025
Maximum aantal verkeersslachtoffers (doden en gewonden) in Groningen	430	463	290	0
Aandeel schone voertuigen in het wagenpark:				
• Gemeentelijk wagenpark	21%	24%	25%	27%
• Stedelijke logistiek binnenstad	-	18%	17%	20%

Toelichting

Indicator en (eventueel) nadere toelichting:

Maximum aantal verkeersslachtoffers (doden en gewonden) in Groningen

Toelichting: De indicator voor het beoogde maximum aantal verkeersslachtoffers in Groningen voor 2025 staat op nul, want uiteindelijk is ieder verkeersslachtoffer er één teveel.

Met de bovenstaande indicator(en) wordt de voortgang van de uitvoering van ons beleid gemeten. Indien er geen cijfers beschikbaar zijn voor dat jaar, staat er een streepje. In dat geval wordt de indicator niet jaarlijks gemeten.

Relevante beleidsnota's

Het programma is verder uitgewerkt in de volgende beleidsnota's:

[Meerjarenprogramma's Stadsontwikkeling 2023-2026 \(2023\)](#)

[Uitvoeringsagenda 2024 bij Meerjarenprogramma's Stadsontwikkeling 2023-2026](#)

[Beleidsplan Verkeerslichten Groningen \(2023\)](#)

[Ruimte voor zero-emissie Stadslogistiek \(2021\)](#)

[Mobiliteitsvisie Groningen Goed op Weg \(2021\)](#)

[Nieuwe Ruimte - Ontwerpleidraad Leefkwaliteit Openbare Ruimte \(2021\)](#)

[Visie Openbare Laadinfrastructuur Groningen 2025 \(2020\)](#)

[Parkeervisie 2018-2025 \(2018\)](#)

Relevante ontwikkelingen

Het aantal inwoners, arbeidsplaatsen en bezoekers in Groningen groeit. En als gevolg daarvan ook de mobiliteit in en naar onze gemeente. Daardoor wordt het steeds drukker op straat en lopen we ook vaker tegen de grenzen van onze mobiliteit aan. Om te voorkomen dat het welzijn van onze inwoners hier negatief door beïnvloed wordt, geven we lopen, fietsen en het openbaar vervoer prioriteit. In onze Mobiliteitsvisie hebben we daarom bepaald dat deze vormen van mobiliteit én de kwaliteit van de openbare ruimte leidend zijn bij het maken van keuzes en niet langer de

auto. Zo maken we onze straten en pleinen weer leefbaar en aantrekkelijk. Uiteraard sluiten onze doelstellingen uit de Mobiliteitsvisie naadloos aan op het coalitieakkoord 'Het begint in Groningen: voor wat echt van waarde is'.

Na jaren van voorbereiding wordt op 1 april 2025 de zero-emissiezone voor bedrijfs- en vrachtauto's in de binnenstad van Groningen ingevoerd. Zo zorgen we voor schonere lucht en meer ruimte voor voetgangers en fietsers. Samen met zo'n dertig andere gemeenten in Nederland voorkomen we met deze maatregel de uitstoot van één megaton CO₂. Uiteraard realiseren wij ons dat de invoering van de zero-emissiezone de nodige inspanningen vergt van bedrijven en organisaties, omdat zij soms andere keuzes moeten maken voor wat betreft investeringen in uitstootvrije voertuigen en aanpassingen aan hun bedrijfsvoering. Communicatie is én blijft daarom ook de komende tijd belangrijk bij de invoering van de zero-emissiezone.

Hoewel de reizigersaantallen in het trein- en busvervoer tijdens en na de coronacrisis fors onder het niveau van 2019 lagen, zien we inmiddels wel een duidelijk stijgende lijn. Op werkdagen is het aantal reizigers nog lager, maar in de weekenden is juist een toename zichtbaar van met name sociaal-recreatieve reizigers. Het OV-bureau Groningen Drenthe speelt in op het 'nieuwe normaal' door het aanbod goed af te stemmen op de vraag.

Vanaf de zomer 2025 kunnen de regionale treinen van/naar Roodeschool (en Eemshaven), Delfzijl, Veendam, Bad Nieuweschans (en Leer) en Leeuwarden door rijden en zullen deze niet langer beginnen of eindigen op het Hoofdstation. Daarmee ontstaan rechtstreekse verbindingen tussen Delfzijl en Veendam, tussen Roodeschool (of Eemshaven) en Bad Nieuweschans en tussen Leeuwarden en Groningen Europapark. Aan Nederlandse en Duitse zijde wordt verder gewerkt aan de Wunderline inclusief de bouw van de Friesen Brücke over de Ems. De verwachting is dat medio 2025 snelle treinen tussen Groningen en Leer kunnen gaan rijden.

Na Operatie Ring Zuid met grootschalige afsluitingen en omlleidingen, is in september 2024 de nieuwe Zuidelijke Ringweg in gebruik genomen door het autoverkeer. Meteen daarna zijn we begonnen met de afrondende werkzaamheden die doorlopen tot ver in 2025. In deze periode worden oude constructies opgeruimd, bomen en struiken aangeplant en lokale wegen afgebouwd en aangesloten op het hoofdwegennet. Het volledige project Aanpak Ring Zuid wordt opgeleverd in 2025. Dit betekent dat er ook in 2025 de nodige hinder voor het verkeer is. Om de minder hinder aanpak die Groningen Bereikbaar voor ons uitvoert ook in 2025 voort te kunnen blijven zetten, wordt de huidige Bestuursafspraken Groningen Bereikbaar met één jaar verlengd tot en met 31 december 2025. Over het toekomstige takenpakket van Groningen Bereikbaar, dus na 2025, denken we gezamenlijk met andere partners,

zoals Rijkswaterstaat en de Provincie Groningen, na. In de loop van 2025 moet dit leiden tot een nieuwe bestuursovereenkomst met ingang van 1 januari 2026.

De situatie rondom netcongestie wordt ook voor het deelprogramma Mobiliteit steeds bepalender. Doordat het elektriciteitsnet steeds voller raakt, worden er door Enexis sinds eind 2023 geen nieuwe aansluitingen voor grootverbruikers meer afgegeven. Ook verzwaringen van bestaande aansluitingen zijn niet langer mogelijk en de situatie op het laagspanningsnet voor kleinverbruikers dreigt dezelfde kant op te gaan. De verwachting is dat deze situatie minimaal zeven jaar gaat duren, totdat de netverzwaring is uitgevoerd. Netcongestie raakt veel van onze verduurzamingsopgaven en beoogde ontwikkelingen. Zo heeft dit gevolgen voor de uitrol van snellaadinfrastructuur, de aanleg van beweegbare bruggen en nieuwe fietsenstallingen en parkeergarages. Bij veel ontwikkelingen in 2025 en daarna zal netcongestie een bepalende en soms zelfs leidende factor gaan worden.

Resultaten, activiteiten en prestatie-indicatoren

De resultaten geven aan wat we willen bereiken. De activiteiten geven aan wat we daarvoor doen. De prestatie indicator(en) meten de voortgang van de resultaten. De opbouw is opgesteld aan de hand van de beleidsvelden vervoerswijzen, effect op de directe omgeving, slim en duurzaam.

Wat willen we bereiken (resultaten)	Wat gaan we daarvoor doen (activiteiten)
Vervoerswijzen	
<p>Toename van ruimte-efficiënte, schone en gezonde vervoerswijzen door groei van het aandeel voetgangers, fiets en openbaar vervoer en afname van het aandeel auto's zowel binnen gemeente Groningen als van en naar Groningen met als doel: herwinnen openbare ruimte, verminderen CO₂ uitstoot en realiseren van een gezondere leefomgeving.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Met onze Europese partners werken we vanuit het Interreg North Sea Project 'Active Cities' aan het uitwisselen van kennis over en het initiëren van opdrachten en onderzoeken ter stimulering van ons loopbeleid. Vanuit Active Cities gaan we ook aan de slag met de pilot 'Loopvriendelijk Paddepoel bij Winkelcentrum Paddepoel. De pilot bestaat uit een ontwerp van het gewenste buurtloopnetwerk en tijdelijke ruimtelijke interventies op de Eikenlaan/ Dierenriemstraat. • Conform ons Uitvoeringsprogramma Lopen, Fietsen en Verkeersveiligheid gaan we verder met de aanleg van onze regionale doorfietsroutes (naar Leek, Assen en Zuidlaren), het verbeteren van bestaande fietsroutes (Rijksstraatweg Glimmen-Haren en Jaagpad), de aanleg van ontbrekende schakels (fietspad Noordelijke Ringweg, fietspad BAT Niemeyer, fietsroute P+R Hoogkerk-Groningen Zuid en doortrekken Suikerzijderoute naar Hoogkerk), de aanleg van fietsstraten (Kerklaan (in Groningen), Korreweg en Helperzoom Noord) en de realisatie van nieuwe fiets- en voetgangersbruggen (Eemskanaal en Oosterkade-Winschoterkade). • We stellen een nieuwe Fietsstrategie Groningen 2025-2035 op met daarin belangrijke fietsthema's zoals gedrag en (verkeers)veiligheid, het scheiden van fietsers van brom- en/of snorfietsers op bepaalde routes en fietsrecreatie. • De fysieke toegankelijkheid van station Groningen Noord wordt verbeterd. Gelijktijdig worden extra fietsenstallingen aangelegd en wordt het aantal OV-fietsen hier uitgebreid. • We werken samen met Rijkswaterstaat aan het definitief ontwerp van zowel de Paddepoelsterbrug als de Gerrit Krolbrug en de bijbehorende planologische procedures. Voor de busbaanbrug over het Van Starckenborghkanaal gaan we verder met een verkenning van mogelijke oplossingsrichtingen. • De werkzaamheden aan de ombouw van het Hoofdstation in het kader van Groningen Spoorzone gaan onverminderd door. De reizigerstunnel wordt geopend en de sporen worden met elkaar verbonden. Deze doorkoppeling zorgt ervoor dat treinen kunnen doorrijden en dat reizigers vanuit bijvoorbeeld Leeuwarden zonder overstap naar Groningen Europapark kunnen reizen.

	<ul style="list-style-type: none"> • We starten met de aanbesteding van de Insnijding Emmaviaduct. Na realisatie hiervan kunnen bussen uit zuidelijke richting op een snelle en efficiënte wijze van en naar het nieuwe busstation aan de zuidzijde van het Hoofdstation rijden. • Met Rijk, Provincie Groningen en OV-bureau Groningen-Drenthe werken we verder aan de toekomstige bereikbaarheid van Suikerzijde per openbaar vervoer. ProRail rondt de verkenning naar de realisatie van het beoogde station De Suikerzijde af en we maken afspraken over busvervoer en deelmobiliteit in, van en naar Suikerzijde (samenkomend in een mobiliteitshub). • Het wijkvervoer zien we als een belangrijke aanvulling op het openbaar vervoer en als voorliggend alternatief voor het Wmo-vervoer voor minder zelfredzame inwoners. Samen met de verschillende wijkinitiatieven en de Werkgroep Toegankelijk Groningen werken we aan de doorontwikkeling van het wijkvervoer. • Op basis van de afspraken in het BO MIRT eind 2024 zetten we vervolgstappen in de planvorming voor de Lelylijn en blijven we aangehaakt bij de processen rond de verbetering van bestaand spoor, de Nedersaksenlijn en de Wunderline. • We investeren in het aantrekkelijker maken van onze P+R terreinen door het uitbreiden van de bestaande fietsenstallingen (op P+R Reitdiep, Meerstad en Haren), het verbeteren van reizigersvoorzieningen, de uitstraling en de sociale veiligheid en het faciliteren van deelmobiliteit. • In wijken, buurten en dorpen realiseren we deelhubs, uitgevoerd conform de landelijke huisstijl.
<p>Bereikbaar houden van de economische kerngebieden van Groningen met onder meer de (vracht)auto</p>	<ul style="list-style-type: none"> • De laatste hand wordt gelegd aan het project Aanpak Ring Zuid (ARZ). Het gaat dan vooral om werkzaamheden op het onderliggende wegennet. • We starten met de nadere uitwerking van de ombouw van de Westelijke Ringweg en andere maatregelen die uit het MIRT-onderzoek naar de bereikbaarheidsopgave voor de Westflank naar voren zijn gekomen. • We gaan verder met de planvorming voor woningbouw, openbare ruimte en mobiliteitsverbindingen in de Oosterhamrikzone, op basis van de Mobiliteitsvisie. • In de Oostflankstudie werken we ons Multimodaal Netwerkkader (MNK) uit in een regelstrategie en een regelontwerp voor verkeersmanagement. Op deze wijze maken we de impact van ruimtelijke keuzes op onze infrastructuur inzichtelijk en kunnen we bestaande infrastructuur effectiever gebruiken (conform de Mobiliteitsvisie en de Leidraad Nieuwe Ruimte).
<p>De auto krijgt een minder dominante positie</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Conform ons Uitvoeringsprogramma Doorwaadbare Stad werken we verder aan de herinrichting van Zaagmuldersweg, Prinsesseweg, Dilgtweg (in Haren), Friesestraatweg, Amkemaheerd en Lijzijde plus de realisatie van belevingsplekken Kop Korreweg, Zonnelaan (Winkelcentrum Paddepoel), Verlengde Hereweg en Overwinningsplein. Op deze wegen verlagen we de snelheid van 50 km/uur naar 30 km/uur en verbeteren we de leefkwaliteit en de leefomgeving. • We werken concreet aan de planuitwerking voor een autoknip in de Eikenlaan (zie Collegebrief 'Uitkomsten Onderzoek naar Autoknip Eikenlaan'). We volgen daarbij een uitgebreid communicatietraject met en voor omwonenden, gebruikers en andere belanghebbenden.

Prestatie indicator(en)	Behaald 2022	Behaald 2023	Beoogd 2024	Beoogd 2025
Vervoerswijzen				
Tevredenheidscijfer voor fietsen in Groningen	7,1	7,1	7,5	7,1
Betrouwbaarheid van het openbaar vervoer in Groningen	>65%	87,9%	≥ 60%	85%

Effect op de directe omgeving	
Herwinnen van de openbare ruimte en zorgen voor voldoende goede fietsparkeervoorzieningen	<ul style="list-style-type: none"> • We werken toe naar opening van de nieuwe Fietsenstalling Herestraat. Deze fietsenstalling biedt plek aan circa 600 fietsen en is een aantrekkelijk alternatief voor het stallen van fietsen. De openbare ruimte die vrijkomt, richten we opnieuw in. • We openen een nieuwe fietsenstalling aan de Westerhaven. Deze stalling biedt plek aan circa 1.200 fietsen en biedt voor fietsers uit met name het westen van de stad een uitstekende mogelijkheid de fiets te stallen. • We gaan verder met de verkenning naar mogelijkheden voor nieuwe inpandige of ondergrondse fietsenstallingen in het westelijke gedeelte van de binnenstad (Vismarkt, A-Kerkhof en Brugstraat). • In de binnenstad blijven we fietsparkeervoorzieningen op straat verbeteren. Daarbij spelen we zoveel mogelijk in op de behoeftes van de binnenstadsbezoeker. Zo faciliteren we fietsvakken, rekken en pop-up stallingen in de openbare ruimte. Het gedrag van fietsers proberen we te sturen met de inzet van rode lopers en fietsstewards. Daarnaast informeren we fietsers via social media en campagnes onder de vlag van 050 Fietsstad.
Herwinnen van de openbare ruimte door terugbrengen dominantie van geparkeerde auto's in het straatbeeld	<ul style="list-style-type: none"> • Als de parkeerdruk en eventuele parkeeroverlast dermate toenemen, overwegen we nieuwe maatregelen te nemen om die te verlagen. Uiteraard doen we dat altijd in overleg met bewoners(organisaties). • We onderzoeken eventuele nieuwe parkeervergunningen ten behoeve van bepaalde beroeps- en bevolkingsgroepen. • We geven conform het vastgestelde Pakket Parkeermaatregelen uitvoering aan diverse vastgestelde parkeermaatregelen. • Met de introductie van deelauto's, een vermindering van het eigen autobezit en de invoering van betaald parkeren zijn minder parkeerplaatsen nodig. Vanuit de meeropbrengsten betaald parkeren zetten we daarom in op de aanleg van extra fietsenrekken, fietsvlonders en meer groen. Dat doen we samen met bewoners en onze gebiedsteams.
Minder verkeersslachtoffers	<ul style="list-style-type: none"> • Conform ons Uitvoeringsprogramma Lopen, Fietsen en Verkeersveiligheid werken we aan concrete projecten die het aantal verkeersslachtoffers moet terugdringen. Voorbeelden van deze projecten zijn het verbeteren van fiets- en voetgangersoversteken van drukke autoroutes, het verbeteren van de verkeersveiligheid in Glimmen en Noordlaren, op de Gaykingstraat en Stadsweg in Ten Boer en op de Pop Dijkemaweg. • We continueren onze integrale aanpak scholen waarmee we willen bereiken dat lopen of fietsen naar school weer de norm in onze gemeente wordt. Daarbij richten we ons op het verbeteren van schoolroutes, het creëren van een verkeersveilige schoolomgeving en het instellen van schoolstraten. • Naast fysieke maatregelen die de verkeersveiligheid moeten verbeteren, blijft verkeerseducatie een belangrijk speerpunt binnen ons verkeersveiligheidsbeleid. Dat doen we met campagnes, verkeerslessen en andere educatieve activiteiten onder de vlag van Verkeerswijzer Groningen. We richten ons op kinderen, jongvolwassenen en ouderen.

Prestatie indicator(en)	Behaald 2022	Behaald 2023	Beoogd 2024	Beoogd 2025
Effect op de directe omgeving				
Bezetting van de P+R terreinen in Groningen:				
• Autoparkeerplaatsen	54%	57%	64%	65%
• Fietsparkeervoorzieningen	83%	89%	71%	75%
Tevredenheidscijfer parkeergarages Groningen	-	7,9	-	8,0
Aantal kilometers 50 km/uur-weg gewijzigd in 30 km/uur	0	0,5	2	4

Toelichting

Indicator en (eventueel) nadere toelichting:
Bezetting van de P+R terreinen in Groningen:
Toelichting: fietsparkeervoorzieningen ligt lager dan het behaalde cijfer, omdat de komende periode extra stallingen gerealiseerd worden op een aantal P+R terreinen. Hierdoor daalt de gemiddelde bezettingsgraad.

Slim en Duurzaam	
<p>Voorrang geven aan innovatie en schone vormen van personen- en goederenvervoer</p>	<ul style="list-style-type: none"> • We plaatsen en exploiteren laadinfrastructuur in eigen beheer middels een opdrachtenmodel. • Als de resultaten van het onderzoek naar 'verlengd privaat laden' (een laadkabel over de stoep) positief zijn, voeren we een pilot uit om dit daadwerkelijk in de praktijk te brengen. • We geven uitvoering aan ons vastgestelde Uitvoeringskader Snellaadinfrastructuur door bedrijven met bestaande netaansluitingen aan te sporen om zelf snellaadinfrastructuur te realiseren. • We onderzoeken de gevolgen van netcongestie op de uitrol van laadinfrastructuur binnen onze gemeente en indien nodig stellen we ons beleid op het gebied van elektrische laadinfrastructuur bij. • We laten onze nieuwe Visie Laadinfrastructuur Groningen inclusief een bijbehorend uitvoeringsprogramma vaststellen. • We voeren nieuwe vergunningen in voor commerciële deelauto-aanbieders en autodeelcoöperaties van bewoners om deelauto's verder te stimuleren. • We richten meer fysieke deelmobiliteitshubs in op verschillende locaties zoals opgenomen in ons Uitvoeringsprogramma Hubs. Zodoende willen we het gebruik van deelfietsen en -scooters stimuleren en de overlast van foutgestalde deeltweewielers verminderen. • We gaan door met het begeleiden en (financieel) ondersteunen van bewonersgroepen die met elkaar auto's willen delen zoals opgenomen in ons Uitvoeringsprogramma Deelmobiliteit, met als doel het aantal privé auto's op straat te verminderen. • We zetten een volgende stap in het verduurzamen van het openbaar busvervoer, omdat dan ongeveer 90% van de totale busvloot in Groningen en Drenthe elektrisch is. Dit leidt tot een schoner en duurzamer busproduct en op termijn lagere kosten. Uiteindelijk moet de CO2-uitstoot voor 2030 worden teruggebracht naar nul. • We blijven met lokale bedrijven en instellingen werken aan nationale subsidieprojecten zoals het DMI-ecosysteem om duurzame, logistieke concepten te ontwikkelen, te testen en te implementeren. Zo werken we aan intelligente toegang voor voertuigen gekoppeld aan reserveringen voor het laden en lossen. • Samen met de bouwsector en andere relevante stakeholders ontwikkelen we een visie en uitvoeringsprogramma voor de verduurzaming van de bouwlogistiek. Middels een duurzaam bouwlogistiek-congres willen we een sturend beleidskader presenteren.

Sturen op verkeer (in plaats van faciliteren en geleiden)	<ul style="list-style-type: none"> We transformeren onze verkeersmanagementaanpak naar een meer data-gedreven aanpak. De afgelopen jaren was onze aanpak vanwege de grootschalige wegwerkzaamheden vooral gericht op het verminderen van de hinder. Nu ontstaat er ruimte voor het realiseren van de gewenste netwerkqualiteit voor voetganger, fietser, openbaar vervoer en autoverkeer zoals beschreven in ons Multimodaal Netwerk Kader Groningen. We onderzoeken op locaties met nieuwe, intelligente verkeerslichten hoe de beleidsdoelen uit het Beleidsplan Verkeerslichten Groningen - met meer prioriteit voor lopen, fietsen en het openbaar vervoer - in de praktijk uitpakken. Op basis hiervan stellen we een uitvoeringsprogramma op voor de verdere uitrol van intelligente verkeerslichten in onze gemeente.
Het op orde hebben van de datastromen	<ul style="list-style-type: none"> We blijven werken aan de ontwikkeling en het op orde brengen van alle relevante mobiliteitsdata die het digitale verkeerssysteem een flinke boost gaat geven. Daarmee kunnen we zowel beleidsmatig als operationeel sturen op het verkeer in onze gemeente en voldoen we aan de nieuwe Europese regelgeving omtrent het beschikbaar stellen van (realtime) verkeersdata. Op korte termijn maken we ons parkeervakkenbestand op orde en starten we een proces om dit ook up-to-date te houden. Zodoende kunnen we met onze scanauto handhaven op foutparkeren waarmee we het aantal klachten over foutparkeerders de komende tijd kunnen terugdringen.
Een leefbare en aantrekkelijke binnenstad door alleen nog maar schone voertuigen toe te staan	<ul style="list-style-type: none"> Conform onze visie Ruimte voor zero-emissie stadslogistiek voeren we per 1 april 2025 de zero-emissiezone in de binnenstad in. Uiteraard monitoren en evalueren we de invoering daarvan. We handhaven met behulp van ANPR-camera's het venstertijdengebied én de zero-emissiezone voor bedrijfs- en vrachtauto's. We monitoren en evalueren de effecten van het venstertijdengebied op de leefbaarheid van de binnenstad.

Prestatie indicator(en)	Behaald 2022	Behaald 2023	Beoogd 2024	Beoogd 2025
Slim en Duurzaam				
CO ₂ -uitstoot per reizigerskilometer bus in gram per reizigerskilometer	14,2	33,1	8	5
Aantal openbare laadpunten voor elektrische/waterstof voertuigen				
• Op straat en P+R	740	750	930	1.110
• In gemeentelijke parkeergarages	68	91	112	115
Aantal spitsmijdingen per dag	5.473	-	5.000	-

Met de bovenstaande indicator(en) wordt de voortgang van de uitvoering van ons beleid gemeten. Indien er geen cijfers beschikbaar zijn voor dat jaar, staat er een streepje. In dat geval wordt de indicator niet jaarlijks gemeten.

Financiën

Financieel overzicht lasten en baten

01.2 Mobiliteit

Omschrijving (Bedragen x 1.000 euro)	Rekening 2023	Actuele Begroting 2024	Primitieve begroting 2025	2026	2027	2028
Lasten	38.635	45.374	48.554	48.820	50.998	51.928
Baten	34.258	32.340	35.636	35.019	35.744	36.597

Saldo van baten en lasten voor reservemutaties	-4.377	-13.034	-12.918	-13.801	-15.253	-15.331
<i>Reserve mutaties</i>						
Totaal toevoegingen	1.485	991	0	0	0	0
Totaal onttrekkingen	472	326	0	0	0	0
Saldo van baten en lasten na reservemutaties	-5.390	-13.699	-12.918	-13.801	-15.254	-15.331

Financiële toelichtingen begroting 2025

Hieronder lichten we achtereenvolgens toe waar het geld vandaan komt en waar het naartoe gaat, welke extra middelen er beschikbaar worden gesteld en of daar extra dekking tegenover staat. Hierbij geven we op hoofdlijnen aan wat de verschillen zijn in beschikbare baten en lasten ten opzichte van de vorige begroting.

Toelichtingen op baten en lasten begroting 2025

1.2: Mobiliteit	Lasten	Baten	Saldo
Begroting 2025	48.554	35.636	-12.918
Waarvan intensivering 2025	-1.487	0	1.487
Bestaand beleid 2025	50.041	35.636	-14.405
Vershil ten opzichte van 2024	4.668	3.296	-1.372

Waar gaat het geld voornamelijk naar toe (bestaand beleid), inclusief verklaring verschil ten opzichte van begroting 2024 op hoofdlijnen (schuin gedrukt):

1.2: Mobiliteit	Lasten	Baten
Parkeren	28.600	34.100

De belangrijkste onderdelen waarvoor we middelen inzetten en baten ontvangen zijn:

- het straatparkeren;
- de exploitatie van parkeergarages en buurtstallingen;
- de exploitatie van fietsenstallingen;
- de exploitatie van laadpalen en
- parkeerhandhaving.

Vershil t.o.v. 2024:

Straatparkeren: Hogere opbrengsten bij het straatparkeren van 2,1 miljoen euro o.a. door de effecten van de uitbreiding van betaald parkeren die behoedzaam zijn begroot en de tariefsaanpassing in de afgelopen jaren die is verwerkt in de begroting 2025.

Parkeergarages: De opbrengsten van de parkeergarages nemen toe met ca. 0,3 miljoen euro vooral door een hogere bezetting en tariefsaanpassing van de parkeergarage Forum.

Fietsparkeren: De lasten voor het fietsparkeren stijgen met ca. 0,6 miljoen euro. Dit is vooral het gevolg van het besluit tot het in exploitatie nemen van de fietsenstalling Westershaven (0,2 miljoen euro). Daarnaast zijn er hogere kosten voor uitbestede werkzaamheden in verband met de bewaking van fietsenstallingen (0,3 miljoen euro).

Laadpalen: De kosten van laden op straat nemen toe met circa 100 duizend euro door de verdere uitbreiding van het laden op straat.

Exploitatie Parkeerbedrijf: Aan de lastenkant hebben we bij het opstellen van de begroting rekening gehouden met een incidenteel hoger positief resultaat van 1,3 miljoen euro. Dit verklaart voor 1,3 miljoen euro de lastentoeename.

Parkeerhandhaving: De opbrengsten bij parkeerhandhaving nemen structureel toe met 0,5 miljoen euro doordat het landelijke tarief voor een naheffingsaanslag is gestegen, en door de inzet van een tweede scanauto. Hiertegenover staat een lastenstijging van ca. 0,5 miljoen euro. Onder meer als gevolg van uitbreiding personele capaciteit en het direct toerekenen van overhead volgens de actuele BBV-voorschriften.

Intensiveringsmiddelen mobiliteit	4.730
--	-------

We zetten deze middelen o.m. in voor (verkeers)beleidsvorming en daaruit voortvloeiende projecten, het verrichten van studies en (plan)onderzoek, deelname aan experimenten en ontwikkelingen, cofinanciering van subsidies en het uitvoeren van maatregelen. Een belangrijk deel van deze middelen dient ter dekking van de kapitaallasten van projecten.

Verschil t.o.v. 2024:

Maatregelen verkeersveiligheid: In 2024 heeft de raad een krediet beschikbaar gesteld voor diverse verkeersveiligheidsmaatregelen (1,45 miljoen euro). Dit krediet is voor 881 duizend euro gedekt uit intensiveringsmiddelen Mobiliteit en gestort in de bekleemde reserve. In 2025 nemen we deze middelen weer op. Dit leidt tot hogere lasten van ca. 900 duizend euro.

Kapitaallasten: Door een hoger investeringsvolume stijgen de kapitaallasten met 700 duizend euro.

Uitvoeringsprogramma's mobiliteitsvisie	1.250
--	-------

Aan het uitvoeren van de Mobiliteitsvisie zit een forse financiële opgave. Vanuit het coalitieakkoord zijn voor de diverse uitvoeringsprogramma's structureel middelen beschikbaar gesteld.

Stallingen centrum	500
---------------------------	-----

Voor de realisatie van fietsenstallingen aan de west- en zuidzijde van de stad zijn vanuit het coalitieakkoord middelen beschikbaar gesteld.

Verschil t.o.v. 2024: Hiervoor is in de begroting 2025 aanvullend 250 duizend euro beschikbaar.

SIF-middelen voor projecten

• Binnenstadsprogramma	1.880
• Stationsgebied	988
• Ringsparen	454
• Oosterhamrikzone	250

Verschil t.o.v. 2024:

Ingebruikname Julianaplein: In de vorige begroting zijn incidenteel middelen beschikbaar gesteld voor de ingebruikname van het Julianaplein. In deze begroting nemen we de middelen niet meer op en leidt dit lagere lasten van 500 duizend euro.

SIF-middelen Stationsgebied: Volgens de meerjarenbegroting van het SIF is in 2025 aanvullend 518 duizend euro beschikbaar. Dit leidt tot hogere lasten van 518 duizend euro.

Kapitaallasten	5.400
-----------------------	-------

Personele inzet	2.600
------------------------	-------

Klimaatakkoord	900	900
-----------------------	-----	-----

Verschil t.o.v. 2024:

SIF Plankosten: In de vorige begroting hadden we incidenteel plankosten begroot voor het Stationsgebied (750 duizend euro) en Aanpak Ring Zuid (500 duizend euro). In deze begroting nemen we deze middelen niet meer op en leidt dit tot lagere lasten van 1,25 miljoen euro.

Waar zetten we dit jaar extra geld voor in (intensiveringen) en waar hebben we extra dekkingsbronnen binnen dit deelprogramma:

1.2	Intensiveringen en dekkingsbronnen 2025	Intensivering	I/S	Dekking
1	Verhuizing Algemene Fiets Afhandel Centrale (AFAC)	113	S	
4	Vervangen reisinformatiesysteem hoofdstation (DRIS)	200	I	
D3	Parkeerbedrijf		S	2.000
	Vervallen taakstelling SIF	200	S	

De nummering komt overeen met de nummering in het [Financieel meerjarenbeeld](#), hier staat een totaaloverzicht van en toelichting op de intensiveringen en dekkingsbronnen uit voorgaande jaarschijven.

Deelprogramma 1.3: Wonen

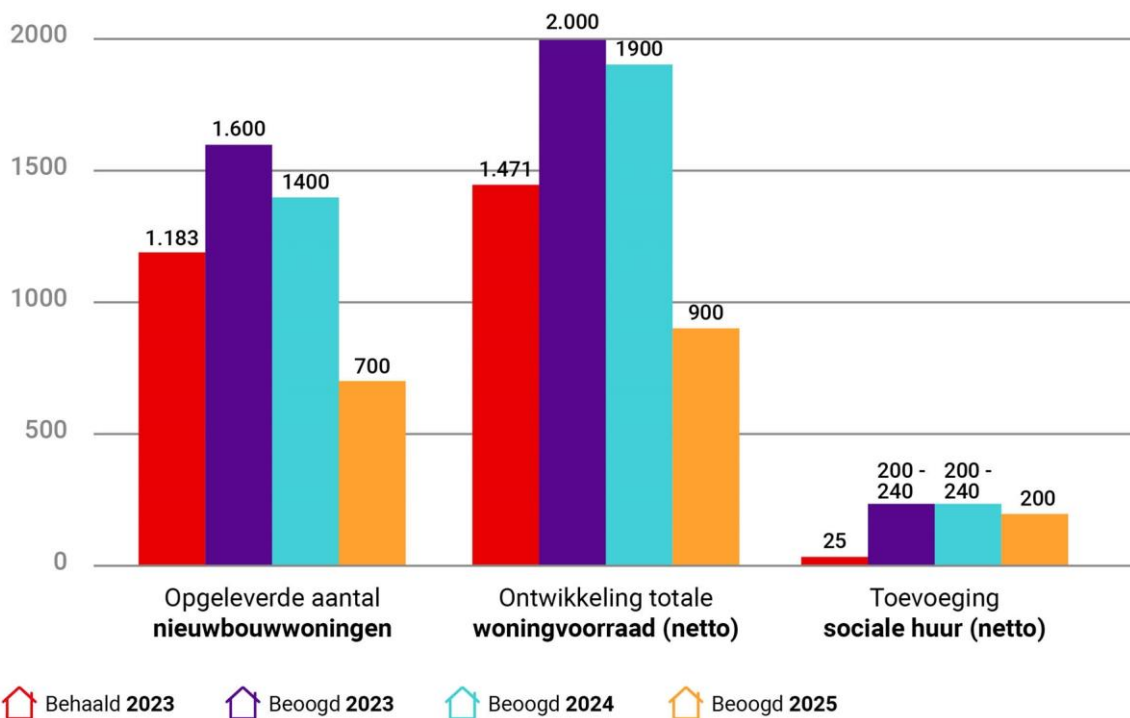
In het deelprogramma Wonen staat centraal dat we iedereen die in onze gemeente wil (blijven) wonen een plek bieden. We zetten in op voldoende kwalitatief goede en betaalbare woningen in een goede en toekomstbestendige woonomgeving. Wij bouwen als gemeente zelf geen woningen. Daarom sturen wij met wetgeving en beleid op onze doelstellingen en maken wij afspraken met ontwikkelaars en corporaties over hoe we onze ambities willen realiseren.

Doelen Deelprogramma 1.3: Wonen

Het programma Wonen heeft de volgende doelen (bron: Woonvisie):

1. We willen een ongedeelde gemeente zijn, waarbij iedereen een plek kan vinden;
2. We willen dat voldoende en betaalbare woningen worden gerealiseerd en behouden blijven;
3. We hebben extra aandacht voor de woonbehoeften van ouderen, kwetsbare groepen en groepen met een alternatieve woonwens;
4. We bouwen woningen met aandacht voor kwaliteit van de woon- en leefomgeving;
5. We willen dat woningen duurzaam en zo mogelijk circulair worden gerealiseerd in een klimaatbestendige woonomgeving.

Effect indicator(en)	Behaald 2023	Beoogd 2023	Beoogd 2024	Beoogd 2025
Zoektijden sociale huurwoning	2,9 jaar	2 jaar	2 jaar	2,5
Percentage huishoudens tevreden over de prijs-kwaliteitsverhouding van de woning (incl. g/w/e)	-	-	65%	-
Tevredenheidscijfer kwaliteit woning	-	-	7,7	-
Gemiddelde energie-index woningen	1,40	1,45	1,3	1,25
Percentage woningen met zonnepanelen.	32%	31%	34%	37%
Totale CO2-uitstoot woningen (kg).	289.000.000	273.000.000	251.000.000	228.000.000

Toelichting

De woningmarkt is dynamisch en de bouw van woningen is van meerdere factoren afhankelijk. Veel van deze factoren liggen buiten de invloedssfeer van de gemeente.

Als gemeente stimuleren en faciliteren we ontwikkelaars, corporaties en particulieren zoveel als mogelijk bij het toevoegen van woningen. Dit doen we bijvoorbeeld door het vereenvoudigen en versnellen van de voorbereidingsfase van projecten, door het opstellen van omgevingsplannen, met vergunningverlening en met het stroomlijnen van procedures. Deze inspanningen van de gemeente leiden vervolgens tot woningbouwontwikkelingen. De grote ontwikkellocaties zoals Suikerzijde, De Nieuwe Held en de Eemskanaalzone zullen in de komende jaren 'los' gaan. We zitten nu in de fase daar voor.

We nemen het aantal nieuwbouwwoningen en de ontwikkeling van de woningvoorraad als effectindicatoren op en niet als prestatie indicatoren. We laten hiermee het effect van onze inspanningen zien.

We willen graag de zoektijd naar een sociale huurwoning naar beneden brengen. De eerder beoogde 2 jaar wachttijd is echter niet realistisch en wordt aangepast naar 2,5 jaar. Dit onder meer vanwege de druk op de woningmarkt en de toename van het aantal urgente woningzoekenden

(Effect)Indicator en (eventueel) nadere toelichting:

Tevredenheidscijfer kwaliteit woning

Toelichting: De indicator tevredenheid over de kwaliteit van de woning is gebaseerd op de enquête leefbaarheid en veiligheid van OIS Groningen, deze indicatoren worden eens in de twee jaar onderzocht, voor de jaren waarin dit niet gedaan wordt is daarom geen getal opgenomen.

Percentage woningen met zonnepanelen

Toelichting: prognose op basis van zon beleid gemeente Groningen. Percentage behaald inzichtelijk via de jaarlijkse zonnepanelen telling.

Totale CO2-uitstoot woningen (kg)

Toelichting: het gaat hierbij om het gasverbruik en elektriciteitsverbruik van woningen wat vervolgens is omgerekend naar CO2-uitstoot in kg.

Met de bovenstaande indicator(en) wordt de voortgang van de uitvoering van ons beleid gemeten. Indien er geen cijfers beschikbaar zijn voor dat jaar, staat er een streepje. In dat geval wordt de indicator niet jaarlijks gemeten.

Relevante beleidsnota's

Het programma is verder uitgewerkt in de volgende beleidsnota's:

[Woonvisie Groningen - een thuis voor iedereen \(2020\)](#)
[Meerjarenprogramma's Stadsontwikkelingen 2023-2026](#)
[Routekaart CO2 neutraal \(2018\)](#) en [Aanpak naar CO2 neutraal en aardgasvrij \(2022\)](#)
[Erfgoednota \(2017\)](#)
[Provinciale omgevingsverordening](#)
[Woondeal \(2022\)](#)
[Omgevingsvisie Levende Ruimte \(2022\)](#)
[Woonzorgvisie \(2022\)](#) en [Uitvoeringsagenda wonen en zorg \(2023\)](#)

Relevante ontwikkelingen

Stimuleren en reguleren Woningmarkt

Het aantal huishoudens in Groningen blijft de komende jaren groeien. We hebben een flinke bouwopgave voor verschillende woningbouwsegmenten (grondgebonden, appartement) en categorieën (koop, huur, sociale huur), zodat we alle doelgroepen kunnen bedienen. We zetten in op circa 1.500 nieuwbouwwoningen per jaar. Het overgrote deel van deze woningen komt op de locaties Suikerzijde, De Nieuwe Held, Stadshavens, Reitdiepzone en Meerstad. Maar ook op andere plekken in de stad en in de dorpen worden woningen toegevoegd. We hebben aandacht voor een eerlijke en evenwichtige verdeling van de sociale huurwoningen. Hiervoor hebben we afspraken met corporaties over de woonruimteverdeling.

Socialer bouwen en wonen

Meer dan voorheen zetten wij in op sociale huur en betaalbare koop. Conform het coalitieakkoord en vanuit de Woondeals met het rijk wordt volkshuisvesting weer gezien als een kerntaak van de overheid.

We werken aan het verhogen van het aandeel sociale huur in ontwikkelgebieden als Suikerzijde en Meerstad. Ook zijn we bezig met het herprogrammering van nieuwbouwprojecten, waarbij geplande (middel)dure huurwoningen omgezet kunnen worden naar betaalbare koopwoningen. Dit sluit aan op de Strategische Woningbouwprogrammering, waarin het uitgangspunt is 30% sociaal, 40% midden en 30% duur.

Woningbouw in de dorpen

Vanuit de dorpen is er behoefte aan meer (betaalbare) woonruimte. Dit is ook goed voor de leefbaarheid en de instandhouding van voorzieningen.

We stellen ontwikkelprogramma's op voor woningbouw in de dorpen, waarbij we ons richten op de kleine kernen.

Met de ontwikkelprogramma's geven we duidelijke kaders voor wooninitiatieven, passend bij de vraag, schaalgrootte en uitstraling van een dorp.

Doelgroepen

Hoewel veel mensen moeite hebben met het vinden van een goede en betaalbare woning, focussen we ons op een aantal (nieuwe) doelgroepen, namelijk (zorgbehoevende) ouderen en kwetsbare bewoners. In de Woonzorgvisie en bijbehorende uitvoeringsagenda gaan we hier verder op in.

Ook hebben we aandacht voor groepen die anders (willen) wonen. Te denken valt aan stadsnomaden en woonwagenbewoners, maar ook aan hen die de ontwikkeling en/of het beheer van hun woning anders willen inrichten (wooncoöperaties, collectief wonen, etc.). Via het steunpunt wooncoöperaties helpen we mensen hierbij. Deze alternatieve vormen van ontwikkeling kunnen zorgen voor een duurzame toevoeging van betaalbare woningen. Daarnaast blijven jongeren en (internationale) studenten een belangrijke doelgroep in de stad. Ook houden we

aandacht voor het positief verbinden van studenten en niet-studenten door de subsidiemogelijkheid 'Leven in stad'. Deze subsidie is bedoeld voor ondersteuning van evenementen gericht op de verbinding tussen beide doelgroepen.

Kwaliteit en duurzaamheid

Bouwen in Groningen betekent bouwen voor de langere termijn, met aandacht voor diversiteit, kwaliteit en duurzaamheid. We streven naar klimaatbestendige woningen in een fijne en groene woonomgeving. Om in 2035 CO2-neutraal te zijn alle nieuwbouwwoningen aardgasvrij. De grootste opgave ligt echter in de bestaande woningvoorraad. De opgave is om de gebouwde omgeving te verduurzamen en aardgasvrij te maken middels de wijkenergieaanpak. Er ligt hier een directe relatie met de programma's Energie en Leefkwaliteit waar deze opgaven nader worden uitgewerkt.

Circulair bouwen

Gemeente Groningen heeft hoge ambities op het gebied van duurzaamheid. Grondstoffen zijn niet meer onuitputtelijk en dit vraagt om een nieuwe manier van bouwen. Een gebouw is circulair als bij de bouwen het beheer, de bouwmaterialen in een gesloten kringloop worden gehouden. Zonder schadelijke emissies naar lucht, water en bodem. Er zijn reeds een aantal projecten in gang gezet en samen met ontwikkelaars en corporaties wordt ervaring opgedaan met verschillende manieren van circulair bouwen.

Overig wonen

Binnen het programma Wonen worden vele reguliere taken en activiteiten uitgevoerd, die niet rechtstreeks aan een van de beleidsvelden of deelprogramma's kunnen worden toebedeeld, maar wel een plek in de begroting moeten krijgen. Daarnaast verantwoordt wij de financiële middelen van het duurzaamheidsprogramma, inhoudelijk toegelicht in Paragraaf 2: [Klimaat](#) en de wijkvernieuwing, inhoudelijk toegelicht Paragraaf 1: [Wijkontwikkeling en wijkvernieuwing](#).

Resultaten, activiteiten en prestatie-indicatoren

De resultaten geven aan wat we willen bereiken. De activiteiten geven aan wat we daarvoor doen. De prestatie indicator(en) meten de voortgang van de resultaten. De opbouw is opgesteld aan de hand van de beleidsvelden stimuleren woningmarkt, doelgroepen en kwaliteit en duurzaamheid.

Wat willen we bereiken (resultaten)	Wat gaan we daarvoor doen (activiteiten)
Stimuleren woningmarkt	
<p>Toevoegen van voldoende woningen (gemiddeld 1.500 per jaar tot en met 2030).</p>	<ul style="list-style-type: none"> Er worden in 2025 naar verwachting circa 700 woningen toegevoegd. Dit is minder dan gemiddeld per jaar. Door de sterk gestegen bouwkosten, toegenomen eisen aan woningen en een onzekere markt worden projecten aangepast en/of uitgesteld door ontwikkelaars. We zoeken met marktpartijen en corporaties naar instrumenten om de woningbouw op gang te houden. Dit doen we onder andere via de Boumakring en via de versnellingstafel. <p>Overigens fluctueren woningbouwaantallen altijd wat. Zo zijn er in 2021 juist meer veel woningen opgeleverd dan aanvankelijk verwacht. Voor de langere termijn hebben we nog voldoende woningen in de planning, zoals de nieuwe wijk Suikerzijde.</p>
<p>We willen dat er voortgang geboekt wordt in de versterkingsoperatie, waarbij de bewoner centraal staat en waarbij de bewoner, dorpen en buurten sterker uit de versterking komen.</p>	<ul style="list-style-type: none"> We zien toe op een voortvarende uitvoering van het Lokaal Plan van Aanpak door de Nationaal Coördinator Groningen. We bewaken de voortgang en sturen waar nodig bij. De verwachting is dat, nu de meeste versterkingsadviezen in 2024 worden opgeleverd, er gericht op de uitvoering gestuurd kan worden.

	<ul style="list-style-type: none"> • ‘Nij Begun’, is een pakket met 50 maatregelen die moeten bijdragen aan het herstel en de toekomst van Groningen. We werken hard aan de uitwerking van deze maatregelen. • De uitvoering van de versterking in de dorpen is in volle gang. Onze prioriteit ligt bij de integrale aanpak in Woltersum en Ten Post. • In Ten Boer West bereiden we ons voor op grotere sloop-nieuwbouw projecten in 2025.
Meer grip op de woningmarkt	<ul style="list-style-type: none"> • We werken aan een divers woningaanbod en meer grip op de woningmarkt. Zo is de Opkoopbescherming ingevoerd om betaalbare koopwoningen te beschermen en voor meer kansen voor starters. We blijven de regel monitoren en behandelen wekelijks de vragen van bewoners hierover. Vanuit het Steunpunt Huren helpen we huurders met o.a. juridisch advies om hun positie te versterken.
Toevoegen van netto gemiddeld 200 - 240 sociale huurwoningen.	<ul style="list-style-type: none"> • We verwachten in 2025 een toevoeging van 200 sociale huurwoningen, in onder meer Helpman, Selwerd, Meerstad, Beijum en Ten Boer. We maken prestatieafspraken met de corporaties en huurdersorganisaties over aantallen te bouwen, te verkopen en te slopen sociale huurwoningen. Tevens sturen we bij private ontwikkelingen op het toevoegen van sociale- en middenhuur woningen, op locaties waar dit mogelijk en wenselijk is.

Doelgroepen	
Voldoende woningen voor (zorgbehoevende) ouderen en kwetsbare groepen.	<ul style="list-style-type: none"> • Vanuit het uitvoeringsprogramma Wonen en Zorg werken we ook in 2025 aan de volgende thema's en bijbehorende acties : <ol style="list-style-type: none"> 1. Voldoende, aantrekkelijk en divers aanbod aan woningen in gemengde woonwijken; 2. Sociale basis, (informele) ondersteuning en zorg aan huis; 3. Samenwerking met ketenpartners en communicatie met inwoners. <p>Het uitvoeringsprogramma krijgt in 2025 volgens planning een evaluatie en herijking van actiepunten.</p>
Voldoende huisvesting voor (internationale) studenten en jongeren.	<ul style="list-style-type: none"> • Voor de piekopvang zijn er in 2024 extra studentenwoningen gebouwd. Voor de lange termijn huisvesting werken we aan het Wonen op de Zernike Campus. Voor de realisatie van de permanente woningbouw wordt de in 2024 vastgestelde intentieovereenkomst in 2025 vertaald naar een ruimtelijk kader. Ook werken we aan de realisatie van permanente woningbouw op een deelgebied van Zernike Campus Groningen, met de naam hotspot studenten.

Kwaliteit en duurzaamheid	
We willen duurzame, energie-neutrale woningen	<ul style="list-style-type: none"> • De woningcorporaties investeren volop in het verduurzamen van hun woningen. Hierover zijn afspraken opgenomen in de prestatieafspraken. Via het Energieloket Duurzaam Groningen ondersteunt de gemeente particulieren die hun woning willen verduurzamen. Ook worden er vanuit dit loket uitdeelacties van kleine maatregelen georganiseerd en kunnen inwoners een energiecoach aanvragen.

Prestatie-indicatoren

Bij deelprogramma 1.3 Wonen hebben we geen prestatie-indicatoren opgenomen.

Financiën

Financieel overzicht lasten en baten

01.3 Wonen

Omschrijving (Bedragen x 1.000 euro)	Rekening 2023	Actuele Begroting 2024	Primitieve begroting 2025	2026	2027	2028
<i>Lasten</i>	36.798	57.177	43.899	37.801	36.851	37.108
<i>Baten</i>	25.012	35.107	26.361	22.139	20.241	20.241
Saldo van baten en lasten voor reservemutaties	-11.786	-22.070	-17.538	-15.661	-16.611	-16.867
<i>Reserve mutaties</i>						
Totaal toevoegingen	1.260	600	600	126	126	126
Totaal onttrekkingen	0	221	32	32	32	32
Saldo van baten en lasten na reservemutaties	-13.046	-22.449	-18.106	-15.756	-16.704	-16.961

Financiële toelichtingen begroting 2025

Hieronder lichten we achtereenvolgens toe waar het geld vandaan komt en waar het naartoe gaat, welke extra middelen er beschikbaar worden gesteld en of daar extra dekking tegenover staat. Hierbij geven we op hoofdlijnen aan wat de verschillen zijn in beschikbare baten en lasten ten opzichte van de vorige begroting.

Toelichtingen op baten en lasten begroting 2025

1.3: Wonen	Lasten	Baten	Saldo
Begroting 2025	43.899	26.361	-17.538
Waarvan intensiveringen 2025	4.153	0	-4.153
Bestaand beleid 2025	39.746	26.361	-13.385
Vershil ten opzichte van 2024	-17.431	-8.747	8.685

Waar gaat het geld voornamelijk naar toe (bestaand beleid), inclusief verklaring verschil ten opzichte van begroting 2024 op hoofdlijnen (schuin gedrukt):

1.3: Wonen	Lasten	Baten
Intensiveringsmiddelen Wonen		1.775
Beschikbare reguliere intensiveringsmiddelen voor het programma Wonen, waaronder geormerkte middelen ten behoeve van het actieplan sociale huur.		
Meer betaalbare woningen		900
Beschikbare middelen voor de uitvoering van het initiatiefvoorstel 2.500 betaalbare woningen extra in de gemeente Groningen. Dit betreft zowel sociale huur- als betaalbare koopwoningen.		
<i>Vershil t.o.v. 2024: Ten opzichte van de vorige begroting is hiervoor 300 duizend euro aanvullend beschikbaar.</i>		
Plankosten Stedelijk Investeringsfonds		1.475

Kapitaallasten Stadshavens	1.329	
<p>Voor de structurele dekking van de kapitaallasten gebiedsontwikkeling Stadshavens zijn hier middelen begroot.</p> <p><i>Verschil t.o.v. 2024: Het kapitaallastenbudget is met 200 duizend euro gestegen conform de meerjarenraming van het SIF. Dit leidt tot hogere lasten van 200 duizend euro.</i></p>		
Leges omgevingsvergunning	10.500	17.200
<p>In dit deelprogramma zijn ook de lasten en baten in verband met het verlenen van een omgevingsvergunning begroot. Voor onder meer personele inzet en kosten van ICT-applicaties hebben we hier middelen begroot.</p> <p>De baten bestaan vooral uit de begrote legesopbrengsten omgevingsvergunning.</p>		
Personele inzet programma Wonen	2.200	
Toezicht en handhaving Wonen (VTH)	1.700	
<p>Dit betreft met name personele inzet voor toezicht en handhaving.</p>		
Routekaart verduurzaming Maatschappelijk Vastgoed (Vastgoed)	1.500	
<p>Voor de verduurzaming van het maatschappelijk vastgoed van de gemeente Groningen hebben we hier middelen begroot.</p>		
Implementatie Omgevingswet	250	
<p>Structureel budget voor de implementatie van de Omgevingswet.</p> <p><i>Verschil t.o.v. 2024: In de vorige begroting is incidenteel aanvullend 800 duizend euro beschikbaar gesteld voor de implementatie van de Omgevingswet. In deze begroting nemen we de middelen niet meer op en leidt dit tot een lastendaling van 800 duizend euro.</i></p>		
Bijzondere woonvormen	500	300
<p>Begrote middelen voor bijzondere woonvormen. Dit gaat onder meer om woonwagenlocaties, woonschepen, nomaden en incidenteel ook andere vormen van bijzonder wonen (krakers, vluchtelingen, etc.). De medewerkers worden op verschillende gebieden ingezet worden voor o.a. advies. Daardoor kunnen de salariskosten van de medewerkers en de diverse overige kosten niet volledig worden doorberekend in de huur.</p>		
Programma Groningen Geeft Energie	2.275	
<p>Deze intensiveringsmiddelen zetten we in voor de onderdelen Groningen Geeft Energie, Gebouwde omgeving en hernieuwbare energie en energieoplossingen.</p> <p><i>Verschil t.o.v. 2024: Vanuit het coalitieakkoord is in de vorige begroting incidenteel 4 miljoen euro extra beschikbaar gesteld. In deze begroting vervallen deze middelen. Dit leidt tot een lastendaling van 4 miljoen euro.</i></p>		
Volkshuisvestingsfonds	1.700	1.200
<p>Vanuit het Volkshuisvestingsfonds is 10,5 miljoen euro toegekend. Deze middelen zijn bestemd voor het isoleren van woningen van particuliere eigenaren, specifiek gericht op de wijken Paddepoel, Vinkhuizen en Selwerd.</p> <p>In 2025 verwachten wij 1,7 miljoen euro te besteden. Van deze 1,7 miljoen euro is reeds 500 duizend euro begroot. Dit is de cofinancieringsbijdrage van de gemeente Groningen aan dit project.</p>		
Klimaatakkoord	3.500	3.500
<p>Vanuit het Klimaatakkoord hebben we rijksmiddelen ontvangen en begroot.</p>		
Energiearmoede	1.000	1.000
<p>Vanuit het Rijk hebben we 7,2 miljoen euro ontvangen voor de aanpak van energiearmoede. In 2025 hebben we van de beschikbare middelen 1 miljoen euro in de begroting opgenomen. Deze middelen zetten we onder meer in voor energiecoaches, energieadviseurs en kleine energiebesparende maatregelen.</p> <p><i>Verschil t.o.v. 2024: In 2025 verwachten we minder middelen in te zetten. Naar verwachting zal een deel van de maatregelen uit onze aanpak gaan vallen onder Nij Begun. Dit leidt tot zowel lagere lasten als baten van 3,5 miljoen euro.</i></p>		
Lokale aanpak isolatie	1.500	1.500
<p>In 2024 heeft de gemeente Groningen vanuit het Rijk 2,9 miljoen euro ontvangen als specifieke uitkering voor de lokale aanpak isolatie. In 2025 verwachten wij hiervan 1,5 miljoen euro te gaan besteden.</p>		

Vershil t.o.v. 2024: In 2024 hebben wij hiervoor 500 duizend euro begroot. Dit leidt tot een baten- en lasten verhoging van 1 miljoen euro.

Duurzaamheid 2.200

Voor reguliere taken duurzaamheid hebben we hier personeelslasten begroot.

Bedrijfsvoering Stadsontwikkeling 2.000

De nieuwe BBV notitie overhead ([december 2023](#)) is van kracht vanaf begroting 2025. Een belangrijk uitgangspunt hierbij is dat lasten en baten zoveel mogelijk direct worden toegerekend aan de taakvelden en deelprogramma's. Als gevolg hiervan is er een verschuiving van bedrijfsvoeringslasten van deelprogramma 4.4 Overhead en ondersteuning organisatie naar dit deelprogramma.

Overige verschillen t.o.v. 2024

Bouwimpuls: In de begroting 2024 hadden we incidenteel middelen opgenomen vanuit de regeling Startbouwimpuls. In deze begroting nemen we deze middelen niet meer op. Dit leidt tot een verlaging van zowel de lasten als de baten van ca. 1,7 miljoen euro.

Flexwonen: In de begroting 2024 was de gemeentelijke bijdrage voor de realisatie van flexwoningen opgenomen. In deze begroting nemen we deze middelen niet meer op. Dit leidt tot een verlaging van de lasten van 4,5 miljoen euro.

Proxima: Voor de ontwikkeling van het nieuwe studentencomplex Proxima op Zernike Campus hebben we in de begroting 2024 rijksmiddelen opgenomen. In deze begroting nemen we deze middelen niet meer op. Dit leidt tot een verlaging van zowel de lasten als de baten van 2 miljoen euro.

Verkoop warmtenet: In de vorige begroting hadden we de effecten begroot met betrekking tot de verkoop van het distributienet Selwerd-Zuid aan WarmteStad. In deze begroting nemen we deze effecten niet meer op. Dit leidt tot een daling van zowel de lasten als de baten van 2,3 miljoen euro.

Waar zetten we dit jaar extra geld voor in (intensiveringen) en waar hebben we extra dekkingsbronnen binnen dit deelprogramma:

1.3	Intensiveringen en dekkingsbronnen 2025	Intensivering	I/S	Dekking
5	Omgevingswet	1.153	S	
3	Energietransitie ambitie CO ₂ -neutraal 2035	3.000	I	

De nummering komt overeen met de nummering in het [Financieel meerjarenbeeld](#), hier staat een totaaloverzicht van en toelichting op de intensiveringen en dekkingsbronnen uit voorgaande jaarschijven.

Programma 2: Leefomgeving en Veiligheid

Het programma Leefomgeving en Veiligheid richt zich op aangename, geborgen en veilige buurten en dorpen. Daar waar het goed toeven is doordat buuren prettig met elkaar samenleven en geen overlast veroorzaken, inwoners gezond zijn en niet in aanraking komen met onveilige en ongewenste situaties. Maar ook waar architectuur, inrichting van de openbare ruimte en het onderhoud zorgen voor een buurt en dorp waar het fijn wonen, werken en verblijven is.

We zetten in op een buitenruimte met verblijfskwaliteit door goede inrichting en beheer. Inwoners zetten zich hier in steeds grotere mate voor in door mee te helpen in het maken van een mooiere buurt en het onderhouden ervan. Door dit zoveel mogelijk in gezamenlijkheid te doen, worden sociale structuren sterker en dit vergroot de betrokkenheid bij de buurt. Met deze bijdrage van inwoners en ondernemers zetten we alles op alles om in 2050 een klimaatbestendige gemeente te zijn waarin hittestress en wateroverlast zijn teruggedrongen.

De gevolgen van klimaatverandering raken ook de biodiversiteit. Klimaatverandering, verandering van landgebruik en versnippering van leefgebieden van planten en dieren zijn belangrijke oorzaken. Al decennia neemt wereldwijd de biodiversiteit af. Dat merken we ook in onze leefomgeving. Met andere beheersmaatregelen versterken we de biodiversiteit. De GES (gemeentelijke ecologische structuur) is onze kraamkamer en zorgt voor een robuust netwerk waarbinnen planten en dieren kunnen verblijven en verplaatsen.

Al deze aspecten dragen bij aan de leefkwaliteit zoals deze door inwoners wordt ervaren. Daarbij speelt het niveau van het beheer en onderhoud van de openbare ruimte een belangrijke rol. Met het regulier en groot onderhoud (onderhoud van wegen, openbare verlichting, bruggen, groen en speelplekken, waar nodig vervangen van versleten voorzieningen) waarborgen we een goed en veilig gebruik van voorzieningen in de openbare ruimte en zorgen we ervoor dat de vastgestelde beheerniveaus (BORG-doelstellingen) worden behaald. Maar beheer biedt ook veel kansen om bij te dragen aan de belangrijke maatschappelijke en gemeentelijke opgaven. We ontwikkelen daarom een nieuwe visie op beheer waarmee we invulling geven aan waardengestuurd beheer. Beheer waarmee bijvoorbeeld de biodiversiteit wordt versterkt, minder fossiele brandstoffen en energie worden gebruikt, dierenwelzijn goed geborgd wordt en de inrichting van de openbare ruimte groener, gezonder en klimaatbestendiger wordt.

Het klimaatbestendig maken van de leefomgeving is een belangrijk onderdeel. Bijdragen aan het oplossen van urgente wateroverlastsituaties is een belangrijk aandachtspunt.

Vanuit het Gemeentelijk Water- en Rioleringsplan (GWRP) zetten we, naast de instandhouding van een doelmatig (afval)watersysteem, nadrukkelijk in op maatregelen waarmee we de openbare ruimte aanpassen aan het veranderende klimaat.

Het landelijk gebied in de gemeente Groningen is een gebied waar wordt gewoond en gewerkt. Tevens is het een groot uitloopgebied voor de dorpen en de stad Groningen en een belangrijk leefgebied voor verschillende planten- en diersoorten. In het landelijk gebied komen veel opgaven samen, zoals het verbeteren van de biodiversiteit, het zorgen voor een duurzame drinkwatervoorziening en een goede kwaliteit van oppervlakte- en grondwater. We koesteren en versterken de rijke contrasten in het landschap en werken samen met onze stakeholders aan een duurzaam, leefbaar en toekomstbestendig landschap met een passend landgebruik.

Het programma Leefomgeving en Veiligheid richt zich ook op een verantwoord gebruik van de schaarse grondstoffenstromen die in Groningen vrij komen. Wij analyseren stelselmatig de hele grondstoffenstromenketen en richten onze inspanningen daar waar ze het meeste rendement opleveren. Inwoners, lokale partijen, kennisinstellingen en bedrijven hebben een belangrijke rol bij het realiseren van de doelen en we focussen op facilitering, communicatie en dialoog zodat in gezamenlijkheid wordt bijgedragen aan het bevorderen van een circulaire economie. Daarnaast zetten we aanbestedingen in om hergebruik te stimuleren en denken dat dit kan leiden tot het verder brengen van kansrijke productinnovaties en nieuwe vormen van bedrijvigheid en werkgelegenheid. Juist mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt kunnen baat hebben van deze werkgelegenheid om een betekenisvolle rol in de samenleving te spelen.

We investeren flink in onze leefomgeving en de aantrekkingskracht van onze gemeente. Overal wordt gebouwd aan de groei van Groningen. Om in vrijheid te kunnen wonen, werken en leven vormt een veilig Groningen de basis. We willen dat iedereen zich in Groningen thuis voelt. In deze context werken we aan sociale veiligheid; de veiligheid rond sociale relaties en activiteiten, het ondersteunen van veilig samenleven met aandacht voor uitdagingen die zowel 'online' als 'offline' voor ons liggen. Dat doen we zowel lokaal als regionaal. Denk hierbij aan opgaven rond ondermijning, jeugd(overlast), zorg en veiligheid en veilige en leefbare wijken.

Het organiseren van lokale veiligheid is complex. Onze missie om een aantrekkelijk en leefbaar Groningen te realiseren, kunnen we alleen samen met inwoners, politie, handhavers jongerenwerkers en vele andere partijen realiseren. Als gemeente treden we hierin op als regisseur en bevorderen we de samenwerking en afstemming met onze partners. Samen werken we aan een sterke sociale structuur die bijdraagt aan veilige buurten en dorpen. We hebben aandacht voor inwoners of jeugdigen die in een moeilijke (persoonlijke) situatie verkeren en niet beschikken over een sociaal netwerk of professionele hulp nodig hebben. Dit doen we door ons te focussen op een goede balans tussen preventie en repressie.

De nadruk van onze aanpak ligt op preventie, maar als repressie nodig is, dan zetten we daar ook mensen en instrumenten voor in. Deze begroting is een richtlijn die ons tegelijkertijd ruimte biedt om in de toekomst snel in te spelen op een veranderende wereld.

Deelprogramma's

Het programma leefomgeving en Veiligheid bestaat uit de volgende deelprogramma's:

- **Kwaliteit van de leefomgeving**
- **Veiligheid**

Financieel overzicht lasten en baten

02 Leefomgeving en Veiligheid

Omschrijving		Rekening	Actuele	Primitieve	2026	2027	2028
(Bedragen x 1.000 euro)		2023	Begroting	begroting			
			2024	2025			
<i>Lasten</i>							
02.1	Kwaliteit van de leefomgeving	122.955	125.307	134.482	136.694	138.128	141.280
02.2	Veiligheid	38.039	42.662	44.622	44.098	45.171	46.040
	Totaal	160.994	167.970	179.104	180.792	183.300	187.320
<i>Baten</i>							
02.1	Kwaliteit van de leefomgeving	76.142	75.744	78.357	78.744	78.761	78.743
02.2	Veiligheid	4.871	5.447	6.315	4.771	4.142	4.142
	Totaal	81.013	81.192	84.672	83.515	82.904	82.886
	Saldo van baten en lasten voor reservemutaties	-79.981	-86.778	-94.433	-97.277	-100.396	-104.434
<i>Reserve mutaties</i>							
	Totaal toevoegingen	75	240	30	30	30	30
	Totaal onttrekkingen	182	182	182	182	182	182

Saldo van baten en lasten na reservemutaties	-79.874	-86.836	-94.280	-97.125	-100.244	-104.282
--	---------	---------	---------	---------	----------	----------

Een toelichting op deze cijfers kunt u vinden in het onderdeel 'Financiële toelichtingen begroting 2025' opgenomen onder elk deelprogramma.

In het hoofdstuk financiële positie zijn aanvullend nog de volgende overzichten en toelichtingen opgenomen:

- In het [Financieel meerjarenbeeld](#) staat een totaaloverzicht van en toelichting op de intensiveringen en dekkingsbronnen uit voorgaande jaarschijven;
- In de [Intensiveringen 2025-2028](#) staat een totaaloverzicht van en toelichting op alle intensiveringen 2025;
- In de [Dekkingsbronnen 2025-2028](#) staat een totaaloverzicht van en toelichting op alle dekkingsbronnen.

Paragraaf 3: [Weerstandsvermogen en risicobeheersing](#) geeft een totaaloverzicht van en een toelichting op de (financiële) risico's.

Paragraaf 6: [Verbonden partijen](#) geeft de inhoudelijke en financiële toelichting op de verbonden partijen.

Deelprogramma 2.1: Kwaliteit leefomgeving

In dit deelprogramma staat een schone, aantrekkelijke leefomgeving centraal. De leefomgeving is groen, biodivers en klimaatbestendig, waar het aangenaam is om te verblijven en uitnodigt tot ontmoeting en beweging. Steeds meer inwoners doen in gezamenlijkheid actief mee; niet alleen bij het vormgeven en beheren van buurten en dorpen maar ook in het behalen van onze doelstelling om een afvalloze samenleving te worden, waarin scheiden en hergebruik van afval en grondstoffen centraal staat.

Doelen Deelprogramma 2.1: Kwaliteit leefomgeving

Het deelprogramma Kwaliteit leefomgeving heeft de volgende doelen:

1. Onze leefomgeving is voor mens en dier robuust en veerkrachtig;
2. Onze leefomgeving is gezond en veilig;
3. In alles wat we doen in de openbare ruimte staat leefkwaliteit voorop;
4. Wij zijn een circulaire gemeente waar zo weinig mogelijk afval ontstaat, waar we zuinig omgaan met grondstoffen en deze zoveel mogelijk opnieuw gebruiken, zodat we in 2030 afvalvrij zijn.

Doel 1: Onze leefomgeving is voor mens en dier robuust en veerkrachtig;

Doel 2: Onze leefomgeving is gezond en veilig;

Doel 3: In alles wat we doen in de openbare ruimte staat leefkwaliteit voorop.

Effect indicator(en)	Behaald 2022	Behaald 2023	Beoogd 2024	Beoogd 2025
• Tevredenheid van inwoners over het onderhoud	6,3	-	>6,5	-
• % van de gemeente dat voldoet aan de vastgestelde BORG-kwaliteitsdoelstelling	94%	92%	90%	90%
• % Boomkroonbedekking totale gemeente (trendanalyse)	9%	9%	-	-
• Tevredenheid bereikbaarheid en gebruik grote parken	7,8	-	7,0	7,0
• Tevredenheid verblijfskwaliteit openbare ruimte (binnenstad)	7,9	-	7,0	7,0

Toelichting

Indicator en (eventueel) nadere toelichting:

% Boomkroonbedekking totale gemeente (trendanalyse)

Toelichting: Onderzoek naar boomkroonbedekking van de totale gemeente in 2022 is uitgevoerd aan de hand van een combinatie van luchtfoto's en puntenwolken (Algemeen Hoogtebestand Nederland, AHN, www.ahn.nl). Een jaarlijkse monitoringscyclus leidt niet tot zichtbare significante veranderingen. Om deze reden wordt deze analyse niet jaarlijks uitgevoerd.

Tevredenheid bereikbaarheid en gebruik grote parken

Toelichting: Een panel onderzoek naar de tevredenheid van inwoners ten aanzien van de grote parken/recreatiegebieden in de gemeente Groningen.

Tevredenheid verblijfskwaliteit openbare ruimte (binnenstad)

Toelichting: Een (panel) onderzoek naar de tevredenheid van inwoners en bezoekers ten aanzien van de verblijfskwaliteit openbare ruimte binnenstad.

Doel 4: Wij zijn een circulaire gemeente waar zo weinig mogelijk afval ontstaat, waar we zuinig omgaan met grondstoffen en deze zoveel mogelijk opnieuw gebruiken, zodat we in 2030 afvalvrij zijn.

Effect indicator(en)	Behaald 2022	Behaald 2023	Beoogd 2024	Beoogd 2025
% afval gescheiden ten behoeve van hergebruik	67,5%	70%	61%	60%
afval gescheiden ten behoeve van nuttige toepassingen	-	-	11%	15%
Totale % afval gescheiden	-	-	72%	75%
Kg fijn huishoudelijk restafval per inwoner per jaar	111	98	97	95

Toelichting

Indicator en (eventueel) nadere toelichting:

% afval gescheiden ten behoeve van hergebruik

Toelichting: Het volume huishoudelijk restafval dat hergebruikt wordt, afgezet tegen de totale volume huishoudelijk restafval. Een deel van het veegvuil en marktafval wordt achteraf toegerekend aan het huishoudelijk restafval op basis van een percentage (vastgesteld door gemeente). Het niet hergebruikte restafval is wat uiteindelijk wordt verbrand of nuttig toegepast

% afval gescheiden ten behoeve van nuttige toepassingen

Toelichting: Het volume huishoudelijk restafval dat ingezet wordt als nuttige toepassing, afgezet tegen de totale volume huishoudelijk afval. Het gaat om grondstoffen die niet geschikt zijn voor hergebruik, maar wel éénmalig nuttig kunnen worden toegepast bijvoorbeeld als biogas/biogranulaat.

Totale % afval gescheiden

Toelichting: Het volume huishoudelijk restafval dat hergebruikt wordt en nuttig wordt toegepast, afgezet tegen de totale volume huishoudelijk restafval.

Kg fijn huishoudelijk restafval per inwoner per jaar

Toelichting: Door overgang naar Omrin kunnen de percentages niet goed worden vergeleken met percentages van voorgaande jaren.

Met de bovenstaande indicator(en) wordt de voortgang van de uitvoering van ons beleid gemeten. Indien er geen cijfers beschikbaar zijn voor dat jaar, staat er een streepje. In dat geval wordt de indicator niet jaarlijks gemeten.

Relevante beleidsnota's

Het programma is verder uitgewerkt in de volgende beleidsnota's:

[Agenda Landelijk Gebied](#)

[Ontwikkelkader Groningen stad aan de Hunze](#)

[Groenplan Vitamine G](#)

[Uitvoeringsagenda Klimaatbestendig Groningen 2020-2024](#)

[Ontwerpleidraad leefkwaliteit openbare ruimte](#)

[Routekaart Voedsel- en eiwittransitie](#)

[Uitvoeringsagenda Voedsel- en eiwittransitie](#)

[Actualisatie Stedelijke Ecologische Structuur 2014](#)

[Doelsoortenbeleid 2016](#)

[BORG rapportage 2022](#)

[Beheerplan Openbare verlichting Groningen 2016-2025](#)

[Beheerplan openbare verlichting Ten Boer 2016-2025](#)

[Beleidsplan Openbare Verlichting Haren 2016-2025](#)

[Groninger water en rioleringsplan 2020-2024](#)

[Minder afval meer grondstoffen; op weg naar een circulair Groningen \(keuzenota\) 2021-2025](#)

[Routekaart Groningen Afvalvrij 2030](#)

[Actualisatie nota 'Bladgoud' 2018](#)

[Bomenstructuurvisie-Sterke-Stammen 2014](#)

[Een graf in de stad 2012](#)

[Erfgoednota 2017](#)

[Kadernota bestemmingsplan Buitengebied Haren](#)

[Actieplan wegverkeerslawaaï 2018-2023 gemeente Groningen \(juni 2018\)](#)

[Verslag Luchtkwaliteit 2021](#)

[Nota bodembeheer 2021](#)

Relevante ontwikkelingen

Onze leefomgeving is voor mens en dier robuust en veerkrachtig

Handreiking groen in en om de stad

De ministeries van Binnenlandse Zaken en Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit hebben met verschillende partners de handreiking groen in en om de stad (GIOS) opgesteld. De handreiking geeft adviezen om te zorgen dat groen volwaardig wordt meegenomen in planvormingsprocessen. Het bevat richtlijnen voor de aanleg van groen op verschillende schaalniveaus. Voldoende groen in en om de stad is van groot belang voor mens, dier en natuur en zorgt ook voor een klimaatadaptieve gebouwde omgeving. Tevens gaat de handreiking in op een financiële verkenning naar de kosten en baten van de groenopgave in de stad en is een juridische verkenning van de groenambities op nationaal niveau opgenomen. De uitkomsten van de verkenningen in de handleiding Groen in en om de Stad geven het huidige kabinet handvatten om de vervolgaanpak te bepalen.

Europese natuurherstelwet

Na een lang traject van onderhandelingen is eind 2023 de inhoud van de Europese natuurherstelwet bekend geworden. In juni 2024 is deze wet van kracht geworden. Lidstaten zijn verplicht om maatregelen te nemen om beschadigde ecosystemen te herstellen. De wet bevat ook een aantal specifieke doelstellingen onder andere over ecosystemen van bossen, landbouw en steden. De doelstellingen krijgen uiterlijk in 2030 een nadere uitwerking via

nationale herstelplannen. Dat geeft meer duidelijkheid over de impact van de wet op de gemeente en de activiteiten die daar uit voortvloeien.

Onze leefomgeving is gezond en veilig;

Drinkwater

Als gevolg van klimaatverandering en een afname van de aanvoer van water kunnen in de toekomst niet bij alle nieuwbouwlocaties drinkwateraansluitingen gegarandeerd worden. Daarnaast staat de drinkwaterkwaliteit van de Drentsche Aa onder druk door een toename van overschrijding van bestrijdingsmiddelen. We brengen de risico's in beeld en stellen een handelingsperspectief op waarin we ook onderzoeken hoe we het drinkwatergebruik in onze gemeente kunnen beperken.

Geurbeleid

In Groningen-West was tot 31 januari 2024 een convenant van kracht over de geluid- en geursituatie in relatie tot woningbouw. In tegenstelling tot geluid geldt voor geur geen wettelijk kader. Nieuw geurbeleid is noodzakelijk om je toekomstige bewoners te beschermen, maar ook ruimte te blijven bieden voor bedrijfseconomische ontwikkelingen.

Bodemdaling

Met name de oostkant van de gemeente Groningen kleurt rood op de [interactieve bodemdalingskaart 2.0](#) van het Nederlands Centrum voor Geodesie en Geo-informatica. Naast verdroging en oxidatie van veenweidegebieden speelt in Groningen de gaswinning als grote veroorzaker van bodemdaling. Bodemdaling leidt tot stijgende kosten aan gebouwen en infrastructuur. Ook de infrastructuur voor de energietransitie staat onder druk door bodemdaling. Jaarlijks stoten de oxiderende veengronden in Nederland evenveel broeikasgassen uit als twee miljoen personenauto's.

In alles wat we doen in de openbare ruimte staat leefkwaliteit voorop

Landelijk gebied

Verduurzaming van de landbouw is nodig om te voldoen aan de landelijke en Europese doelen voor natuur (verminderen stikstofdepositie), water en klimaat. Het budget dat door het vorige kabinet was gereserveerd voor de verbetering en herstel van de natuur én om de landbouwtransitie te stimuleren, is echter geschrapt in het Hoofdlijnenakkoord. Wel wordt in het hoofdlijnenakkoord, met ingang van 2026, 500 miljoen uitgetrokken voor agrarisch natuurbeheer. Wat dit gaat betekenen voor Groningen is nu nog onzeker.

De druk op de openbare ruimte

De druk op de openbare ruimte is groot. Door de groei van de gemeente worden plekken drukker en groeit ook de mobiliteit. De auto blijft een groot beslag leggen op de openbare ruimte. Vanwege de nieuwe energie infrastructuur en de noodzaak tot meer ruimte voor water en groen, neemt de druk verder toe. Er is ruimte nodig voor de verzwaring van het elektriciteitsnet (dikkere leidingen en grotere transformatoren) en voor duurzame warmte (ondergrondse warmte leidingen en bovengrondse warmte overdracht stations). Om de gemeente klimaatbestendig te houden is tevens ruimte nodig voor waterberging en koelteplekken (bomen). Niet alles kan overal, er is behoefte aan sturing en afstemming.

Monumenten

Het vroegere begrip 'Monumenten' dekte een aantal jaar geleden alleen de lading van 'monumentwaardige gebouwen'. De aanpassing van de monumentenwet naar erfgoedwet laat zien dat die 'gebouwen' de lading niet meer dekt. Erfgoed is een breder begrip geworden en kan gezien worden als de optelsom van alle menselijke ontwerpen en ingrepen in het (stedelijk) landschap, waarbij de meest zeldzame de monumentstatus krijgen. Groen Erfgoed (parken, cultuurhistorisch landschap) is daarbij een apart begrip geworden (ook apart gedefinieerd in de Erfgoedwet). Met de integratie van Erfgoedbepalingen uit de Erfgoedwet in de Omgevingswet is het beleidsveld

minder sectoraal geworden. Afwegingen vinden integraler plaats. Behalve voor groen Erfgoed is er de laatste jaren ook meer aandacht gekomen voor agrarisch erfgoed (in Groningen ook samenhangend met de belevingsproblematiek) en voor vroeg industrieel erfgoed, zoals fabrieken en industrieterreinen uit de negentiende en begin twintigste eeuw.

Onderhoud openbare ruimte

Waar het beheer zich in de afgelopen decennia vooral richtte op het schoon, heel en veilig in stand houden van de bestaande openbare ruimte, zien we tegenwoordig duidelijk meer opgaven en kansen in het beheer van de openbare ruimte. Met onze nieuwe beheerstrategie (beoogde vaststelling voorjaar 2025) zien we kansen om in het beheer van de openbare ruimte substantieel bij te dragen aan de uitdagingen van deze tijd en aan de doelen die we ons daarin als gemeente hebben gesteld, denk aan klimaatadaptatie, circulariteit, energietransitie, biodiversiteit, inclusiviteit en gezondheid. Dat betekent bijvoorbeeld dat we het gras niet overal meer kort maaien omdat dat beter is voor de biodiversiteit, dat we bij vervanging van verharding kijken of een deel daarvan kan worden omgevormd naar groen of dat we voorzieningen toevoegen die meer uitnodigen tot ontmoeting en bewegen.

Om de kansen van inwoners in de noordelijke wijken te vergroten, kiezen we ervoor om ongelijk te investeren in onze gemeente. Dat doen we ook op het gebied van onderhoud: we hanteren in de noordelijke wijken een hoger onderhoudsniveau dan in de andere wijken. Om dat te bereiken zetten we daar sinds 2023 extra in op het schoonhouden van verhardingen en groen en voeren we extra reparaties uit aan trottoirs. We versterken de biodiversiteit in de gemeente door extra ecologische beheermaatregelen.

Daarnaast zien we landelijk een ontwikkeling waarbij voor de inzet in het reguliere onderhoud nadrukkelijker aansluiting wordt gezocht bij de beleving van bewoners. Beheer meer afgestemd op de lokale beleving van inwoners in plaats van eenduidige kwaliteitsdoelen die voor de hele gemeente zijn vastgesteld. We participeren in een meerjarig landelijk onderzoek naar de mogelijkheden hiertoe en de effecten die dit heeft op de kwaliteitsbeleving van de openbare ruimte.

Ook op het gebied van water spelen belangrijke ontwikkelingen. De invoering van de Omgevingswet heeft onder meer als gevolg dat een gemeentelijk water- en rioleringsplan (GWRP) niet langer verplicht is. We vervangen dit door het Programma Water en Rioleringsplan. Het heeft een sterke relatie met Uitvoeringsagenda klimaatbestendig Groningen.

Afval en grondstoffen

We vinden het belangrijk om allerlei groepen te betrekken bij de doelstelling Groningen Afvalvrij 2030. We zijn tenslotte van hun afhankelijk om dit doel te bereiken. Hiervoor zoeken wij de samenwerking op met inwoners, organisaties in de wijken, bedrijven, woningbouwcorporaties en andere relevante organisaties. In 2025 zetten we nog meer in op gedrag om delen, lenen, repareren, hergebruiken en bewust kopen, te stimuleren. Daarmee wordt voorkomen dat afval ontstaat. Ook doen we verder onderzoek naar zwerfvuil dat drijfvuil wordt en de juiste aanpak om dit te voorkomen. De nieuwe middelen voor zwerfafval vanuit de landelijke Single-Use Plastic-regeling bieden kansen om nog vollediger aanpakken te ontwikkelen om zwerfvuil te voorkomen. Ook in 2025 zullen we via Groningen Schoon Dankzij Mij-acties ons blijven inzetten voor bewustwording en betrokkenheid bij zowel jonge als oudere inwoners met als doel een schone leefomgeving te behouden. In het kader van een pilot zullen milieustewards het thema textiel opnemen in hun educatieve lessen, waarbij kinderen zullen leren over hergebruik en reparatie en dat textiel een waardevolle grondstof is.

We hebben een voorstel voorbereid over hoe we gebruik kunnen maken van een Burgerberaad om de kracht van de inwoners van Groningen te benutten bij het behalen van het doel van Groningen Afvalvrij 2030. In 2025 kunnen we overgaan tot de uitvoering van het burgerberaad.

Om van de circulaire economie een blijvende beweging te maken is het noodzakelijk samen te werken met kennisinstellingen, ondernemers en bewoners. Voorbeelden zijn het samenwerken aan praktische en circulaire leerlijnen ten aanzien van een circulaire economie en het ontwikkelen van circulaire producten binnen het MBO-HBO en de RUG. Concreet doen we dat voor grondstofstromen waar we nog geen gesloten keten voor hebben, denk aan textiel en hout. Dit zijn trajecten die jaren vergen om te ontwikkelen, maar wel noodzakelijk zijn om de doelstelling Groningen Afvalvrij 2030 te behalen. Ook nemen we op landelijk niveau deel aan diverse overlegcircuits om het rijksbeleid te beïnvloeden met betrekking tot grondstoffenhergebruik en circulariteit.

Uw raad heeft in 2024 ingestemd met de realisatie van de circulariteitshub. We streven ernaar om in 2025 met de ontwerpfase te beginnen. Tevens hebben we in 2024 samen met onze samenwerkingspartners in het onderwijs en bedrijfsleven de Textielhub geopend. De achterliggende gedachte is om door middel van samenwerking een circulaire textielindustrie te bewerkstelligen. Daarnaast hebben we in 2024 de grondstoffencatalogus gelanceerd. Met de komst van de grondstoffencatalogus maken we onze grondstoffen inzichtelijk en stellen we ze beschikbaar aan de potentiële nieuwe verwerkers om hoogwaardigere producten van te maken. Met behulp van deze catalogus en meerdere hubs zoals de Circulariteitshub en de Textielhub zullen we meer innovaties en gesloten ketens kunnen realiseren rondom andere grondstofstromen en zorgen we voor meer hergebruik van onze grondstoffen.

Resultaten, activiteiten en prestatie-indicatoren

De resultaten geven aan wat we willen bereiken. De activiteiten geven aan wat we daarvoor doen. De prestatie indicator(en) meten de voortgang van de resultaten. De opbouw is opgesteld aan de hand van de beleidsvelden onderhoud en beheer van de openbare ruimte, afval en leefkwaliteit.

Wat willen we bereiken (resultaten)	Wat gaan we daarvoor doen (activiteiten)
-------------------------------------	--

Onderhoud en beheer van de openbare ruimte	
We voldoen aan de vastgestelde BORG-kwaliteitsdoelstellingen	<ul style="list-style-type: none"> • Uitvoeren dagelijks onderhoud en jaarlijkse BORG-schouw; • We verhogen het BORG niveau in de noordelijke wijkvernieuwingswijken; • Faciliteren participatieprojecten.
Behouden en versterken van biodiversiteit	<ul style="list-style-type: none"> • We starten met een actualisatie van het doelsoortenbeleid en de monitoringssystematiek biodiversiteit.
Veilige, toegankelijke en gebruiksvriendelijke voorzieningen (wegen, riolering, spelen, groen) door uitvoering noodzakelijk groot onderhoud	<ul style="list-style-type: none"> • Vervangen of verwijderen versleten voorzieningen in de openbare ruimte; • Uitvoeren van Programma water en riolering.
Borgen van dierenwelzijn	<ul style="list-style-type: none"> • Uitvoeren van Nota Dieren.

Prestatie indicator(en)	Behaald 2022	Behaald 2023	Beoogd 2024	Beoogd 2025
BOR				
<ul style="list-style-type: none"> • % van het programma groot onderhoud en vervanging dat is uitgevoerd 	109%	104%	90%	90%
<ul style="list-style-type: none"> • Toename oppervlakte (ha) verharding waar regen- en afvalwater wordt gescheiden. 	6,2	5	5,4	6
<ul style="list-style-type: none"> • Aantal gefaciliteerde acties/projecten groen. 	-	-	-	250

Afval	
Preventie, het voorkomen van (zwerf)afval, stimuleren van hergebruik en bewustwording	<ul style="list-style-type: none"> • Ondersteunen/promoten van tweedehands winkels en repaircafe's (routekaart Groningen Afvalvrij 2030 en Initiatiefvoorstel afvalpreventie: voorkomen is beter dan genezen). • Projecten op luieraafval en menstruatieproducten. Communicatiecampagne om voedselverspilling tegen te gaan en tofvuilfeesten faciliteren om bijplaatsingen te voorkomen en hergebruik te stimuleren (Initiatiefvoorstel afvalpreventie: voorkomen is beter dan genezen).

	<ul style="list-style-type: none"> Onderzoek doen naar verdere kansen om hergebruik, lenen, delen en repareren, te bevorderen. Bevorderen van afvalscheiding bij studenten d.m.v. bewustwording en communicatie. Structurele gesprekken (2x per jaar) met woningcorporaties om problemen i.r.t. afval tijdig te kunnen signaleren en hierop te kunnen anticiperen. Groningen Schoon Dankzij Mij; bewustwording, betrokkenheid, verantwoordelijkheid en zelfredzaamheid bevorderen via actieve participatie met inwoners, o.a. schoolkinderen. (Routekaart Groningen Afvalvrij 2030). Uniformeren van afvalvoorzieningen zodat ze herkenbaar zijn voor de inwoners. Het organiseren van meerdere milieustratenacties / afvalbrenpunten in de wijken (routekaart Groningen Afvalvrij 2030).
Inzameling, meer afvalstromen zuiver gescheiden inzamelen. Minder vervuiling in het huishoudelijk afval	<ul style="list-style-type: none"> Meer ondergrondse papiercontainers bij hoogbouw en onderzoeken of het mogelijk is om papier minicontainers aan te bieden in Paddepoel en Selwerd. Uitbreiding textiel- en glasbakken bij hoog- en laagbouw (Routekaart Groningen Afvalvrij 2030).
Het aanjagen van een circulaire economie door het bevorderen van regionale hoogwaardige verwerking van de ingezamelde grondstofstromen	<ul style="list-style-type: none"> Realisatie circulariteitshub (ontwerpfase). (Routekaart Groningen Afvalvrij 2030 en uitvoeringsagenda CE 2023-2026). Circulair aanbesteden (Routekaart Groningen Afvalvrij 2030 en uitvoeringsagenda CE 2023-2026). Inzetten op innovatieve trajecten ter bevordering van circulaire innovaties met ingezamelde grondstofstromen, zo nodig met behulp van Europese gelden (Routekaart Groningen Afvalvrij 2030 en uitvoeringsagenda CE 2023-2026).
Communicatie, inwoners informeren en motiveren in relatie tot afval scheiden, grondstofhergebruik en circulariteit	<ul style="list-style-type: none"> Op 10 momenten in het jaar worden Afvalvrijdagen georganiseerd. Inrichting nieuwe afvalapp: afvalkalender en afvalwijzer. Het opzetten van een communicatiecampagne om de GFT-afvalvoorzieningen in onze gemeente uit te breiden, met als doel een toename schoon gft, zodat hier vervolgens compost van gemaakt kan worden. Het opzetten van een communicatiecampagne rondom de grondstoffencatalogus om onze grondstoffen beschikbaar te stellen aan de potentiële verwerkers die hoogwaardige producten van kunnen maken. Het opzetten van een communicatiecampagne om bijplaatsingen in bepaalde wijken tegen te gaan.
Inzicht krijgen in de benodigde data om onze indicatoren te verbeteren en te sturen	<ul style="list-style-type: none"> Besparing CO2 in beeld brengen als gevolg van scheiding en hergebruik. Deelnemen aan Landelijk Benchmark huishoudelijk afval.

Prestatie indicator(en)	Behaald 2022	Behaald 2023	Beoogd 2024	Beoogd 2025
Afval				
• Aantal nieuwe containers voor papier, glas en textiel	65	47	26	12
• Aantal uitgevoerde communicatiecampagnes	5	6	5	5
• Aantal deelnemers actief in het kader van Groningen schoon dankzij mij	-		28.000	28.000

Leefkwaliteit	
Onze leefomgeving is voor mens en dier robuust en veerkrachtig	
Groningen is klimaatbestendig in 2050	<ul style="list-style-type: none"> • We stellen een geactualiseerde versie van het beleidsplan Groningen Klimaatbestendig vast. • We geven uitvoering aan de Uitvoeringsagenda Klimaatbestendig Groningen. • Werken aan inzicht in Water en Bodem sturend in combinatie met de nieuwe Omgevingsvisie.
We krijgen meer, beter en bereikbaarder groen	<ul style="list-style-type: none"> • We geven uitvoering aan het Uitvoeringsplan Groen Groningen Vitamine G. • We stellen een nieuw uitvoeringsplan Groen op voor de periode 2026-2030. • We stellen een geactualiseerd bomenbeleidsplan vast. • We maken ontwerpuitwerkingen voor specifieke locaties in het Stadspark en voeren deze uit. • We denken mee over de verdere ontwikkeling en uitwerking van de handreiking GIOS.
Landschappelijke waarden borgen en herstellen	<ul style="list-style-type: none"> • We geven doorlopend uitvoering aan de Uitvoeringsagenda van het Landschapsconvenant Gorecht. • Samen met onze partners werken we aan herstelprojecten voor de Hunzelooop.
Onze leefomgeving is gezond en veilig	
Duurzaam, gezond en toegankelijk voedsel voor iedereen	<ul style="list-style-type: none"> • We geven uitvoering aan de routekaart voedsel- en eiwittransitie. • We maken beleid voor een toekomstbestendige landbouw.
Verbeteren van de toegankelijkheid	<ul style="list-style-type: none"> • In samenwerking met de Werkgroep Toegankelijk Groningen en ambassadeurs van de gemeente maken we een jaarlijkse uitvoeringsagenda Toegankelijkheid.
Verbeteren van de kwaliteit van bodem, water, lucht, licht en geluid	<ul style="list-style-type: none"> • We geven uitvoering aan het Actieplan wegverkeerslawaaï 2024-2028. • We monitoren en adviseren op het gebied van geluid bij evenementen en horeca. • Onderzoeken van de geursituatie in Groningen-West. • Onderzoeken hoe we het drinkwatergebruik in onze gemeente kunnen beperken. • We zetten in op kwaliteitsverbetering en bescherming van ons drinkwater. • We zorgen doorlopend voor nazorglocaties en een algemene verbetering van de bodem.
Samen met onze inwoners werken aan een gezonde, fijne Leefomgeving	<ul style="list-style-type: none"> • Onderzoeken hoe we inwoners nog beter kunnen laten deelnemen aan herinrichting van de openbare ruimte, via het Interreg project UrbCitizenPower. • Extra inzetten op groenparticipatie in de Noordelijke wijken.
In alles wat we doen in de openbare ruimte staat leefkwaliteit voorop	
Een openbare ruimte waar meer ruimte is voor groen, sporten, spelen en ontmoeten	<ul style="list-style-type: none"> • Bij de herinrichting van de openbare ruimte bij straten uit de Doorwaadbare stad worden de 10 dimensies uit de Ontwerpleidraad 'Nieuwe Ruimte' toegepast. Overige straten waar door (vervangings) werkzaamheden vergraven wordt, richten we zoveel mogelijk in volgens de leidraad. • We gaan aan de slag met een programmeertafel om interne en externe opgaven in de openbare ruimte beter op elkaar af te stemmen in planning, tijd en capaciteit.
Erfgoed draagt bij aan de kwaliteit en leefbaarheid van onze gemeente, nu en straks	<ul style="list-style-type: none"> • We wijzen, in het kader van de inventarisatie van het onbeschermde erfgoed die gereed is gekomen, plusminus 100 monumenten aan verdeeld over verschillende categorieën.

	<ul style="list-style-type: none"> • We geven doorlopend uitvoering aan de uitvoeringsagenda van de Nota Erfgoed 2017. Tegelijkertijd werken we een aan een herijking van deze nota activiteiten met het oog op minder sectoraal en meer integraal beleid. • We starten met de actualisatie van de beleidsnota archeologie. • We besteden extra maatwerk aan de karakteristieke panden die in het bestemmingsplan gebouwd erfgoed van april 2024 zijn vastgesteld.
--	---

Prestatie indicator(en)	Behaald 2022	Behaald 2023	Beoogd 2024	Beoogd 2025
Leefkwaliteit				
% urgente wateroverlast- en hittestresslocaties aangepakt	25%	29%	20%	20%
Boombalans	+575	+1.319	+1.000	+1.000
Oppervlakte m2 groene daken gesubsidieerd	10.600	10.800	10.800	10.800
Groene regelingen - Aantal aangelegde geveltuinen sinds projectstart	3.385	3.785	3.700	3.900
Mate biodiversiteit onderzochte gebieden (bestaand)	Gedaald	Gedaald	Gelijk gebleven	Gelijk gebleven

Toelichting

Indicator en (eventueel) nadere toelichting:
% urgente wateroverlast- en hittestresslocaties aangepakt
Toelichting: Urgente wateroverlast- en hittestresslocaties gedefinieerd in de Uitvoeringsagenda 'Klimaatbestendig Groningen 2020-2024
Boombalans
Toelichting: Dit betreft het resultaat van het aantal aangeplante bomen (inclusief herplant) verminderd met het aantal verwijderde bomen.
Mate biodiversiteit onderzochte gebieden (bestaand)
Toelichting: Jaarlijks worden een aantal gebieden uit de GES gemonitord.

Met de bovenstaande indicator(en) wordt de voortgang van de uitvoering van ons beleid gemeten. Indien er geen cijfers beschikbaar zijn voor dat jaar, staat er een streepje. In dat geval wordt de indicator niet jaarlijks gemeten.

Financiën

Financieel overzicht lasten en baten

02.1 Kwaliteit van de leefomgeving

Omschrijving	Rekening 2023	Actuele Begroting 2024	Primitieve begroting 2025	2026	2027	2028
<i>Lasten</i>	122.955	125.307	134.482	136.694	138.128	141.280
<i>Baten</i>	76.142	75.744	78.357	78.744	78.761	78.743

Saldo van baten en lasten voor reservemutaties	-46.813	-49.563	-56.125	-57.950	-59.367	-62.537
<i>Reserve mutaties</i>						
Totaal toevoegingen	75	240	30	30	30	30
Totaal onttrekkingen	182	182	182	182	182	182
Saldo van baten en lasten na reservemutaties	-46.706	-49.621	-55.973	-57.798	-59.215	-62.385

Financiële toelichtingen begroting 2025

Hieronder lichten we achtereenvolgens toe waar het geld vandaan komt en waar het naartoe gaat, welke extra middelen er beschikbaar worden gesteld en of daar extra dekking tegenover staat. Hierbij geven we op hoofdlijnen aan wat de verschillen zijn in beschikbare baten en lasten ten opzichte van de vorige begroting.

Toelichtingen op baten en lasten begroting 2025

2.1: Kwaliteit leefomgeving	Lasten	Baten	Saldo
Begroting 2025	134.482	78.365	-56.125
Waarvan intensiveringen 2025	133	-386	-253
Bestaand beleid 2025	134.615	78.743	-55.872
Vershil ten opzichte van 2024	9.308	2.998	-6.310

Waar gaat het geld voornamelijk naar toe (bestaand beleid), inclusief verklaring verschil ten opzichte van begroting 2024 op hoofdlijnen (schuin gedrukt):

2.1: Kwaliteit leefomgeving	Lasten	Baten
Onderhoud en beheer openbare ruimte	63.500	1.500

- Groen- en speelvoorzieningen, beheer en onderhoud van groen en speelvoorzieningen in de openbare ruimte (25,4 miljoen euro);
- Onderhoud van wegen in de openbare ruimte (14,7 miljoen euro);
- Schoonhouden van de openbare ruimte, waaronder ook onder meer gladheidsbestrijding, dierplaagbeheersing, de aanpak van mens-dierconflicten en fietsenbeheer (9,0 miljoen euro);
- Verkeersvoorzieningen, onderhoud van verlichting en verkeersvoorzieningen zoals bebording en markeringen (5,0 miljoen euro);
- Kunstwerken en water, onderhoud en beheer van civiele kunstwerken in de openbare ruimte, het betreft onder meer bruggen, kademuren en torens (4,4 miljoen euro);
- Beheren en participatie, onder meer programmering van onderhoudsprogramma's, beheerbeleid, beheer van data en stadsdeelbeheer (3,2 miljoen euro);
- Onderhoud van begraafplaatsen, zoals parkonderhoud Selwerderhof en het onderhoud en beheer van inactieve begraafplaatsen (1,8 miljoen euro).

In zijn totaliteit gaat het hier om een begroot lastentotaal van ca. 63,5 miljoen euro. Diverse baten in relatie tot deze onderhoudsbudgetten bedragen 1,5 miljoen euro.

Vershil t.o.v. 2024:

- *Groen en speelvoorzieningen: Hogere lasten van 2,5 miljoen euro. Deze lastenstijging bestaat met name uit een stijging van personele lasten bij Wijkonderhoud (750 duizend euro) en Beheer openbare ruimte (800 duizend euro). De belangrijkste oorzaken hiervoor zijn een*

verschuiving van overheadlasten die als gevolg van de nieuwe BBV-notitie overhead direct worden toegerekend en reguliere loon- en prijsstijgingen.

Daarnaast zien we een lastenstijging van 400 duizend euro als gevolg van uitstroom van medewerkers uit de Sociale Werkvoorziening (SW) voor het beheer en onderhoud in onze gemeente. Omdat de inleenvergoeding voor SW medewerkers voor het beheer en onderhoud altijd relatief laag was, leidt alternatieve capaciteit van mensen met afstand tot de arbeidsmarkt tot meer kosten.

Ook is in 2025 voor het versterken van het ecologisch beheer aanvullend 450 duizend euro beschikbaar. Dit leidt tot hogere lasten.

- *Wegen: Hogere lasten van ruim 800 duizend euro, deze lastenname bestaat vooral uit hogere kapitaallasten van het meerjareninvesteringsplan voor vervangingen en aanvullend groot onderhoud. Een belangrijke oorzaak van deze lastenstijging zijn de beschikbaar gestelde aanvullende middelen uit voorgaande begrotingen voor vervangingen en groot onderhoud (ca. 0,5 miljoen euro). Het reguliere onderhoudsbudget is niet toereikend voor de dekking van de kapitaallasten die met deze investeringen zijn gemoeid. Daarnaast zorgt de indexatie van budgetten voor een lastenstijging van ca. 0,3 miljoen euro.*
- *Schoonhouden openbare ruimte: Hier zien we een toename van de lasten van bijna 2 miljoen euro. Deze stijging bestaat met name uit een stijging van personele lasten (1,2 miljoen euro) veroorzaakt door:

 - *een verschuiving van overheadlasten, als gevolg van de nieuwe BBV-notitie overhead worden personele lasten zoveel mogelijk direct toegerekend (0,5 miljoen euro);*
 - *een verschuiving van overige lasten (0,5 miljoen euro), bijvoorbeeld de kosten van milieustewards die voorheen aan de afvalstoffenheffing werden toegerekend, worden nu toegerekend aan dit product. Deze kosten worden gedekt uit een vergoeding voor het opruimen van plastic in zwerfafval;*
 - *reguliere loon- en prijsstijgingen (0,2 miljoen euro).*
 Naast deze toename van de lasten stijgen de baten met 0,6 miljoen euro. De belangrijkste oorzaak hiervoor is de extra te ontvangen vergoeding in 2025 voor het opruimen van plastic in zwerfafval van 550 duizend euro.*

Rioolheffing	21.900	22.900
---------------------	--------	--------

Voor het beheer en in stand houden van het rioelstelsel bedragen de begrote lasten in totaal 21,9 miljoen euro. Tegenover deze lasten staan 22,9 miljoen euro opbrengsten uit opgelegde aanslagen riolheffing.

Voor een nadere toelichting verwijzen wij naar de paragraaf Lokale heffingen in deze begroting. Voor de riolheffing bepalen we de BTW op basis van het zgn. kasstelsel. Hierbij is het begrote BTW-bedrag berekend op basis van de verwachte jaarlijkse uitgaven en investeringen. In deze begroting gaat dit om een bedrag van 3,1 miljoen euro.

Verschil t.o.v. 2024:

De lasten van de riolheffing nemen toe met ca. 0,8 miljoen euro. De belangrijkste wijzigingen zijn:

- *Personele lasten (toename 0,5 miljoen): deze stijging wordt veroorzaakt door reguliere loon- en prijsontwikkelingen;*
- *Kapitaallasten (afname 0,6 miljoen euro): mede doordat een deel van de investering in het rioelstelsel volledig is afgeschreven;*
- *Diverse uitvoeringsbudgetten (toename 0,6 miljoen euro): door gestegen externe kosten waaronder veegkosten;*
- *BTW-kosten (toename 0,2 miljoen euro): deze stijging komt mede doordat we vanaf 2025 ook de BTW over het materieel toerekenen aan de riolheffing;*
- *Overige kleinere effecten (toename 0,1 miljoen euro).*

De baten nemen toe met ca. 0,6 miljoen euro als gevolg van een tariefstijging van 3,14%. Deze stijging is nodig om de stijging van de lasten te dekken en 100% kostendekkend te zijn.

Leges begrafenisrechten	1.500	1.900
--------------------------------	-------	-------

Het faciliteren van de mogelijkheid om te begraven is een wettelijke verplichting voor de gemeente. Voor een nadere toelichting verwijzen wij naar de paragraaf Lokale heffingen in deze begroting.

Leges instemmingsbesluit telecommunicatieverordening graafwerkzaamheden	700	900
--	-----	-----

Het betreft hier de instemmingsbesluiten voor onder andere de aanleg van (glasvezel-)kabels en leidingen. Voor een nadere toelichting verwijzen wij naar de paragraaf Lokale heffingen in deze begroting.

Zakelijke dienstverlening Stadsbeheer

De wet markt en overheid stelt dat overheden een product of dienst niet meer onder de kostprijs mogen aanbieden. Daarom dienen deze commerciële producten minimaal 100% kostendekkend te zijn. Voor een nadere toelichting verwijzen wij naar de paragraaf Lokale heffingen in deze begroting.

• Inzameling bedrijfsafval: We leveren onder andere aan bedrijven en instellingen diensten op het gebied van inzameling en verwerking van bedrijfsmatig vrijkomende afvalstromen. Ook faciliteren we omliggende gemeenten bij de inzameling van huishoudelijk afval.	7.700	9.200
• Klein gevaarlijk afval: Dit betreft de inzameling van afval waarin chemische stoffen zitten, die schadelijk kunnen zijn voor het milieu en de gezondheid van mens en dier.	600	900
• Straatreiniging: Dit betreft de reiniging van verharding op private terreinen.	600	600
• Zakelijke werkplaats Stadsbeheer: Dit betreft het onderhoud en reparaties van voertuigen in bezit van derden, de verkoop van brandstoffen, in- en verkoop van diverse soorten brandstoffen aan bedrijven en particulieren en het leasen van voertuigen aan derden.	1.000	1.000

Beheer van geo-data	1.000	
----------------------------	-------	--

Dit betreft met name personele inzet en lasten van ICT-applicaties.

Afvalstoffenheffing	34.800	39.200
----------------------------	--------	--------

Als gemeente hebben we een wettelijke taak om zorg te dragen voor een adequate inzameling en verwerking van het afval dat vrijkomt bij huishoudens. Binnen dit deelprogramma bedragen de hiervoor begrote lasten in totaal 34,8 miljoen euro. Tegenover deze lasten staan 39,2 miljoen euro opbrengsten met name uit opgelegde aanslagen afvalstoffenheffing.

Voor een nadere toelichting verwijzen wij naar de paragraaf Lokale heffingen in deze begroting.

Voor de afvalstoffenheffing bepalen we jaarlijks de BTW op basis van de geraamde uitvoeringskosten en investeringen voor de inzameling van het afval. In de begroting hebben we hiervoor 3,2 miljoen euro compensabele BTW opgenomen.

Vershil t.o.v. 2024:

De lasten van de afvalstoffenheffing nemen toe met 2,6 miljoen euro. De belangrijkste wijzigingen zijn:

- *Personele lasten (toename 2 miljoen euro): deze stijging is met name het gevolg van een verschuiving van lasten (1,6 miljoen euro), voor de helft betreft dit personele lasten van de voormalige GR ARCG. De toename van de personele lasten van de ARCG heeft geen kostprijsverhogend effect voor de afvalstoffenheffing omdat er dekking is vanuit de vrijval van de bijdrage aan de ARCG. De andere helft houdt verband met het direct toerekenen van overheadlasten als gevolg van de nieuwe BBV-notitie overhead. Ook hier geldt dat deze wijziging geen effect heeft op de afvalstoffenheffing omdat de overhead lasten die voorheen vanuit deelprogramma 4.4 Overhead en ondersteuning organisatie werden toegerekend met een gelijk bedrag dalen. Resteert een lastenstijging van 400 duizend euro als gevolg van reguliere loon- en prijsontwikkelingen;*
- *Vuilverwerkingskosten (toename 1,3 miljoen euro): dit bestaat uit een reguliere toename van het aantal tonnages, de tariefstijging van de afvalverwerker Omrin én de effecten van de overgang van de ARCG naar de Gemeente Groningen. Ook hier geldt dat de stijging van de vuilverwerkingskosten als gevolg van de overgang van de ARCG naar de gemeente Groningen geen kostprijsverhogend effect voor de afvalstoffenheffing, omdat er dekking is vanuit de vrijval van de bijdrage aan de ARCG. Tegenover de lastenstijging staat ook een opbrengststijging van de afvalstromen (325 duizend euro);*

- *BTW-kosten (toename 0,7 miljoen euro): deze stijging komt mede doordat we vanaf 2025 ook de BTW over het materieel toerekenen aan de afvalstoffenheffing;*
- *Dekking kosten inzet voorziening Afvalstoffenheffing (toename 0,4 miljoen euro): bij de begroting 2025 is voor de verlaging van het tarief Afvalstoffenheffing ca. 0,4 miljoen euro gedekt uit de voorziening;*
- *Bijdrage ARCG (afname van 1,85 miljoen euro): vanwege de overgang van de ARCG naar de gemeente Groningen vervalt de bijdrage aan deze gemeenschappelijke regeling.*

De baten van de afvalstoffenheffing nemen toe met 2,4 miljoen euro. De belangrijkste wijzigingen zijn:

- *Opbrengsten afvalstoffenheffing (toename 1,7 miljoen euro): door een toegepaste tariefstijging nemen de opbrengsten met 1,7 miljoen euro toe. Deze tariefstijging is nodig om tot een kostendekkende afvalstoffenheffing te komen;*
- *Inzamelvergoeding restafval (toename 0,6 miljoen euro): de inzamelvergoeding voor na te scheiden restafval was niet volledig opgenomen in de begroting. In deze begroting leidt dit tot hogere baten van ca. 0,6 miljoen euro.*

Meerjarenprogramma Leefkwaliteit 4.300

Het betreft hier onder meer middelen voor de tijdelijke maatregelen om de overlast van het fietsparkeren terug te dringen (1 miljoen euro), bodembeheer (0,8 miljoen euro), plan- en investeringskosten Stadspark (650 duizend euro), het groenplan Vitamine G (500 duizend euro) en het herwinnen van groen in de openbare ruimte (250 duizend euro).

Cultuurhistorisch erfgoed 700

Ook zijn binnen dit deelprogramma de personeelslasten begroot voor het beschermen, het in stand houden en het zorgvuldig beheren van het cultuurhistorisch erfgoed.

Waar zetten we dit jaar extra geld voor in (intensiveringen) en waar hebben we extra dekkingsbronnen binnen dit deelprogramma:

2.1	Intensiveringen en dekkingsbronnen 2025	Intensivering	I/S	Dekking
7	Bodeminformatiebeheer op orde en toekomstbestendig	260	I	
8	Vervangingsinvesteringen en groot onderhoud	113	S	
12	Formatie milieubeleid	100	S	
10	Waardengestuurd beheer leefomgeving	495	I	
14	Voedseltransitie, landelijk gebied	213	I	
D4	BTW toerekenen aan afvalstoffen- en rioolheffing		S	928

De nummering komt overeen met de nummering in het [Financieel meerjarenbeeld](#), hier staat een totaaloverzicht van en toelichting op de intensiveringen en dekkingsbronnen uit voorgaande jaarschijven.

Deelprogramma 2.2: Veiligheid

We streven naar een veilig en leefbaar Groningen waar inwoners en bezoekers zich thuis voelen. Je thuis voelen is ook je veilig voelen. Veiligheid gaat verder dan de afwezigheid van geweld en een veilige leefomgeving. Veiligheid is een dynamisch en veelzijdig begrip en tegelijkertijd een absolute voorwaarde voor samenleven.

Onze missie is een aantrekkelijk Groningen waar inwoners en bezoekers zich welkom, thuis en veilig voelen. Een gemeente met minder overlast en criminaliteit en weerbare inwoners. Een aanpak met verbinding en balans tussen preventie, zorg en repressie, maar ook tussen het belang van het individu en het collectief. Dat doen we samen met onze inwoners en in nauwe samenwerking met onze partners. Preventie is het fundament van veiligheid. We proberen veiligheidsproblemen te voorkomen voordat ze ontstaan. Tegelijkertijd zijn we bereid om, wanneer nodig, repressieve maatregelen te nemen om de veiligheid te waarborgen en onze rechtsstaat te handhaven.

We willen een tolerante gemeente zijn. Een gemeente waar mensen omzien naar elkaar, solidair zijn en elkaar verdragen. Ook als standpunten en levenswijzen botsen. Veiligheid en leefbaarheid begint daarbij in de dorpen, wijken en buurten waar sociale cohesie vorm krijgt.

Doelen Deelprogramma 2.2: Veiligheid

Het deelprogramma Veiligheid heeft de volgende doelen:

1. Ondernijning pakken we aan en voorkomen we waar mogelijk, zowel lokaal als regionaal.
2. We bieden onze jeugd perspectief en stellen grenzen waar dat nodig is.
3. We streven ernaar een sluitend vangnet te realiseren voor mensen met onbegrepen en risicovol gedrag.
4. We zetten een gerichte aanpak op om proactief te kunnen handelen bij signalen van polarisatie en radicalisering.
5. We creëren veilige en leefbare wijken door overlast en criminaliteit te verminderen.
6. We maken Groningen digitaal veiliger.
7. We hebben extra aandacht voor kwetsbare doelgroepen.
8. We werken informatiegestuurd.
9. We verhogen de effectiviteit en veiligheid bij optreden van politie en boa's.
10. De brandweezorg, rampenbestrijding, crisisbeheersing en de geneeskundige zorg zijn goed op orde.

Effect indicator(en)	Behaald 2022	Behaald 2023	Beoogd 2023	Beoogd 2024
Aantal geregistreerde misdrijven in Groningen	11.920	13.140	minder of gelijk	minder of gelijk

Toelichting

Indicator en (eventueel) nadere toelichting: Aantal geregistreerde misdrijven en aangiften in Groningen
Toelichting: We streven ernaar om het aantal misdrijven in Groningen elk jaar te laten afnemen en tijdig bij te sturen als dit niet het geval is. We zijn hierbij afhankelijk van vele factoren. Met onze inspanningen willen we bijdragen aan een gelijk of minder aantal misdrijven in Groningen.

BBV-indicatoren *1

	Groningen						Steden met 100.000 - 300.000 inwoners *2	
	2019 (peiljaar* 3)	2020	2021	2022	2023	2024	2019 (peiljaar)	2022
Aantal winkeldiefstallen per 1.000 inwoners	4,0	3,6	2,9	4,6	Minder dan of gelijk aan 2019	Minder dan of gelijk aan 2019	3,4	3,4
Aantal verwijzingen Halt per 1.000 jongeren	19	11	9	7	Minder dan of gelijk aan 2019	Minder dan of gelijk aan 2019	15	10
Aantal geweldsmisdrijven per 1.000 inwoners	6,5	5,8	5,0	5,6	Minder dan of gelijk aan 2019	Minder dan of gelijk aan 2019	5,7	5,2
Aantal diefstallen uit woning per 1.000 inwoners	2,8	1,8	1,5	1,7	Minder dan of gelijk aan 2019	Minder dan of gelijk aan 2019	2,5	1,5
Aantal vernielingen en beschadigingen (in de openbare ruimte) per 1.000 inwoners	7,7	8,3	7,2	7,6	Minder dan of gelijk aan 2019	Minder dan of gelijk aan 2019	7,1	7,0

*1) Bron: 'waarstaatjegemeente.nl'. Deze cijfers zijn tot stand gekomen op basis van cijfers van bureau Halt en het CBS.

*2) Door het unieke profiel van Groningen (een relatief kleine, maar grootstedelijke studentenstad) vraagt een vergelijking met andere gemeenten soms extra duiding. Doordat steden van vergelijkbare grote vaak een minder stedelijk profiel hebben kunnen de cijfers in Groningen afwijken van steden van vergelijkbare grootte. We kijken daarom bij voorkeur naar de ontwikkeling van de cijfers in plaats van absolute cijfers op zich.

*3) In verband met de grote impact die covid-19 had op de openbare orde en veiligheid, hebben we ervoor gekozen om 2019 als peiljaar te nemen.

Met de bovenstaande indicator(en) wordt de voortgang van de uitvoering van ons beleid gemeten. Indien er geen cijfers beschikbaar zijn voor dat jaar, staat er een streepje. In dat geval wordt de indicator niet jaarlijks gemeten.

Relevante beleidsnota's

Het programma is verder uitgewerkt in de volgende beleidsnota's:

[Beleidskader Veiligheid](#)

[Aanpak problematische jeugdgroepen 2018](#)

[Convenant Veilig uitgaan](#)

[Verordening cameratoezicht gemeente Groningen | Lokale wet- en regelgeving \(overheid.nl\)](#)

[Nota prostitutie en overige seksbedrijven 2016](#)

[Prostitutiebeleid](#)

[Nota integraal drugsbeleid Gemeente Groningen 2020 | Lokale wet- en regelgeving \(overheid.nl\)](#)

[Handhavingsprotocol horeca gemeente Groningen 2010](#)

[Actieprogramma Mensenhandel 2022-2024](#)

[Nota vergunningen evenementen 2021](#)

[Toekomstvisie Evenementen](#)

[Beleidsregels Bibob-beleid](#)

[Regionaal Beleidsplan politie Noord-Nederland](#)

[Regionaal Beleidsplan Veiligheidsregio Groningen](#)

[Convenant Zorg- en Veiligheidshuis](#)

[Convenant Persoonsgerichte Aanpak voorkomen Radicalisering en Extremisme](#)

Relevante ontwikkelingen

Groningen moet een plek zijn waar mensen graag zijn en zich thuis voelen. Je moet je veilig voelen in je eigen straat, wijk of dorp, als je uitgaat en als je onderweg bent. Vaak is dat zo, maar toch staan we voor grote en complexe opgaven als het gaat om onze veiligheid. Ons nieuwe beleidskader Veiligheid 2025-2028, welke aan uw Raad in oktober wordt aangeboden, geeft ons hierin een duidelijke richting. Deze begroting is ingericht naar dit beleidskader en we geven onze verantwoording op hoofdlijnen en nieuwe ontwikkelingen weer. Daarnaast werken we aan tal van dossiers die veel tijd en aandacht vragen en zijn ingebed in onze dagelijkse werkzaamheden. De verantwoording hierover vindt zijn plek in ons Uitvoeringsprogramma Leefbaarheid en Veiligheid.

Zowel onze bestaande prioriteiten als actuele uitdagingen maken dat we scherpe keuzes moeten maken. Bijvoorbeeld over onze gemeentelijke inzet, maar ook over de inzet van politiecapaciteit en boa's. We zetten onze politie- en boa-capaciteit zo efficiënt mogelijk in en bij voorkeur in de gebieden die dit het hardst nodig hebben. Dat staat soms op gespannen voet met de inzet die gevraagd wordt rondom grote evenementen, demonstraties of andere actualiteiten. We hechten veel waarde aan de vrijheid van meningsuiting en richten onze inzet op een veilig verloop van het groeiend aantal demonstraties. Denk aan de langdurige Palestina-demonstratie bij Rijksuniversiteit Groningen.

We willen een bruisende en aantrekkelijke gemeente zijn. We zien dat het drukker wordt op straat, de ruimte beperkt is en we niet altijd voldoende mensen in kunnen zetten om mooie initiatieven in goede banen te leiden. Niet alles kan overal en tegelijkertijd. Daardoor moeten we ingewikkelde afwegingen maken als het gaat om de openbare orde en veiligheid. We wegen daarbij verschillende, en soms botsende, belangen nauwkeurig.

Onze aanpak op ondermijnende criminaliteit ontwikkelen we door. We pakken ondermijning aan en voorkomen we die waar mogelijk. Voorbeelden zijn de integriteitstoetsen die we gaan doen op de inkoop van zorg in het sociale domein en onze aanpak van ondermijning op bedrijventerreinen. Daarom pakken we steeds meer thema's regionaal op. In 2025 hebben we een regionaal werkend interventieteam in de benen voor het doen van bestuurlijke controles. En we ontwikkelen, met 10 Groninger gemeenten, de provincie en waterschappen, een ambitiesdocument genaamd 'de Groningse Norm'. Daarin formuleren we een ambitie en beschrijven we wat we samen gaan doen om ondermijning tegen te gaan.

Met onze partners ontwikkelen we onze intensieve persoonsgerichte aanpak gericht op de zwaardere doelgroep. We willen recidive voorkomen en verminderen onder onze jeugd. We signaleren risicogedrag daarbij zo vroeg mogelijk, bijvoorbeeld door de inzet van jongerenwerkers en jeugdboa's te optimaliseren. Daarbij ontwikkelen we een aanpak ter bevordering van veiligheid in en rond scholen, samen met onze partners. We zetten in op thema's als drugs, schoolverzuim, wapenbezit, de online leefwereld en online criminaliteit.

Online criminaliteit komt steeds meer voor. We ontwikkelen onze aanpak daarom zowel binnen onze gemeente als in regionaal verband door. Zo maken we Groningen meer bewust, weerbaar en veerkrachtig tegen digitale criminaliteit en cybercrises. Inmiddels ontstaat steeds meer kennis over hoe deze slachtoffers weerbaarder worden en zich kunnen beschermen. Specifiek benoemen we de problematiek die we signaleren bij de horeca in de binnenstad, waarbij er regelmatig wapens worden aangetroffen en het drugsgebruik fors is. We zetten ons in om het uitgaansleven veiliger

te maken door horecazaken aan te pakken die een negatieve rol spelen en door afspraken te maken met horeca en ketenpartners om dit doel te bereiken.

We werken gebiedsgericht door maatregelen en interventies af te stemmen op de specifieke behoeften van verschillende wijken en buurten. We investeren extra in onze noordelijke wijken en hanteren daarbij een pragmatische aanpak: niet wegstijven maar aanpakken waar nodig. Zo zijn we steeds meer zichtbaar voor onze inwoners en verstevigen we onze samenwerking met bewoners, ondernemers en andere relevante partijen.

Groningen is door het Rijk aangewezen als één van de zeven hotspots waar relatief veel meldingen of incidenten zijn op het gebied van personen met onbegrepen gedrag. Hierdoor ontvangen we extra rijksmiddelen waarmee we een gerichte aanpak opzetten. In de periode 2024 -2026 gaan we onder andere experimenteren met *straattriage*, ontwikkelen we een stedelijke vroegsignaleringsstafel en zetten we in op adequate opvolging van zorgmeldingen die onze Stedelijke WIJ-teams ontvangen van de politie. Onze procesregisseurs voeren daarbij de regie over casuïstiek van personen met een veiligheidsrisico én onbegrepen gedrag.

Resultaten, activiteiten en prestatie-indicatoren

De resultaten geven aan wat we willen bereiken. De activiteiten geven aan wat we daarvoor doen. De prestatie indicator(en) meten de voortgang van de resultaten. De opbouw is opgesteld aan de hand van de beleidsvelden Ondernijning steviger aanpakken, Digitaal veilig(er) Groningen, Maatschappelijke onrust en polarisatie, Effectieve verbinding tussen veiligheid en zorg, Veilige en leefbare omgeving en Crisisbeheersing en brandveiligheid.

Wat willen we bereiken (resultaten)	Wat gaan we daarvoor doen (activiteiten)
Ondernijning: aanpakken en voorkomen	
We bestrijden de invloed van georganiseerde criminaliteit op onze lokale samenleving	<ul style="list-style-type: none"> • We intensiveren onze inzet van bestuurlijke controles samen met onze handhavingpartners. • We experimenteren met de inzet van bestuurlijke trajecten om straathandel in drugs te verminderen. • We controleren met de Pandenbrigade op de naleving van vergunningen en bestemmingsplan. • We starten een bestuurlijk traject na het aantreffen van drugs in panden. • We brengen het wietexperiment volledig tot uitvoering. In coffeeshops zien we alleen aanbod van gereguleerde telers.
We verstevigen onze informatiepositie	<ul style="list-style-type: none"> • Samen met netwerkpartners pakken we ondernijningscasuïstiek aan en participeren we in fenomeenonderzoeken.
We bouwen aan een weerbare interne organisatie en samenleving	<ul style="list-style-type: none"> • We intensiveren de integriteitstoetsen (Wet Bibob) richting partijen die met de gemeente een relatie willen aangaan. We gaan de wet toepassen op de inkoop van zorg in het sociaal domein. • We maken inwoners bewust van signalen van ondernijning en moedigen hen aan om verdachte activiteiten te melden. • We bouwen door aan een netwerk met relevante partijen om vermenging van onder- en bovenwereld tegen te gaan. • We verstevigen onze inzet op de thema's vastgoed, drugshandel- en productie, mensenhandel en zorg. We zetten specifiek in op de buitengebieden, de noordelijke wijken en de zorgsector. • Samen met het Platform Veilig Ondernemend Groningen ontwikkelen we onze publiek private samenwerking door.

We pakken ondermijning regionaal aan, omdat criminaliteit zich niet aan gemeentegrenzen houdt	<ul style="list-style-type: none"> • We werken in regionaal verband samen aan bewustwording en weerbaarheid in de regio. • We zetten een regionaal werkend interventieteam op. • We werken aan de harmonisering van regelgeving en beleid. • We maken bestuurlijke afspraken met gemeenten, waterschappen en provincie over ambitie en aanpak van ondermijning in de 'Groningse norm'.
---	--

Prestatie indicator(en)	Behaald 2022	Behaald 2023	Beoogd 2024	Beoogd 2025
Integrale controles ondermijning				
Aantal integrale controles i.s.m. onze veiligheidspartners	4	8	8	8

Jeugd en Veiligheid: perspectief bieden en grenzen stellen	
We versterken (vroeg)signalering in de wijken, op scholen en in de online wereld waardoor we eerder en beter zicht krijgen op risicojongeren	<ul style="list-style-type: none"> • We signaleren risico- of zorgwekkend gedrag in de wijken zo vroeg mogelijk door de ketenaanpak te versterken en door het inzetten van jongerenwerkers en jeugdboa's. • We ontwikkelen een aanpak ter bevordering van de veiligheid in en rond scholen, samen met de betrokken netwerkpartners. We besteden aandacht aan thema's als drugs, wapenbezit, de online leefwereld en online criminaliteit. • We investeren in meer zicht op de online wereld en richten ons ook op online interventies.
We verstevigen de weerbaarheid van jongeren en jongvolwassenen en voorkomen dat zij in aanraking komen met of verleid worden door het criminele circuit	<ul style="list-style-type: none"> • We versterken de weerbaarheid van jongeren, bijvoorbeeld binnen de eerdergenoemde aanpak veiligheid in en rond scholen. • We zetten specifiek in op het herkennen en omgaan met jeugd met een Licht Verstandelijke Beperking (LVB) en onderzoeken met onze ketenpartners hoe we deze doelgroep kunnen bedienen.
We pakken onze zwaardere doelgroep aan en voorkomen dat deze risicojongeren doorgroeien in de criminaliteit en opnieuw misdaden plegen	<ul style="list-style-type: none"> • We ontwikkelen samen met onze ketenpartners een intensieve persoonsgerichte aanpak voor de zwaardere doelgroep jeugd verder door.

Zorg en Veiligheid: maatwerk en verbinding	
We zorgen voor een sluitend vangnet voor mensen met onbegrepen en risicovol gedrag. Bij (complexe) casuïstiek is het duidelijk wie op welk moment regie voert	<ul style="list-style-type: none"> • Samen met onze ketenpartners hebben we een gedeelde visie op hoe we de doelgroep personen met onbegrepen gedrag met een veiligheidsrisico bedienen. Met aandacht voor taal, cultuur en vertrouwen tussen betrokken partijen/ • Met een domeinoverstijgende aanpak (Grip op Onbegrip) van zorgwekkende signalen en proactief handelen willen we escalatie voorkomen. We werken samen met partners aan het voorkomen, (vroeg)signalering, de inzet van de juiste hulp en het bieden van perspectief voor mensen met onbegrepen en risicovol gedrag. • We werken volgens de AVE-methodiek zodat duidelijk is wanneer opgeschaald of afgeschaald wordt en rollen en verantwoordelijkheden duidelijk zijn.
We zetten een gerichte aanpak op voor personen met onbegrepen gedrag met een veiligheidsrisico waarin preventie en vroegsignalering centraal staan	<ul style="list-style-type: none"> • We signaleren problematiek in een vroeg stadium, in onze stedelijke vroegsignaleringsoverleggen. We zorgen voor een stedelijk dekkend en werkend netwerk van deze overleggen. • We ontwikkelen vanuit Grip op Onbegrip een pilot straattriage en verlengde aandacht door straat- en buurtcoaches.

	<ul style="list-style-type: none"> • We zetten extra in op het weerbaar maken van onze kwetsbare inwoners, bijvoorbeeld door bewustzijn te creëren onder professionals en in te zetten op het thema digitale veiligheid. • We doen voortdurend onderzoek naar effectieve interventies en de implementaties daarvan om de veiligheid en het welzijn van individuen en de samenleving als geheel te waarborgen. • Bij incidenten zorgen we dat nazorg goed geregeld is en bieden we perspectief.
We bestrijden en voorkomen woonoverlast	<ul style="list-style-type: none"> • We zorgen voor een effectieve aanpak en zorgen voor een stevige verbinding tussen het Meldpunt Overlast en Zorg en het veiligheidsdomein, binnen de financiële mogelijkheden die er zijn.
We zetten een gerichte aanpak op om proactief te kunnen handelen bij signalen van polarisatie en radicalisering	<ul style="list-style-type: none"> • We ontwikkelen een gerichte aanpak samen met partners en bevorderen het signalerend vermogen van professionals. • We onderzoeken de mogelijkheden om de inzet van BOUNCE te verbreden.

Veilige en leefbare wijken: gebiedsgerichte aanpak	
We verminderen overlast en criminaliteit en verbeteren de veiligheidsbeleving in wijken door veiligheid en leefbaarheid te verbinden aan fysieke en sociale ontwikkelingen	<ul style="list-style-type: none"> • We verstevigen de samenwerking met andere gebiedsgerichte inspanningen, zoals de gemeentelijke gebiedsteams, wijkvernieuwings- en stadsontwikkelingsprojecten en richten ons op het voorkomen van veiligheidsproblematiek. • We vergroten de meldingsbereidheid van inwoners, verstevigen onze informatiepositie en gaan actief aan de slag met signalen. Bijvoorbeeld door in te zetten op communicatie. • We ontwikkelen onze stratenaanpak door. Zo creëren we in nauwe samenwerking met partners extra aandacht in straten en buurten die een extra impuls nodig hebben.
We zetten inwoners en hun omgeving centraal door zichtbaar en aanspreekbaar te zijn in de wijk en actief aan de slag te gaan met signalen	<ul style="list-style-type: none"> • We zetten specialistische boa's in bij complexer wordende overlastproblematiek. • Onze handhavers zetten in op het verstevigen van contacten met inwoners in de wijken, bijvoorbeeld door de inzet van een container waar zij met elkaar in gesprek gaan. • We onderzoeken hoe boa's ingezet kunnen worden voor het thema digitale veiligheid. • We onderzoeken de mogelijkheid om het doen van aangifte toegankelijker te maken.
We voorkomen veiligheids- en leefbaarheidsproblematiek door er vroeg bij te zijn en intensief samen te werken met onze netwerkpartners	<ul style="list-style-type: none"> • We implementeren de inzet van een VeiligheidsEffectRapportage (VER) om bij het ontwerp en beheer van de publieke ruimte veiligheidsrisico's in te schatten en daarop maatregelen te nemen. • We pakken casuïstiek met een risico voor de openbare orde in een zo vroeg mogelijk stadium op, in samenwerking met hulp- en zorgverlenende partijen.
We werken aan de weerbaarheid van onze inwoners	<ul style="list-style-type: none"> • We ontwikkelen een handelingsperspectief voor buurtbewoners die geconfronteerd worden met de gevolgen van mensen met onbegrepen- en risicovol gedrag (Grip op Onbegrip). • We zetten in op digitaal weerbare inwoners die weten hoe ze hun digitale middelen kunnen beschermen en digitale criminaliteit beter herkennen en melden. • De wijkagent en wijkboa hebben, met name in de noordelijke wijken, een cruciale rol te vervullen. We maken daarom van de wijkagent en wijkboa een duidelijke prioriteit. De samenwerking tussen de wijkboa en wijkagent stimuleren we.

	<ul style="list-style-type: none"> Na een incident met veel impact in buurten en wijken coördineren of regisseren we (multidisciplinaire) hulp en nazorg rondom slachtoffers en betrokkenen.
We zorgen ervoor dat evenementen en demonstraties veilig verlopen	<ul style="list-style-type: none"> We bereiden grote demonstraties en grote of risicovolle evenementen zorgvuldig voor en dragen bij aan een veilig verloop van betaalde voetbalwedstrijden. Deze verantwoordelijkheid ligt niet alleen bij gemeenten maar ook bij organisatoren en bezoekers.

Crisisbeheersing en brandveiligheid

- We dragen bij aan een gemeenschappelijke regeling (Veiligheidsregio Groningen) voor de brandweezorg, rampenbestrijding en crisisbeheersing.
- De brandweertaak is volledig geregionaliseerd bij de Veiligheidsregio Groningen.
- Verantwoordelijkheden en bevoegdheden voor personeel en materieel liggen bij dit samenwerkingsverband.

Toelichting

Indicator en (eventueel) nadere toelichting:

Aantal integrale controles i.s.m. onze veiligheidspartners

Toelichting: De aanpak van ondermijning heeft prioriteit in de gemeente Groningen. Een onderdeel van deze actie- en interventiegerichte aanpak zijn integrale controles in samenwerking met ketenpartners. Deze controles spelen een belangrijke rol bij het toezien op wet- en regelgeving. Daarnaast vergroten we met de integrale controles ook ons inzicht in de aard en omvang van ondermijning in onze gemeente. Ketenpartners waarmee we deze controles uit kunnen voeren zijn bijvoorbeeld: Politie, Belastingdienst en de Nederlandse Arbeidsinspectie.

Met de bovenstaande indicator(en) wordt de voortgang van de uitvoering van ons beleid gemeten. Indien er geen cijfers beschikbaar zijn voor dat jaar, staat er een streepje. In dat geval wordt de indicator niet jaarlijks gemeten.

Financiën

Financieel overzicht lasten en baten

02.2 Veiligheid

Omschrijving	Rekening 2023	Actuele Begroting 2024	Primitieve begroting 2025	2026	2027	2028
(Bedragen x 1.000 euro)						
<i>Lasten</i>	38.039	42.662	44.622	44.098	45.171	46.040
<i>Baten</i>	4.871	5.447	6.315	4.771	4.142	4.142
Saldo van baten en lasten voor reservemutaties	-33.168	-37.215	-38.307	-39.327	-41.029	-41.897
<i>Reserve mutaties</i>						
Totaal toevoegingen	0	0	0	0	0	0
Totaal onttrekkingen	0	0	0	0	0	0
Saldo van baten en lasten na reservemutaties	-33.168	-37.215	-38.307	-39.327	-41.029	-41.898

Financiële toelichtingen begroting 2025

Hieronder lichten we achtereenvolgens toe waar het geld vandaan komt en waar het naartoe gaat, welke extra middelen er beschikbaar worden gesteld en of daar extra dekking tegenover staat. Hierbij geven we op hoofdlijnen aan wat de verschillen zijn in beschikbare baten en lasten ten opzichte van de vorige begroting.

Toelichtingen op baten en lasten begroting 2025

2.2: Veiligheid	Lasten	Baten	Saldo
Begroting 2025	44.622	6.315	-38.307
Waarvan intensiveringen 2025	0	0	0
Bestaand beleid 2025	44.622	6.315	-38.307
Vershil ten opzichte van 2024	1.960	868	-1.092

Waar gaat het geld voornamelijk naar toe (bestaand beleid), inclusief verklaring verschil ten opzichte van begroting 2024 op hoofdlijnen (schuin gedrukt):

2.2: Veiligheid	Lasten	Baten
Ondermijning	1.400	
Voor de aanpak en het voorkomen van ondermijning hebben we middelen begroot.		
Jeugd en Veiligheid	4.000	2.100
Voor Jeugd en Veiligheid richten we ons op perspectief bieden en grenzen stellen. De middelen zetten we onder meer in voor: <ul style="list-style-type: none"> • Preventie met gezag; met de landelijke aanpak Preventie met Gezag zetten we in op het versterken van de keten jeugd en veiligheid. Dit gaat onder meer om het voorkomen van georganiseerde en ondermijnende jeugdcriminaliteit (1,7 miljoen euro). Ook is hier de dekking vanuit de rijksmiddelen voor Preventie met Gezag begroot (1,7 miljoen euro). • Jeugdboa's (0,6 miljoen euro) • Top-X aanpak (0,4 miljoen euro) • Problematische jeugdgroepen (0,4 miljoen euro). 		
<i>Vershil t.o.v. 2024: Re-integratie officieren en coach individuele persoonsgerichte toeleiding naar arbeid (IPTA). Om de kans op recidive na detentie te verkleinen, worden twee reïntegratieofficieren en een coach voor toeleiding naar arbeid ingezet. Deze lasten worden gedekt uit een subsidie van het ministerie van Justitie en Veiligheid. Dit leidt tot zowel hogere lasten als baten van 360 duizend euro.</i>		
Zorg- en veiligheidshuis Groningen	2.100	700
Het Zorg- en Veiligheidshuis Groningen (ZVHG) is een regionaal samenwerkingsverband waar medewerkers van gemeenten, justitie en zorg samenwerken. Ook zijn hier de bijdragen van gemeenten voor het Zorg- en Veiligheidshuis begroot.		
Toezicht en handhaving in de openbare ruimte	3.600	300
Begrote middelen voor toezicht en handhaving in de openbare ruimte waaronder middelen voor de aanpak van misstanden in de verhuursector/pandenbrigade (682 duizend euro).		
<i>Vershil t.o.v. 2024:</i>		
<i>Flexpool BOA: Als centrum gemeente organiseren wij tijdelijk tot 1 april 2025 een poule van BOA's die ingezet kunnen worden in de gehele provincie. De nadruk ligt hierbij op het voorkomen van overlast bij asielzoekerscentra en van ontheemden, en handhaven waar nodig. De lasten hiervan worden bekostigd uit een uitkering van het ministerie van Justitie en Veiligheid. Hierdoor stijgen zowel de lasten als de baten met 225 duizend euro.</i>		

Perspectief voor wijken: In het coalitieakkoord is een oplopend bedrag opgenomen voor de opgave Perspectief voor wijken. Dit wordt ingezet voor aanpak problematische jeugd, personen met verward gedrag, handhaving overlast hotspots, drugsoverlast, prostitutiehandhaving. Hierdoor stijgen de lasten met 300 duizend euro.

Openbare orde en veiligheid (OOV)	2.400	
Dit betreft met name personele inzet voor Openbare Orde en Veiligheid (OOV).		
Cameratoezicht	400	
Handhaving van veiligheids- en milieuvoorschriften	3.000	
Dit betreft met name personele inzet voor de handhaving van veiligheids- en milieuvoorschriften.		
Precariobelasting	900	1.500
Voor het heffen van precariobelasting hebben we hier middelen begroot. Ook zijn hier de begrote opbrengsten uit precariobelasting opgenomen.		
Reclamedragend straatmeubilair	500	1.200
Begrote lasten voor het reclamedragend straatmeubilair. Naast deze lasten staan hier huuropbrengsten begroot.		
Veiligheidsregio Groningen	24.800	
Dit betreft de begrote bijdrage aan de Veiligheidsregio Groningen. Van deze bijdrage is het grootste deel bestemd voor de brandweezorg en risicobeheersing (23,7 miljoen euro). Daarnaast zijn er bedragen begroot voor de regionale ondersteuning van de gemeentelijke kolom (0,6 miljoen euro), de geneeskundige hulpverleningsorganisatie in de regio (0,2 miljoen euro) en rampenbestrijding en crisisbeheersing (0,3 miljoen euro).		

Programma 3: Vitaal en Sociaal

Groningen is een inclusieve, vitale en veilige gemeente waarin iedereen tot zijn recht kan komen en op een gelijkwaardige manier kan deelnemen aan de samenleving: in het onderwijs, op de arbeidsmarkt en op de woningmarkt. Met de nadruk op eigen regie en veerkracht en de beweging van (medische) nazorg naar voorzorg (preventie) staat het gedachtegoed van “positieve gezondheid” en het belang van een goede leefkwaliteit centraal. We zien in Groningen grote gezondheidsachterstanden tussen wijken, dorpen en groepen inwoners en een aantal stevige sociale opgaven: toenemende en dubbele vergrijzing, kloof arm en rijk binnen de gemeente, tegenstelling noord- en zuid Groningen en onderwijssegregatie.

Met het inzicht dat ongezonde keuzes worden beïnvloed door de leefomgeving en de sociale context, werken we langs twee lijnen aan het verbeteren van de leefkwaliteit van onze inwoners: We zorgen voor de randvoorwaarden voor een (betaalbare) sociale infrastructuur, zodat onze inwoners gedurende hun levensloop gebruik kunnen maken van sociale voorzieningen. We versterken de sociale structuur in wijken en dorpen door in te zetten op instandhouding van (kleinschalige) voorzieningen zoals scholen, dorpshuizen en sportverenigingen. Daarnaast willen we met een langdurige integrale wijkaanpak het verschil maken in het dagelijkse leven van inwoners.

We zetten in op kansrijk opgroeien voor alle kinderen in de gemeente en het doorbreken van de armoede-overdracht van ouder op kind. Onderwijs zien we hierbij als een belangrijk middel om de effecten van kansenongelijkheid te verkleinen. Een goed leerklimaat vormt een belangrijke voorwaarde om kinderen en jongeren vanuit gelijke kansen optimaal te laten ontwikkelen en opgroeien. Daarom zetten we ons met onze partners in onderwijs en opvang in om het onderwijs in Groningen blijvend te vernieuwen en te verbeteren en de door Covid-19 opgelopen leer- en ontwikkelingsachterstanden zo goed mogelijk in te lopen. Werk betekent zelfontplooiing, structuur en sociale contacten. Voor mensen die niet of nog niet kunnen werken bieden we ondersteuning om op een andere manier actief te zijn, bijvoorbeeld via vrijwilligerswerk, een participatiebaan of een basisbaan. Daarnaast bieden we mensen die het nodig hebben inkomensondersteuning. Problematische schulden ontnemen mensen elk perspectief, daarom bieden we schuldhulpverlening en zetten we in op het voorkomen van schulden, vroegsignalering en nazorg. De coronacrisis heeft de uitdagingen op de arbeidsmarkt blootgelegd. De komende tijd gaan we in onze stad en regio werken aan deze uitdagingen.

Waar nodig bieden we passende ondersteuning. Bijvoorbeeld vanuit de Jeugdwet, waarbij we uitgaan van de vraag van de jeugdige en het gezin en de door hen aangegeven oplossingsrichtingen en sluiten zo veel mogelijk aan bij de leefwereld van kind en gezin. Vanuit de Wet Maatschappelijke Ondersteuning bevorderen we met de inzet op het sociale netwerk en algemene voorzieningen, de zelfredzaamheid en maatschappelijke participatie van onze inwoners en bieden we steun aan kwetsbare inwoners. Voor inwoners die omwille van verminderde zelfredzaamheid niet langer in staat zijn om zelfstandig te kunnen wonen, bieden we mogelijkheden tot beschermd wonen, variërend van het wonen in een intramurale voorziening tot het zelfstandig (blijven) wonen met intensieve ondersteuning en toezicht, thuis. Waar zorg en veiligheid elkaar raken, bijvoorbeeld bij vraagstukken rondom huiselijk geweld en kindermishandeling, personen met verward gedrag, zetten we in op interventies die zijn gericht op preventie, vroegsignalering, herstelgericht werken en het doorbreken van intergenerationele overdracht.

Groningen is een belangrijk centrum met top-voorzieningen op het gebied van onder meer onderwijs, sport, cultuur en zorg voor de brede regio. We blijven inzetten op een hoogwaardige culturele infrastructuur waarbij kunst en cultuur voor alle inwoners en bezoekers bereikbaar is. We investeren in de samenwerking in de cultuursector en stimuleren de zichtbaarheid van cultuur in de gemeente en de mogelijkheden om mee te doen aan cultuur in dorpen en wijken. Met de ontwikkeling van sportief kapitaal en een leven lang sport en bewegen voor iedere Groninger draagt sport bij aan participatie in de samenleving, cohesie, positieve gezondheid en positief opgroeien. Hierbij zetten we in op meer samenwerkingskracht in het rijke en innovatieve sportnetwerk in Groningen, maar ook door juist lokaal in de wijken en buurten gebiedsgericht maatwerk te leveren.

Deelprogramma's

Het programma Vitaal en Sociaal bestaat uit de volgende deelprogramma's:

- Werk en inkomen
- Onderwijs
- Welzijn, gezondheid, zorg en diversiteit
- Sport en bewegen
- Cultuur en evenementen

Financieel overzicht lasten en baten

03 Vitaal en Sociaal

Omschrijving (Bedragen x 1.000 euro)	Rekening 2023	Actuele Begroting 2024	Primitieve begroting 2025	2026	2027	2028
<i>Lasten</i>						
03.1 Werk en inkomen	312.118	299.038	321.330	315.569	318.869	326.825
03.2 Onderwijs	39.486	44.077	44.556	43.510	44.121	44.609
03.3 Welzijn,gezondheid,zorg,diversiteit	342.821	344.762	368.588	361.040	368.274	379.235
03.4 Sport en bewegen	32.323	37.743	41.940	42.440	43.084	42.901
03.5 Cultuur en evenementen	62.901	65.359	69.899	70.658	75.958	79.813
Totaal	789.649	790.978	846.315	833.218	850.306	873.383
<i>Baten</i>						
03.1 Werk en inkomen	189.785	190.027	206.876	205.437	208.747	212.740
03.2 Onderwijs	14.874	13.806	16.162	13.536	14.053	14.132
03.3 Welzijn,gezondheid,zorg,diversiteit	29.808	20.602	15.518	14.578	13.074	13.091
03.4 Sport en bewegen	11.288	12.107	11.940	11.895	11.788	11.792
03.5 Cultuur en evenementen	18.304	18.765	18.517	18.606	21.213	19.450
Totaal	264.059	255.307	269.012	264.053	268.875	271.205
Saldo van baten en lasten voor reservemutaties	-525.590	-535.671	-577.302	-569.165	-581.431	-602.178
<i>Reserve mutaties</i>						
Totaal toevoegingen	16.613	19.427	7.585	8.568	11.079	13.641
Totaal onttrekkingen	12.327	19.685	23.370	7.636	7.344	7.344
Saldo van baten en lasten na reservemutaties	-529.876	-535.413	-561.518	-570.097	-585.166	-608.475

Een toelichting op deze cijfers kunt u vinden in het onderdeel 'Financiële toelichtingen begroting 2025' opgenomen onder elk deelprogramma.

In het hoofdstuk financiële positie zijn aanvullend nog de volgende overzichten en toelichtingen opgenomen:

- In het [Financieel meerjarenbeeld](#) staat een totaaloverzicht van en toelichting op de intensiveringen en dekkingsbronnen uit voorgaande jaarschijven;

- In de [Intensiveringen 2025-2028](#) staat een totaaloverzicht van en toelichting op alle intensiveringen 2025;
- In de [Dekkingsbronnen 2025-2028](#) staat een totaaloverzicht van en toelichting op alle dekkingsbronnen.

Paragraaf 3: [Weerstandsvermogen en risicobeheersing](#) geeft een totaaloverzicht van en een toelichting op de (financiële) risico's.

Paragraaf 6: [Verbonden partijen](#) geeft de inhoudelijke en financiële toelichting op de verbonden partijen.

Deelprogramma 3.1: Werk en inkomen

Goed werk en bestaanszekerheid is van belang voor een gelukkig leven. Doel is om zoveel mogelijk mensen aan de slag te krijgen en armoede te bestrijden. Meedoen via betaald werk heeft de voorkeur en is een belangrijke aanpak tegen armoede. Daarnaast bieden we ondersteuning aan mensen die niet of nog niet kunnen werken, met opties zoals de basisbaan, vrijwilligerswerk, participatiebanen en inkomensondersteuning. Ons doel is om gelijke en eerlijke kansen te creëren, zodat iedereen op zijn eigen niveau kan bijdragen aan de maatschappij en de leefbaarheid van Groningen.

Doelen Deelprogramma 3.1: Werk en inkomen

Om iedereen zoveel mogelijk sociaal en vitaal te laten ontwikkelen streven we in het deelprogramma Werk en Inkomen naar een brede welvaart voor alle inwoners, waarbij we voldoende bestaanszekerheid bieden en iedereen gelijke kansen krijgt om mee te doen. We vinden het van groot belang dat eenieder een goede kwaliteit van leven heeft en geluk ervaart, daarom streven we ernaar dat;

1. Eenieder zo veel mogelijk financieel zelfredzaam is, het liefst via goed werk, waarbij niemand onder het (economisch) bestaansminimum hoeft te komen;
2. Eenieder zo lang mogelijk - op hun eigen manier en niveau - actief kan (blijven) deelnemen aan het economische - en maatschappelijke verkeer, ook als gezondheidsbeperkingen en/of belemmeringen anderszins dit bemoeilijken.

Waarbij:

- Het hier in dit programma ten aanzien van 'meedoen' in eerste instantie gaat over het hebben van (fatsoenlijk betaalde) arbeid (in relatie tot de beroepsbevolking), en waar dit (nog) niet mogelijk is, over maatschappelijke participatie en/of tenminste sociale activering;
- Strategische focus ten aanzien van armoede ligt bij het bieden van bestaanszekerheid via inkomensondersteuning en schuldhulp en op het (structureel) doorbreken van (intergenerationele) armoede - dat wil zeggen het voorkomen van de overdracht van armoede van ouder op kind;
- Ingezet wordt op het voorkomen en bestrijden van problematische schulden.

Doel 1: Eenieder zo veel mogelijk financieel zelfredzaam is, het liefst via goed werk, waarbij niemand onder het (economisch) bestaansminimum hoeft te komen;

Doel 2: Eenieder zo lang mogelijk - op hun eigen manier en niveau - actief kan (blijven) deelnemen aan het economische - en maatschappelijke verkeer, ook als gezondheidsbeperkingen en/of belemmeringen anderszins dit bemoeilijken.

Effect indicator(en)	Behaald 2022	Behaald 2023	Beoogd 2024	Beoogd 2025
% Personen dat op peilmoment 1 januari gebruik maakte van een uitkering levensonderhoud in het kader van de Participatiewet op de totale bevolking	5,7%	5,2%	Afname	< 5,5%
• Waarvan jongeren 18 t/m 26-jarigen	1,8%	1,9%	Afname	< 2%

% Huishoudens behorend tot de minima:				
• 1 jaar of langer	16% (2021)	15% (2022)	Afname	< 15%
• 4 jaar of langer	11% (2021)	10% (2022)	Afname	< 10%
% Minderjarige kinderen behorend tot een minimahuishouden **	12% (2021)	10% (2022)	Afname	< 10%
% Inwoners (18 jaar e.o.) dat aangeeft moeite te hebben met rondkomen van het eigen huishoudinkomen	15%	-	Afname	niet gemeten in 2025
% Minima ** (en niet-minima) (18 jaar e.o.) dat aangeeft:				
• De eigen gezondheid als matig tot slecht te beoordelen	-	-	Afname	-
• (Zeer) tevreden te zijn over de manier waarop men meedoet aan de samenleving	-	-	Toename	-

Met de bovenstaande indicator(en) wordt de voortgang van de uitvoering van ons beleid gemeten. Indien er geen cijfers beschikbaar zijn voor dat jaar, staat er een streepje. In dat geval wordt de indicator niet jaarlijks gemeten.

Relevante beleidsnota's

Het programma is verder uitgewerkt in de volgende beleidsnota's:

[Nalevings- en handavingsbeleidsplan Participatiewet 2024-2028](#)

[Uitvoeringsprogramma brede aanpak armoede en schulden \(2024\)](#)

[Werk- en ontwikkelprogramma 2022-2025 \(2022\)](#)

[Gebiedsgerichte aanpak voor werk en participatie \(2022\)](#)

[Evaluatie beleid beschermingsbewind en bijzondere bijstand \(2021\)](#)

[Visie en rol iederz \(2020\)](#)

[Toekomst met perspectief ontwikkelplan \(2019\)](#)

[Beleidsregels bijzondere bijstand en tarieven beschermingsbewind \(2018\)](#)

[Een vertrouwd gezicht \(2016\)](#)

[Plan schuldhulpverlening gemeente Groningen 2024-2028 \(2023\)](#)

[Uitvoeringsplan Schuldhulpverlening 2024-2025](#)

[Vervolg hoger beroep bijzondere bijstand beschermingsbewind](#)

Relevante ontwikkelingen

Veranderende wetgeving in 2025

De huidige Participatiewet slaagt er onvoldoende in om een toereikend en voorspelbaar bestaansminimum te garanderen, de armoede te bestrijden en in de dienstverlening de menselijke maat te hanteren. Daarom beoogt het Rijk met het wetsvoorstel 'Participatiewet in Balans' de hardheden uit de Participatiewet te halen. Belangrijke doelen van de nieuwe wet zijn 1) vertrouwen en de menselijke maat centraal te stellen, 2) beter aansluiten bij de mogelijkheden en omstandigheden van mensen en 3) de bestaanszekerheid te verbeteren door te zorgen voor een toereikend inkomen. Het wetsvoorstel Participatiewet in Balans is een eerste stap naast een meer fundamentele herziening van de Participatiewet waaraan wordt gewerkt.

Werk en participatie

Ondanks de aanhoudende krappe arbeidsmarkt kan het voor mensen lastig zijn om (meer) te werken, terwijl zij dat wel willen. Niet iedereen vindt zelfstandig zijn weg in de huidige arbeidsmarkt. Het is zaak om:

- potentiële werkenden te activeren om toe te treden tot de arbeidsmarkt;
- de juiste zorg en ondersteuning te bieden aan diegenen voor wie de belemmeringen dusdanig groot zijn dat zij de weg naar werk (nog) niet kunnen inslaan;
- werkenden stimuleren om zich te ontwikkelen, zodat zij wendbaar en weerbaar zijn in een alsmaar veranderende werkomgeving, indien nodig en mogelijk kunnen doorstromen én ruimte kunnen maken voor nieuwe (zij-)instroom.

Hier zetten we ons voor in via Werk in Zicht en haar samenwerkingspartners uit de regio, waaronder het onderwijs en de sociale partners. We gaan verder met onze ambitie om 20.000 inwoners te bereiken en een (ontwikkel)stap te laten zetten richting werk. Met deze partners richten we ook gezamenlijk het Regionale Werkcentrum in. Daarin maken we gebruik van de verschillende fondsen en programma's, zoals het Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid, het Just Transition Fund, Human Capital Agenda en NPG-werken aan ontwikkeling.

Met het Werk- en Ontwikkelprogramma investeren we in de ontwikkeling van inwoners naar werk. Aangezien we het laatste jaar van het Werk- en Ontwikkelprogramma in gaan, treffen we voorbereidingen hoe we deze werkwijze kunnen borgen voor de lange termijn. Daarnaast gaan we verder met het doorontwikkelen van de gebiedsgerichte werkwijze voor werk en participatie. In deze werkwijze ondersteunen we inwoners ook bij vragen over inkomen en schulden door intensiever samen te werken met inkomensdienstverlening en schuldhulpverlening. De basisbaan biedt werk en bestaanszekerheid voor een belangrijke groep in onze samenleving die niet op de reguliere arbeidsmarkt terecht kan. Afgelopen september hadden 151 inwoners een basisbaan. In 2025 willen we uitkomen op 250 basisbanen. In Europa is veel belangstelling voor de basisbaan. We delen onze kennis en ervaring hierover met andere lidstaten.

Een deel van de inwoners lukt het (nog) niet om mee te doen in de huidige arbeidsmarkt. Zij hebben meer behoefte aan ondersteuning om zich te kunnen ontwikkelen, maar ook in een context dat beter bij hen aansluit, zoals een veilige werk en ontwikkelomgeving. We zien daarbij een grotere rol voor iederz weggelegd als Sociaal Ontwikkelbedrijf.

Inkomensdienstverlening, schuldhulpverlening en armoede en schulden

Het minimumloon is in 2024 verhoogd, maar wordt door het nieuwe kabinet niet verder verhoogd, zoals het plan was. Na jaren van hoge inflatie lijkt de inflatie te stabiliseren en dat geldt ook voor de energieprijzen. Veel prijzen zijn nog steeds hoog waardoor er nog steeds veel inwoners zijn die moeite hebben om rond te komen. Met het project Regelingenwoud maken we gemeentelijke (minima)regelingen eenvoudiger en toegankelijker. Zo gaan we het niet-gebruik van regelingen tegen. De projectfase zijn we inmiddels voorbij en we blijven de werkwijze verder toepassen. Ook zetten we ons in om via het uitvoeringsprogramma Brede Aanpak Armoede en Schulden inwoners net zo lang te helpen tot een duurzaam perspectief is bereikt. Zoals in Kansrijk Groningen waarin deelnemer en buddy armoede te lijf gaan en zorgen voor een nieuwe toekomst. In aanvulling hierop willen we financiële problemen van inwoners voorkomen. Daarom organiseren we onze schuldhulpverlening dichterbij de inwoner en gaan we verder met vroegsignalering. Dit zijn een paar acties uit het uitvoeringsplan Schuldhulpverlening 2024-2025 waar we dit jaar verder uitvoering aan geven.

Resultaten, activiteiten en prestatie-indicatoren

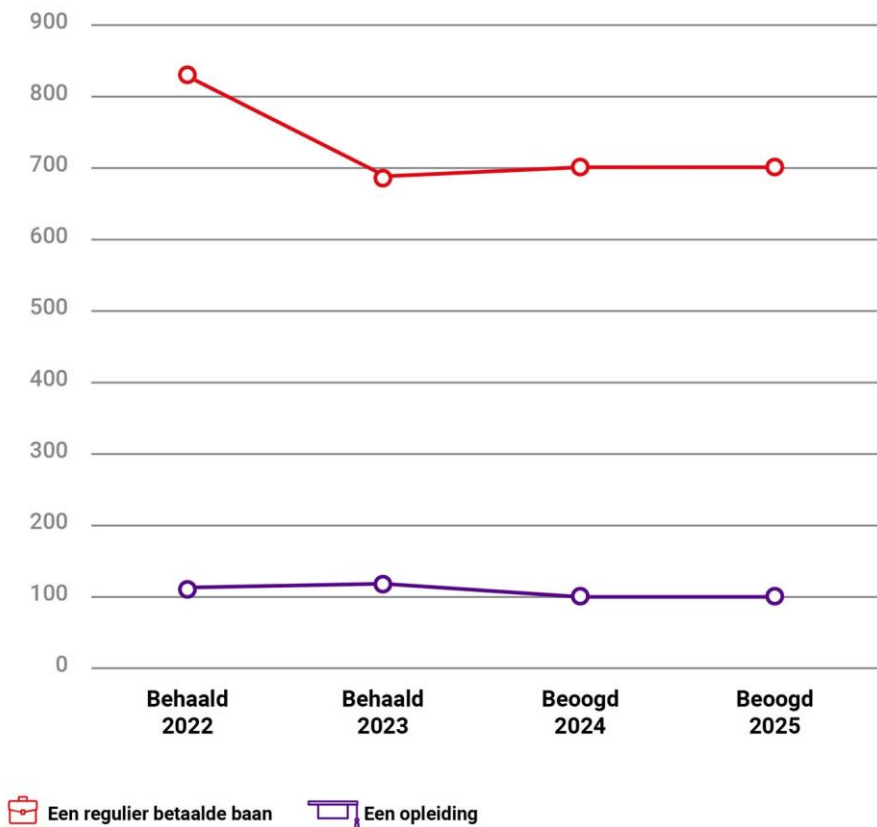
De resultaten geven aan wat we willen bereiken. De activiteiten geven aan wat we daarvoor doen. De prestatie indicator(en) meten de voortgang van de resultaten. De opbouw is opgesteld aan de hand van de beleidsvelden Werk en activering en Inkomensondersteuning en schuldhulpverlening .

Wat willen we bereiken (resultaten)	Wat gaan we daarvoor doen (activiteiten)
Werk en activering	
<i>Werk in Zicht (Regionaal arbeidsmarktbeleid)</i>	
<ul style="list-style-type: none"> • Er is een betere aansluiting tussen vraag en aanbod van onbenut talent op de arbeidsmarkt. Inzet is gericht op het ontwikkelen van competenties van inwoners waardoor er voor (potentieel) kwetsbare doelgroepen en andere personen met een zekere afstand tot de arbeidsmarkt een beter perspectief naar een goede (betaalde) baan ontstaat. • Hierbij is ook een goede aansluiting tussen het onderwijs en de arbeidsmarkt van belang, waardoor de mismatch tussen kwalificaties van mensen enerzijds en gevraagde competenties anderzijds wordt verkleind, en (jong) volwassenen hierdoor makkelijker vanuit de opleiding kunnen doorstromen richting een betaalde baan of reeds werkenden meer wendbaar kunnen zijn in hun (verdere) werkzame leven. 	<ul style="list-style-type: none"> • We zetten in 2025 actief in op de verdere ontwikkeling van het Regionale Werkcentrum, waarbij we publieke en private dienstverlening voor inwoners samenbrengen. • In het Regionale Werkcentrum stellen we de vraag van de inwoner over (ander) werk en scholing centraal, krijgt iedereen toegang tot passende ondersteuning en we zetten in op duurzame inzetbaarheid van werkzoekenden en werknemers. Hierdoor kan de beroepsbevolking die ondersteuning nodig heeft op een plek terecht. • We blijven vanuit de regio inzetten op mensen met een arbeidsbeperking en daarmee op het realiseren van afspraakbanen. • We zoeken actief naar onbenut en ontwikkelpotentieel van mensen, dus ook inwoners die buiten de P-wet en de WW vallen. Samen met betrokken partners zorgen we voor activering naar de meest haalbare vorm. Dit doen o.a. via de nog op te zetten WIZ-ontwikkelcentra met behulp van een JTF-subsidie. • In samenwerking met het bedrijfsleven zoeken naar oplossingen voor arbeidsmarktproblemen. Bedrijven zoeken naar andere wervingsmogelijkheden en vormen om personeel duurzaam te binden. Tegelijk wordt ingezet op het duurzaam inzetbaar houden van werknemers. • De intensieve samenwerking tussen Doorstroompunt (voorheen RMC), scholen en arbeidsmarkt wordt doorgezet. • We gaan bezig met doorontwikkeling van het concept van Talentperron in de regio.
<i>Werk</i>	
<ul style="list-style-type: none"> • Meer inwoners in een uitkeringssituatie weten met behulp van passende ondersteuning hun kansen op de arbeidsmarkt te vergroten en succesvol uit te stromen naar een (reguliere) betaalde baan of als ondernemer, al dan niet via een scholingstraject. Hierin gaan we kennis en vakmanschap stimuleren. 	<ul style="list-style-type: none"> • We zetten in om inwoners met een uitkering naar werk te ontwikkelen, door middel van activering, scholing, praktijkleren en/of jobcoaching. Indien de stap naar werk (nog) niet haalbaar is zetten we in op maatschappelijke participatie. • Om meer (duurzame) afspraakbanen te realiseren zetten we ons in voor voldoende jobcoaching voor de instroom van inwoners in het Landelijk doelgroep register (LDR), gezien de groeiende behoefte van deze groep aan coaching. • We gaan verder met het doorontwikkelen van de gebiedsgerichte en Groningse aanpak en het bieden van een toegankelijke, nabije en laagdrempelige dienstverlening aan inwoners. Ons doel daarmee is om meer inwoners te bereiken en te ondersteunen, ook zonder bijstandsuitkering; • Ontwikkelen van basisbanen voor mensen die niet regulier aan het werk komen. We streven naar 250 basisbanen eind 2025. In sept 2024 zaten we op 151 basisbanen. • We willen voorkomen dat mensen (terug) in de bijstand komen, bijvoorbeeld door middel van het project Nazorg maar ook door inwoners vanuit de WW in een vroeg stadium te benaderen om te voorkomen dat ze in de bijstand komen;

	<ul style="list-style-type: none"> • Experimenteren met vernieuwende manieren om mensen aan het werk te helpen, zoals de projecten Op Koers en Brede inzet LKS; • Bij inburgeraars en statushouders willen we zo snel mogelijk aan het werk helpen door ze o.a. te ondersteunen bij taal op de werkvloer en werkgevers te motiveren om op werk- of ontwikkelplekken te creëren. • We zijn de brug tussen bijstandsgerechtigde en de werkgever en zorgen ervoor dat vraag, aanbod en onderwijs bij elkaar komen door o.a. het organiseren van bijeenkomsten en banenmarkten in de wijk en gemeentebreed. Ook zorgen wij voor opleidingstrajecten naar werk en bieden wij maatwerk door te jobhunen en carven. Mede door dit soort plaatsingen kunnen inwoners stappen zetten op de ontwikkelladder of richting werk.
Maatschappelijke participatie	
<ul style="list-style-type: none"> • Meer inwoners in een uitkeringssituatie met daarbij een grote afstand tot de reguliere arbeidsmarkt worden geactiveerd en doen mee via verschillende vormen van maatschappelijke participatie • Inwoners met een SW-indicatie of een NB-indicatie zijn actief binnen een Nieuw Beschut omgeving of met een LKS subsidie bij een werkgever. 	<ul style="list-style-type: none"> • Inwoners bieden we het hoogst haalbare traject dat past bij het niveau en de mogelijkheden van de inwoner. Dit doen we op basis van maatwerk. • We ondersteunen Nieuw Beschutters voor wie dat mogelijk is om bij een reguliere werkgever aan de slag gaan. Dat kan op basis van detachering of in dienst bij de werkgever via het project nieuw beschut in de markt dat in nauwe samenwerking met iederz wordt ontwikkeld. • We zijn continu bezig met het uitbreiden van ons netwerk van geschikte werkgevers voor onze doelgroep. • We bieden ontwikkeltrajecten aan bij iederz, zoals de z-route, Kansrijk Talent en Praktijkleren. Dit is een voorbereiding voor een opleiding of de arbeidsmarkt. • Het Instroomportaal biedt laagdrempelige ontwikkeltrajecten aan voor iedereen die ondersteuning wil of nodig heeft bij een eerste stap richting werk of onderwijs. Instromers hebben een grote diversiteit aan achtergronden. Denk aan dagbesteding, Wajong, statushouders, ggz-cliënten, cliënten van beschermd wonen en cliënten met een verslavingsachtergrond. • In 2025 gaan we verder met de doorontwikkeling van het Sociaal ontwikkelbedrijf.

Prestatie indicator(en)	Behaald 2022	Behaald 2023	Beoogd 2024	Beoogd 2025
1. Werk en activering				
Aantal plaatsing met betrekking tot.:				
• Een werk-/ stageplek gerealiseerd door SROI in de arbeidsmarktregio	1.176	1.055	900	900
• Een beschutte werkplek 'Nieuw' (in het kader van de P-wet)	137	169	178	191*
• % Inwoners (met uitkering) dat persoonlijk contact had met hun coach	-	-	90%	93%
• Aantal mensen met LKS op een afspraakbaan met begeleiding vanuit de Participatiewet in Groningen	357	420	625	900
aantal plekken wordt eind 2024 definitief bepaald				
- is nieuwe indicator				

Aantal personen met een bijstandsuitkering dat uitstroomt naar:

Inkomensondersteuning en schuldhulpverlening	
<i>Uitkeringen en minimaregelingen</i>	
<ul style="list-style-type: none"> Meer huishoudens die onder of rond het sociaaleconomisch minimum (dreigen te) geraken hebben financiële rust en stabiliteit en zijn daardoor beter in staat grip op het eigen leven te houden en aan verschillende facetten van het leven actief te (blijven) participeren. 	<ul style="list-style-type: none"> Voortzetting verstrekken uitkeringen voor bijstand, IOAW en IOAZ, waarbij we steeds meer werken vanuit stress-sensitieve dienstverlening. Voortzetting verstrekken minima- en armoederegeling met speciale aandacht voor de laagdrempeligheid (vereenvoudiging, minder bewijslast, vanuit vertrouwen) en het bieden van bestaanszekerheid. Actief tegengaan van niet-gebruik door vereenvoudigen en harmonisering regelingen en door verbetering van onze communicatie.
<i>Integraal armoedebeleid</i>	
<ul style="list-style-type: none"> Meer huishoudens die onder of rond het sociaaleconomisch leven kunnen actief (blijven) participeren aan verschillende facetten van het leven, waardoor sociale uitsluiting, gezondheidsverschillen en/of ongelijke ontwikkelingskansen voor kinderen kunnen worden beperkt; Meer huishoudens zien kans - met aanvullende ondersteuning 	<ul style="list-style-type: none"> Voortzetten breed palet aan armoedevoorzieningen gericht op bestaanszekerheid, ondersteuning en talentontwikkeling, zowel gemeentebreed als op gebiedsniveau; We borgen de Groningse aanpak en de Doorbraakmethode in de reguliere dienstverlening; De Pilot Samenwerking in Oost wordt gemeentebreed ingebed in de reguliere werkwijze; We zetten het experiment Bouwdepot door en onderzoeken mogelijkheden voor uitbreiding; We investeren extra in intensieve ondersteuning van huishoudens in complexe situaties, onder meer via de aanpak Kansrijk Groningen;

zo lang als nodig - de regie over het eigen leven te herwinnen en de eigen financiële redzaamheid te versterken.	<ul style="list-style-type: none"> We intensiveren en versterken de samenhang in de dienstverlening van gemeente en WIJ.
Schuldhelpverlening	
<ul style="list-style-type: none"> Minder huishoudens raken in een financieel kwetsbare - of zelfs (problematische) schuldsituatie; Daar waar dit wel gebeurt willen we de financiële situatie door tijdige en gerichte ondersteuning eerder stabiliseren en - daar waar mogelijk - laten leiden tot (financieel) herstel en een hogere uitstroom naar een financieel gezonde, zelfstandige, situatie. 	<ul style="list-style-type: none"> Voorlichting, financiële educatie (budget-coaching) en andere preventieactiviteiten die gericht zijn op het voorkomen of beperken van financieel kwetsbare situaties; Uitvoeren van de wettelijke taak 'vroegsignalering', waarbij inwoners bij signalen van betalingsachterstanden van vaste lasten (huur, energie, water en zorgpremie) proactief een hulpaanbod krijgen; (integrale) Schuldhelpverlening aanbieden aan huishoudens met (problematische) schulden door meer aanwezig te zijn in de wijken en door middel van onder meer budgetbeheer, euro-coaching (jongeren), schuldregeling, sociale kredietverlening en (indien noodzakelijk) beschermingsbewind; Leveren van financiële begeleiding om financiële weerbaarheid van inwoners te vergroten en bieden van nazorg zo lang als nodig.

Prestatie indicator(en)	Behaald 2022	Behaald 2023	Beoogd 2024	Beoogd 2025
2. Inkomensondersteuning en schuldhelpverlening				
Aantal personen met een uitkering levensonderhoud in het kader van de Participatiewet (bijstand):				
• Totaal aantal uitkeringen levensonderhoud	8.997	9.016	Afname	Afname
• Waarvan aantal (of %) personen met bijstand dat parttime inkomsten heeft uit arbeid	2.121	1.834	Toename	Toename
• Waarvan aantal (of %) uitkeringen levensonderhoud dat behoort tot de groep verkerend in een langdurig financieel afhankelijke situatie (>=3 jaar)	5.573	5.498	Afname	Afname
Aantal personen dat gebruik maakt van één of meerdere (aanvullende) inkomensondersteunende minimaregelingen	10.047	10.602	Toename	Toename
Aantal huishoudens dat gebruik maakt van een of meerdere (langdurige) trajecten van schuldhelpverlening	3.662	3.510	Toename	Toename
Percentage geslaagde 'minnelijke' schuldregelingen	75%	83%	80%	80%

Toelichting

Indicator en (eventueel) nadere toelichting:

Aantal personen met een bijstandsuitkering dat uitstroomt naar:
Een regulier betaalde baan

Toelichting: Het aantal dat uitstroomt naar een regulier betaalde baan wordt o.a. bepaald door een aantal factoren: 1) de mate van instroom; 2) bijstandsvolume; 3) kansen op de arbeidsmarkt voor deze groep. De instroom is voor een langere periode laag en ook is het bijstandsvolume historisch laag. Dat betekent dat er in absolute aantallen **minder** personen zijn die kunnen uitstromen naar een regulier betaalde baan. De arbeidsmarkt is krap en bied kansen. De mismatch is echter nog wel een knelpunt.

Aantal personen met een bijstandsuitkering dat uitstroomt naar:
Een opleiding

Toelichting: Dit gaat om personen die uitstromen naar een opleiding met studiefinanciering.

<p>Aantal plaatsing met betrekking tot.: Een werk-/ stageplek gerealiseerd door SROI in de arbeidsmarktregio</p> <p>Toelichting: Sociale return (SROI) is onderdeel van het inkoopbeleid. We werken hierbij samen met andere gemeenten, provincie en publieke instellingen. Zo stimuleren we opdrachtnemers om werk- en stageplekken voor inwoners te creëren.</p>
<p>Aantal plaatsing met betrekking tot.: Een beschutte werkplek 'Nieuw' (in het kader van de P-wet)</p> <p>Toelichting: Er is een quotum voor het aantal plekken dat gerealiseerd moet worden. Het beoogde aantal voor 2024 is gelijk aan het quotum. Het quotum voor 2025 wordt eind van het jaar bekend gemaakt.</p>
<p>% Inwoners (met uitkering) dat persoonlijk contact had met hun coach</p> <p>Toelichting: Deze indicator is nieuw en vervangt de indicator '% Inwoners (met uitkering) dat via het traject Kansen in Kaart in beeld is'. De werkwijze van Kansen in Kaart is opgegaan in de gebiedsgerichte aanpak van Werk & Participatie en daarom niet meer meetbaar. De nieuwe indicator gaat over het contact met alle inwoner met een bijstandsuitkering in de gebiedsgerichte werkwijze. Voor 2022 en 2023 zijn er geen cijfers beschikbaar.</p>
<p>Aantal mensen met LKS op een afspraakbaan met begeleiding vanuit de Participatiewet in Groningen</p> <p>Toelichting: Aantal mensen met een afspraakbaan die in het Landelijk Doelgroepregister (LDR) staan met Loonkostensubsidie (LKS) en/of jobcoaching.</p>
<p>Aantal personen met een uitkering levensonderhoud in het kader van de Participatiewet (bijstand): Waarvan aantal (of %) personen met bijstand dat parttime inkomsten heeft uit arbeid</p> <p>Toelichting: We streven naar dat inwoners optimaal mee doen naar vermogen. Dat betekent dat we streven dat mensen met een bijstandsuitkering parttime gaan werken. Parttime werk kan voor inwoners een opstap zijn naar volledige uitstroom naar werk. Daarom streven we naar een toename van het aantal mensen die parttime werken als het aantal mensen met een bijstandsuitkering toeneemt. We verwachten een afname van het aantal mensen met parttime inkomsten uit werk, als het aantal mensen in de bijstand afneemt.</p>
<p>Aantal mensen met LKS op een afspraakbaan met begeleiding vanuit de Participatiewet in Groningen.</p> <p>Toelichting: het gaat om het aantal mensen die vanuit Werk en Participatie onder begeleiding en met loonkostensubsidie aan het werk zijn. Het aantal (regionale) afspraakbanen staan vermeld bij regionale arbeidsmarkt bij: 'wat hebben we hier voor gedaan (activiteiten).</p>

Migratie	
Realiseren van de taakstelling huisvesting vergunninghouders.	In samenwerking met de woningcorporaties in Groningen zorgen we voor het huisvesten van vergunninghouders.
Vergunninghouders weten de weg te vinden in de samenleving.	Maatschappelijke begeleiding van vergunninghouders wordt voor de gemeente Groningen uitgevoerd door Humanitas. Ook zorgt Humanitas voor het aanbieden van workshops voor de participatieverklaring.
Inburgeringsplichtigen slagen voor het inburgeringsexamen en zijn actief op het gebied van onderwijs of werk.	Bij Thuis in 050 zijn bijna 1.300 inburgeringsplichtigen actief in begeleiding. Ongeveer 70 procent van de mensen in begeleiding is naast de inburgering actief in werk of vrijwilligerswerk.

Prestatie indicator(en)	Behaald 2022	Behaald 2023	Beoogd 2024	Beoogd 2025
Aantal gehuisveste vergunninghouders	363	612	700	650
Aantal personen dat in maatschappelijke begeleiding is genomen	202	368	450	350

Met de bovenstaande indicator(en) wordt de voortgang van de uitvoering van ons beleid gemeten. Indien er geen cijfers beschikbaar zijn voor dat jaar, staat er een streepje. In dat geval wordt de indicator niet jaarlijks gemeten.

Financiën

Financieel overzicht lasten en baten

03.1 Werk en inkomen

Omschrijving (Bedragen x 1.000 euro)	Rekening 2023	Actuele Begroting 2024	Primitieve begroting 2025	2026	2027	2028
Lasten	312.118	299.038	321.330	315.569	318.869	326.825
Baten	189.785	190.027	206.876	205.437	208.747	212.740
Saldo van baten en lasten voor reservemutaties	-122.333	-109.010	-114.454	-110.132	-110.122	-114.085
<i>Reserve mutaties</i>						
Totaal toevoegingen	2.061	0	0	0	0	0
Totaal onttrekkingen	4.029	5.535	3.218	0	0	0
Saldo van baten en lasten na reservemutaties	-120.365	-103.476	-111.236	-110.132	-110.122	-114.085

Financiële toelichtingen begroting 2025

Hieronder lichten we achtereenvolgens toe waar het geld vandaan komt en waar het naartoe gaat, welke extra middelen er beschikbaar worden gesteld en of daar extra dekking tegenover staat. Hierbij geven we op hoofdlijnen aan wat de verschillen zijn in beschikbare baten en lasten ten opzichte van de vorige begroting.

Toelichtingen op baten en lasten begroting 2025

3.1: Werk en inkomen	Lasten	Baten	Saldo
Begroting 2025	321.330	206.876	-114.454
Waarvan intensivering 2025	6.807	0	-6.807
Bestaand beleid 2025	314.523	206.876	-107.647
Vershil ten opzichte van 2024	15.486	16.849	1.363

Waar gaat het geld voornamelijk naar toe (bestaand beleid), inclusief verklaring verschil ten opzichte van begroting 2024 op hoofdlijnen (schuin gedrukt):

3.1: Werk en inkomen	Lasten	Baten
Sociale Werkvoorziening en nieuwe doelgroepen	47.900	15.300

De lasten betreffen met name de personeelskosten voor de Sociale Werkvoorziening (inclusief begeleid werken) en Nieuw Beschut. Deze bedragen 41,8 miljoen euro, waarin inbegrepen de inzet van 7,1 miljoen euro loonkostensubsidie (LKS). De omzet uit detachering verlaagt de lasten naar 37,3 miljoen euro. De bedrijfslasten, met name de ambtelijke personeelskosten en de begeleidingsvergoeding, bedragen 9,2 miljoen euro.

De baten betreffen hoofdzakelijk de loonkostensubsidie die wij ontvangen van het rijk (7,1 miljoen euro) en de omzet van het beschut bedrijf (6,8 miljoen euro).

Ten opzichte van de begroting 2024 zijn de lasten 3,2 miljoen euro hoger en de baten 1,1 miljoen euro hoger. Het beschut bedrijf heeft 0,5 miljoen euro hogere omzet (baten) door de nieuwe

opdracht van Defensie. Hier staan 0,4 miljoen euro hogere materiaalkosten tegenover (lasten). Verder hebben we 0,6 miljoen euro hogere baten doordat we meer loonkostensubsidie ontvangen door een stijging van het aantal medewerkers Nieuw Beschut. De bedrijfslasten nemen toe met 2,7 miljoen euro, met name door de verschuiving van 2,1 miljoen euro aan lasten van deelprogramma 4.4 (Overhead en ondersteuning organisatie) naar deelprogramma 3.1. Dit is het gevolg van de notitie overhead (december 2023). Daarnaast stijgen de kosten van de ambtelijke formatie met 0,6 miljoen euro door loonindexatie, formatie-uitbreiding en vervanging van sleutelfunctionarissen.

Participatie en re-integratie	19.900	900
--------------------------------------	--------	-----

Van de begrote middelen is 14,4 miljoen euro nodig ter dekking van de uitvoeringskosten. Dit betreft hoofdzakelijk ambtelijke personeelskosten. Daarnaast zetten we 2,6 miljoen euro in voor trajecten en 2,9 miljoen euro voor overige subsidies en bijdragen.
Ten opzichte van de begroting 2024 stijgen de lasten met 2,2 miljoen euro door een verschuiving van lasten van deelprogramma 4.4. (Overhead en ondersteuning organisatie) naar deelprogramma 3.1. Dit is het gevolg van de notitie overhead (december 2023). Daarnaast nemen personeelskosten met 0,9 miljoen euro toe, onder meer als gevolg van loonindexatie.

Basisbanen	8.300	3.200
-------------------	-------	-------

Basisbanen zijn betaalde banen die we aanbieden voor deelnemers die onder de Participatiewet vallen en voor wie uitstroom naar regulier werk, een beschutte werkplek of een afspraakbaan niet mogelijk is. De begrote lasten bestaan hoofdzakelijk uit kosten voor lonen en begeleiding. Daarnaast zijn er uitvoeringskosten. De baten betreffen de loonkostensubsidie die we ontvangen en de bijdragen die we verwachten van werkbiedende partijen.
De loonkosten zijn 1,9 miljoen euro hoger dan in 2024 doordat we in 2025 verwachten te groeien van 185 naar 240 basisbanen. De loonkostensubsidie die we ontvangen stijgt eveneens, dit geeft een voordeel van 0,9 miljoen euro aan baten.

Werk in Zicht	6.100	4.600
----------------------	-------	-------

Werk in Zicht (WIZ) is een regionaal samenwerkingsverband voor de arbeidsmarktregio Groningen, gericht op een betere aansluiting tussen vraag en aanbod van (deels onbenut) talent op de arbeidsmarkt. We zetten de middelen in volgens de WIZ programmabegroting 2023-2026 voor onder andere Kansrijk Talent, Praktijkleren en de NPG Talent tour. Voor het programma ontvangen we bijdragen van andere gemeenten, de provincie en vanuit Europa.
Per saldo begroten we 0,5 miljoen euro hogere lasten in 2025. Lasten nemen toe door de inzet voor de NPG talent tour WIZ in 2025. Hier tegenover staan lagere lasten voor andere projecten waaronder Kansrijk Opleiden. De baten nemen met 2,7 miljoen euro toe door NPG subsidie, ESF subsidie en bijdragen van deelnemende gemeenten.

Inburgering	3.900	1.000
--------------------	-------	-------

Voor uitvoering van de inburgeringswet, die voorziet in begeleiding van statushouders naar opleiding en werk, hebben we 2,9 miljoen euro begroot. Daarnaast ontvangen we van het rijk een specifieke uitkering (SPUK) voor inburgeringsvoorzieningen zoals leerroutes en maatschappelijke begeleiding. We verwachten van deze uitkering in 2025 1,0 miljoen euro in te kunnen zetten voor maatschappelijke begeleiding. Dit bedrag is verwerkt als bate en als last.
We begroten 0,5 miljoen euro hogere personeelskosten dan in 2024 als gevolg van loonindexatie en een tijdelijke uitbreiding van formatie in verband met toename van de caseload. Daarnaast stijgen lasten en baten met 0,3 miljoen euro doordat in de begroting van 2024 een lager bedrag aan SPUK middelen is begroot (inzet 0,7 miljoen euro in 2024). We verwachten in 2025 meer aan voorzieningen uit te geven omdat de totale caseload is gestegen.

Afspraakbanen	2.400	
----------------------	-------	--

Afspraakbanen zijn aangepaste banen voor medewerkers met een arbeidsbeperking. Werknemers ontvangen daarbij begeleiding vanuit de gemeente en/of van externe jobcoaches. De begrote lasten betreffen met name ambtelijke loonkosten en externe jobcoaching voor de plaatsing en begeleiding van werknemers.

Werk- en Ontwikkelprogramma	2.000	
------------------------------------	-------	--

Voor het Werk- en Ontwikkelprogramma, waarmee we de kansen van inwoners op participatie en werk willen vergroten, hebben we 2,0 miljoen euro aan uitvoeringskosten begroot.

Loonkostensubsidie

We zetten meer loonkostensubsidie (LKS) in door de groei van afspraakbanen, basisbanen, Nieuw Beschut en de brede inzet LKS en ontvangen daarvoor ook meer loonkostensubsidie van het rijk. Ten opzichte van de begroting 2024 geeft dit een toename van 2,4 miljoen euro aan lasten en aan baten.

BUIG	187.700	176.100
-------------	---------	---------

We verwachten 174,3 miljoen euro te besteden aan uitkeringen in het kader van de Participatiewet, IOAW (Inkomensvoorziening voor Oudere en gedeeltelijk Arbeidsongeschikte werknemers), IOAZ (Inkomensvoorziening voor Oudere en gedeeltelijk Arbeidsongeschikte gewezen Zelfstandigen), Bbz 2004 (Besluit bijstandsverlening zelfstandigen) en overige wettelijke regelingen. Voor de bijbehorende uitvoeringskosten is 13,3 miljoen euro begroot. We ontvangen voor deze regelingen een BUIG-uitkering van het rijk van 171,3 miljoen euro. Daarnaast is een opbrengst van 4,7 miljoen euro begroot uit terugvordering van teveel betaalde uitkeringen. Ten opzichte van de begroting 2024 stijgen de lasten met 3,5 miljoen euro. In 2025 besteden we naar verwachting 1,6 miljoen euro meer aan uitkeringen als gevolg van loon- en prijsontwikkeling en een hoger bijstandsvolume. Daarnaast stijgen de uitvoeringskosten met 1,9 miljoen euro, met name door de notitie overhead ([december 2023](#)). Als gevolg hiervan is 1,4 miljoen euro aan lasten verschoven van deelprogramma 4.4 (Overhead en ondersteuning organisatie) naar deelprogramma 3.1. Verder nemen de uitvoeringskosten met 0,5 miljoen euro toe. De baten in de begroting 2025 stijgen met 7,5 miljoen euro. We ontvangen 8,3 miljoen euro meer BUIG-uitkering van het rijk doordat het landelijke budget is gestegen en doordat ons aandeel in dit budget is verhoogd. Overige baten dalen met 0,8 miljoen euro door een aanpassing in de dotatie voorziening dubieuze debiteuren.

Schuldhelpverlening	11.400	1.200
----------------------------	--------	-------

Het begrote bedrag zetten we in voor onder meer beschermingsbewind, budgetbeheer, de Eurocoach, schuldbemiddeling en voor bijkomende uitvoeringskosten. De baten betreffen eigen bijdragen cliënten en rente over leningen.

Armoede- en minimaregelingen	11.600	
-------------------------------------	--------	--

We verwachten vanuit de diverse regelingen 9,2 miljoen euro in te zetten, onder meer voor studietoelage, wet kinderopvang, het plan Brede Aanpak Armoede en Schulden en diverse losse projecten. Daarnaast is rekening gehouden met 2,4 miljoen euro uitvoeringskosten.

Bijzondere bijstand	5.400	500
----------------------------	-------	-----

Voor de inzet van bijzondere bijstand in het geval van onverwachte maar onontkoombare kosten hebben wij 5,4 miljoen euro begroot. We zetten de middelen onder meer in voor kredietverlening aan statushouders, medische kosten, maaltijdvoorziening en de witgoedregeling. Een aantal verstrekkingen hebben de vorm van een krediet; de begrote baten hebben betrekking op ontvangsten in verband met kredietverlening.

Individuele inkomensvoorziening	3.900	
--	-------	--

Voor de individuele inkomensvoorziening die kan worden aangevraagd wanneer langer dan 2 jaar sprake is van een uitkering of laag inkomen, hebben wij 3,9 miljoen euro begroot.

Waar zetten we dit jaar extra geld voor in (intensiveringen) en waar hebben we extra dekkingsbronnen binnen dit deelprogramma:

3.1	Intensiveringen en dekkingsbronnen 2025	Intensivering	I/S	Dekking
15	Basisbanen: loonontwikkeling & externe bijdragen	360	I	
15	Basisbanen: loonontwikkeling & externe bijdragen	494	S	
18	Vervanging sleutelfunctionarissen	182	S	
21	Bijzondere bijstand	1.062	S	
22	Individuele inkomensvoorziening	200	S	
23	Studietoelage	925	S	
16	Formatie uitvoeringskosten statushouders Thuisin050	908	I	594
17	Formatie en uitvoeringsbudget afspraakbanen	651	S	
19	Tijdelijke extra instroom Nieuw Beschut	458	S	

20	Loonkostensubsidie	1.500	I
24	Formatie ontzorgen statushouders	500	I
25	Armoederegelingen en voorzieningen	100	I
40	Accres gesubsidieerde instellingen	61	S

De nummering komt overeen met de nummering in het [Financieel meerjarenbeeld](#), hier staat een totaaloverzicht van en toelichting op de intensiveringen en hervormingen uit voorgaande jaarschijven.

Deelprogramma 3.2: Onderwijs

Wij vinden het van groot belang dat kinderen en jongeren optimale kansen geboden worden om op een positieve wijze op te groeien. Wij bieden hen de mogelijkheden om kennis en vaardigheden op te doen, zodat zij zich kunnen ontwikkelen tot perspectiefrijke, participerende en verantwoordelijke volwassenen. Hiervoor is het cruciaal dat kinderen en jongeren kunnen opgroeien binnen een pedagogisch gezonde, stimulerende en veilige omgeving; een omgeving die ruimte biedt om de eigen talenten te ontdekken en te ontwikkelen.

Samen met onze partners in onderwijs en opvang zetten wij ons daarom in om het onderwijs in Groningen blijvend te vernieuwen en te verbeteren om zo een uitstekend leerklimaat voor onze kinderen en jongeren te realiseren.

Doelen Deelprogramma 3.2: Onderwijs

1. Wij versterken de kwaliteit van het onderwijs en de onderwijshuisvesting;
2. Wij bieden gelijke kansen aan alle kinderen;
3. Wij creëren een klimaat voor een leven lang leren.

Effect indicator(en)	Behaald 2020	Behaald 2022	Beoogd 2024	Beoogd 2026
Onderwijsniveau:				
• Percentage scholen dat de signaleringswaarde 1F behaalt voor				
A) Lezen in groep 8	-	-	> 85%	> 85%
B) Taalverzorging in groep 8	-	-	> 85%	> 85%
• Percentage scholen dat de signaleringswaarde 2F/1S behaalt voor				
A) Lezen in groep 8	-	-	> 73%	> 73%
B) Taalverzorging in groep 8	-	-	> 62%	> 62%
• % leerlingen VO (voortgezet onderwijs) met niveau gelijk of boven niveau schooladvies in relatie tot landelijk gemiddelde	-	Hoger dan landelijk gemiddelde	≥ landelijk gemiddelde	≥ landelijk gemiddelde
• Percentage leerlingen in leerjaar 1 VO dat zich	-	-		
- boven			< 10%	< 10%
- op			> 85%	> 85%
- onder			< 5%	< 5%
het gegeven schooladvies bevindt				
• Percentage leerlingen in leerjaar 3 VO dat zich	-	-		
- boven			< 20%	< 20%
- op			> 70%	> 70%
- onder			< 10%	< 10%
het gegeven schooladvies bevindt				
% Voortijdig schoolverlaters (VSV)	2,0%	3,45%	Afname	Afname
% Inwoners (18 jaar e.o.) dat aangeeft (zeer) tevreden te zijn met de aanwezigheid van scholen in het primair onderwijs	81%	-	Toename	Toename

Toelichting

- Percentage 1F is een nieuwe indicator (dus geen scores 2020 en 2022), beoogde score is conform landelijk doel.
- Percentage 2F/1S is een nieuwe indicator (dus geen score 2020 en 2022), beoogde score is gebaseerd op landelijk gemiddelde in het voorafgaande schooljaar.
- Percentage leerjaar 1 en 3 VO zijn nieuwe indicatoren (dus geen score 2020 en 2022). De beoogde resultaten zijn gebaseerd op een bestaand beeld, waarbij gestreefd wordt naar zo goed mogelijke adviezen.

Met de bovenstaande indicator(en) wordt de voortgang van de uitvoering van ons beleid gemeten. Indien er geen cijfers beschikbaar zijn voor dat jaar, staat er een streepje. In dat geval wordt de indicator niet jaarlijks gemeten.

Relevante beleidsnota's

Het programma is verder uitgewerkt in de volgende beleidsnota's:

[Onderwijsagenda Gemeente Groningen 2020+: Goed onderwijs voor iedereen](#)

[Beleidsplan 'Een goede start voor alle jonge kinderen 2023-2026'](#)

[De tijd zal het leren; herstelprogramma onderwijs gemeente Groningen + uitvoeringsplan 3.0](#)

[Jaarverslag Leerplicht en Doorstroompunt 2022-2023](#)

[Thuiszitterspact 2.0 Groningen 2021-2024](#)

[Scholenplan Gro Up actualisatie 2024-2039](#)

[Ambitiedocument \(door\)ontwikkeling sportvoorzieningen 2037](#)

[Aanpak laaggeletterdheid Gemeente Groningen 2023-2024](#)

[Samen laaggeletterdheid bestrijden; Plan van aanpak Laaggeletterdheid 2020-2024, Arbeidsmarktregio Groningen](#)

Relevante ontwikkelingen

- We investeren langjarig in goede en duurzame schoolgebouwen die een centrale rol in de wijk vervullen. Hiertoe is in mei 2024 het Scholenplan Gro Up – actualisatie 2024-2039 door de raad vastgesteld. Ook het Ambitiedocument (door)ontwikkeling sportvoorzieningen 2037, van belang voor de binnensportaccommodaties, is door de raad vastgesteld.
Het Scholenplan biedt gemeente en de schoolbesturen de mogelijkheid om strategisch te sturen op en met onderwijshuisvesting. We sturen niet alleen op de fysieke kant van de onderwijshuisvesting, zoals de capaciteit en kwaliteit van de gebouwen. We sturen met de inzet van onderwijshuisvesting ook op het vergroten van de kansengelijkheid, het tegengaan van de (onderwijs)segregatie en het behalen van de doelstellingen uit de onderwijsagenda.
De ambities in sport en bewegen maken een verbetering van de kwaliteit en uitbreiding van de capaciteit van de gymzalen en andere binnensportaccommodaties noodzakelijk. Daarvoor is de uitvoering van het Integraal toekomstperspectief accommodaties bewegingsonderwijs en binnensport (IABB) vastgesteld en gekoppeld aan de uitvoering van het Scholenplan Gro Up. We optimaliseren daarmee de afstemming tussen onderwijs en bewegingsonderwijs, verbeteren o.a. de akoestiek in gymzalen, verduurzamen onderwijsgebouwen en dragen hiermee bij aan de klimaatdoelstellingen.
- Voor 2025 was de invoering van de Wet "Van School naar duurzaam werk" voorzien. De beoogde inwerkingtreding is echter vooruitgeschoven naar 1 januari 2026. Doel is een doorlopende aanpak van school naar werk voor jongeren tot 27 jaar. Voor het Doorstroompunt betekent dit een uitbreiding van de doelgroep (tot 27 jaar in plaats van 23 jaar). De middelen voor het Doorstroompunt worden verdeeld op basis van een nieuw verdeelmodel van het CBS.
- Bij leerplicht is er landelijk een verschuiving gaande van leerplicht naar leerrecht en van schoolafwezigheid naar schoolaanwezigheid. De wettelijke verankering hiervan valt in 2025 nog niet te verwachten. Wel gaan we in 2025 samen met het onderwijs onderzoeken in hoeverre we de focus in de praktijk alvast kunnen verleggen.
- Het Alfa-college en Noorderpoort, de twee aanbieders van volwasseneneducatie in de gemeente Groningen, hebben het educatieaanbod van beide instellingen gebundeld. Het volledige aanbod wordt vanaf 2024 onder de

vlag van het Alfa-college uitgevoerd. Ook de Taalhuizen in de gemeente Groningen worden door het Alfa-college bemenst en aangestuurd.

- De decentralisatie-uitkering “Tel mee met taal” voor coördinatie van de aanpak van laaggeletterdheid en het uitvoeren van het Regionale Plan van Aanpak laaggeletterdheid wordt vanaf 2025 verlaagd en vanaf 2026 gestopt. Dit heeft gevolgen voor het al dan niet voortzetten van regionale initiatieven, zoals de werkgeversaanpak en wervingsactiviteiten voor de taalhuizen en volwasseneneducatie. Dit maakt het moeilijker om het beoogde aantal deelnemers voor 2025 te bereiken.

Resultaten, activiteiten en prestatie-indicatoren

De resultaten geven aan wat we willen bereiken. De activiteiten geven aan wat we daarvoor doen. De prestatie indicator(en) meten de voortgang van de resultaten. De opbouw is opgesteld aan de hand van de beleidsvelden Onderwijskansen en onderwijshuisvesting en Voortijdig schoolverlaten en leerlingenvervoer.

Wat willen we bereiken (resultaten)	Wat gaan we daarvoor doen (activiteiten)
1. Onderwijskansen en onderwijshuisvesting	
<i>Maatschappelijk Akkoord Sociale Inclusie</i>	
Meer kinderen boeken ontwikkelingswinst en stromen daardoor beter toegerust het onderwijs uit.	<ul style="list-style-type: none"> • Uitvoeren van de 17 onderwerpen zoals opgenomen in de uitvoeringsagenda van het Maatschappelijk Akkoord, met daarin bestaande programma's zoals de brugfunctionaris en de verlengde schooldag en nieuwe onderwerpen zoals uniforme afspraken over de aanmeldprocedure in het primair onderwijs, schoolkosten en onder- en overadvisering. • Samenstellen van de uitvoeringsagenda van 2026. • Organiseren van de vierde conferentie sociale inclusie voor alle partners.
<i>OAB (onderwijsachterstandenbeleid) & VVE (voor- en vroegschoolse educatie)</i>	
Meer (jonge) kinderen boeken ontwikkelingswinst en stromen beter toegerust het primair onderwijs in.	<ul style="list-style-type: none"> • Doorontwikkeling van het kennisnetwerk "Jonge Kind" ten behoeve van de deskundigheidsbevordering van de beroepskrachten. • Verder vormgeven van de doorgaande ontwikkellijn tussen kinderopvang en basisonderwijs. • Versterken van de relatie met andere beleidsontwikkelingen zoals Kansrijke Start en “Kansrijke Wijk; Jonge Kind”. • Met het pilotproject JoKi (Jonge Kind) in specifieke wijken inzetten op een groter vve-bereik door inzet consultatiebureau en voorschoolse brugfunctionaris, door versterking rol van de huiskamers en door extra handen in de onderbouw van het basisonderwijs.
<i>Verlengde schooldag (VSD)</i>	
Meer kinderen boeken ontwikkelingswinst en stromen daardoor beter toegerust het voortgezet onderwijs in.	<p>Aanbieden van extra aanbod naast het reguliere onderwijscurriculum, met de volgende ontwikkeldoelen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Duurzaam verankeren van programma's bij de deelnemende scholen en opschaling meer deelnemende kinderen. • Visie van de school tot uitdrukking laten komen in activiteiten. • Koppelen van rollen, zoals wijkprojectleider, brugfunctionaris en schoolcoördinator. • Brugfunctionarissen actiever betrekken. • Geïntegreerd werken met de kinderopvang. • Scholing van aanbieders ten aanzien van pedagogische en didactische kwaliteiten. • Meer verbinding met de wijk, o.a. vanuit de wijkplannen. Aanbieders vanuit de wijk aantrekken.

	<ul style="list-style-type: none"> • Ouderparticipatie vergroten. • Ontwikkelen van een lange termijn visie op meer onderwijstijd en VSD-activiteiten onder schooltijd.
<i>Volwasseneneducatie</i>	
Meer inwoners (18+) ontwikkelen vaardigheden en behalen een kwalificatie (en zijn daardoor beter toegerust om onder andere succesvol de arbeidsmarkt op te kunnen (en daarmee kans op financiële zekerheid te verhogen).	<p>Met ons beleid voor volwasseneneducatie richten we ons op laaggeletterde volwassenen, analfabeten en mensen die vrijwillig inburgeren.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Aanbieden van leertrajecten Nederlandse taal, rekenen en digitale vaardigheden. Het aanbod is gericht op deelname aan de maatschappij en sociale zelfredzaamheid, opleiding (doorstroming naar vervolgonderwijs) of werk (doorstroming naar arbeidsmarkt oriëntatie of werk). • Zorgen voor een laagdrempelig taalaanbod via de Taalhuizen. • Als contactgemeente verzorgen van de inkoop van educatie voor alle gemeenten in de arbeidsmarktregio.
<i>Onderwijshuisvesting</i>	
Er zijn voldoende goede scholen in de nabijheid van leefomgeving kind; de scholen zijn daarbij een goede afspiegeling van wijk waarin ze staan en de populatie die er gebruik van maakt, zodat segregatie voorkomen of bestreden kan worden.	<p>Uitvoeren van het Scholenplan Gro Up, actualisatie 2024-2039.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Start van trajecten op de Wegwijzer (Selwerd); Suikerzijde; OPDC Rebound (Kapteinlaan); Maartenscollege + ISG + GSV (Haren); sws Meeroevers (Meerstad); Montessori Vaklyceum (De Wijert); Karrepad (1955 deel, Korreweg-Indische Buurt); Nassauschool (Oranjebuurt); Quintusschool (Glimmen); Meerstad Eemskanaalzone. • Oplevering van de Bisschop Bekkersschool met gymzaal (Paddepoel) en de Brinkschool met gymzaal (Haren). • Uitvoering onderzoek capaciteit omgeving De Held (Vinkhuizen, Gravenburg, Reitdiep), Stadshavens (Oosterpoort, Oosterpark). • Uitvoering locatiestudies: Augustinuscollege, Gomarus College, Parcival, Vrije School, Erasmusschool, Noorderbasis en Beijum. <p>Daarnaast besluit de raad jaarlijks in december over het Programma onderwijshuisvesting voor het komende jaar. In dit Programma lichten we de actualisatie van het jaar 2025 nader toe.</p>
<i>Bewegingsonderwijs</i>	
De randvoorwaarden voor goed bewegingsonderwijs zijn aanwezig.	<p>Uitvoeren van het Ambitiedocument (door)ontwikkeling sportvoorzieningen 2037.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Opstellen van een uitvoeringsprogramma waarin met name voor de binnensportaccommodaties intensieve afstemming met het IABB en het Scholenplan Gro Up plaats vindt.

2. Voortijdig schoolverlaten en leerlingenvervoer

Voortijdig schoolverlaten (VSV)

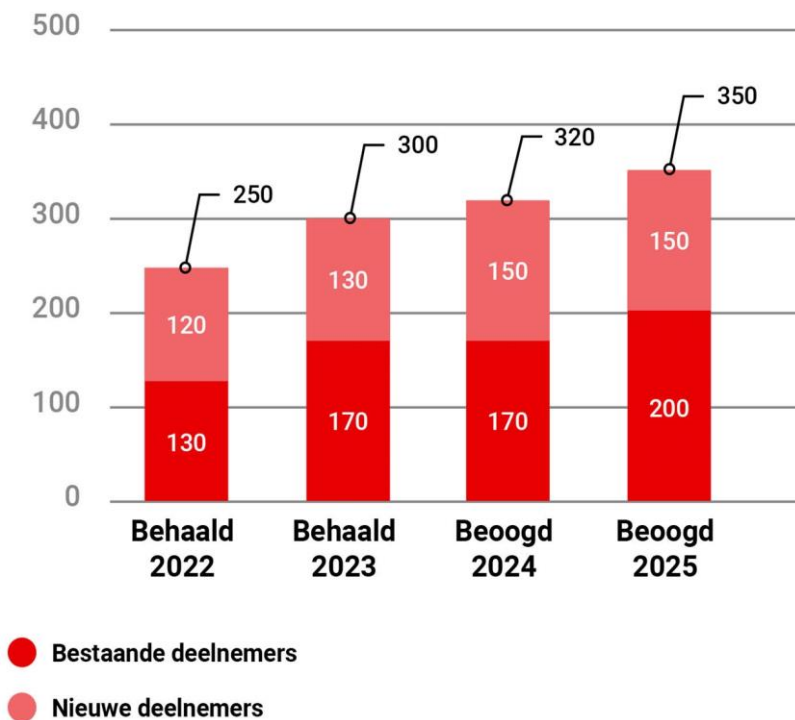
Meer kinderen en jongeren volgen onderwijs en ronden hun onderwijs carrière af met een erkend diploma.	<ul style="list-style-type: none"> • Leerplichtambtenaren en doorstroomcoaches van het Doorstroompunt spreken dagelijks met jongeren, ouders en ketenpartners om schoolverzuim en schooluitval te voorkomen. De leerplichtambtenaren doen dit op het PO en VO en de doorstroomcoaches op het MBO. Als jongeren toch uitvallen krijgen ze begeleiding bij het zoeken naar een passend vervolg. • In 2025 maken we samen met de regiogemeenten, het onderwijs en de arbeidsmarktregio een nieuw plan voor de regionale aanpak VSV. Dit plan dienen we, nadat het bestuurlijk is vastgesteld, in bij het ministerie OCW. Hierbij gaan we uit van de nieuwe Wet "Van school naar duurzaam werk". De uitvoering van dit plan start in september 2025. • We voeren alle wettelijke en niet-wettelijke taken uit die voortvloeien uit de leerplichtwet, de ambtsinstructie en het Thuiszitterspact (mits deze is verlengd in 2024). Waar mogelijk sluiten we aan bij het
--	--

	gebiedsgericht werken en gemeentelijke programma's en projecten die qua doelstelling raakvlakken hebben met de doelstelling van leerplicht en Doorstroompunt.
<i>Aansluiting jeugdhulp-onderwijs</i>	
Kinderen en jongeren worden optimale kansen geboden om zich te ontwikkelen met als uitgangspunt dat elk kind onderwijs krijgt en dat dit zo gewoon mogelijk is.	<p>We bieden een preventief integraal passend aanbod van onderwijs, ondersteuning en zorg, dat tot stand komt in samenhang tussen de onderwijspartners, de gemeente, de Jeugdgezondheidszorg, de basis jeugdhulp/WIJ, de jeugdhulpaanbieders en de ouders.</p> <p>We doen dit door:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Het bieden van collectieve ondersteuning in de school, om individuele zorgtoewijzingen te verminderen en kinderen in staat te stellen aan het onderwijs te kunnen blijven deelnemen en zo thuiszitten te voorkomen. • Het tegengaan van vrijstelling onder artikel 5a van de leerplichtwet. • Het verstevigen van de kindteams PO, doorontwikkeling AOJ-teams VO (aansluiting onderwijs-jeugdhulp) en versterken School als Wijk MBO. • Het aanbieden van algemene preventieve voorzieningen en het versterken van het pedagogisch klimaat op de scholen en wijken. • Het bieden van ondersteuning aan leerkrachten ten aanzien van pedagogische en didactische kwaliteiten. • Inzetten op inclusie en normaliseren: niet elke kwetsbaarheid/moeilijkheid problematiseren of voorzien van label. Inzetten op acceptatie van 'vallen en opstaan in opvoeden en opgroeien'.
<i>Leerlingenvervoer</i>	
Alle kinderen kunnen de voor hen dichtstbijzijnde toegankelijke school bezoeken.	<ul style="list-style-type: none"> • We regelen leerlingenvervoer voor kinderen die hier volgens de verordening van de gemeente Groningen gebruik van kunnen maken. • We breiden het aantal meerjarige beschikkingen verder uit: voor deze kinderen hoeft niet elk jaar opnieuw een aanvraag ingediend te worden. • We participeren in de voorbereidingen voor de nieuwe aanbesteding Publiek Vervoer, onderdeel leerlingenvervoer.

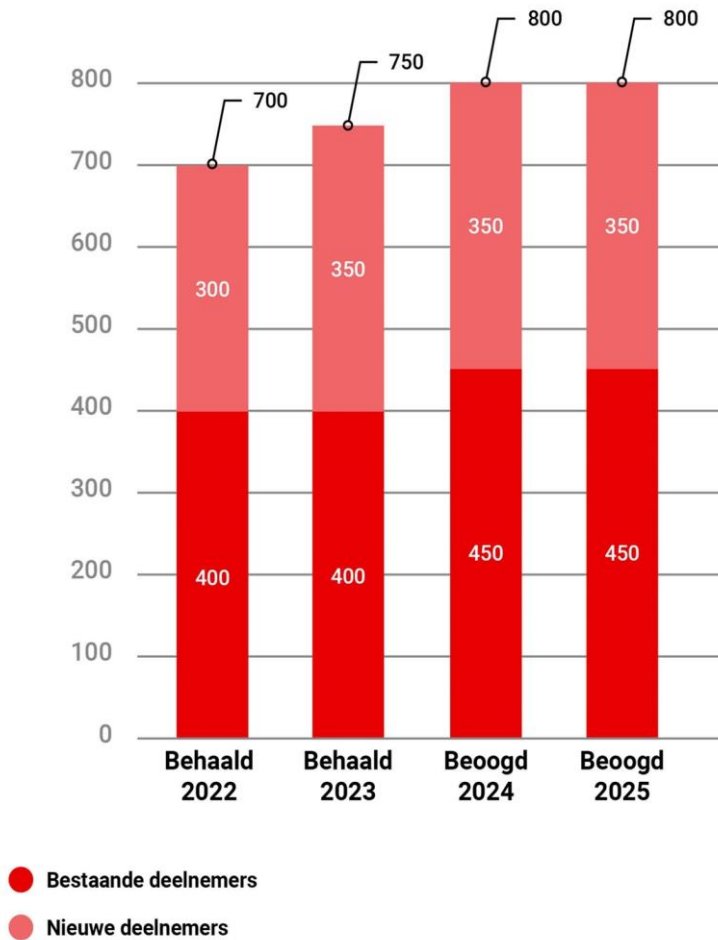
Prestatie indicator(en)	Behaald 2022	Behaald 2023	Beoogd 2024	Beoogd 2025
• Het percentage doelgroeppeuters dat na deelname aan een vve-programma doorstroomt naar het basisonderwijs met een leeftijdsadequaat niveau (geen geconstateerde achterstand) op de ontwikkelingslijnen taal en rekenen.	-	-	Minimaal 75%	Minimaal 75%
• Het percentage doelgroepkleuters dat na deelname aan een vve-programma doorstroomt naar groep 3 met een leeftijdsadequaat niveau (geen geconstateerde achterstand) op de ontwikkelingslijnen taal en rekenen.	-	-	Minimaal 75%	Minimaal 75%
• % doelgroepkleuters waarbij de ontwikkelingslijn taal en rekenen bij instroom groep 3 gelijk of beter is ten opzichte van de instroom groep 1.	-	-	Minimaal 75%	Minimaal 75%
Overige indicatoren				
• % Kinderen dat gebruik gemaakt heeft van VVE (% van het totaal aantal VVE-kinderen)	-	81%	Toename	Toename

• Aantal scholen dat een verlengde schooldag aanbiedt	19	22	28	Toename
• % Schoolverzuimers dat succesvol is teruggeleid naar het onderwijs (schooljaar)	84,2%	72,2%	Toename	Toename
• Aantal scholen met een brugfunctionaris	17	20	20	24

Aantal deelnemers taalhuizen

Aantal deelnemers Volwasseneneducatie

Toelichting

<p>Indicator en (eventueel) nadere toelichting:</p> <p>Het percentage doelgroeppeuters dat na deelname aan een vve-programma doorstroomt naar het basisonderwijs met een leeftijdsadequaat niveau (geen geconstateerde achterstand) op de ontwikkelingslijnen taal en rekenen:</p> <p>Toelichting: Nieuwe indicator vanaf 2024.</p>
<p>Het percentage doelgroepkleders dat na deelname aan een vve-programma doorstroomt naar groep 3 met een leeftijdsadequaat niveau (geen geconstateerde achterstand) op de ontwikkelingslijnen taal en rekenen.</p> <p>Toelichting: Nieuwe indicator vanaf 2024.</p>
<p>% doelgroepkleders waarbij de ontwikkelingslijn taal en rekenen bij instroom groep 3 gelijk of beter is ten opzichte van de instroom groep 1.</p> <p>Toelichting: Nieuwe indicator vanaf 2024</p>
<p>% Kinderen dat gebruik gemaakt heeft van VVE (% van het totaal aantal VVE-kinderen)</p> <p>Toelichting: Nieuwe wijze van registratie vanaf 2023.</p>
<p>% Schoolverzuimers dat succesvol is teruggeleid naar het onderwijs (schooljaar)</p> <p>Toelichting: Dit betreft kleine aantallen, waardoor % snel fluctueert.</p>

Met de bovenstaande indicator(en) wordt de voortgang van de uitvoering van ons beleid gemeten. Indien er geen cijfers beschikbaar zijn voor dat jaar, staat er een streepje. In dat geval wordt de indicator niet jaarlijks gemeten.

Kengetallen	Behaald 2022	Behaald 2023	Beoogd 2024	Beoogd 2025
Aantal doelgroepkinderen VVE van 2-4 jaar	596	625	-	-
% doelgroepkinderen VVE van 2-4 jaar van het totaal aantal 2-4 jarigen	16%	16%	-	-
Aantal afgegeven indicaties VSV	459	423	-	-
Aantal afgegeven beschikkingen leerlingenvervoer	730	816	-	-

Toelichting

Indicator en (eventueel) nadere toelichting:

Aantal doelgroepkinderen VVE van 2-4 jaar

Toelichting: betreft het reële aantal kinderen op basis van de doelgroepdefinitie

Aantal afgegeven indicaties VSV

Toelichting: betreft het reële aantal indicaties per schooljaren: 2022 betreft schooljaar 21/22; 2023 betreft schooljaar 22/23

Aantal afgegeven beschikkingen leerlingenvervoer

Toelichting: betreft het reële aantal beschikkingen op basis van de verordening.

Financiën

Financieel overzicht lasten en baten

03.2 Onderwijs

Omschrijving	Rekening 2023	Actuele Begroting 2024	Primitieve begroting 2025	2026	2027	2028
<i>Lasten</i>	39.486	44.077	44.556	43.510	44.121	44.609
<i>Baten</i>	14.874	13.806	16.162	13.536	14.053	14.132
Saldo van baten en lasten voor reservemutaties	-24.612	-30.271	-28.394	-29.974	-30.068	-30.477
<i>Reserve mutaties</i>						
Totaal toevoegingen	3.044	4.575	6.454	7.331	8.779	13.241
Totaal onttrekkingen	814	990	13.531	7.044	6.544	6.544
Saldo van baten en lasten na reservemutaties	-26.842	-33.856	-21.317	-30.261	-32.303	-37.174

Financiële toelichtingen begroting 2025

Hieronder lichten we achtereenvolgens toe waar het geld vandaan komt en waar het naartoe gaat, welke extra middelen er beschikbaar worden gesteld en of daar extra dekking tegenover staat. Hierbij geven we op hoofdlijnen aan wat de verschillen zijn in beschikbare baten en lasten ten opzichte van de vorige begroting.

Toelichtingen op baten en lasten begroting 2025

3.2: Onderwijs	Lasten	Baten	Saldo
Begroting 2025	44.556	16.162	-28.394
Waarvan intensivering 2025	10	0	-10
Bestaand beleid 2025	44.546	16.162	-28.384
Verschil ten opzichte van 2024	469	2.356	1.887

Waar gaat het geld voornamelijk naar toe (bestaand beleid), inclusief verklaring verschil ten opzichte van begroting 2024 op hoofdlijnen (schuin gedrukt):

3.2: Onderwijs	Lasten	Baten
Onderwijshuisvesting	20.400	3.800
De gemeente heeft een wettelijke plicht om te voorzien in de huisvesting van basisonderwijs, speciaal onderwijs en voortgezet onderwijs en in accommodaties voor bewegingsonderwijs. De begrote lasten betreffen met name afschrijvingen, rente, onderhoud, energie en verzekeringen. De baten bestaan met name uit huurgelden (2,3 miljoen euro), doorberekende kosten (1,1 miljoen euro) en doorberekende rente over bekleemde reserves (0,3 miljoen euro). <i>We begroten voor 2025 1,2 miljoen euro minder aan lasten. In 2024 waren de lasten 1,8 miljoen euro hoger door de verplaatsing van tijdelijke lokalen van de Groene Wei. Daarentegen zijn er in 2025 hogere lasten door de ingebruikname van de nieuwbouw IKC Groene Wei (0,6 miljoen euro).</i>		
Onderwijskansen	13.800	7.200
Wij zetten het begrote bedrag onder meer in voor de verlengde schooldag, voorschoolse educatie, taalinterventies, talentontwikkeling en kwaliteitsbewaking kinderopvang. De baten zijn de rijksmiddelen die we ontvangen in het kader van voorschoolse educatie (3,4 miljoen euro) en taalinterventies (1,0 miljoen euro). Daarnaast ontvangen wij van het rijk de SPUK Kansrijke Wijken (2,8 miljoen euro). <i>Ten opzichte van de begroting 2024 nemen baten en lasten toe met 2,1 miljoen euro. Enerzijds is er een toename van 2,8 miljoen euro door de SPUK Kansrijke Wijken. In 2024 is deze SPUK niet in de primaire begroting verwerkt maar later toegevoegd omdat de hoogte van het bedrag nog niet bekend was. Anderzijds er is een afname van 0,7 miljoen euro doordat incidentele middelen van 2024, namelijk een ontvangst van 0,7 miljoen euro van het COA voor aanpassing huisvesting asielzoekers, niet beschikbaar zijn in 2025.</i>		
Volwasseneneducatie	3.400	3.400
De gemeente Groningen coördineert het regionale educatiebeleid en functioneert daarbij als contactgemeente. Het begrote bedrag zetten wij in ten behoeve van leertrajecten Nederlandse taal, rekenen en digitale vaardigheden via ROC's. Voor dit programma ontvangen wij een specifieke uitkering van het rijk (SPUK) van 3,4 miljoen euro.		
Natuur- en duurzaamheidseducatie	1.300	
Via het centrum voor Natuur- en Duurzaamheid Educatie zetten wij 1,3 miljoen euro in om kinderen kennis te laten maken met natuur en duurzaamheid. De inzet van deze middelen sluit aan bij beleidsdoelen in deelprogramma 2.1 (kwaliteit leefomgeving).		
Voortijdig schoolverlaten (VSV)	2.600	1.600
Wij zetten de begrote middelen in om verzuim en voortijdig schoolverlaten (VSV) te voorkomen en voor overige leerlingenzaken. Wij ontvangen van het rijk 0,9 miljoen euro omdat wij de		

Regionale Meld- en Coördinatiefunctie voortijdig schoolverlaters uitvoeren en 0,3 miljoen euro aan VSV middelen. Voor VSV ontvangen wij daarnaast 0,4 miljoen euro aan bijdragen van regionale gemeenten.

Ten opzichte van 2024 hebben we voor het doorstroompunt 0,6 miljoen euro lagere lasten begroot omdat de decentralisatie uitkering jeugd tbv VSV vanaf 2025 is beëindigd. Deze middelen worden in de rijksbegroting toegevoegd aan het budget van de contactgemeente. Omdat wij hiervoor nog geen formele beschikking hebben ontvangen, hebben we de middelen nog niet opgenomen in de begroting 2025.

Leerlingenvervoer	2.700
--------------------------	-------

Voor kinderen die vanwege bijzondere omstandigheden niet zelfstandig naar school kunnen reizen, bieden wij leerlingenvervoer aan (eigen vervoer en aangepast vervoer). Dit is een wettelijke onderwijstaak van de gemeente.

Waar zetten we dit jaar extra geld voor in (intensiveringen) en waar hebben we extra dekkingsbronnen binnen dit deelprogramma:

3.2	Intensiveringen en dekkingsbronnen 2025	Intensivering	I/S	Dekking
40	Accres gesubsidieerde instellingen	10	S	

De nummering komt overeen met de nummering in het [Financieel meerjarenbeeld](#), hier staat een totaaloverzicht van en toelichting op de intensiveringen en dekkingsbronnen uit voorgaande jaarschijven.

Deelprogramma 3.3: Welzijn, gezondheid, zorg en diversiteit

In dit diverse en omvangrijke deelprogramma staan resultaten, indicatoren en activiteiten centraal die gericht zijn op het versterken van de lokale sociale basis. Daarnaast richt het deelprogramma zich op het verlenen van (al dan niet tijdelijke) ondersteuning en zorg, ten behoeve van het herstel en de bevordering van de zelfredzaamheid en participatie van onze inwoners. De zorg en ondersteuning, die aanvullend is op de eigen kracht en mogelijkheden van onze inwoners, hebben een preventief karakter en staan in het teken van het voorkomen van escalaties. Indien hiervan toch sprake is, bieden we een doelmatig vangnet (bijvoorbeeld in de vorm van maatschappelijke opvang of jeugdhulp) en werken we vanuit dat perspectief aan het herstel van regie.

Doelen Deelprogramma 3.3: Welzijn, gezondheid, zorg en diversiteit

Het deelprogramma 3.3. is inhoudelijk breed en divers. Aan de hand van vier beleidsvelden werken we via uiteenlopende interventies aan de maatschappelijke opgaven van onze gemeente. Met deze samenhangende inspanningen dragen we bij aan onze gezamenlijke ambitie om Groningen een gemeente te laten zijn waar een ieder prettig, gezond en veilig kan wonen, verblijven en samen leven. Daarbij vinden we het van belang dat iedereen op een volwaardige manier aan de samenleving kan meedoen.

Deze algehele ambitie is hieronder vertaald naar een vijftal maatschappelijke doelen waartoe dit deelprogramma zich specifiek verhoudt:

- Inwoners leven prettig met elkaar samen en voelen zich betrokken bij hun leefomgeving (I - II - III);
- Kinderen en jongeren groeien gezond, veilig en kansrijk op tot zelfstandige volwassenen (II - V - VI));
- Inwoners leven zo lang mogelijk in goede gezondheid, het liefst in de eigen thuisomgeving (II - V - VI));
- Inwoners doen naar vermogen mee aan de samenleving, ook bij gezondheidsbelemmeringen (II - III -IV);
- Inwoners voelen zich veilig en geborgen, zowel in de thuisomgeving als daar buiten (I - III - V).

In de navolgende tabel zijn deze maatschappelijke doelen verder uitgewerkt in tien concrete ‘-er’ doelen (bet-er, hog-er, me-er, etc.). Hiermee geven we richting aan de gewenste maatschappelijke veranderingen die we beogen en de inzet die we voorstaan in de beleidsvelden van dit deelprogramma. Deze doelen zijn geclusterd, waarbij de Romeinse

cijfers (hierboven tussen haakjes) globaal inzicht geven in hoe deze ‘-er’ doelen samenhangen met de ‘hogere’ maatschappelijke doelen.

Aan de hand van effect indicatoren geven we verderop telkens aan hoe we de veranderingen in de samenleving ten aanzien van deze ‘-er’ doelen volgen. We concretiseren hier ons beoogde ambitieniveau en houden zo zicht op waar we staan ten opzichte van ons gewenste beeld.

Doelen
I Samen leven:
<ul style="list-style-type: none"> • Meer inwoners gaan op een prettige wijze met elkaar om, kennen elkaar en voelen zich opgenomen en geaccepteerd; • Meer inwoners voelen zich (actief) betrokken bij en verantwoordelijk voor de leefbaarheid van de eigen woonomgeving.
II Sociale infrastructuur:
<ul style="list-style-type: none"> • Meer inwoners zijn tevreden over de mate waarin de sociale infrastructuur in buurten, wijken en dorpen aansluit op de eigen behoeften en wensen.
III Sociale participatie en steun:
<ul style="list-style-type: none"> • Meer inwoners hebben een sterk en divers sociaal netwerk met betekenisvolle relaties waarop zij kunnen terugvallen; • Meer inwoners kunnen op een volwaardige manier meedoen aan de samenleving en hebben het gevoel er te toe doen.
IV Eigen kracht, weerbaarheid en zelfregie
<ul style="list-style-type: none"> • Meer inwoners zijn in staat regie te voeren over het eigen leven en - daar waar nodig - zelf hulp te organiseren; • Meer inwoners kunnen zich zelfstandig redden bij het doen van alledaagse handelingen.
V Lichamelijke en geestelijke gezondheid
<ul style="list-style-type: none"> • Meer (jonge) kinderen en jeugdigen groeien op in een stimulerende, gezonde omgeving; • Meer inwoners zijn tevreden over het eigen leven en voelen zich gezond en gelukkig.
VI Leef- en gezondheidspatronen
<ul style="list-style-type: none"> • Minder (jonge) kinderen en jeugdigen komen in aanraking met genotsmiddelen, zoals alcohol, tabak en drugs.

Effect indicator(en)

Met de volgende effect indicator(en) wordt de voortgang van de uitvoering van ons beleid gemeten. Indien er geen cijfers beschikbaar zijn voor dat jaar staat er een streepje. In dat geval wordt de indicator niet jaarlijks gemeten.

I: Relatie doelen en effect indicatoren t.a.v. 'Samen leven'

Doelen	Effect indicator(en)
<ul style="list-style-type: none"> • Meer inwoners gaan op een prettige wijze met elkaar om, kennen elkaar en voelen zich opgenomen en geaccepteerd; 	<ul style="list-style-type: none"> • % Inwoners (18 jaar e.o.) dat aangeeft dat buurtgenoten prettig met elkaar omgaan; • % Inwoners (18 jaar e.o.) dat aangeeft zich in de afgelopen 12 maanden (wel eens) gediscrimineerd te hebben gevoeld;
<ul style="list-style-type: none"> • Meer inwoners voelen zich (actief) betrokken bij en verantwoordelijk voor de leefbaarheid van de eigen woonomgeving. 	<ul style="list-style-type: none"> • % Inwoners (18 jaar e.o.) dat aangeeft zich in de afgelopen 12 maanden (wel eens) actief te hebben ingezet [...] ten gunste van de eigen woonbuurt;

	<ul style="list-style-type: none"> % Inwoners (18 jaar e.o.) dat aangeeft zich in de afgelopen 12 maanden (wel eens) actief te hebben ingezet op het gebied van het verrichten van vrijwilligerswerk.
--	--

Effect indicator(en)	Behaald 2020	Behaald 2021	Behaald 2022	Behaald 2023	Beoogd 2024	Beoogd 2025	Beoogd 2026
% Perceptie prettige omgang buurtgenoten	73%	-	73%	-	> 75%	-	> 75%
% Perceptie slachtoffer discriminatie	12%	-	7%	-	< 10%	-	< 5%
% Actief in eigen buurt (ja)	26%	-	24%	-	> 25%	-	> 25%
% Vrijwilligerswerk (ja)	29%	-	29%	-	> 30%	-	> 30%

Toelichting

De bovenstaande effect indicatoren komen allen uit de wijkenenquête Leefbaarheid & Veiligheid (OIS Groningen). Deze wordt 1x per 2 jaar (op de even jaren) afgenomen onder een substantieel deel van de inwoners van Groningen. Voor meer achtergrondinformatie of gebiedsgerichte verdiepingen verwijzen we naar de gemeentelijke Basismonitor.

II: Relatie doelen en effect indicatoren t.a.v. 'Sociale infrastructuur'

Doelen	Effect indicator(en)
<ul style="list-style-type: none"> Meer inwoners zijn tevreden over de mate waarin de sociale infrastructuur in buurten, wijken en dorpen aansluit op de eigen behoeften en wensen. 	<ul style="list-style-type: none"> % Inwoners (18 jaar e.o.) dat aangeeft (zeer) tevreden te zijn over de aanwezigheid van plekken om elkaar te ontmoeten, in of nabij de eigen woonbuurt; % Inwoners (18 jaar e.o.) dat aangeeft (zeer) tevreden te zijn over de aanwezigheid van instanties voor informatie, advies en/of ondersteuning, in of nabij de eigen woonbuurt.

Effect indicator(en)	Behaald 2020	Behaald 2021	Behaald 2022	Behaald 2023	Beoogd 2024	Beoogd 2025	Beoogd 2026
% Tevredenheid aanwezigheid ontmoetingsplekken	66%	-	67%	-	> 70%	-	> 70%
% Tevredenheid aanwezigheid maatschappelijke instanties	66%	-	66%	-	> 70%	-	> 70%

Toelichting

De bovenstaande effect indicatoren komen beide uit de wijkenenquête Leefbaarheid & Veiligheid (OIS Groningen). Deze wordt 1x per 2 jaar (op de hele jaren) afgenomen onder een substantieel deel van de inwoners van Groningen. Voor meer achtergrondinformatie of gebiedsgerichte verdiepingen verwijzen we naar de gemeentelijke Basismonitor.

III: Relatie doelen en effect indicatoren t.a.v. 'Sociale participatie en steun'

Doelen	Effect indicator(en)
<ul style="list-style-type: none"> Meer inwoners hebben een sterk en divers sociaal netwerk met betekenisvolle relaties waarop zij kunnen terugvallen; 	<ul style="list-style-type: none"> % Inwoners (18 jaar e.o.) dat aangeeft zich (wel eens) eenzaam te voelen;

	<ul style="list-style-type: none"> % Inwoners (18 jaar e.o.) dat aangeeft voldoende contacten te hebben;
<ul style="list-style-type: none"> Meer inwoners kunnen op een volwaardige manier meedoen aan de samenleving en hebben het gevoel er te toe doen. 	<ul style="list-style-type: none"> % Inwoners (18 jaar e.o.) dat aangeeft (zeer) tevreden te zijn over de wijze van meedoen aan de Groningse samenleving.

Effect indicator(en)	Behaald 2020	Behaald 2021	Behaald 2022	Behaald 2023	Beoogd 2024	Beoogd 2025	Beoogd 2026
% Ervaren eenzaamheidsgevoelens	27%	-	27%	-	< 25%	-	< 25%
% Perceptie voldoende contacten (ja)		-		-		-	
% Tevredenheid meedoen aan samenleving	61%	-	66%	-	> 70%	-	> 70%

Toelichting

De bovenstaande effect indicatoren komen allen uit de wijkenenquête Leefbaarheid & Veiligheid (OIS Groningen). Deze wordt 1x per 2 jaar (op de even jaren) afgenomen onder een substantieel deel van de inwoners van Groningen. Voor meer achtergrondinformatie of gebiedsgerichte verdiepingen verwijzen we naar de gemeentelijke Basismonitor.

IV: Relatie doelen en effect indicatoren t.a.v. 'Eigen kracht, weerbaarheid en zelfregie'

Doelen	Effect indicator(en)
<ul style="list-style-type: none"> Meer inwoners zijn in staat regie te voeren over het eigen leven en - daar waar nodig - zelf hulp te organiseren; 	<ul style="list-style-type: none"> % Inwoners (18 jaar e.o.) dat aangeeft terug te kunnen vallen op hulp of zorg vanuit de eigen omgeving, indien dit nodig is (eens, neutraal); % Inwoners (18 jaar e.o.) dat aangeeft gemakkelijk zelf hulp te kunnen regelen c.q. organiseren, indien dit nodig is (eens, neutraal);
<ul style="list-style-type: none"> Meer inwoners kunnen zich zelfstandig redden bij het doen van alledaagse handelingen. 	<ul style="list-style-type: none"> % Inwoners (18 jaar e.o.) dat aangeeft zich (zeer) belemmerd te voelen in het dagelijks functioneren door lichamelijke en/of mentale gezondheidsproblemen.

Effect indicator(en)	Behaald 2020	Behaald 2021	Behaald 2022	Behaald 2023	Beoogd 2024	Beoogd 2025	Beoogd 2026
% Perceptie kunnen terugvallen op hulp	-	-	93%	-	> 90%	-	> 90%
% Perceptie makkelijk zelf hulp kunnen organiseren	90%	-	91%	-	> 90%	-	> 90%
% Ervaren belemmeringen dagelijks functioneren	37%	-	40%	-	< 40%	-	< 40%

Toelichting

De bovenstaande effect indicatoren komen allen uit de wijkenenquête Leefbaarheid & Veiligheid (OIS Groningen). Deze wordt 1x per 2 jaar (op de even jaren) afgenomen onder een substantieel deel van de inwoners van Groningen. Voor meer achtergrondinformatie of gebiedsgerichte verdiepingen verwijzen we naar de gemeentelijke Basismonitor.

V: Relatie doelen en effect indicatoren t.a.v. 'Lichamelijke en geestelijke gezondheid'

Doelen	Effect indicator(en)
<ul style="list-style-type: none"> Meer (jonge) kinderen en jeugdigen groeien op in een stimulerende, gezonde omgeving; 	<ul style="list-style-type: none"> % Jongeren (klas 2 en 4 VO) dat zich onvoldoende weerbaar voelt; % Jongeren (klas 2 3n 4 VO) dat psychische klachten heeft;
<ul style="list-style-type: none"> Meer inwoners zijn tevreden over het eigen leven en voelen zich gezond en gelukkig. 	<ul style="list-style-type: none"> % Jongeren (klas 2 en 4 VO) dat zich gezond voelt; % Inwoners (18 jaar e.o.) dat aangeeft zich gezond te voelen.

Effect indicator(en)	Behaald 2020	Behaald 2021	Behaald 2022	Behaald 2023	Beoogd 2024	Beoogd 2025	Beoogd 2026
% Perceptie onvoldoende weerbaar jongeren (VO)	-	13%	-	13%	-	< 10%	-
% Psychische klachten jongeren (VO) (MH15 methodiek) *	-	31%	-	33%	-	< 30%	-
% Ervaren gezondheid jongeren (VO)	-	82%	-	78%	-	> 80%	-
% Ervaren gezondheid volwassenen	80%	-	80%	-	> 85%	-	> 85%

Toelichting

De eerste drie bovenstaande effect indicatoren komen allen uit de Jeugdgezondheidsenquête (GGD Groningen). Deze wordt 1x per 2 jaar (op de oneven jaren) afgenomen onder scholieren van het Voortgezet Onderwijs (klas 2 en 4). Voor meer achtergrondinformatie en vergelijking met andere gemeenten in de provincie verwijzen we naar de website GGD in cijfers.

* Deze indicator werd voorheen op een andere wijze uitgewerkt. De score voor 2021, die in eerdere P&C-producten gepresenteerd werd, was 24% volgens deze oude methodiek. De nieuwe cijfers baseren zich op de MH15 methodiek en zijn derhalve niet 1:1 vergelijkbaar met de oude variant. Om in deze reeks wel de ontwikkeling te kunnen tonen zijn hier de scores volgens de nieuwe methodiek met terugwerkende kracht gepresenteerd.

De vierde van de bovenstaande effect indicatoren komt uit de wijkenenquête Leefbaarheid & Veiligheid (OIS Groningen). Deze wordt 1x per 2 jaar (op de even jaren) afgenomen onder een substantieel deel van de inwoners van Groningen. Voor meer achtergrondinformatie of gebiedsgerichte verdiepingen verwijzen we naar de gemeentelijke Basismonitor.

VI: Relatie doelen en effect indicatoren t.a.v. 'Leef- en gezondheidspatronen'

Doelen	Effect indicator(en)
<ul style="list-style-type: none"> Minder (jonge) kinderen en jeugdigen komen in aanraking met genotsmiddelen, zoals alcohol, tabak en drugs. 	<ul style="list-style-type: none"> % Jongeren (klas 2 en 4 VO) dat te kennen geeft in de laatste 4 weken (wel eens) alcohol te hebben gedronken; % Jongeren (klas 2 en 4 VO) dat te kennen geeft in de afgelopen maand cannabis te hebben gebruikt.

Effect indicator(en)	Behaald 2020	Behaald 2021	Behaald 2022	Behaald 2023	Beoogd 2024	Beoogd 2025	Beoogd 2026
% Alcoholgebruik jongeren (VO)	-	26%	-	27%	-	< 25%	-
% Cannabisgebruik jongeren (VO)	-	8%	-	7%	-	< 5%	-

Toelichting

De bovenstaande effect indicatoren komen beide uit de Jeugdgezondheidsenquête (GGD Groningen). Deze wordt 1x per 2 jaar (op de oneven jaren) afgenomen onder scholieren van het Voortgezet Onderwijs (klas 2 en 4). Voor meer achtergrondinformatie en vergelijking met andere gemeenten in de provincie verwijzen we naar de website GGD in cijfers.

Relevante beleidsnota's

Het deelprogramma is verder uitgewerkt in de volgende beleidsdocumenten:

Stimulering Samenlevingsopbouw

[Nota 'Sociale basis voor elkaar' 2023-2026](#)

[Nota Mantelzorg 'Van onschatbare waarde' 2023-2026](#)

[Uitvoeringsprogramma 'Ouderen en wijzer in Groningen' 2023-2026](#)

[Sociale basis: Actielijn vrijwillige inzet 2023-2026](#)

[Sociale basis: Actielijn eenzaamheid 2023-2026](#)

[Diversiteitsagenda 2.0 'Iedereen is anders en in Groningen is ruimte voor iedereen' \(2021\)](#)

[Sociale basis: Actielijn sociaal-culturele accommodaties 2023-2026](#)

Publieke Gezondheid

[Healthy Ageing Visie - De G6 voor een Gezonde Stad Groningen \(2017\)](#)

[Gezondheidsnota 'Gezond Leven in 050' \(2023\)](#)

[Plan van Aanpak GALA en Sportakkoord gemeente Groningen](#)

[Preventie- en handhavingsplan middelengebruik](#)

[Actieplan Mentale Gezondheid Jongeren](#)

Passende Ondersteuning

[Kadernota Positief Opgroeien, preventief integraal jeugdbeleid Gemeente Groningen 2022 – 2032](#)

[Kadernotitie Transformatieagenda Jeugdhulp Groninger gemeenten 2018-2020](#)

[Koersdocument visie inkoop jeugdhulp gemeente Groningen \(2020\)](#)

[Versnelling transformatie sociaal domein in control 2018-2020](#)

[Beleidsplan/ Uitvoeringsplan Vernieuwing Sociaal Domein gemeente Groningen 2014/2015](#)

[Meerjarenprogramma 'Van Beschermd wonen naar wonen met begeleiding op maat' \(2015\)](#)

[Gemeenschappelijke Regeling Beschermd Wonen, Maatschappelijke Opvang en Inloopvoorziening GGz 2024](#)

[Kadernota Positief Opgroeien 2022-2032](#)

[Regiovisie regio Groningen, norm voor opdrachtgeverschap \(jeugd\) 2021](#)

Zorg en Veiligheid

[Leidraad ontwikkeling Maatschappelijke opvang 2021-2023](#)

[Beleidskader veiligheid 2021-2024](#)

[Plan van aanpak Groningen Preventie met Gezag \(2023\)](#)

[Actieplan huiselijk geweld, kindermishandeling en geweld tegen vrouwen \(2023\)](#)

Relevante ontwikkelingen

Stimulering samenlevingsopbouw

Sociale basis

In de overkoepelende nota 'De sociale basis, voor elkaar' 2023-2026 beschrijven we het belang van een sterke samenhang in de samenleving, in de wijken en dorpen van onze gemeente. Door het versterken van de bestaande, herkenbare sociale infrastructuur, ondersteunen we het werken aan een sterke samenhang en werken we aan het versterken van de sociale basis. We hebben nieuw beleid ontwikkeld of beleid opnieuw vastgesteld. Daarvoor werken we aan de acht actielijnen; sociaal-culturele accommodaties, ouderen (inclusief dementie), eenzaamheid, mantelzorg, vrijwilligerswerk, sociaal werk, bewonersorganisaties en -initiatieven en de doorgaande dialoog. De actielijnen mantelzorg, eenzaamheid, vrijwilligers en sociaal-culturele accommodaties en het uitvoeringsprogramma ouderen zijn volop in de uitvoering. We werken verder aan de actie lijnen bewonersorganisaties en -initiatieven en sociaal werk en zetten in op de doorgaande dialoog met inwoners en samenwerkingspartners.

Diversiteit

Er wordt jaarlijks uitvoering gegeven aan de diversiteitsagenda 2.0. In 2025 zal de realisatie van de twee slavernijmonumenten - die verwijzen naar het WIC- en VOC slavernijverleden van de gemeente - vorm krijgen. Daarnaast zal de uitvoering van het actieplan antiracisme een prominente rol gaan spelen. Met het programma Veilige Steden werken we aan het tegengaan van grensoverschrijdend gedrag. In 2025 staat dit onderwerp hoog op de maatschappelijke agenda.

Publieke gezondheid

De gezondheidszorg en GGZ worden steeds duurder en wachtlijsten worden langer. Ook in Groningen zien we grote uitdagingen op het gebied van bijvoorbeeld mentale gezondheid en middelengebruik. Om deze uitdagingen aan te gaan is een omschakeling in denken in preventie hierbij noodzakelijk. Het Integraal Zorg Akkoord (IZA) en het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) vragen om een andere manier van kijken naar en werken aan onze uitdagingen in het sociaal en medisch domein. Met het IZA streven we naar een regionale samenwerking waarbij de noodzakelijke transformatie van zorg naar preventie moet worden bewerkstelligd. Het GALA geeft richting aan lokale keuzes op het gebied van sport, gezondheid en sociale basis. Beide akkoorden hebben een specifieke uitkering (SPUK) om inhoud en uitvoering te geven aan de plannen die in het [regioplan](#) (IZA) en [regioplan mentale gezondheid](#), behorende bij de [regiovisie](#) en het lokale [plan van aanpak](#) (GALA) zijn beschreven. Beide akkoorden zijn gestart in 2023 en lopen t/m 2026. Vanuit deze akkoorden werken we aan het inrichten van vijf ketenaanpakken: Kansrijke Start, de Gecombineerde Leefstijlinterventie (GLI), Kinderen op Gezond Gewicht, Valpreventie en Welzijn op Recept (WoR). Landelijk wordt met het nieuwe regeerakkoord echter bezuinigd op publieke gezondheid: er zijn geen structurele middelen beschikbaar en incidentele transformatiemiddelen zijn alleen aan zorginnovatie verbonden.

Passende ondersteuning

Jeugdhulp

Het mentale welzijn van kinderen en jongeren is steeds meer onder druk komen te staan. En we zien dat ouders soms moeite hebben met opvoeden. Het landelijke beeld is dat jeugdzorg steeds meer gaten dichtloopt die ontstaan door problemen op andere gebieden zoals onderwijs, GGZ zorg, wonen, meervoudige problematiek van ouders en de verandering van sociale normen. Binnen de landelijke Hervormingsagenda Jeugd 2023- 2028 is een reeks maatregelen opgesteld om passende jeugdhulp steeds meer in de context van het gezin en de nabije omgeving te organiseren. Hierbij opgemerkt dat het budget voor jeugdhulp de komende jaren onder druk staat.

De maatregelen hebben in grote lijnen betrekking op de reikwijdte van de Jeugdwet en op het gebied van het voorkomen en verminderen van jeugdhulp. Daarnaast bevat de Hervormingsagenda Jeugd ook maatregelen op het

gebied van inkoop. Deze agenda is niet los te zien van de ontwikkeling rondom het versterken van lokale teams en ondersteunende verbetermaatregelen op andere beleidsterreinen zoals onderwijs en bestaansrecht. Naast de landelijke Hervormingsagenda Jeugd is de andere landelijke pijler waar wij ons gemeentelijk beleid aan toetsen het Toekomstscenario Kind- en Gezinsbescherming. In het Toekomstscenario staan kinderen en volwassenen die thuis te maken krijgen met onveiligheid centraal. Zij moeten kunnen rekenen op tijdige en passende hulp, ondersteuning en bescherming, waarbij alleen wordt ingegrepen als dat nodig is.

Hier geven wij in Groningen samen met de regio invulling aan. Voor kwetsbare kinderen en jongeren (en gezinnen) die in complexe situaties opgroeien, werken we in Noord Nederland samen aan een vernieuwend dekkend zorglandschap. Samenwerking in (boven)regionaal verband met (Groninger) gemeenten, onderwijs en de maatschappelijke partners is en blijft belangrijk en zetten wij voort. We zullen waar mogelijk gaan sturen op het goed verdelen van schaarste van menskracht in de jeugdzorg zodat de meest kwetsbare kinderen en jongeren op onze hulp kunnen vertrouwen.

Wij willen dat onze kinderen en jongeren in de gemeente Groningen zonder zorg(en) en met gelijke kansen kunnen opgroeien en zich vrij en veilig kunnen ontwikkelen. Meer jeugdhulp is naar ons idee niet zonder meer de oplossing. We pakken de omstandigheden aan en bieden gezinnen gerichte ondersteuning aan. Het is belangrijk dat we het gedrag van kinderen minder problematiseren en minder medicaliseren. De aanpak voor hulp en ondersteuning is in Groningen laagdrempelig, zo thuis en lokaal mogelijk rondom het kind en het gezin georganiseerd. De ontwikkeling van de Basis jeugdhulp, georganiseerd door WIJ Groningen, draagt hier aan bij. Deze lijn zetten we met lef en daadkracht voort. Voor het komende jaar zien we kansen om de individuele jeugdhulp te verminderen door te investeren in preventie en verdere transformatie en collectivering van de jeugdhulp.

Maatschappelijke ondersteuning

Bij het nastreven van onze doelen op het gebied van maatschappelijke ondersteuning werken we nauw samen met WIJ Groningen en met de door ons gecontracteerde zorgaanbieders. We zijn wettelijk verplicht om via aanbestedingen contracten af te sluiten met zorgaanbieders, maar dit biedt ook kans om te sturen op de samenwerking. Met die samenwerking hopen we te komen tot betere resultaten en het hoofd te bieden aan de toenemende vergrijzing en de daarbij horende financiële uitdagingen. In 2025 treffen we voorbereidingen voor een nieuwe overeenkomst voor het gebiedsondersteunend netwerk (GON = dagbesteding, individuele begeleiding en kortdurend verblijf), het collectief vervoer en woonvoorzieningen (denk aan aangepaste keukens of badkamers).

Beschermd Wonen

Rondom het thema Beschermd Wonen werken de Groninger gemeenten samen via het regionale programma Beschermd Wonen & Opvang (BW&O). We werken hierin naast diverse andere thema en bedrijfsvoeringszaken inhoudelijk gezamenlijk aan de transformatie van Beschermd Wonen naar Beschermd Thuis. Hierin zijn diverse regionale en lokale acties in gang gezet.

Zorg en Veiligheid

Maatschappelijke Opvang

De landelijke ambitie om in 2030 geen dakloosheid meer te kennen moet worden vertaald naar de regio en de lokale gemeenten. We investeren in de fundamentele visie op het voorkomen en tegengaan van dakloosheid. En dat is: wonen eerst. Door preventief meer, slimmer en integraler in de keten samen te werken voorkomen we dat mensen in dakloosheid terecht (dreigen te) komen. Voor de mensen die al dakloos zijn zoeken we naar (on)conventionele oplossingen om een stabiele woonplek te realiseren.

Op het snijvlak van zorg en veiligheid zien we een aantal complexe uitdagingen in Groningen. Dat beeld wordt ook gezien in andere grote steden. We zien groepen inwoners vastlopen in de complexiteit van de verschillende systemen en willen voorkomen dat zij hier de dupe van worden en dat overige inwoners hier ernstige hinder van ondervinden. Het gaat niet om grote groepen inwoners. De maatschappelijke impact is wel groot. Enkele incidenten kunnen leiden tot grote inzet, veel onrust en helaas ook slachtoffers, die mogelijk voorkomen hadden kunnen worden.

Zorg en veiligheid

We zien een toename in complexe casuïstiek, waarbij mensen zich in een kwetsbare en onveilige situatie bevinden. Onze focus ligt op meerdere thema's: prostitutiebeleid, de aanpak mensenhandel, jeugd en veiligheid, voor- door- en nazorg detentie, personen met onbegrepen gedrag en de ketenveldnorm. We zien in al deze thema's een vergrote, tweeledige druk op het sociaal domein. Enerzijds heeft het sociaal domein te maken met beperkte middelen en anderzijds neemt, mede door toenemende problematiek, een trend van ambulantisering en schaarste op het gebied van beveiligde bedden, de verwachting van het sociaal domein toe. We investeren in het organiseren van passende opvang en ondersteuning voor deze doelgroep en we hebben meer focus op preventieve middelen in een vroeg stadium. Vroegsignalering, immers, voorkomt escalatie en de mogelijke inzet van zwaardere zorg. En tegelijkertijd investeren we in toezicht op partijen die zorg en ondersteuning aanbieden, opdat zorgmiddelen die hiervoor worden aangewend rechtmatig worden ingezet. En dat de mensen de benodigde zorg en ondersteuning ontvangen.

Om te komen tot een oplossing voor deze uitdagingen hebben we aandacht voor zowel interne, als externe implicaties. Zo scherpen we beleid aan, grijpen we in waar nodig bieden we tegelijkertijd perspectief aan onze inwoners. Dit vraagt een intensieve samenwerking tussen zorg- en veiligheidspartners. We willen toewerken naar een systeem waarbij deze groep inwoners geholpen wordt en centraal staat.

Landelijke Vreemdelingen Voorziening (LVV)

In de LVV bieden we opvang en begeleiding aan vreemdelingen zonder recht op opvang of verblijf. De LVV komt per 1-1-2025 als zodanig te vervallen. Met het beëindigen van de convenanten en de financiering van het Rijk; is de doelgroep nog niet verdwenen. Daar willen we de locatie (Helsinkiweg) geschikt maken voor de opvang en begeleiding van meerdere doelgroepen; waaronder ongedocumenteerden. Zo maken we efficiënt gebruik van de beschikbare bedden en blijven we opvang met perspectief bieden in een andere setting. Daarnaast blijven we ons, samen met ketenpartners inzetten om overlast van ongedocumenteerden tegen te gaan, te begrenzen en te bewegen tot terugkeer. Vrijwillig waar mogelijk; gedwongen waar nodig.

Resultaten, activiteiten en prestatie-indicatoren

De resultaten geven aan wat we willen bereiken. De activiteiten geven aan wat we daarvoor doen. De prestatie indicator(en) meten de voortgang van de resultaten. De opbouw is opgesteld aan de hand van de beleidsvelden Stimulering samenlevingsopbouw, Publieke gezondheid, Passende ondersteuning en Zorg en veiligheid.

Wat willen we bereiken? (resultaten)	Wat gaan we daar voor doen? (activiteiten)
Stimulering samenlevingsopbouw	
<i>Accommodaties en initiatieven</i>	
<ul style="list-style-type: none">Er is een passend aanbod van sociaal-culturele accommodaties in de buurten, wijken en dorpen, aansluitend op de behoeften en kenmerken van de verschillende gebieden.	<ul style="list-style-type: none">Het uitvoering geven aan de nota Sociaal Culturele Accommodaties 'Open naar elkaar 2023-2026', waaronder het subsidiëren van buurtaccommodaties en dorpshuizen.
<ul style="list-style-type: none">Via toegankelijke en laagdrempelig georganiseerde initiatieven wordt aan inwoners de mogelijkheid geboden om elkaar te ontmoeten, om deel te nemen aan activiteiten en om iets voor elkaar te kunnen betekenen.	<ul style="list-style-type: none">Het subsidiëren van bewonersorganisaties en het ondersteunen van waardevolle initiatieven met of door inwoners.
<i>Samenlevingsopbouw en vrijwilligerswerk</i>	
<ul style="list-style-type: none">Inwoners worden ondersteund bij het organiseren/uitvoeren van collectieve initiatieven in hun woonomgeving;Sociale verbanden tussen inwoners in buurten, wijken en dorpen zijn versterkt;Informele en formele partijen in de gebieden weten elkaar te vinden en versterken elkaar.	<ul style="list-style-type: none">Het subsidiëren van samenlevingsopbouw. Hierbij richten we ons onder meer op:<ul style="list-style-type: none">het organiseren van het jongeren- en opbouwwerk;het verbinden van informele en formele structuren en initiatieven in en rondom buurten, wijken en dorpen;

	<ul style="list-style-type: none"> • het faciliteren van ouderennetwerken en ontmoetingsplekken voor ouderen.
<ul style="list-style-type: none"> • Inwoners zijn actief gestimuleerd tot en ondersteund bij het verrichten van vrijwilligerswerk. 	<ul style="list-style-type: none"> • Het uitvoering geven aan de actielijn 'Ode aan de vrijwilliger 2023'; • Het subsidiëren van samenwerkingspartners die voor ons het beleid uitvoeren, zoals het steunpunt vrijwillige inzet LINK050 en (vrijwilligers-) organisaties als Humanitas, HIP en Present en Jasmijn.
Mantelzorg en eenzaamheid	
<ul style="list-style-type: none"> • Mantelzorgers voelen zich gesteund en gewaardeerd bij de uitvoering van hun zorgtaken; • Er is zichtbaarheid gegeven aan de betekenis die mantelzorgers hebben op het leven van anderen en de mogelijkheden die zij hebben om verlicht te worden in deze taken. 	<ul style="list-style-type: none"> • Uitvoering geven aan de actielijn mantelzorg 'Van onschatbare waarde', waaronder: <ul style="list-style-type: none"> • het subsidiëren van het Steunpunt mantelzorg (Humanitas) voor het uitvoeren van taken rondom mantelzorgwaardering en -ondersteuning; • Het organiseren van een mantelzorg-campagne voor mantelzorgers en professionals en het uitvoeren van de pilot 'mantelzorgmakelaar'.
<ul style="list-style-type: none"> • Eenzaamheid is bespreekbaar gemaakt, alsmede wat iemand eraan kan doen, zelf of voor een ander; • Beroepskrachten, inwoners en andere betrokkenen zijn toegerust om mensen die met eenzaamheid kampen te herkennen en te ondersteunen. 	<ul style="list-style-type: none"> • Uitvoering geven aan de nota 'Aanpak eenzaamheid in Groningen', met onder meer: <ul style="list-style-type: none"> • het subsidiëren van Humanitas voor de trekkersrol van het netwerk eensamen050 - de lokale aanpak die zich richt op het verminderen van eenzaamheid.
Diversiteit en inclusie	
<ul style="list-style-type: none"> • De verschillende thema's uit de Diversiteitsagenda zijn maatschappelijk zichtbaar gemaakt en krijgen een podium in het publieke debat; • Er is een bredere maatschappelijke bewustwording gecreëerd ten aanzien van deze thema's en de invloed die deze kunnen hebben op het leven van onze inwoners. 	<ul style="list-style-type: none"> • Uitvoering geven aan de verschillende activiteiten uit de Diversiteitsagenda, waaronder: <ul style="list-style-type: none"> • het (mede)organiseren van evenementen en bijeenkomsten, zoals Organge the wold, Antiracisme, Keti Koti en de Pride; • het realiseren van o.a. vlagmomenten en twee slavernijmonumenten.
<ul style="list-style-type: none"> • Ter bevordering van sociale acceptatie worden inwoners vanuit een sociaal veilige omgeving gefaciliteerd om elkaar te kunnen ontmoeten en om zich te kunnen ontplooiën. 	<ul style="list-style-type: none"> • Het subsidiëren van partijen die een bijdrage leveren aan een diverse en inclusieve gemeente, zoals discriminatie.nl/Waard, Stichting Jasmijn en COC.
Publieke gezondheid	
Kansrijke Start	
<ul style="list-style-type: none"> • Alle kinderen hebben een zo goed mogelijke start van het leven. 	<ul style="list-style-type: none"> • Uitvoering geven aan positief opgroeien, onderdeel 'Kansrijke Start'. • Het wijkgericht inrichten van de samenwerking rond de thema's van de kansrijke start. • Het wijkgericht aanbieden van activiteiten aan jonge ouders.
Leefstijl en Gedrag	
<ul style="list-style-type: none"> • Kinderen worden goed ondersteund bij het krijgen van een gezonde leefstijl. 	<ul style="list-style-type: none"> • Het wijkgericht inrichten van de ketenaanpak kinderen op gezond gewicht. • Onderdelen hiervan zijn: positieve gezondheid, zorg en ondersteuning, schuldhulp, opvoeding, bewegen en voeding. • De verdere borging van de JOGG-aanpak in de wijkvernieuwingswijken.
<ul style="list-style-type: none"> • Volwassenen worden goed ondersteund bij het krijgen van een gezond gewicht. 	<ul style="list-style-type: none"> • Het inrichten van de ketenaanpak gecombineerde leefstijlinterventie (GLI).

	<ul style="list-style-type: none"> • Onderdelen hiervan zijn: zorg en ondersteuning op o.a. sociaal-emotioneel gebied, schuldhulp, opvoeding, bewegen en voeding.
<ul style="list-style-type: none"> • Kinderen gebruiken geen alcohol, cannabis, tabak, vapes of drugs; • Volwassenen gebruiken niet problematisch. 	<ul style="list-style-type: none"> • Uitvoering geven aan het Preventie & Handavingsplan middelengebruik; • Uitvoering geven aan het implementatietraject "Opgroeien in een Kansrijke Omgeving (OKO)" waarbij we inzetten op de omgeving rondom de jongeren (gezin, school, leeftijdsgenoten en vrijetijdsvoorzieningen); • Het op minimaal zes scholen inzetten van het interventieprogramma Helder op School; • Het creëren van zoveel mogelijk rookvrije plekken, vooral daar waar kinderen komen.
Mentale Gezondheid	
<ul style="list-style-type: none"> • Het ondersteuningsaanbod bij mentale uitdagingen is voor jongeren goed vindbaar; • Jongeren bespreken mentale uitdagingen; • Jongeren met mentale problemen zoeken ondersteuning. 	<ul style="list-style-type: none"> • Uitvoering geven aan het actieplan mentale gezondheid jongeren; • Communiceren over het bespreken en ondersteuning van mentale uitdagingen; • Het beschikbaar stellen van een lokale sociale kaart voor jongeren en hun ouders/verzorgers en voor professionals. • Het opzetten van een ecosysteem mentale gezondheid in de regio; • Het beschikbaar hebben van het juiste aanbod op de juiste plek, met o.a. laagdrempelige steunpunten, Welzijn op recept, benutten ervaringsdeskundigheid, herstelcentra en diverse gespreksvormen. • Uitwerking geven aan de wettelijke verplichtingen integrale suïcidepreventie in de Wpg.

Passende ondersteuning	
<i>Toegang ondersteuning</i>	
<ul style="list-style-type: none"> • Inwoners weten de weg naar en hebben eenvoudig toegang tot informatie en advies bij een hulpvraag; • (Verborgene) hulpvragen zijn tijdig gesignaleerd en op de juiste plek opgepakt. 	<ul style="list-style-type: none"> • Het organiseren van laagdrempelige steunpunten in de buurten, wijken en dorpen, waarbij we ons (o.a.) richten op: <ul style="list-style-type: none"> • outreachend te werk gaan; • het zorg dragen voor een netwerkaanpak met de verschillende betrokken organisaties.
<ul style="list-style-type: none"> • (Specialistische) hulpvragen van inwoners zijn tijdig en op de juiste plek opgepakt en binnen de daarvoor afgesproken termijnen afgehandeld; • Inwoners krijgen waar nodig ondersteuning bij de vraagverheldering van de ondersteuningsbehoefte; • Inwoners komen met de betrokken professional(s) tot een gedragen ondersteuningsplan en houden zo veel mogelijk regie bij de uitvoering ervan; • Bij de uitvoering van het ondersteuningsplan wordt zoveel mogelijk gebruik gemaakt van inzet vanuit de sociale basis. 	<ul style="list-style-type: none"> • Het organiseren van een toeleiding tot passende maatschappelijke ondersteuning voor inwoners met een daaraan gerelateerde ondersteuningsbehoefte, waarbij we ons (o.a.) richten op: <ul style="list-style-type: none"> • het in afstemming met huisartsen verleggen van de jeugdhulpindicaties naar de Toegang (WIJ Groningen); • het tijdig afhandelen van onderzoeken; • het in samenspraak met de inwoner komen tot passende oplossingsstrategieën bij hulpvragen waarbij oplossingen in de sociale basis zoveel mogelijk worden benut. • Het organiseren van onafhankelijke cliëntondersteuning en het waarborgen van een juiste bejegening richting de inwoner (klachtenfunctionarissen).

Jeugdhulp (incl. Basis Jeugdhulp)	
<ul style="list-style-type: none"> De ondersteuning sluit aan bij de hulpvraag en situatie van het kind en gezin en wordt zo gezinsgericht en thuis mogelijk ingezet (mogelijkheden eigen netwerk, e.d.); De specialistische jeugdhulp is - aansluitend op de basisjeugdhulp - in (boven)regionaal verband is georganiseerd; Uithuisplaatsing van kinderen hoeft steeds minder voor te komen; Escalatie en verzwarening van problematiek is - door preventieve inzet - zoveel mogelijk voorkomen; De meeste hulp en ondersteuning is - geredeneerd vanuit het lokale ondersteunings- en zorglandschap - op fietsafstand beschikbaar; De ondersteuning rond de overgang naar het 18e levensjaar is zonder onderbreking (domeinoverstijgend) vormgegeven. 	<ul style="list-style-type: none"> Het organiseren van en het toezien op de uitvoering van de taken i.h.k.v. de Jeugdwet, waarbij we ons (o.a.) richten op: <ul style="list-style-type: none"> het ondersteunen en versterken van het voorliggend veld en preventief aanbod en het waar mogelijk verminderen van specialistische jeugdhulp (Positief Opgroeien); het bestendigen en verstevigen van de Basis Jeugdhulp (BJH); Het in afstemming met huisartsen verleggen van de jeugdhulpindicaties naar de Toegang (WIJ Groningen) ten behoeve van een gezinsgerichte aanpak. Het in samenhang met de regio implementeren van de maatregelen uit de Hervormingsagenda Jeugd o.a. door: <ul style="list-style-type: none"> het doorontwikkelen van het zorglandschap gericht op de (hoog)specialistische ambulante jeugdhulp en meer taakgericht financieren; het met jeugdhulpaanbieders aangaan van een ontwikkeltraject gericht op het anders vormgeven van de jeugdhulp (o.a. van individu naar gezin); het uitwerken van de ombouw van de jeugdhulp plus en het ontwikkelen van kleinschalige voorzieningen; het ondersteunen en versterken van de pleegzorg.
Maatschappelijke ondersteuning (incl. GON)	
<ul style="list-style-type: none"> Inwoners met (ernstige) belemmeringen in de redzaamheid krijgen passende ondersteuning in de vorm van een Wmo voorziening; de geboden ondersteuning is aansluitend op de hulpvraag en de persoonlijke situatie van de inwoner; Inwoners kunnen zich langer vanuit de eigen thuissituatie - dan wel zo thuis mogelijk - redden in het alledaagse en blijven naar mogelijkheden en behoefte meedoen in het maatschappelijk verkeer; Inwoners die beschermd wonen stromen zo duurzaam mogelijk uit, waar van belang met passende vervolgondersteuning. 	<ul style="list-style-type: none"> Het organiseren van en het toezien op de uitvoering van de taken i.h.k.v. de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo), waarbij we ons (o.a.) richten op: <ul style="list-style-type: none"> het verlenen van Huishoudelijke Hulp, Begeleiding, Beschermd Wonen en hulpmiddelen en voorzieningen; het toezicht houden op een rechtmatige toekenning van ondersteuning.
Zorg en veiligheid	
Maatschappelijke opvang	
<ul style="list-style-type: none"> De (risicogroep van de) populatie dak- en thuislozen is in beeld en waar nodig wordt er tijdig geschakeld met de keten 'preventie - zorg - veiligheid'; Als gevolg van het voorgaande is de instroom in de maatschappelijke opvang zo beperkt mogelijk gebleven; Dak- en thuislozen ontvangen passende hulp (i.r.t. onder meer huisvesting/opvang, inkomen/schulden en dagbesteding). 	<ul style="list-style-type: none"> Uitvoering geven aan het Gronings Actieplan Dakloosheid, met daarin accent op: <ul style="list-style-type: none"> het voorkomen van dak- en thuisloosheid, activiteiten gericht op vinden van passende huisvesting en het aanpakken van inkomens- en schuldproblematiek; het organiseren van verschillende opvangvoorzieningen en -locaties, zoals dagbesteding, 24-uurs opvang, vrouwenopvang, etc.
Huiselijk geweld en kindermishandeling	
<ul style="list-style-type: none"> Alle vormen van huiselijk geweld worden zo snel en adequaat mogelijk gesignaleerd; Slachtoffers zijn tijdig in een stabiele, veilige situatie gebracht 	<ul style="list-style-type: none"> (Lokaal) Uitvoering geven aan het actieplan 'In Groningen is iedereen veilig thuis', met onder meer:

<ul style="list-style-type: none"> Alle betrokkenen krijgen passende hulp. 	<ul style="list-style-type: none"> brede publiekscampagne, laagdrempelig steunpunt geweld tegen vrouwen, deskundigheidsbevordering brede groep professionals, e.a.; (regionaal) Uitvoering geven aan het actieplan 'Seksueel geweld', de aanpak ouderenmishandeling en de pilot 'Slachtofferdevice bij stalking'; (regionaal) Het faciliteren van meerdere voorzieningen en trajecten, waaronder: <ul style="list-style-type: none"> de Vrouwenopvang, Veilig Thuis en het Centrum Seksueel Geweld; carrouselgroepen voor plegers, Intensief Casemanagement en Kindhulpverlening bij huisverboden.
<i>Onbegrepen gedrag en weerbaarheid</i>	
<ul style="list-style-type: none"> Personen die een risico vormen op het domein van zorg- en veiligheid zijn vroegtijdig in beeld; De weerbaarheid en veerkracht van jongeren en jongvolwassenen die een risico vormen op het domein van zorg- en veiligheid is vergroot; Personen die een risico vormen op het domein van zorg- en veiligheid (en niet ontvankelijk zijn voor zorg of ondersteuning), ontvangen passende ondersteuning. 	<ul style="list-style-type: none"> Het faciliteren van doelgroepbrede vormen van signalering, contact zoeken, analyse en ondersteuning, gericht op het voorkomen van escalatie; Opstellen van en uitvoering geven aan een integraal actieplan aanpak Personen met Onbegrepen gedrag; Investeren in jongeren en jeugdigen conform de acties en interventies uit het programma Preventie met Gezag; Werken aan een actiegerichte integrale aanpak ter voorkoming van de onrechtmatige besteding van zorgmiddelen.

Prestatie indicator(en)

I: Relatie resultaten en prestatie indicatoren t.a.v. kwaliteit dienstverleningsstructuur

Resultaten	Prestatie indicator(en)
<ul style="list-style-type: none"> Voorzieningen en regelingen zijn laagdrempelig georganiseerd en toegankelijk; 	<ul style="list-style-type: none"> % Inwoners (18 jaar e.o.) met een Wmo maatwerk voorziening dat aangeeft te weten waar te moeten zijn met een hulpvraag; % Inwoners (18 jaar e.o.) met een Wmo maatwerk voorziening dat aangeeft snel tij zijn geholpen bij een hulpvraag;
<ul style="list-style-type: none"> De dienstverlening is gericht op de leefwereld van de inwoner en sluit aan bij de aard en context van diens hulpvraag. 	<ul style="list-style-type: none"> % Inwoners (18 jaar e.o.) met een Wmo maatwerk voorziening dat aangeeft zich serieus genomen te hebben gevoeld door de medewerker; % Inwoners (18 jaar e.o.) met een Wmo maatwerk voorziening dat aangeeft samen met de medewerker te hebben gezocht naar een passende oplossing.

Prestatie indicator(en)	Behaald 2020	Behaald 2021	Behaald 2022	Behaald 2023	Beoogd 2024	Beoogd 2025
% Perceptie weten waar te moeten zijn	-	77%	76%	79%	-	> 80%
% Perceptie snel geholpen bij hulpvraag	-	77%	70%	74%	> 80%	> 80%

% Perceptie serieus genomen door medewerker	-	87%	85%	87%	> 85%	> 85%
% Perceptie samen gezocht naar oplossing	-	80%	79%	84%	> 85%	> 85%

Toelichting

De bovenstaande vier prestatie indicatoren komen allen uit het Cliëntervaringsonderzoek (CEO) Wmo (OIS Groningen). Deze wordt 1x per jaar afgenomen onder een substantieel deel van de inwoners met een Wmo voorziening in het voorgaande jaar. In 2020 is dit onderzoek i.v.m. de Corona-pandemie niet uitgevoerd. Voor meer achtergrondinformatie verwijzen we naar het onderliggende onderzoeksrapport.

II: Relatie resultaten en prestatie indicatoren t.a.v. kwaliteit geboden ondersteuning

Resultaten	Prestatie indicator(en)
<ul style="list-style-type: none"> Er is een adequaat ondersteuningsaanbod voor inwoners voor wie de redzaamheid anders (ernstig) wordt belemmerd; 	<ul style="list-style-type: none"> % Inwoners (18 jaar e.o.) met een Wmo maatwerk voorziening dat aangeeft dat de geboden ondersteuning past bij de hulpvraag; % Inwoners (18 jaar e.o.) met een Wmo maatwerk voorziening dat aangeeft dat de kwaliteit van de geboden ondersteuning goed is;
<ul style="list-style-type: none"> De geboden ondersteuning en/of zorg draagt bij aan het kunnen (blijven) participeren in het alledaagse. 	<ul style="list-style-type: none"> % Inwoners (18 jaar e.o.) met een Wmo maatwerk voorziening dat aangeeft door de geboden ondersteuning de dingen die men wil beter te kunnen doen (eigen regie); % Inwoners (18 jaar e.o.) met een Wmo maatwerk voorziening dat aangeeft door de geboden ondersteuning zich beter te kunnen redden (zelfredzaamheid).

Prestatie indicator(en)	Behaald 2020	Behaald 2021	Behaald 2022	Behaald 2023	Beoogd 2024	Beoogd 2025
% Perceptie ondersteuning passend bij hulpvraag	-	86%	83%	83%	> 85%	> 85%
% Perceptie kwaliteit geboden ondersteuning goed	-	84%	83%	80%	> 85%	> 85%
% Perceptie meer eigen regie door ondersteuning	-	82%	82%	80%	> 85%	> 85%
% Perceptie hogere zelfredzaamheid door ondersteuning	-	85%	84%	83%	> 85%	> 85%

Toelichting

De bovenstaande vier prestatie indicatoren komen allen uit het Cliëntervaringsonderzoek (CEO) Wmo (OIS Groningen). Deze wordt 1x per jaar afgenomen onder een substantieel deel van de inwoners met een Wmo voorziening in het voorgaande jaar. In 2020 is dit onderzoek i.v.m. de Corona-pandemie niet uitgevoerd. Voor meer achtergrondinformatie verwijzen we naar het onderliggende onderzoeksrapport.

Achtergrondinformatie t.a.v. beroep op ondersteuning en/of zorg

Kengetallen	Behaald 2020	Behaald 2021	Behaald 2022	Behaald 2023
Entree en toegang WIJ-Groningen				
Aantal geregistreerde meldingen entree stichting WIJ-Groningen	30.984	27.003	33.236	35.873
% Meldingen WIJ-Groningen dat is afgehandeld via inzet 'eigen netwerk' en/of 'sociale basis'	-	37%	52%	43%
Aantal meldingen dat is doorgezet naar een wettelijke melding (en leidt tot onderzoek)	17.264	15.159	15.830	18.923
% Meldingen dat is doorgezet naar een wettelijke melding (en leidt tot een onderzoek)	-	58%	48%	53%
Jeugdwet (Jw)				
Aantal personen met een traject Basis Jeugdhulp (BJH) in het lopende jaar	-	-	-	-
Aantal personen met tenminste één voorziening i.h.k.v. de Jeugdwet in het lopende jaar	5.505	5.558	5.459	5.162
Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo)				
Aantal personen met tenminste één voorziening 'Huishoudelijke Hulp' i.h.k.v. de Wmo	5.790	5.974	6.210	6.261 *
Aantal personen met tenminste één voorziening 'Begeleiding' (incl. GON) i.h.k.v. de Wmo	3.631	3.519	3.338	3.210
Aantal personen met tenminste één voorziening 'Hulpmiddelen' i.h.k.v. de Wmo	2.778	2.607	2.695	2.599
Aantal personen met tenminste één voorziening 'Beschermd Wonen' i.h.k.v. de Wmo	1.186	1.131	964	986
Opvang en Veilig Thuis				
Aantal geregistreerde dakloze personen in de Provincie Groningen			708	805
Aantal personen die verblijven in de openbare ruimte			150	186
Aantal meldingen van kindermishandeling bij Veilig Thuis			744	
Aantal meldingen van huiselijk geweld bij Veilig Thuis			904	1007

* Betreft per 2023 enkel indicaties i.v.m. nieuw contract

Prestatie indicator(en)	Behaald 2022	Behaald 2023	Beoogd 2024	Beoogd 2025
Zorg en veiligheid				
Aantal jeugdigen met een beschermingsmaatregel	612	557		
Aantal jeugdigen dat uit huis geplaatst wordt	72**			
Aantal mensen in LVV-Groningen	180		175	<100
Aantal personen die tijdelijk verblijven in de vrouwenopvang, inclusief kinderen en jongeren tot 17 jaar	124	111	<140	<140
Aantal huisverboden	22	26	>40	>25
Aantal meldingen seksueel geweld (regio)	337	357	>200	>350

Met de bovenstaande indicator(en) wordt de voortgang van de uitvoering van ons beleid gemeten. Indien er geen cijfers beschikbaar zijn voor dat jaar, staat er een streepje. In dat geval wordt de indicator niet jaarlijks gemeten.

Financiën

Financieel overzicht lasten en baten

03.3 Welzijn, gezondheid, zorg en diversiteit

Omschrijving (Bedragen x 1.000 euro)	Rekening 2023	Actuele Begroting 2024	Primitieve begroting 2025	2026	2027	2028
<i>Lasten</i>	342.821	344.762	368.588	361.040	368.274	379.235
<i>Baten</i>	29.808	20.602	15.518	14.578	13.074	13.091
Saldo van baten en lasten voor reservemutaties	-313.013	-324.160	-353.070	-346.462	-355.200	-366.144
<i>Reserve mutaties</i>						
Totaal toevoegingen	6.049	8.375	0	0	400	400
Totaal onttrekkingen	4.412	7.872	5.306	56	56	56
Saldo van baten en lasten na reservemutaties	-314.650	-324.663	-347.764	-346.406	-355.544	-366.488

Financiële toelichtingen begroting 2025

Hieronder lichten we achtereenvolgens toe waar het geld vandaan komt en waar het naartoe gaat, welke extra middelen er beschikbaar worden gesteld en of daar extra dekking tegenover staat. Hierbij geven we op hoofdlijnen aan wat de verschillen zijn in beschikbare baten en lasten ten opzichte van de vorige begroting.

Toelichtingen op baten en lasten begroting 2025

3.3: Welzijn, gezondheid, zorg en diversiteit	Lasten	Baten	Saldo
Begroting 2025	368.588	15.518	-353.070
Waarvan intensivering 2025	9.616	221	-9.395
Bestaand beleid 2025	358.972	15.297	-343.675
Verschil ten opzichte van 2024	14.210	-5.305	-19.515

Waar gaat het geld voornamelijk naar toe (bestaand beleid), inclusief verklaring verschil ten opzichte van begroting 2024 op hoofdlijnen (schuin gedrukt):

3.3: Welzijn, gezondheid, zorg en diversiteit	Lasten	Baten
Sociaal-culturele en welzijnsinstellingen	8.200	300
We hebben 6,4 miljoen euro begroot voor de ondersteuning van sociaal-culturele organisaties zoals dorpshuizen en buurt- en wijkcentra. Ten aanzien van het gemeentelijke vastgoed hebben we 1,8 miljoen euro begroot voor kapitaallasten, energie, onderhoud en verzekeringen. We ontvangen 0,3 miljoen euro aan huuropbrengsten en doorberekende faciliteiten.		
Bevorderen sociale samenhang en leefbaarheid	7.400	
We zetten de middelen onder andere in voor mantelzorg, maatschappelijke dienstverlening, bewonersorganisaties en vrijwilligerswerk.		
Positief opgroeien en innovatie jeugd	2.500	900

<p>Positief Opgroeien is het beleidskader van waaruit wij preventief inzetten op gezond, kansrijk en veilig opgroeien van kinderen en jongeren. We hebben hiervoor (inclusief School als Wijk) 2,5 miljoen euro begroot. We ontvangen hiervoor diverse bijdragen, onder meer 0,7 miljoen euro uit de regio voor School als Wijk.</p> <p><i>Ten opzichte van de begroting 2024 worden onder dit kopje 1,8 miljoen euro lagere lasten vermeld. Vanwege wettelijke voorschriften op het gebied van administratieve inrichting (indeling taakvelden IV-3) is de rubricering van budgetten uit de kadernota Positief Opgroeien aangepast. Diverse budgetten zijn ondergebracht bij andere onderdelen binnen deelprogramma 3.3 of verschoven naar andere deelprogramma's.</i></p>		
Diversiteitsbeleid		1.100
Wij zetten het begrote bedrag met name in voor de activiteiten van onze vaste uitvoeringpartners van de diversiteitsagenda.		
Gezondheidszorg	12.800	2.100
<p>Het merendeel van het begrote bedrag heeft betrekking op de inwonersbijdrage GGD (8,1 miljoen euro). De rest van de gelden zetten we onder meer in voor rijksvaccinatie, forensische geneeskunde, kansrijke start, mentale gezondheid, healthy ageing, B-slim, SPUK GALA en uitvoeringskosten gezondheid.</p> <p><i>In de meerjarenbegroting van de gemeenschappelijke regeling Publieke Gezondheid & Zorg is rekening gehouden met noodzakelijke investeringen in de bedrijfsvoering van de GGD en met een indexatie van 6,41%. Daardoor stijgen de lasten in 2025 met 0,6 miljoen euro. Daarentegen nemen lasten met 0,3 miljoen euro af. De intensiveringsmiddelen Mentale gezondheid (0,2 miljoen euro) en Aansluiting programma opgroeien in een kansrijke omgeving (OKO 0,2 miljoen euro) zoals opgenomen in de begroting 2024 zijn in 2025 niet in de bestaande begroting opgenomen. Deze zijn opgenomen in de intensivering Preventie en transformatie jeugdzorg van 2025 (zie hiervoor de lijst intensiveringen). Voor Kansrijke Start daarentegen is de intensivering zoals opgenomen in de begroting 2024 met 0,1 miljoen euro verhoogd in 2025.</i></p>		
Jeugd		99.100
<p>We zetten de middelen grotendeels in voor de jeugdhulp die we inkopen via de Regionale Inkooporganisatie Groninger Gemeenten (RIGG) en voor de basisjeugdhulp die wordt uitgevoerd via WIJ Groningen. Daarnaast zetten we middelen in voor ondersteuning jeugd en gezin, PGB 18+ en uitvoeringskosten.</p> <p><i>Per saldo zijn de lasten voor jeugdhulp 1,1 miljoen euro hoger dan in de begroting 2024 en de baten 4,8 miljoen euro lager. Enerzijds nemen lasten toe met 5,9 miljoen euro, vooral als gevolg van 4 miljoen euro extra nominale compensatie in de begroting 2025. Daarnaast hebben we extra middelen ontvangen via de meicirculaire 2024 en houden we rekening met de verwachte ontwikkeling in het meerjarenbeeld vanuit voorgaande begrotingen. Anderzijds nemen baten en lasten met 4,8 miljoen euro af doordat twee specifieke uitkeringen nog niet in de begroting 2025 zijn verwerkt. Dit betreft de SPUK Vastgoedtransitie jeugdhulp (1,6 miljoen euro in 2024) en de SPUK Instandhouding en doorontwikkeling expertisecentra jeugdhulp 2023-2025 (3,1 miljoen euro in 2024). We verwerken deze in de begroting 2025 zodra de hoogte ervan bekend is.</i></p>		
Beschermd Wonen	79.700	1.500
<p>Via de centrumregeling Beschermd Wonen (BW) bieden we een veilige woonomgeving en begeleiding voor mensen die door psychische of psychosociale problemen niet zelfstandig kunnen wonen. We voeren deze regeling uit in regionaal verband waarbij de gemeente Groningen functioneert als centrumgemeente. Het programma en de verdeling van de middelen vindt plaats volgens de afspraken die de Groninger gemeenten hierover hebben gemaakt. De bate van 1,5 miljoen is de eigen bijdrage BW die we van cliënten verwachten.</p> <p><i>Per saldo stijgen de lasten in 2025 met 4,2 miljoen euro. De zorgkosten stijgen ten opzichte van 2024 met 5,4 miljoen euro door indexatie en volumegroei. Verder hebben we 1,5 miljoen euro begroot om lokale opgaven te financieren. We verwachten van het rijk een loon- en prijscompensatie van 2,7 miljoen euro, maar deze is nog niet verwerkt in de rijksmiddelen. We begroten daarom een netto toename van lasten met 4,2 miljoen euro. Omdat in 2024 er geen volumecompensatie door het rijk is toegekend houden we hier geen rekening mee.</i></p>		
WMO	64.300	1.900

<p>Vanuit de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO) geeft de gemeente ondersteuning om mensen zo lang mogelijk thuis te kunnen laten wonen. Het begrote bedrag zetten wij onder meer in voor huishoudelijke hulp, collectief vervoer, hulpmiddelen, persoonsgebonden budgetten, begeleiding via het gebiedsondersteunende netwerk (GON) en uitvoeringskosten. De begrote baten zijn met name de eigen bijdragen WMO die we ontvangen van cliënten.</p> <p><i>De lasten van WMO zorgkosten stijgen in 2025 met 3,1 miljoen euro. De begroting is aangepast, rekening houdend met benodigde budgetten op grond van gewijzigde aantallen en prijzen.</i></p>		
WIJ	40.800	
<p>Het begrote bedrag wordt ingezet voor de kosten van activiteiten, huisvesting en ICT van WIJ Groningen. Deze stichting organiseert voor de gemeente de toegang tot de jeugdhulp en de WMO. Daarnaast werkt zij aan versterking van de sociale basis en aan inzet van de doorbraakmethode, de gecombineerde ondersteuning van huishoudens die voorzieningen nodig hebben vanuit meerdere domeinen.</p> <p><i>Aan dit budget is in 2025 0,4 miljoen euro accres toegevoegd. Ten opzichte van de begroting 2024 is de mutatie nihil, omdat in de begroting 2024 incidentele middelen zijn verwerkt (0,4 miljoen euro) die in 2025 niet van toepassing zijn.</i></p>		
Algemene Zorg en Veiligheid	1.600	
<p>De begrote middelen zetten we in voor diverse onderdelen waaronder de aanpak van mensen met onbegrepen gedrag, de aanpak van mensenhandel, inzet van jongerencoaches en woonopvang in de gemeente in het kader van maatschappelijke opvang. Voor een deel van de activiteiten ontvangen wij aanvullende vergoedingen (specifieke uitkeringen en subsidies). Deze bedragen worden vaak in de loop van het jaar beschikbaar gesteld en worden daarom niet verwerkt in de primitieve begroting. Zodra de hoogte van de vergoedingen bekend is, verhogen we de begrote lasten en baten met deze bedragen.</p>		
Maatschappelijke opvang en Vrouwenopvang	23.600	
<p>De Maatschappelijke opvang en Vrouwenopvang voorziet in een tijdelijke verblijfplaats voor mensen die dakloos zijn of geen veilige plek hebben om te wonen. We voeren deze opvang uit in samenwerking met de regio waarbij de gemeente Groningen optreedt als centrumgemeente. We zetten het budget in voor tijdelijk onderdak en voor begeleiding en preventie. Aanvullend organiseren we activiteiten op het gebied van Openbare Geestelijke Gezondheidszorg (OGGz).</p> <p><i>Ten opzichte van 2024 stijgen de lasten met 4,2 miljoen euro. Dit komt met name door indexatie en daarnaast door een beperkte stijging van inkomsten vanuit het rijk door een herijking van de verdeelmaatstaven (0,1 miljoen euro).</i></p>		
Huiselijk geweld en kindermishandeling	11.700	5.500
<p>We zetten de middelen in voor het regionale advies- en meldpunt Veilig Thuis, de versterking van kind- en gezinsbescherming en voor het steunpunt huiselijk geweld. De begrote baten betreffen bijdragen van andere Groninger gemeenten.</p> <p><i>De lasten stijgen met 1,7 miljoen euro en de baten stijgen met 2,3 miljoen euro. Wij halen extra bijdragen van gemeenten op voor indexering en tekort van Veilig Thuis.</i></p>		
Landelijke Vreemdelingen Voorziening (LVV)	1.700	1.700
<p>Het Rijk heeft voor het jaar 2024-2025 een beschikking van in totaal 9,4 miljoen afgegeven voor de SPUK Bekostigingsregeling Landelijke Vreemdelingen Voorzieningen 2024. Deze SPUK loopt tot 1 april 2025. Hiervan verwachten we nog in 2025 1,7 miljoen euro te besteden.</p> <p><i>In de begroting 2024 is voor deze SPUK 4,2 miljoen euro opgenomen aan lasten en baten op basis van de gegevens die bij het opstellen bekend waren. Ten opzichte van deze begroting dalen de lasten en baten in 2025 met 3,2 miljoen euro.</i></p>		
Opvang vluchtelingen en asielzoekers	1.000	
<p>We zetten 327 duizend euro in voor perspectief en leefgeldverstrekking alleenstaande minderjarige vreemdelingen. Daarnaast verstrekken we 74 duizend euro subsidie voor vluchtelingenwerk. De overige middelen betreffen uitvoeringskosten.</p>		
Heroïneverstrekking	850	793
<p>Op basis van de overheidsregeling Heroïnebehandeling verstrekken wij een subsidie aan Verslavingszorg Noord Nederland voor behandelplaatsen waar onder medisch toezicht heroïne wordt verstrekt. Wij ontvangen hiervoor van de overheid een uitkering van 793 duizend euro.</p>		

Uitvoeringskosten

De lasten onder deelprogramma 3.3 nemen in 2025 met 1,0 miljoen euro toe. Dit komt met name doordat we rekening houden met een loonstijging van 4,24%. Daarnaast is 0,3 miljoen euro aan uitvoeringskosten verschoven van deelprogramma 3.2 naar 3.3 als gevolg van een gewijzigde indeling van personeelskosten per beleidsveld.

Overheadkosten

De lasten onder deelprogramma 3.3. nemen in 2025 met 2,6 miljoen euro toe. Vanaf begroting 2025 is de nieuwe notitie overhead van kracht ([december 2023](#)). Een belangrijk uitgangspunt hierbij is dat lasten en baten zoveel mogelijk direct worden toegerekend aan de taakvelden en deelprogramma's. Als gevolg hiervan is 2,6 miljoen euro aan lasten verschoven van deelprogramma 4.4 (Overhead en ondersteuning organisatie) naar deelprogramma 3.3.

Waar zetten we dit jaar extra geld voor in (intensiveringen) en waar hebben we extra dekkingsbronnen binnen dit deelprogramma:

3.3	Intensiveringen en dekkingsbronnen 2025	Intensivering	I/S	Dekking
26	Jeugdzorg	4.500	S	1.500
28	Maatschappelijk opvang en vrouwenopvang	1.050	S	
29	Huiselijk geweld	600	S	
38	Monument slavernijverleden	400	I	
39	Huisvesting buurtvereniging De Kreukelhof (Hoogkerk)	60	S	
27	Preventie en transformatie jeugdzorg	4.343	I	
40	Accres gesubsidieerde instellingen	1.092	S	
40	Reservering gesubsidieerde instellingen	750	I	
D2	Voordeel WMO		I	1.900

De nummering komt overeen met de nummering in het [Financieel meerjarenbeeld](#), hier staat een totaaloverzicht van en toelichting op de intensiveringen en dekkingsbronnen uit voorgaande jaarschijven.

Deelprogramma 3.4: Sport en bewegen

We vinden dat iedere Groninger gelijke kansen verdient om de kracht van sport en bewegen te ervaren. Om te ervaren dat sporten en bewegen leuk is, gezonder en gelukkiger maakt en bijdraagt aan een sterke samenleving. Het ontwikkelen van sportief kapitaal op jonge leeftijd en het versterken van dit kapitaal zijn noodzakelijk om een leven lang sporten en bewegen mogelijk te maken. Een goede sportinfrastructuur is daarbij een belangrijke voorwaarde.

Doelen Deelprogramma 3.4: Sport en bewegen

Om bovenstaande te kunnen bewerkstelligen zetten we in op de volgende doelen:

1. Ieder kind sportief en vaardig;
2. Vitale sportclubs in de buurt;
3. Uitnodigende sportieve ruimte;
4. Sporten en spelen in de buurt;
5. (Top)talent als inspiratiebron.

Met de volgende effect indicator(en) wordt de voortgang van de uitvoering van ons beleid gemeten. Indien er geen cijfers beschikbaar zijn voor dat jaar staat er een streepje. In dat geval wordt de indicator niet jaarlijks gemeten.

Effect indicator(en)	Behaald 2020	Behaald 2022	Beoogd 2024	Beoogd 2025
% Inwoners dat aangeeft (wekelijks) actief te sporten en (intensief) te bewegen:				
• Op basis van 18 jaar e.o. (OIS Groningen)	66%	70%	70%	-
• Op basis van jongeren VO klas 2 en 4, in georganiseerd verband bij een club, vereniging of sportschool	76% (2019)	74,9 (2021)	75%	78% (2023)
% Inwoners dat voldoet aan de Nederlandse Norm Gezond Bewegen (GGD Groningen):				
• Op basis van 19 jaar e.o., minstens 150 minuten per week (GGD Gezondheidsmonitor Groningen 4-jaarlijks)	58% (landelijk gemiddelde 50,4%)	58%	60%	-
• Op basis van jongeren VO klas 2 en 4, dagelijks minimaal 1 uur (GGD Groningen)	16,3% (2021) (landelijk gemiddelde 16,2%)	16,3% (2021)	16,3%	17% (2023)
% Inwoners (18 jaar e.o.) dat aangeeft (actief) lid te zijn van een sportvereniging of sportschool	47%	49%	50%	-
% Inwoners (18 jaar e.o.) dat aangeeft (zeer) tevreden te zijn over de aanwezigheid van:				
• Binnensportaccommodaties, in of nabij de eigen woonomgeving	63%	61%	65%	-
• %portvelden en andere buitensport faciliteiten, in of nabij de eigen woonomgeving	68%	60%	65%	-
• Plekken in de openbare ruimte die geschikt zijn voor sport, spel en bewegen, in of nabij de eigen woonomgeving	63%	61%	65%	-

Toelichting

Indicator en (eventueel) nadere toelichting:
<p>% Inwoners dat aangeeft (wekelijks) actief te sporten en (intensief) te bewegen</p> <ul style="list-style-type: none"> • Op basis van 18 jaar e.o. (OIS Groningen) • Op basis van jongeren VO klas 2 en 4, bij een sportvereniging of -sportschool (GGD Groningen) <p>Toelichting: de Gezondheidsmonitor Jeugd geeft inzicht in de gezondheid en de leefstijl van jongeren. Dit onderzoek vindt elke 4 jaar plaats. In het najaar van 2023 is de meest recente gezondheidsmonitor Jeugd uitgevoerd. De indicator % inwoners dat aangeeft (wekelijks) actief te sporten wordt gemeten in de basismonitor. Dit onderzoek onder inwoners vindt in het najaar van 2024 plaats. Voor 2025 wordt dan ook geen percentage opgenomen.</p>
<p>% Inwoners dat voldoet aan de Nederlandse Norm Gezond Bewegen (GGD Groningen)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Op basis van 19 jaar e.o., minstens 150 minuten per week (GGD Gezondheidsmonitor Groningen 4-jaarlijks) • Op basis van jongeren VO klas 2 en 4, dagelijks minimaal 1 uur (GGD Groningen) <p>Toelichting: de Gezondheidsmonitor Volwassen en Ouderen geeft inzicht in de gezondheid en de leefstijl van Nederlanders van 18 jaar en ouder. Dit onderzoek vindt elke 4 jaar plaats. In het najaar van 2024 wordt de volgende gezondheidsmonitor uitgevoerd.</p>
<p>% Inwoners (18 jaar e.o.) dat aangeeft (actief) lid te zijn van een sportvereniging of sportschool.</p> <p>Toelichting: Deze indicatoren worden gemeten in de basismonitor. Dit onderzoek onder inwoners vindt in het najaar van 2024 plaats. Voor 2025 wordt dan ook geen percentage opgenomen.</p>

% Inwoners (18 jaar e.o.) dat aangeeft (zeer) tevreden te zijn over de aanwezigheid van:

- Binnensportaccommodaties, in of nabij de eigen woonomgeving
- Sportplekken in de openbare ruimte die geschikt zijn voor sport, spel en bewegen, in of nabij de eigen woonomgeving
- sportvelden en andere buitensport faciliteiten, in of nabij de eigen woonomgeving

Toelichting: Het beoogde percentage van 65% in 2024 is gebaseerd op het gegeven dat het beoogde percentage van 75% in 2022 niet is behaald. Met name het ontbreken van nabijheid van deze voorzieningen wordt als belangrijke factor gezien. Deze indicatoren worden gemeten in de basismonitor. Dit onderzoek onder inwoners vindt in het najaar van 2024 plaats. Voor 2025 wordt dan ook geen percentage opgenomen.

Met de bovenstaande indicator(en) wordt de voortgang van de uitvoering van ons beleid gemeten. Indien er geen cijfers beschikbaar zijn voor dat jaar, staat er een streepje. In dat geval wordt de indicator niet jaarlijks gemeten.

Relevante beleidsnota's

Het programma is verder uitgewerkt in de volgende beleidsnota's:

[Sport en Bewegingvisie 2021+, Sportief kapitaal voor iedere Groninger \(november 2020\)](#)

[Meerjarenprogramma Sport en Bewegen 2021-2025, Sporten, spelen, bewegen en ontmoeten \(april 2021\)](#)

Relevante ontwikkelingen

In mei 2024 is het Ambitiedocument, fase 1 van de (door)ontwikkeling Masterplan sportvoorzieningen 2037 vastgesteld door de raad. Fase 2, het realiseren van een Uitvoeringsagenda van het Masterplan, volgt in 2025. Het in 2024 opgeleverde Capaciteitsonderzoek Sportaccommodaties vormt input voor de ontwikkeling van het Masterplan Sport. Daarnaast zijn we bezig met het project Beter Benutten Buitensport, waarvan we de uitkomsten willen doorvertalen in het in 2025 nieuw te ontwikkelen Meerjarenprogramma Sport en Bewegen. In 2025 gaan we verder met het project doorbelasten nutsvoorzieningen. Daarnaast ronden wij het verbeterproject (sport)vastgoed af waarbij al het vastgoed opnieuw in beeld is gebracht met een herijkt Meerjaren Onderhoudsprogramma.

We zijn in 2024 gestart met de uitvoering van het Actieplan Sociale Veiligheid in de sport. Samen met onze partners gaan we hier in 2025 mee verder.

We continueren de sportwijken met middelen uit de SPUK GALA-regeling.

Resultaten, activiteiten en prestatie-indicatoren

De resultaten geven aan wat we willen bereiken. De activiteiten geven aan wat we daarvoor doen. De prestatie indicator(en) meten de voortgang van de resultaten. De opbouw is opgesteld aan de hand van de beleidsvelden Sportieve infrastructuur en Sportief kapitaal.

Wat willen we bereiken (resultaten)	Wat gaan we daarvoor doen (activiteiten)
Sportieve infrastructuur	
<ul style="list-style-type: none">• Sportaccommodaties en -faciliteiten worden optimaal benut. De capaciteit en de faciliteiten sluiten zo veel mogelijk aan op de vraag. Het aanbod sluit zo veel mogelijk aan op de behoeften van sporters.	<ul style="list-style-type: none">• Uitvoeringsagenda (door)ontwikkeling Masterplan Sportvoorzieningen 2037 ontwikkelen;• Afronden Beter Benutten Buitensport en doorvertalen naar beleid in het Meerjarenprogramma Sport en Bewegen (MJP);• Verbeterproject (sport)vastgoed, herijking van het Meerjaren Onderhoudsprogramma sportaccommodaties.

<ul style="list-style-type: none"> Gelijke afspraken voor de (buiten)sportverenigingen. 	<ul style="list-style-type: none"> Afronding van het project nutsvoorzieningen; Zo veel mogelijk gelijk afstemmen beheerplannen buitensportclubs.
<ul style="list-style-type: none"> De Bewegende Stad: Realiseren van uitdagende sport- en speelplekken en het (her)inrichten van een beweegvriendelijke openbare ruimte. 	<ul style="list-style-type: none"> Beweegplekken ontwikkelen, inclusief samenspeelplekken, in afstemming met de gebiedsteams; Uitvoeren Urban Sports Agenda; Doorontwikkelen 2e fase Skatepark Stadspark.

Sportief kapitaal	
<ul style="list-style-type: none"> Ontwikkelen van bewegingsvaardigheid, sportief leervermogen, sportidentiteit en opdoen van positieve sportervaringen die bij hun motivatie passen. 	<ul style="list-style-type: none"> Inzet buurtsportcoaches en vakdocenten bewegingsonderwijs doorontwikkelen; Sport- en cultuurhopper 0 - 100 jaar continueren (3x per jaar).
<ul style="list-style-type: none"> Wegnemen van fysieke, sociale en financiële barrières bij doelgroepen waarbij de sportdeelname achterblijft. 	<ul style="list-style-type: none"> Uitvoeren actieplan Sociale Veiligheid; Continueren Volwassenenfonds voor Sport en Cultuur; Continueren Jeugdfonds voor Sport en Cultuur; Het inzetten van de Bewegcoach Inclusief Sporten en Bewegen; Het uitvoeren van Ketenaanpak Valpreventie.
<ul style="list-style-type: none"> Vitaliseren van sportclubs door op maat begeleiding en ondersteuningsprojecten. 	<ul style="list-style-type: none"> Starten van clubondersteuning (clubsupport sport050) als vervolg op Sportparkmanagement.
<ul style="list-style-type: none"> Kennis en expertise benutten om talentprogramma's te verbeteren en deze in te zetten voor versterking van de breedtesport. 	<ul style="list-style-type: none"> Ondersteuning 7 Regionale Talentcentra (RTC's), daarnaast ondersteuning van een Paralympisch RTC; Gezamenlijke uitvoering Talenthub Groningen.

Prestatie indicator(en)	Behaald 2022	Behaald 2023	Beoogd 2024	Beoogd 2025
% Klanttevredenheid (op basis van klanttevredenheidsonderzoeken) over sportaccommodaties aangaande:				
• Zwembaden en ijsbanen (score)	90%	93%	80%	80%
• Sporthallen	82%	81%	80%	80%
• Gymzalen en dojo's	72%	62%	80%	70%
• Sportparken	85%	84%	80%	80%
• Dienstverlening Sport050	75%	-	80%	80%
Aantal bezoekers/ bezettingsgraad van sportaccommodaties aangaande:				
• Zwembaden	375.000	430.000	480.000	480.000
• Ijsbaan	101.000	130.000	135.000	135.000
• Sporthallen	55%	60%	60%	60%
• Gymzalen	55%	60%	60%	60%
Beoordeling B-slim activiteiten door deelnemers	8,5	8,0	8,5	8,5
Aantal kinderen dat gebruik maakt van het jeugdfonds sport en cultuur (cijfers sport)	1.151	1.476	1.400	1.400
Aantal volwassenen dat gebruik maakt van het Volwassenenfonds Sport en cultuur (cijfers sport)	895	1.006	900	1.000
% kinderen groep 6 met zwemdiploma	94%	-	90 - 100%	-

Gemiddelde waardering van talenten binnen de RTC's aangaande de kwaliteit van het talentprogramma	7,6	-	7,6	-
---	-----	---	-----	---

Toelichting

Indicator en (eventueel) nadere toelichting:
% Klanttevredenheid (op basis van klanttevredenheidsonderzoeken) over sportaccommodaties aangaande: <ul style="list-style-type: none"> · Zwembaden en ijsbanen (score) · Sporthallen · Gymzalen en dojo's · Sportparken · Dienstverlening Sport050
Toelichting: sinds seizoen 2021/2022 meten we de klanttevredenheid doorlopend (in plaats van eerdere onderzoeken per type accommodatie).
Aantal bezoekers/ bezettingsgraad van sportaccommodaties aangaande: <ul style="list-style-type: none"> Zwembaden Ijsbaan Sporthallen Gymzalen
Toelichting: voor sporthallen en gymzalen is een bezetting van 60% optimaal, omdat er tussen 22.30 u en 7.30 u geen verhuur plaatsvindt.

Met de bovenstaande indicator(en) wordt de voortgang van de uitvoering van ons beleid gemeten. Indien er geen cijfers beschikbaar zijn voor dat jaar, staat er een streepje. In dat geval wordt de indicator niet jaarlijks gemeten.

Financiën

Financieel overzicht lasten en baten

03.4 Sport en bewegen

Omschrijving (Bedragen x 1.000 euro)	Rekening 2023	Actuele Begroting 2024	Primitieve begroting 2025	2026	2027	2028
<i>Lasten</i>	32.323	37.743	41.940	42.440	43.084	42.901
<i>Baten</i>	11.288	12.107	11.940	11.895	11.788	11.792
Saldo van baten en lasten voor reservemutaties	-21.035	-25.636	-30.001	-30.545	-31.296	-31.109
<i>Reserve mutaties</i>						
Totaal toevoegingen	291	296	0	0	0	0
Totaal onttrekkingen	411	555	58	31	20	20
Saldo van baten en lasten na reservemutaties	-20.915	-25.377	-29.942	-30.514	-31.276	-31.089

Financiële toelichtingen begroting 2025

Hieronder lichten we achtereenvolgens toe waar het geld vandaan komt en waar het naartoe gaat, welke extra middelen er beschikbaar worden gesteld en of daar extra dekking tegenover staat. Hierbij geven we op hoofdlijnen aan wat de verschillen zijn in beschikbare baten en lasten ten opzichte van de vorige begroting.

Toelichtingen op baten en lasten begroting 2025

3.4: Sport en bewegen	Lasten	Baten	Saldo
Begroting 2025	41.940	11.940	-30.001
Waarvan intensiveringen 2025	1.137	288	-1.425
Bestaand beleid 2025	40.803	12.227	-28.575
Verschil ten opzichte van 2024	3.060	120	-2.940

Waar gaat het geld voornamelijk naar toe (bestaand beleid), inclusief verklaring verschil ten opzichte van begroting 2024 op hoofdlijnen (schuin gedrukt):

3.4: Sport en bewegen	Lasten	Baten
Sportaccommodaties divers - zwembaden - ijsbaan		34.000 11.100
We zetten 18,1 miljoen euro in voor sportparken, sporthallen, gymlokalen, clubhuizen en multifunctionele centra, 13,0 miljoen euro voor zwembaden en 2,9 miljoen euro voor de ijsbaan. De lasten betreffen met name de kosten van kapitaallasten, energie, onderhoud, verzekeringen, beheer en personeel. De baten voor de zwembaden bedragen 4,2 miljoen euro, voor de ijsbaan 1,7 miljoen euro en voor de overige sportaccommodaties 5,2 miljoen euro. Deze baten bestaan met name uit huuropbrengsten, entree- en lesgelden en doorberekende kosten. Inbegrepen in de baten is de specifieke uitkering sport van het rijk inzake compensatie BTW nadeel die we sinds 2019 ontvangen. In 2025 bedraagt deze naar verwachting 2,1 miljoen euro. <i>In 2025 stijgen lasten met 2,9 miljoen euro en baten met 0,2 miljoen euro. Als gevolg van de notitie overhead (december 2023) is 1,5 miljoen euro aan lasten verschoven van deelprogramma 4.4 (Overhead en ondersteuning organisatie) naar deelprogramma 3.5. Personeelslasten nemen daarnaast met 0,7 miljoen euro toe door aanpassing van formatie en verwachte loonstijging. Prijsgevoelige budgetten zoals onderhoud, beheer en energie stijgen met 0,9 miljoen euro. Kapitaallasten nemen met 0,4 miljoen euro toe door verwachte investeringen in 2025 en door verhoging van het knelpunt 'ontwikkeling van meer buitensportparken' (0,2 miljoen euro). Door de verwachte overdracht van nutsvoorzieningen sportparken dalen lasten en baten met 0,6 miljoen euro. De baten nemen toe door stijging van de tariefgerelateerde inkomsten sport (0,5 miljoen euro) en verhoging van de SPUK (0,3 miljoen euro).</i>		
Uitvoeringskosten		2.900
Inbegrepen in de lasten zijn plankosten voor de toekomst van Kardinge (1,5 miljoen euro).		
Recreatiegebieden en bewegende stad		1.100
We zetten 0,9 miljoen euro in voor recreatiegebieden, hoofdzakelijk voor Kardinge, Camping Stadspark en Meerschap Paterswolde. Daarnaast zetten we 0,2 miljoen euro in voor de bewegende stad ten behoeve van het realiseren van uitdagende sport- en speelplekken en een beweegvriendelijke openbare ruimte.		
Combinatiefunctionarissen en B-Slim		2.200 1.100
We ontvangen van het rijk een brede specifieke uitkering in het kader van het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA). We zetten hiervan 1,1 miljoen euro in voor sport en in combinatie met de co-financiering B-slim is daarmee 2,2 miljoen euro aan middelen beschikbaar die wij inzetten voor combinatiefunctionarissen sport, voor B-slim en voor een beweegcoach uniek sporten.		
Overig		603

We zetten de overige middelen onder meer in voor talentontwikkeling, het Volwassenenfonds Sport en voor veilig, positief en inclusief sporten.

Waar zetten we dit jaar extra geld voor in (intensiveringen) en waar hebben we extra dekkingsbronnen binnen dit deelprogramma:

De nummering komt overeen met de nummering in het [Financieel meerjarenbeeld](#), hier staat een totaaloverzicht van en toelichting op de intensiveringen en dekkingsbronnen uit voorgaande jaarschijven.

Deelprogramma 3.5: Cultuur en evenementen

Groningen is een jonge gemeente met een authentiek en hoogstaand cultureel aanbod. Dit draagt bij aan de aantrekkelijkheid en de leefbaarheid van de gemeente. Wij vinden kunst en cultuur belangrijk voor onze inwoners omdat cultuur verrast, verrijkt en schoonheid biedt. De artistieke waarde van kunst en cultuur staat voor ons als intrinsieke waarde voorop. Er is tevens steeds meer bekend over het positieve effect van cultuurdeelname op je gezondheid. Cultuur draagt bij aan het cultureel zelfbewustzijn, de leefkwaliteit en identiteit van onze inwoners, van jong tot oud en met alle achtergronden en opleidingsniveaus. Culturele voorzieningen geven inwoners de mogelijkheid verhalen te delen, anderen te ontmoeten en hun creatieve talenten te ontwikkelen. We willen dat cultuur een breed bereik heeft zodat alle inwoners zich herkennen in het aanbod. Daarom zetten wij de komende jaren in op 'Kunst en cultuur voor iedereen'.

Evenementen

Groningen bruist met jaarlijks zo'n 500 (buiten)evenementen in de dorpen en stad. Evenementen hebben draagvlak: 84% (onderzoek OIS Evenementenbeleid, december 2021) van de respondenten geeft aan buitenevenementen belangrijk te vinden, met name ter eigen afleiding/ontspanning en levendigheid voor de stad.

Doelen Deelprogramma 3.5: Cultuur en evenementen

Cultuur

1. Kunst en cultuur voor iedereen
2. Een sterke basis
3. City of talent

Evenementen

4. Grotere maatschappelijke waarde evenementen
5. Evenementen voor iedereen
6. Groene evenementen

Effect indicator(en)	Behaald 2021	Behaald 2022	Behaald 2023	Beoogd 2024	Beoogd 2025
% Inwoners (18 jaar e.o.) dat aangeeft (maandelijks) creatieve, kunstzinnige hobby's uit te oefenen, zoals muziek spelen, dansen, schilderen, e.d.	-	31%	-	35%	-
% Inwoners (18 jaar e.o.) dat aangeeft (wel eens):					
• Een film- of theatervoorstelling, concert of museum te bezoeken	-	87%	-	85%	-
• Een festival, braderie of evenement te bezoeken	-	84%	-	85%	-
• Een activiteit in een wijkgebouw, bibliotheek of cultureel centrum te bezoeken	-	47%	-	50%	-

Aantal bezoekers grootschalige, gratis toegankelijke (gesubsidieerde) festivals en/of evenementen:					
• Eurosonic Open Air	0	0	20.000	15.000	20.000
• Winter welvaart	0	25.000	38.000	36.000	40.000
• Bevrijdingsfestival	0	50.000	44.000	60.000	50.000
Aantal bezoekers evenementen in openbare ruimte in totaal	-	746.677	1.600.000	1.600.000	1.700.000
Aantal (of %?) bezoekers dat afkomstig is van buiten de gemeente Groningen:					
• SPOT	-	58%	59%	61%	59%
• Groninger Museum	-	77%	92%	75%	75%
Aantal (geluids-)klachten over evenementen in de openbare ruimte	158	1.171	1.802	1.700	1.600

Toelichting

Indicator en (eventueel) nadere toelichting:
Aantal bezoekers evenementen in openbare ruimte in totaal
Toelichting: De zuidelijke ringweg is klaar, dat zorgt hopelijk voor iets mee bezoekers.
Aantal (of %?) bezoekers dat afkomstig is van buiten de gemeente Groningen:
<ul style="list-style-type: none"> • SPOT • Groninger Museum
Toelichting: iets lager dan vorig jaar vanwege een paar grote artiesten die SPOT in 2024 naar Groningen wist te halen (War on Drugs, Ben Howard).

Met de bovenstaande indicator(en) wordt de voortgang van de uitvoering van ons beleid gemeten. Indien er geen cijfers beschikbaar zijn voor dat jaar, staat er een streepje. In dat geval wordt de indicator niet jaarlijks gemeten.

Relevante beleidsnota's

Het programma is verder uitgewerkt in de volgende beleidsnota's:

[Kadernota 'Kunst en cultuur voor iedereen' 2021-2028](#)

[Cultuurnota 'Kunst en cultuur voor iedereen' 2021-2024](#)

[Toekomstdocument 'We the North'](#)

[Nota lokale publieke media-instelling gemeente Groningen 2024-2028](#)

[Verkenning nieuw muziekcentrum \(2018\)](#)

[Visie Martiniplaza \(2021\)](#)

[Toekomstvisie Evenementen 2023](#)

[Nota vergunningen evenementen \(2021\)](#)

Relevante ontwikkelingen

Nieuwe cultuurnota en beleidsperiode

Voor de periode 2025-2028 is een nieuwe cultuurnota opgesteld, in samenwerking met de provincie Groningen. Middels de cultuurnota leggen we vast welke culturele instellingen we de komende 4 jaren subsidiëren. Daarnaast is het tevens het uitvoeringsplan waarin staat wat wij als gemeente zelf gaan doen om onze ambities uit de kadernota vorm te geven. Een belangrijk speerpunt is hernieuwde aandacht en inzet op de bedrijfsmatige gezondheid, vertaald naar de drie culturele codes waarbij de Fair Practice Code een centrale rol speelt. Ook willen we vernieuwing in de sector stimuleren, zowel in organisaties, projecten als in samenwerkingen. We continueren onze inzet om met cultuur meer jongeren te bereiken, voornamelijk via de Open Studio's. Dit past binnen de bredere aandacht die er is voor de maatschappelijke relevantie en waardevolle impact van kunst en cultuur.

De herziening van de bibliotheekwet speelt ook in op deze ontwikkeling. Daarom willen we met betrokken beleidsterreinen en Forum Groningen werken aan een nieuwe bibliotheekvisie als antwoord op de aanstaande

zorgplicht. Tot slot zien we naast programma ook ontwikkelingen in het fysieke domein: Groningen groeit door de ontwikkelingen van nieuwe wijken. We vinden het daarom belangrijk om het voorzieningenniveau op peil te houden en onze inzet voor cultuur in de wijk uit te breiden. In dit licht biedt ook de samenwerking binnen het dossier broedplaatsen en ateliers met stadsontwikkeling en economische zaken volop kansen.

Financiële situatie

Een aantal van onze culturele instellingen zit in financieel zwaar weer. Door sterke kostenstijgingen zien de instellingen hun financiële buffers krimpen. Er is voor dit jaar een transitiefonds in het leven geroepen waar instellingen onder voorwaarden aanspraak op kunnen maken om hun bedrijfsvoering op orde te krijgen.

Nij Begun - schadeherstel versterking gasdossier

Vanuit cultuurbeleid zien we verschillende kansen om bij te dragen aan de leefbaarheidsdoelen van Nij Begun.

Noordelijke samenwerking

Al jaren werken we in Noord-Nederlands verband aan het verbeteren en versterken van de culturele en creatieve infrastructuur via We the North. De koers van dit nieuwe kabinet lijkt de aandacht voor de regio, spreiding en leefbaarheid te omarmen. Daarom werken we aan een nieuw koersdocument voor de nieuwe beleidsperiode. De inzet hiervan is meer ruimte voor vernieuwing te bieden, voor een breder pallet aan disciplines en initiatieven.

Veranderende politieke omgeving

In het coalitieakkoord van het nieuwe kabinet-Schoof is er weinig aandacht voor cultuur. Wel wordt een eerste bezuiniging genoemd vanaf 2026; de verhoging van het BTW-tarief van 9 naar 21% op 'culturele goederen'. Dit heeft gevolgen voor de toegankelijkheid (betaalbaarheid) van cultuur en de werkgelegenheid. Het is zaak om ons in Groningen in te blijven spannen voor een sterk en divers cultuuraanbod.

MENA is here

In de maand mei staat het programma van SPOT in het teken van 'MENA is here', een tiendaags stadsprogramma waarbij kunst en cultuur uit de MENA-regio (Middle East and North Africa) centraal staat. Het is de tweede editie, in 2023 vond de eerste editie van 'MENA is here' plaats.

Evenementen

We maken het evenemententerrein Stadspark fysiek en qua regelgeving gereed voor evenementen uit het topsegment. We stimuleren blijvend groene energie op evenementen, we stimuleren duurzaam vervoer en werken aan een zo hoog mogelijke circulariteit uit water- en afvalstromen.

Resultaten, activiteiten en prestatie-indicatoren

De resultaten geven aan wat we willen bereiken. De activiteiten geven aan wat we daarvoor doen. De prestatie indicator(en) meten de voortgang van de resultaten. De opbouw is opgesteld aan de hand van de beleidsvelden Culturele infrastructuur en Cultuur beleven.

Wat willen we bereiken (resultaten)	Wat gaan we daarvoor doen (activiteiten)
Culturele infrastructuur	
<ul style="list-style-type: none"> Een breed en divers aanbod van (laagdrempelige) culturele en kunstzinnige activiteiten en faciliteiten, waar iedereen, 	<ul style="list-style-type: none"> We starten met de uitvoering van de nieuwe cultuurnota 2025 - 2028; In We the North verband en in gezamenlijkheid met de sector trekken we samen op richting Den Haag om de Groningse standpunten en instellingen voor het voetlicht te brengen;

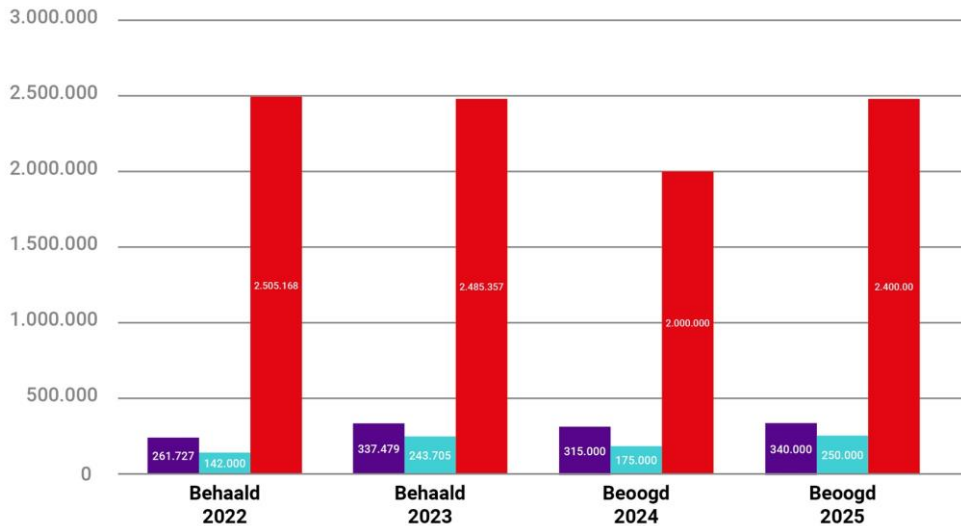
<p>jong en oud, arm en rijk aan kan meedoen.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Met behulp van de landelijke regeling 'lokale bibliotheekvoorzieningen' maken we een verbeterlag van enkele wijkvestigingen van Forum Groningen; • Samen met het team Evenementen Management ondersteunen en faciliteren we festivals, evenementen en volksfeesten; • Via de Kunstraad Groningen ondersteunen we op incidentele basis culturele projecten en activiteiten voor een breed en divers publiek.
<ul style="list-style-type: none"> • De stad kent een complete culturele keten in meerdere disciplines, biedt ruimte aan vernieuwingen die een aanvulling vormen op dit aanbod en heeft oog voor het bestaande culturele erfgoed. 	<ul style="list-style-type: none"> • We werken verder aan de nieuwbouw voor de integrale herhuisvesting van VRIJDAG aan de St. Jansstraat; • We leggen uw raad een investeringsvoorstel voor een nieuw muziekcentrum voor als opvolger van De Oosterpoort; • We werken verder aan de uitwerking van de visie op een toekomstbestendig Martiniplaza vanaf tenminste 2035; • We maken de Machinefabriek als onderkomen van NITE en Club Guy&Roni door verduurzaming toekomstbestendig; • We ondersteunen nieuwe instellingen in de Cultuurnota afkomstig uit de bewezen talentregeling; • We onderzoeken kansen voor gezamenlijke huisvesting van een aantal beeldende kunstinstellingen in het pand Niemeijer.
<ul style="list-style-type: none"> • De sector heeft een sterke basis, met gezonde arbeidsrelaties, goede organisatiestructuren en onafhankelijk toezicht, aan de hand van de landelijke codes voor Cultural Governance en Fair Practice. 	<ul style="list-style-type: none"> • Het onderdeel 'bedrijfsmatige gezondheid' is een van de beoordelingscriteria geweest voor de subsidieverdeling voor de cultuurnota 2025-2028; • We verlenen subsidies op basis van de het principe van fair pay; • We verscherpen de aandacht voor de arbeidsmarktpositie, concreet via de verdere implementatie en naleving van de Fair Practice Code en de Code Diversiteit en Inclusie; • We vragen advies van Annual Insight ten aanzien van enkele grote subsidierelaties; • Op basis van het onderzoek van Atlas Research stellen we een agenda op hoe we de sterke basis in Groningen verder kunnen faciliteren.
<ul style="list-style-type: none"> • Talentvolle kunstenaars kunnen zich ontwikkelen en presenteren binnen de complete keten van talentontwikkeling in meerdere disciplines in onze stad én in het gehele Noorden. 	<ul style="list-style-type: none"> • We continueren de bewezen talentregeling; • We continueren de nieuwe stipendia voor beeldende kunst en literatuur; • We stimuleren de ondersteuning van talent door samenwerking in een talentennetwerk; • We stimuleren de zichtbaarheid van jong talent door presentatie op festivals in het Noorden (<i>talent van hier</i>).
<ul style="list-style-type: none"> • Grotere maatschappelijke waarde evenementen, inclusieve openbare ruimte voor iedereen. 	<ul style="list-style-type: none"> • Belangrijke maatschappelijke evenementen worden waar nodig gerealiseerd of gefaciliteerd door de gemeente (zoals in 2024: Grote Markt Festival & Indiëherdenking, Groningen Sail); • Afgelopen jaar is Roze Zaterdag in Groningen georganiseerd en was een groot succes, zowel in bezoekersaantallen als waardering. Samen met Pride Groningen wordt gekeken hoe hier in 2025 een goed vervolg aan gegeven kan worden.
<ul style="list-style-type: none"> • Goede balans in levendigheid en leefbaarheid 	<ul style="list-style-type: none"> • We werken vanuit de nieuwe Nota Evenementenvergunningen, waarmee we zorgdragen voor veilige evenementen en randvoorwaarden stellen die bijdragen aan de balans tussen levendigheid en leefbaarheid; • We wegen evenementen in de jaarplanning af om een goede programmering te realiseren met oog voor de balans en spreiding van evenementen in tijd en locaties;

	<ul style="list-style-type: none"> • We gaan op zoek naar nieuwe (tijdelijke) evenementenlocaties, om betere spreiding van evenementen te kunnen realiseren; • We handelen meldingen van geluidsoverlast evenementen via de website en voicemailservice af; • We blijven met organisatoren in gesprek om overlast zoveel mogelijk terug te dringen en handhaven op de toegestane geluidsniveaus; • We onderzoeken een nieuwe organisatorische vorm van Koningsdag om het evenement zo goed en veilig mogelijk te organiseren; • We maken het evenemententerrein Stadspark fysiek en qua regelgeving gereed voor evenementen uit het topsegment.
<ul style="list-style-type: none"> • Evenementen zijn inclusief, divers en toegankelijk voor iedereen. 	<ul style="list-style-type: none"> • Alle organisatoren worden actief gewezen op het belang van een inclusief, divers en toegankelijk festival. Waar de gemeente zelf organiseert geldt dit ook als leidraad; • Er zijn meerdere pilots gedraaid met Safe Spaces op evenementen, een plaats waar bezoekers zich indien nodig even kunnen terugtrekken óf hulp kunnen krijgen met verschillende minder plezierige ervaringen op het evenementen, deze zijn op Bevrijdingsdag en in de KEI-week gerealiseerd en worden in 2025 verder ontwikkeld.
<ul style="list-style-type: none"> • Evenementen worden zo duurzaam en ecologisch mogelijk georganiseerd. 	<ul style="list-style-type: none"> • Duurzaam en meer plantaardig voedsel op evenementen heeft blijvende aandacht; • Waar mogelijk worden regels over duurzaamheid en circulariteit in subsidievoorwaarden opgenomen; • We stimuleren van scheiding van afvalwaterstromen en benutting van energie en grondstoffen uit afvalwater; • Initiatief GROENN heeft zes workshops om duurzaamheid en circulariteit te bevorderen georganiseerd met organisatoren.

Cultuur beleven	
<ul style="list-style-type: none"> • Meer kinderen kunnen hun (creatieve en/of kunstzinnige) talenten ontdekken en ontwikkelen door een goed en passend cultuuraanbod binnen het onderwijs; • Er is een goed cultuuraanbod voor het onderwijs. 	<ul style="list-style-type: none"> • We doen opnieuw mee aan Cultuureducatie met kwaliteit, het vierjarige landelijke programma om cultuureducatie te borgen binnen het onderwijs; • We continueren het cultuurmenu waarbij basisschoolleerlingen kennis maken met het cultureel aanbod; • K&C ondersteunt scholen bij het vormgeven van cultuureducatie binnen het onderwijs; • De regionale onderwijs canon gaat dit najaar van start.
<ul style="list-style-type: none"> • Meer inwoners komen op een laagdrempelige wijze in aanraking met cultuur door (onder andere) de aanwezigheid van een tijdelijk of permanent aanbod van kunst en erfgoed in de openbare ruimte; • Inwoners worden gestimuleerd om kunst en cultuur te bezoeken of zelf aan kunst en cultuur te doen. 	<ul style="list-style-type: none"> • We stimuleren kunst in de openbare ruimte bij gebiedsontwikkeling (inclusief muurschilderingen); • We ondersteunen De Wijk de Wereld, dat dit jaar het thema MENA (Middle East and North Africa) heeft en een samenwerking tussen verschillende wijken is; • Er zijn inmiddels in 11 wijken en 2 dorpen cultuurcoaches actief die inwoners in aanraking brengen met cultuur; • Middels het cofinancieringsfonds stimuleren we culturele projecten op het snijvlak van welzijn en cultuur; • We continueren het volwassenenfonds waardoor volwassenen een vergoeding kunnen krijgen om deel te nemen aan cultuur; • Er zijn 8 'open studio's' actief waar jongeren laagdrempelig met cultuur aan de slag kunnen, de studio's staan in de volgende wijken/dorpen; Lewenborg, Vinkhuizen, Ten Boer, Haren, De Wijert en in het centrum Club Beksteeg en X_Yusuf Boss.

Prestatie indicator(en)	Behaald 2022	Behaald 2023	Beoogd 2024	Beoogd 2025
% Inwoners dat aangeeft dat het cultuuraanbod passend is bij de eigen behoeften of wensen				
• Volwassenen (18 jaar e.o.)	60%	-	60%	-
Aantal cultuurinstellingen dat kan worden aangemerkt als:				
• Financieel gezond en weerbaar (op basis van criteria: 'prognose' sluitende exploitatie en voldoende weerstandsvermogen)	31	32	34	-*

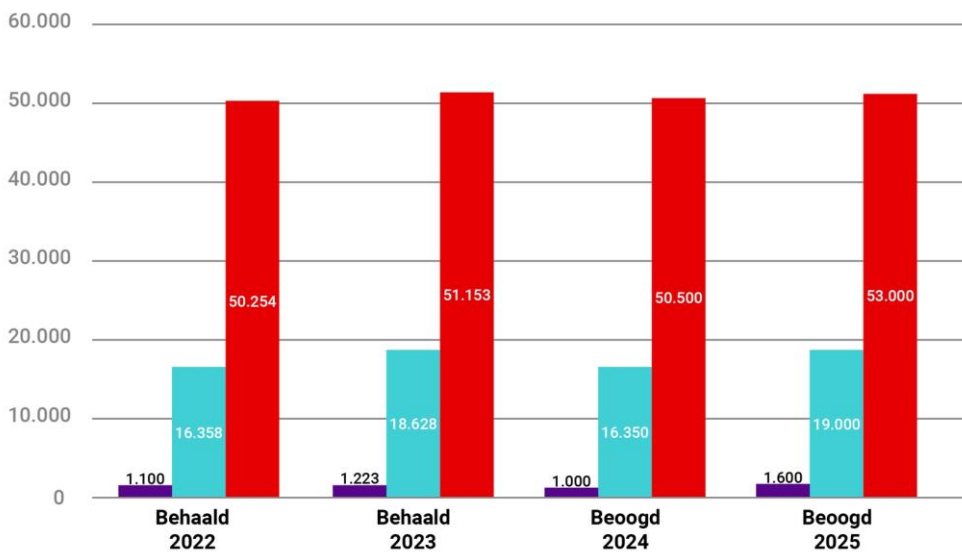
Aantal bezoekers SPOT / Groninger Museum / Forum

Aantal bezoekers:

● SPOT ● Groninger Museum ● Forum

Aantal personen dat deelneemt aan/lid is van:

Aantal personen dat deelneemt aan/lid is van:

● Cultuurhopper ● Activiteiten/cursussen VRIJDAG ● Bibliotheek

Toelichting

Indicator en (eventueel) nadere toelichting:
Aantal cultuurinstellingen dat kan worden aangemerkt als:
· Financieel gezond en weerbaar (op basis van criteria: 'prognose' sluitende exploitatie en voldoende weerstandsvermogen)
Toelichting; In november 2024 wordt de nieuwe cultuurnota vastgesteld door de raad. Pas dan weten we hoeveel instellingen worden gesubsidieerd in de nieuwe periode.

Met de bovenstaande indicator(en) wordt de voortgang van de uitvoering van ons beleid gemeten. Indien er geen cijfers beschikbaar zijn voor dat jaar, staat er een streepje. In dat geval wordt de indicator niet jaarlijks gemeten.

Financiën

Financieel overzicht lasten en baten

03.5 Cultuur en evenementen

Omschrijving (Bedragen x 1.000 euro)	Rekening 2023	Actuele Begroting 2024	Primitieve begroting 2025	2026	2027	2028
<i>Lasten</i>	62.901	65.359	69.899	70.658	75.958	79.813
<i>Baten</i>	18.304	18.765	18.517	18.606	21.213	19.450
Saldo van baten en lasten voor reservemutaties	-44.597	-46.594	-51.383	-52.052	-54.745	-60.363
<i>Reserve mutaties</i>						
Totaal toevoegingen	5.169	6.182	1.131	1.237	1.900	0
Totaal onttrekkingen	2.662	4.733	1.256	506	724	724
Saldo van baten en lasten na reservemutaties	-47.104	-48.043	-51.257	-52.783	-55.921	-59.639

Financiële toelichtingen begroting 2025

Hieronder lichten we achtereenvolgens toe waar het geld vandaan komt en waar het naartoe gaat, welke extra middelen er beschikbaar worden gesteld en of daar extra dekking tegenover staat. Hierbij geven we op hoofdlijnen aan wat de verschillen zijn in beschikbare baten en lasten ten opzichte van de vorige begroting.

Toelichtingen op baten en lasten begroting 2025

3.5: Cultuur en evenementen	Lasten	Baten	Saldo
Begroting 2025	69.899	18.517	-51.383
Waarvan intensivering 2025	2.222	0	-2.222
Bestaand beleid 2025	67.677	18.517	-49.161
Vershil ten opzichte van 2024	2.319	-248	-2.567

Waar gaat het geld voornamelijk naar toe (bestaand beleid), inclusief verklaring verschil ten opzichte van begroting 2024 op hoofdlijnen (schuin gedrukt):

3.5: Cultuur en evenementen	Lasten	Baten
Stadsschouwburg en Oosterpoort (SPOT)	22.500	13.400
<p>De uitgaven betreffen de kosten van culturele activiteiten (waaronder kosten voor personeel, programmering en marketing) en horeca- en facilitaire lasten. De baten bestaan met name uit entreegelden, opbrengsten horeca en huuropbrengsten.</p> <p><i>Ten opzichte van de begroting 2024 stijgen lasten met 4,2 miljoen euro en baten met 2,0 miljoen euro. Lasten en baten zijn 2,0 miljoen euro hoger omdat we een druk jaar verwachten voor zowel programmering als horeca. Dit levert hogere opbrengsten op maar ook hogere bijbehorende kosten. Daarnaast stijgen personeelskosten met 0,4 miljoen euro, onder meer door de verwachte loonstijging. Ten slotte nemen de lasten met 1,8 miljoen euro toe door een verschuiving van lasten van deelprogramma 4.4 (Overhead en ondersteuning organisatie) naar deelprogramma 3.5 als gevolg van de notitie overhead (december 2023).</i></p>		
Culturele instellingen en activiteiten	15.200	4.500
<p>We zetten de middelen in voor culturele gebouwen zoals het Groninger Forum, het Groninger Museum, Stichting Vrijdag, Grand Futura, Kunstwerf en Simplon. Daarnaast verstrekken we subsidies in het kader van podiumkunsten en beeldende kunsten, onder meer aan het Noord Nederlands Orkest en Toneel, Noorderzon, Vera en Club Guy & Roni. De baten bestaan met name uit huuropbrengsten, onder meer van het Groninger Forum en het Groninger Museum</p>		
Cultuur bezoeken en uitvoeren	19.900	
<p>We zetten de middelen onder andere in voor het Groninger Forum, Stichting Vrijdag en Martiniplaza. Ook zetten we middelen in voor diverse media, mediabeleid, cultuureducatie en amateurkunst.</p> <p><i>Ten opzichte van 2024 begroten we 2,1 miljoen euro lagere lasten en 1,7 miljoen euro lagere baten. Lasten en baten zijn 1,7 miljoen euro lager door het ontbreken van drie specifieke uitkeringen uit de begroting 2024. Dit betreft de SPUKS Lokale Bibliotheekvoorzieningen (0,9 miljoen euro in 2024), Impuls Jongerencultuur (0,6 miljoen euro in 2024) en Informatiepunten Digitale Overheid (0,2 miljoen euro in 2024). De regelingen voor 2025 zijn nog niet bekend waardoor we hier nog geen bedragen voor hebben kunnen begroten. Daarnaast dalen de lasten met 0,6 miljoen euro doordat incidentele middelen Martiniplaza uit 2024 niet beschikbaar zijn in 2025. Dit betreft 0,5 miljoen euro voor stijging van lonen en prijzen (intensivering in 2024) en 0,1 miljoen euro voor visie Martiniplaza (meerjarig budget uit 2021). Daarentegen stijgen de lasten met 0,2 miljoen euro door toename van de intensivering kapitaallasten Martiniplaza (uit begroting 2021).</i></p>		
Overal cultuur	3.900	
<p>We ondersteunen het aanbod van cultuur en erfgoed in de openbare ruimte door bijdragen aan onder meer Eurosonic Noorderslag, het Kunstpunt en gebiedsgerichte activiteiten.</p>		
Groninger Archieven	2.800	
<p>De lasten betreffen de gemeentelijke bijdrage aan de gemeenschappelijke regeling RHC Groninger Archieven. Hierin is een bijdrage van 210 duizend euro begrepen voor het realiseren van een aansluiting op het E-depot.</p> <p><i>In tegenstelling tot 2024 begroten we in 2025 geen baten. De bate in 2024 van 436 duizend euro als gevolg van compensabele BTW op verbouwingskosten is eenmalig.</i></p>		
Overig	3.500	600
<p>We hebben lasten en baten voor het verlenen van vergunningen en voor kermissen en evenementen. Daarnaast geven we 1,0 miljoen euro uit aan plankosten voor de ontwikkeling van het nieuwe muziekcentrum en voor de nieuwbouw Martiniplaza.</p>		

Waar zetten we dit jaar extra geld voor in (intensiveringen) en waar hebben we extra dekkingsbronnen binnen dit deelprogramma:

3.5	Intensiveringen en dekkingsbronnen 2025	Intensivering	I/S	Dekking
28	Ruimte budget voor gesubsidieerde instellingen	371	S	
40	Accres gesubsidieerde instellingen	601	S	
40	Reservering gesubsidieerde instellingen	750	I	
41	Cultuurnota	500	I	

De nummering komt overeen met de nummering in het [Financieel meerjarenbeeld](#), hier staat een totaaloverzicht van en toelichting op de intensiveringen en dekkingsbronnen uit voorgaande jaarschijven.

Programma 4: Dienstverlening en bestuur

In dit programma staat de dienstverlening aan onze inwoners en de ondersteuning van het bestuur en de organisatie centraal. Daarnaast worden de algemene inkomsten verantwoord zoals het gemeentefonds en belastingen, evenals de baten en de lasten van de bedrijfsvoering van de gemeente Groningen (overhead). Ook verantwoordt we in dit programma de financiën van wijkvernieuwing en gebiedsgericht werken. Het hierbij behorende beleid is opgenomen in paragraaf 1: [Wijkontwikkeling en wijkvernieuwing](#).

De gebiedsteams en wijk- en dorpswethouders zijn het gezicht van de gemeente in onze wijken, buurten en dorpen. We verbinden de gemeentelijke programma's met de specifieke opgaven in wijken en dorpen en initiatieven van bewoners. Het Programmabureau Integraal gebiedsgericht werken zet in op de wijk- en dorpsontwikkeling als basis. Voor een aantal wijken hebben we extra aandacht met de intensivering van de wijkvernieuwing. In deze paragraaf benoemen we per gebied de opgaven voor onze wijken en dorpen en formuleren op basis hiervan de resultaten en activiteiten van het gebiedsprogramma die we willen bereiken.

We zijn een organisatie die van ruimtelijk tot sociaal gebied bijna vierhonderd producten en diensten aanbiedt. We willen onze dienstverlening blijven verbeteren vanuit het perspectief van de inwoners en ondernemers. Het is onze ambitie om als één gemeente te communiceren. We blijven daarom inzetten op het verbeteren van de samenwerking tussen organisatieonderdelen en streven naar toegankelijke fysieke en digitale dienstverlening voor onze inwoners. We faciliteren zo optimaal mogelijk onze gemeentelijke taken. Het beleid voor onze bedrijfsvoering worden beschreven in paragraaf 9: [Bedrijfsvoering](#).

Deelprogramma's

Het programma Dienstverlening en Bestuur bestaat uit de volgende deelprogramma's:

- **Dienstverlening**
- **College, raad, wijkvernieuwing en wijkontwikkeling**
- **Algemene inkomsten en post onvoorzien**
- **Overhead en ondersteuning organisatie**

Financieel overzicht lasten en baten

04 Dienstverlening en bestuur

Omschrijving		Rekening	Actuele	Primitieve			
(Bedragen x 1.000 euro)		2023	Begroting	begroting	2026	2027	2028
			2024	2025			
<i>Lasten</i>							
04.1	Dienstverlening	15.766	19.125	18.308	19.787	20.570	20.777
04.2	College, raad, wijkontwikkeling en wijkvernieuwing	64.605	73.975	41.416	21.889	18.540	19.225
04.3	Algemene inkomsten en post onvoorzien	9.188	10.140	9.772	9.928	10.823	12.129
04.4	Overhead en ondersteuning organisatie	143.083	150.042	141.936	143.067	148.489	155.067
Totaal		232.642	253.281	211.432	194.670	198.422	207.199
<i>Baten</i>							
04.1	Dienstverlening	3.892	5.535	5.295	5.454	5.483	5.260

04.2	College, raad, wijkontwikkeling en wijkvernieuwing	49.045	42.396	15.782	4.930	5.858	5.858
04.3	Algemene inkomsten en post onvoorzien	831.961	866.853	919.616	911.629	946.279	976.690
04.4	Overhead en ondersteuning organisatie	16.972	12.757	13.142	12.999	13.064	13.142
	Totaal	901.871	927.542	953.835	935.012	970.685	1.000.952
	Saldo van baten en lasten voor reservemutaties	669.229	674.261	742.402	740.342	772.263	793.752
	<i>Reserve mutaties</i>						
	Totaal toevoegingen	28.663	16.922	47.686	15.160	22.785	23.826
	Totaal onttrekkingen	73.802	34.602	26.249	6.461	3.679	2.629
	Saldo van baten en lasten na reservemutaties	714.368	691.941	720.966	731.643	753.157	772.556

Een toelichting op deze cijfers kunt u vinden in het onderdeel 'Financiële toelichtingen begroting 2025' opgenomen onder elk deelprogramma.

In het hoofdstuk financiële positie zijn aanvullend nog de volgende overzichten en toelichtingen opgenomen:

- In het [Financieel meerjarenbeeld](#) staat een totaaloverzicht van en toelichting op de intensiveringen en dekkingsbronnen uit voorgaande jaarschijven;
- In de [Intensiveringen 2025-2028](#) staat een totaaloverzicht van en toelichting op alle intensiveringen 2025;
- In de [Dekkingsbronnen 2025-2028](#) staat een totaaloverzicht van en toelichting op alle dekkingsbronnen.

Paragraaf 3: [Weerstandsvermogen en risicobeheersing](#) geeft een totaaloverzicht van en een toelichting op de (financiële) risico's.

Paragraaf 6: [Verbonden partijen](#) geeft de inhoudelijke en financiële toelichting op de verbonden partijen.

Deelprogramma 4.1: Dienstverlening

Als gemeente zijn we voor een groot deel een dienstverlener voor onze inwoners en ondernemers. Ons streven is om de gemeentelijke dienstverlening zo duidelijk en toegankelijk mogelijk te leveren, met oog voor de menselijke maat. We proberen proactief te voldoen aan de informatiebehoeften van inwoners en stellen hierbij onze inwoner centraal. We zijn transparant en bereikbaar voor iedereen en staan open voor signalen uit de samenleving.

Doelen Deelprogramma 4.1: Dienstverlening

1. We stellen onze inwoners en ondernemers centraal. We zijn er voor onze inwoner en ondernemer en richten onze dienstverlening in vanuit hun perspectief;
2. Onze inwoners en ondernemers ervaren één gemeente. We spreken met één mond en houden oog voor de menselijke maat;
3. Informatie en gegevens inzichtelijk op één centrale plek. Voor goed contact tussen inwoner en gemeente zijn de actuele behoeften en de juiste beschikbare informatie van groot belang. Op deze manier hoeven inwoners maar één keer hun verhaal te doen, ongeacht wie ze spreken;
4. Het contact is kanaalafhankelijk. De inwoner of ondernemer kiest het gewenste contactkanaal, waarbij deze kanalen allemaal naadloos op elkaar zijn aangesloten. We schrijven in duidelijke taal en voldoen aan wettelijke toegankelijkheidseisen;

5. Digitaal waar kan, fysiek waar nodig. Wij zorgen voor een optimale digitale dienstverlening waar men snel en goed geholpen wordt. Wij zijn er daarbij als gemeente voor al onze inwoners: De fysieke dienstverlening blijft vindbaar en beschikbaar;
6. Proactief en Preventief. Vanuit onze functie als dienstverlener willen we niet alleen reageren op de vraag van buiten, maar ook proactief zijn in onze hulp aan inwoners die daar recht op hebben.

Effect indicator(en)	Behaald 2022	Behaald 2023	Beoogd 2024	Beoogd 2025
Waardering inwoners algehele gemeentelijke dienstverlening.	7,1	6,8	7,0	7,0

Met de bovenstaande indicator(en) wordt de voortgang van de uitvoering van ons beleid gemeten. Indien er geen cijfers beschikbaar zijn voor dat jaar, staat er een streepje. In dat geval wordt de indicator niet jaarlijks gemeten.

Relevante beleidsnota's

Het programma is verder uitgewerkt in de volgende beleidsnota's:

[Visie op Dienstverlening \(2021\)](#)

[Groninger Digitale Ambitie \(2021\)](#)

Relevante ontwikkelingen

Onze inwoners en ondernemers zien één gemeente en willen ook één gemeente ervaren. Tegelijkertijd zijn wij wel een organisatie die van ruimtelijk tot sociaal gebied bijna vierhonderd producten en diensten aanbiedt. Hierin is het dan ook onze missie om de dienstverlening van de gemeente Groningen te blijven aanbieden vanuit het perspectief van deze inwoner en ondernemer. De belangrijke taak die de komende jaren dan ook voor ons ligt is het integraal inrichten en beheren van onze dienstverlening.

Hiervoor zijn we vanuit de visie op dienstverlening en de Groninger Digitale Ambities (beide 2021) aan de slag op een drietal sporen:

- Het doorontwikkelen van ons inwonersportaal Mijn Groningen, zodat we uiteindelijk alle producten en diensten van de gemeente Groningen via het portaal aanbieden.
- Het aanscherpen van onze regie op ons online landschap (zoals websites en apps), zodat ze niet alleen herkenbaar en doelmatig zijn voor onze inwoners, maar ook allemaal voldoen aan privacy-, toegankelijkheids-, en veiligheidswetgeving.
- Het vernieuwen van de motor van ons digitale dienstverleningssysteem (zaaksysteem), waardoor we processen beter vanuit het perspectief van de inwoner kunnen inrichten.

Daarnaast blijven we inzetten om het fysieke inwonerscontact meer betekenisvol te maken. In vervolg op 2024 blijven we dan ook investeren in hostmanship: Het integraal verbeteren van de beleving van onze bezoekers. Denk hierbij aan het trainen van medewerkers met klantcontact, maar ook een optimale inrichting van de publieksruimtes, zodat inwoners zich vanaf de eerste stap gezien en geholpen voelen.

In brede zin geven we de wens van de inwoner prioriteit, zodat niet de systeemwereld van de gemeente, maar de leefwereld van de inwoner voorop staat.

Resultaten, activiteiten en prestatie-indicatoren

De resultaten geven aan wat we willen bereiken. De activiteiten geven aan wat we daarvoor doen. De prestatie indicator(en) meten de voortgang van de resultaten. De opbouw is opgesteld aan de hand van de beleidsvelden Regie op dienstverlening, Burgerzaken, Website en nieuwsbrieven, Belastingen (Noordelijk Belastingkantoor) en Klant Contact Centrum.

Wat willen we bereiken (resultaten)	Wat gaan we daarvoor doen (activiteiten)
Regie op dienstverlening	
<ul style="list-style-type: none"> Onze dienstverlening inrichten vanuit het perspectief van de inwoner en ondernemer; Eén gemeente: voor de inwoner spreken met één mond (integraliteit). 	<ul style="list-style-type: none"> We innoveren ons dienstverleningslandschap door ingebruikname van een nieuw zaakstelsel (PodiumD), hiermee uniformeren we onze dienstverleningsprocessen. Zo verbeteren we de ervaring van aanvragen voor onze inwoners. Ook worden hierdoor nog meer van onze producten en diensten voor inwoners beschikbaar via Mijn Groningen.
Burgerzaken	
<ul style="list-style-type: none"> Onze dienstverlening toegankelijk en bereikbaar houden, zowel fysiek als digitaal; Huidige niveau van de kwaliteit van de Basisregistratie personen handhaven en in 2025 voldoen aan de wettelijke norm 'goed'; Goed opvangen van de vijfjaarlijkse piek in reisdocumenten (2024-2029); 	<ul style="list-style-type: none"> Implementatie van beeldbellen (digitale balie) binnen onze klantprocessen om laagdrempelig en kwalitatieve dienstverlening aan te bieden aan burgers die niet naar het gemeentehuis kunnen komen. We blijven inzetten op Hostmanship om het fysieke inwonerscontact betekenisvoller te maken. Het doel is om de klanttevredenheid te vergroten en de processen van burgerzaken te optimaliseren en laten aansluiten bij de wens van onze inwoner (zowel fysiek als digitaal ter bevordering van inclusie). We streven naar een minimum score van 'goed' of hoger voor de kwaliteit van de persoonsgegevens in de BRP. We anticiperen op toekomstige wetgeving ten aanzien van functiescheiding binnen het reisdocumentenstelsel en stellen beheersmaatregelen om veiligheidsrisico's te beperken.
Website en nieuwsbrieven	
<ul style="list-style-type: none"> Binnen- en buitenwereld aan elkaar blijven verbinden en aansluiten bij wensen en behoeften van inwoners. 	<ul style="list-style-type: none"> We werken samen met inwoners constant aan de optimalisatie van de websites en nieuwsbrieven, zodat onze inwoners sneller en beter worden geholpen met hun vraag. We organiseren regie op ons grote aantal websites, zodat we als gemeente duidelijk en herkenbaar met één mond spreken.
Belastingen (Noordelijk Belastingkantoor)	
<ul style="list-style-type: none"> Vanuit onze regierol het NBK laten uitgroeien tot een deskundige, betrouwbare en flexibele organisatie die haar werk tegen de laagst mogelijke maatschappelijke kosten uitvoert. 	<ul style="list-style-type: none"> We zorgen ervoor dat het Noordelijk Belastingkantoor de prestatieafspraken over de dienstverlening nakomt en we bewaken de voortgang van de verbetermaatregelen en de informatievoorziening daarover

Klant Contact Centrum

- Als gezicht van de gemeente de vragen van inwoners en ondernemers zo goed mogelijk beantwoorden;
- Vanuit de signaleringsrol actief bijdragen aan het verbeteren van de dienstverlening.
- Samenwerking met afdelingen op orde en afspraken maken over de dienstverlening; we geven antwoord of we weten waar de burger, inwoner terecht kan.
- Vastleggen van klantvragen en contacten zodat er betere sturing mogelijk is.

Prestatie indicator(en)	Behaald	Behaald	Beoogd	Beoogd
	2022	2023	2024	2025
Klanttevredenheid publieksbalie Harm Buitenplein.	*	8,0	8	8
Klanttevredenheid publieksbalie Kreupelstraat.	*	8,7	8	8
Klanttevredenheid publieksbalie Haren.	*	8,1	8	8
Klanttevredenheid Website.	7,1	7,0	7,5	7,5
Klanttevredenheid telefoonnummer 14 050.	7,4	7,4	7,5	7,5
% Terugbellen binnen 1 werkdag.	75%	70%	80%	80%
% Terugbellen binnen 2 werkdagen.	82%	81%	80%	80%
Gemiddelde wachttijd balie (op afspraak) norm: 5 min.	-	2:17	Maximaal 5 min	Maximaal 5 min
Gemiddelde wachttijd balie (vrije inloop) norm: 15 min.	-	6:36	Maximaal 15 min	Maximaal 15 min

Toelichting**Indicator en (eventueel) nadere toelichting:**

Klanttevredenheid publieksbalie Harm Buitenplein.

Toelichting: Inwoner wordt achteraf via sms of e-mail benaderd

Klanttevredenheid publieksbalie Kreupelstraat.

Toelichting: Inwoner wordt achteraf via sms of e-mail benaderd

Klanttevredenheid publieksbalie Haren.

Toelichting: Inwoner wordt achteraf via sms of e-mail benaderd

Klanttevredenheid Website.

Toelichting: Via feedbackbutton op website zelf

Klanttevredenheid telefoonnummer 14 050.

Toelichting: Steeksproefgewijs

% Terugbellen binnen 2 werkdagen.

Toelichting: De norm om 80% binnen 48 uur terug te bellen is niet altijd mogelijk. Dit verklaart ook de tevredenheid van een 7,4 op het 14050 nummer. Bij Stadstoezicht mag bijvoorbeeld alleen de handhaver van het incident zelf terugbellen, waarbij de termijn al snel wordt overschreden. Ook voor andere afdelingen is het binnen 2 werkdagen terugbellen niet altijd mogelijk om te realiseren. De Directie Publieke Dienstverlening heeft met het KCC een signaleringsfunctie binnen de organisatie met betrekking tot de kwaliteit van de dienstverlening. Afdelingen worden waar nodig door het KCC gewezen op het niet tijdig terugbellen van de terugbelverzoeken. We zien dat de verbetering in houding en gedrag een cultuurverandering vereist. We constateren hierin dan ook dat de laatste 20% het meest ingewikkeld is.

Gemiddelde wachttijd balie (op afspraak) norm: 5 min.

Toelichting: In verband met technische problemen zijn de cijfers voor 2022 niet meer te achterhalen.

Gemiddelde wachttijd balie (vrije inloop) norm: 15 min.

Toelichting: In verband met technische problemen zijn de cijfers voor 2022 niet meer te achterhalen.

Met de bovenstaande indicator(en) wordt de voortgang van de uitvoering van ons beleid gemeten. Indien er geen cijfers beschikbaar zijn voor dat jaar, staat er een streepje. In dat geval wordt de indicator niet jaarlijks gemeten.

Financiën

Financieel overzicht lasten en baten

04.1 Dienstverlening

Omschrijving (Bedragen x 1.000 euro)	Rekening 2023	Actuele Begroting 2024	Primitieve begroting 2025	2026	2027	2028
<i>Lasten</i>	15.766	19.125	18.308	19.787	20.570	20.777
<i>Baten</i>	3.892	5.535	5.295	5.454	5.483	5.260
Saldo van baten en lasten voor reservemutaties	-11.874	-13.590	-13.013	-14.333	-15.087	-15.517
<i>Reserve mutaties</i>						
Totaal toevoegingen	0	0	0	0	0	0
Totaal onttrekkingen	0	0	0	0	0	0
Saldo van baten en lasten na reservemutaties	-11.874	-13.590	-13.013	-14.333	-15.087	-15.517

Financiële toelichtingen begroting 2025

Hieronder lichten we achtereenvolgens toe waar het geld vandaan komt en waar het naartoe gaat, welke extra middelen er beschikbaar worden gesteld en of daar extra dekking tegenover staat. Hierbij geven we op hoofdlijnen aan wat de verschillen zijn in beschikbare baten en lasten ten opzichte van de vorige begroting.

Toelichtingen op baten en lasten begroting 2025

4.1: Dienstverlening	Lasten	Baten	Saldo
Begroting 2025	18.308	5.295	-13.013
Waarvan intensiveringen 2025	0	0	0
Bestaand beleid 2025	18.308	5.295	-13.013
Vershil ten opzichte van 2024	-817	-241	576

Waar gaat het geld voornamelijk naar toe (bestaand beleid), inclusief verklaring verschil ten opzichte van begroting 2024 op hoofdlijnen (schuin gedrukt):

4.1: Dienstverlening	Lasten	Baten
Leges Burgerzaken	4.400	4.800
De lasten voor de uitgifte van diverse leges burgerzaken, zoals reisdocumenten, rijbewijzen en naturalisaties, zijn begroot op 4,4 miljoen euro. We verwachten hiervoor 4,8 miljoen euro aan inkomsten te ontvangen.		
Burgerzaken	4.700	
De lasten van de publieke dienstverlening voor het uitvoeren van algemene burgerzaken zijn begroot op 4,7 miljoen euro. <i>Ten opzichte van 2024 hebben we 800 duizend minder lasten. Dit komt vooral omdat we in 2025 geen verkiezingen hebben.</i>		
Belastingen	4.300	
Voor de uitvoering van de dienstverlening van diverse belastingen verwachten we 4,3 miljoen euro uit te geven. Hierin is de ontwerpbegroting 2025 van het Noordelijk Belastingkantoor verwerkt. <i>Per 1 januari 2024 is de wettelijke vergoeding voor proceskosten verlaagd, waardoor het voor No-Cure-No-Pay bureaus minder aantrekkelijk is om bezwaar te maken tegen de WOZ waarde. We verwachten hierdoor voor 2025 minder bezwaren en daarmee eveneens lagere proceskostenvergoedingen. Dit resulteert in een lastendaling van 400 duizend euro.</i>		
ICT	1.000	
Voor de ICT-ondersteuning, functioneel beheer en onderhoud van applicaties van publieke dienstverlening verwachten we 1 miljoen euro aan lasten.		
Klant Contactcentrum (KCC)	3.900	
De lasten voor het uitvoeren van het KCC bedragen 3,9 miljoen euro. <i>Ten opzichte van Begroting 2024 hebben we 600 duizend meer lasten begroot. Dit wordt vooral veroorzaakt door de nieuwe BBV notitie overhead (december 2023) die van kracht is vanaf begroting 2025. Een belangrijk uitgangspunt hierbij is dat lasten en baten zoveel mogelijk direct worden toegerekend aan de taakvelden en deelprogramma's. Als gevolg hiervan is er een verschuiving van 468 duizend aan lasten van deelprogramma 4.4 (Overhead en ondersteuning organisatie) naar dit deelprogramma</i>		

Deelprogramma 4.2: College, raad, wijkontwikkeling en wijkvernieuwing

In het deelprogramma College, Raad, Wijkontwikkeling en wijkvernieuwing richten we ons op de partners die College en Raad ondersteunen (zoals de griffie en de ombudsman). Begrotingsposten die nog niet direct aan een beleidsveld (kunnen) worden overgeheveld, worden eerst op ook in dit deelprogramma begroot (concernstelposten). Daarnaast verantwoorden we in dit programma de financiën van Wijkontwikkeling en Wijkvernieuwing. De doelstellingen en het uitvoeringsprogramma van Wijkontwikkeling en Wijkvernieuwing is opgenomen in Paragraaf 1: [Wijkontwikkeling en wijkvernieuwing](#).

Doelen Deelprogramma 4.2: College, raad, wijkontwikkeling en wijkvernieuwing

- De in 2022 nieuw gekozen raad bevat veel nieuwe raadsleden en om hen zo goed mogelijk te ondersteunen, is nabijheid van de griffie in het stadhuis dringend gewenst. In 2023 is het eindelijk zo dat de griffie in het stadhuis zijn werkplek heeft en dat maakt het contact tussen raadsleden en griffiemedewerkers een stuk gemakkelijker. Vanuit de griffie wordt ernaar gestreefd de raad nog beter en sneller te ondersteunen, zowel bij praktische zaken als meer inhoudelijk;

2. Het college van Burgemeester en Wethouders (B&W) werkt op basis van het coalitieakkoord en hanteert een bestuursstijl die ruimte geeft aan inbreng, wijziging, verbetering en coproductie met belangenorganisaties, bewoners, deskundigen, ondernemers;
3. De ombudsman behandelt ter uitvoering van de opdracht van de raad, als externe instantie klachten van burgers over gedragingen van de gemeente, maar ook klachten die betrekking hebben op stichting WIJ, de GGD, Beschermd Wonen en Opvang en het Noordelijk Belastingkantoor (NBK), voor zover het de inwoners van de gemeente Groningen betreft. De grondslag daarvoor ligt in hoofdstuk 9 van de Algemene wet bestuursrecht. De gedragingen van de verschillende organisaties worden getoetst aan de normen van behoorlijkheid. De ombudsman is onafhankelijk en onpartijdig en heeft oog en oor voor de burgers die er met de betreffende organisatie niet uitkomen;
4. De doelen van Wijkontwikkeling en Wijkvernieuwing zijn te vinden in [Paragraaf 1](#). We onderscheiden zeven gebieden: [Centrum](#), [Oude Wijken](#), [Zuid](#), [Oost](#), [West](#), [Haren](#) en [Ten Boer](#).

Relevante beleidsnota's

Het programma is verder uitgewerkt in de volgende beleidsnota's:

[Naar nieuwe werk- en vergaderwijzen van de gemeenteraad \(januari 2020\)](#)

[Wijzigingen werkwijze raad \(september 2020\)](#)

[Raadsbesluit-Benoeming-Ombudsman-gemeente-Groningen.pdf](#)

Relevante ontwikkelingen

Geconstateerd wordt dat de doorstroom onder de raadsleden met veel wisselingen het afgelopen jaar groot was. Al bijna een kwart van de raad is sinds de installatie, maart 2022 vernieuwd. Aan de griffie de taak om de nieuwe raadsleden zo snel mogelijk op vlieghoogte te brengen, zodat zij snel volwaardig kunnen meedraaien als raadslid.

De ontvangst van groepen schoolkinderen en studenten uit het primair, voorgezet, middelbaar, hoger en universitair onderwijs heeft in 2023 en 2024 een stevige vlucht genomen. De werkwijze van de raad geeft steeds meer grip op de eigen agenda. Dat leidt onder andere tot een verbeterde voorbereiding op de verschillende onderwerpen. Werk- en wijkbezoeken en beeldvormende bijeenkomsten dragen bij aan deze voorbereiding en leiden tot meer initiatieven vanuit de raad voor wat betreft de eigen agenda.

Resultaten, activiteiten en prestatie-indicatoren

De resultaten geven aan wat we willen bereiken. De activiteiten geven aan wat we daarvoor doen. De prestatie indicator(en) meten de voortgang van de resultaten. De opbouw is opgesteld aan de hand van de beleidsvelden College, Gemeenteraad en Griffie en Ombudsman.

Wat willen we bereiken (resultaten)	Wat gaan we daarvoor doen (activiteiten)
College, Gemeenteraad en Griffie	
<ul style="list-style-type: none"> • Doorontwikkeling van de werkwijzen van de raad en ondersteunende (digitale) systemen. 	<ul style="list-style-type: none"> • Met stevige ondersteuning van de agendacommissie, doorontwikkeling van de Lange Termijn Agenda van raad en college en het (digitale) vergadersysteem.
<ul style="list-style-type: none"> • Een professioneel ondersteunde, goed geïnformeerde raad en fracties die in staat zijn hun werkzaamheden uit te voeren. 	<ul style="list-style-type: none"> • Verdere verbetering van het raadsinformatiesysteem, start met voorbereidende werkzaamheden voor raadswisseling in 2026.

<ul style="list-style-type: none"> Aandacht voor het werk van de raad en voor de lokale democratie genereren door ontvangst van diverse groepen op het stadhuis 	<ul style="list-style-type: none"> Regelmatige ontvangst van schoolklassen, studenten en andere groepen op het stadhuis (met ondersteuning van raadsleden) om blijvend aandacht te vragen voor het belang van de -lokale- democratie en het werk van de lokale politiek.
--	---

Ombudsman	
<ul style="list-style-type: none"> De burger weet de weg naar de ombudsman te vinden. 	<ul style="list-style-type: none"> Werken aan grotere bekendheid van de ombudsman o.a. door: <ul style="list-style-type: none"> Bekendheid via de media (incl. media op wijkniveau); ontmoetingen met inwoners + organisaties; bijdrage leveren aan maatschappelijk debat (lezingen e.d.); goede(telefonische) bereikbaarheid en laagdrempelig spreekuur; netwerken.
<ul style="list-style-type: none"> De burger voelt zich gehoord naar aanleiding van zijn klacht of uiting van onvrede bij de ombudsman 	<ul style="list-style-type: none"> De ombudsman heeft een luisterend oor en bespreekt met de burger en de organisatie wat een volgende stap kan zijn, en zet eventueel acties in gang. De ombudsman communiceert transparant naar beide kanten. Bij een onderzoek past de ombudsman altijd hoor en wederhoor toe.
<ul style="list-style-type: none"> De verbinding tussen de organisatie en de burger is hersteld. 	<ul style="list-style-type: none"> De ombudsman kan door een snelle actie of een langer durend onderzoek een stagnerend proces vlottrekken, werken aan wederzijds begrip of een oplossing van een klacht bewerkstelligen. De ombudsman is onpartijdig en onafhankelijk en toetst de gedragingen van de organisatie aan de behoorlijkheidsnormen: <ul style="list-style-type: none"> Open en duidelijk Respectvoll Betrokken en oplossingsgericht Eerlijk en betrouwbaar.
<ul style="list-style-type: none"> De organisatie geeft blijk van lerend vermogen en implementeert verbeteringen in dienstverlening en behandeling 	<ul style="list-style-type: none"> Snelle acties, oordelen en aanbevelingen worden door de ombudsman helder gecommuniceerd naar de organisatie. De ombudsman houdt vinger aan de pols bij de implementatie van de gedane toezeggingen.

Financiën

Financieel overzicht lasten en baten

04.2 College, raad, wijkontwikkeling, wijkvernieuwing

Omschrijving (Bedragen x 1.000 euro)	Rekening 2023	Actuele Begroting 2024	Primitieve begroting 2025	2026	2027	2028
Lasten	64.605	73.975	41.416	21.889	18.540	19.225
Baten	49.045	42.396	15.782	4.930	5.858	5.858
Saldo van baten en lasten voor reservemutaties	-15.560	-31.578	-25.634	-16.959	-12.682	-13.367
<i>Reserve mutaties</i>						
Totaal toevoegingen	27.209	16.922	47.686	15.160	22.785	23.826
Totaal onttrekkingen	73.690	34.455	26.133	6.345	3.563	2.513
Saldo van baten en lasten na reservemutaties	30.921	-14.046	-47.187	-25.774	-31.904	-34.680

Financiële toelichtingen begroting 2025

Hieronder lichten we achtereenvolgens toe waar het geld vandaan komt en waar het naartoe gaat, welke extra middelen er beschikbaar worden gesteld en of daar extra dekking tegenover staat. Hierbij geven we op hoofdlijnen aan wat de verschillen zijn in beschikbare baten en lasten ten opzichte van de vorige begroting.

Toelichtingen op baten en lasten begroting 2025

4.2: College, raad, wijkontwikkeling en wijkvernieuwing	Lasten	Baten	Saldo
Begroting 2025	41.416	15.782	-25.634
Waarvan intensiveringen 2025	-10.748	0	10.748
Bestaand beleid 2025	52.163	15.782	-36.381
Vershil ten opzichte van 2024	-21.811	-26.614	-4.803

Waar gaat het geld voornamelijk naar toe (bestaand beleid), inclusief verklaring verschil ten opzichte van begroting 2024 op hoofdlijnen (schuin gedrukt):

4.2: College, raad, wijkontwikkeling en wijkvernieuwing	Lasten	Baten
College van B&W	2.849	
Raad en griffie	3.533	
Ombudsman	518	
Deelname aan diverse samenwerkingsverbanden	1.971	
Het betreft onze contributie aan onder meer de Vereniging Nederlandse Gemeenten, de Vereniging van Groninger Gemeenten en het Samenwerkingsverband Noord-Nederland.		
Young Professional Programma	1.008	
Organisatieontwikkeling en innovatie	2.837	
<i>Het budget is in 2025 600 duizend euro hoger. Dit komt vooral door het terugramen van de bezuiniging DOIB.</i>		
Accountantskosten	496	
Opvang ontheemden Oekraïne	657	749
Voor de opvang van ontheemden uit de Oekraïne hebben we hier de personele lasten van het projectteam begroot. Ook de dekking van deze lasten zijn hier begroot. Het verschil tussen baten en lasten van bijna 100 duizend euro betreft de overheadlasten die zijn begroot op deelprogramma 4.4 Overhead en ondersteuning organisatie.		
<i>Het verschil met bedraagt ruim 25 miljoen euro voor zowel de lasten als de baten. Voor 2025 hebben we voor de huisvesting en opvang nog geen bedragen begroot.</i>		
Concernposten		
Binnen dit deelprogramma zijn ook de zogenaamde concernposten begroot. Dit zijn de begrotingsposten die nog niet direct naar andere deelprogramma's kunnen worden overgeheveld.		
<ul style="list-style-type: none"> Bezuinigingen/dekkingsbronnen Aan de lastenzijde is de hervormingsmaatregel 'Leniger en flexibeler begroten' opgenomen. Aan baten zijn de rijksmiddelenarmoede en schulden ter dekking van de begroting opgenomen. <i>Ten opzichte van 2024 is in 2025 respectievelijk 2 miljoen euro (leniger begroten) en 896 duizend euro (armoede en schulden) gerealiseerd.</i> Saldo meerjarenbeeld Het saldo van ons financieel meerjarenbeeld is hier begroot. Dit saldo wordt ingezet ter dekking van de begroting in samenhang met de intensiveringen en dekkingsbronnen. 	-400	444
	11.719	

<i>Het verschil ten opzichte van 2024 van 900 duizend euro komt vooral door de nacalculatie nominale compensatie over 2024. Dit zorgde voor een plus in dat jaar.</i>		
Wijkvernieuwing	6.000	
Voor de aanpak van de noordelijke wijken is structureel 5 miljoen euro begroot. Daarnaast zijn incidenteel middelen beschikbaar (1 miljoen euro). Dit doen we met de wijkvernieuwing in De Wijert, Beijum, Lewenborg, Indische buurt/De Hoogte en Selwerd. We starten met de coördinatie van de aanpak in Vinkhuizen. Dat wordt mogelijk gemaakt met de intensiveringen.		
<i>In 2024 was incidenteel 1,5 miljoen euro begroot. In deze begroting is hiervoor incidenteel 1 miljoen euro beschikbaar. Dit wordt aangevuld met een intensivering van 1 miljoen euro.</i>		
Wijkontwikkeling	4.200	
Beschikbare middelen voor de uitvoeringskosten van de gebiedsprogramma's:		
• Centrum	350	
• Oude Wijken	600	
• Zuid	550	
• Oost	600	
• West	600	
• Haren	350	
• Ten Boer	300	
• Algemeen	850	
<i>In 2024 is vanuit het gebiedsprogramma Haren 175 duizend euro beschikbaar gesteld voor de realisatie beweegplek Mikkellhorst en 20 duizend euro voor de ijsbaan Noordlaren. In deze begroting zijn deze middelen weer beschikbaar voor het gebiedsprogramma Haren.</i>		
Bedrijfsvoering wijkontwikkeling en wijkvernieuwing	450	
Kapitaallasten wijkvernieuwing	700	
Lumpsum Versterken en vernieuwen	3.300	3.300
Inzet van middelen voor het programma Versterken en vernieuwen. Daarnaast is hier ook de dekking begroot uit de lumpsum-bijdrage.		
Blok B	7.900	7.900
Het Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN) is de uitvoeringsorganisatie die voor de gemeente Groningen de subsidies richting de bewoners in het kader van Blok B verstrekt. In 2025 verwachten we dat het SNN voor de volgende regelingen middelen zal verstrekken:		
<ul style="list-style-type: none"> • de subsidieverordening funderingen Woltersum (3,3 miljoen euro); • verduurzamingsubsidies (1 miljoen euro). 		
Daarnaast zijn er voor de subsidieregeling "Energie neutraal Ten Post" in de periode 2023-2027 middelen beschikbaar. In totaal gaat dit om een bedrag van 6,4 miljoen euro, waarvan we in 2025 verwachten 1,2 miljoen euro subsidie te verstrekken.		
Tot slot is hier begroot onze bijdrage voor het project sloop-nieuwbouw Ommelanderstraat/Blinkerdlaan in 2025. Dit betreft een bedrag van 2,4 miljoen euro.		
<i>In deze begroting hebben we de gemeentelijke bijdrage voor het project sloop-nieuwbouw Ommelanderstraat opgenomen. Dit leidt tot hogere lasten en baten van 2,3 miljoen euro.</i>		
<i>Daarnaast hebben we de ramingen voor de regeling funderingen Woltersum geactualiseerd naar het verwachte bestedingsniveau in 2025. Dit leidt tot hogere lasten en baten van 1,8 miljoen euro.</i>		
NPG – Bloeiend perspectief	1.300	1.300
In 2024 hebben we vanuit het Nationaal Programma Groningen (NPG) subsidie ontvangen voor het project Bloeiend Perspectief (4,6 miljoen euro). Dit is een gebiedsgericht programma, gericht op het stimuleren van de biodiversiteit en klimaat-adaptief maken van het landschap en het inrichten van een gezonde leefomgeving in Ten Boer en omstreken. In 2025 verwachten we van de beschikbare middelen 1,3 miljoen euro te besteden.		
<i>In de begroting 2024 is deze subsidie in zijn volledigheid verwerkt. In deze begroting leidt dit tot lagere lasten en baten van 3,3 miljoen euro.</i>		
Sociaal emotionele ondersteuning	900	900
Dit doen we onder meer door de inzet van aardbevingscoaches van de stichting WIJ.		

Waar zetten we dit jaar extra geld voor in (intensiveringen) en waar hebben we extra dekkingsbronnen binnen dit deelprogramma:

4.2	Intensiveringen en dekkingsbronnen 2025	Intensivering	I/S	Dekking
42	Tekort Wijkvernieuwing	1.000	I	
45	Herwaardering en formatie uitbreiding team griffie	172	S	
	Overheveling taakstelling SIF	-200	S	
	Saldo meerjarenbeeld			11.719

De nummering komt overeen met de nummering in het [Financieel meerjarenbeeld](#), hier staat een totaaloverzicht van en toelichting op de intensiveringen en dekkingsbronnen uit voorgaande jaarschijven.

Deelprogramma 4.3: Algemene inkomsten en post onvoorzien

In dit deelprogramma verantwoorden we de inkomsten zoals het gemeentefonds, de belastingen, treasury, dividenden en post onvoorzien. Het gemeentefonds is de grootste inkomstenbron voor gemeenten. De ontwikkeling van het gemeentefonds bepaalt in belangrijke mate onze financiële ruimte. Gemeenten kunnen zelfstandig beleid voeren met het geld dat het Rijk beschikbaar stelt uit het gemeentefonds. Gemeenten moeten echter wel de hen wettelijk opgedragen taken bekostigen met het geld dat zij uit het gemeentefonds ontvangen.

Doelen Deelprogramma 4.3: Algemene inkomsten en post onvoorzien

We begroten onze onroerend zaakbelasting, de roerende zaakbelasting, overige belastingen, het saldo van de financieringsfunctie, het gemeentefonds, de rente van reserves van voldoende omvang en de dividenden zo zorgvuldig mogelijk.

Relevante beleidsnota's

Er zijn op dit deelprogramma geen relevante beleidsnota's.

Relevante ontwikkelingen

Baten (bedragen x 1.000 euro)	Rekening 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028
Onroerend zaakbelasting	108.239	114.580	119.494	124.602	130.578	135.970
Roerende zaakbelasting	132	141	146	151	157	163
Reclamebelasting	0	650	672	696	726	752
Logiesbelasting	2.863	2.474	2.474	2.474	2.474	2.474
Treasury	10.208	7.278	6.933	5.727	5.513	5.352
Gemeentefonds	707.304	739.760	788.617	777.134	805.985	831.134
Dividenden	3.216	1.970	1.280	845	845	845
Totaal baten	831.962	866.853	919.616	911.629	946.278	976.690

Lasten (bedragen x 1.000 euro)	Rekening 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028
Compensatieregeling OZB	55	0	0	0	0	0
Post Onvoorzien	0	185	192	199	204	212
Treasury	6.172	6.790	6.268	6.282	7.006	8.154
Kapitaallasten deelnemingen	126	128	124	124	124	124
Diverse uitvoeringslasten	2.836	3.037	3.188	3.322	3.489	3.639
Te betalen Vpb	0	0	0	0	0	0
Totaal lasten	9.189	10.140	9.772	9.927	10.823	12.129
Saldo deelprogramma	822.773	856.713	909.844	901.702	935.455	964.561

Resultaten, activiteiten en prestatie-indicatoren

De resultaten geven aan wat we willen bereiken. De activiteiten geven aan wat we daarvoor doen. De prestatie indicator(en) meten de voortgang van de resultaten.

Wat willen we bereiken (resultaten)	Wat gaan we daarvoor doen (activiteiten)
<ul style="list-style-type: none"> We begroten onze onroerend zaakbelasting, de roerende zaakbelasting, overige belastingen, het saldo van de financieringsfunctie, het gemeentefonds, de rente van reserves van voldoende omvang en de dividenden zo zorgvuldig mogelijk. 	We verwerken de uitkomsten van de circulaire conform de consistente gedragslijn verwerkt in de Voorjaarsnota.
<ul style="list-style-type: none"> Algemene dekkingsmiddelen leveren een bijdrage aan de manier waarop het college werkt aan structureel houdbare gemeentefinanciën. 	

Financiën

Financieel overzicht lasten en baten

04.3 Algemene inkomsten en post onvoorzien

Omschrijving (Bedragen x 1.000 euro)	Rekening 2023	Actuele Begroting 2024	Primitieve begroting 2025	2026	2027	2028
<i>Lasten</i>	9.188	10.140	9.772	9.928	10.823	12.129
<i>Baten</i>	831.961	866.853	919.616	911.629	946.279	976.690
Saldo van baten en lasten voor reservemutaties	822.773	856.714	909.844	901.701	935.456	964.561

<i>Reserve mutaties</i>						
Totaal toevoegingen	0	0	0	0	0	0
Totaal onttrekkingen	0	0	0	0	0	0
Saldo van baten en lasten na reservemutaties	822.773	856.713	909.844	901.701	935.456	964.561

Financiële toelichtingen begroting 2025

Hieronder lichten we achtereenvolgens toe waar het geld vandaan komt en waar het naartoe gaat, welke extra middelen er beschikbaar worden gesteld en of daar extra dekking tegenover staat. Hierbij geven we op hoofdlijnen aan wat de verschillen zijn in beschikbare baten en lasten ten opzichte van de vorige begroting.

Toelichtingen op baten en lasten begroting 2025

4.3: Algemene inkomsten en post onvoorzien	Lasten	Baten	Saldo
Begroting 2025	9.772	919.616	909.844
Waarvan intensiveringen 2025	0	0	0
Bestaand beleid 2025	9.772	919.616	909.844
Verschil ten opzichte van 2024	-367	52.763	53.130

Waar gaat het geld voornamelijk naar toe (bestaand beleid), inclusief verklaring verschil ten opzichte van begroting 2024 op hoofdlijnen (schuin gedrukt):

4.3: Algemene inkomsten en post onvoorzien	Lasten	Baten
Gemeentefonds		788.617
De bijdrage is gebaseerd op de gegevens vanuit de meicirculaire 2024. <i>De uitkering is ruim 48 miljoen euro hoger dan in 2024. Op basis van onze meerjarenraming was voor 2025 een toename van de uitkering voorzien van 33 miljoen euro. Deze toename is vooral toe te schrijven aan een verhoging van het accres en de ontwikkeling van de maatstaven voor de verdeling van de algemene uitkering. De meicirculaire 2024 geeft een toename van de uitkering van 15 miljoen euro. Aan taakmutaties en integratie- en decentralisatie-uitkeringen ontvangen wij 20 miljoen euro meer. Hier staat een toename van de lasten bij de overige programma's tegenover. De prognose van de loon- en prijsontwikkeling betekent een verlaging van het accres van 5 miljoen euro.</i>		
Onroerend zaakbelasting	3.188	119.494
De opbrengst van de Onroerende zaakbelasting (OZB) hebben we begroot op 119 miljoen euro. De bijdrage aan het Fonds Ondernemend Groningen is 3,2 miljoen euro. <i>De opbrengst stijgt in 2025 met 4,9 miljoen ten op zicht van 2024. Deze stijging is voor 4 miljoen euro het gevolg van de jaarlijkse indexatie. De bouwvolume zorgt voor een toename van 0,9 miljoen euro.</i>		
Overige belastingen		3.292
Betreft de opbrengst logiesbelasting, reclamebelasting en roerende zaakbelasting.		
Treasury financieringsfunctie	6.268	6.933
Bij de financieringsfunctie van de gemeente hebben we een rentelast van 6,3 miljoen euro begroot. De externe lasten worden berekend aan de hand van reeds afgesloten leningen en een prognose voor nog aan te trekken leningen op basis van de investeringsplannen. De aan derden door te belasten rente (baten) hebben we begroot op 6,9 miljoen euro.		
Dividenden/deelnemingen	124	1.280

De lasten van deelnemingen (Euroborg, Martiniplaza, BNG, Enexis en Waterbedrijf) bedragen tezamen 124 duizend euro. Aan dividend van de deelnemingen in Enexis en BNG verwachten we 1,3 miljoen euro te ontvangen.

De dividenduitkering Enexis is 690 duizend euro lager dan in 2024.

Post onvoorzien

192

Deelprogramma 4.4: Overhead en ondersteuning organisatie

In het deelprogramma Overhead en ondersteuning organisatie zijn de baten en lasten opgenomen van de bedrijfsvoering van de gemeente Groningen. Dit gaat om de concernstaf, de concerndirectie en het shared service center (incl. kernvastgoed). Daarnaast wordt in dit programma de overhead van de gemeente Groningen verantwoord. Onder overhead wordt verstaan "Het geheel van functies gericht op de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces". Het beleid voor de bedrijfsvoering en de (wettelijke) indicatoren worden beschreven in paragraaf 9: [Bedrijfsvoering](#).

Relevante beleidsnota's

Er zijn op dit deelprogramma geen relevante beleidsnota's.

Relevante ontwikkelingen

Voor de relevante ontwikkelingen verwijzen wij naar Paragraaf 9: [Bedrijfsvoering](#)

Resultaten, activiteiten en prestatie-indicatoren

De resultaten geven aan wat we willen bereiken. De activiteiten geven aan wat we daarvoor doen. De prestatie indicator(en) meten de voortgang van de resultaten.

Voor resultaten en activiteiten verwijzen wij u naar Paragraaf 9: [Bedrijfsvoering](#)

Financiën

Financieel overzicht lasten en baten

04.4 Overhead en ondersteuning organisatie

Omschrijving	Rekening	Actuele	Primitieve			
(Bedragen x 1.000 euro)	2023	Begroting	begroting	2026	2027	2028
		2024	2025			
<i>Lasten</i>	143.083	150.042	141.936	143.067	148.489	155.067
<i>Baten</i>	16.972	12.757	13.142	12.999	13.064	13.142
Saldo van baten en lasten voor reservemutaties	-126.110	-137.284	-128.794	-130.068	-135.425	-141.925
<i>Reserve mutaties</i>						
Totaal toevoegingen	1.454	0	0	0	0	0
Totaal onttrekkingen	112	147	116	116	116	116
Saldo van baten en lasten na reservemutaties	-127.453	-137.138	-128.678	-129.952	-135.309	-141.809

Financiële toelichtingen begroting 2025

Hieronder lichten we achtereenvolgens toe waar het geld vandaan komt en waar het naartoe gaat, welke extra middelen er beschikbaar worden gesteld en of daar extra dekking tegenover staat. Hierbij geven we op hoofdlijnen aan wat de verschillen zijn in beschikbare baten en lasten ten opzichte van de vorige begroting.

Toelichtingen op baten en lasten begroting 2025

4.4: Overhead en ondersteuning organisatie	Lasten	Baten	Saldo
Begroting 2025	141.936	13.142	-128.794
Waarvan intensiveringen 2025	2.840	0	-2.840
Bestaand beleid 2025	139.096	13.142	-125.954
Vershil ten opzichte van 2024	-10.946	385	11.330

Waar gaat het geld voornamelijk naar toe (bestaand beleid), inclusief verklaring verschil ten opzichte van begroting 2024 op hoofdlijnen (schuin gedrukt):

4.4: Overhead en ondersteuning organisatie	Lasten	Baten
Overhead	125.200	8.500
De lasten van de overhead bedragen 125 miljoen euro. De baten op de overhead bedragen 8,5 miljoen euro. Het gaat om doorbelasting aan derden zoals dienstverlening ICT, detacheringen RIGG, verzekeringen en administratie en om doorbelasting aan projecten.		
Instandhouding gebouwen	7.900	1.600
Deze gebouwen behoren niet tot een inhoudelijk taakveld overhead. de lasten bedragen 7,9 miljoen euro. Aan huurinkomsten ontvangen wij 1,6 miljoen.		
Ondersteunende kosten	3.000	
Dit zijn organisatiekosten niet zijnde overhead. We hebben hiervoor 3 miljoen euro begroot.		
Werken voor derden	2.900	2.900
Voor kostendekkende dienstverlening begroten we 2,9 miljoen euro. Het betreft hier vooral de inzet voor bouwtaken.		
<i>Ten opzichte van Begroting 2024 hebben we ruim 10 miljoen euro minder lasten begroot. Dit wordt vooral veroorzaakt door de nieuwe BBV notitie overhead (december 2023) die van kracht is vanaf begroting 2025. Een belangrijk uitgangspunt hierbij is dat lasten en baten zoveel mogelijk direct worden toegerekend aan de taakvelden en deelprogramma's. Als gevolg hiervan is er een verschuiving van dit deelprogramma naar de overige deelprogramma's.</i>		

Waar zetten we dit jaar extra geld voor in (intensiveringen) en waar hebben we extra dekkingsbronnen binnen dit deelprogramma:

4.4	Intensiveringen en dekkingsbronnen 2025	Intensivering	I/S	Dekking
46	Formatie digitale toegankelijkheid	40	I	
43	Niet realiseren taakstellingen standaardisatie & rationalisatie	973	S	
43	Niet realiseren taakstelling onderhoud	442	S	
44	Licentiekosten M365	368	I	
Divers	Overhead van intensiveringen met formatieuitbreiding (trap op)	565	I	
Divers	Overhead van intensiveringen met formatieuitbreiding (trap op)	452	S	

De nummering komt overeen met de nummering in het [Financieel meerjarenbeeld](#), hier staat een totaaloverzicht van en toelichting op de intensiveringen en dekkingsbronnen uit voorgaande jaarschijven.

Paragrafen

Paragraaf 1: Wijkontwikkeling en wijkvernieuwing

Wijkontwikkeling en Wijkvernieuwing is de aanjager van het gebiedsgericht werken in de Gemeente Groningen. De aanwezigheid van onze gebiedsteams en de wijk- en dorpswethouders in onze gebieden is belangrijk in deze manier van werken. Hiermee verbinden we de gemeentelijke programma's met de specifieke opgaven in wijken en dorpen en initiatieven van bewoners. Dit doen we dichtbij én met bewoners, ondernemers, instellingen en andere wijkpartners. Het Programmabureau Wijkontwikkeling en Wijkvernieuwing zet in op de ontwikkeling van onze wijken en dorpen. Voor de noordelijke wijken en de Wijert hebben we extra aandacht met onze wijkvernieuwing. Verschillende gemeentelijke programma's richten zich specifiek op de noordelijke wijken.

Programmabureau Wijkontwikkeling en Wijkvernieuwing

Het Programmabureau Wijkontwikkeling en Wijkvernieuwing zorgt ervoor dat we slagvaardig in onze wijken en dorpen aan de slag zijn. Hiervoor werken we met integrale gebiedsagenda's van de zeven gebieden. Hiermee geven we inzicht in de opgaves van de gebieden. Wat zijn op basis van de problematiek, relevante ontwikkelingen en gesprekken met bewoners de opgaves waar we mee aan de slag moeten? We willen de ongelijkheid tussen wijken en dorpen aanpakken. Dit vertalen we naar te behalen doelen en resultaten per gebied en wijkvernieuwingswijk. Dat hebben we vastgelegd voor vier jaar: 2024-2027. De gebiedsagenda's zijn richtinggevend voor onze eigen inzet en die van onze partners in het gebied. Hiermee brengen we een beweging in gang die gebiedsgericht werken in de organisatie verder verankert. Tevens verbeteren we hiermee de samenwerking met externe partners. In de gemeentebegroting geven we een compacte weergave van de doelstellingen en de jaarlijkse uitvoeringsprogramma's per gebied.

Uitvoeringsprogramma's wijkvernieuwing noordelijke wijken

Iedereen in de gemeente Groningen heeft evenveel recht op een plek waar je fijn en veilig kunt opgroeien, wonen, werken en leren. De positieve ontwikkeling van de eerste wijkvernieuwingswijk Selwerd laat zien dat investeren echt loont. Toch is er voor een grote groep bewoners in de noordelijke wijken nog steeds sprake van minder goede omstandigheden dan in andere wijken. In deze buurten en wijken staat de leefbaarheid onder druk en is er sprake van een concentratie van kwetsbare huishoudens met vaak gestapelde problematiek. Bewoners van deze wijken voelen zich er minder veilig. De kwaliteit van de woningen is lager. Er is meer werkloosheid. En er groeien veel kinderen op in armoede. Dit heeft een negatief effect op de gezondheid en het welzijn van de bewoners. En ook binnen de wijken is er een groeiende kloof tussen kansrijk en kansarm. Daarom werken we samen in een Maatschappelijke Coalitie Groningen-Noord met bewoners, woningcorporaties, politie, welzijnsorganisaties, werkgevers, onderwijsinstellingen, en het Rijk aan betere kansen voor de inwoners. Zo bereiken we meer dan los van elkaar. Onze ambities en doelen voor de komende 20 jaar zijn vastgelegd in het Ambitiedocument. In het [uitvoeringsprogramma](#) zijn de interventies voor de komende vier jaar uitgewerkt en is het door het Rijk beschikbaar gestelde budget van het Nationaal Programma Leefbaarheid & Veiligheid te vinden.

De gemeentelijke inzet organiseren we met onze wijkvernieuwing. Voor Selwerd, De Hoogte en Indische buurt, Beijum, Lewenborg en De Wijert werken we aan nieuwe uitvoeringsprogramma's 2025-2026. Deze presenteren we in het eerste kwartaal van 2025. Veel interventies uit het uitvoeringsprogramma van de Maatschappelijke Coalitie vinden hun plek in deze wijkvernieuwingswijken, zoals verduurzaming van woningen, de aanpak van de openbare ruimte, de Stratenaanpak en de Verlengde Schooldag. Want het zijn de wijken waar de oplossingen voor de problematiek samen komen. We zien dat door onder andere de krapte op de arbeidsmarkt we niet tegelijkertijd in de volle breedte de wijkvernieuwing kunnen uitvoeren. Daarom zorgen we dat de wijkvernieuwing in de huidige wijken door kan gaan en we de aanpak voor nu verbreden naar Vinkhuizen. Begin 2025 presenteren we de nieuwe uitvoeringsprogramma's. De opgave in Vinkhuizen richt zich op verduurzaming van woningen, de aanleg van het warmtenet, klimaatbestendig maken van de openbare ruimte en versterking van de sociale cohesie in de buurt en de

situatie van mensen thuis. Met de wijkvernieuwing in Vinkhuizen zorgen we voor coördinatie op deze activiteiten en een buurtgerichte aanpak. Dit maken we mogelijk met een intensivering van het incidentele budget voor de wijkvernieuwing. De extra inzet in de noordelijke wijken organiseren we met onze wijkvernieuwing, het financieel overzicht is terug te vinden in [Deelprogramma 4.2](#). Met de presentatie van de uitvoeringsprogramma's begin 2025 is ook per wijk het budget inzichtelijk. Voor de wijkontwikkeling is het budget per gebied al wel in te zien in [Deelprogramma 4.2](#).

Zeggenschap en wijk- en dorpsdemocratie

We vinden het belangrijk dat inwoners meer zeggenschap krijgen en dat wij als gemeente participatie goed regelen. Ook landelijke wetten vragen dat van ons. Bijvoorbeeld de Omgevingswet en de Wet Versterking participatie op decentraal niveau. Begin 2025 wordt het beleidskader participatie en de participatieverordening ter besluitvorming aan de raad aangeboden. Het beleidskader is nodig om helder te zijn over wat er in de participatie wel en niet kan, om duidelijke kaders te stellen, en dat we als gemeente met dezelfde uitgangspunten werken. Dit beleid is aanleiding om participatie door te ontwikkelen. Het nieuwe beleid heeft veel impact op onze werkwijze en processen. Het vraagt hoogstwaarschijnlijk extra tijd, geld en menskracht en een omslag in denken en doen. We brengen in beeld wat er nodig is en op welke wijze en welke termijn deze ontwikkelopgave realiseerbaar is. De ervaring van concrete participatie trajecten gebruiken we om ons participatiebeleid te verbeteren. Ook de lessen uit het Gronings Model voor wijk- en dorpsdemocratie worden hierin meegenomen. We werken met verschillende vormen van samenwerking en zeggenschap om de wijk- en dorpsdemocratie te versterken en het vertrouwen in de overheid en elkaar te versterken.

In deze paragraaf benoemen we per gebied de opgaven voor onze wijken en dorpen en formuleren op basis hiervan de doelstellingen en het uitvoeringsprogramma dat we willen bereiken. De uitvoeringsprogramma's van de wijkvernieuwing zijn in de [relevante beleidsnota's](#) te vinden. De financiële grondslag voor deze paragraaf is terug te vinden in Deelprogramma 4.2: [College, raad, wijkontwikkeling en wijkvernieuwing](#).

Deze paragraaf bestaat uit de volgende gebieden:

- **Centrum**
- **Oude Wijken**
- **Zuid**
- **Oost**
- **West**
- **Haren**
- **Ten Boer**

Doelen paragraaf wijkontwikkeling en wijkvernieuwing

1. Met het Programmabureau Wijkontwikkeling en Wijkvernieuwing hebben we de doelstellingen om het verschil te maken in de ontwikkeling van wijken en dorpen, de inzet te intensiveren daar waar het nodig is met onze wijkvernieuwing, en de zeggenschap van bewoners in onze wijken en dorpen te verstevigen;
2. Elke wijk heeft continue aandacht nodig. We werken daarom aan een duurzame wijkontwikkeling in de brede zin: een integrale benadering waarin de opgaven die van belang zijn, samenkomen in de gebiedsagenda. We formuleren per gebied en wijkvernieuwingswijk onze doelstellingen en vertalen deze in activiteiten in de gemeentebegroting en de uitvoeringsprogramma's;
3. De ongelijkheid in de gemeente moet worden verminderd en de stapeling van problematiek in de noordelijke wijken moet worden aangepakt. Daarom investeren we met de wijkvernieuwing en met onze partners extra in de noordelijke wijken en De Wijert;

4. De gebiedsteams, de wijkwethouders en de dorpswethouders zijn de spil in de wijk en het dorp. Zij zijn de verbindende schakel tussen de gemeente en de wijken en dorpen en jagen aan dat de gemeentelijke organisatie steeds meer gebiedsgericht en integraal gaat werken;
5. We werken aan meer zeggenschap voor de inwoners in wijk, dorp of gebied. Zo dragen we bij aan het herstel van het onderlinge vertrouwen, vergroten we betrokkenheid en verantwoordelijkheid en worden betere besluiten genomen.

Resultaten

Resultaten en Activiteiten

Wat willen we bereiken (resultaten)	Wat gaan we daarvoor doen (activiteiten)
<ul style="list-style-type: none"> • We informeren bewoners over actuele ontwikkelingen en projecten 	<ul style="list-style-type: none"> • We versturen voor alle zeven gebieden een wekelijkse nieuwsbrief; • We lichten voorbeelden van wijkontwikkeling en wijkvernieuwing uit op de Nieuwspagina in de Gezinsbode en de Noorderkrant; • In de wijkvernieuwingswijken ondersteunen we de opgebouwde netwerken in de communicatie over onze activiteiten en projecten; • We hebben we website Wijkvernieuwing op z'n Gronings opgezet om de verhalen uit de noordelijke wijken te delen.
<ul style="list-style-type: none"> • Met onze wijkcompassen ontsluiten we per wijk een schat aan informatie op basis van 250 indicatoren. Hiermee brengen we verschillen tussen wijken duidelijk in beeld, als basis voor onze inzet. 	<ul style="list-style-type: none"> • We actualiseren de wijkcompassen om het jaar op basis van nieuwe kennis, tweejaarlijkse enquêtes en andere onderzoeksresultaten. Begin 2025 verwachten we de nieuwste cijfers; • We verbeteren de wijkcompassen door indicatoren en de wijkindeling aan te passen; • Om beter inzicht in de concentratie van problematiek te krijgen, werken we aan nieuw kaartmateriaal op lager schaalniveau.
<ul style="list-style-type: none"> • We geven inwoners meer zeggenschap en maken afspraken wanneer op welke wijze inwoners betrokken worden bij het opstellen, uitvoeren en evalueren van beleid. 	<ul style="list-style-type: none"> • Uitvoering geven aan Gronings model voor wijk- en dorpsdemocratie; • Beleidskader participatie en de participatieverordening ter besluitvorming aan de raad aanbieden; • Evalueren van participatie trajecten samen met inwoners en gemeentelijke organisatie; • Volgen van de geleerde lessen van jongerenparticipatie en uit het Gronings model voor wijk- en dorpsdemocratie; • Door ontwikkelen van participatiebeleid en aanpassen werkwijze en processen op basis van bovengenoemde evaluaties; • In beeld brengen van de ontwikkelopgave voor de organisatie; • Ontwikkelen van projecten m.b.t. het leren en borgen van participatie in het Europese Speak Up project.
<ul style="list-style-type: none"> • We willen dat iedereen die mee wil doen, kan meedoen. Bij participatie gaat het zowel om online en offline participatiemogelijkheden voor bepaalde doelgroepen. 	<ul style="list-style-type: none"> • Doorontwikkeling online participatieplatform De Stem van Groningen met meer functionaliteiten en samenwerking met Virtual Cities; • De diversiteit en het aantal projecten waarbij de Stem van Groningen wordt ingezet verhogen.
<ul style="list-style-type: none"> • We willen dat bewoners van de noordelijke wijken op een gelijkwaardige manier meedoen en kinderen met aandacht gezond en veilig opgroeien. Als het nodig is kunnen ze erop vertrouwen dat ze ondersteund worden 	<ul style="list-style-type: none"> • Projecten van de Uitvoeringsagenda's 2025-2026 Wijkvernieuwing uitvoeren; • Starten met een Uitvoeringsagenda Wijkvernieuwing voor Vinkhuizen; • Projecten in Vinkhuizen, Paddepoel, Selwerd, Indische buurt, De Hoogte en Oosterparkwijk van het Uitvoeringsprogramma NPLV Groningen-Noord 2024-2027 uitvoeren; • Projecten in Beijum en Lewenborg van het Lokaal Programmaplan Nationaal Programma Groningen uitvoeren.

<p>door de gemeenschap en instanties. Zodat</p> <ul style="list-style-type: none"> • ze gezond en gelukkig zijn in hun eigen huis, en wonen in een prettige en veilige buurt waar mensen naar elkaar omkijken. 	
---	--

Centrum

Wijken en buurten

Binnenstad, Binnenstad-Oost, A-Kwartier, Binnenstad-West, Hortusbuurt, Ebbingekwartier, Universitair Medisch Centrum Groningen, Hoofdstation en omgeving.

Relevante ontwikkelingen

Het Centrum van Groningen omvat verschillende buurten, waaronder de oude binnenstad, Hortusbuurt, Ebbingekwartier en Binnenstad-Oost. Ook deze buurten krijgen steeds meer een binnenstedelijk karakter met extra winkels, horeca en evenementen. Ook gebieden rondom het UMCG en het Stationsgebied behoren tot het Centrum en zijn volop in ontwikkeling. Vanwege groeiende aantallen bewoners, bezoekers en reizigers neemt de druk op het centrum toe, wat kan leiden tot parkeerproblemen, veel fietsverkeer, belemmering van toegankelijkheid, overlast, onveiligheid en verminderd sociaal contact tussen bewoners.

Om de Binnenstad aantrekkelijk, veilig, toegankelijk en bereikbaar te houden, werken we al jaren succesvol aan het uitvoeringsprogramma 'Ruimte voor Jou'. Met zo'n 50 projecten gericht op het verbeteren van de openbare ruimte en de positie van voetgangers en de oplevering van de Grote Markt in 2024 als voorlopig hoogtepunt. In het uitvoeringsprogramma gaan mobiliteitsveranderingen hand in hand met vergroening om klimaatverandering tegen te gaan en de leefbaarheid te verbeteren.

In de meeste buurten van het Centrum hebben bewoners weinig onderling contact, vooral door een overwicht aan studenten en een gebrek aan diverse woningtypen. Er is ook een groeiende groep ouderen die meer aandacht nodig heeft. Het gevoel van veiligheid is laag, met veel overlast en drugsmisbruik, vooral rondom het Hoofdstation en de Vismarkt. Prioriteiten liggen bij het verminderen van overlast en het verbeteren van leefbaarheid en veiligheid in het hele Centrum, inclusief specifieke aandacht voor uitgaansgebieden en seizoensgebonden overlast.

Meer is te vinden in de [gebiedsagenda Centrum '24-'27](#).

Resultaten en activiteiten

Wat willen we bereiken (resultaten)	Wat gaan we daarvoor doen (activiteiten)
<ul style="list-style-type: none"> • We willen de openbare ruimte herwinnen en het centrum bereikbaar houden. 	<ul style="list-style-type: none"> • Uitvoering van projecten van het uitvoeringsprogramma 'Ruimte voor jou' waaronder: Oosterstraat, Gelkingestraat en Kwinkenplein; • Realiseren fietsenstallingen westzijde van het centrum (Westerhaven); • Continueren van de campagne en maatregelen van 'Stoepvrij – iedereen blij'.
<ul style="list-style-type: none"> • We willen de (openbare) ruimte klimaatadaptiever maken, vergroenen en verblijfskwaliteit toevoegen. 	<ul style="list-style-type: none"> • Toevoegen van groen aan lopende en in voorbereiding zijnde projecten: Oosterstraat, Kwinkenplein, St. Walburgplein, Westerhaven en waar dat kan in de gangen en stegen; • Voorbereiden van de visie op de Diepenring;

	<ul style="list-style-type: none"> • Samen met bewoners, ondernemers en organisaties vergroenen van het gebied: Plein St. Michaelschool en parkeergarage Bleekveld.
<ul style="list-style-type: none"> • De Binnenstad blijft een veilige plek om uit te gaan en te verblijven. 	<ul style="list-style-type: none"> • Met het convenant 'Veilig uitgaan' zijn er afspraken vastgelegd met betrokken partijen voor een veilig uitgaansklimaat; • Project Gele Loper (Hoofdstation-Vismarkt), door placemaking, sloop Haddingestraatgarage en realiseren van tijdelijke invulling; • Met verschillende interventies vanuit zorg, opvang, toezicht, veiligheid en huisvesting hebben we aandacht en ondersteuning voor de groep dak- en thuislozen; • We nemen extra maatregelen om overlast rondom het Stadsstrand en Noorderplantsoen te verminderen.
<ul style="list-style-type: none"> • We stimuleren betrokkenheid van bewoners bij de eigen buurt. 	<ul style="list-style-type: none"> • Uitvoeren van initiatieven uit het Wijkwethoudersbudget.

Oude wijken

Wijken en buurten

Noorderplantsoenbuurt, Oranjebuurt, Schildersbuurt, Kostverloren, De Hoogte, Indische buurt, Professorenbuurt, Oosterparkwijk, Woonschepenhaven.

Relevante ontwikkelingen

Het gebied vertoont grote verschillen tussen wijken. De noordelijke wijken, zoals De Hoogte, Indische buurt, Oosterparkwijk en delen van West, worden gekenmerkt door een hoge concentratie van kwetsbare bewoners, vroegtijdige schooluitval, en problemen zoals armoede, werkloosheid en schulden. Daarom is het noodzakelijk om, daar waar het niet goed gaat, vroegtijdige signalen op te pikken en preventief te handelen om de ontwikkeling van kwetsbare jongeren en volwassenen te ondersteunen en overlast en criminaliteit te verminderen. De fysieke leefomgeving in deze wijken laat ook te wensen over met een lage waardering voor een groot deel van de sociale huurwoningen. Dit leidt tot een situatie waarin bewoners snel vertrekken zodra hun bestaanszekerheid verbetert. Daarom werken we samen in de maatschappelijke coalitie voor Groningen-Noord waarin we de ambitie hebben geformuleerd dat bewoners kunnen meedoen en dat kinderen met aandacht kunnen opgroeien. Dat zij ervan uit kunnen gaan dat de hele gemeenschap hen ondersteunt. Hier geven we in De Hoogte en Indische buurt uitvoering aan, door samen met bewonersorganisaties, wijkbedrijven en andere betrokkenen samen te werken aan de wijkvernieuwing.

Aan de andere kant zijn er wijken waar het beter gaat, zoals Schildersbuurt, Professorenbuurt, Oranjebuurt en Noorderplantsoenbuurt. Hier zorgen parkeerdruk, een dichtbebouwde omgeving en spanningen tussen verschillende bewonersgroepen, waaronder studenten. De sociale samenhang in deze buurten lijkt daarmee af te nemen. De focus ligt hier op het bevorderen van prettig samenleven tussen alle bewonersgroepen en het betrekken van bewoners bij besluitvorming.

Meer is te vinden in de [gebiedsagenda Oude Wijken '24-'27](#).

Resultaten en activiteiten

De resultaten en activiteiten worden per wijk benoemd.

Wat willen we bereiken (resultaten)	Wat gaan we daarvoor doen (activiteiten)
<ul style="list-style-type: none"> We hebben aandacht voor plekken waar de openbare ruimte schaars is en bewoners dichterbij elkaar wonen. We betrekken bewoners actief bij keuzes en initiatieven voor en door de wijk. 	<ul style="list-style-type: none"> In de Schildersbuurt werken we met de Wijkraad en Schilderskwartieren aan de toepassing van de Leidraad Openbare Ruimte in de buurt, oftewel de Leutje Leidraad We blijven inzetten op het verminderen en terugdringen van studenten- en geluidsoverlast in de Schildersbuurt. We zorgen voor een toegankelijke directe woonomgeving waar we ontmoeting creëren, zoals de ontwikkeling van de Floresstraat.
<ul style="list-style-type: none"> We werken samen met buurtbewoners waarbij we aansluiten bij dat wat er al is, de energie, de veerkracht en het talent binnen de wijk. 	<ul style="list-style-type: none"> Het beleidskader sociale basis en accommodaties voeren we op schaalniveau van de wijk samen met bewoners en organisaties verder uit (zie ook deelprogramma Welzijn). Samen met het bestuur van het buurtcentrum Oranjewijk, de Oranjebuurt en de Noorderplantsoenbuurt schrijven we een gezamenlijke visie voor het buurtcentrum; De beoogde verbouwing van wijkcentrum bij Van Houten in de Oosterparkwijk start later dan gepland, in juli 2025; We ondersteunen cultuuractiviteiten zoals Vrijdag in de buurt en het wijkensemble.
<p><i>Met de maatschappelijke coalitie voor Groningen-Noord hebben wij de volgende doelen gesteld voor De Hoogte, Indische buurt, Professorenbuurt en Oosterparkwijk:</i></p>	
<ul style="list-style-type: none"> Meer inwoners hebben een sterk sociaal netwerk waarop ze kunnen terugvallen 	<ul style="list-style-type: none"> Bevorderen van persoonlijk contact in de leefomgeving, met U en de buurt; De wijkbedrijven Groenhuis, Floreshuis en Sportcentrum Noord hebben zich ontwikkeld tot een netwerk in de Korrewegwijk en De Hoogte. We bevorderen dat bewoners hier elkaar ontmoeten of aan het werk kunnen. In de Oosterparkwijk doen we dit bij het nieuwe wijkcentrum bij Van Houten, de Michi-Noeki en de doorontwikkeling van Bie de Buuf.
<ul style="list-style-type: none"> Meer inwoners voelen zich betrokken bij de eigen buurt en kunnen meedoen aan de ontwikkeling van hun buurt 	<ul style="list-style-type: none"> Met Wijkfonds Mooie wijken financieren we initiatieven in De Hoogte en Indische buurt; Met het wijkwethoudersbudget financieren we initiatieven uit de wijken; Daar waar mogelijk voeren wijkbewoners of -partijen nieuwe en bestaande taken in de wijk uit, zoals communicatie, coördinatie, participatie, een straataanpak, of begeleiding naar werk. We stimuleren Asset Based Community Development (ABCD).
<ul style="list-style-type: none"> Minder kinderen en jongeren hebben leer- en ontwikkelingsachterstanden. Meer kinderen en jongeren leren op een manier die past en waarmee ze vooruitkomen. 	<ul style="list-style-type: none"> We leggen verbindingen tussen scholen en de wijk, met de Kindteams en de Verlengde schooldag; We continueren de toegankelijke kinderopvang in de Korrewegwijk, de Hoogte en de Oosterparkwijk. We voeren met diverse partners een 'pedagogisch wijkplan' uit waarbij school, ouders en wijk een opvoed- en opgroei-omgeving vormen; In De Hoogte en Indische buurt voeren we het plan kansrijk in de wijk uit. Dit plan draagt bij aan het opvoeden en opgroeien van kinderen van 0 – 2 jaar in de wijk.

<ul style="list-style-type: none"> • Meer inwoners hebben een betaalde baan. Meer inwoners hebben een eigen, voldoende en stabiel inkomen, zodat ze goed kunnen rondkomen. Minder bewoners hebben problematische schulden die de eigen regie in de weg staan. Meer jongeren hebben een passende startkwalificatie en stromen in op de arbeidsmarkt 	<ul style="list-style-type: none"> • We stimuleren de inzet van inwoners met een basisbaan. We signaleren wijkactiviteiten om als nieuwe basisbanen te dienen. • We creëren werk en participatie in deze wijken. Twee teams van werkcoaches zijn in het gebied aan het werk, op een zichtbare en toegankelijke plek in de wijk (zie ook deelprogramma Werk en inkomen); • Uitbreiden mogelijkheden voor werk, opleiden en participatie door wijkbedrijven en het Wijkilde; • We bieden perspectief via het project Kansrijk Oosterpark.
<ul style="list-style-type: none"> • Meer inwoners hebben een passende en betaalbare woning. De woningvoorraad is kwalitatief beter met meer duurzame, energiezuinige woningen. De omgeving en voorzieningen in de wijken sluiten beter aan op de behoeften en wensen van bewoners 	<ul style="list-style-type: none"> • We herontwikkelen de Asingastraat en omgeving; • Het project Spoorgroen in De Hoogte wordt uitgevoerd; • We ontwikkelen een toekomstplan voor de voormalige schoollocatie aan de Van Oldenbarneveltlaan; • De werkzaamheden in het Molukkenplantsoen worden afgerond; • We ontwikkelen en voeren de wijkvisie Indische Buurt uit; • Met zorg- en veiligheidspartijen en woningcorporaties zorgen we voor ondersteuning, huisvesting en zorg voor mensen met verward gedrag en hun omgeving.
<ul style="list-style-type: none"> • Meer inwoners voelen zich veilig, zowel thuis als in hun leefomgeving. Er is minder overlast gevend, ondermijnend en crimineel gedrag. Kwetsbare bewoners worden weerbaar en beschermd tegen ongewenst gedrag en criminaliteit. 	<ul style="list-style-type: none"> • Met partners op het gebied van zorg, ondersteuning, opvang en veiligheid voeren we het programma preventie met gezag uit voor het tegengaan van jeugdcriminaliteit; • We versterken de 'frontlinie' met wijkboa's, het meldpunt zorg en overlast en met de coaches werk en participatie in de wijk; • We breiden de Stratenaanpak inclusief wijkhubs verder uit.

Zuid

Wijken en buurten

Zeeheldenbuurt, Badstratenbuurt, Laanhuizen, Grunobuurt, Rivierenbuurt, Herewegbuurt, Oosterpoort, Corpus den Hoorn, Hoornse meer, Hoornse Park, Piccardthof, De Wijert, De Wijert-Zuid, Helpman, Coendersborg, Villabuurt, De Linie, Europapark, De Meeuwen, Klein Martijn.

Relevante ontwikkelingen

Zuid is een groot gebied in Groningen, met de meeste inwoners verdeeld over 20 verschillende buurten en wijken. Het gebied omvat oude vooroorlogse buitenwijken, oudere stadswijken en nieuwbouwwijken vanaf 1990.

Bedrijventerrein Zuidoost is een belangrijke economische factor, met 40% van de banen in Groningen in dit gebied. Het Stadspark is het grootste groengebied in de stad. Over het algemeen heeft Zuid een positief imago vanwege de rust, nabijheid van de binnenstad en natuur. Desondanks vereist het gebied gerichte aandacht voor ontwikkelingen en knelpunten, zoals verkeersveiligheid, parkeergelegenheid en schoonhouden van de openbare ruimte. Er is aandacht voor leefbaarheid en veiligheid, niet alleen in de wijken maar ook op bedrijventerreinen.

De Wijkvernieuwingswijk De Wijert krijgt extra aandacht vanwege de structureel lage kwaliteit van de sociale en fysieke leefomgeving. De verouderde woningen en een sleetse fysieke leefomgeving worden verbeterd en verduurzaamd. We zien veel mensen die in armoede leven, er is een grote culturele diversiteit en het aantal alleenstaanden en ouderen is aanzienlijk. De leefbaarheid en onderlinge verbinding scoort relatief lager dan het gemiddelde in Groningen.

In de Rivierenbuurt is er een negatieve trend in gezondheidsbeleving en onderling contact, mede door ontwikkelingen zoals de Spoorzone en Ring Zuid. In de buurt is een actieve werkgroep Leefbaarheid ontstaan waarin bewoners samen met WIJ en de gemeente de inzet afstemmen. Corpus den Hoorn en Coendersborg hebben een hogere grijze druk en andere uitdagingen, zoals zwakke sociale cohesie en gezondheidsproblemen. Met initiatieven verbeteren we de sociale leefomgeving. In Coendersborg zijn diverse activiteiten ontstaan op het sportpark, gericht op bewegen en ontmoeting. In Corpus den Hoorn zijn we begonnen met Kunst in de openbare ruimte. Hiermee beogen we meer betrokkenheid bij de eigen leefomgeving en willen we ook de onderlinge saamhorigheid versterken.

Meer is te vinden in de [gebiedsagenda Zuid '24-'27](#).

Resultaten en activiteiten

Wat willen we bereiken (resultaten)	Wat gaan we daarvoor doen (activiteiten)
<ul style="list-style-type: none"> We bouwen aan het vertrouwen in de (lokale) overheid en aan vertrouwen vanuit de (lokale) overheid in bewoners en aan het vertrouwen tussen bewoners onderling. Zodat perspectief voor de problemen in het gebied ontstaat. 	<ul style="list-style-type: none"> We hebben regulier contact met de bewonersorganisaties en stimuleren ontmoeting tussen bewonersorganisaties om te leren en te inspireren.
<ul style="list-style-type: none"> We vergroten de zeggenschap van bewoners en ondernemers over de eigen leefomgeving. 	<ul style="list-style-type: none"> De bewonersorganisatie Rivierenbuurt ontvangt jaarlijks een budget die zij kunnen inzetten voor het versterken van de leefbaarheid van hun buurt. Met het wijkwethoudersbudget financieren we initiatieven uit de wijken, de opgaven en doelstellingen zijn hierin richtinggevend.
<ul style="list-style-type: none"> We bieden ruimte aan initiatieven die de eigen kracht stimuleren en gericht zijn op met name preventie en sociale cohesie. 	<ul style="list-style-type: none"> We starten met de inzet van een mobiele keuken om initiatieven uit Zuid te ondersteunen en de veerkracht van inwoners te versterken; We starten met een dagcafé in de Grunobuurt.
<ul style="list-style-type: none"> We versterken de leefbaarheid van bedrijventerreinen en wijkwinkelcentra, met specifiek aandacht voor verduurzaming en vergroening. 	<ul style="list-style-type: none"> Samen met de bedrijvenvereniging Zuidoost stimuleren we vergroening en verduurzaming door middel van het ondersteunen van aansprekende initiatieven.
<ul style="list-style-type: none"> We bereiden ons voor op de toenemende vergrijzing en de gevolgen daarvan, zowel qua wonen als wat betreft de sociale samenhang. 	<ul style="list-style-type: none"> We zijn betrokken bij de (her)invulling van de publieksruimte van de Zuiderflat in De Wijert Zuid n.a.v. de ophanden zijnde renovatie; We ondersteunen initiatieven die gericht zijn op bewegen en ontmoeten.
<ul style="list-style-type: none"> Daar waar de verkeersveiligheid in het geding is, treffen we maatregelen die de veiligheid van de mens verbetert. 	<ul style="list-style-type: none"> De grootste infrastructurele projecten van de gemeente (Zuidelijke ringweg en Spoorzone) zijn te vinden in Zuid. Daar waar kan, spelen we slagvaardig in op negatieve effecten voor inwoners.
<ul style="list-style-type: none"> We willen het samenleven tussen studenten en andere wijkbewoners versterken. 	<ul style="list-style-type: none"> De ervaringen in de Schildersbuurt met het project preventiecoach geluidsoverlast, gebruiken we om te beoordelen welke maatregelen we kunnen toepassen in o.m. de Zeeheldenbuurt. We ondersteunen initiatieven (zoals fietsvlonders) om de overlast van fietsparkeren in wijken tegen te gaan.
<ul style="list-style-type: none"> De nabijheid van groen en rust in de wijken willen we behouden en waar mogelijk verstreken als belangrijke kernkwaliteit. 	<ul style="list-style-type: none"> We ondersteunen initiatieven van inwoners om de wijk te vergroenen.
<ul style="list-style-type: none"> We maken het Stadspark aantrekkelijker voor bezoekers, maar ook voor flora en fauna. 	<ul style="list-style-type: none"> Een pilot zwemmen in de Springervijver wordt mogelijk gemaakt; We bereiden de viering voor van 100 jaar Stadspark in 2026; Bij alles wat we doen in het Stadspark is participatie van groot belang. De Adviesgroep Stadspark is hierbij een belangrijke speler.
<p><i>In het uitvoeringsprogramma wijkvernieuwing De Wijert hebben we de volgende doelstellingen afgesproken:</i></p>	

<ul style="list-style-type: none"> We zorgen dat de kansen voor kinderen in de Wijert toenemen. De jeugd van De Wijert groeit veilig en gezond op, ontwikkelt zijn talenten en laat zijn stem horen aan elkaar en aan volwassenen om hen heen. 	<ul style="list-style-type: none"> We zorgen voor de juiste extra inzet van mensen en middelen n.a.v. een jeugdanalyse; We bouwen verder aan de kinderraad; We gaan aan de slag met tweetalig opgroeien en hebben aandacht voor laaggeletterdheid.
<ul style="list-style-type: none"> We verbeteren de leefomgeving met een duurzame en passende leefinrichting. Het woningaanbod is divers en passend bij de woonbehoeften van de inwoners. We treffen voorbereidingen op een gasvrije toekomst. We werken aan een verbetering van de openbare ruimte met behoudt van de karakteristieke architectuur, herwaardering van het groen, aanpassingen t.b.v. de verkeersveiligheid, aanpassen van speel- en ontmoetingsplekken en voorzieningen die goed en veilig te bereiken zijn voor jong en oud. 	<ul style="list-style-type: none"> We onderzoeken de mogelijkheden van een wijkenergieplan en benutten de koppelkansen t.a.v. energie en klimaat. We verbeteren de leefkwaliteit door ingrepen in de openbare ruimte in aansluiting op sloop- nieuwbouw en verduurzamingsinterventies door corporaties, VVE en particuliere eigenaren / ondernemers aan de hand van de bouwdoos de Wijert. We werken een voorzieningenvisie voor De Wijert uit.
<ul style="list-style-type: none"> We versterken de positieve gezondheid: ledere inwoner doet ertoe en is onderdeel van de wijksamenleving. Leefplezier en positieve gezondheid ongeacht je leeftijd of welke onderscheidingsvorm dan ook vormen de basis. 	<ul style="list-style-type: none"> We hebben extra aandacht voor ouderen in de wijk door middel van extra ontmoetingen, beweegprogramma's en het met voorrang doorstromen naar woningen met lift We zetten extra wijkwerkers in, o.a. met het buddyproject Kansrijk Zuid en opbouwwerk om de sociale cohesie in en rondom nieuwbouw te bevorderen.
<ul style="list-style-type: none"> We vergroten de talenten in de wijk. We stimuleren de mogelijkheid dat iedereen zijn of haar unieke talenten in kan zetten door middel van vrijwilligerswerk of betaald werk; niemand zit tegen zijn zin thuis wegens armoede of andere beperkingen. 	<ul style="list-style-type: none"> We breiden het ondersteuningsaanbod uit met een activiteitenbegeleider in het wijkcentrum; We versterken de samenwerking met lokale ondernemers en maatschappelijke instellingen t.b.v. bedrijvigheid in de wijk en vergroten van de inzet van participatiebanen en kansrijk talent.

Oost

Wijken en dorpen

Beijum, Noorderhoogebrug, De Hunze, Van Starckenborgh, Drielanden, Ruischerwaard, Zilvermeer, Lewenborg, Oosterhoogebrug, Ulgersmaborg, Noorddijk, Ruischerbrug, Middelbert, Engelbert, Euvelgunne, Meerstad.

Relevante ontwikkelingen

Het gebied Oost omvat een grote verscheidenheid in wijken en dorpen. Engelbert en Middelbert zijn landelijk gelegen, Meerstad is volop in ontwikkeling en we hebben extra aandacht voor wijkvernieuwingswijken Beijum en Lewenborg. De focus van de wijkvernieuwing in deze twee wijken ligt op wonen, armoedebestrijding, opgroeien en de verbetering van de openbare ruimte. Grote woningbouwprojecten zoals Meerstad en Stadshavens bieden kansen maar zetten druk op bestaande voorzieningen. In en rondom Oosterhoogebrug- Ulgersmaborg vinden de komende jaren diverse woningbouwontwikkelingen plaats. Het gaat onder andere om Buurtschap Hooge Hunze, De Hunzetoren en de ontwikkeling van Eemskanaalzone en Stadshavens. Daarnaast zijn er ontwikkelingen zoals de Hunzeloop, en de Gerrit Krolbrug. Deze verscheidenheid aan projecten bieden kansen, maar zetten ook druk op bijvoorbeeld de bestaande voorzieningen. Dit vraagt aandacht in de samenwerking met partners en bewoners in het gebied.

Sociale samenhang en voorzieningen zijn belangrijk voor de levenskwaliteit. In sommige gebieden zijn de sociale banden sterk, terwijl andere met uitdagingen te maken hebben. Vergrijzing is een belangrijk thema dat vraagt om inclusieve en toekomstbestendige wijken. In dit kader is in april het Odensehuis in Beijum geopend. Ook is Het Dok in Lewenborg gestart met zaterdagen open te stellen voor activiteiten en bewoners. Naast de eerdergenoemde knelpunten op het gebied van verkeersveiligheid en bereikbaarheid, richten we ons ook op het stimuleren van sociale samenhang, bijvoorbeeld door middel van het wijkbudget en het ondersteunen van initiatieven. Daarnaast pakken we sociale en economische uitdagingen aan in deze diverse wijken en dorpen en verbeteren we de voorzieningen. In

Lewenborg is er een grote behoefte aan meer laagdrempelige ontmoetingsplekken. In Meerstad is samen met bewoners een verkenning gestart om een (tijdelijke) ontmoetingsplek te realiseren.

Meer is te vinden in de [gebiedsagenda Oost '24-'27](#).

Resultaten en activiteiten

Wat willen we bereiken (resultaten)	Wat gaan we daarvoor doen (activiteiten)
<ul style="list-style-type: none"> We gaan armoede tegen en stimuleren maatschappelijke participatie. 	<ul style="list-style-type: none"> We streven ernaar om meer mensen met een basisbaan in te zetten, en meer basisbanen te creëren in het gebied; We willen de toegankelijkheid van voorzieningen verbeteren door bijvoorbeeld de stadspas en het volwassenfonds meer in te zetten; We ondersteunen De Oude Bieb om meer bewoners te betrekken.
<ul style="list-style-type: none"> We verbeteren samen de sociale en fysieke leefbaarheid. We willen jeugdoverlast tegengaan, de (verkeers-)veiligheid verbeteren en bijdragen aan een mooie, nette en fijne openbare ruimte. Het samen organiseren en ondersteunen van activiteiten en initiatieven helpt daarbij. 	<ul style="list-style-type: none"> Ondersteunen van de aanpak van (kleine) verkeersknelpunten en het bevorderen van verkeersveiligheid; We ondersteunen de renovatie van het dorps huis Noorderhoogebrug; Samen met bewoners werken we bij het MFC Engelbert aan een beweegplek voor jong en oud.
<ul style="list-style-type: none"> We hebben extra aandacht voor de sociale en fysieke leefbaarheid van Oosterhoogebrug in verband met verschillende ontwikkelingen in en rondom de wijk. 	<ul style="list-style-type: none"> We inventariseren de mogelijkheden om de openbare ruimte in Oosterhoogebrug te verbeteren; Op basis van de uitkomsten van het onderzoek over de toekomst van wijkcentrum De Schakel werken we samen met het bestuur aan de vervolgstappen.
<ul style="list-style-type: none"> We bevorderen gemeenschapsbetrokkenheid, door bewoners meer zeggenschap te geven over wijkbudgetten en gebruik te maken van energie, talenten en veerkracht binnen de wijken. Daarnaast ondersteunen we vrijwilligersorganisaties door kennisdeling en verbindingen met andere organisaties te leggen. 	<ul style="list-style-type: none"> We starten met het wijkbudget voor Meerstad; We onderzoeken alternatieve manieren om het wijkwethoudersbudget in te zetten; We ondersteunen een tijdelijke ontmoetingsplek Meerstad; We ondersteunen de duurzaamheids- en gezondheidsmarkt in Lewenborg.
<ul style="list-style-type: none"> We zetten ons ervoor in dat ouderen op een goede manier langer zelfstandig thuis kunnen wonen en op een gezonde manier oud kunnen worden. 	<ul style="list-style-type: none"> We ondersteunen Groningen Beweegt.
<ul style="list-style-type: none"> We zorgen voor een omgeving waar jongeren aandacht krijgen en waar we met hen werken aan belangrijke thema's zoals eenzaamheid en een kansrijk perspectief voor de toekomst. 	<ul style="list-style-type: none"> Inzet extra jeugdwerker in het kader van Lewenborg XL en we verkennen de mogelijkheden voor inzet jeugdwerk in Oosterhoogebrug en Meerstad. Programma talentontwikkeling voor jongeren Lewenborg
<p><i>In de uitvoeringsprogramma's wijkvernieuwing Beijum Bruist en Lewenborg Leeft hebben we de volgende doelstellingen afgesproken:</i></p>	
<ul style="list-style-type: none"> We versterken de sociale basis zodat iedereen kan meedoen. 	<ul style="list-style-type: none"> Ondersteunen van bewonersinitiatieven; We stimuleren buurtbewoners in Lewenborg actief te worden op de thema's groen, spelen, ouderen en inzet informele hulp; We continueren de inzet van een wijkondersteuner.
<ul style="list-style-type: none"> We creëren een omgeving waarin kinderen gezond, veilig en kansrijk opgroeien. 	<ul style="list-style-type: none"> Uitbreiden van de Vreedzame wijk met o.a. trainingen voor beroepskrachten en zichtbaarheid van projecten verbeteren;

	<ul style="list-style-type: none"> • Organiseren extra activiteiten Lewenborg XL op scholen voor jeugd en jongeren; • Doorzetten programma Verlengde Schooldag, Campus/Broedplaats voor Jongeren en Kansrijke Start; • Versterken van zorgpreventie door doorgaande lijn voorschools, basisschool en voortgezet onderwijs.
<ul style="list-style-type: none"> • We vergroten het toekomstperspectief van kwetsbare bewoners die in armoede leven. 	<ul style="list-style-type: none"> • Doorzetten Kansrijk Oost en Beijum in Bedrijf; • Uitvoeren sociale aanpak Beijum Oost met inzet van een buurtteam en een buurtacademie; • Bekender maken armoedebeleid bij anderstaligen en laaggeletterden in Lewenborg; • Onderzoeken betere huisvesting voor de Oude Bieb.
<ul style="list-style-type: none"> • We zorgen ervoor dat ouderen op een gezonde manier oud kunnen worden. 	<ul style="list-style-type: none"> • Uitvoeren actieplan ouder worden in Beijum en Lewenborg met ouderenwerkgroepen.
<ul style="list-style-type: none"> • We verbeteren de kwaliteit van de openbare ruimte met aandacht voor groen, veilige fiets- en wandelroutes, ontmoetingsplekken en sport en spel. 	<ul style="list-style-type: none"> • Voor Lewenborg maken we een ruimtelijke visie m.b.t. groen, wonen en openbare ruimte; • Uitvoeren Heerdenaanpak in de Onnemaheerd en voorbereiden Heerdenaanpak in een volgende Heerd; • Uitvoeren buurtgerichte aanpak verduurzamen van woningen in Beijum; • Uitbreiden Stratenaanpak Lewenborg; • Plan opstellen om gebruik van verduurzamingsmaatregelen te vergroten in Lewenborg.

West

Wijken, buurten en dorpen

Hoogkerk, Gravenburg, Leegkerk, Reitdiep, Reitdiepzone, Dorkwerd, De Held, Buitenhof, Vinkhuizen, Selwerd, Paddepoel, Tuinwijk.

Relevante ontwikkelingen

De wijken in West hebben een divers karakter met grote verschillen in bevolkingssamenstelling en kansgelijkheid. Selwerd, Paddepoel en Vinkhuizen vormen met andere wijken het gebied Groningen-Noord, waar veel kwetsbare jongeren en volwassenen wonen. We zien een stapeling van problematiek rondom schooluitval, armoede, werkloosheid en schulden en er is meer overlastgevend gedrag en criminaliteit. Het is van belang dat meer bewoners vrijwilligerswerk of een betaalde baan hebben en dat er plekken in de wijk zijn waar bewoners naar elkaar omkijken en elkaar kunnen ontmoeten. Nabijheid van werk is hierbij cruciaal. Daarnaast zijn er zorgen over de fysieke leefomgeving. Een groot deel van de sociale huurwoningen is van lage kwaliteit en heeft lage energielabels. Bewoners vertrekken uit deze wijken zodra hun bestaanszekerheid verbetert. Met de aanleg van WarmteStad in deze wijken zorgen we voor verduurzaming van de woningen en tegelijk voor een vergroening van de openbare ruimte. Dit doen we met de wijkvernieuwing. Zo zorgen we voor gemengde wijken en het verbeteren van de levenskwaliteit.

Het uitvoeringsprogramma 'Sunny Selwerd' is in volle gang. Gezondheid en welbevinden van de bewoners is het overkoepelende uitgangspunt voor alles wat we doen bij het verbeteren van de wijk. Gezondheid betekent in dit geval zoveel mogelijk eigen regie te voeren over je leven, eigen lichaam, zorg, thuis, straat, wijk en toekomst. Vanuit dat beginsel werken we verder. De verbetering van de fysieke leefomgeving heeft een positief effect op de gezondheid. Onze projecten in de fysieke leefomgeving richten we zo in dat bewoners uit de wijk er actief aan mee kunnen doen. Daarbij stellen we onszelf sociaal-maatschappelijke doelen, zoals participatie, een gezonde leefstijl of toekomstperspectief. Het uitvoeringsprogramma van Sunny Selwerd bestaat uit een combinatie van projecten die zich richten op: de openbare ruimte, woningbouw, energie, samenleven, meedoen, gezondheid, veiligheid en kansen voor kinderen. Dit doen we door een brede aanpak van nieuwbouw en renovatie, de aanleg van warmtenet en het

herinrichten van de straten. Naast Selwerd starten we ook in Vinkhuizen met de wijkvernieuwing door de verduurzaming van woningen, de aanleg van het warmtenet, het klimaatbestendig maken van de openbare ruimte en versterking van de sociale cohesie in de buurt te coördineren met een buurtgerichte aanpak.

Hoogkerk heeft zijn dorps karakter behouden en is gewend om zelf initiatief te nemen voor verbeteringen en problemen aan te pakken. De omringende wijken hebben minder sociale problematiek maar hebben uitdagingen op het gebied van mobiliteit, voorzieningen en recreatie. De gebiedsontwikkelingen in De Nieuwe Held en Suikerzijde worden aangegrepen om duurzame oplossingen te bieden voor mobiliteit en voorzieningen. Ook geeft het mogelijkheden voor groen, duurzaamheid, sport en recreatie. De tweede burgerbegroting van Hoogkerk kent als thema's: Kinderen en jongeren, Sport en bewegen, Verkeer en veilig en Schoon Hoogkerk.

Meer is te vinden in de [gebiedsagenda West '24-'27](#).

Resultaten en activiteiten

Wat willen we bereiken (resultaten)	Wat gaan we daarvoor doen (activiteiten)
<ul style="list-style-type: none"> We willen de samenwerking met bewonersorganisaties verstevigen met de Top 3. In de wijken Reitdiep, Gravenburg, De Held en de Buitenhof bouwen we de bewonersbetrokkenheid bij initiatieven en ingrepen uit. 	<ul style="list-style-type: none"> We zoeken naar koppelkansen waarin de Top 3 initiatieven en projecten en gemeentelijke doelstellingen elkaar versterken. We benutten bewonerservaring en om onze eigen activiteiten af te wegen en/of aan te scherpen.
<ul style="list-style-type: none"> Met de burgerbegroting Hoogkerk willen we met de bewoners ervaring opdoen en mogelijkheden verkennen voor meer zeggenschap en invloed van bewoners in en bij hun wijk. 	<ul style="list-style-type: none"> Samen met de wijk en initiatiefnemers in Hoogkerk organiseren we de tweede burgerbegroting van Hoogkerk. De uitkomst voeren we uit.
<ul style="list-style-type: none"> De prioriteiten en opgaves die worden opgehaald in Reitdiep, Gravenburg, De Held, Buitenhof en Hoogkerk zijn agenderend voor grote gebiedsontwikkelingen aan de westflank (Suikerzijde, De Nieuwe Held). 	<ul style="list-style-type: none"> We betrekken bewoners actief bij afstemming over de grote gebiedsontwikkelingen.
<p><i>Met de maatschappelijke coalitie voor Groningen-Noord hebben wij de volgende doelen gesteld voor Selwerd, Paddepoel en Vinkhuizen:</i></p>	
<ul style="list-style-type: none"> Meer inwoners hebben een sterk sociaal netwerk waarop ze kunnen terugvallen 	<ul style="list-style-type: none"> De wijkbedrijven Selwerd, Magma en de Cocreatie Paddepoel hebben zich ontwikkeld tot netwerken in Selwerd, Vinkhuizen en Paddepoel. Bewoners ontmoeten hier elkaar en samen met de wijkbedrijven stimuleren wij participatie en werkgelegenheid.
<ul style="list-style-type: none"> Meer inwoners voelen zich betrokken bij de eigen buurt en kunnen meedoen aan de ontwikkeling van hun buurt. 	<ul style="list-style-type: none"> We bevorderen persoonlijk contact in de wijk, met Samen Sterk Vinkhuizen; Daar waar mogelijk voeren wijkbewoners of -partijen nieuwe en bestaande taken in de wijk uit, zoals communicatie, coördinatie, participatie, een straataanpak, of begeleiding naar werk. We stimuleren Asset Based Community Development (ABCD).
<ul style="list-style-type: none"> Minder kinderen en jongeren hebben leer- en ontwikkelingsachterstanden. Meer kinderen en jongeren leren op een manier die past en waarmee ze vooruit komen. Meer jongeren hebben een passende startkwalificatie en stromen in op de arbeidsmarkt. 	<ul style="list-style-type: none"> We leggen verbindingen tussen scholen en de wijk, met de Kindteams en de Verlengde schooldag; We continueren de toegankelijke kinderopvang in Paddepoel, Vinkhuizen en Selwerd; We continueren in deze wijken de vroegsignalering in de voorschoolse opvang en basisschool (Kiem).

<ul style="list-style-type: none"> • Meer inwoners hebben een betaalde baan. Meer inwoners hebben een eigen, voldoende en stabiel inkomen, zodat ze goed kunnen rondkomen. Minder bewoners hebben problematische schulden die de eigen regie in de weg staan. 	<ul style="list-style-type: none"> • We stimuleren de inzet van inwoners met een basisbaan. We signaleren wijkactiviteiten om als nieuwe basisbanen te dienen; • We creëren werk en participatie in deze wijken. Het team van werkcoaches is in het gebied aan het werk, op een zichtbare en toegankelijke plek in de wijk Vinkhuizen (zie ook deelprogramma Werk en inkomen); • Uitbreiden mogelijkheden voor werk, opleiden en participatie via wijkbedrijven en Wijkgildes; • We bieden perspectief via het project Kansrijk West.
<ul style="list-style-type: none"> • Meer inwoners hebben een passende en betaalbare woning. De woningvoorraad is kwalitatief beter met meer duurzame, energiezuinige woningen. De omgeving en voorzieningen in de wijken sluiten beter aan op de behoeften en wensen van bewoners. 	<ul style="list-style-type: none"> • Vanuit de wijkvernieuwing herontwikkelen we grote delen van Selwerd en Vinkhuizen waarbij verduurzaming/ energiebesparing leidend zijn. • We ontwikkelen en voeren de wijkvisie Vinkhuizen uit. • Met zorg- en veiligheidspartijen en woningcorporaties zorgen we voor ondersteuning, huisvesting en zorg voor mensen met verward gedrag en hun omgeving.
<ul style="list-style-type: none"> • Meer inwoners voelen zich veilig, zowel thuis als in hun leefomgeving. Er is minder overlast gevend, ondermijnend en crimineel gedrag. Kwetsbare bewoners worden weerbaar en beschermd tegen ongewenst gedrag en criminaliteit. 	<ul style="list-style-type: none"> • Met partners op het gebied van zorg, ondersteuning, opvang en veiligheid voeren we het programma preventie met gezag uit voor het tegengaan van jeugdcriminaliteit, we continueren de inzet van straatcoaches. • We versterken de ‘frontlinie’ door inzet van wijkboa’s, het meldpunt zorg en overlast en met de coaches werk en participatie in de wijk. • We continueren de stratenaanpak in Selwerd, Paddepoel en Vinkhuizen
<p><i>In het uitvoeringsprogramma wijkvernieuwing Sunny Selwerd werken we aan de volgende doelen:</i></p>	
<ul style="list-style-type: none"> • In 2028 zijn de meeste voorkomende fysieke en sociale gezondheidsproblemen binnen Selwerd teruggebracht tot onder het stedelijk gemiddelde. 	<ul style="list-style-type: none"> • We starten met de inzet van een beweegcoach in de wijk; • Project Slim Leven wordt in Selwerd ingezet; • Bij herinrichting van straten zorgen we voor meer ruimte voor de voetganger; • We werken een voorzieningenvisie voor Selwerd uit.
<ul style="list-style-type: none"> • In 2028 hoeven de bewoners niet de wijk uit als ze wooncarrière willen maken en andere woonwensen hebben. Ook is tegen die tijd het energieverbruik in de woningen gehalveerd en groen, de woonlasten (huur en energie) zijn betaalbaar. 	<ul style="list-style-type: none"> • We zetten de sloop/nieuwbouw-woningbouwprojecten voort, en verkennen de opgave voor Selwerd West; • Aanleg warmtenet in Selwerd Oost en we starten met de verkenning voor Selwerd West; • Met behulp van het Volkshuisvestingsfonds verduurzamen we circa 35 particuliere woningen in Selwerd Oost.
<ul style="list-style-type: none"> • In 2028 biedt het vele groen en water in en om de wijk een aantrekkelijke omgeving voor mensen om in te bewegen, sporten, ontmoeten en recreëren. Er zijn veel mogelijkheden voor actieve recreatie binnen de buurtjes. Het aantal verkeersongevallen en geweldsdelicten is gehalveerd. 	<ul style="list-style-type: none"> • We zetten de herinrichting van straten voort; • In 2025 wordt de grote speel- en chillplek in de wijk bij het Sparreveld opgeleverd; • Samen met bewoners richting we twee binnenpleintjes opnieuw in, en starten we met het proces voor het derde en vierde binnenplein.
<ul style="list-style-type: none"> • In 2028 is het percentage bewoners van Selwerd dat actief deelneemt aan de samenleving vergelijkbaar met het percentage in andere wijken van de gemeente. Meer bewoners hebben betaald of onbetaald werk, volgen een opleiding en dragen bij aan het samenleven in hun wijk. Het wijkbedrijf, sociaal-culturele accommodaties en andere initiatieven van bewoners spelen hierbij een hoofdrol. 	<ul style="list-style-type: none"> • We continueren Wijkbedrijf Selwerd; • We gaan door met de Volkshortus en de inzet van de cultuurcoach in de wijk; • Continueren van de inzet van community building met ABCD in Selwerd Oost.

Haren

Wijken en dorpen

Haren West, Haren Oosterhaar, Onnen, Noordlaren en Glimmen.

Relevante ontwikkelingen

De vier dorpen binnen Haren hebben elk hun eigen identiteit, van oorsprong agrarisch maar nu ook aantrekkelijk voor forenzen. Belangrijke thema's waar we aan werken zijn onder andere de transitie van het landelijk gebied, gezond ouder worden, behoud van leefbaarheid in de dorpen en een betrouwbare overheid. Hoewel veel inwoners tevreden zijn moeten we aandacht houden voor de ruimtelijke vraagstukken die samen komen met sociale uitdagingen. Deze zijn vooral gericht op duurzame ontwikkeling en leefkwaliteit.

Het toenemende aantal ouderen zorgt voor andere woningbehoefte en meer druk op zorg en welzijn. Ook is extra aandacht nodig voor jongeren met onderwijs- en gezondheidsproblemen. Wij werken samen met inwoners en organisaties om ontmoeting en participatie mogelijk te maken. Centraal staat leefkwaliteit met aandacht voor verkeersveiligheid, groene openbare ruimte, en een passend woonaanbod. Er wordt gewerkt aan een onderscheidend winkelaanbod en duurzame ontmoetingsplekken. Er is weinig vertrouwen in het lokale bestuur. Dit vraagt van ons permanente aandacht door intensief samen te werken met de gemeenschap.

In 2024 is gestart met de woonvisies voor kleine dorpen en krijgen de projecten Raadhuisplein-Haderaplein en Toekomstvisie Hortus-Biotoop verder vorm. In het kader van Gronings model voor wijk- en dorpsdemocratie hebben de drie dorpen Onnen, Glimmen en Noordlaren onderling en met de gemeente een stap gezet in het kennisdelen en samenwerken. In Haren is een nieuwe bewonersorganisatie opgericht: de dorpsraad.

Meer is te vinden in de [gebiedsagenda Haren '24-'27](#).

Resultaten en activiteiten

Wat willen we bereiken (resultaten)	Wat gaan we daarvoor doen (activiteiten)
<ul style="list-style-type: none">Wij stimuleren en dragen bij aan initiatieven voor een toekomst- en klimaatbestendig, gezond en duurzaam ingericht landelijk gebied. Met perspectief voor landbouw-, natuur en andere gebruikers.	<ul style="list-style-type: none">We ondersteunen duurzame bewonersinitiatieven van de verschillende werkgroepen in de dorpen Glimmen, Onnen en Noordlaren.We zijn actief betrokken bij het vervolg van de aanpak Gorecht.We adviseren en dragen bij aan het opstellen van een gebiedsvisie Haren Noord (de Vork).
<ul style="list-style-type: none">We hebben met gebiedsontwikkelingen zoals de Hortus, de Biotoop, het Raadhuisplein en Haderaplein en de inrichting van Haren-Noord, scherp oog voor het landelijk karakter van het gebied.	<ul style="list-style-type: none">We zorgen voor een goede betrokkenheid van de inwoners en ondernemers bij deze gebiedsontwikkelingen.
<ul style="list-style-type: none">We vinden het belangrijk dat inwoners zo lang mogelijk zelfstandig kunnen blijven wonen en stimuleren en faciliteren initiatieven die dit mogelijk maken.	<ul style="list-style-type: none">Voor Glimmen, Onnen en Noordlaren werken we aan de ontwikkelstrategie: Wonen in de kleine kernen (zie deelprogramma Wonen)Wij faciliteren het woon-, zorg en welzijnsinitiatief in Glimmen.We faciliteren 't Clockhuysplein als een ontmoetingsplek door en voor ouderen.
<ul style="list-style-type: none">Voor jongeren zorgen we voor een goed voorzieningenpakket en ontmoetingsplekken en	<ul style="list-style-type: none">We zorgen samen met WIJ dat de jeugdsoos 'The Hangout' een extra dagdeel open kan zijn.

<p>daar waar nodig een goed vangnet. Zodat zij in Haren de kans krijgen om positief en gezond op te groeien.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Samen met betrokken partners gaan we het 'Open Atelier' inrichten. • Wij besteden samen met jongerenwerk (WIJ), BOA's, politie en scholen aandacht aan negatieve effecten van middelengebruik.
<ul style="list-style-type: none"> • We hebben bijzondere aandacht voor het individu of groepen die om mee te kunnen doen soms extra hulp of ondersteuning nodig hebben. Hierbij werken we nauw samen met partners, zoals WIJ, GON en Woonborg. 	<ul style="list-style-type: none"> • De stratenaanpak samen met Woonborg en WIJ geven we in Glimmen een vervolg, in Oosterhaar starten we dit op. • We stimuleren en dragen bij aan de activiteiten van onder anderen het: jongerenwerk, het kinderfestival en het timmerdorp. • We realiseren drie basisbanen bij onze voorzieningen in de dorpen.
<ul style="list-style-type: none"> • We zetten in op het handhaven van de leefbaarheid in de dorpen, met aandacht voor een groene, schone en veilige openbare ruimte. Daar waar mogelijk zetten we in op verbetering. Hierbij houden we rekening met de eigenheid van de vier dorpen en stimuleren en maken zoveel mogelijk gebruik van de dorpskracht en het organiserend vermogen van de inwoners. 	<ul style="list-style-type: none"> • We ondersteunen dorpsinitiatieven zoals tuindagen, moestuinprojecten, speelplekjes opruimdagen en sport- en cultuurevenementen die bijdragen aan een vergroting van de leefbaarheid. • We vergroenen het Anjerplein; • De uitvoering van het Skatepark de Mikkelfhorst en beweegplek Glimmen wordt afgerond.
<ul style="list-style-type: none"> • We creëren veilige verkeerssituaties, waarbij verschillende verkeersstromen zo goed mogelijk de ruimte krijgen en de bereikbaarheid van het gebied op peil blijft. 	<ul style="list-style-type: none"> • We starten met de uitvoering van de verkeersplannen van Glimmen en Noordlaren; • Het opstellen van een verkeersplan voor Onnen, de Dilgtweg en de Meerweg ronden we af; • Aandachtsgebieden die ondernemers aandragen worden onderzocht en waar nodig, verbeterd.
<ul style="list-style-type: none"> • We zetten, samen met ondernemers, in op het behoud van een onderscheidend winkelaanbod met een aantrekkelijk en duurzaam ontmoetingshart in Haren. 	<ul style="list-style-type: none"> • We onderhouden nauw contact met de bedrijvenverenigingen en winkeliersverenigingen; • We dragen bij aan de activiteitenagenda van de bedrijvenvereniging voor activiteiten zoals de intocht van Sinterklaas, de viering van Koningsdag en de fietstocht Haren-Haren; • Samen met bedrijfsmakelaars en ondernemers zetten we in op een divers winkelaanbod in het centrum van het dorp Haren.
<ul style="list-style-type: none"> • We zijn een herkenbaar aanspreekpunt en bieden ondersteuning voor inwoners. 	<ul style="list-style-type: none"> • We zetten de Groene Parel voort. Daarbij ronden we ingezette trajecten af en pakken nieuwe ideeën en initiatieven op. Zoals bijvoorbeeld de oprichting van de nieuwe Dorpsraad Haren. • Met alle bewonersverenigingen en -initiatieven zijn we minimaal twee keer per jaar in gesprek en stimuleren hen gezamenlijk vraagstukken op te pakken. • In Maarwold geven we samen met WIJ en de bewoners een vervolg aan het organiseren van een wijkplatform.
<ul style="list-style-type: none"> • We blijven investeren in samenspraak en samenwerking met onze inwoners. Met de dorpsagenda's brengen we vraagstukken, opgaven en zorgen in beeld. Deze worden opgenomen in de gebiedsagenda. Hiermee versterken we de betrokkenheid van inwoners bij hun leefomgeving. 	<ul style="list-style-type: none"> • In het kader van het Gronings Model voor wijk- en dorpsdemocratie geven we met de inwoners van de dorpen Onnen, Glimmen en Noordlaren vorm aan samenspraak en zeggenschap door kennis en ervaringen uit te wisselen en gezamenlijk thema's sessies te organiseren. • We stellen jaarlijks met de dorpen de dorpsagenda's op en voeren uit.

Ten Boer

Dorpen

Ten Boer, Garmerwolde, Thesinge, Sint Annen, Lellens, Winneweer, Ten Post, Wittewierum, Woltersum

Relevante ontwikkelingen

Het gebied Ten Boer onderscheidt zich van het stedelijk gebied van de gemeente Groningen. Met een grondoppervlak dat een kwart van het totaal omvat, is het een overwegend landelijk gebied met meer dan de helft van de agrariërs in onze gemeente en negen unieke dorpen. De impact van landbouwtransities is hier dan ook het grootst. De aanwezigheid van aardbevingsproblematiek is de rode draad die alle handelen in het gebied beïnvloedt en bij de inwoners en ondernemers veel schade heeft aangebracht. Oneerlijke afhandeling van schade- en versterkingsprocessen leidt tot ongelijkheid en frustratie, wat de onderlinge samenhang en het vertrouwen in de overheid schaadt. De ambitie is om de leefbaarheid te herstellen en het vertrouwen in de overheid en de gemeenschap te herstellen naar het niveau van vóór de aardbevingsproblematiek. Belangrijke uitdagingen zijn de vergrijzing, het behoud en verbeteren van voorzieningen en het bevorderen van leefbaarheid.

Het gebiedsteam werkt nauw samen met de aardbevingscoaches en het programma Versterken en Vernieuwen om bewoners ondersteuning en hulp te bieden in dit traject. Wij willen dat bewoners en ondernemers zich weer veilig voelen in hun leef- en werkomgeving. Het gebied krijgt steun van het Nationaal Programma Groningen, gericht op het behouden en verbeteren van de leefkwaliteit. In Nij Begun, het maatregelenpakket voor de hele provincie, zien we voor het gebied Ten Boer twee belangrijke onderdelen. 'Herstel van Groningen' is gericht op herstel van de schade en het herstel van vertrouwen. De sociale en economische agenda, maatregel 34 en 35 van Nij Begun, moet perspectief geven voor de toekomst van het gebied. Wij werken in 2025 samen met de inwoners aan de invulling voor dit nieuwe begin in Ten Boer en de projecten die hieruit voort zullen komen.

Naast de gaswinningsproblematiek, is verkeersonveiligheid een groot thema in het gebied. Wij gaan met bewoners verder onderzoeken hoe we problemen rondom dit thema kunnen oplossen. Met financiering vanuit het lokaal programma Groningen bij Nationaal Programma Groningen zijn we gestart met de uitvoeringsfase van het biodiversiteitsprogramma Bloeiend Perspectief. Binnen dit programma is er ruimte voor meer groen in het gebied, met een essentiële en expliciete link naar de landbouwtransitie en de versterking van de arbeidsmarkt. Één van de speerpunten is met agrariërs samen te werken aan een duurzame toekomst op basis van gemeenschappelijke doelen en wederzijds vertrouwen.

Meer is te vinden in de [gebiedsagenda Ten Boer '24-'27](#).

Resultaten en activiteiten

Wat willen we bereiken (resultaten)	Wat gaan we daarvoor doen (activiteiten)
<ul style="list-style-type: none">• We vergroten de zeggenschap van bewoners en ondernemers over de eigen leefomgeving. We bouwen aan het vertrouwen in de (lokale) overheid en aan vertrouwen vanuit de (lokale) overheid in bewoners en aan het vertrouwen tussen bewoners onderling. Zodat perspectief voor de problemen in het gebied ontstaat.	<ul style="list-style-type: none">• Samen met bewoners en ondernemers zorgen we voor input voor projecten van het programma Nij Begun;• We actualiseren de dorpsagenda's;• We zorgen voor meer bekend van de 'Stem van Ten Boer'.
<ul style="list-style-type: none">• We willen dat het versterkingsproces op tempo komt en in goede banen wordt geleid, door meer regie vanuit de (lokale) overheid.	<ul style="list-style-type: none">• We zorgen voor een goede samenwerking met en ondersteuning van het programma Versterken en Vernieuwen; en begeleiden de aardbevingscoaches;

	<ul style="list-style-type: none"> • We starten met de pilot gebiedsgerichte aanpak aardbevingen Ten Boer West. Een innovatieve aanpak waar we samen met NCG en IMG optrekken.
<ul style="list-style-type: none"> • We brengen de leefbaarheid in het gebied en de dorpen op het niveau van vóór de aardbevingen, waarbij we rekening houden met de gekoesterde eigenheid van de negen dorpen. Door vrijwillige inzet te ondersteunen en voorzieningen in stand te houden versterken we de sociale basis. 	<ul style="list-style-type: none"> • We geven uitvoering aan de dorpsagenda's; • We bieden actieve ondersteuning voor voorzieningen en initiatieven in de dorpen.
<ul style="list-style-type: none"> • We bieden ruimte aan goede en breed gedragen woningbouwinitiatieven, passend bij de vraag, schaal en uitstraling van de dorpen, zodat jongeren en ouderen in hun dorp kunnen blijven wonen. 	<ul style="list-style-type: none"> • We werken het ontwikkelprogramma woningbouw in kleine kernen verder uit (zie deelprogramma Wonen).
<ul style="list-style-type: none"> • We hebben aandacht voor het landelijke karakter en beleving van het gebied en hoe dit zich verhoudt tot de landbouwtransitie, door het vergroten van biodiversiteit, bij te dragen aan natuurontwikkeling en het stimuleren van recreatie. 	<ul style="list-style-type: none"> • We starten met de uitvoering van veertien projecten van het programma Bloeiend Perspectief.
<ul style="list-style-type: none"> • We creëren een veilige verkeerssituatie, waarbij de verschillende verkeersstromen zo goed mogelijk de ruimte krijgen en de bereikbaarheid van het gebied op peil blijft. 	<ul style="list-style-type: none"> • We onderzoeken mogelijkheden naar een rondweg voor Ten Boer; • (Kleine) verkeersknelpunten worden waar mogelijk opgelost; • Onderzoek naar opties deelmobiliteit en andere duurzame vervoeroplossingen in het gebied.
<ul style="list-style-type: none"> • We dragen bij aan draagvlak voor de landbouwtransitie door met agrariërs in gesprek te zijn. 	<ul style="list-style-type: none"> • We faciliteren de gesprekken met agrariërs in het gebied; • Uitvoeren van het programma Bloeiend Perspectief.

Relevante beleidsnota's

[Gronings model voor wijk- en dorpsdemocratie](#)
[Actualisatie Bestemming Binnenstad 2021](#)
[Lokaal Programmaplan Nationaal Programma Groningen](#)
[Uitvoeringsprogramma 2024-2027 NPLV Groningen-Noord](#)
[Uitvoeringsprogramma Mooie Wijken 2023](#)
[Uitvoeringsprogramma Wijkdeal De Wijert 2023](#)
[Uitvoeringsprogramma Sunny Selwerd 2023](#)
[Uitvoeringsprogramma Beijum Bruist 2023](#)
[Wijkvernieuwingsplan Lewenborg](#)
[Agenda Landelijk Gebied 2024](#)
[Economische Agenda 2023](#)
[Nota zandwegen 2024](#)
[De sociale basis in Groningen](#)
[Nota Sociaal culturele accommodaties](#)
[Omgevingsvisie 'The Next City'](#)
[Groenplan Groningen Vitamine G](#)

Paragraaf 2: Klimaat

Inleiding

Vanaf deze begroting hebben we onze paragraaf duurzaamheid omgevormd tot een Klimaatparagraaf. Dit om meer inzicht te bieden in de voortgang van onze klimaatdoelen en de wijze waarop de gemeente Groningen de voortgang van haar gestelde doelen monitort en rapporteert. Ook tijdens het begrotingsdebat 2024 stelde de gemeenteraad hier vragen over.

Het meest recente [Global Resources Outlook 2024](#), van het milieuprogramma van de Verenigde Naties (UNEP) bevestigt nog maar eens dat energie, mobiliteit, voedsel en de gebouwde omgeving dé vier sectoren zijn waar overheden maximaal op moeten inzetten om een volhoudbare manier van leven op onze planeet voor elkaar te krijgen. In deze klimaatparagraaf geven we aan welke activiteiten we ondernemen om onze bijdrage hierin te leveren. Energie en (duurzame) mobiliteit hebben in deze klimaatparagraaf hun eigen hoofdstuk. De gebouwde omgeving en voedsel komen beide terug in het hoofdstuk circulariteit.

De klimaatparagraaf biedt meer dan enkel een cijfermatig inzicht in de CO₂-uitstoot van de gemeente. Het is een samenstel van onze instrumenten ten bate van effectief klimaatbeleid voor behoeve van een leefbare gemeente voor Groningers. Door het zetten van deze eerste stap wordt toegewerkt naar een situatie waarbij we meer inzicht geven in de voortgang van de klimaatdoelen, door de aanwezige doelen en voortgang uit rapportages te bundelen tot een overzichtelijk geheel.

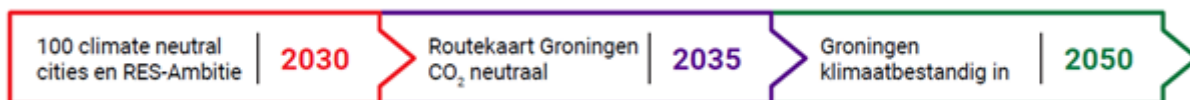
Leeswijzer

De paragraaf bestaat uit de grote thema's die samen het duurzaamheidsbeleid in de gemeente vormen. We hebben al onze doelen teruggebracht in de onderwerpen klimaatmitigatie en klimaatadaptatie. De paragraaf biedt een overzicht van deze doelen. De middelen die hiervoor beschikbaar zijn verantwoorden we in de 4 programma's, waar ook de activiteiten worden omschreven. Deze paragraaf is een dwarsdoorsnede van het klimaatbeleid in de 4 programma's. We verwijzen in deze paragraaf ook naar de relevante stukken (beleid, collegebrieven en de CO₂-monitor) die onderdeel zijn van ons beleid op klimaatadaptatie en klimaatmitigatie.

Wanneer we spreken over klimaatmitigatie bedoelen we de activiteiten die een verhoging van de globale temperatuur moeten verminderen. Het wordt gemeten in uitstoot van GHG (Green House Gases), meestal in kTon CO₂ equivalent. Gekeken wordt naar reductie in percentage ten opzichte van 1990. Het jaar 1990 fungeert als het referentiejaar voor de te behalen klimaatdoelen. Onder deze activiteiten valt het energieprogramma, maar ook stukken mobiliteit, bedrijfsvoering, landbouw, industrie en circulariteit.

Het andere deel is klimaat adaptatie: alles wat we moeten doen om voorbereid te zijn op een veranderend klimaat: zeespiegelstijging, meer of minder neerslag, extremere temperaturen en extreme windsnelheden.

Onderstaand overzicht biedt inzicht in grote doelen die we nastreven, vormgegeven in een tijdlijn:

Klimaatmitigatie

Routekaart Groningen CO2 neutraal

Routekaart duurzaamheid Groningen (Routekaart Groningen CO2 -neutraal 2035)

Groningen heeft de ambitie om CO₂-neutraal te zijn, en daarbij streven we naar 2035. Al sinds 2011 is dit een belangrijk doel van de gemeente Groningen. Daarmee zijn wij nog ambitieuzer dan het Rijk. We willen onze verantwoordelijkheid nemen en niet wachten op anderen.

Een CO₂-neutrale gemeente in 2035 betekent dat we dan fors energie besparen en alleen 100% hernieuwbare energie gebruiken. Deze hernieuwbare energie willen we zoveel mogelijk in onze eigen gemeente opwekken. We gaan uit van 1/3 besparing van energie (t.o.v. 2018), 1/3 eigen opwek van energie en 1/3 import van energie. In oktober 2024 heeft uw raad een brief ontvangen over de update van de Routekaart Groningen CO₂ neutraal 2035.

De Routekaart beschouwen we als een stip op de horizon en verbindt het heden met de gewenste toekomst. Het eindbeeld is niet in beton gegoten. Externe factoren, zoals voortschrijdend inzicht, veranderingen van nationaal beleid en technische vooruitgang, zullen leiden tot aanpassingen in het eindbeeld.

Regionale energiestrategie (RES)

De RES-ambitie is gesteld op ten minste 6,4TWh per jaar vanaf 2030. De RES 2.0 is in 2023 opgeleverd en vastgesteld en betrof een voortgangsrapportage; een groot deel van de RES-ambitie is inmiddels gerealiseerd of staat in de startblokken. De RES-ambitie van 6,4 TWh per jaar vanaf 2030 lijkt daarmee haalbaar. Het gemeentelijk aandeel hierin is 0,5 TWh. In 2025 werken we mee aan de RES 3.0.

100 climate neutral en smart cities

De gemeente Groningen is één van de honderd Europese steden die zijn aangewezen door de Europese Unie om in 2030 klimaatneutraal te zijn. De Europese Commissie erkent hiermee de vooruitstrevende positie van Groningen op het gebied van energietransitie, duurzame mobiliteit en groenbeleid. De missie van de EU is om Europa groener, gezonder, inclusiever en veerkrachtiger te maken. Samen met de andere deelnemende Nederlandse steden (Utrecht, Eindhoven & Helmond, Rotterdam, Amsterdam en Den Haag) en het ministerie EZK trekken we op om als Europese koplopers met Europese (financiële) steun de warmtetransitie te kunnen versnellen. In 2025 continueren we deze inzet.

Voortgang CO2 uitstoot

Voortgang reductie CO2 uitstoot

Elk jaar maken we een CO₂ monitor om zo inzicht te krijgen in de voortgang van onze doelen. Dit doen we wanneer nieuwe data is gepubliceerd, dit is meestal aan het einde van het jaar. Het peiljaar voor de CO₂-uitstoot is 2021, recentere cijfers zijn nog niet beschikbaar.

2021

De uitstoot van alle broeikasgassen in de gemeente Groningen bedroeg in 1990 1.980 kton CO₂eqv. In de gemeente Groningen is de uitstoot van alle broeikasgassen geleidelijk afgenomen sinds 1990. Procentueel is de uitstoot in de periode 1990-2021 afgenomen met 33,3%. Nationaal bedroeg de reductie van alle broeikasgassen 24,7%. De Gemeente Groningen doet het zeer goed ten opzichte van het nationaal gemiddelde.

De meeste uitstoot vindt plaats binnen de sectoren elektriciteit en gebouwde omgeving, met beide een aandeel van 24%. Daarna volgen de industrie en mobiliteit, met beide een aandeel van 21% van de uitstoot. Landbouw en landgebruik dragen respectievelijk 8% en 3% bij aan de totale uitstoot.

Prognose 2030

Wij verwachten dat in de gemeente Groningen de uitstoot van alle broeikasgassen in 2030 met 60% afneemt ten opzichte van 1990. Om deze reductie daadwerkelijk te realiseren dient de uitstoot met 525 kton CO_{2eqv} af te nemen t.o.v. 2021, dit is een afname bijna zo groot als de reductie gerealiseerd sinds 1990.

De uitstoot in de gemeente Groningen in 2021 vormt het vertrekpunt voor deze prognose. De ontwikkeling in de uitstoot is gebaseerd op enerzijds de meest recente landelijke en Europese (klimaat)plannen en ontwikkelingen, en anderzijds de bijdrage van lokale beleidsinitiatieven van de gemeente en projecten binnen de gemeente. Nationaal bedraagt de verwachte reductie in uitstoot 46% tot 57% in 2030 (volgens de Planbureau Leefomgeving (PBL) Klimaat- en energieverkenning (KEV) 2023, deel 1). Wij hanteren het gemiddelde hiervan (51,5%) als richtwaarde.

In 2030 bedraagt het aandeel van de gebouwde omgeving 31%. De uitstoot van de industrie heeft dan een aandeel van 23%. Mobiliteit kent een aandeel van 20%. Elektriciteit, landbouw en landgebruik dragen respectievelijk (netto) voor 13%, 10% en 3% bij aan alle emissies. Tabel 1 geeft de procentuele reductie in uitstoot van alle broeikasgassen ten opzichte van 1990 voor zowel 2021 als 2030.

Om deze reductie van 60% te realiseren is aangenomen dat het huidige nationale en het gemeentelijk klimaatbeleid en de daarbij behorende projecten en plannen de komende jaren ook daadwerkelijk uitgevoerd worden. Dit vergt een aanzienlijke inspanning van de gemeente Groningen en van andere partijen. De gemeente is daardoor ook afhankelijk van de verschillende partijen. De mate van invloed op de CO₂ uitstoot van de gemeente Groningen is in grafiek 2 te zien. Uiteindelijk kan alleen een samenspel tussen inwoners, bedrijven en de verschillende overheden de gemeente Groningen bewegen naar een CO₂-neutraal 2035.

Trendprognose 2035

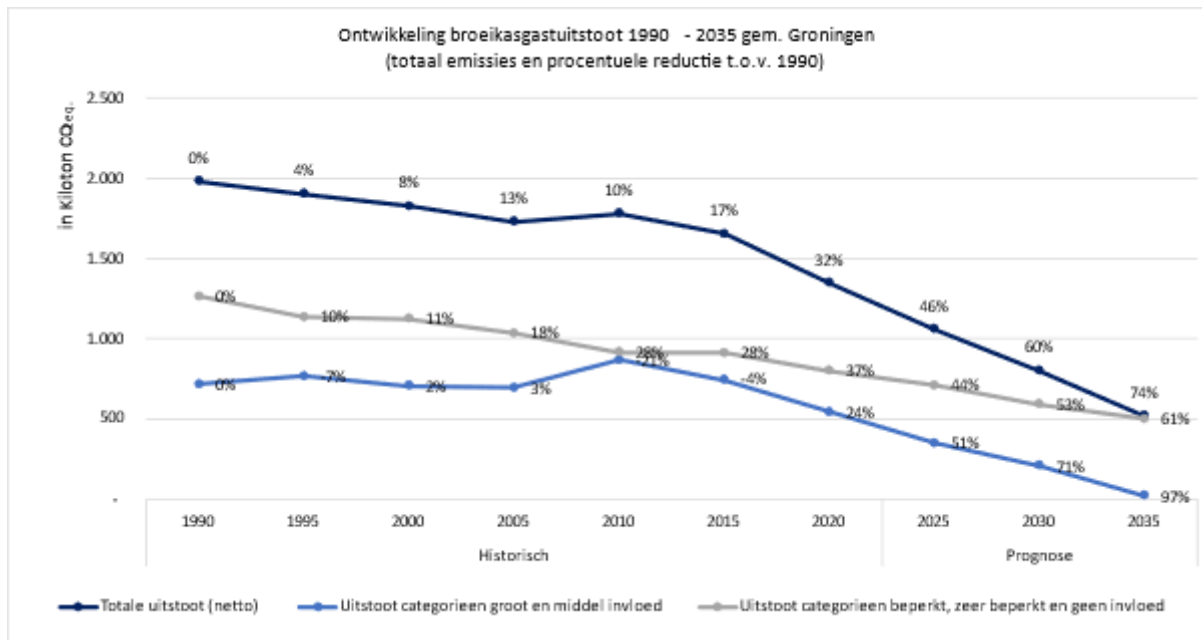
De gemeente Groningen heeft een klimaatdoelstelling voor 2035. Om dit inzichtelijk te krijgen is een beleidsarme prognose uitgevoerd die doorloopt tot 2035. Dit is een trendprognose op basis van de resultaten in de periode 2010 – 2030 en geeft een ruwe inschatting van de emissiereductie indien het huidige transitie tempo aangehouden blijft (dit is dus zowel een gelijkblijvend transitietempo op lokaal, nationaal en Europees niveau). Uit de trendanalyse blijkt dat de gemeente Groningen op weg is om een reductie te realiseren van 74% ten opzichte van 1990. De restemissies (om tot nul CO₂-uitstoot te komen) bedragen dan in de gemeente Groningen circa 520 kton CO_{2eqv}.

Tabel 1 – Reductie broeikasgasuitstoot in kton en procentueel t.o.v. 1990 per sector en totaal

Jaar/ sector	Industrie	Elektriciteit	Mobiliteit	Gebouwde omgeving	Land- bouw	Land- gebruik	Totaal
1990 (in kton)	670	445	310	400	115	40	1.980
2021 (in kton)	275	330	270	310	100	35	1.320
2030 (in kton)	185	100	160	245	80	25	800
2035 (in kton)	145	-50 ¹⁾	155	170	80	23	520
2021 (%)	59%	26%	13%	22%	13%	18%	33%
2030 (%)	72%	77%	49%	38%	30%	41%	60%
2035 (%)	78%	111%	51%	58%	31%	44%	74%

¹⁾ De gemeente kan bij verdere ontwikkeling duurzame opwek van elektriciteit en warmte netto negatieve emissies realiseren. Dit betekent niet dat ze elk uur van het jaar 100% duurzaam is, dit hangt af van andere ontwikkelingen en bijvoorbeeld de uitwerking van de ambitie fossielvrije elektriciteitssector 2035.

Grafiek 2 – Mate van invloed gemeente Groningen op de CO2-uitstoot in de gemeente

Hernieuwbare energie

Hernieuwbare energie

Om ons doel van CO2 neutraal te bereiken is het nodig dat we een groot deel van ons eigen energiegebruik zelf opwekken. Het gaat hierbij om elektriciteit uit zon en wind, waterstofgas, groen gas en duurzame warmte.

Zon

In de 'Routekaart Groningen CO2-neutraal 2035 (2018)' is doorgerekend en vastgesteld dat in 2035 60% van lokaal duurzaam opgewekte energie van de zon afkomstig is. Uitgaande van de beleidskaders zonneparken en zon op daken is met 950 MWp geïnstalleerd vermogen in 2035, zonne-energie de grootste hernieuwbare elektrische energiebron binnen onze gemeente. Wij werken vanuit het principe van De Zonneladder; de potentie van de daken moet ten volle benut worden. Van de opgave kan naar verwachting 450 MWp op daken en boven parkeerplaatsen (zonnecarports) worden gerealiseerd (ongeveer 1 miljoen zonnepanelen). De resterende 500 MWp (1,1 miljoen zonnepanelen) realiseren we in zonneparken.

Wind

Onze huidige doelstelling op windenergie is om 36MW opgesteld vermogen aan windenergie te realiseren binnen de gemeente Groningen tegen 2035. Het huidige windbeleid is erop gericht om grootschalige windenergie binnen de gemeente Groningen te faciliteren en heeft tot heden één zoekgebied nabij Roodehaan aangewezen. Grootschalige energieprojecten, zoals windparken, zal de gemeente zelf realiseren, met de mogelijkheid voor de lokale omgeving om hierin te participeren. Beoogd Windpark Roodehaan biedt ruimte voor ongeveer 15MW aan opgesteld vermogen. Dat maakt dat er naast Windpark Roodehaan noodzaak is voor nog een zoekgebied windenergie met vergelijkbare omvang. Daartoe zal op termijn een beleidsmatige herijking op het windbeleid nodig zijn, met daarbij de aanwijzing van nieuw(e) zoekgebied(en).

Transport elektriciteit (netcongestie)

Het Nederlandse elektriciteitsnet piept en kraakt. Kort gezegd hebben we te maken met 2 type problemen:

- Invoedingscongestie: de beperkte mogelijkheid om stroom aan het net (terug) te leveren. Dit probleem komt door de enorme aanwas van wind- en zonne-energie;

- Afnamecongestie: de beperkte mogelijkheid om stroom van het net af te halen voor verbruik. Dit probleem komt met name door de toenemende elektrificering, zoals elektrisch rijden en de aanschaf van warmtepompen.

Taskforce netcongestie

Op 1 mei hebben wij de taskforce netcongestie ingesteld met als opdracht: *maak inzichtelijk welke consequenties en risico's netwercongestie heeft voor de gemeente Groningen en wat (wegen naar) mogelijke oplossingsrichtingen zijn.*

We werken langs drie sporen (stand juni 2024):

- Bouwteam Netcongestie Groningen, met Enexis voor realisatie van 12 midden-spanningsstations en netverzwaring in de wijken;
- Scenario-ontwikkeling in de beleidsprogramma's en ontwikkel-BV's;
- Lobbystrategie richting EZK en TenneT voor prioritering regio Groningen op basis van Nij Begun.

Groningen Stroomt Door

Groningen Stroomt Door (verder: GSD) is een samenwerkingsverband tussen Enexis, Gemeente Groningen, Entrance en het Groninger Bedrijfsleven. GSD is opgericht om capaciteitsproblemen van het elektriciteitsnetwerk op bedrijventerreinen in de Gemeente Groningen te beperken. Dat gebeurt door in beeld te brengen hoeveel capaciteit bedrijven van het elektriciteitsnet gebruiken. Door samen piekmomenten in aanlevering (terugleveren) en afname van stroom te (her)kennen en vraag en aanbod af te stemmen, kan de capaciteit van het net beter worden benut. In eerste instantie op bedrijventerrein Westpoort tijdens de pilot.

Waterstof en groen gas

Als Hydrogen Valley speelt de regio Groningen een sleutelrol in de toepassing van waterstof in mobiliteit, klimaattransitie en economische ontwikkeling. De gemeente Groningen is actief betrokken bij verschillende regionale, nationale en Europese waterstofprojecten en -initiatieven. Ook internationaal zijn we actief als lid van The World Energy Cities Partnership (WECP).

We streven ernaar om de productie van groen gas binnen onze gemeente te vergroten voor onze eigen ambitie, maar ook voor de landelijke doelstelling (Bijmengverplichting groen gas - vergroten productie van groen gas tot minimaal 20% van de totale hoeveelheid gas in ons gasnetwerk). We benutten de beschikbare biomassa in onze regio zo optimaal mogelijk, waarbij de waarde-piramide als leidraad dient. Groen gas wordt gemaakt uit biomassa. Hoogwaardige biomassa kun je beter inzetten voor voedsel van mens, dier of de productie van (bouw)materialen. De meest geschikte laagwaardige biomassastromen in onze gemeente worden al gebruikt voor de productie van biogas (GFT en zuiveringsslib van RWZI's). Voor ons landelijk gebied kijken we naar mogelijkheden zoals (mono)vergisting van mest.

Duurzame Warmte

Om de gebouwde omgeving te verwarmen maken we voor een deel gebruik van duurzame warmte. We willen uiteindelijk hier 50.000 WEQ mee verwarmen. Daar waar mogelijk maken we gebruik van collectieve systemen voor warmte. Het gaat nu om diverse WKO-systemen (warmte uit de ondergrond) als om voeding van het warmtenet in het Noordwesten van de stad (warmte uit zonthermie, restwarmte industrie, warmte uit oppervlaktewater en afvalwater). Voor individuele toepassingen wordt met een warmtepomp ook duurzame warmte uit de omgeving (ondiepe ondergrond, lucht of water) gehaald.

In 2025 wordt het eerste Warmteprogramma in concept uitgewerkt. Na inwerkingtreding van de Wet gemeentelijke instrumenten warmtetransitie (Wgiw) zal dit een verplicht programma worden onder de omgevingswet dat alle gemeenten moeten opleveren. Hierin schrijven we op hoe we de komende vijf jaar invulling geven aan de warmtetransitie. Samen met WarmteStad werken we toe naar de inwerkingtreding van de Wet collectieve warmte (Wcw) die in 2025 in werking kan treden (moet nog naar Eerste en Tweede Kamer). De Wcw en Wgiw zorgen voor nieuwe taken voor de gemeente in het aardgasvrij maken van de gebouwde omgeving en collectieve warmtesystemen.

Warmtestad

De ambitie is om in 2035 circa 28.000 woningequivalenten in Noordwest van warmte te voorzien met het warmtenet van WarmteStad. De aanleg van het warmtenet is daarmee een belangrijk instrument in de opgave van verduurzaming van de gebouwde omgeving. De meest recente ontwikkelingen zijn te vinden in het raadsvoorstel vervolginvestering warmtenet Noordwest fase 2a en verkenning 2b jun 2023 en raadsvoorstel warmteplan De Suikerzijde Groningen nov 2023.

Wat gaan we daarvoor doen (activiteiten)

Zon

- We gaan het beleid voor zon (zon op dak en zonneparken) updaten.
- In het Omgevingsplan leggen we vast dat zonnepanelen op daken bij nieuwbouw de standaard is.
- We maken via Groningen Werkt Slim afspraken met de bedrijvenverenigingen om alle geschikte bedrijfsdaken te voorzien van zonnepanelen en onderzoeken de wettelijke mogelijkheden om zonnepanelen op geschikte bedrijfsdaken eventueel een verplichtend karakter te geven.
- In navolging van P+R Reitdiep willen we de andere P&R's en grote parkeerplaatsen (deels) voorzien van zonnecarports.

Wind

- Het jaar 2025 zal wat betreft windenergie in het teken staan van de ontwikkeling van Windpark Roodehaan, in samenwerking met de lokale MEERdorpen energiecoöperatie. Het project wordt de komende jaren nader uitgewerkt richting vergunning en een investeringsbesluit. De inzet is om begin 2026 de benodigde vergunningen aan te kunnen vragen bij gemeente Groningen en provincie Groningen.

Transport elektriciteit (netcongestie)

Taskforce netcongestie

- De focus ligt op de verzwaring van het elektriciteitsnet. Dit doen we door te kijken hoe we als gemeente de netbeheerders zo goed mogelijk kunnen faciliteren. Onder andere door het zo snel mogelijk afgeven van vergunningen. Ook experimenteren we met innovatieve oplossingen hierbij valt denken aan energiehubs en innovatieve netwerken.

Groningen Stroomt Door

- Opschalen van de inzet van GSD op meerdere bedrijventerreinen.

Waterstof en groen gas

- We zetten in om Groningen nationaal en internationaal nog beter te positioneren als regio waar de waterstofeconomie kan en moet landen.
- Dat doen we door de waterstofketen aan te jagen middels pilotprojecten, door een waterstofcampus in Groningen op te tuigen en door onszelf actief te laten zien in binnen- en buitenland.
- We kijken samen met partners uit het Groen gas genootschap welke innovaties mogelijk zijn om de biomassaproductie in onze gemeente te verhogen.
- We werken samen met onze afvalverwerker Omrin, aan de voorbereiding van een biomassa-verwerkingsinstallatie op het terrein van ARCG. Deze installatie zal compost en groen gas produceren.

Duurzame Warmte

- We blijven op zoek naar aanvullingen en/of innovaties om ons warmtenet te voeden. Hierbij gaat de voorkeur uit naar lokale warmtebronnen maar blijven we tegelijkertijd de haalbaarheid van restwarmte uit de Eemshaven onderzoeken.

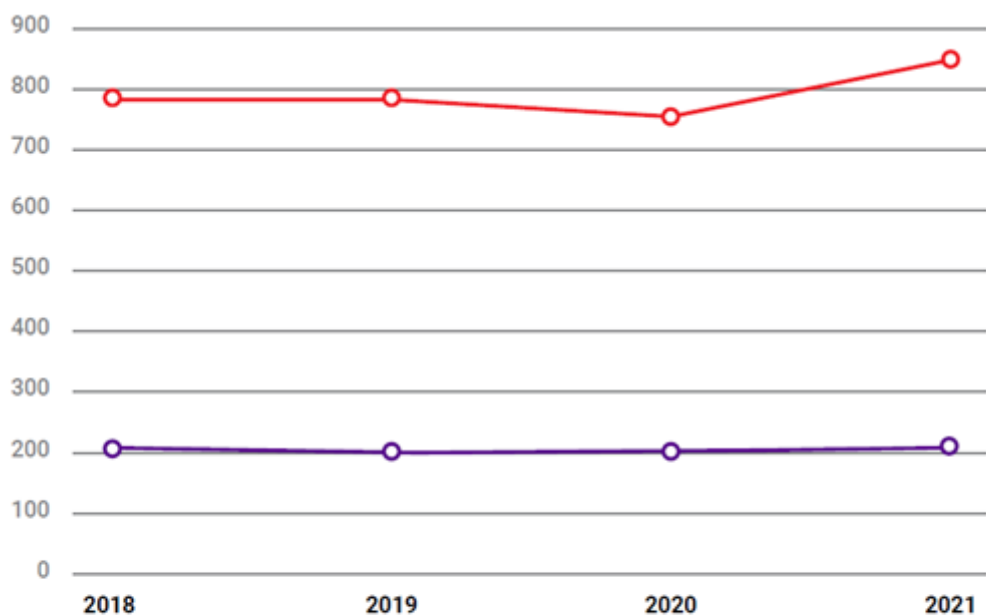
Warmtestad

- In 2025 verwacht WarmteStad 1330 nieuwe aansluitingen te realiseren. Grotendeels Noordwest fase 1. In Vinkhuizen wordt het warmtenet uitgebreid ten behoeve van het aansluiten van bezit van woningcorporaties. Daarnaast is er uitbreiding naar Kostverloren en sluiten we daar de reeds gecontracteerde aansluitingen aan op het warmtenet, waaronder het ketelhuis aan de Rembrandt van Rijnstraat.
- Naar verwachting zal in 2025, na toekenning Warmtenetten Investeringssubsidie (WIS), gestart worden met Noordwest (NW) fase 2a: verdichting van het warmtenet in Vinkhuizen, Kostverloren en/of Selwerd.
- Het streven is om in 2025 een voorstel voor een investeringsbesluit NW-fase 2b voor te kunnen leggen aan college en raad. Dit betreft de uitbreiding van NW met 12.000 WEq, bovenop de 5.000 WEq van NW-fase 2a. Begin 2025 zal WarmteStad de Just Transition Mechanism (JTM) -subsidie aanvragen bij de Europese Commissie. Bij een positief besluit zal het in de tweede helft van 2025 vooral voorbereidende werkzaamheden betreffen zoals engineering.
- In 2025 gaat (volgens de huidige planning) de Wet Collectie Warmte (Wcw) in werking. Dat heeft gevolgen voor de wettelijk toegestane tariefstelling. WarmteStad zal conform de Wcw een begin maken met een meer op kosten gebaseerde tariefstelling. De korting op het vastrecht neemt toe in de afgelopen paar jaar, doordat de indexatie niet gelijkloopt met het stijgen van het maximale vastrecht. Dit wil WarmteStad repareren en gaat hierover in gesprek met de woningcorporaties, zodat er een evenwichtig tarief vastgesteld kan worden voor het vastrecht.
- In 2025 worden de eerste woningen gebouwd in het ontwikkelgebied Suikerzijde. WarmteStad zal parallel daaraan de WKO-infrastructuur en aansluitingen realiseren.

Warmtetransitie Gebouwde Omgeving

Warmtetransitie Gebouwde omgeving

Onder de gebouwde omgeving verstaan we alle woningen, kantoren en (niet-industriële) bedrijven, waaronder ook maatschappelijk vastgoed. Om aan de doelen van de 'Routekaart Groningen CO₂-neutraal 2035' te voldoen zetten we in op warmtetransitie gebouwde omgeving.

Aardgasverbruik gebouwde omgeving (m3)

Elektriciteitsverbruik gebouwde omgeving (miljoen kWh)

Effect indicator(en)	2018	2019	2020	2021
Aardgasverbruik gebouwde omgeving (m3)	211	203	200	208
Elektriciteitsverbruik gebouwde omgeving (miljoen kWh)	788	787	759	849

Toelichting

Indicator en (eventueel) nadere toelichting:

Aardgasverbruik gebouwde omgeving (m3)

Toelichting: bij de sector gebouwde omgeving gaat het om het aardgasverbruik van de huishoudens en de dienstensector.

Elektriciteitsverbruik gebouwde omgeving (miljoen kWh)

Toelichting: bij de sector gebouwde omgeving gaat het om het elektriciteitsverbruik van de huishoudens en de dienstensector.

Wijkenergieaanpak

De gemeente Groningen werkt volop aan de warmtetransitie met als einddoel een comfortabel en betaalbaar warm huis zonder aardgas. Dat betekent isoleren en een andere manier van verwarmen. Één van de aanpakken die we hiervoor inzetten is de wijkenergieaanpak. Dit houdt in dat een wijk geheel verduurzaamd wordt op energiegebied. Dit zou ook aardgasvrij-ready kunnen zijn in wijken waar in de toekomst een warmtenet komt. In het geval van aardgasvrij wordt er ook een warmtenet aangelegd, naast het isoleren van alle gebouwen. In die wijken (Noordwest) spreken we van een integrale wijkenergieaanpak.

Proeftuin Paddepoel/Selwerd

In deze proeftuin loopt momenteel het project Selwerd-Zuid. In 2025 worden de laatste deelnemers aangesloten en wordt het project geëvalueerd. Samen met de geleerde lessen uit De Larix, verwachten we een aanpak te hebben om ook grondgebonden (koop)woningen op een warmtenet aan te kunnen sluiten.

Proeftuin De Wijert

In deze proeftuin staan met name de VvE's centraal. Van de 17 VvE's in het gebied volgen momenteel 15 de klantreis tot verduurzaming. Naar verwachting zullen in 2025 4 van deze VvE's van start gaan met de daadwerkelijke uitvoering. Deze proeftuin vormt de basis voor de verdere doorontwikkeling van onze aanpakken om VvE's te helpen verduurzamen.

We blijven uw raad jaarlijks informeren over de stand van zaken en voortgang van de wijkenergieaanpak.

Aanpak Eerlijke Energietransitie en Fonds Energietransitie

Sinds 2022 werken we aan een eerlijke energietransitie. Dit begon met de uitwerking van het Fonds Energietransitie (FET) als opdracht vanuit het coalitieakkoord. Eind 2023 is het Gemeentelijk Energie Bedrijf (GEB) opgericht. Daarnaast ontwikkelen we breder inzetbare (financiële)instrumenten en werkwijzen, om het voor iedere inwoner van onze gemeente mogelijk te maken zijn woning te verduurzamen. In [deze raadsbrief](#) is onlangs nog uitgebreid over de voortgang gerapporteerd.

We willen als gemeente een eerlijke energietransitie bevorderen. De uitvoering hiervan is complex. Met alleen financieringsmogelijkheden of subsidies beschikbaar stellen zijn we er nog niet. Het vraagt naast (financiële) instrumenten ook om een goede begeleiding en ondersteuning van de daadwerkelijke uitvoering van de werkzaamheden. Met de komst van de nieuwe subsidie vanuit maatregel 29, Nij Begun, is er noodzaak tot een planmatige, efficiënte benadering van de verschillende wijken in onze stad. Dit komt ook terug in het warmteprogramma van onze gemeente. We werken op dit moment aan een aantal verschillende aanpakken. Deze kennen gradaties van volledige ontzorging tot informeren via Duurzaam Groningen.

Fonds Energie Transitie (FET)

Er zijn inmiddels vele subsidiemogelijkheden en incidentele bijdragen vanuit het Rijk als het Nationaal Isolatie Programma (NIP) en het Volkshuisvestingsfonds beschikbaar voor verduurzaming. Daar komen begin 2025 de middelen vanuit Nij Begun bij; bedoeld om alle woningen in onze gemeente te verduurzamen naar de isolatiestandaard. Een eerste verkenning geeft aan dat meer dan 70.000 woningen nog niet aan deze standaard voldoet. Eventuele nettorendementen van toekomstige grote opwek projecten met zon en wind die de gemeente in eigen beheer gaat exploiteren zullen ook toegevoegd worden aan het FET.

We zorgen ervoor dat al deze middelen zo goed en efficiënt mogelijk worden ingezet met maximaal rendement voor de bewoners. Dit wordt gedaan door middel van pilots en door het ontwikkelen van nieuwe ondersteunende instrumenten en werkwijzen. Dit doen we in nauwe samenwerking met de wijkenergieaanpak en de wijkvernieuwing. Hierbij wordt gezocht naar een integrale aanpak waarbij de verduurzaming van woningen een bijdrage en accelerator kan zijn van andere doelstellingen. Niet alleen op het gebied van klimaat maar ook op sociaal maatschappelijk doelstellingen die we willen bereiken.

Door de ontwikkelde instrumenten en werkwijzen om (projectmatig) woningen te verduurzamen en inwoners te helpen bij het wegwerken van achterstallig kunnen we vanaf het moment dat de Nij Begun gelden beschikbaar komen vaart maken. We zorgen voor standaard projectplannen, faciliteren vanuit het FET met aanvullende financiële mogelijkheden en maken afspraken met aannemers via onze inkooporganisatie. Met een standaardwerkwijze willen we de grote opgave voortvarend aanpakken.

Transitie huishoudens

Gebiedsaanpak (isolatieaanpak)

Nij Begun maatregel 29

Woningeigenaren in de provincie Groningen en Noord-Drenthe kunnen vanaf het eerste kwartaal van 2025 subsidie aanvragen om hun woning te isoleren. Dit is een van de maatregelen van de overheid uit [Nij Begun](#) (maatregel 29). Voor de isolatieaanpak is 1,65 miljard euro beschikbaar.

Vanuit maatregel 29 kunnen alle woningeigenaren in de gemeente Groningen subsidie ontvangen voor het isoleren van de woningen tot aan de isolatiestandaard. De subsidie, 50% of 100%, is afhankelijk van het inkomen of het gebied. Hierbij wordt ook gekeken naar de koppelkansen met circulariteit bijvoorbeeld door het gebruik van lokaal biobased isolatiemateriaal.

Het isolatieprogramma Nij Begun wordt op moment van schrijven langs 4 programmalijnen verder uitgewerkt:

- a) de ontzorging en ondersteuningsaanpak inwoners;
- b) de subsidieregeling, de financieringsstromen en uitvoeringsmiddelen;
- c) de capaciteit in de markt en het opschalingspotentieel;
- d) de proef voor het combineren isoleren en versterken.

Lokale Aanpak Isolatie

Uitvoeren isolatieprogramma met als doel de slecht geïsoleerde woningen te verbeteren van eigenaren die moeite hebben hun woning te verduurzamen. Vanuit de Lokale Aanpak Isolatie (LAI) heeft de gemeente Groningen 2,5 mln euro ontvangen voor het isoleren van woningen met een slecht energielabel. Dit budget kan inzet worden voor het geven van advies en het plaatsen van de isolerende maatregelen. Doordat in onze gemeente ook maatregel 29 uit Nij Begun van toepassing is wordt de inzet van deze middelen in gezamenlijkheid met maatregel 29 opgepakt.

Doelgroepen aanpak

Bestrijden energiearmoede

Iedereen gaat meer betalen voor zijn woonlasten en voor zijn energierekening. Maar bij huishoudens met lagere inkomens in slecht geïsoleerde woningen hakt dit er harder in dan bij huishoudens met hogere inkomens. We bieden hulp aan de huishoudens die extra hard getroffen worden door de hoge energieprijzen en die zelf niet in staat zijn om de woning te verduurzamen. Hiermee kunnen zij direct stappen zetten om in hun huis energie te besparen en daarmee hun energierekening te verlagen.

In november 2022 is de Aanpak Energiearmoede door middels een [brief](#) naar de raad gestuurd. Voor de uitvoering van deze aanpak is een budget van 12,1 mln euro beschikbaar gesteld via de Specifieke Uitkering regeling Energiearmoede. De looptijd van regeling duurt tot eind 2025. In juli 2024 is een [voortgangsrapportage middels een brief](#) naar de raad gestuurd.

De aanpak energiearmoede voor de huurders en woningeigenaren bestaat uit een aantal sporen. Zoals in de voortgangsrapportage is aangegeven zijn alle sporen in uitvoering of inmiddels afgerond.

1. het inzetten van de energiecoaches en energieadviseurs;
2. uitdelen en plaatsen van kleine maatregelen in de wijken (kleine energiebesparende maatregelen);
3. het plaatsen van grote energiebesparende maatregelen (isolatie);
4. het vervangen van energieslurpend witgoed.

VvE-desk

Ongeveer 40% van de huishoudens in onze gemeente zit in een VvE. Een erg complexe doelgroep met verschillende eigenaren. Mede vanuit de geleerde lessen in proeftuin de Wijert hebben we een aanpak ontwikkeld om grote VvE's te kunnen helpen met isoleren. Deze aanpak werken we verder uit en gaan we inzetten in de wijken in het Noordwesten van de stad. Een tweede aanpak is de bouwtype aanpak waarbij groepen VvE's gezamenlijk kunnen optrekken om te verduurzamen en daarmee kosten kunnen besparen. Ook wordt er gewerkt aan een methodiek om

kleine VvE's (het grootste deel van de VvE's in onze gemeente) goed te kunnen helpen. Het jaar 2025 staat in het teken van opschaling van de VvE-desk en haar activiteiten.

Woningcorporaties

Met de woningcorporaties wordt samengewerkt om ook de huurders te voorzien van kleine energiebesparende maatregelen. Om de corporatieve woningvoorraad te verduurzamen maken we jaarlijks prestatieafspraken waarin we streven naar een CO₂ neutrale en aardgasvrije woningvoorraad.

Individuele benadering (Duurzaam Groningen)

We ondersteunen bewoners van onze gemeente via het energieloket. Zij krijgen via het digitaal loket [Duurzaam Groningen](#) advies voor het isoleren van hun woning en hoe zij energie kunnen besparen. Tegelijkertijd begeleiden we hen in de transitie naar een hybride (groen gas en elektrisch) of volledig elektrische (all-electric) warmteoplossing.

Transitie bedrijfs- en maatschappelijk vastgoed

Gebiedsaanpak

Om bedrijventerreinen te verduurzamen wordt samen met de ondernemersverenigingen en ondernemers gewerkt aan concrete plannen voor het verduurzamen van bedrijven. Het gaat hierbij vaker om een cluster van bedrijven. Daarbij zetten we in op isoleren, energie besparen, maar vooral ook energie opwekken (zon op daken). In het kader van de netcongestie zoeken we daarbij naar het zoveel mogelijk lokaal gebruiken van opgewekte stroom. We zoeken actief naar waar de energie bij ondernemers zit ('hands on'). Hiervoor maken we bijvoorbeeld gebruik van het door buro Tauw in opdracht van het Programma Verduurzamen Bedrijventerreinen opgestelde ambitieweb. Verder willen we een gebiedsaanpak ontwikkelen dat te gebruiken is voor het verduurzamen van de verschillende bedrijventerreinen.

Individuele benadering (Groningen Werkt Slim)

Groningen Werkt Slim (GWS) is een laagdrempelig eerstelijns energieloket waar (mkb-)ondernemers terecht kunnen voor kosteloos en onafhankelijk advies over energiebesparing. GWS is een initiatief van de gemeente Groningen, de provincie Groningen en de Groningse bedrijvenverenigingen en conformeert/committeert zich aan de klimaatdoelstellingen van deze partijen.

De eerstelijns energieadviseurs van GWS helpen bedrijven om eerste stappen te zetten in de verduurzaming van hun energiehuishouding. De besparingsadviezen gaan over het bedrijfspannd of de bedrijfsprocessen. Denk aan zonnepanelen, warmtepompen en isoleren. Ook informeren de adviseurs over bijbehorende subsidie- en financieringsmogelijkheden en biedt Groningen Werkt Slim tools om aan de slag te gaan met de adviezen.

Toezicht en handhaving (VTH)

De helft van de besparingsmogelijkheden in de stad is aanwezig bij bedrijven. Omdat niet alle bedrijven op eigen initiatief maatregelen nemen, levert toezicht en handhaving een belangrijke bijdrage aan de noodzakelijke energiebesparing. Omdat bedrijven individueel benaderd worden, leveren we maatwerk en garanderen we dat aanwezige besparingsmogelijkheden daadwerkelijk worden gerealiseerd. Behalve toezien op realisatie van verplichte maatregelen adviseren we over verdergaande maatregelen en subsidiemogelijkheden. Van nagenoeg alle bedrijven hebben we energiegegevens. Per jaar houden we toezicht bij ongeveer 300 bedrijven. Zo nodig treden we handhavend op, maar in de praktijk is dit zelden nodig vanwege de adviserende manier van werken en de financiële voordelen van veel maatregelen.

Verduurzaming gemeentelijk vastgoed

Om aan te geven hoe toegewerkt gaat worden naar de doelstellingen (aardgasloos en CO₂-reductie) is er de routekaart 'Verduurzaming Maatschappelijk Vastgoed' opgesteld (november 2021), met als ambitie om eind 2024 een uitvoerings- en investeringsprogramma uit te werken. We sluiten hiermee aan bij de landelijke afspraak tot het opstellen van vierjaarlijkse te herijken gemeentelijke routekaart. Om invulling te geven aan de routekaart is de

afgelopen jaren de gebouwvoorraad op objectniveau onderzocht, is de organisatie opgeschaald en zijn er pilots uitgevoerd om beter zicht te krijgen op de complexiteit van de verduurzamingsopgave. Voor de nieuwbouw projecten zijn er aanvullende eisen gesteld m.b.t. de duurzaamheidsambities.

Op het moment van schrijven wordt de routekaart herijkt en wordt het uitvoeringsprogramma Verduurzaming Maatschappelijk Vastgoed verder ingericht. De koers zal grotendeels worden bepaald door de (aankomende) verplichtingen die gelden voor CO2-reductie bij utiliteitsgebouwen. Deze routekaart en het investeringsprogramma gaan we eind 2024 neerleggen bij uw raad.

Wat gaan we daarvoor doen (activiteiten)

Wijkenergieaanpak

- We gaan verder in de wijken waar we al bezig zijn (Noordwest & wijkvernieuwingswijken). In Noordwest wordt het warmtenet verder uitgerold, dit doen we op een integrale manier. Dat wil zeggen dat we dit combineren met andere opgaven vanuit de gemeente en Enexis waar mogelijk. Het isoleren van de woningen en andere gebouwen plannen we bij voorkeur voorafgaand aan de warmtenetaansluiting. Voor de wijken Vinkhuizen, Paddepoel, Selwerd, Kostverloren en Tuinwijk wordt in 2025 een wijkenergieplan opgeleverd. Daarin komt de voorlopige planning van de uitrol van warmtenetten en een voorlopige planning van het projectmatig isoleren van koopwoningen, VvE's en utiliteit evenals de planning van de woningcorporaties en de werkzaamheden die Enexis moet doen in het kader van netcongestie. Verder zijn we in deze wijken ook al volop bezig met de uitvoering, vooral dankzij de aanpakken die voor verschillende doelgroepen zijn ontwikkeld en verder doorontwikkeld worden.

Gebiedsaanpak (isolatieaanpak)

- In het eerste kwartaal van 2025 treedt de subsidieregeling maatregel 29 in werking. Vanuit de gemeente Groningen zal ondersteuning van de inwoners plaatsvinden in de vorm van begeleiding, advisering, gebiedsgerichte aanpakken en totale ontzorgingspakketten die aansluiten bij onze bestaande inzet in de wijken die aansluiten bij onze bestaande inzet in de wijken.

Doelgroepen aanpak

- In 2025 worden spoor 1 en 2 voortgezet met extra inzet op specifieke doelgroepen zoals VvE's en particuliere verhuur, spoor 3 wordt vanuit maatregel 29 Nij Begun gefinancierd en spoor 4 is afgerond. Samen met de woningcorporaties worden de mogelijkheden verkend voor het ondersteunen van huurders bij het omlaag brengen van de energierekening zoals het plaatsen van zonnepanelen en het vervangen van gas- door inductie-kookplaten.

Individuele benadering (Duurzaam Groningen)

- Continueren van het energieloket van Duurzaam Groningen
- Stimuleren van bewoners om te verduurzamen via communicatie campagnes.

Individuele benadering (Groningen Werkt Slim)

- Continueren we het energieloket van Groningen Werkt Slim;
- De energieadviseurs helpen zoveel mogelijk bedrijven bij de verduurzaming van hun energiehuishouding.

Toezicht en handhaving (VTH)

- Bedrijven adviseren over besparingsmogelijkheden
- Toezicht en indien nodig handhaving bij bedrijven die nog niet voldoen aan de wettelijke eisen.

Industrie

De industrie binnen de Gemeente Groningen heeft een uitstoot van 275 kton CO₂ equivalenten en heeft daarmee circa 21% van de totale uitstoot. Het gaat hier dus om een significant deel van de totale uitstoot binnen de Gemeente Groningen. Op deze uitstoot hebben we een beperkte mate van invloed. De mate van invloed zit vooral bij de provincie, het Rijk, Europa en natuurlijk de industrie zelf.

In 2025 blijven we in gesprek en voeren we lobby om de CO₂ uitstoot in de industrie te reduceren.

Duurzame mobiliteit

We streven ernaar dat Groningen een goed bereikbare gemeente is met een aantrekkelijke, veilige en gezonde leefomgeving. Uitgangspunt van ons mobiliteitsbeleid is om lopen, fietsen en het openbaar vervoer te stimuleren en de auto daar waar noodzakelijk te faciliteren. Samen met het terugdringen van de CO₂-uitstoot in het kader van onze klimaatdoelstellingen vraagt dit om een transitie naar minder ruimte innemende en emissievrije mobiliteit.

De situatie rondom netcongestie wordt ook voor de verduurzamingsopgaven in ons mobiliteitssysteem steeds bepalender. Zo heeft dit gevolgen voor de uitrol van snellaadinfrastructuur, maar kan het bijvoorbeeld ook leiden tot vertraging van de aanleg van beweegbare bruggen en nieuwe fietsenstallingen en parkeergarages. Een eventuele netcongestie ten aanzien van kleinverbruikers raakt bijvoorbeeld de reguliere laders op straat en nieuwe parkeerautomaten. Bij veel ontwikkelingen in 2025 en daarna zal netcongestie een bepalende en soms zelfs leidende factor gaan worden.

Wat gaan we daarvoor doen (activiteiten)

Duurzame mobiliteit

- Plaatsen en exploiteren van laadinfrastructuur in eigen beheer middels een opdrachtenmodel.
- Uitvoeren van een pilot naar 'verlengd privaat laden' (een laadkabel over de stoep) als de resultaten van een onderzoek hiernaar positief zijn.
- Uitvoering geven aan ons vastgestelde Uitvoeringskader Snellaadinfrastructuur door bedrijven met bestaande netaansluitingen aan te sporen om zelf snellaadinfrastructuur te realiseren.
- Onderzoeken wat de gevolgen van netcongestie zijn op de uitrol van laadinfrastructuur binnen onze gemeente. Indien nodig stellen we ons beleid op het gebied van elektrische laadinfrastructuur bij.
- Vaststellen van onze nieuwe Visie Laadinfrastructuur Groningen inclusief bijbehorend uitvoeringsprogramma.
- Het zetten van een volgende stap in het verduurzamen van het openbaar busvervoer, omdat dan ongeveer 90% van de totale busvloot in Groningen en Drenthe elektrisch is. Dit leidt tot een schoner en duurzamer busproduct en op termijn lagere kosten. Uiteindelijk moet de CO₂-uitstoot voor 2030 worden teruggebracht naar nul.

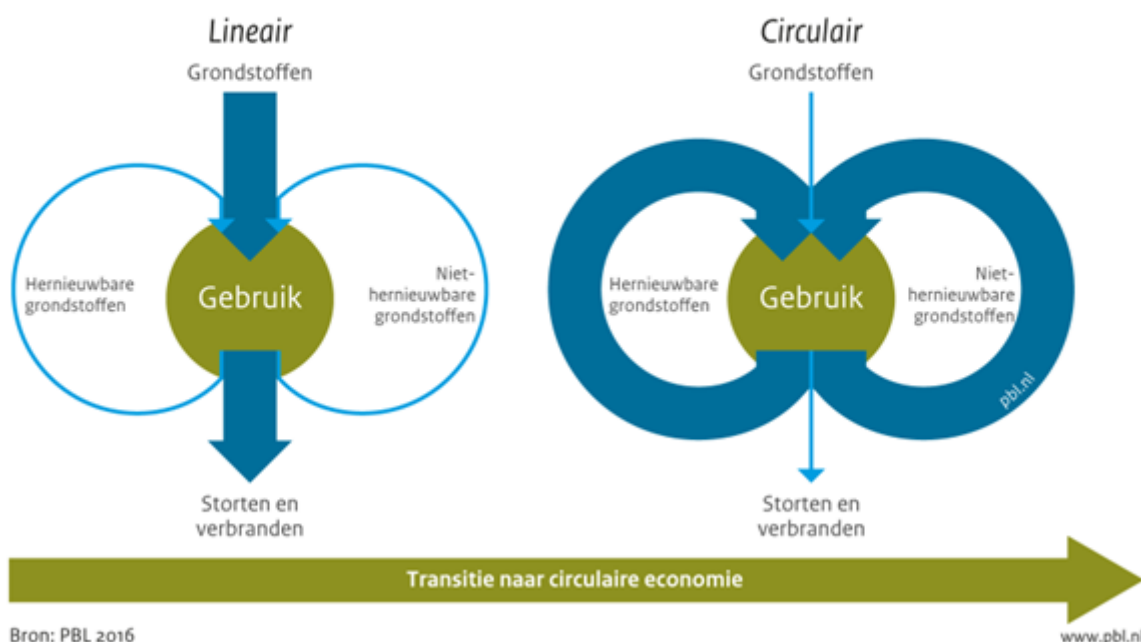
- Conform onze visie [Ruimte voor zero-emissie stadslogistiek](#) voeren we per 1 april 2025 de zero-emissiezone in de binnenstad in. Uiteraard monitoren en evalueren we de invoering daarvan.

Circulariteit

Naast energietransitie is een circulaire economie één van de effectiefste manieren om minder CO2 uit te stoten om verdere klimaatverandering tegen te gaan. Daarnaast zijn de steeds schaarser wordende hoeveelheid grondstoffen en met name de afhankelijkheid van andere landen voor het verkrijgen van die grondstoffen, nog twee belangrijke redenen om steeds meer aandacht te hebben voor circulariteit.

Onder circulariteit, of circulaire economie, verstaan we de transitie van de huidige lineaire economie (van het winnen van grondstoffen, het maken en verbruiken van producten en het afdanken van product of het afval) naar een circulaire economie waar zo min mogelijk grondstof wordt gewonnen en we onze producten maken vanuit hernieuwbare (biobased) grondstoffen of de “afvalstromen”.

Van een lineaire naar een circulaire economie

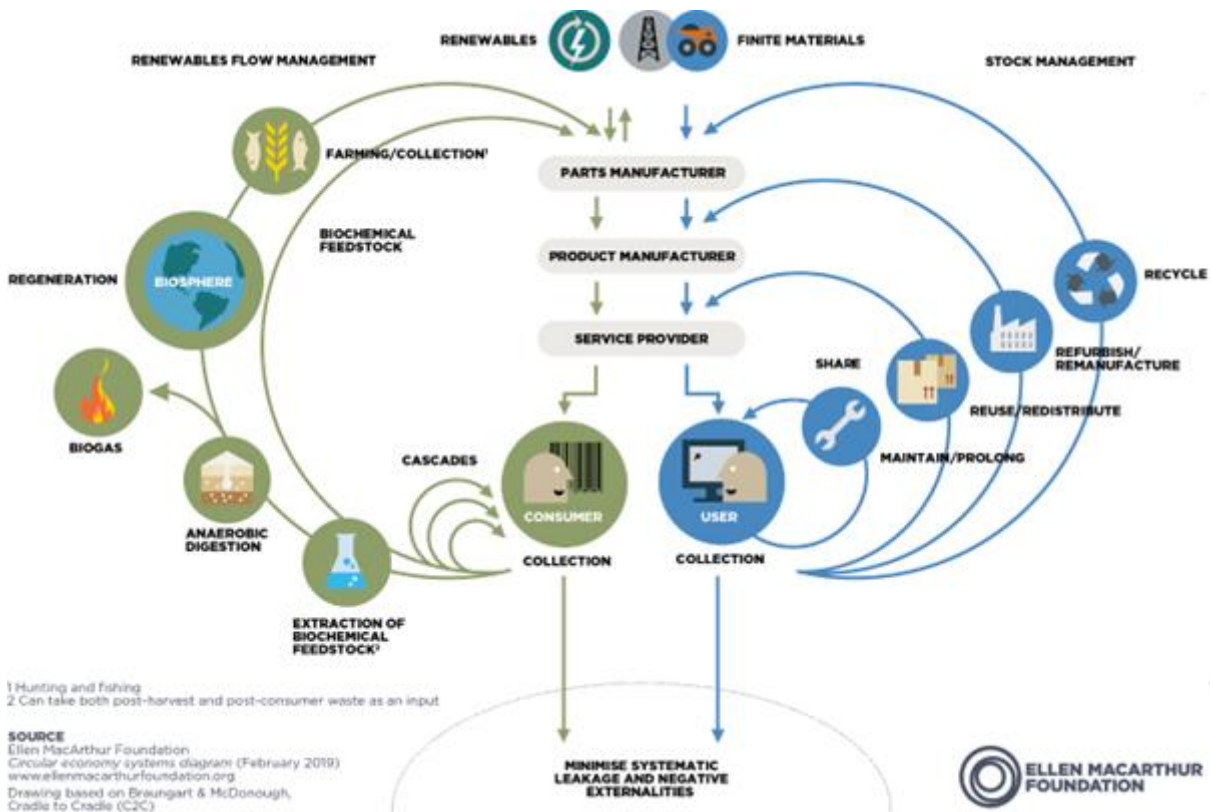
In de gemeente Groningen startten we in 2021 aan deze transitie. Destijds is op basis van een onderzoek door de Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) de Routekaart Circulair Groningen opgesteld met een bijhorende uitvoeringsagenda. In januari 2024 is de Uitvoeringsagenda Circulaire Economie geüpdate voor de periode 2023 – 2026.

Uit het OECD onderzoek kwamen vier prioritaire thema's naar voren waar de gemeente Groningen als beleidsmaker en als (inkoop)organisatie met haar schaalgrootte invloed op kan uitoefenen. Aan de hand van deze thema's zetten we onze doelen op het gebied van circulariteit uiteen.

Voor de eerste twee thema's (huishoudelijk afval en bouw & sloop) zijn de afgelopen jaren al de nodige activiteiten ontstaan en is (deels) de impact uit te drukken in parameters als CO2-reductie. Voor water & sanitatie en voedsel- & eiwittransitie is dit nog niet het geval, maar hier wordt aan gewerkt.

Naast bovengenoemde prioritaire thema's komt circulariteit ook aan de orde bij Groningen werkt Slim / Circulair, Circulair Inkopen en Evenementen (zoals EuroSonic Noorderslag).

Het is goed zich te realiseren dat hernieuwbare (biobased) materialen, voor een volhoudbare grondstoffenvoorraad net zo noodzakelijk zijn als het op een zo'n hoogwaardig mogelijke manier hergebruiken van technische materialen zoals staal, beton, plastics e.d. Dit wordt goed weergegeven in de Circular Economy Butterfly Diagram van de Ellen MacArthur Foundation. Onze activiteiten richten zich dan ook op beide zijden van dit model.

Huishoudelijke afval

De Gemeente Groningen heeft de doelstelling in 2030 afvalvrij te zijn. Dat wil zeggen dat er zo weinig mogelijk afval ontstaat en dat al het afval dat ontstaat hoogwaardig wordt hergebruikt. Wij spreken niet meer van afval, maar van grondstoffen. We maken een transitie van traditionele afvalinzamelaar naar grondstoffenmanager. Zo pakken we de regie om meer innovaties te laten ontstaan rondom onze grondstofstromen. We vinden het hierbij belangrijk om invloed uit te oefenen op de gehele waardeketen rondom een grondstof en betrekken alle relevante stakeholders om de circulaire beweging op gang te brengen. Deze methodiek wordt “ketenaanpak” genoemd. We werken aan een blauwdruk hoe je als gemeente maximaal invloed kunt uitoefenen op de transitie naar een circulaire economie. Voor de realisatie van onze doelen gebruiken we een aantal beproefde instrumenten:

- **Bewustwording:** dat doen we met activiteiten hoog op de ‘R-ladder’ en met communicatiecampagnes voor inwoners gericht op bewuster aankoopgedrag, het verhogen van hergebruik van goederen en een beter scheidingsgedrag;
- **Facilitering scheiding:** we faciliteren inwoners om hun afval makkelijk te scheiden met goede voorzieningen en een betrouwbare dienstverlening. We zorgen voor extra voorzieningen dicht bij huis;
- **Nascheiding en circulair aanbesteden;**
- **Bevorderen innovaties:** we bevorderen innovaties rondom hoogwaardig hergebruik van grondstoffen.

Bovenstaande werkwijze heeft een enorme impact op de besparing van CO₂. We kunnen onze behaalde prestaties in CO₂ uitdrukken, helaas zijn de huidige cijfers op dit moment nog niet volledig. We werken aan een verfijning van deze methode op de volgende wijze:

- ✓ Vanaf 2024 moet iedere contractpartij aan het einde van het jaar rapporteren over de hoeveelheid bespaarde CO₂
- ✓ Daarnaast werken we met Berenschot aan een landelijk uniform monitoringsmodel om het totaal van onze instrumenten te koppelen aan CO₂ reductie.

Bouw & sloop

De bouwsector is één van de vervuilendste industrieën als het gaat om water-, energie en grondstofgebruik, afvalproductie en bijkomende CO₂- emissie. Daarbij is het grondstoffengebruik in de bouw over de jaren steeds verder toegenomen en zijn we voor de grondstoffen voor het grootste deel afhankelijk van het buitenland. Ook heeft de manier waarop we bouwen en wat we bouwen invloed op het energieverbruik en bijkomende CO₂- emissie tijdens het gebruik van het bouwwerk. Niet slopen en nieuwbouwen, maar (her)gebruiken wat er al staat, is om die reden ook één van de meest impact volle dingen om te doen. Als er dan toch nieuwbouw moet plaatsvinden, doen we dat zo verstandig en circulair mogelijk.

Om dit goed in te bedden in de gemeentelijke organisatie werken we sinds 2024 met een kernteam circulair bouwen waarin vertegenwoordigers zitten van tot nu toe vier bouwgerelateerde afdelingen: ons Vastgoedbedrijf, de Stadsingenieurs, Programma Energie voor de bestaande woningbouw en Programma Wonen voor de nieuwbouw. Tevens is circulair bouwen opgenomen in het Groninger Ambitieweb.

Nieuwbouw woningen

Onze woningbouwopgave is groot, namelijk circa 20.000 nieuwbouwwoningen tot 2030. Er wordt hard gewerkt om het Initiatiefvoorstel Duurzaam & Betaalbaar bouwen van woningen voor 2025 te implementeren, zodat een groot deel van de nog te bouwen woningen met een zo laag mogelijk klimaatimpact worden gerealiseerd. We kijken dan met name naar maatregelen om het primaire energieverbruik van de woningen te reduceren én om meer duurzame bouwmaterialen toe te passen. Dat wil zeggen: minder beton en meer biobased bouwmaterialen (zoals hout, hennep, vlas e.d.). Het voordeel is daarbij dat hennep en vlas lokaal geteeld (en op termijn verwerkt) kunnen worden. Daarmee wordt ook in de keten CO₂-reductie gerealiseerd.

In de laatste maanden van 2024 worden onderzoeken gedaan naar: de bouwkosten van circulair bouwen, de implicaties ervan voor onze grondexploitaties, de bouwproductie en de juridische context.

Bestaande woningbouw

Om de energietransitie in de gebouwde omgeving te realiseren is het nodig bestaande gebouwen te renoveren. Hiervoor zijn veel materialen nodig. Tot op heden zijn dit bijna geen tot beperkt circulaire materialen. De extra CO₂- uitstoot die dit met zich meebrengt wordt nog onvoldoende meegenomen in de afwegingen, omdat enkel naar de CO₂-uitstoot in de gebruiksfase wordt gekeken. Om uiteindelijk het einddoel van CO₂-neutraliteit te behalen is het van belang dat de samenhang tussen de energietransitie en circulariteit wordt gezien en hiernaar gehandeld wordt.

Grofweg 60% van de woningen in de gemeente moet nog op enige mate na-geïsoleerd worden. Dat zijn 76.000 woningen. Wanneer deze woningen voorzien worden van 'traditionele' isolatiematerialen (PUR, steenwol) dan veroorzaakt dit een CO₂-uitstoot van 246.000 ton CO₂. Wanneer de isolatie met biobased materialen wordt uitgevoerd wordt juist 80.000 ton CO₂ opgeslagen. Om een effect van 'dweilen met de kraan open' te voorkomen is het dus van groot belang dat de milieu-impact van verbouw tot sloop wordt beschouwd.

Tot op heden zijn er nog geen grote stappen gezet door de gemeente om circulair renoveren grootschalig te stimuleren. Wel liggen er concrete mogelijkheden om hier de komende jaren invulling aan te geven.

Maatschappelijk Vastgoed

Om te ervaren wat de impact is van circulair bouwen op het ontwerp- en realisatietraject van maatschappelijk vastgoed zijn er een aantal projecten aangewezen om dit nader te onderzoeken. Binnen deze projecten zijn de thema's losmaakbaarheid, herkomst materialen (hergebruikt, gerecycled of hernieuwbaar) en de materiaal gebonden CO₂ uitstoot toegevoegd als aanvullende kaders voor het ontwerpteam. De projecten worden per fase geëvalueerd en het effect op de gestelde kaders voor kosten, kwaliteit en planning wordt in beeld gebracht. De opgedane ervaringen worden vervolgens weer ingezet in nieuwe projecten. In een volgende klimaatparagraaf kunnen deze resultaten worden gepresenteerd.

Infrastructuur

Onze Stadsingenieurs richten zich al een lange tijd op het duurzaam ontwerpen van infrastructuur en zijn daardoor ook koploper in de praktische toepassing van circulariteit. Zo zijn uitgangspunten voor circulair bouwen opgenomen in het moederbestek. De concrete CO₂ impact van materiaalkeuzes kunnen zij bij het opstellen van ramingen meteen meenemen. Op die manier vertalen ze de CO₂ belasting van het ontwerp naar maatschappelijke kosten en gebruiken ze dit om alternatieven af te wegen. Op deze manier worden we ons bewust van de keuzes die we maken en krijgen we inzicht in concrete CO₂ reductie. De verwachting is dat hier in 2025 ook concreet over kunnen rapporten. Daarnaast streven de Stadsingenieurs naar maximaal hergebruik van materialen binnen onze projecten, zetten ze een circulaire keten op met materialenhubs en zijn ze betrokken bij ontwikkeling van een biobased lichtreflecterend asfalt (waardoor er minder straatverlichting nodig is voor hetzelfde niveau van veiligheid).

Water & sanitatie

Bij een circulaire waterketen draait het in grote lijnen om hergebruik van energie en grondstoffen uit afvalwater (sanitatie) en duurzaam omgaan met drinkwater.

Hergebruik van afvalwater

In de water- en afvalwaterketen ontstaan op diverse plekken reststoffenstromen en overschotten aan energie. De belangrijkste duurzaamheidsdoelen zijn:

- Scheiden aan de bron, wat schoon is schoonhouden;
- Energie besparen;
- Grondstoffen en warmte terugwinnen.

Duurzaam omgaan met Drinkwater

We streven er naar om het gemiddelde drinkwatergebruik per persoon terug te brengen van 120 liter naar 100 liter. Onder andere door bevolkingsgroei, klimaatveranderingen en bedreigingen van de (grond)waterkwaliteit wordt het steeds lastiger om voldoende drinkwater voor alle bewoners en bedrijven te produceren. In de rijksbrief Water en bodem sturend (november 2022) worden structurende keuzes geformuleerd om ook in de toekomst voldoende drinkwater te hebben. Vanuit circulaire economie is vooral het besparen van drinkwatergebruik van belang, met name door geen hoogwaardig drinkwater te gebruiken voor toepassingen waar dit niet noodzakelijk is.

Motie reiniging vismarkt met drinkwater

In 2024 [is door de raad gevraagd](#) om geen drinkwater meer te gebruiken voor het reinigen van markten en straten. We onderzoeken waar we in onze bedrijfsvoering steeds meer toe kunnen naar het voorkomen van gebruik van drinkwater waar dat niet nodig is.

Stimuleren van gebruik van regen- of oppervlaktewater

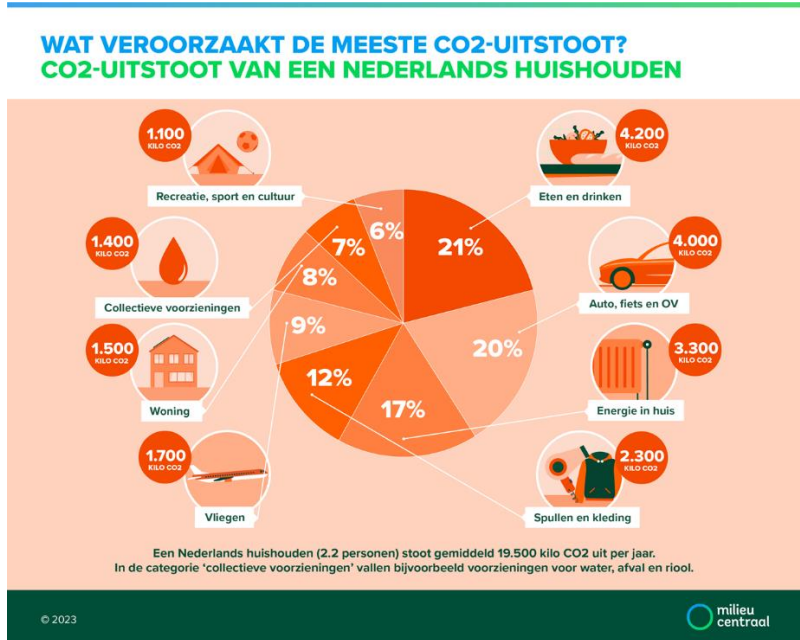
We doen in onze gemeente zowel bij bedrijven, instellingen en particulieren ervaring op met het benutten van regenwater en oppervlaktewater en we zien veel mogelijkheden. Voorbeelden zijn: Euvelgunne waar regenwater wordt benut voor toiletten en processen en onze stimuleringsregelingen voor particulieren voor het bergen en duurzaam benutten van regenwater.

Voedsel- en eiwittransitie

Ons eten heeft impact op het klimaat. Bij de productie van ons eten komen broeikasgassen zoals CO₂, methaan en lachgas vrij. Daarnaast is voor het produceren van voedsel energie nodig.

Een Nederlands huishouden stoot gemiddeld 4200 kilo CO₂ uit met eten en drinken. Dit is meer dan bijvoorbeeld vervoer met auto, fiets en OV (4000 kilo) en energie in huis (3300 kilo). Producten zoals rund- en lamsvlees zorgen voor meeste broeikasgassen.¹

In 2021 was de Nederlandse landbouwsector verantwoordelijk voor 16,2% van de totale uitstoot (bron: Berenschot, 2023). In de herziene CO₂-monitor blijkt dat dit percentage voor de gemeente Groningen in 2022 9% bedraagt. Dit lagere percentage is te wijten aan het feit dat Groningen relatief minder landbouwgrond heeft in vergelijking tot andere Nederlandse gebieden. Desondanks blijkt uit de gegevens dat de daling in CO₂-equivalenten vanuit de landbouwsector in de gemeente achterblijft in vergelijking tot die van andere sectoren. In de CO₂-monitor wordt geprognosticeerd dat wanneer het beleid niet verandert, het aandeel van de landbouwsector in de totale CO₂-uitstoot zal stijgen van 9% in 2022 naar 12% in 2035.

(bron: milieucentraal)

Daarnaast zorgt ook voedselverspilling voor CO₂ uitstoot. Nederlandse huishoudens verspillen ongeveer 33 kilo per persoon per jaar. Bijna 10% van het gekochte eten wordt verspild. Daarnaast vindt er ook nog voedselverspilling plaats bij andere schakels in de voedselketens zoals producenten en supermarkten. In totaal kwam dit in 2020 neer op 161 kilo per hoofd van de bevolking. Bij voedsel dat wordt verspild heeft de impact op het klimaat al plaatsgevonden door productie, transport en verpakking.² Door helemaal geen voedsel meer te verspillen kunnen we 99 kilo CO₂ per persoon, per jaar besparen.³

¹ <https://www.milieucentraal.nl/klimaat-en-aarde/klimaatverandering/klimaatklappers/#eten-en-drinken>

² <https://www.milieucentraal.nl/media/mbrdwik5/syntheserapport-voedselverspilling-in-nederlandse-huishoudens-2019.pdf>

³ <https://www.voedingscentrum.nl/encyclopedie/voedselverspilling.aspx#:~:text=De%20geschatte%20broeikasgasuitstoot%20die%20gepaard,m2%20per%20persoon%20per%20jaar.>

Duurzamer voedsel produceren en consumeren is daarom een cruciale stap richting een klimaatneutrale gemeente. Als gemeente zetten wij in op de voedsel- en eiwittransitie: de transitie naar een gezonder en duurzamer voedsel- en landbouwsysteem. De eiwittransitie gaat om de overgang naar de productie en consumptie van meer plantaardige eiwitten en minder dierlijke eiwitten. Daarnaast werken we vanuit de Agenda Landelijk Gebied aan een routekaart/uitvoeringsagenda Toekomstbestendige Landbouw.

Circulair Inkopen

Circulariteit en klimaat zijn twee van de zes thema's in het manifest Maatschappelijk Verantwoord Opdrachtgeven en Inkopen die worden toegepast binnen het inkopen en aanbesteden. Om te bepalen hoe deze thema's in de aanbestedingen worden verwerkt zijn verschillende hulpmiddelen ontwikkeld zoals het Groninger Ambitieweb en de CO2 calculatietool. Daarnaast worden door middel van marktdagen marktpartijen nauw betrokken bij deze ontwikkelingen.

Wat gaan we daarvoor doen (activiteiten)

Uitvoering Uitvoeringsagenda Circulaire Economie

- We ontwikkelen het Groningse circulaire (MKB)-ecosysteem verder en sneller;
- We informeren, inspireren en activeren MKB-ondernemers, om aan de slag te gaan met Circulaire Economie;
- We faciliteren en stimuleren bedrijven om elkaars restproducten te gebruiken;
- We brengen randvoorwaarden in beleid, wetgeving, financiën en scholing in kaart en ontwikkelen die door.

Huishoudelijk afval

- We lanceren de zakelijke Grondstoffencatalogus;
- We evalueren de CO₂ rapportages van onze contractpartijen;
- We blijven circulair aanbesteden van onze afvalstromen;
- We zetten de samenwerking met Berenschot voort ten behoeve van de landelijke CO₂ monitoring afval;
- We zetten de textielhub voort en verkennen de mogelijkheden naar andere grondstoffen hubs zoals een bouwmaterialenhub ;
- We zetten in op Europese en nationale subsidietrajecten om grondstoffeninnovaties te bevorderen;
- We gaan over van incidentele campagnes naar gerichte community bouwende projecten op het vlak van afval & circulariteit.

Bouw & Sloop

Nieuwbouw woningen

- We blijven lobbyen bij het Rijk voor landelijke aanscherping van de MPG;
- We zetten in op concrete implementatie van circulair en biobased bouwen in de grote woningbouwlocaties;
- We evalueren de interne leergang circulair (en biobased) bouwen en continueren deze bij voldoende animo;
- We zetten de samenwerking met opleidingsinstituten m.b.t. circulair bouwen voort;
- We verkennen deelname vervolg CityDeal Circulair en Conceptueel Bouwen;
- We blijven bijdrage leveren aan Interreg-project Circular Trust Building;

Bestaande woningen

- *Voor gemeentelijke collectieve inkoopacties en verduurzamingsprojecten verkennen we of het principe 'biobased, tenzij' toegepast kan worden. Voorop moet staan dat de totale CO₂-uitstoot en besparing die een product veroorzaakt moet worden meegenomen en niet meer enkel gekozen moet worden voor producten die zo goed mogelijk presteren in de gebruiksfase.*
- *In de prestatieafspraken met woningcorporaties van 2024 zijn afspraken gemaakt over circulair bouwen. Renovatie en verduurzamingsmaatregelen zijn daarbij ook onderwerp van gesprek.*
- *We zetten er op in om biobased isolatie- en verduurzamingsmaatregelen een plek te geven in de uitwerking van maatregel 29 van Nij Begun, om zo de vraag naar biobased materialen verder te stimuleren en de extra CO₂-uitstoot als gevolg van de investeringen te beperken.*
- *Het platform Duurzaam Groningen zetten we in voor bewustwording over circulair en biobased (ver)bouwmaterialen voor particulieren:*
 - o *Een campagne opzetten om mensen te informeren over de voordelen en noodzaak van circulair renoveren.*
 - o *De informatievoorziening aanscherpen om zo ook de duurzaamheid, lees CO₂-uitstoot, van de maatregelen voor en na de gebruiksfase in acht te nemen. Concreet bij alle maatregelen (zonnepanelen, isolatie, warmtepomp) aangeven wat een duurzame(re) keuze is.*

Maatschappelijk Vastgoed

- We evalueren de pilotprojecten en passen mogelijk onze standaard uitvraag aan indien nodig.

Infrastructuur

- We evalueren de CO₂ impact berekeningen en bezien of dit standaard gemaakt kan worden in onze manier van werken.

Water & sanitatie

- We onderzoeken hoe we het drinkwatergebruik in onze gemeente kunnen beperken;
- We zijn betrokken bij de voorbereiding van een project kringloopsluiting waterketen landbouw.

Voedsel- en landbouwtransitie

- We geven uitvoering aan de [routekaart voedsel- en eiwittransitie](#).
- We maken beleid voor een toekomstbestendige landbouw.

Klimaatadaptatie

Onze ambitie is dat de gemeente Groningen in 2050 klimaatbestendig is. Om in 2050 klimaatbestending te zijn moeten we wateroverlast voorkomen, hittestress voorkomen en verminderen, de ruimtelijke kwaliteit verbeteren om de schade door droogte en extreem weer te beperken en kwetsbare groepen extra beschermen.

Het klimaat verandert. We krijgen in toenemende mate te maken met zeespiegel- en temperatuurstijging, drogere zomers met meer tropische dagen en nattere winters met minder vorstdagen. In 2023 presenteerde het KNMI de nieuwe KNMI'23-klimaatscenario's. Dit is een vertaling van de wereldwijde klimaatprojecties van het IPCC - het klimaatpanel van de Verenigde Naties - naar Nederland. De vier scenario's schetsen hoe het toekomstige klimaat in Nederland eruit kan zien. Zelfs in de meest optimistische scenario's verandert het klimaat nog een flinke tijd door, met grote gevolgen voor Nederland. Deze scenario's zetten we in om ons, samen met onze inwoners en ondernemers, voor te bereiden op een veranderend klimaat.

Strategie

Om te komen tot een klimaatadaptieve gemeente in 2050, hanteren we de volgende strategie:

1. We richten ons op de aanpak van fysieke integrale maatregelen; denk hierbij aan de herinrichting van urgente hitte- en wateroverlast locaties zoals het Damsterplein en de Grote Markt.

2. We werken samen met o.a. onze inwoners (via Steenbreek, de wijkklimaatambassadeurs en bij het opstellen van wijkadaptatieplannen), ondernemers (wijkwinkelcentra, bedrijventerreinen etc. samenwerking Ruimtelijke Economie), onderwijs, woningbouwcorporaties, instellingen en overige stakeholders.
3. We stimuleren onderwijsinstellingen, woningbouwcorporaties, inwoners en bedrijven etc. om hun buitenruimte klimaatadaptiever in te richten door middel van subsidies.
4. We geven als gemeente zelf het goede voorbeeld.

Uitvoeringsagenda Groningen Klimaatbestendig

De uitwerking van onze doelen en strategie staat beschreven in de [uitvoeringsagenda Groningen Klimaatbestendig 2020-2024](#). In 2024 zijn we gestart met de herijking van de uitvoeringsagenda, de vaststelling hiervan volgt naar verwachting het eerste kwartaal van 2025. Daarnaast zetten we vanuit het Programma Water- en Riolering (PWR 2025-2029) eind 2024 vastgesteld, naast de instandhouding van een doelmatig (afval)watersysteem, nadrukkelijk in op maatregelen waarmee we de openbare ruimte aanpassen aan het veranderende klimaat. We ontwikkelen nieuwe waardengestuurde beheerstrategie waarmee we in het beheer en onderhoud van de openbare ruimte meer aandacht hebben voor klimaatadaptatie, CO2 reductie en circulariteit. We verwachten dat de nieuwe beheerstrategie begin 2025 ter vaststelling aan de raad wordt voorgelegd. Andere instrumenten die bijdragen aan een klimaatbestendige gemeente zijn de Verordening afvoer hemel- en grondwater en de Klimaat- en groennormen die in 2024 zijn ontwikkeld.

Naast bovengenoemd beleid is klimaatadaptatie een belangrijk uitgangspunt in alles wat we doen, zowel bij fysieke maatregelen als in ons beleid.

Klimaatadaptatie
<ul style="list-style-type: none"> • We stellen een geactualiseerde versie van het beleidsplan Groningen Klimaatbestendig vast. • We geven uitvoering aan de Uitvoeringsagenda Klimaatbestendig Groningen. • Werken aan inzicht in Water en Bodem sturend in combinatie met de nieuwe Omgevingsvisie. • Onderzoeken hoe we het drinkwatergebruik in onze gemeente kunnen beperken.

Relevante beleidsnota's

Het programma is verder uitgewerkt in de volgende beleidsnota's:

[Vaststelling bestemmingsplan Meerstad-Noord \(2024\);](#)

[Voortgang aanpak eerlijke energietransitie \(2024\);](#)

[Routekaart Voedsel- en eiwittransitie \(2024\);](#)

[Uitvoeringsagenda voedsel- en eiwittransitie \(2024\);](#)

[Agenda Landelijk Gebied \(2024\);](#)

[Oprichten gemeentelijk energiebedrijf holding bv \(2023\);](#)

[Actualisatie Fonds Energietransitie \(2023\);](#)

[CO₂ monitor \(2023\);](#)

[Ontwerpbestemmingsplan Meerstad-Noord \(2023\);](#)

[Participatiekader voor zonne- en windparken \(2023\);](#)

[Routekaart Groningen Afvalvrij 2030 \(2023\);](#)

[Oprichten gemeentelijk energiebedrijf holding bv \(2023\);](#)

[Warmteplan de Suikerzijde \(2023\);](#)

[Vervolginvestering Warmtenet Noordwest fase 2a en verkenning 2b \(2023\);](#)

[Voortgang en opschaling wijkenergieaanpak \(2023\);](#)

[Exploitatiemaatschappij Duurzame Energie \(2023\);](#)

[Inrichting Fonds Energietransitie \(2022\) ;](#)

[Minder afval meer grondstoffen; op weg naar een circulair Groningen \(keuzenota\) 2021-2025 \(2021\);](#)

[Nota bodembeheer \(2021\);](#)
[Warmtetransitieplan Groningen 2022-2030 \(2021\)](#)
[Beleidskader zonneparken 2021-2025 \(2021\)](#)
[Beleidskader zon op daken 2021-2025 \(2021\)](#)
[Uitvoeringsagenda Groningen Circulair \(2021\);](#)
[Ontwerpleidraad leefkwaliteit openbare ruimte \(2021\);](#)
[Regionale Energie Strategie 1.0 \(2021\)](#)
[Uitkomsten Windverkenning \(2021\) ;](#)
[Gebiedsvisie Meerstad-Noord \(2021\) ;](#)
[Groenplan Vitamine G \(2020\);](#)
[Uitvoeringsagenda Klimaatbestendig Groningen 2020-2024 \(2020\);](#)
[Routekaart Circulaire Economie Gemeente Groningen \(2020\);](#)
[Analyse ten behoeve van warmtebronnenstrategie Groningen \(2020\);](#)
[Groninger water en rioleringsplan 2020-2024 \(2020\);](#)
[Windplatform verkenning windenergie \(2020\) ;](#)
[Windverkenning verdiepend onderzoek \(2020\) ;](#)
[Concept Regionale Energie Strategie \(2019\) ;](#)
[Masterplan CO2-neutrale aardgasvrije woningvoorraad corporaties \(2019\) ;](#)
[Strategie stap voor stap naar aardgasvrije wijken en dorpen \(2019\) ;](#)
[Vervolg definitief investeringsvoorstel Warmtenet Noordwest \(2019\) ;](#)
[Biomassa \(2019\) ;](#)
[Beleidskader zonneparken fase 1 \(2019\) ;](#)
[Making City Lighthouse project \(2018\) ;](#)
[Deelname Europees Making City Lighthouse project \(2018\) ;](#)
[Routekaart Groningen CO2 neutraal 2035 \(2018\) ;](#)
[De zonnewijzer 2017-2020 \(2017\) ;](#)
[Groningen aardgasloos in 2035, actieplan warmte \(2016\) ;](#)
[Kansenkaart wind \(2013\) ;](#)

Paragraaf 3: Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Bij de uitvoering van onze taken worden we geconfronteerd met risico's en ontwikkelingen die financiële gevolgen kunnen hebben voor de gemeente. De paragraaf weerstandsvermogen geeft aan hoe robuust de gemeente is door de risico's af te zetten tegen de mogelijkheden om de risico's op te kunnen vangen.

Voor de beoordeling van het weerstandsvermogen kijken we naar de verhouding tussen risico's en beschikbaar weerstandsvermogen, naar de omvang van de reserves (Algemene reserve/reserve Grondzaken) en naar de ontwikkeling van de financiële kengetallen. We doen dit voor een periode van vier jaar (dynamisch weerstandsvermogen).

Het weerstandsvermogen laat zien of de gemeente in staat is de effecten van risico's op te vangen. Als maatstaf hanteren we de ratio van het weerstandsvermogen. Deze geeft de verhouding weer tussen het beschikbare weerstandsvermogen (welke middelen zijn er om risico's op te vangen?) en het benodigde weerstandsvermogen (welke risico's lopen we?). Een ratio van 100% betekent dat er voldoende weerstandsvermogen beschikbaar is om het effect van de ingeschatte risico's te kunnen opvangen.

Het kader voor het weerstandsvermogen en risicomanagement is vastgelegd in de op 22 april 2020 door de raad vastgestelde [kadernota Weerstandsvermogen en Risicomanagement 2020 \(75701-2020\)](#).

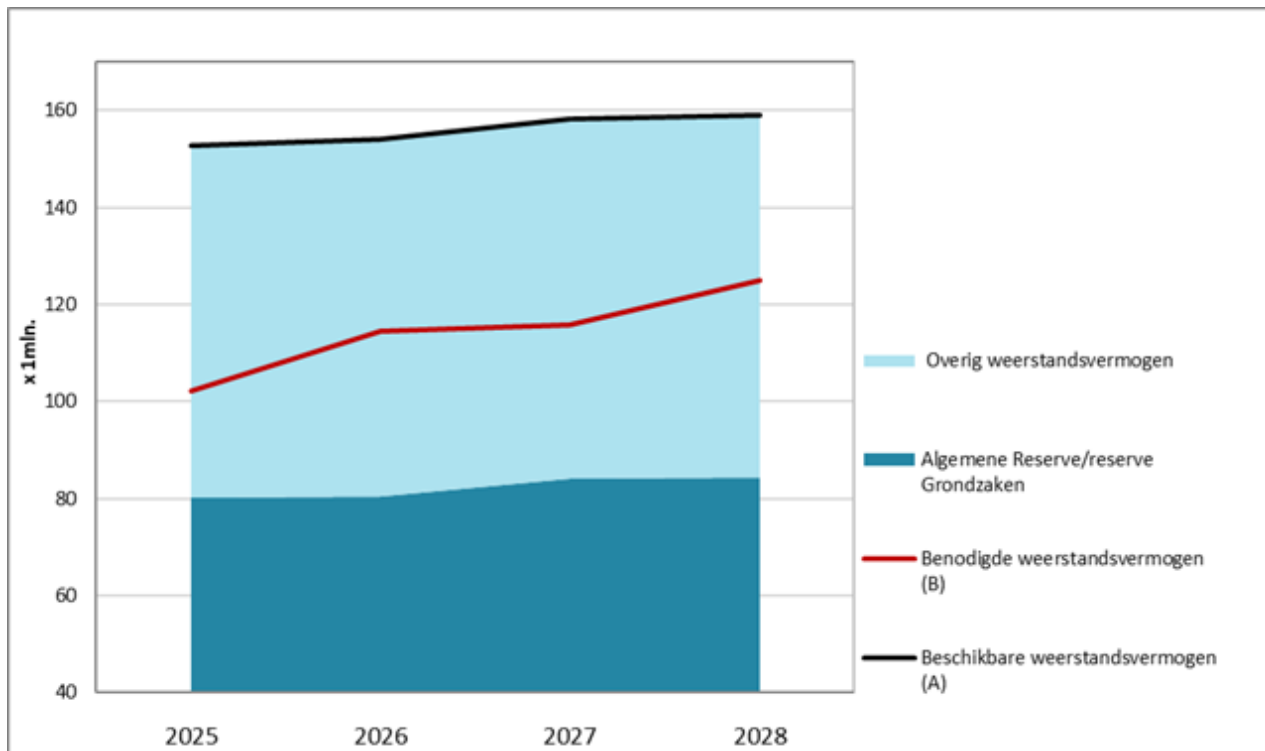
De ratio weerstandsvermogen is 150% in 2025. Dit is een verbetering van 12% ten opzichte van de ratio bij de jaarrekening 2023. De ratio is met name verbeterd door toevoeging van het rekeningresultaat 2023 aan de algemene reserve en een daling van de omvang van het risico sociaal domein. Het risico sociaal domein is gedaald doordat een deel van het risico is opgetreden en daarom opgenomen in de begroting 2025.

Het weerstandsvermogen is gebaseerd op een groot aantal inschattingen bij het bepalen van het benodigd en beschikbaar weerstandsvermogen. Voor een objectieve beoordeling van de financiële situatie van de gemeente kijken we ook naar financiële kengetallen. De kengetallen netto schuldquote (gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen) en de solvabiliteit zijn gebaseerd op de omvang van de schulden en het eigen vermogen. De netto schuldquote in de begroting 2025 is 134% en de solvabiliteit is 10,9%. De solvabiliteit zit onder onze eigen streefwaarde van 20% en is in vergelijking met andere gemeenten laag. Voor de korte termijn hanteren we een streefwaarde van 10%. Volgens het meerjarenoverzicht zal de solvabiliteit oplopen naar 12,3% in 2028.

Er zijn twee grote ontwikkelingen die de komende jaren effect hebben op de kengetallen en de ratio weerstandsvermogen:

1. We zien grote nieuwe investeringen op ons af komen zoals opgenomen in de strategische investeringsagenda voor onder andere de energietransitie, nieuwe gebiedsontwikkelingen, onderwijshuisvesting, een nieuw muziekcentrum en de vervanging van maatschappelijk vastgoed. Dat betekent een toename van de risico's op verschillende fronten en een grote toename van nieuw aan te trekken leningen. Deze ontwikkelingen zijn nog niet zichtbaar in de financiële kengetallen. Dit heeft eveneens effect op het weerstandsvermogen en de solvabiliteit.
2. Vanaf 2026 is er vanuit het Rijk 2,3 miljard gekort op het gemeentefonds. Voor Groningen gaat het om een korting van ruim 33 miljoen euro. In 2026 en 2027 zijn we in staat dit tekort met een aantal maatregelen op te vangen. Ons financieel perspectief laat vanaf 2028 een oplopend tekort zien. Het risico is dat het Rijk niet met een oplossing komt voor de korting door extra middelen beschikbaar te stellen of taken en middelen in balans te brengen. Het verwachte tekort als gevolg van de korting in het gemeentefonds nemen we daarom vanaf 2028 op als structureel risico met een kans van 50%.

Weerstandsvermogen in één oogopslag

Berekening weerstandsvermogen begroting 2025

(bedragen x 1.000 euro)

	2025	2026	2027	2028
Beschikbare weerstandsvermogen (A)	152.737	154.055	158.165	159.014
Algemene Reserve/reserve Grondzaken	80.117	80.522	84.052	84.378
Overig weerstandsvermogen	72.620	73.533	74.113	74.636
Benodigde weerstandsvermogen (B)	102.056	114.571	115.762	124.883
Risico grondexploitatie * waarschijnlijkheidsfactor (90%)	56.160	55.710	53.550	53.010
Overige risico's * waarschijnlijkheidsfactor (90%)	45.896	58.861	62.212	71.873
Ratio weerstandsvermogen (A/B x 100%)	150%	134%	137%	127%
Verhouding reserves / benodigd weerstandsvermogen	79%	70%	73%	68%
Ambitie beschikbaar weerstandsvermogen op 100%	100%	100%	100%	100%
Vershil tussen beschikbaar en benodigd weerstandsvermogen	50.682	39.484	42.402	34.131
Streefwaarde verhouding reserves/benodigd weerstandsvermogen 50%	50%	50%	50%	50%
Vershil tussen streefwaarde en actuele prognose verhouding reserve/wsv	29.089	23.236	26.171	21.937

Het beschikbare weerstandsvermogen bestaat uit een aantal bronnen waarmee we het effect van risico's kunnen opvangen. We maken onderscheid tussen de reserves (Algemene reserve en reserve Grondzaken) en overige bronnen. De Algemene reserve (60,3 miljoen euro in 2025) en de reserve Grondzaken (19,8 miljoen euro in 2025) zijn hard en kunnen we direct inzetten. Inzet van de overige bronnen (72,6 miljoen euro) vraagt over het algemeen meer tijd. Voor de inzet van de stille reserve Enexis bijvoorbeeld is eerst verkoop van de aandelen nodig en inzet van de

intensiveringsmiddelen vraagt besluitvorming over verlaging van de beschikbare budgetten en aanpassing van het beleid.

Gezien het belang van de omvang van de reserves maken we deze afzonderlijk zichtbaar. In het onderdeel beschikbaar weerstandsvermogen geven we een toelichting op de onderdelen van het beschikbaar weerstandsvermogen.

Het benodigde weerstandsvermogen wordt bepaald op basis van een inschatting van de risico's die de gemeente loopt. Veruit het grootste risico ligt bij de gemeentelijke grondexploitaties en Meerstad. Dit risico bepaalt in 2025 55% van het benodigd weerstandsvermogen. Met nieuwe projecten waarover nog geen (uitvoerings)besluit is genomen houden we nog geen rekening. Pas wanneer er zekerheid is over de uitvoering, maken we een inschatting van het risico en houden we er rekening mee in het bepalen van het benodigd weerstandsvermogen.

In het onderdeel benodigd weerstandsvermogen geven we een toelichting op risico's die het benodigd weerstandsvermogen bepalen.

De ontwikkeling van het weerstandsvermogen wordt twee keer per jaar geactualiseerd: bij de begroting en bij de rekening. We willen benadrukken dat de berekening van het weerstandsvermogen geen exacte wetenschap is. Bij het bepalen van de omvang van het benodigd weerstandsvermogen maken we een groot aantal inschattingen die meer of minder goed te onderbouwen zijn. Bij de beoordeling van het weerstandsvermogen kijken we dan ook vooral naar hoe het weerstandsvermogen zich ontwikkelt.

Voor een objectieve beoordeling van de financiële situatie van de gemeente kijken we ook naar financiële kengetallen (vooral netto schuldquote en solvabiliteit). Deze kengetallen zijn gebaseerd op de omvang van de schulden en het eigen vermogen en kunnen objectief worden bepaald.

Vergelijking met de jaarrekening 2023 (jaarschijf 2025)

Weerstandsvermogen (bedragen x 1.000 euro)	Begroting Rekening		Verschil
	2025	2023	
Beschikbare weerstandsvermogen (A)	152.737	148.331	4.406
Benodigde weerstandsvermogen (B)	102.056	107.329	-5.273
Ratio weerstandsvermogen (A/B x 100%)	150%	138%	
Ambitie beschikbaar weerstandsvermogen op 100%	100%	100%	
Verschil tussen beschikbaar en benodigd weerstandsvermogen	50.682	41.002	9.680
Verhouding reserves / benodigd weerstandsvermogen	79%	73%	
Reserves in het weerstandsvermogen	80.117	78.547	1.570

In vergelijking met de begroting neemt het benodigd weerstandsvermogen af met 5,3 miljoen euro. Het beschikbaar weerstandsvermogen neemt toe met 4,4 miljoen euro. Dit leidt in 2025 tot een verbetering van de ratio met 12% (van 138% naar 150%).

De verschillen bij het beschikbaar weerstandsvermogen lichten we toe in het onderdeel beschikbaar weerstandsvermogen.

Bij het beoordelen van het weerstandsvermogen kijken we ook naar het aandeel van de reserves (Algemene reserve plus reserve Grondzaken) ten opzichte van het benodigd weerstandsvermogen. Als streefwaarde hanteren we een percentage van 50%. In 2025 zit het aandeel reserves ten opzichte van het benodigd weerstandsvermogen op 79%. In 2026 neemt dit naar verwachting, door toename van het benodigd weerstandsvermogen, af tot 70% en neemt daarna af naar 68% in 2028. Hierbij wordt rekening gehouden met de op dit moment bekende toevoegingen en onttrekkingen aan de Algemene reserve en reserve Grondzaken voor de komende jaren.

In het coalitieakkoord staat dat we het niveau van het weerstandsvermogen in stand houden. Zowel de ratio weerstandsvermogen als het aandeel van de reserves liggen de komende jaren boven de streefwaarden.

Risicomanagement

Naast voldoende buffers in het beschikbare weerstandsvermogen is een goede sturing op en beheersing van de risico's belangrijk (risicomanagement). Risicomanagement geeft inzicht in wat kan gebeuren en stelt organisaties in staat prioriteiten toe te kennen aan de onderkende risico's. Daarnaast stelt het organisaties in staat om gestructureerd beheersmaatregelen te nemen en beslissingen over risico's te verantwoorden.

Bij projecten, waarbij het risico voor de gemeente Groningen groot is, laten we bij het aangaan van het risico een second opinion uitvoeren door een onafhankelijke partij. Dit geldt bijvoorbeeld voor situaties waarbij we als gemeente een lening verstrekken aan een derde of bij grotere projecten waar we als gemeente weinig ervaring mee hebben.

We werken verder aan het versterken van risicomanagement in de organisatie met als doel:

- Het verbeteren van de wijze waarop risicomanagement in onze organisatie wordt uitgevoerd. Gericht op een eenduidige en consistente aanpak en het identificeren en beheersen van risico's, aansluitend op de organisatieveranderingen ("één Groningen, één organisatie"). We gebruiken hiervoor onder andere de tool RiskID.
- Het verder ontwikkelen van strategisch risicomanagement waarbij risico's integraal onderdeel zijn van de strategie en de besluiten van college en raad.

Ondanks de inspanningen op het gebied van risicomanagement kunnen zich risico's blijven voordoen. Met het beschikbare weerstandsvermogen zijn we in staat de financiële effecten van risico's op te vangen. Risicomanagement en het weerstandsvermogen zijn daarmee onderling verbonden en vormen een belangrijk onderdeel van het (financiële) beleid van de gemeente.

Benodigde weerstandsvermogen

Het benodigd weerstandsvermogen wordt bepaald door:

- De mate waarin de risico's al op andere wijze zijn afgedekt of beheerst;
- De verwachte impact van de aanwezige risico's;
- De gewenste mate van zekerheid om risico's op te vangen.

De risico's zijn geïnventariseerd en de omvang van het risico (bedrag in euro's) is geschat. De weging van het risico met de kans van optreden leidt tot het geschatte risicobedrag.

De risico's van de grondexploitaties berekenen we volgens de risicoboxmethode en nemen we integraal op in het benodigde weerstandsvermogen.

Omdat de kans klein is dat als de risico's zich daadwerkelijk voordoen, dit allemaal tegelijkertijd gebeurt, corrigeren we de totaalstelling met een waarschijnlijkheidsfactor van 90%.

Waarschijnlijkheidsfactor

Bij het bepalen van het benodigd weerstandsvermogen houden we rekening met een waarschijnlijkheidsfactor van 90%. Deze factor geeft weer dat niet alle risico's zich tegelijkertijd voordoen.

Benodigd weerstandsvermogen 2025 (begroting 2025)**(bedragen x 1.000 euro)****Incidenteel Structureel**

	Incidenteel	Structureel
1. Uitleg- en binnenstedelijke ontwikkelingslocaties (grondzaken/grondexploitaties)	62.400	
2. Sociaal domein		10.800
3. Gemeentelijk aandeel risicoproject Warmestad BV	5.052	
4. Agiostorting BV Suikerzijde	3.750	
5. Zonnepark Meerstad Noord	3.000	
6. Parkeerbedrijf	2.797	
7. Verstrekte leningen en garanties	2.195	
8. Extra beheerkosten Biotoop, Haren	1.250	
9. Niet halen bezuinigingen	968	0
10. Renterisico		950
11. Risico's bodemsanering		825
12. Bedrijfsrisico directies SPOT, Sport050 en zakelijke dienstverlening Stadsbeheer		825
13. Klimaatrisico		825
14. Overige risico's	1.333	1.100
Totale risico's	82.745	15.325
Structureel maal factor 2		30.650
Waarschijnlijkheidsfactor 90%	74.471	27.585
Benodigd weerstandsvermogen		102.056
Beschikbaar weerstandsvermogen		152.737
Ratio weerstandscapaciteit		150%

Het benodigde weerstandsvermogen in 2025 is 102,1 miljoen euro. Dit is 5,3 miljoen euro lager ten opzichte van de jaarrekening 2023.

De grootste afwijkingen zijn:

- opname van het risico zonnepark Meerstad-Noord;
- toename van het risico gemeentelijk aandeel risicoproject Warmtestad BV;
- afname van de risico's: sociaal domein, parkeerbedrijf, niet halen bezuinigingen en de overige risico's.

In het onderdeel risico's geven we een uitgebreide toelichting op de risico's. Het volgende risico is ten opzichte van de jaarrekening 2023 nieuw opgenomen:

- Zonnepark Meerstad-Noord.

De volgende risico's zijn ten opzichte van de jaarrekening 2023 vervallen:

- Specifieke uitkering stimulering Sport BTW (opgenomen in de begroting);
- Friciekosten loonkostensubsidies (opgenomen in de begroting).

Beschikbare weerstandsvermogen

Het beschikbaar weerstandsvermogen wordt gevormd door de middelen die beschikbaar zijn om het nadelige effect van risico's te kunnen opvangen. Dit is de optelsom van alle elementen die we daadwerkelijk kunnen inzetten om niet-begrote kosten te dekken.

Het beschikbaar weerstandsvermogen in de begroting 2025 is als volgt opgebouwd:

Beschikbaar weerstandsvermogen begroting 2025 (bedragen x 1.000 euro)	jaarschijf 2025		aandeel wsv*
	incidenteel	structureel	
1. Algemene reserve	60.337		59,1%
2. Reserve grondzaken	19.780		19,4%
3. Reserve aandelen GEB holding BV	3.000		2,9%
4. Stille reserves	50.000		49,0%
5. Structurele ruimte in intensiveringsbudgetten (bedrag x2)		7.640	7,5%
6. Onbenutte belasting capaciteit (bedrag x2)		11.596	11,4%
7. Post onvoorzien (bedrag x2)		384	0,4%
Beschikbaar weerstandsvermogen	133.117	19.620	
Totaal beschikbaar weerstandsvermogen			152.737
Beschikbaar weerstandsvermogen jaarrekening 2023			148.331
Toename/afname beschikbaar wsv			4.406

*betreft het aandeel t.o.v. het benodigd weerstandsvermogen.

Het beschikbare weerstandsvermogen is 152,7 miljoen euro. Dit is 4,4 miljoen euro hoger dan in de jaarrekening 2023. Deze mutatie bestaat hoofdzakelijk uit:

- een toename van de algemene reserve met 3 miljoen euro;
- afname van de reserve grondzaken met 1,5 miljoen euro;
- toevoeging van de reserve aandelen GEB holding BV met 3 miljoen euro.

Omvang Algemene Reserve begroting 2025 versus jaarrekening 2023 (jaarschijf 2025).

Algemene reserve in weerstandsvermogen (bedragen x 1.000 euro)	Begroting	Rekening	Verschil
	2025	2023	
Beschikbare weerstandscapaciteit	60.337	57.317	3.020

De algemene reserve neemt ten opzichte van de stand bij de jaarrekening 2023 toe met circa 3 miljoen euro. Dit wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door toevoeging van het jaarrekeningresultaat 2023 (22,7 miljoen euro), onttrekking van 14,9 miljoen euro van het jaarrekeningresultaat 2023 ten behoeve van de begroting 2025, onttrekking van 3 miljoen euro voor een bekleemde reserve aandelen GEB holding BV, onttrekking van circa 1 miljoen voor project Afval BOR 24 en houden we rekening met een onttrekking van 0,6 miljoen euro voor versnelling opgaven gezondheid.

Omvang reserve Grondzaken begroting 2025 versus jaarrekening 2023 (jaarschijf 2025).

Reserve Grondzaken in weerstandsvermogen (bedragen x 1.000 euro)	Begroting	Rekening	Verschil
	2025	2023	
Beschikbare weerstandscapaciteit	19.780	21.230	-1.450

Het verschil ten opzichte van de jaarrekening 2023 wordt veroorzaakt door een onttrekking ten behoeve van de te treffen verliesvoorziening voor grondexploitatie NELF-terrein.

Overige onderdelen van het beschikbaar weerstandsvermogen

Naast bovenstaande reserves tellen de overige onderdelen van het beschikbaar weerstandsvermogen op tot 72,6 miljoen euro. De overige onderdelen van het beschikbaar weerstandsvermogen zijn:

Beklemde reserve aandelen GEB holding BV	3,0 miljoen euro
Stille reserve Enexis	50,0 miljoen euro
Structurele ruimte in intensiveringsbudgetten	7,6 miljoen euro
Onbenutte belastingcapaciteit	11,6 miljoen euro
Post onvoorzien	0,4 miljoen euro
Totaal	72,6 miljoen euro

Ten opzichte van de jaarrekening 2023 is de bekleemde reserve aandelen GEB BV toegevoegd aan het beschikbare weerstandsvermogen. De omvang van deze reserve is 3 miljoen euro. Dit bedrag is conform raadsbesluit van 10 juli 2024 onttrokken aan de algemene reserve.

Stille reserve Enexis

Voor het beschikbaar weerstandsvermogen houden we rekening met de stille reserve in de waarderingen van onze Enexis aandelen. We houden hier rekening met 50 miljoen euro. Dit past binnen de meest recente waardering van de Enexis aandelen die periodiek wordt uitgevoerd. Dit is niet gewijzigd ten opzichte van de jaarrekening 2023.

Structurele ruimte in intensiveringsbudgetten

Indien we de inzet van intensiveringsbudgetten jaarlijks kunnen overwegen, nemen we deze middelen mee in het beschikbaar weerstandsvermogen. Dit is het geval als de middelen niet structureel zijn ingezet en er geen meerjarige verplichtingen zijn aangegaan. We houden rekening met de oude intensiveringsbudgetten die beschikbaar zijn gesteld in de begroting 2015. Voor de beschikbare intensiveringsmiddelen is bepaald dat 3,8 miljoen euro niet structureel is ingezet. Omdat het structurele middelen zijn nemen we deze voor 2 jaarschijven mee in het beschikbaar weerstandsvermogen (7,6 miljoen euro). Ten opzichte van de jaarrekening 2023 zijn de beschikbare middelen ongewijzigd.

Onbenutte belastingcapaciteit

We houden rekening met een onbenutte belastingcapaciteit van 5% van de OZB opbrengst voor woningen en niet-woningen. Deze opbrengst wordt gecorrigeerd voor het bedrag dat is bestemd voor het Fonds ondernemend Groningen (FOG). De actueel geraamde OZB opbrengst in 2025 is 119,5 miljoen euro. Rekening houdend met de afdracht aan het FOG van 3,5 miljoen euro is de OZB opbrengst 116 miljoen euro. Dit betekent dat we voor het beschikbaar weerstandsvermogen rekening houden met een onbenutte belastingcapaciteit van 5,8 miljoen euro. Omdat het structurele middelen zijn nemen we deze voor 2 jaarschijven mee in het beschikbaar weerstandsvermogen (afgerond 11,6 miljoen euro). Ten opzichte van de jaarrekening 2023 is het bedrag nagenoeg ongewijzigd.

Post onvoorzien

De post onvoorzien is beschikbaar voor onvoorziene gebeurtenissen en is daardoor onderdeel van het beschikbaar weerstandsvermogen. De totale post onvoorzien in 2025 is 192 duizend euro. Omdat het structurele middelen zijn nemen we deze voor 2 jaarschijven mee in het beschikbaar weerstandsvermogen (0,38 miljoen euro). Ten opzichte van de jaarrekening 2023 is het bedrag onveranderd.

Dynamisch weerstandsvermogen

We laten de dynamische ontwikkeling van het weerstandsvermogen zien als gevolg van wijzigingen in de risico's en de reserves in de periode 2025-2028. Hiermee ontstaat een beter beeld van de meerjarige ontwikkeling van het weerstandsvermogen.

Risico's waarvoor we een meerjarige inschatting kunnen maken (in effect en/of kans van optreden) nemen we op in de dynamische ontwikkeling. Het gaat bijvoorbeeld om de risico's bij grondexploitaties, sociaal domein, bezuinigingen en het parkeerbedrijf. In de gevallen waar we geen meerjarige ontwikkeling kunnen inschatten, houden we rekening met een constante waarde van het risico voor de periode 2025-2028.

In het geval reservemutaties voor de komende jaren bekend zijn, houden we hier rekening mee in de dynamische ontwikkeling van het weerstandsvermogen. Deze gegevens zijn verwerkt en leiden tot het volgende beeld van het weerstandsvermogen.

Begroting 2025 Weerstandsvermogen (bedragen x 1.000 euro)	2025	2026	2027	2028
Beschikbaar weerstandsvermogen (A)	152.737	154.055	158.165	159.014
Benodigd weerstandsvermogen (B)	102.056	114.571	115.762	124.883
Ratio (A/B*100%)	150%	134%	137%	127%
Afwijking t.o.v. ratio 1,0	50.682	39.484	42.402	34.131
Ratio in jaarrekening 2023	138%	112%	108%	107%
Verhouding reserves/ benodigd weerstandsvermogen	79%	70%	73%	68%
Reserves in het weerstandsvermogen	80.117	80.522	84.052	84.378

Vanaf 2026 neemt het benodigd weerstandsvermogen ten opzichte van 2025 hoofdzakelijk toe door toename van de omvang van het risico sociaal domein. Per 2028 neemt het benodigd weerstandsvermogen toe als gevolg van het risico gemeentefonds: ontoereikende middelen vanaf 2026.

Financiële kengetallen

De financiële kengetallen geven een beeld van hoe de gemeente er financieel voor staat. Het onderstaande overzicht laat de verwachte ontwikkeling van de financiële kengetallen zien.

Begroting 2025 Kengetallen (bedragen x 1.000 euro)	Norm	Rekening 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028
Netto schuldquote		124,8%	142,6%	134,0%	141,5%	142,2%	141,0%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	120%	95,3%	114,1%	110,3%	119,2%	121,7%	123,4%
Solvabiliteitsratio	20%	10,3%	9,9%	10,9%	11,0%	11,5%	12,3%
Structurele exploitatieruimte		2,7%	0,3%	0,5%	0,5%	1,0%	0,3%
Grondexploitatie excl. Meerstad, Stadshavens en Suikerzijde		3,6%	6,8%	2,8%	3,0%	3,5%	3,2%
Grondexploitatie incl. Meerstad, Stadshavens en Suikerzijde		29,5%	37,8%	30,3%	32,3%	32,6%	32,6%
Belastingcapaciteit		118,4%	124,1%	124,0%	124,0%	124,0%	124,0%

Onderstaand geven we een toelichting op de kengetallen. Onder de toelichting is het algemene oordeel opgenomen.

Netto schuldquote

Dit cijfer geeft inzicht in het niveau van de gemeentelijke netto schuldenlast (korte en lange schulden vermindert met kort en lang uitgeleende middelen) ten opzichte van de gemeentelijke baten. Het geeft een indicatie van de omvang van de rentelasten en aflossingen ten opzichte van de jaarlijkse baten en lasten. Bij de netto schuldquote wordt rekening gehouden met alle door de gemeente opgenomen leningen. Bij de netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen nemen we de leningen die we doorlenen aan derden (zoals bijvoorbeeld: Meerstad en woningbouwcorporaties) niet mee. Wanneer sprake is van doorlenen aan derden, ligt de netto schuldquote altijd boven de netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen.

Per 31 december 2025 komt de netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen uit op 110,3%. Hiermee blijven we onder de ons gestelde norm van 120%. Vanaf 2026 loopt de netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen op tot 123,4% in 2028 doordat de gemeentelijke baten dalen als gevolg van de opgelegde korting op het gemeentefonds per 2026.

Voor een genuanceerder beeld van de schuldpositie is van belang om de voorraad bouwgronden hierin mee te nemen. Gemeenten met veel grond hebben meer schulden en dus een hogere schuldquote. Dit geldt ook voor de gemeente Groningen. Rente en aflossing van deze schuld drukken niet direct op de begroting, maar dienen we op te vangen binnen de grondexploitaties met de opbrengsten uit de verkoop van de grond.

Solvabiliteitsratio

Dit kengetal wordt bepaald door de verhouding tussen het eigen vermogen en het totaal vermogen. Het geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is aan de financiële verplichtingen te voldoen. Hoe hoger de solvabiliteitsratio, hoe groter de weerbaarheid van de gemeente.

De solvabiliteitsratio in 2025 is 10,9%. Dit is laag in vergelijking met andere gemeenten en ligt onder de norm van 20%. Met een solvabiliteit van minder dan 20% vallen gemeenten in de meest risicovolle categorie. Voor de lange termijn streven we naar een streefwaarde van 20%, voor de korte termijn hanteren we een streefwaarde van 10%. Een verbetering van de solvabiliteit wordt bereikt door een verlaging van de opgenomen leningen en/of een versterking van de reserves. In de periode 2026-2028 loopt de solvabiliteit op naar 12,3%. Dit ligt boven onze streefwaarde voor de korte termijn. We gaan ervan uit dat de begrote nadelen vanaf 2028 hier geen invloed op hebben.

Structurele exploitatieruimte

Voor de beoordeling van de financiële positie is het ook van belang dat de structurele lasten gedekt zijn door structurele baten. De belangrijkste structurele baten zijn de algemene uitkering uit het gemeentefonds en de opbrengsten uit de onroerendezaakbelasting (OZB). Dit kengetal geeft het verschil tussen de structurele baten en lasten ten opzichte van de totale baten. Een positief percentage betekent dat de structurele baten toereikend zijn om de structurele lasten te dekken. In onderstaand overzicht is de omvang en ontwikkeling van de structurele lasten en baten opgenomen. Het verloop van de structurele exploitatieruimte over de periode 2023 tot en met 2028 geeft aan dat er sprake is van een structureel evenwicht. In de kadernota weerstandsvermogen en risicomanagement hebben we als streefwaarde opgenomen dat de exploitatie minimaal (structureel) in evenwicht is.

Structureel evenwicht (bedragen x 1.000 euro)	Rekening 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028
Totale lasten	1.332.870	1.331.776	1.428.266	1.362.969	1.398.603	1.440.036
Incidentele lasten	-101.235	-15.842	-11.481	-1.404	0	0
Incidentele toevoegingen reserves	-48.096	-38.718	-54.901	-18.883	-24.020	-22.623
Structurele lasten (A)	1.183.539	1.277.216	1.361.884	1.342.682	1.374.583	1.417.413
Totale baten	1.397.892	1.331.776	1.428.266	1.362.969	1.398.603	1.430.985

Incidentele baten	-93.392	-1.682	-10.217	-4	-5	-5
Incidentele onttrekkingen reserves	-85.600	-48.764	-48.935	-13.401	-10.107	-9.057
Structurele baten (B)	1.218.900	1.281.330	1.369.114	1.349.564	1.388.491	1.421.923
Structurele exploitatieruimte (B-A)	35.361	4.114	7.230	6.882	13.908	4.510
Structurele exploitatieruimte in percentage	2,7%	0,3%	0,5%	0,5%	1,0%	0,3%

Grondexploitatie

Het kengetal grondexploitatie geeft aan hoe groot de grondpositie (de waarde van de grond) is ten opzichte van de totale gemeentelijke baten. De boekwaarde van de voorraden grond moeten we terugverdiene bij de verkoop. Kenmerkend voor grondexploitatie is dat de looptijd meerdere jaren is. Naarmate de inkomsten verder in de toekomst liggen, brengt dit meer rentekosten en risico's met zich mee. Het kengetal voor de gemeentelijke grondexploitatie inclusief Meerstad, Stadshavens en Suikerzijde is in 2025 30,3%. In de jaarrekening 2023 bedroeg dit kengetal (in 2025) 38,6%. Vanaf de begroting 2025 wordt een andere bron gebruikt voor de berekening en zijn door actualisatie van de prognoses van de grondexploitatie de kengetallen gewijzigd ten opzichte van de standen bij de jaarrekening 2023.

Belastingcapaciteit

Dit kengetal geeft inzicht in hoe de belastingdruk in de gemeente zich verhoudt ten opzichte van het landelijk gemiddelde. Hiervoor wordt de belastingdruk in Groningen gerelateerd aan de landelijk gemiddelde tarieven/woonlasten (OZB, rioolheffing en afvalstoffenheffing) van een meerpersoonshuishouden met een koopwoning. Als dit kengetal laag is, betekent het dat een gemeente meer inkomsten uit belastingen zou kunnen verwerven. De belastingdruk in Groningen ligt boven het landelijk gemiddelde. In de jaarrekening 2023 bedroeg het kengetal 118,4%. Een hoge belastingcapaciteit beperkt de mogelijkheid om financiële tegenvallers op te vangen met een verhoging van tarieven.

Algemeen oordeel

Overall kunnen we concluderen dat de ratio's laten zien dat de financiële positie van de gemeente Groningen is verbeterd maar kwetsbaar blijft door onzekerheid omtrent de hoogte van het gemeentefonds. De projecten uit de strategische investeringsagenda hebben de komende jaren een negatief effect op de ratio weerstandsvermogen en onze kengetallen. Met de maatregelen die we nemen in de begroting en de verbetering van onder andere de ratio weerstandsvermogen bereiden wij ons hierop voor.

Dit kwetsbaarheid kunnen we voor een groot deel verklaren door een relatief hoge schuldpositie. De gemeente heeft veel grond in eigendom en ontwikkelt (grote) woningbouwlocaties om te kunnen voorzien in de woningbehoefte. De grote strategische waarde hiervan komt niet tot uitdrukking in de financiële kengetallen. Het beïnvloedt echter wel de flexibiliteit van de begroting. De ratio's moeten in samenhang met het weerstandsvermogen worden gezien om te kunnen beoordelen of de gemeente Groningen in staat is om in te spelen op toekomstige risico's. Het weerstandsvermogen is op dit moment voldoende om risico's op te kunnen vangen.

Risico's

Nr.	Onderwerp	DP	Structureel/ incidenteel	1e signalering	Kans	Bedrag (bandbreedte)
1	Uitleg- en binnenstedelijke ontwikkelingslocaties (grondzaken/ grondexploitatie)	1.1 & 1.3	Incidenteel	2004	100%	58,9 - 62,4 miljoen euro
2	Parkeerbedrijf	1.2	Structureel	Al jaren	100%	2,8 - 3,1 miljoen euro
3	Verkeer- en vervoersprojecten	1.2	Incidenteel	2017	100%	Nul
4	Gemeentelijk aandeel risicoproject Warmtestad BV	1.3	Incidenteel	2017	100%	5,1 miljoen euro
5	Risico's bodemsanering	2.1	Structureel	2021	50%	1,7 miljoen euro
6	Tekort OV-Bureau Groningen Drenthe	1.2	Structureel	2021	50%	1,1 miljoen euro
7	Agio-storting BV Suikerzijde	1.3	Incidenteel	2023	25%	15 miljoen euro
8	Extra beheerkosten Biotoop, Haren	1.1	Incidenteel	2023	100%	1,25 miljoen euro
9	Omgevingswet	Div.	Incidenteel	2022	25%	0 - 0,8 miljoen euro
10	Klimaatrisico	2.1	Structureel	2023	75%	1,1 miljoen euro
11	Netcongestie	Div.	PM	2023	PM	PM
12	Zonnepark Meerstad-Noord	1.3	Incidenteel	2024	100%	3 miljoen
13	Sociaal domein	3.3	Structureel	2014	100%	10,8 - 17,0 miljoen euro
14	Exploitatie Groninger Forum	3.5	Structureel	2014	PM	PM
15	Huisvesting LVV doelgroep	3.3	Incidenteel	2020	25%	0 - PM
16	Verzelfstandiging Centrum voor Kunst en Cultuur (CKC) Haren	3.5	Incidenteel	2022	50%	50 duizend euro
17	Financiering uitvoering wet BUIG	3.1	Structureel	2014	25%	600 duizend euro
18	Energieprijsstijging	1.3	Structureel	2023	50%	0 - 1,5 miljoen euro
19	Opgaven Vastgoedbedrijf	Div.	Structureel	2023	PM	PM
20	Fiscale risico's	Alle	Structureel	Diverse	PM	PM
21	Gemeentefonds	4.3	Structureel	1995	0%	+/-38,3 miljoen euro
22	Verstrekte leningen en garanties	Div.	Incidenteel	2006	100%	1,9 - 2,2 miljoen euro
23	Renterisico	4.3	Structureel	Doorlopend	50%	1,8 - 3,5 miljoen euro
24	Verzekeringen	4.3	Structureel	2021	PM	PM
25	Gemeentefonds: ontoereikende middelen vanaf 2026	4.3	Structureel	2023	50%	9 miljoen vanaf 2028
26	Bezwaarschriften	2.1	Incidenteel	2018	PM	PM
27	Vervanging rioolpersleiding Aanpak Ring Zuid (ARZ)	2.1		2022	PM	PM

28	Dotatie en vrijval voorziening APPA wethouderspensioen	4.2	Incidenteel	2023	50%	2 miljoen euro
28a	APPA wachtgelden	4.2	Structureel	2023	20%	2 miljoen euro
29	Verplichtingen uit de spaarverlof voorziening	4.4	Incidenteel	2022	PM	PM
30	Bedrijfsrisico directies SPOT, Sport050 en zakelijke dienstverlening Stadsbeheer	2.1 & 3.4	Structureel		25%	3,3 miljoen euro
31	Niet halen bezuinigingen	Div.	Incidenteel	2014	100%	1 - 4,2 miljoen euro
31a	Niet halen bezuinigingen	Div.	Structureel	2014	100%	0 - 0,75 miljoen euro
32	Prijsstijgingen	Alle	Structureel	2022	PM	PM

Nr.	Toelichting
1	Uitleg- en binnenstedelijke ontwikkelingslocaties (grondzaken/ grondexploitaties)
	Om de risico's die voortvloeien uit de grondexploitaties in uitleg- en binnenstedelijke ontwikkelingslocaties te kwantificeren wordt de risicoboxmethode gehanteerd. Het risico op een plantekort kan voortvloeien uit vertraging in het uitgiftetempo van gronden, uitgifte van gronden tegen lagere grondprijzen dan in de exploitatiebegroting is voorzien, aanbesteding van civieltechnische werken, vertraging in het tempo van realisering, etc. De inschatting is dat het benodigde weerstandsvermogen zich in de jaren 2025-2028 vrij stabiel beweegt in een bandbreedte tussen de 58,9 en 62,4 miljoen euro. Zie voor meer informatie de paragraaf Grondbeleid.
2	Parkeerbedrijf
	Voor het bepalen van het risico van het parkeerbedrijf wordt een risicoanalyse uitgevoerd voor de onderdelen: rente, opbrengsten en kosten, bezettingsgraad parkeergarages en straatparkeren. Het totale risico is in 2025 bepaald op 2,8 miljoen euro, een afname van 1,1 mln ten opzichte van de begroting 2024. Dit wordt vooral verklaard door een bijstelling van de risico-inschatting en de kans van optreden, dit naar aanleiding van de toename van de omzet in de afgelopen jaren bij parkeergarages en straatparkeren.
3	Verkeer- en vervoersprojecten
	Risico's bij verkeer- en vervoersprojecten hebben voornamelijk betrekking op de hoogte van de investeringskosten. Vooraf worden deze risico's zover mogelijk teruggebracht en beheerst door voor de start van uitvoering zoveel mogelijk uitgewerkte ontwerpen en kostenramingen beschikbaar te hebben. Bij de grote verkeersprojecten (= investering meer dan 5 miljoen euro) bepalen we het risico op 10% van de investeringskosten. Daarbij beoordelen we de mogelijkheid om bij te sturen in het project (beheersmaatregelen). Op projectniveau kunnen dat bijvoorbeeld zijn: het werken met een plafondprijs in de aanbesteding, het rekening houden met een percentage onvoorzien in de kostenraming of het in beeld brengen van besparingsmogelijkheden. Risico's die niet binnen de beschikbare middelen van het project kunnen worden opgelost, worden meegenomen in het benodigde weerstandsvermogen voor verkeersprojecten. Voor de lopende projecten verkeer en vervoer is de omvang van het risico nihil.

4 Gemeentelijk aandeel risicoproject Warmtestad BV

WarmteStad heeft op dit moment 2 typen activiteiten:

- Het ontwikkelen en exploiteren van het warmtenet Noordwest;
- Het ontwikkelen en exploiteren van collectieve Warmte en Koude-opslagsystemen (WKO's).

Via WarmteStad investeert de gemeente in warmteprojecten gericht op een CO2 neutrale stad in 2035. De gemeente doet dit door het verstrekken van eigen vermogen en door het verstrekken van leningen. Op de gemeentelijke balans per 1 januari 2025 gaat het naar verwachting om een boekwaarde van 25,0 miljoen euro aan verstrekt eigen vermogen en 19,5 miljoen euro aan verstrekte leningen (op basis van de toegestane kredietlimieten). Voor de business case WKO's houden we rekening met een benodigd weerstandsvermogen van 8% van het totale bedrag (19,6 miljoen euro) dat ten behoeve van de WKO's aan eigen vermogen en leningen is verstrekt. In verband met het hogere risico gaan we voor de business case warmtenet Noordwest uit van een benodigd weerstandsvermogen van 14% van het totale bedrag (24,9 miljoen euro). In totaal resulteert dit in een benodigd weerstandsvermogen van 5,1 miljoen euro.

5 Risico's bodemsanering

Risico bodem 1: spoedlocaties. Een aantal spoedlocaties waarvan de bodemsanering nog niet is afgerond, is in eigendom van derden. Wanneer een derde de verantwoordelijkheid voor de uitvoering van een sanering niet kan nakomen, is de gemeente als bevoegd gezag verplicht om deze tot een goed einde te brengen (risico 1a).

Daarnaast kan sprake zijn van een "toevalsvondst": een voorheen nog niet bekende bodemverontreiniging die onacceptabele gezondheidsrisico's met zich meebrengt en direct ingrijpen noodzakelijk maakt. Als de eigenaar van een locatie waar een dergelijke verontreiniging wordt aangetroffen geen maatregelen treft, moet de gemeente ingrijpen en kan zij naderhand de kosten verhalen (risico 1b).

Risico inschatting: voor de risico's 1a en 1b gaan we uit van een structureel risico van € 900.000,- met een kans van 50%.

Risico bodem 2: aanvullend onderzoek en tijdelijke maatregelen. Situaties die zich kunnen voordoen met risico's voor de gemeente zijn bijvoorbeeld saneringen als gevolg van drugsafvaldumpingen of het wegnemen van onrust over de bodemkwaliteit bij omwonenden van een verontreinigde locatie. Hiervoor moeten middelen beschikbaar zijn voor onderzoek en eventuele saneringsmaatregelen. Risico inschatting: voor risico bodem 2 gaan we uit van een structureel risico van € 500.000,- met een kans van 50%.

Risico bodem 3: ontwikkelingen bodem. Er komen nieuwe ontwikkelingen voor bodem en grondwater op ons af, onder meer door de opkomst van Zeer Zorgwekkende Stoffen als PFAS en lood. Voor deze nieuwe opgaven is rijksgeld beschikbaar in de vorm van specifieke uitkeringen (SPUK). Iedere 2 jaar kunnen daarvoor aanvragen worden ingediend. Gezien het beperkte budget dat voor de SPUK regeling beschikbaar is, kunnen we onze volledige opgaven hier mogelijk niet uit financieren. Risico inschatting: voor risico bodem 3 nemen we voor 2025 en verder een structureel risico op van € 250.000,- met een kans van 50%.

6 Tekort OV-Bureau Groningen Drenthe

De gemeente Groningen is voor 21% risicodragend binnen het OV-bureau Groningen Drenthe (zie ook de paragraaf Verbonden Partijen). Vanwege teruggelopen reizigersaantallen, stijgende brandstofprijzen en andere kostenstijgingen is het al een aantal jaren lastig om de meerjarenbegroting van het OV-bureau sluitend te krijgen. In de Begroting 2025 van het OV-bureau zijn voor de jaren 2025 en 2026 tekorten voorzien. Voor 2027 en 2028 wordt een positief begrotingssaldo verwacht. Het OV-bureau stelt voor om in 2025 en 2026 als incidentele dekking de eigen reserves in te zetten. Een toekomstige tegenvaller bij het OV-bureau moet daarmee dan mogelijk door de deelnemers gedragen worden. Om dit te voorkomen, wordt momenteel met de provincies Groningen en Drenthe gewerkt aan afspraken om het risico op tekorten te minimaliseren. Vanuit de afspraak dat de gemeente Groningen voor 21% bijdraagt in de gerealiseerde exploitatietekorten van het OV-bureau is vanaf 2024 een structureel risico opgenomen. Het risico is bepaald aan de hand van de risico-inventarisatie van het OV-bureau, deze komt uit op een benodigd weerstandsvermogen van 5,25 miljoen euro. Het risicobedrag komt hiermee uit op 1,1 miljoen euro.

7 Agiostorting BV Suikerzijde

We hanteren het uitgangspunt dat als we een gebiedsontwikkeling vormgeven in een aparte entiteit (lees BV) de BV zelf in staat moet zijn om de eigen risico's binnen de grondexploitatie hetzij de beschikbare middelen voor de betreffende gebiedsontwikkeling op te vangen. Zelf binnen de eigen grondexploitatie opvangen betekent dat de BV over voldoende buffers moet beschikken. Deze buffers kunnen bestaan uit eigen vermogen, een verwacht batig saldo van de grondexploitatie (contante waarde van de verwachte winst op eindwaarde) of aanwijsbare buffers in ramingen. De beschikbare middelen voor de gebiedsontwikkelingen zijn de middelen die binnen het SIF zijn gereserveerd of bestemmingsreserves voor de betreffende gebiedsontwikkeling. Door de gebiedsontwikkeling in een BV te beleggen verlegt de gemeente een groot deel van de risico's naar deze aparte entiteit. Op het moment dat de gemeente hetzij eigen, hetzij vreemd vermogen verstrekt aan de BV, loopt de gemeente het risico dat de verstrekte middelen niet terugbetaald kunnen worden. Voor de afdekking van dit risico moet de gemeente inschatten in welke mate er een risicoreservering in het gemeentelijk weerstandsvermogen noodzakelijk is. De gevraagde kapitaalstorting in de BV Suikerzijde bedraagt 15 miljoen euro. Het Project Suikerzijde kent een omvang van circa 500 miljoen euro. De looptijd is 25 jaar. Voor bepaling van de benodigde buffer rekenen we met een kans van 25% op niet terugbetaling. Dit betekent dan een benodigde risicobuffer van $25\% \times 15$ miljoen euro = 3,75 miljoen euro. We gaan de incidentele vrijval van de structureel beschikbare middelen voor Suikerzijde toevoegen aan een aparte reserve Suikerzijde. Deze reserve tellen we mee met het beschikbaar weerstandsvermogen.

	8 Extra beheerkosten Biotoop, Haren
	<p>Voor het onderhouden van de Biotoop is een beperkt onderhoudsbudget beschikbaar. Gezien de verouderde staat brengt dit het risico met zich mee dat gedurende de voorgestelde gebruiksperiode problemen optreden waardoor grotere investeringen noodzakelijk zijn. In het risicobedrag van 1,25 miljoen euro is de kans van optreden al verwerkt daarom voor 100% opgenomen.</p>
	9 Omgevingswet
	<p>De Omgevingswet is op 1 januari 2024 in werking getreden. Het is een wettelijke verplichting deze wet in te voeren. Voor de gemeente Groningen dienen er onder andere één omgevingsvisie, en één omgevingsplan te komen, waarin alle regels uit alle bestemmingsplannen, de bruidsschat van het Rijk en vele gemeentelijke verordeningen verwerkt dienen te worden. Daarnaast wordt de reikwijdte van de omgevingsvergunning verbreedt; meer onderwerpen zullen onder de noemer omgevingsvergunning komen te vallen. Op 1 januari 2024 houden de ontwikkelingen niet op. Er zal nog een aantal jaren (uiterlijk tot 2032) aan een gemeentedeckend omgevingsplan gewerkt worden. Daarnaast zal de ondersteunende software voor met name het omgevingsplan en de toepasbare regels verder ontwikkeld worden. De afgelopen maanden is gebleken dat hier nog meer werk en geld in gaat zitten dan gedacht. Mede door landelijke ontwikkelingen aan het digitaal stelsel.</p> <p>Daarnaast zijn in het regeerakkoord financiële middelen toegezegd voor de implementatie van de Omgevingswet voor gemeenten en andere bevoegd gezagen voor de periode 2023 t/m 2025. Voor 2025 is de toezegging nog niet definitief verwerkt in afspraken. Voor Groningen is het toegezegde bedrag niet direct geormerkt aan de implementatie van de Omgevingswet binnen de gemeente. Voor 2025 gaat het om circa 800 duizend euro.</p>
	10 Gevolgen extreem weer (klimaatrisico)
	<p>Door het veranderende klimaat gaan we in toenemende mate last krijgen van extreem weer. Extreme hitte, langdurige droogte, clusterbuien, storm en onweer hebben effect op onze infrastructuur, gebouwen en groenvoorzieningen. Door droogte kan de bodem inklinken of scheuren. Het gaat dan bijvoorbeeld om schade door storm, extra uitval van groen door droogte, ziektes en plagen. De kosten van een (zee)dijk-doorbraak, en ontwrichting van een kunstwerk door hittestress zijn dermate hoog en het risico vrij klein (1-5%) dat deze niet zijn opgenomen in het risicobedrag van 1,1 miljoen euro.</p>
	11 Netcongestie
	<p>Netcongestie is een snelgroeiend probleem dat ons elektriciteitsnet onvoldoende ruimte heeft om alle ontwikkelingen te faciliteren. De wachtrij voor nieuwe en/of grotere grootverbruikersaansluitingen groeit snel. De verwachting is dat in 2026 ook de eerste kleinverbruikers (MKB, inwoners) geen ruimte meer krijgen op het elektriciteitsnet. Tot 2030 zal dit probleem groeien. Daarna is uitbreiding van de capaciteit voldoende om enige jaren weer vooruit te kunnen. Dit heeft tot gevolg dat wij onze aanvankelijk ambities voor woningbouw, economie en de energietransitie niet meer waar kunnen maken. De financiële gevolgen van netcongestie en de daardoor opgelopen vertraging worden in de betreffende projecten/programma's opgenomen.</p> <p>Groningen Stroomt Door (GSD) is een samenwerkingsproject van bedrijvenverenigingen, Enexis Netbeheer, EnTranCe en de gemeente Groningen. Door de activiteiten van GSD kan mogelijk extra ruimte op het elektriciteitsnet worden vrijgespeeld door het bestaande net slimmer te gebruiken. Bijvoorbeeld door elektriciteit onderling te verdelen, vraag- en aanbod op elkaar af te stemmen of de inzet van een batterij. De eerste projecten bevinden zich momenteel in de pilot fase.</p>
	12 Zonnepark Meerstad-Noord
	<p>De gemeente ontwikkelt een zonnepark in Meerstad-Noord. Hiervoor heeft de gemeente een BV opgericht waarin 3 miljoen agio wordt gestort. De gemeente loopt het risico dat het aan het einde van de looptijd van het park de agiostorting van 3 miljoen euro niet terug ontvangt.</p>

13 Sociaal domein

De budgetten zorgkosten voor jeugd en WMO staan onder druk. Met ingang van 2022 heeft het Rijk de budgetten voor jeugdhulp aangevuld. Deze aanvulling wordt de komende jaren grotendeels afgebouwd in verband met maatregelen die opgenomen zijn in de Hervormingsagenda Jeugd. In de Hervormingsagenda is een besparing opgenomen oplopend tot 15,5 miljoen euro. Een deel van de beoogde besparingen uit de Hervormingsagenda verwachten we niet te kunnen realiseren. Dit nadeel is verwerkt in de meerjarenbegroting. De resterende taakstelling (oplopend tot 9,8 miljoen euro tot 2027) is als risico opgenomen.

Daarnaast is er een aantal specifieke risico's die betrekking hebben op (transformatie) maatregelen die moeten leiden tot een besparing op de zorgkosten door een verschuiving van dure naar goedkopere zorg. Of en in welke mate deze maatregelen het beoogde transformatie-effect opleveren wordt gemonitord en waar nodig bijgestuurd.

In het risico sociaal domein houden we ook rekening met een volume risico op zorggebruik (zorggebruik groeit harder dan verwacht). Er is sprake van een volume risico op zorggebruik WMO/jeugd omdat onzeker is hoeveel mensen zorg nodig hebben. We bepalen de omvang van het risico op basis van een aantal groeiscenario's. Het volume risico bedraagt 8,4 miljoen euro.

Tot slot houden we rekening met een risico dat invoering van het nieuwe verdeelmodel bij de integratie uitkering voor beschermd wonen (die we ontvangen van het Rijk) tot een nadeel voor Groningen kan leiden. Er spelen op het gebied van jeugdhulp ook een aantal landelijke en (boven) regionale ontwikkelingen waarvan de financiële gevolgen nog niet zijn aan te geven. Het gaat hierbij o.a. om afbouw jeugdhulp, nieuwe inkoop hoog specialistische hulp, Basis Jeugdhulp en Toekomstscenario Kind- en Gezinsbescherming.

Wij hebben de laatste jaren maatregelen genomen om te zorgen dat de zorgkosten beter in control komen. Hierbij hebben we nadrukkelijk een koppeling gelegd tussen beleid, inkoop, uitvoering en geld. Ter beheersing van deze problematiek streven wij er naar om door transformatie minder in te hoeven zetten op zwaardere zorg door te investeren in preventie aan de voorkant, de ontwikkeling van (basis) voorzieningen dichtbij, door burgerkracht en door stimuleren van zelf- en samenredzaamheid. Deze op transformatie gerichte beweging is onder meer in gang gezet door een gerichte opdrachtverlening aan Stichting WIJ Groningen, door het in werking stellen van het Gebieds Ondersteunend Netwerk (GON) en een verdere decentralisering van Beschermd Wonen. Andere ingezette ontwikkelingen zijn andere de aanpak voor multi probleemgezinnen waar sprake is van stapeling van door gemeente verstrekte voorzieningen, invoering Basis Jeugdhulp en voorbereidingen voor nieuwe inkoop hoog specialistischer hulp. In al deze verbeterlagen lopen inhoudelijke ambities en financiële doelstellingen samen op. De laatste jaren is geïnvesteerd in extra capaciteit om ontwikkelingen in kaart te brengen, te volgen en concreet om te zetten in zinvolle interventies en maatregelen samen met partners zoals bijvoorbeeld zorgpartijen, de zorgverzekeraar en de RIGG. Dit geldt ook voor informatievoorziening. Dit alles met als doel beter in control te komen op het sociaal domein. Waar de komende jaren nieuwe aanbestedingen plaatsvinden, kijken we naar de mogelijkheden voor verdere beheersing van de kosten.

Het totale risico is in 2025 bepaald op 10,8 miljoen euro. Tot en met 2027 loopt dit op tot 17,0 miljoen euro.

14 Exploitatie Groninger Forum

Voor de exploitatietekorten en aanloopkosten in de eerste 5 jaar van het Forum (2020-2024) was een bedrag van 3,3 miljoen euro beschikbaar. Dit bedrag was opgebouwd uit 2,3 miljoen euro uit de ABR en 1 miljoen euro uit de GREX Oostwand. In de periode 2020 tot en met 2023 is er in totaal 841 duizend euro onttrokken ter dekking van het exploitatie tekort. Bij vaststelling van de GREX Oostwand (2022) is vastgesteld dat de bijdrage van 1 miljoen euro vanuit de GREX niet nodig bleek. Vanwege externe factoren zoals corona, de oorlog in Oekraïne en de energiecrisis waren de afgelopen jaren geen representatieve jaren voor de exploitatie van het Forum. We zijn met Forum in gesprek om te bepalen of het wenselijk is om de termijn van de inzet van de reserve te verlengen om goed zicht te krijgen op een reguliere exploitatie. Onzekerheden hierin zijn o.a. de zorgplicht van bibliotheken en de financiering hiervan en de accresontwikkeling. Mocht het verlengen van de aanloopreserve noodzakelijk zijn dan zal hierover een voorstel aan de gemeenteraad voorgelegd worden. De verwachting is dat de eventuele kosten hiervan binnen de bestaande reserve gedekt kunnen worden. Op basis van de eerste kwartaalrapportage 2024 prognosticeerd het Forum een negatief resultaat van 265 duizend euro. Wanneer dit resultaat gerealiseerd en gecompenseerd wordt vanuit de aanloopreserve resteert er begin 2025 een aanloopreserve van 1.194.000 euro.

15	Huisvesting LVV doelgroep
	<p>In de toegekende en uitgekeerde SPUK gelden voor 2024 zijn ook middelen opgenomen ter afwikkeling van de LVV. Wij verwachten met de nu toegezegde middelen ruimschoots toe te kunnen in 2025; mogelijk zelfs een deel van 2026. Het college heeft opdracht gegeven tot het uitwerken van diverse scenario's waarbij er voor een kleine groep LVV-ers opvang geboden blijft worden en het pand daarnaast ingezet wordt voor andere doelgroepen.</p>
16	Verzelfstandiging Centrum voor Kunst en Cultuur (CKC) Haren
	<p>Het Centrum voor Kunst en Cultuur (CKC) Haren is medio 2023 verzelfstandigd. Bij het besluit tot verzelfstandiging is het uitgangspunt geformuleerd dat de basisfinanciering voor de huidige en de volgende cultuurnotaperiode (2025 t/m 2028) is gegarandeerd. Voor de frictiekosten behorende bij de verzelfstandiging zijn bij de begroting 2023 middelen beschikbaar gesteld. Er bestaat een risico dat hier bovenop sprake is van onvoorziene exploitatietekorten en/of aanvullende aanloopkosten. Voor de eerste vier jaar (2023-2026) is hiervoor een risico van jaarlijks 50 duizend euro opgenomen. Na de periode van 4 jaar verwachten we dat het CKC goed zicht heeft op de structurele exploitatie met voldoende mogelijkheden om zelf (bij) te kunnen sturen. In 2023 heeft het CKC geen exploitatietekort gerapporteerd. Doordat 2024 voor CKC het eerste volledige jaar van verzelfstandiging is zijn de risicobedragen en kans inschattingen niet aangepast. Door middel van voortgangsgesprekken en rapportages wordt de realisatie van de exploitatie gevolgd.</p>
17	Financiering uitvoering wet BUIG
	<p>In het meerjarenbeeld BUIG gaan we ervan uit dat het Rijk een toereikend macrobudget beschikbaar stelt. Het aandeel van Groningen hierin wordt bepaald met een verdeelmodel. Het risico op fluctuaties in dit budgetaandeel is niet in te schatten. Aan de uitgavenkant is het aandeel in de landelijke uitgaven bepalend voor het resultaat op de BUIG. We verwachten dat het werk en ontwikkelprogramma in 2025 een positief effect heeft op onze uitgaven. Voor 2025 verwachten we van de reguliere dienstverlening geen aanvullende besparing op de bijstandsuitgaven. Dit betekent niet dat reguliere dienstverlening geen effect heeft maar dit effect is nodig om de meerjarenraming te realiseren. We hebben als risico geïdentificeerd dat het effect van het w&o programma niet optreedt waardoor uitgaven niet worden verlaagd. Als dit risico zich voordoet, verslechtert het meerjarenbeeld vanaf 2025 met 0,6 miljoen euro structureel. Dit risico kan worden beperkt door goede sturing op uitvoering van het programma en op de reguliere dienstverlening.</p>
18	Energieprijsstijging
	<p>De risico's binnen de huidige contracten zijn beperkt, we verwachten 2025 budgetneutraal op te kunnen vangen binnen de huidige begroting. Voor 2026 moet het gas contract verlengd worden en in 2027 ook het elektra contract, wat nieuwe prijsvorming met zich mee brengt. De kans is aannemelijk dat de leverancier dan prijsrisico's in de markt naar de gemeente verlegt (bv als gevolg van geopolitieke spanningen of netcongestie). Dit risico openbaart zich via hogere opslagpercentages van de leverancier, verplichte (deels) dynamische contracten, terugleververgoeding bij PV-Panelen, het afschaffen van de salderingsregeling, toenemende kosten van Groen Gas en hogere netwerkkosten als gevolg van netcongestie. Energieadviseur Hellemans schat de potentiële meerkosten c.q. het risico daarop voor leveringsjaar 2026 in op circa plus 10% t.o.v. de huidige energiekosten. Vanaf 2027 wordt dit ingeschat op plus 15%. Gelet op het grote aantal variabelen en de volatiliteit van de energiemarkt betreft dit nadrukkelijk aannames.</p>

19 Opgaven Vastgoedbedrijf

Het maatschappelijk vastgoed van de gemeente Groningen heeft een gemiddelde leeftijd van meer dan 40 jaren. De leeftijd van de vastgoedvoorraad brengt voor de toekomst forse vernieuwing- verduurzaming- en moderniseringsopgaven met zich mee. Dit vraagt heldere koersbepaling op programmaniveau. Van een aantal programma's is de koers al bepaald, dan wel wordt dit voorbereid. Het Scholenprogramma Gro Up is hiervan een voorbeeld en het Integraal Accommodatieplan Bewegingsonderwijs en Binnensport. Andere plannen waaraan gewerkt wordt zijn bijvoorbeeld het Accommodatieplan Welzijn (DMO), een Strategische huisvestingsvisie voor het Kernvastgoed (SSC/FSH) en een huisvestingsvisie voor de Wijkposten van Stadsbeheer. De projectmatige uitvoering van nieuw- en verbouw is belegd bij het Vastgoedbedrijf.

De genoemde vernieuwing- en moderniseringsopgaven zijn gelet op de gebouwleeftijd, de dynamiek van de achterliggende (beleids-)programma's en veranderende gebruikers(wensen) noodzakelijk en leiden tot forse financiële opgaven voor de toekomst. Voor vernieuwing en modernisering wordt niet structureel gespaard binnen de gemeente. De gereserveerde middelen voor beheer en onderhoud zijn gericht op instandhouding en beheer en onderhoud 'as is', uitgaande van het meest kosten efficiënte onderhoudsniveau (NEN niveau 3). De leeftijd van de vastgoedportefeuille levert spanning op in relatie tot hedendaagse eisen qua functionaliteit en bedrijfsvoering. Daarnaast leidt de leeftijd van de panden tot kwetsbaarheid in relatie tot veranderende regelgeving. De eisen ten aanzien van bijvoorbeeld verduurzaming, binnenklimaat, toegankelijkheid en ARBO zullen blijvend veranderen (en toenemen), waardoor investeringen in de gemeentelijke gebouwen noodzakelijk zijn. Voorbeelden hiervan zijn de label C verplichting voor kantoren en de verplichte EML maatregelen op grond van het Activiteitenbesluit milieubeheer.

De verduurzamingsambities- en normstellingen werken als katalysator voor de al forse opgave voortvloeiend uit de leeftijd van de gebouwen (levenscyclus vastgoed). Waar in het verleden een gebouw upgrade of modernisering nog strikt vanuit levensduurverlenging, functionaliteit of techniek kon worden benaderd, leidt de combinatie met de verduurzamingsopgave veelal tot een volledige nieuwbouw of renovatieopgave.

Gezien de omvang van de opgave in relatie tot de beschikbare middelen en capaciteit zal het naar verwachting een lange periode vergen om de panden te upgraden. Intussen kan het noodzakelijk worden om (gedeeltelijk) te vernieuwen c.q. te upgraden vanwege gewijzigde gebruikerseisen en of wettelijke eisen. Voor de hieruit voortvloeiende kosten is geen dekking. Om grote wisseling in het resultaat en claims in de vrije ruimte van de begroting te vermijden kan een vastgoedfonds hierbij helpen. Een vastgoedfonds kan een match bewerkstelligen en bijdragen in dynamische sturing op onvermijdelijke investeringsopgaven in het gemeentelijk maatschappelijk vastgoed. Potentiële voedingsbronnen van een Vastgoedfonds kunnen onder meer subsidies, vrijval structurele lasten, jaarresultaten, etc. zijn.

20 Fiscale risico's

1. Boekenonderzoek. Het boekenonderzoek over de jaren 2015-2018 is afgerond en leidt niet tot een extra last of risico in de jaren 2025 en verder.
2. Vennootschapsbelasting op reclameopbrengsten. De Belastingdienst is van mening dat de opbrengst uit reclaimedragend straatmeubilair een onderneming vormt. Gemeenten zijn van mening dat er sprake is van normaal vermogensbeheer. Over deze discussie lopen verschillende procedures en liggen nu bij de Hoge Raad. De uitkomst hiervan is nog onzeker.
3. Vennootschapsbelasting op parkeergarages. De parkeergarages vormen in 2025 en verder een onderneming waarover vennootschapsbelasting verschuldigd is. Hierover zijn recentelijk afspraken gemaakt met de Belastingdienst. De belastingplicht is opgenomen als onderdeel van de lasten van het parkeerbedrijf waardoor het risico vervalt.

21 Gemeentefonds	<p>De hoogte van de algemene uitkering wordt bepaald door de omvang en verdeling van het gemeentefonds. De huidige raming van de hoogte van de algemene uitkering is gebaseerd op de meicirculaire 2024. De omvang van het gemeentefonds bedraagt in 2024 ruim 43 miljard euro. De omvang van het BTW compensatiefonds (BCF) is aan een plafond gekoppeld. Overschotten of tekorten op het fonds worden verrekend met het gemeentefonds. In onze begroting wordt meerjarig een verwachte bate opgenomen voor de mogelijke ruimte onder het BCF.</p> <p>We hanteren het uitgangspunt dat specifieke kortingen (en uitzettingen) vanuit het rijk één op één met de sector worden verrekend. Voor het overige hanteren we een maximale omvang van het risico van 5% van de geschatte uitkering uit het gemeentefonds. Het risico bedraagt maximaal 38,3 miljoen euro (naar boven of naar beneden).</p> <p>We gaan er vanuit dat de kans op een voordeel even groot is als de kans op een nadeel, hierdoor reserveren we hiervoor geen specifieke weerstandscapaciteit. Forse afwijkingen worden zoveel mogelijk voorkomen en verkleind door het realistisch en stabiel ramen van de uitkeringen.</p>
22 Verstrekte leningen en garanties	<p>Het verstrekken van een lening of het afgeven van een garantie leidt voor de gemeente tot een risico dat de schuldenaar niet aan de verplichtingen kan voldoen. Per geval wordt het risico beoordeeld en gewaardeerd. De belangrijkste posten zijn de leningen verstrekt aan Euroborg, Enexis, Ebbingehof, de garanties op de verkochte personeelshypotheekportefeuille van de voormalige gemeente Haren en op door Stichting Biblionet aangetrokken leningen. De risico's van de aan Warmtestad en Meerstad verstrekte leningen zijn meegenomen in respectievelijk het risico Gemeentelijk aandeel risicoproject Warmtestad BV en het risico Uitleg- en binnenstedelijke ontwikkelingslocaties (grondzaken/ grondexploitaties). Het risicobedrag 2025 is bepaald op 2,2 miljoen euro. Tot en met 2028 loopt dit af tot 1,9 miljoen euro.</p>
23 Renterisico	<p>Het risico is dat de rentepercentages in werkelijkheid hoger liggen dan waar in de begroting rekening mee is gehouden en dat de rentelasten daardoor tegenvallen ten opzichte van de begroting. Wij houden onze rentevisie voortdurend actueel en anticiperen voorzover mogelijk op de verwachte rente-ontwikkelingen om tegenvallers zoveel mogelijk te voorkomen. In de begroting 2025 zijn we voor de jaren 2025 en verder uitgegaan van een rente op nieuwe leningen van 2,5 %. Daarnaast houden wij rekening met een scenario waarbij de rente op nieuwe leningen vanaf 2025, 1 % hoger ligt, dus op 3,5 %. Aan de hand van dat scenario hebben we de bedragen van het renterisico vanaf 2025 berekend.</p> <p>Voor zover de hogere rente kan worden toegerekend aan activiteiten waarvoor een heffing in rekening gebracht wordt, kan de extra stijging (met vertraging) worden doorbelast.</p> <p>Het risicobedrag 2025 is bepaald op 1,9 miljoen euro. Tot en met 2028 loopt dit op tot 4,2 miljoen euro.</p>
24 Verzekeringen	<p>Binnen de Gemeente Groningen zijn er een aantal risico's welke niet afgedekt zijn door verzekeringen. De kans op het zich voordoen van deze risico's is dermate klein maar de impact ervan kan groot zijn. De risico's welke hieronder vallen zijn fraude/berovingsrisico, milieuschade, cybercrime, computer en motorrijtuigen (Casco deel). Door het nemen van interne beheersingsmaatregelen worden de risico's beperkt.</p> <p>Verzekerbearheid van risico's staat onder druk. De verzekeringsmarkt is erg volatiel en dit zien we voor zowel de brandverzekering als voor de verzekering van het wagenpark. Premies fluctueren en verzekeringsvoorwaarden worden aangescherpt. Oorzaken:</p> <ul style="list-style-type: none"> -Wisselend aantal aanbieders, verzekeraars trekken zich terug of fuseren of proberen juist weer marktaandeel te kopen; -Solvency II eisen waaraan verzekeraars moeten voldoen; -Verduurzamingsopgave vastgoed i.r.t. bestaande bouwconstructies.

25 Gemeentefonds: ontoereikende middelen vanaf 2026
<p>In het regeerakkoord Rutte IV is een korting van ruim 3 miljard euro vanaf 2026 doorgevoerd op het gemeentefonds. Dit tekort ontstaat doordat het rijk vanaf 2026 afstapt van de gebruikelijke systematiek van trap-op-trap-af en doordat de (oploop van de) opschalingskorting vanaf 2026 weer volledig op de algemene uitkering in mindering wordt gebracht. In de voorjaarsnota 2024 van het rijk wordt de verdere oploop van de opschalingskorting alsnog geschrapt. De korting van 675 miljoen euro vindt daarmee niet langer plaats vanaf 2026. Als tegenprestatie verlaagt het rijk het accres in 2025 eenmalig met 675 miljoen euro. De resterende korting op het gemeentefonds bedraagt daarmee vanaf 2026 nog 2,3 miljard euro. Dit betekent voor Groningen een korting van ruim 33 miljoen euro. In 2026 en 2027 zijn we in staat dit tekort met een aantal maatregelen op te vangen. Ons financieel perspectief laat vanaf 2028 een oplopend tekort zien. Het risico is dat het Rijk niet met een oplossing komt voor de korting door extra middelen beschikbaar te stellen of taken en middelen in balans te brengen. Het verwachte tekort als gevolg van de korting in het gemeentefonds nemen we daarom vanaf 2028 op als structureel risico met een kans van 50%.</p>
26 Bezwaarschriften
<p>Woningcorporatie Wierden en Borgen voert een bezwaarprocedure tegen de aanslag rioolheffing 2015 en volgende jaren van de voormalige gemeenten Ten Boer en Groningen en tegen de aanslagen rioolheffing 2020 en 2021 van de gemeente Groningen. Het bezwaar richt zich op de kostenonderbouwing van de rioolheffing 2015 en volgende jaren. We hebben alle gevraagde informatie verzameld en verstrekt. We wachten de volgende stappen af. Een inschatting van de omvang van het risico is niet te maken. Het risico staat daarom op p.m.</p>
27 Vervanging rioolpersleiding Aanpak Ring Zuid (ARZ)
<p>Langs het gehele traject van de ARZ ligt een belangrijke rioolpersleiding. Ten behoeve van de ARZ is deze rioolpersleiding grotendeels verlegd. Een gedeelte van deze persleiding (kruising onder A28) is niet verlegd. Tijdens de werkzaamheden in het kader van ARZ is al een aantal keer de rioolpersleiding beschadigd, waardoor er herstelwerkzaamheden moesten worden uitgevoerd. Als een schade ontstaat aan de rioolpersleiding onder de kruising van de A28 dan zal reparatie daarvan leiden tot langdurige stremmingen. We bereiden ons, in overleg met waterschap Noorderzijlvest, voor op een mogelijke vervanging van de persleiding. Een inschatting van het risicobedrag is op dit moment nog niet te geven.</p>
28 Dotatie en vrijval voorziening APPA wethouderspensionen
<p>Jaarlijks wordt aan het eind van het jaar met hulp van externe dienstverleners op het gebied van pensioenverzekeringen bepaald wat de benodigde pensioenvoorziening voor (oud-) wethouders moet zijn. Het verschil tussen het benodigde en opgebouwde tegoed wordt uit de exploitatie aangezuiverd. Hiervoor is 300 dzd euro opgenomen in de begroting. Pas aan het eind van het jaar is te bepalen of dit wel of niet voldoende is. Het risico kan, als gevolg van de rente ontwikkelingen en wijzigingen in het deelnemersbestand zowel positief als negatief zijn. Bij een hogere rentestand is normaliter sprake van vrijval, bij een lagere rentestand moet er normaal gesproken worden gedoteerd. Het risicobedrag is daarmee erg lastig in te schatten. Op basis van de afgelopen jaren is de ruwe inschatting dat het risico op een dotatie maximaal 2 miljoen euro is, maar waarschijnlijk minder en mogelijk dus negatief.</p>
28a APPA wachtgelden
<p>Net als de hoogte van de voorziening voor wethouderspensionen is deze voorziening voor de wachtgelden moeilijk in te schatten. Dit is afhankelijk van het aantal wethouders dat aftreedt, hoe lang ze als wethouder (of vergelijkbare zgn. APPA functies) hebben gewerkt, aanspraak maken op wachtgeld en de periode dat er recht bestaat op wachtgeld. En of wethouders weer een nieuwe betrekking aanvaarden dan wel de pensioengerechtigde leeftijd bereiken. Het risicobedrag wordt ingeschat op maximaal 2 miljoen euro.</p>

29	Verplichtingen uit de spaarverlof voorziening
	<p>Als gevolg van wijzigingen in de CAO Gemeente 2023 is er een voorziening gevormd voor spaarverlof. Medewerkers kunnen hun bovenwettelijke verlofuren omzetten naar spaarverlof waar geen vervaldatum aan hangt. In 2023 heeft dit geleid tot een dotatie van 1.025 duizend euro, in 2024 bedroeg dit 1.867 duizend euro. Wat een verwachte jaarlijkse toename of afname van het spaarverlof zal worden is nog onbekend. Ook is in de CAO gemeente 2023 bepaald dat er verlofharmonisatie zal plaatsvinden. Dit betekent dat iedereen jaarlijks recht heeft 50,4 bovenwettelijke uren met ingang van 1 januari 2024. Bij medewerkers die eerder meer bovenwettelijke uren ontvingen dan de norm, wordt jaarlijks afgebouwd. Per saldo zien we echter dat medewerkers er veel uren bij hebben gekregen. Dit resulteert in een flinke stijging van het saldo bovenwettelijk verlof per ultimo 2023. Hierdoor ontstaat een risico voor de bedrijfsvoering, immers hetzelfde werk moet gedaan worden terwijl men meer recht heeft op verlof. We blijven deze ontwikkeling nauwlettend volgen.</p>
30	Bedrijfsrisico directies SPOT, Sport050 en zakelijke dienstverlening Stadsbeheer
	<p>We houden rekening met een risico bij de zakelijke dienstverlening (Stadsbeheer). De inkomsten zakelijke dienstverlening (bedrijfsafval, klein gevaarlijk afval, commerciële straatreiniging en onderhoud en reparaties derden, verkoop brandstof en leasen) zijn deels afhankelijk van de economische conjunctuur en andere externe factoren. Wij houden rekening met een bedrijfsrisico van 10% van de omzet van circa 11,7 miljoen euro.</p> <p>Sport050 kent een afhankelijkheid van de economische conjunctuur en het weer. Wij houden rekening met een specifiek bedrijfsrisico ter hoogte van circa 10% van de tarief-gerelateerde omzet. De verwachte omzet is circa 8,2 miljoen euro.</p>
	<p>Een deel van de inkomsten van de directie SPOT is afhankelijk van de economische conjunctuur en andere externe factoren. Wij houden rekening met een bedrijfsrisico van 10% van de omzet van circa 13,4 miljoen euro voor SPOT. Het totale jaarlijkse risicobedrag komt uit op 3,3 miljoen euro.</p>
31	Niet halen bezuinigingen
	<p>Bij voorgaande begroting zijn bezuinigingsmaatregelen vastgesteld. Niet alle voorgenomen bezuinigingen worden volledig en/of in het gewenste tempo gerealiseerd. We hebben elke nog niet gerealiseerde bezuinigingsmaatregel en nog te realiseren bezuinigingsmaatregel beoordeeld. Dit leidt tot een incidenteel risico van 1 tot 4,2 miljoen euro per jaar en een structureel risico van maximaal 0,8 miljoen euro per jaar. Bij het bepalen van het risico is per maatregel rekening gehouden met de kans van optreden. Voor de bepaling van het benodigd weerstandsvermogen wordt de uitkomst daarom volledig (=100%) meegenomen. We sturen actief op realisatie van de maatregelen.</p>
32	Prijsstijgingen
	<p>De afgelopen jaren hebben zich forse loon- en prijsstijgingen voorgedaan. Loon- en prijsstijgingen gelden niet alleen voor de gemeente, maar ook voor onze verbonden partijen en gesubsidieerde instellingen. Loon- en prijsstijgingen moeten in beginsel worden opgevangen door nominale prijscompensatie. Hiermee houden we de koopkracht van de budgetten op peil. We ontvangen hiervoor middelen uit het gemeentefonds. De prijsstijgingen zijn inmiddels weer op een normaal niveau. Het risico op bovenmatige inflatie als gevolg van mondiale gebeurtenissen blijft echter bestaan. We monitoren daarom de prijsontwikkelingen en betrekken bij het opstellen van de begroting.</p>

Ontwikkelingen

Naam ontwikkeling	Beheer en onderhoud na oplevering Zuidelijke Ringweg
Deelprogramma	2.1 Kwaliteit Leefomgeving
Omschrijving & actie	Naar aanleiding van de werkzaamheden aan de Zuidelijke Ringweg constateren we twee ontwikkelingen die invloed kunnen hebben op het beheer en onderhoud. In een aantal gebieden waar werkzaamheden worden uitgevoerd in het kader van de ARZ is er sprake van groei van de Japanse duizendknoop. Door de grondwerkzaamheden in het kader van de ARZ en het verplaatsen van grond bestaat een grote kans dat deze exoot zich kan verspreiden binnen het werkgebied van ARZ. Het bestrijden ervan is zeer kostbaar. De werkzaamheden aan de Zuidelijke ringweg zijn uitgevoerd conform een moderne overeenkomst. Er stonden flinke boetes op het te laat opleveren van het project. Dit maakte dat de aannemer vooral aan het bouwen was en met een zo groot mogelijke snelheid. We constateren daardoor risico 's voor hogere kosten voor het onderhoud en beheer als het beheer en onderhoud van ARZ in 2025 aan de gemeente wordt overgedragen.
Naam ontwikkeling	Uitvoeringskosten inburgering
Deelprogramma	3.1 Werk en inkomen
Omschrijving & actie	De beschikbare middelen ter dekking van de uitvoeringskosten inburgering en financiële ontzorging zijn niet gekoppeld aan de taakstelling en worden dus niet verhoogd bij verhoging van de taakstelling. Voor 2024 en 2025 is er sprake van een verhoogde taakstelling wat, samen met de grote groep 'oude wetters' die ook nog begeleidt worden, leidt tot een tekort op het uitvoeringsbudget. Hiervoor worden knelpunten ingediend. Er is nog geen zicht op taakstelling voor 2026 en verder en wat de bijbehorende uitvoeringskosten zullen zijn. Dit kan pas berekend worden op het moment dat de taakstelling bekend is. Actie: Volgen en rapporteren. Zodra de financiële consequenties bekend zijn, bezien hoeveel aanvullende middelen nodig zijn (knelpunt).
Naam ontwikkeling	Biomassa installatie Kardinge
Deelprogramma	3.4 Sport en bewegen
Omschrijving & actie	Er is inmiddels een politiek besluit om de biomassa te stoppen, dat is helder. Het risico zit in het feit dat als de gasprijs stijgt, gaan de energiekosten navenant stijgen. We zijn op dit moment aan het onderzoeken wat te doen met de installatie. Zodra er meer duidelijkheid is komen wij hierop terug.
Naam ontwikkeling	Verduurzaming maatschappelijk vastgoed
Deelprogramma	Diverse
Omschrijving & actie	De verduurzamingsopgave van het maatschappelijk vastgoed is een forse gemeentelijke (en landelijke opgave). De doelstellingen zijn vastgelegd in de Klimaatwet, waarbij we in 2030 49% minder broeikasgassen moeten uitstoten en in 2050 95% minder ten opzichte van 1990. De tendens is dat deze doelstellingen steeds verder aangescherpt worden om de opgave te versnellen. Europees is de ambitie inmiddels verhoogd naar 55% reductie in 2030 en landelijk is de intentie dit verder te verhogen naar 60%. Om deze versnelling van de ambities mogelijk te maken is diverse wet- en regeling in ontwikkeling. Een potentieel belangrijke ontwikkeling is daarbij dat de Europese Commissie voor eigenaren van maatschappelijk vastgoed een concrete renovatieverplichting instelt. Het betreft een verplichting om per jaar minimaal 3% van het vloeroppervlak van al het (maatschappelijk) vastgoed te renoveren naar de zogenaamde renovatiestandaard, waarbij dan afhankelijk van het type gebouw energielabel A++ of A+++ gaat gelden. Het invoeren van een dergelijke verplichting betekent voor onze gemeente een forse opgave. Deze opgave wordt verder uitgewerkt in de komend jaar te actualiseren Routekaart Verduurzaming Maatschappelijk Vastgoed.

Naam ontwikkeling	Verbeterprogramma beheer en onderhoud sportaccommodaties en sportcentrum Kardinge.
Programma	03.4.1 Sportieve infrastructuur
Omschrijving & actie	<p>Het beheer en onderhoud van de sportaccommodaties is een taak van Sport050. Het vastgoedbedrijf voert een deel van het groot onderhoud uit in opdracht van Sport050. Dit werd decennia lang budget gestuurd uitgevoerd. Door de verplichting vanuit de financiële verordening om (conform NEN 2767 conditie 3) planning gestuurd te werken vanuit een financiële voorziening voor het onderhoud, is de huidige werkwijze niet langer houdbaar. De MJOP zelf moest geactualiseerd worden. Het Verbeterprogramma beheer en onderhoud sportaccommodaties behelst een technische, juridische en administratieve analyse van de panden. Voor zover relevant wordt een voorstel geformuleerd voor het eventueel het wijzigen van de eigendomssituatie. In 2024 worden hier onder regie van een externe projectmanager verschillende deelprojecten voor ingericht, bijvoorbeeld op het gebied van eigendomsposities en het formaliseren van diverse afspraken. Om te bepalen of de bestaande sportaccommodaties toekomstbestendig zijn, zal er een koppeling worden gemaakt met het eind 2024 op te leveren "Masterplan Sportvoorzieningen". De herijking van het proces van beheer en onderhoud voor de sportaccommodaties word in de loop van 2024 afgerond en zal eind 2024 voorgelegd worden aan de raad.</p> <p>Sportcentrum Kardinge.</p> <p>Het sportcentrum Kardinge is vanaf 2023 technisch afgeschreven. Tot het moment dat het nieuwe (nog te bouwen) sportcentrum open gaat, zullen we de komende jaren stevig aan het werk moeten om het op niveau te houden. Het huidige meerjaren onderhoudsplan wordt op dit moment geactualiseerd, maar het kan niet uitgesloten worden dat wij de komende jaren verrast worden door onvoorziene gebeurtenissen en (tijdelijke) uitval van installaties. Deze (tijdelijke) uitval heeft diverse consequenties. Financieel gaat het om kosten van vervanging/reparatie en op het gebied van dienstverlening gaat het om bijvoorbeeld tijdelijke sluiting van bepaalde delen van Kardinge, hetgeen zorgt voor inkomstenderving en imagoschade.</p> <p>In de begroting 2023 van Sport 050 is een jaarlijkse structurele aanvullende bijdrage van 625 duizend euro vanaf 2023 beschikbaar gesteld (waarvan 500 duizend euro voor aanvulling van de onderhoud- en beheerbudgetten). Eerder is een bandbreedte van 500 duizend euro tot 1 miljoen euro afgegeven voor aanvullend benodigd budget. In hoeverre de in de begroting 2023 toegevoegde structurele middelen toereikend zijn wordt duidelijk na de volledige analyse van de gegevens in 2024.</p> <p>T.a.v. sportcentrum Kardinge: extra monitoren onderhoudstoestand, actualiseren MJOP's en project "Toekomst Kardinge".</p>
Naam ontwikkeling	Baggeren van sloten sportparken
Programma	3.4 Sport en bewegen
Omschrijving & actie	<p>De afdeling Stadsingenieurs is bezig met onderzoek naar de mogelijke vervuiling van slib in sloten. De onderzoeken lopen nog. Ook sloten rondom sportparken. Er bestaat een kans dat bij geconstateerde vervuiling de sloten uitgebaggerd dienen te worden rondom de sportparken. Er zijn op dit moment (nog) geen concrete baggerwerkzaamheden noodzakelijk. Zoals het nu lijkt zal dat op zijn vroegst in 2025 aan de orde kunnen zijn. Indien er gebaggerd dient te worden gaat dit gepaard met substantiële kosten welke voor Sport050 zullen zijn. De hoogte van de kosten kunnen pas worden bepaald als het onderzoek per sportpark is afgerond. Gezien de hoeveelheid sportparken en sloten zal een gefaseerde aanpak noodzakelijk zijn. Acties: Volgen en rapporteren. Zodra de financiële consequenties bekend zijn, bezien hoeveel aanvullende middelen nodig zijn (knelpunt).</p>

Naam ontwikkeling	Drinkwatervoorziening
Programma	Kwaliteit leefomgeving
	<p>Voldoende en schoon drinkwater is een eerste levensbehoefte en van wezenlijk belang voor de volksgezondheid. De drinkwatervoorziening staat landelijk op de lange termijn onder druk. In de rijksbrief Water en bodem sturend (25 november 2022) worden vanwege verwachte drinkwaterschaarste een aantal structurerende keuzes beschreven in relatie tot 'voldoende water'. Mogelijke tekorten en kwaliteitsbedreigingen bestaan ook voor de gemeente Groningen. Mede veroorzaakt door klimaatverandering, bedreigingen van de oppervlaktewaterkwaliteit door andere gebruiksfuncties (circa 50% van het drinkwater wordt gewonnen uit oppervlaktewater) en dit in combinatie met onze voorgenomen stedelijke uitbreiding. We onderzoeken ons handelingsperspectief en werken samen met waterketenpartners (waterbedrijf, provincie en waterschappen en waterbedrijf) en andere relevante netwerkpartners. We maken onze belangen kenbaar en werken aan maatregelen voor de korte termijn en lange termijn op het gebied van informeren, stimuleren en reguleren. Dit omvat maatregelen ten aanzien van drinkwaterbesparing, drinkwaterbescherming en drinkwaterwinning.</p>

Paragraaf 4: Onderhoud kapitaalgoederen

In deze paragraaf geven wij inzicht in het onderhoud van de gemeentelijke kapitaalgoederen. Er wordt ingegaan op het gewenste onderhoudsniveau, de hieruit voortvloeiende financiële consequenties en de vertaling daarvan in de begroting.

Onderdelen

- Beheerplan Openbare Ruimte Groningen (BORG);
- Gemeentelijke gebouwen

Beheerplan openbare ruimte Groningen

In deze paragraaf geven we inzicht in het onderhoud van onze kapitaalgoederen. Voorbeelden van kapitaalgoederen zijn wegen, kunstwerken, water en riolering, gebouwen, speelvoorzieningen en groen. Onderhouden van kapitaalgoederen waarborgt de continuïteit van de voorzieningen en is van belang voor de leefbaarheid, toegankelijkheid en veiligheid.

Als gemeente staan we voor belangrijke maatschappelijke opgaven zoals klimaatadaptatie, energietransitie etc. Effectief en efficiënt omgaan met onze kapitaalgoederen speelt een belangrijke rol in het behalen van onze doelen. Vanuit beheer zorgen we ervoor dat onze assets in goede staat van onderhoud zijn en daarmee veilig voor het gebruik.

Zo is in 2022 een nieuw Meerjareninvesteringsplan vervangingen en groot onderhoud opgesteld en op 1 februari 2023 door de raad vastgesteld. Het plan geeft een doorkijk voor de komende 10 jaar. Hiermee zorgen we ervoor dat we verantwoord met de beschikbare middelen omgaan, onze doelen halen en efficiënt aan relevante maatschappelijke opgaven werken. Binnen de financiële kaders van dit plan en op basis van resultaten van de technische inspecties en de BORG-schouw stellen we jaarlijks ons programma groot onderhoud en investeringen op. Op een gegeven moment is onderhoud alleen namelijk niet meer toereikend. Als het einde van de levensduur is bereikt, zijn investeringen noodzakelijk om kapitaalgoederen te vervangen of te reconstrueren. We voldoen hiermee aan onze juridische verantwoordelijkheid en we verlengen met goed onderhoud de levensduur van kostbare voorzieningen en voorkomen daarmee onnodige hoge kosten in de toekomst. Onderhoud en beheer van een goed functionerend water- en rioleringssysteem voeren we uit overeenkomstig het Programma water en riolering 2025-2029.

In de onderstaande tabel geven we de globale indruk van de omvang van kapitaalgoederen in onze openbare ruimte.

Kerncijfers

Kapitaalgoederen	Areaal/Waarde (peildatum najaar 2024)
Wegen	
• Lengte in km	1.308
• Oppervlakte ha	1.056
waarvan :	
• Asphalt ha	494
• Open verharding ha	544
• Beton ha	18
Groen	
• Oppervlakte ha	1.443
• Bomen (stuks)	122.415
Gemeentelijke bruggen	
• Beweegbaar	55
• Vast	335
Water en Riolering	
• Op afloop liggend riool (km)	1.187
• Druk- en persriool (km)	186
• Gemalen aantal	870
• Water (totale lengte watergangen (km))	466.1

Kaders en doelen

De kaders en doelen die van toepassing zijn op het onderhoud van de verschillende kapitaalgoederen zijn vastgelegd in de relevante beleidsnota's die zijn weergegeven bij programma 2. Leefomgeving en Veiligheid. Met de uitvoering van de in deze nota's en beheerplannen gestelde doelen, werken we aan een gemeente waar het prettig is om te zijn en te leven. Een gemeente die schoon, heel, groen en duurzaam is en waar samenwerken met bewoners bij onderhoud en beheer een goede gewoonte is.

Kwaliteiten

Bij het beoogde onderhoudsniveau van de openbare ruimte geldt tussen de verschillende gebiedsdelen van de gemeente nog een aantal verschillen. We waarborgen een goed en veilig gebruik van voorzieningen in de openbare ruimte, onder andere door de tijdige uitvoering van alle noodzakelijke groot onderhoud en vervangingen. Het onderhoudsniveau voor de openbare ruimte wordt ieder jaar door de raad bepaald met de vaststelling van de begroting.

Voor de gemeente Groningen gelden de volgende kwaliteitsdoelen in het Beheer en onderhoud van de openbare ruimte:

Beheermatrix versie 2025	Hoofdstructuur	Binnenstad	Woonwijken	Noordelijke stadsvernieuwingswijken	Bedrijven terreinen	Stedelijke en bovenstedelijke voorzieningen	Grote groen- en recreatiegebieden		
	radialen, belangrijke ov-lijnen wijkontsluitingswegen, hoofdfietsstructuren	voetgangers / winkelgebieden			bedrijventerreinen, industrieterreinen en kantorenparken	Hoofdstation, RUG/Zernike, Gron. Museum, UMCG, Stadsschoolwburg, Oosterpoort, Martinplaza	stedelijke parken en recreatieve voorzieningen geldt ook voor begraafplaatsen	Noorderplantsoen	Stadspark
onderdeel									
Verharding	B	A	B	B	B	B	B	A	B
Verlichting	A	A	B	B	B	B	B	A	B
Straatmeubilair en bebording	A	A	B	B	B	A	A	A	B
Groen	C	A	C	B	C	C	C	A	B
Bomen	B	A	B	B	B	B	B	A	B
Speelvoorzieningen	B	B	B	B	B	B	B	A	B
Kunstwerk en c.a.	B	A	B	B	C	B	B	A	B
Schoonmaken c.a.	C	A	C	B	C	C	C	A	B

Legenda:

A+	zeer goed
A	goed
B	voldoende
C	matig
D	laag

Kort samengevat komt het erop neer dat de binnenstad en het Noorderplantsoen op niveau A (*goed*) worden onderhouden. Voor een deel van de openbare ruimte daarbuiten en het Stadspark geldt niveau B (*voldoende*). Het niveau C (*matig*) wordt als ondergrens aangehouden.

In het coalitieakkoord is afgesproken om het onderhoudsniveau van de Noordelijke stadsvernieuwingswijken omhoog te tillen. Dit is terug te zien in de matrix hierboven. Voor onderdelen verharding, groen en schoonmaken geldt nu ook niveau B (*voldoende*).

Financieel

Een deel van de jaarlijks beschikbare middelen is nodig voor de dekking van vaste kosten. Het gaat dan vooral om de kapitaallasten van eerdere investeringen in vervanging van kapitaalgoederen. Het reguliere (dagelijks) en groot onderhoud brengen we rechtstreeks ten laste van de exploitatie. Wanneer onderhoud en reparaties niet meer toereikend zijn voor de instandhouding van voorzieningen, gaan we over tot vervanging. De investeringen die hiervoor nodig zijn, worden geactiveerd en de raad besluit jaarlijks over het beschikbaar stellen van de investeringskredieten daarvoor.

De raad heeft begin 2023 het meerjareninvesteringsplan vervangingen en groot onderhoud 2022-2031 vastgesteld. Elk jaar bij het opstellen van de ontwerpbegroting wordt het laatste jaar van de meerjarenbegroting als opgave meegenomen in de integrale afweging van de middelen. In de begroting 2025 betreft het de jaarschijf 2028.

Gemeentelijke gebouwen

Algemeen

Uitgangspunt bij het onderhoud van de gemeentelijke gebouwen is het onderhoudsniveau 3 conform NEN 2767: dit is een landelijk gangbaar niveau, dat ook is vastgelegd in de Vastgoednota. De NEN-meetmethode die tijdens de inspectie wordt uitgevoerd, leidt tot een 'score' die aangeeft wat de gemiddelde conditie van het onderzochte pand voor wat betreft het onderhoud is. De uitslag uit de meting is een 'score'. De score 3, op een schaal van 1 (nieuwbouw) tot 6 (zeer slecht) betekent: redelijk (geen nieuwbouw, beperkte onderhoudsschade of onderhoudsbehoefte) met als doel het pand in stand te houden. Algemeen wordt niveau 3 als het meest efficiënte onderhoudsniveau voor gebouwen beschouwd.

Voor de panden waar de gemeente verantwoordelijk is voor het onderhoud zijn meerjarige onderhoudsplanningen (MJOP's) opgesteld. Deze worden jaarlijks geactualiseerd en zijn te splitsen in planmatig en niet planmatig onderhoud. Om de onderhoudskosten door de jaren heen te egaliseren, zijn onderhoudsvoorzieningen ingesteld. Voor het planmatig onderhoud wordt in de begroting jaarlijks een dotatie aan de voorziening geraamd op basis van het meerjarig gemiddelde vanuit de MJOP's. De werkelijke onderhoudskosten worden ten laste van de voorziening gebracht. Dit voorkomt een grillig verloop in de exploitatie van de onderhoudskosten.

Het niet planmatig onderhoud is een inschatting op basis van diverse variabelen, zoals de leeftijd en functie van het pand. Deze inschatting is opgenomen in het MJOP en daarvoor wordt jaarlijks een bedrag in de begroting opgenomen. Deze kosten moeten conform het BBV ten laste van de exploitatie worden gebracht en kunnen zodoende tot resultaten leiden.

De MJOP's komen tot stand door inventarisatie van het benodigde planmatige onderhoud door onze contractpartijen.

Eind 2023 is het beheer en onderhoud van het vastgoed in twee percelen aanbesteed. Perceel één betreft de objecten in de portefeuilles Kernvastgoed en Cultuur & Welzijn. Perceel twee betreft de objecten in de portefeuilles Onderwijs en Sport050. Per januari 2024 is per perceel een leverancier gecontracteerd die verantwoordelijk is voor de uitvoering van het beheer en onderhoud van de objecten. In 2024 wordt door de contractpartijen een 0-meting uitgevoerd waarbij een herijking van de MJOP's plaatsvindt. De uitkomst van de 0-meting zal in zijn geheel door interne deskundigen worden gecontroleerd en op basis van steekproef door een externe deskundige worden gecontroleerd om zo de volledigheid en juistheid van het geleverde werk te borgen. De wijzigingen die dit met zich meebrengt zal in de begroting van 2026 worden verwerkt. Indien de wijzigingen de realisatie in begrotingsjaar 2025 raken, zal dit verwerkt worden in de begroting in 2025.

Kernvastgoed

Het grootste deel van de gebouwen in de portefeuille kernvastgoed is redelijk tot goed onderhouden. Voor deze gebouwen is een passende voorziening opgenomen op basis van het principe van instandhouding. Voor intensiever onderhoud als gevolg van een hogere bezetting of andere gebruik specifieke eisen (bijvoorbeeld aan de klimaatinstallatie) in een gebouw is niet voorzien. Voor 2 gebouwen in deze categorie (Harm Buitenplein en Iederz

Silkeborgweg) is met de bouwer ervan ook een onderhoudscontract voor meerdere jaren afgesloten. De bouwer verricht dan langjarig het onderhoud.

Stadsbeheer onderzoekt op welke wijze hun dienstverlening naar de toekomst op de beste manier kan worden gehuisvest. Er wordt een visie uitgewerkt op de wijkposten, zodat een totaal beeld ontstaat van de huisvestingsbehoefte.

Het pand aan de Duinkerkenstraat 45 (DKS) heeft op dit moment een belangrijke functie als het gaat om de huisvesting van Stadsbeheer. Er zijn verschillende ontwikkelingen die aanleiding geven om de pandstrategie van deze locatie tegen het licht te houden. Vanuit de gebruikers, Stadsbeheer en Facilitaire Services en Huisvesting (FSH), is geconstateerd dat de locatie DKS in de toekomst een belangrijke rol blijft vervullen in de huisvesting van Stadsbeheer en nog een aantal andere organisatieonderdelen. Op dit moment wordt onderzocht op welke wijze het pand toekomstbestendig kan worden gerevitaliseerd.

Het voormalig gemeentehuis in Ten Boer wordt op dit moment gebruikt door verschillende partijen. Op korte termijn ontstaat ruimte in het gebouw, we gaan in de komende periode bekijken hoe het pand toekomstbestendig kan worden ingezet. Afhankelijk hiervan zal de onderhoudsstrategie worden ingericht.

Schoolgebouwen

De verantwoordelijkheid voor het onderhoud, functionele aanpassingen en het up-to-date houden van de schoolgebouwen voor primair-, speciaal- en voortgezet onderwijs ligt - tenzij anders overeengekomen - bij de schoolbesturen. De schoolbesturen krijgen daarvoor de middelen in de lumpsumfinanciering van het rijk via de zogenaamde materiele instandhoudingsvergoeding (MI). De gemeente heeft daarom geen verantwoordelijkheid (financieel en inhoudelijk) voor de technische en onderwijskundige staat van die gebouwen. Omdat de gemeente wel het wettelijke economisch claimrecht heeft, toetsen we periodiek de technische staat van de gebouwen (recent nog in het kader van het te actualiseren IHP). Voor de schoolgebouwen die technisch, functioneel maar ook energetisch en qua duurzaamheid niet meer voldoen bepalen we maatregelen om de kwaliteit te verbeteren. Die maatregelen en de daarvoor nodige investeringen leggen we vast in het integraal huisvestingsplan onderwijs (IHP). Het (geactualiseerde) IHP is in het voorjaar van 2024 aan de raad voorgelegd. Voor de uitvoering van het IHP hebben we een projectorganisatie opgericht die de planvoorbereiding en uitvoering van de projecten ter hand neemt.

Van de gebouwen waarin meerdere functies naast onderwijs zijn samengebracht, zijn een aantal wel eigendom van de gemeente. Deze worden daarom door ons onderhouden. Ook schoolgebouwen, die niet meer voor onderwijs in gebruik zijn en om die reden door het schoolbestuur zijn teruggegeven aan de gemeente, zijn een gemeentelijke verantwoordelijkheid. Dit geldt ook voor voormalige schoolgebouwen die een andere functie krijgen of deze al hebben gekregen. Voor deze gebouwen zijn - daar waar relevant - meerjarige onderhoudsplannen opgesteld gekoppeld aan het vastgoedperspectief voor deze panden. Onze onderhoudsplanning is in eerste instantie ingericht op instandhouding en dus NEN-conditie 3. Bij de eventuele wens voor aanpassingen aan gebouwen gaan we in overleg met de gebruikers over de mogelijkheden binnen de bestaande budgetten.

Sociaal culturele accommodaties (welzijn)

Alle sociaal culturele accommodaties, zoals speeltuinverenigingen, buurtcentra, dorpshuizen en wijkcentra, worden beheerd, onderhouden en gesubsidieerd conform nota sociaal culturele accommodaties. Voor het onderhoud van gebouwen in gemeentelijk eigendom is een passende voorziening opgenomen op basis van het principe van instandhouding.

In 2025 zal een huisvestingsplan worden opgesteld met bijbehorende investeringsagenda voor alle panden uit de nota sociaal culturele accommodaties. In dit plan wordt gekeken naar de toekomstbestendigheid van de locaties waarbij de verduurzaming van de panden een belangrijk onderdeel zal zijn.

Naar verwachting zal einde 2025 de tweede fase van de ontwikkelingen van Wijkcentrum 'Bij van Houten' worden opgeleverd. Dit is het monumentale gedeelte aan de Oliemuldersweg 47. Met deze afronding wordt de voormalige van Houtenschool onderdeel van het wijkcentrum.

Eind 2023 is het huurcontract met Buurthuis de Strinke aan de Peizerweg 168 opgezegd door de huurder 'dorpshuis Hoogkerk'. Daarmee is de sociaal culturele functie van dit pand komen te vervallen en is de locatie beschikbaar gekomen voor andere doeleinden. Programma Wonen heeft aangegeven graag over deze locatie te beschikken om in te kunnen spelen op de wens vanuit woonwagenebeleid om voor Kring een kleine uitbreiding mogelijk te maken. Inmiddels is locatie overgedragen aan bijzondere woonvormen (de Kring) en is het pand gesloopt om ruimte te maken voor de uitbreiding.

BSV de Kreukelhof aan de Drakesteijnstraat 27 in Hoogkerk is met het vaststellen van de nota sociaal culturele accommodaties door uw raad toegevoegd aan de vastgoedportefeuille sociaal culturele accommodaties. Het pand is echter verouderd en verkeert in een matige staat van onderhoud. Er is sprake van funderingsproblematiek die forse scheurvorming veroorzaakt waardoor er noodzaak is om op korte termijn duidelijkheid te krijgen over toekomst van dit pand. Medio 2024 verwachten we een onderzoek af te ronden waarin we antwoord krijgen op de urgentie van de problematiek en oplossingsrichting. Daarbij kijken we ook vooruit naar de verduurzaming van het pand om te bepalen wat de meest toekomstbestendige oplossing biedt.

Het pand aan de Kerklaan 5 in Haren heeft zijn (beleids-)functie verloren. De besluitvorming om het gebouw af te stoten is afgerond met de wens om te onderzoeken of mogelijk sociale woningbouw op deze locatie mogelijk is. Momenteel is een woningbouwcoöperatie in overleg met programma wonen de mogelijkheden aan het onderzoeken. Naar verwachting zal dit onderzoek eind 2024 afgerond worden zijn en kan het pand verkocht worden. Voorgesteld wordt om de opbrengsten van de verkoop binnen het programma de sociaal culturele accommodaties te reserveren als (een deel van) de dekking voor het verwachtte knelpunt bij BSV de Kreukelhof aan de Drakesteijnstraat 27.

Culturele gebouwen

Tot de culturele gebouwen behoren onder meer cultureel educatieve centra, musea, panden voor podiumkunsten en bibliotheken. Veel van deze gebouwen zijn een visitekaartje voor de gemeente: het Groninger Forum aan de Nieuwe Markt, het Groninger Museum aan het museumplein, de kunstwerf aan de Bloemsingel, VRIJDAG aan de St. Jansstraat, cultuurcentrum 'De Oosterpoort' aan de Trompsingel en het Noord Nederlands Toneel aan de Bloemstraat. Door de hoge gebruikersdynamiek en vanuit de activiteiten in de gebouwen worden veelal extra eisen aan het gebouw gesteld (bovengemiddeld onderhoud en verbouwingen). Het onderhoudsniveau is doorgaans goed.

Wel is het onderhoud aan cultuurcentrum De Oosterpoort tot een minimum beperkt in verband met het voornemen tot nieuwbouw. Tot die tijd is gekozen voor een aanpak, waarbij alleen onvermijdbare maatregelen genomen worden om het gebouw nog in stand te houden. Dit zal de komende jaren zo blijven. Voor het onderhoud van de culturele gebouwen is een passende voorziening opgenomen op basis van het principe van instandhouding en passend bij de aard en gewenst niveau van onderhoud van het gebouw. Met name bij het Groninger Forum en het Groninger Museum ligt het gewenst niveau van onderhoud hoog.

Het onderhoudscontract van de Nieuwe Markt 1 (Forum Groningen) is per 1 januari 2023 aanbesteed. Het afgelopen jaar heeft dan ook in het teken gestaan van de overdracht en implementatie van de nieuwe onderhoudspartij.

De Kunstwerf is nu volop in gebruik. In 2018 besloot de gemeenteraad tot de gezamenlijke huisvesting van een aantal dans- en theatergezelschappen. Deze waren versnipperd over de stad gehuisvest in panden die zowel inhoudelijk als milieutechnisch onvoldoende op de toekomst waren voorbereid. In september 2022 heeft dit nieuwe cultuurcluster in de vorm van de Kunstwerf (volledige nieuwbouw) en de naastgelegen Villa B (verduurzaamd en gerenoveerd) zijn deuren geopend. Het gebouw is gas-loos en geeft de instellingen op een unieke en eigenzinnige wijze onderdak waarbij onderlinge samenwerking nog makkelijker maakt.

VRIJDAG is nu gehuisvest op drie verouderde locaties, waarvan één in de binnenstad. Er wordt volop gewerkt aan de herontwikkeling van de locatie aan de St. Jansstraat ten behoeve van de integrale huisvesting van VRIJDAG op één locatie.

De Stadsschouwburg is eind 2023 overgenomen van het Groninger Monumenten Fonds. Bij de overdracht is het onderhoudsniveau in beeld gebracht. Het op niveau brengen van het gebouw naar de gewenste conditie is momenteel al in werking gezet.

Sportaccommodaties

Voor het onderhoud van de sportgebouwen werkt Sport050 met een Meerjarig Onderhoudsplan (MJOP) voor alle gemeentelijke sportgebouwen die jaarlijks wordt geactualiseerd aan de hand van hetgeen is uitgevoerd. De MJOP wordt binnen het Verbeterprogramma Sport Vastgoed (VSV) voor de sportaccommodaties geactualiseerd en herijkt. Dit proces zal in 2025 afgerond worden. In de planning voor 2025 staan onder andere akoestische maatregelen in diverse sportaccommodaties, aanpassingen van de nutsaansluitingen om de vastrechtkosten substantieel te verlagen, vervanging hekwerk en fietsenstalling van zwembad de Papiermolen en de vernieuwing van het dak van zwembad de Parrel.

Daarnaast zijn we in 2025 nog drukdoende met de herontwikkelingsopgave voor het sportcentrum Karding in combinatie met de integrale, gebiedsgerichte aanpak (Vitaliteitscampus). Er worden, binnen de discussie rondom de Strategische Investeringsagenda, 3 varianten uitgewerkt (een variant met ijsfaciliteit en een zonder ijs en een variant zonder ijsfaciliteit met toevoeging topsporthal).

Voor de 'Vervanging Investerings Planning kunstgrasvelden' (VIP) wordt jaarlijks opnieuw onderzocht op noodzaak van vervanging voor het desbetreffende jaar. Hiervoor vindt medio september een soort van keuring plaats. De staat van de kunstgrasvelden is bepalend voor het moment van renovatie. Afhankelijk van de intensiteit van het gebruik vindt deze vervanging van de top- en sporttechnische lagen van kunstgrasvelden plaats. Voor 2025 staat de vervanging van 6 kunstgrasvelden in de planning. Aan de hand van de eerdergenoemde keuring in september 2024 zullen we tot een definitieve planning voor vervanging 2025 komen. Alle kunstgrasvelden met SBR korrels worden via de VIP fasegewijs vervangen door een alternatieve infill die niet schadelijk is voor het milieu. De komende jaren zullen we de kunstgrasvelden met infill moeten blijven opruimen/vegen.

Paragraaf 5: Financiering

De wettelijke kaders (normen) voor de financiering van gemeenten en provincies zijn vastgelegd in de Wet financiering decentrale overheden (Wet fido). Het voornaamste doel is het beperken van renterisico's. Deze wettelijke kaders hebben we bij de gemeente Groningen vertaald naar concrete afspraken tussen raad en college in de vorm van het [Treasurystatuut 2025](#), dat wij u ter vaststelling hebben aangeboden. De verdere vertaling naar de uitvoering en de verdeling van bevoegdheden tussen college en ambtelijke organisatie is vastgelegd in het door het college vastgestelde Handboek Treasury 2025.

In het Treasurystatuut hebben we de uitgangspunten en doelstellingen van ons financieringsbeleid benoemd. De uitvoering en ontwikkelingen worden in deze paragraaf toegelicht.

Relevante ontwikkelingen

In dit onderdeel schetsen wij de interne en externe ontwikkelingen die van invloed kunnen zijn op onze financiering.

Voorgenomen financieringsbeleid

De financieringsbehoefte is gebaseerd op de meerjarenbalans 2025-2028 en ziet er als volgt uit.

Financieringsbehoefte 2025 (x 1 miljoen euro)	Bedrag 1-1-2025	Bedrag 31-12-2025
Saldo huidige geldleningen o/g	1.206	1.319
Beschikbare reserves en voorzieningen	326	328
Totaal lange financieringsmiddelen (A)	1.532	1.647
Investeringsen voorgaande jaren	1.723	1.723
Investeringsen 2025 (netto)	0	115
Totaal benodigde financieringsmiddelen (B)	1.723	1.838
Financieringsbehoefte (saldo A-B)	191	191

De financieringsbehoefte hangt sterk af van de omvang van de investeringen in vaste activa en grondexploitaties. Daarmee is de financieringsbehoefte gevoelig voor wijzigingen in de planning van (grote) investeringsprojecten. Uit voorgaande jaren blijkt dat er in veel gevallen vertraging is in de uitvoering van projecten. Daardoor kan de uiteindelijke financieringsbehoefte lager uitvallen dan hierboven is berekend in de tabel Financieringsbehoefte.

Uit ervaring blijkt dat een deel van de vlottende passiva (exclusief kortlopende schulden) beschikbaar is voor de financiering van investeringen in vaste activa en grondexploitaties. In de begroting 2025 ramen we het beschikbare deel van de vlottende passiva op 75 miljoen euro. Dit bedrag is in bovenstaande tabel Financieringsbehoefte 2025 verwerkt in de regel Saldo huidige geldleningen o/g. De financieringsbehoefte in 2025 is het bedrag dat we naar verwachting aan leningen moeten aantrekken.

Afhankelijk van de situatie op de geld- en kapitaalmarkt zullen we in 2025 bepalen of we kiezen voor kortere of langere looptijden. In een normale situatie is kort geld (looptijd korter dan 1 jaar) goedkoper dan lang geld (looptijd langer dan 1 jaar), maar voor 2025 verwachten we dat de rente op zowel nieuw aan te trekken korte als op nieuw aan te trekken lange leningen uitkomt op 2,50%. Bij onze keuzes zorgen we er voor om binnen de in Wet fido opgenomen kasgeldlimiet en renterisiconorm te blijven. Bij de keuze van looptijden houden we ook rekening met het bestaande aflossingspatroon.

Renteontwikkeling

De ontwikkeling van de rente op 10-jaars Nederlandse staatsobligaties vanaf december 2008 laat het volgende beeld zien.

Grafiek Rente% 10-jaars NL staatsobligaties

Aan een jarenlange periode van rentedaling en historisch lage (negatieve) rentes kwam in 2021 een einde. Vanaf begin 2022 is er voor wat betreft de langlopende rente sprake geweest van een scherpe stijging. De top werd bereikt op 2 oktober 2023 met een percentage van 3,27%. Sindsdien is er sprake van schommelingen en per saldo een daling naar 2,49% per 5 augustus 2024.

Oorzaken voor de onverwacht sterke (historische) rentestijging vanaf begin 2022 waren onder andere: de oorlog in de Oekraïne en de problemen in de leveringsketens als gevolg van Corona. Dit resulteerde in een zeer hoge inflatie, die bovendien langer aanhield dan verwacht. In de periode van juli 2022 tot september 2023 heeft de ECB de beleidsrentes in 10 stappen verhoogd van 0% tot 4,5% (refi-rente). Het doel van de renteverhogingen was om via de afkoeling/verlaging van de vraag naar producten en diensten de vraag-/aanbodverhoudingen aan te passen. Op die manier zou de prijsstijging over een breed front (van sectoren en producten en diensten) naar beneden gaan. Van belang om te vermelden is dat iedere renteverhoging 12 tot 18 maanden nodig heeft om het gewenste effect te hebben. Inmiddels is de inflatie in de Eurozone scherp terug gebracht van de top van 10,6% in oktober 2022 tot 2,6 % in juli 2024. De ECB heeft er dusdanig veel vertrouwen dat de inflatie in 2025 terug kan keren naar de lange termijndoelstelling van 2%, dat het in juni 2024 de eerste renteverlaging van 0,25% heeft doorgevoerd.

De ECB verwacht dat de inflatie de komende maanden verder daalt, maar wil deze verwachting eerst bevestigd zien in de cijfers voordat zij overgaat tot verdere renteverlagingen. Tijdens de persconferentie in juli 2024 benadrukte ECB President Lagarde daarom dat de centrale bank per beleidsvergadering blijft bekijken of de rente gewijzigd moet worden en zij herhaalde de boodschap dat de ECB zich niet op voorhand vastlegt op een bepaald rentepad. In de markt is de algemene verwachting dat de komende cijfers de verwachting van een verder dalende inflatie zullen bevestigen en dat de ECB daarom kan overgaan tot verdere renteverlagingen.

In dit klimaat verwachten wij voor 2025 de volgende ontwikkelingen en rentestanden:

- Een verdere (lichte) daling van de langlopende rente vanaf het huidige niveau voor lokale overheden van ongeveer 3% naar 2,5%. Hierbij houden we rekening met een afgekoelde economie en arbeidsmarkt met een drukkende werking op prijzen en rentestanden. Er is ook een risico aanwezig op een hoger dan verwachte rente. Voor dat risico gaan we uit van een rente van 3,5% in 2025 en houden daar rekening mee bij de berekening van het benodigde weerstandsvermogen (zie paragraaf 1.3.3 Weerstandsvermogen en risicobeheersing)

- De korte rentes zijn sterk gerelateerd aan de beleidsrentes van de ECB. Wij verwachten dat er in de rest van 2024 en in 2025 verdere verlagingen zullen worden doorgevoerd. Dit resulteert in onze verwachting voor de korte rente van 2,5% in 2025.

De rente op nieuw aan te trekken langlopende leningen is begroot op 2,5%. Dit is 0,5% lager ten opzichte van de begroting 2024. Tegen dit tarief verwachten wij in 2025 leningen aan te kunnen trekken met een looptijd van gemiddeld 20 jaar.

Samenvattend toont onderstaande tabel de renteveronderstellingen voor 2025.

Renteveronderstellingen 2025: lange rente	
Rente langlopende leningen	2,50%
Rente-omslagpercentage	1,70%
Rente bekleemde reserves	1,70%
Rente kortlopende leningen (1-jaars)	2,50%

In december 2023 heeft de commissie BBV onder andere de notitie Rente geactualiseerd. Tot en met 2023 was het alleen toegestaan om de werkelijke rente over het vreemd vermogen (naar rato) toe te rekenen aan de grondexploitaties. Dit gold ook voor de toekomstige rentelasten. Met ingang van boekjaar 2025 wordt voor grondexploitaties geen onderscheid meer gemaakt in het BBV, waardoor de rentetoerekening plaatsvindt op basis van de reguliere omslagrente.

Het rente-omslagpercentage (ROP) voor 2025 is 1,70%. Het ROP is het rentepercentage dat wij gebruiken voor de toerekening van de rentelasten aan de taakvelden en ligt 0,05% lager ten opzichte van de begroting 2024. Deze daling komt voornamelijk doordat de begrote rente op nieuwe leningen van 3,00% naar 2,50% gaat. De omslagrente is gebaseerd op de verwachte rentekosten in het begrotingsjaar 2025.

Rentelasten externe financiering en renteresultaat

In het volgend overzicht geven we inzicht in de rentelasten externe financiering, het renteresultaat en de wijze van rentetoerekening.

Overzicht rentelasten externe financiering (x 1.000 euro)	
Externe rentelasten over de korte en lange financiering	34.973
Externe rentebaten	6.933
Saldo door te rekenen externe rente	28.040
Rente door te berekenen aan grondexploitatie	2.588
Rente van projectfinanciering	227
Minus toe te rekenen aan projecten (inclusief grondexploitaties)	2.815
Totaal door te rekenen externe rente (A)	25.225
Rente over eigen vermogen (B)	1.083
Rente over voorzieningen (gewaardeerd op contante waarde) (C)	2.293
Aan taakvelden (programma's inclusief overzicht overhead) toe te rekenen rente (A+B+C)	28.601
Werkelijk aan taakvelden toegerekende rente (renteomslag)	28.692
Renteresultaat op het taakveld Treasury (voordeel)	91

De externe rentelasten zijn 0,5 miljoen euro lager ten opzichte van de begroting 2024. Dit komt voornamelijk door de afname van de consolidatieleningen.

Risicobeheer financieringsportefeuille

Dit onderdeel geeft een samenvatting van het risicoprofiel van de organisatie. Verder wordt ingegaan op de gegevens die vanuit de Wet Financiering Decentrale Overheden (Fido) voor de toezichthouder nodig zijn.

Limieten financiering

Ter beperking van renterisico's hanteren we limieten voor de korte en lange geldpositie. Het betreft hier uitsluitend nog de wettelijke limieten.

Limietenoverzicht (bedragen x 1.000 euro)	2024	2025
Limieten kort geld		
Kasgeldlimiet	110.000	117.000
Drempelbedrag schatkistbankieren	11.586	11.745
Limieten lang geld		
Renterisiconorm	259.000	274.000

Kasgeldlimiet

De kasgeldlimiet is een wettelijke limiet en bepaalt de maximale omvang van de gemiddelde netto-vlottende schuld van de gemeente in een kwartaal. De netto vlottende schuld is het saldototaal van alle bankrekeningen van de gemeente Groningen, inclusief de korter dan een jaar uitgezette en opgenomen geldleningen. De vlottende schuld aan het einde van de drie maanden binnen een kwartaal, vormen het kwartaalgemiddelde. De kwartaalgemiddelden van twee opeenvolgende kwartalen binnen een begrotingsjaar mogen volgens de wet fido, niet hoger zijn dan de kasgeldlimiet. De kasgeldlimiet is gelijk aan 8,5% van het begrotingstotaal.

Kasgeldlimiet (bedragen x 1.000 euro)	2025
Vlottende schulden	1.733
Vlottende middelen	1.778
Netto vlottende schulden	-45
Begrotingstotaal	1.372.365
Kasgeldlimiet 8,5% van begrotingstotaal	117.000
Ruimte tot de kasgeldlimiet	117.045

Drempelbedrag schatkistbankieren

Het is mogelijk dat de gemeente een overschot heeft aan liquide middelen. Dit geld kan eventueel worden uitgeleend aan andere overheden. Wat dan nog boven de vastgestelde drempel uitkomt, moet de gemeente verplicht uitzetten bij het Rijk (schatkistbankieren). Het drempelbedrag is gelijk aan 10 miljoen euro plus 0,2% van het begrotingstotaal dat de 500 miljoen euro te boven gaat.

Renterisiconorm

De renterisiconorm is een wettelijke limiet. Net als bij de kasgeldlimiet, heeft de renterisiconorm vooral tot doel renterisico's te beheersen. Daarom wordt bij de begroting een maximum vastgesteld voor aflossingen en/of renteherzieningen op langlopende leningen in een bepaald jaar. De renterisiconorm is 20% van het begrotingstotaal.

Renterisiconorm en renterisico's vaste schuld in 2025-2028

(bedragen x 1.000 euro)	2025	2026	2027	2028
Begrotingstotaal	1.372.365	1.339.085	1.364.583	1.402.413
Het bij ministeriële regeling vastgestelde percentage	20%	20%	20%	20%
Rente risiconorm	274.000	268.000	273.000	280.000
Aflossingen	172.532	62.207	97.577	105.636
Ruimte onder renterisiconorm	101.468	205.793	175.423	174.364

Uit de berekening blijkt dat de renterisico's op de vaste schuld de komende vier jaren ruim onder de wettelijke norm blijven.

Kredietrisico's op verstrekte gelden

Onderstaand overzicht geeft een globale indruk van de kredietrisico's op verstrekte gelden. Het betreft zowel verstrekte geldleningen (lang en kort) als creditposities (tegoeden) bij financiële instellingen. Hierbij zijn de uitgezette bedragen per risicogroep (soort leningnemers) aangegeven.

Risicogroep (bedragen x 1.000 euro)	Restantschuld 31-12-2024	Risico %
Grondexploitatie maatschappij Meerstad	278.150	76,28%
Woningcorporaties met garantie WSW	40.091	10,99%
Overige toegestane instellingen volgens Treasury statuut	45.454	12,47%
Particulieren	945	0,26%
Totaal Risicodragend	364.640	100,00%
Voorzieningen langlopende leningen	-359	
Totaal Balanspositie	364.281	

Leningenportefeuille

Opgenomen leningen

Mutaties in Leningenportefeuille (OG)	Bedrag x 1.000 euro	Gemiddelde rente
Stand per 1 januari 2025	1.328.088	
Bij: Nieuwe leningen	35.000	2,08%
Af: Reguliere aflossingen	149.303	3,70%
Af: Vervroegde aflossingen	0	p.m.
Af: Renteaanpassing (oud percentage)	0	p.m.
Bij: Renteaanpassing (nieuw percentage)	0	p.m.
Stand per 31 december 2025	1.267.785	1,73%

Uitgezette leningen

Mutaties in Leningenportefeuille (UG)	Bedrag x 1.000 euro	Gemiddelde rente
Stand per 1 januari 2025	357.452	
Bij: Nieuwe leningen	25.850	2,08%

Af: Reguliere aflossingen	63.010	3,29%
Af: Vervroegde aflossingen	0	p.m.
Af: Renteaanpassing (oud percentage)	0	p.m.
Bij: Renteaanpassing (nieuw percentage)	0	p.m.
Stand per 31 december 2025	320.292	2,04%

Aflossing langlopende leningen

De nieuwe leningen betreffen forward leningen, die eind 2016 zijn afgesloten.

In de begroting 2025 zijn er geen consolidatieleningen die in aanmerking komen voor vervroegde aflossing.

Langlopende schulden

Geldleningen

Opgenomen geldleningen	Boekwaarde	Opgenomen	Aflossing	Boekwaarde	Rente
Omschrijving (bedragen x 1.000 euro)	1-1-2025			31-12-2025	
Obligatieleningen*	167.500	-	52.500	115.000	1.481
Binnenlandse pensioenfondsen en verzekeraars	20.000	-	-	20.000	20
Binnenlandse banken en overige financiële instellingen**	1.277.086	35.000	94.228	1.217.859	27.414
Provincies	255.000	-	-	255.000	3.863
Gemeenten	3.700	-	2.500	1.200	40
Overige binnenlandse sectoren	614	-	76	539	3
Buitenlandse instellingen	-	-	-	-	-
Totaal opgenomen langlopende leningen	1.723.900	35.000	149.303	1.609.597	32.821

* Leningen in het kader van Medium Term Notes programma (MTN). Deze leningen worden via de BNG afgesloten.

** De stelpost Nog op te nemen leningen is opgenomen onder de binnenlandse banken en overige financiële instellingen. In de praktijk kunnen de leningen uiteraard ook worden afgesloten bij een geldverstrekker van een andere categorie.

Financiële Vaste Activa

Langlopende leningen uitgeleende gelden (bedragen x 1.000 euro)	Boekwaarde	Uit te lenen	Af te	Boekwaarde	Rente
	1-1-2025		lossen	31-12-2025	
KAPITAALVERSTREKKINGEN					
Deelnemingen	64.640	-	-	64.640	879
Verliesvoorzieningen	-2.929	-	-	-2.929	-50
Totaal kapitaalverstrekingen aan deelnemingen	61.711	-	-	61.711	829
UITGEZETTE GELDLENINGEN					
Woningbouwcorporaties	40.091	-	4.526	35.565	1.239
Deelnemingen	310.596	25.850	58.325	278.121	5.541
Verbonden partijen	-	-	-	-	-
Overige langlopende leningen	13.962	-	168	13.794	277
Voorziening langlopende leningen	-359	-	-	-359	-
Totaal langlopende leningen UG	364.290	25.850	63.019	327.121	7.057
Totaal Financiële vaste activa	426.001	25.850	63.019	388.832	7.886

Paragraaf 6: Verbonden partijen

Ontwikkelingen

Algemeen

Op 14 december 2021 heeft de Eerste Kamer ingestemd met een wijziging van de Wet gemeenschappelijke regelingen (Wgr). Hiermee wordt de politieke verantwoording over gemeentelijke samenwerking versterkt.

Volksvertegenwoordigers hebben meer mogelijkheden gekregen om hun controlerende rol in dit soort samenwerkingen in te vullen en te versterken. De wijziging is vanaf 1 juli 2022 geleidelijk in werking getreden. Gedurende een overgangsperiode van 2 jaar zijn naar aanleiding van de wetswijziging diverse veranderingen doorgevoerd in de gemeenschappelijke regelingen.

Met de wetswijziging is de betrokkenheid van volksvertegenwoordigers bij het bestuur van een samenwerkingsverband verbeterd. Zo hebben de volksvertegenwoordigers meer invloed gekregen op besluiten van een gemeenschappelijke regeling, bijvoorbeeld via zienswijzen of door het instellen van een gemeenschappelijke adviescommissie voor raadsleden bij zware regelingen. Ook hebben volksvertegenwoordigers meer mogelijkheden om invloed te hebben op het functioneren van een regeling, bijvoorbeeld via verplichte afspraken over evaluatie van de regeling en de verplichting om scherpere afspraken te maken over (financiële) gevolgen van uittreding voor de uittredende deelnemers. Op deze manier bestaat vooraf al duidelijkheid bij alle deelnemers over de (financiële) gevolgen die een eventuele uittreding met zich mee brengt. Daarnaast zijn er extra controlebevoegdheden gekomen, zoals de mogelijkheid om een enquête in te stellen over het functioneren van de gemeenschappelijke regeling. Wel dienen de raden van alle in de gemeenschappelijke regeling deelnemende gemeenten met deze enquête in te stemmen. Er is daarbij dus een raadsmeerderheid nodig in iedere deelnemende gemeente.

Mede in verband met de wetswijziging werken we aan de herziening van de Kadernota Verbonden Partijen.

Nieuwe verbonden partijen

De huidige gemeenschappelijke regeling PG&Z wordt ontvlochten. Er komen met ingang van 2025 twee aparte rechtsvormen: één voor de Publieke Gezondheid (GGD) en één voor regionale jeugdzorgtaken. Voor de gr GGD Groningen zijn de bevoegdheden in essentie niet gewijzigd. Voor de regionale jeugdzorgtaken wordt een Centrumregeling opgesteld, waarmee de bestuurlijke legitimatie beter wordt geborgd, taakvelden waarop regionaal wordt samengewerkt worden vastgelegd en de juridische basis voor subsidie- en garantieverlening is verbeterd. De gemeente Groningen wordt aangewezen als Centrumgemeente, de overige 9 gemeenten verlenen mandaat. De regionale inkooporganisatie jeugdhulp (RIGG) wordt een directie van de gemeente Groningen. Volgens planning is de begroting 2025 de laatste gezamenlijke begroting van de GGD en de RIGG.

Het voornemen is om GMF Stad BV om te vormen tot het gemeentelijk ontwikkelingsbedrijf, dat gericht is op het verwerven, (her)ontwikkelen en exploiteren van commercieel vastgoed waarmee maatschappelijk impact gecreëerd kan worden. Het gemeentelijk ontwikkelbedrijf zal vooral bij kunnen dragen aan een goede functiemix voor de binnenstad, de levendigheid en het voorzieningenniveau van gebiedsontwikkelingen, het bieden van een passende werkplek voor de creatieve sector en startende ondernemers en het creëren/vernieuwen van toekomstbestendige werklocaties. Ook in het kader van monumentenzorg en het tegengaan van ondermijning zal het gemeentelijk ontwikkelingsbedrijf een rol spelen.

Verbonden partijen in liquidatie of afbouw

Het bestuur van Publiek Belang Electriciteitsproductie (PBE) B.V., heeft met het Ministerie van Klimaat en Energie, ZEH Energy BV en Energy Resources Holding BV in februari 2024 overeenstemming bereikt over de terugtreding van PBE als contractpartij uit het Convenant Borging Publiek Belang Kerncentrale Borssele uit 2009. Daarmee resteren er geen openstaande contractuele verplichting meer en kan PBE als vennootschap worden ontbonden. Het bestuur van de

vennootschap treft momenteel voorbereidingen voor het definitief opheffen van de vennootschap en om de resterende liquide middelen na de Algemene Vergadering van Aandeelhouders op 26 september 2024 uit te keren aan de aandeelhouders naar rato van het aandelenbelang.

De Stichting Industrie- en Handelsgebouwen Groningen (SIG) heeft als enige resterende doel de afwikkeling van de vordering op de failliete boedel van de TCN-Groep. Na finale afwikkeling daarvan zal de stichting worden opgeheven.

De Stichting Weerwerk wordt op basis van het raadsbesluit uit 2011 afgebouwd en zal worden opgeheven nadat de enige resterende werknemer in dienst kan treden bij een andere werkgever. Dat zal naar verwachting in 2024 zijn.

In verband met het verwerken van de grootste afvalstromen door Omrin met ingang van 2022 heeft onderzoek plaatsgevonden naar de toekomst van ARCG. Naar aanleiding van de uitkomsten daarvan zullen de onroerende zaken worden verkocht (aan de gemeente Groningen) en zal de gemeenschappelijke regeling in 2024 worden ontvlochten.

In verband met de afronding van de gebiedsontwikkeling Haren Noord, verwachten we de liquidatie van de rechtspersonen Dilgt Hemmen Essen BV en Stichting Commanditair Kapitaal Haren Noord in 2025.

Door de te geringe schaalgrootte hebben de aandeelhouders moeten concluderen dat GMF NV in de huidige vorm niet levensvatbaar is. De monumenten gelegen in de gemeente Groningen zijn in 2023 door de gemeente overgenomen, evenals de gerelateerde schulden en de rechtspersonen GMF Stad BV, GMF Watertoren BV en GMF Prinsenhof BV. In 2024 kan het bezit van GMF NV buiten de gemeente Groningen worden afgestoten en zal de rechtspersoon worden opgeheven.

In verband met de overdracht van de watertoren Noord aan de Noorderbinnensingel door GMF Watertoren BV aan de gemeente, kan GMF Watertoren BV, na afwikkeling van de resterende verplichtingen (waarvoor een voorziening is gevormd), naar verwachting in 2025 worden opgeheven.

Op basis van afspraken uit 2015 kon het pand stadsschouwburg voor 1 euro worden terug geleverd door GMF Stadsschouwburg BV aan de gemeente. De rechtspersoon GMF Stadsschouwburg BV dient daarom geen doel meer en zal, na afwikkeling van resterende rechten en plichten, naar verwachting in 2024, maar uiterlijk in 2025 worden opgeheven.

Eerder zijn we gestart met een globale verkenning van mogelijke toekomstscenario's voor het Meerschop Paterswolde. Dit naar aanleiding van de gemeentelijke herindeling. In verband met de ontwikkelingen in de begroting van het Meerschop is het naar onze mening op korte termijn nodig keuzes te maken over de gewenste organisatorische inbedding en de daarmee samenhangende consequenties verder in beeld te brengen. Wij verwachten de uitkomst van deze toekomstscenario's voor de vaststelling van de begroting 2026 van het Meerschop met u te kunnen bespreken.

Overzicht verbonden partijen

Onderstaande tabellen geven een overzicht van waar de beleidsmatige informatie per verbonden partij beschikbaar is. Daarnaast wordt in de tabel de vermogenspositie en resultaat weergegeven. De bron geeft hierbij aan welk jaar dit betreft.

Bedragen x € 1.000

Gemeenschappelijke regelingen	Deelprogramma	EV* 1-1	EV 31-12	VV** 1-1	VV 31-12	Resultaat	Bron
Eems Dollard Regio (EDR)	1.1. Economie & Werkgelegenheid	689	965	3.400	1.500	275	REK23
Omgevingsdienst Groningen	1.1. Economie & Werkgelegenheid	320	300	4.201	4.306	0	BGR25
Centrumregeling Beschermd Wonen Groningen	3.3. Welzijn, Gezondheid en Zorg	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	691	BGR25
PG & Z (RIGG/ GGD)	3.3. Welzijn, Gezondheid en Zorg	2.034	1.975	35.100	35.100	-244	BGR25
Publiek vervoer Groningen Drenthe	3.3. Welzijn, Gezondheid en Zorg	264	266	45	45	1	BGR25
Meerschapp Paterswolde	2.1. Kwaliteit leefomgeving	570	534	2.243	2.170	0	BGR25
Groninger Archieven	3.5. Cultuur	862	622	7.435	7.242	-240	BGR25
OV-bureau Groningen Drenthe	1.2. Mobiliteit	12.869	7.437	11.952	10.345	0	BGR25
Veiligheidsregio Groningen	2.2. Veiligheid	5.877	6.425	37.296	50.098	0	BGR25
Noordelijk Belastingkantoor	4.1. Dienstverlening	n.v.t.	n.v.t.	550	980	0	BGR25

Vennootschappen en coöperaties	Deelprogramma	EV 1-1	EV 31-12	VV 1-1	VV 31-12	Resultaat	Bron
Thermiek BV	3.1. Werk en Inkomen	30	30	713	713	0	REK23
Euroborg NV	1.1. Economie en Werkgelegenheid 3.4. Sport en Beweging	4.486	4.453	21.698	21.765	-33	REK23
NV Waterbedrijf Groningen	1.1. Economie & Werkgelegenheid	87.667	89.260	197.195	209.916	1.594	REK23
Enexis Holding N.V.	1.1. Economie & Werkgelegenheid	5.441.000	5.320.000	4.907.000	5.140.000	72.000	REK23
Community Network Noord-Nederland BV	1.1. Economie & Werkgelegenheid	3.748	4.008	320	348	260	REK23
WarmteStad BV	1.1. Economie & Werkgelegenheid	17.547	14.832	56.042	66.346	-2.715	REK23
MartiniPlaza Vastgoedmaatschappij BV	3.5. Cultuur	6.871	6.169	13.356	17.694	-701	REK23
GEMM CV en BV (Meerstad)	1.3. Wonen	50.902	1.237	294.644	314.393	-49.664	REK22
Dilgt Hemmen Essen BV	1.3. Wonen	17	17	0	0	0	REK23

NV BNG Bank	4.3. Algemene Inkomsten en Post Onvoorzien	4.615.000	4.721.000	107.459.000	110.819.000	254.000	REK23
Omrin NV	2.1. Kwaliteit leefomgeving	70.303	78.528	40.000	37.000	10.322	REK23
De Suikerzijde BV	1.3. Wonen	15.010	15.010	7.743	3.744	0	REK23
Stadshavens BV	1.3. Wonen	5.950	5.950	10.972	18.003	0	REK23
Gemeentelijk Energiebedrijf Holding BV	1.1. Economie en Werkgelegenheid	n.v.t.	1	n.v.t.	-	-	REK23
GMF Watertoren BV	1.3 Wonen	-175	-134	178	137	1	REK23
GMF Prinsenhof BV	1.3 Wonen	731	767	1.753	1.718	36	REK23
GMF Stad BV	1.3 Wonen	-35	-9	35	10	-12	REK22
GMF Stadsschouwburg BV	1.3 Wonen	16	0	443	527	0	REK22

Stichtingen	Deelprogramma	EV 1-1	EV 31-12	VV 1-1	VV 31-12	Resultaat	Bron
Stichting Industrie- en Handelsgebouwen Groningen (SIG)	1.1. Economie & Werkgelegenheid	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Stichting Ondernemerstrefpunt Groningen	1.1. Economie & Werkgelegenheid	221	214	63	127	-8	REK23
Stichting Commanditair Kapitaal Haren Noord	1.3. Wonen	49	49	0	0	0	REK22
Sociaal Fonds Groningen	4.4. Algemene Ondersteuning organisatie	320	330	0	0	10	BGR25

Overig	Deelprogramma	EV 1-1	EV 31-12	VV 1-1	VV 31-12	Resultaat	Bron
Vereniging van gemeenten aandeelhouders Enexis Noord-Nederland (VEGANN)	1.1. Economie & Werkgelegenheid	42	49	5	0	7	REK23
Vereniging van Groninger gemeenten	4.2.College en Raad, wijkontwikkeling en wijkvernieuwing	268	261	1.099	1.143	2	REK23

* EV = Eigen Vermogen

** VV = Vreemd vermogen

Gemeenschappelijke regeling Openbaar Lichaam 'Eems Dollard Regio'

Doelstelling en openbaar belang	Het openbaar belang is gediend bij de doelstelling gericht op het realiseren en bevorderen van grensoverschrijdende samenwerking, op zowel regionaal als plaatselijk niveau, in de noordelijke grensstreek van Nederland en Duitsland.
Deelnemende partijen	Duitse en Nederlandse gemeenten, alsmede andere regionale overheden en Kamers van Koophandel in de Eems Dollard Regio.
Bestuurlijk belang	De gemeente heeft, net als ieder lid, recht op 2 vertegenwoordigers in het algemeen bestuur (de EDR-Raad).
Financieel belang	Financieel belang: de gemeente Groningen betaalt jaarlijks een ledenbijdrage op basis van haar inwonertal. Voor 2024 was dit 21 duizend euro.
Financiële risico's	Geen.
Relevante beleidsinformatie	De EDR stimuleert grensoverschrijdende projecten vooral door het verstrekken van Europese subsidies.
Beleidsrisico	Geen.

Omgevingsdienst Groningen

Doelstelling en openbaar belang	De Omgevingsdienst Groningen is ingesteld om vergunningverlenende, toezichthoudende en handhavingstaken op het gebied van het omgevingsdomein voor de deelnemers te gaan uitvoeren, waarmee de deelnemers de kwaliteit van de uitvoering van deze taken willen verbeteren.
Deelnemende partijen	De provincie Groningen en de 10 Groninger gemeenten.
Bestuurlijk belang	Een collegelid is lid van het Dagelijks Bestuur. Daarnaast vertegenwoordigt hij/zij de gemeente in het Algemeen Bestuur dat bestaat uit 11 leden. Alle colleges van de 10 Groninger gemeenten en de provincie Groningen zijn vertegenwoordigd met één lid in het Algemeen Bestuur. Een gedeputeerde van de provincie Groningen is voorzitter van het Algemeen Bestuur.
Financieel belang	De totale deelnemersbijdrage voor de gemeente Groningen in 2024 bedroeg 1,6 miljoen euro.
Financiële risico's	Het weerstandsvermogen bestaat uit de post onvoorzien en de algemene reserve, tezamen 400 duizend euro. De risico's zijn voor 2025 begroot op 400 duizend euro.
Relevante beleidsinformatie	De Omgevingsdienst Groningen is een uitvoeringsorganisatie op het gebied van de vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH) van én voor de provincie en alle gemeenten in de provincie Groningen sinds november 2013.
Beleidsrisico	Geen.

Centrumregeling Beschermd Wonen, opvang en inloopvoorziening GGZ Groningen 2024

Doelstelling en openbaar belang	Het doel van de Centrumregeling Beschermd Wonen is de taken en bevoegdheden van de regiogemeenten in het kader van de Wmo 2015 op het gebied van beschermd wonen, de inloop GGZ en de begeleiding maatschappelijke opvang en vrouwenopvang door mandaat en volmacht op te dragen aan de centrumgemeente Groningen. Vanaf 1 januari 2021 zijn de taken Beschermd Wonen, op basis van de met alle gemeenten gemaakte samenwerkingsafspraken, in fasen door gedecentraliseerd naar elke individuele gemeente. De Groninger gemeenten blijven samenwerken (NvO) op het onderdeel BW&O en hebben hiervoor een convenant en programmastructuur ingericht waarin de samenwerkingsafspraken staan en op welke onderdelen we gezamenlijk diensten uitvoeren en organiseren.
Deelnemende partijen	Gemeenten Eemsdelta, Groningen, Het Hogeland, Midden-Groningen, Oldambt, Pekela, Stadskanaal, Veendam, Westerkwartier en Westerwolde.
Bestuurlijk belang	Het betreft een lichte GR, zonder eigen bestuur en zonder een eigen uitvoeringsorganisatie. De portefeuillehouder is een lid van het college. Regionaal is een bestuurlijk OOGO ingericht voor de verbinding met alle

	Groninger gemeenten. En er is een regionaal programma BW&O die namens alle Groninger gemeenten de uitvoering en organisatie coördineert.
Financieel Belang	De gemeente Groningen ontvangt als centrumgemeente gelden (geoormerkte middelen voor Beschermd wonen en Opvang) als onderdeel van de uitkeringen die via het Gemeentefonds lopen. Het budget is niet onderverdeeld naar de deelnemende gemeenten.
Financiële risico's	Er zijn geen specifieke risico's.
Relevante beleidsinformatie	In 2024 heeft een actualisatie plaats gevonden van de gemeenschappelijke regeling Beschermd wonen en Opvang, met het bijbehorende convenant.
Beleidsrisico	Geen.

Publieke Gezondheid & Zorg Groningen

Doelstelling en openbaar belang	<p>Het openbaar belang betreft de bescherming en bevordering van de gezondheid van de bevolking, de rampenbestrijding en crisisbeheersing en het (doen) organiseren van zorg aan de bevolking. De GR PG&Z kent twee uitvoeringsorganisaties: de GGD en de Regionale Inkooporganisatie Groninger Gemeenten (RIGG) voor de inkoop van de jeugdhulp.</p> <p>Het Algemeen Bestuur van de GR Publieke Gezondheid & Zorg heeft op 24 februari 2023 besloten tot een splitsing van de huidige gemeenschappelijke regeling. Met ingang van 2025 zal er sprake zijn van een gemeenschappelijke regeling voor de GGD en een centrumregeling voor de regionale jeugdzorgtaken. Volgens planning is de begroting 2025 de laatste gezamenlijke begroting van de GGD en de RIGG.</p>
Deelnemende partijen	De 10 Groninger gemeenten.
Bestuurlijk belang	Een collegelid is voorzitter van het Dagelijks Bestuur en vertegenwoordigt de gemeente in het Algemeen Bestuur, dat gevormd wordt door de portefeuillehouders Gezondheid of Jeugdhulp van de Groninger gemeenten.
Financieel belang	We verstrekken middelen in de vorm van een gemeentelijke bijdrage van in totaal 9,3 miljoen euro (GGD 8,1 miljoen euro en RIGG 1,2 miljoen euro).
Financiële risico's	<p>Door de CAO stijgingen van de afgelopen periode heeft ook de PG&Z te maken met sterk gestegen loonkosten. Dit heeft in 2023 geleid tot een negatief resultaat. Doordat in het meerjarenbeeld onvoldoende rekening is gehouden met deze loonstijging werkt dit ook door in 2024 en 2025. Door het lage eigen vermogen wordt er snel een beroep gedaan op de deelnemers om extra bij te dragen.</p> <p>Uit de combinatie van Regeerprogramma en Miljoenennota blijkt dat er, de komende jaren, fors bezuinigd gaat worden op de publieke gezondheid. De bezuiniging kan voor de deelnemers van de GGD leiden tot een verhoging van de bijdrage als gevolg van (incidentele) frictiekosten.</p>
Relevante beleidsinformatie	<p>Ieder jaar wordt een dienstverleningsovereenkomst (DVO) gesloten met de GGD waarin staat beschreven welke taken de GGD voor de gemeente Groningen uitvoert. Hierin staan de wettelijk bij de GGD belegde taken, wettelijke taken waarbij de keuze is deze bij de GGD te beleggen en facultatieve taken. Momenteel wordt daarnaast in gezamenlijkheid met de tien Groninger gemeenten en de GGD gewerkt aan de uitwerking van de Meerjarenagenda, met thema's rondom jeugdgezondheidszorg, ouderengezondheidszorg en gezonde leefomgeving.</p> <p>Samen met de Groninger gemeenten en de Regionale Inkooporganisatie Groninger Gemeenten (RIGG) constateren wij een toename van landelijke ontwikkelingen die effect hebben op onze regio. Voorbeelden van een aantal grote ontwikkelingen zijn de Hervormingsagenda en het Toekomstscenario Kind- en Gezinsbescherming. Daarnaast spelen diverse regionale en bovenregionale ontwikkelingen. De ontwikkelingen zijn onderdeel van een regionale strategische meerjarenagenda. De grondslag van deze agenda is de ambitie van de regio om zich te ontwikkelen tot een robuuste en duurzame Jeugdhulpregio.</p>

Beleidsrisico	Geen.
----------------------	-------

Publiek Vervoer Groningen Drenthe

Doelstelling en openbaar belang	Groningen en Drenthe willen een optimaal vervoersnetwerk creëren, dat betaalbaar en toekomstbestendig is; waarin duurzaam gebruik wordt gemaakt van alle vervoersmiddelen. Zodat alle inwoners naar hun werk of school gaan en/of deel willen nemen aan het sociale leven en voor het bezoekers van onze provincies.
Deelnemende partijen	De gemeenten Groningen, Eemsdelta, Het Hogeland, Midden-Groningen, Oldambt, Pekela, Stadskanaal, Veendam, Westerkwartier, Westerwolde, Aa en Hunze, Assen, Borger-Odoorn, Coevorden, De Wolden, Emmen, Hoogeveen, Meppel, Midden-Drenthe, Noordenveld, Tynaarlo en Westerveld en het OV-Bureau Groningen Drenthe.
Bestuurlijk belang	Lid van het bestuur is een collegelid.
Financieel belang	De kosten van Publiek Vervoer worden gedragen door de deelnemende gemeenten in de provincie Groningen en Drenthe. De bijdrage van de gemeente Groningen is 172 duizend euro.
Financiële risico's	De organisatie van Publiek Vervoer en de bijdrage van de gemeente is relatief klein. Het risico zit met name in prijsstijgingen die onder andere worden bepaald door de NEA-index en die van invloed zijn op de overeenkomsten met Publiek Vervoer.
Relevante beleidsinformatie	Gemeenten zijn verantwoordelijk voor het doelgroepenvervoer. Dit is onder meer het vervoer van mensen met een Wmo-indicatie, het vervoer van leerlingen die op grond van de gemeentelijke verordening hiervoor in aanmerking komen en in enkele gemeentes (waaronder Groningen) het Participatiewet vervoer.
Beleidsrisico	Geen.

Meerschop Paterswolde

Doelstelling en openbaar belang	Het openbaar belang betreft de behartiging van de belangen van recreatie, natuurbescherming en landschapsverzorging van het Paterswoldsemeer, het Hoornsemeer, de Hoornseplas en de omliggende recreatie- en natuurgebieden.
Deelnemende partijen	De gemeente Groningen participeert samen met de gemeente Tynaarlo in deze gemeenschappelijke regeling.
Bestuurlijk belang	Het algemeen bestuur is als volgt opgebouwd: 6 leden, waarvan 3 uit de respectievelijke colleges (2 uit Groningen, 1 uit Tynaarlo, en 3 raadsleden (2 uit Groningen, 1 uit Tynaarlo). DB bestaat uit 3 leden, gekozen uit AB, op voordracht van de deelnemende gemeenten.
Financieel belang	De gemeentelijke bijdrage van Groningen bedraagt 85,5 % (begroot 739 duizend euro in 2025) van de totale gemeentelijke bijdragen. De gemeente Tynaarlo draagt de overige 14,5% bij.
Financiële risico's	Het Meerschop Paterswolde vangt een deel van de hogere kostenbegroting op door middelen te onttrekken aan de algemene reserve van het Meerschop. Hoewel begrijpelijk, is dit voor de langere termijn een zorgelijke ontwikkeling te noemen.
Relevante beleidsinformatie	Eerder zijn we gestart met een globale verkenning van mogelijke toekomstscenario's naar aanleiding van de gemeentelijke herindeling en de constatering dat wij als gemeente nu voor ruim 85% van het gebied verantwoordelijk zijn. Gelet daarop en op de ontwikkelingen in de begroting van het Meerschop is het naar onze mening op korte termijn nodig keuzes te maken over de gewenste organisatorische inbedding en de daarmee samenhangende consequenties verder in beeld te brengen. Wij verwachten de uitkomst van deze toekomstscenario's voor de vaststelling van de begroting 2026 van het Meerschop met u te kunnen bespreken.

Beleidsrisico	Geen.
----------------------	-------

Groninger Archieven

Doelstelling en openbaar belang	De doelstelling is in gezamenlijkheid de belangen behartigen van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en de gemeente Groningen betreffende de archiefbescheiden, collecties, individuele documenten, schilderijen en dergelijke die berusten in de rijksarchiefbewaarplaats in de provincie Groningen en in de gemeentelijke archiefbewaarplaats. Het openbaar belang is dat de wettelijke taken met betrekking tot de Archiefwet, alsmede de dienstverlening op het gebied van historische informatie over Stad en Lande op orde zijn.
Deelnemende partijen	Gemeente Groningen en het Rijk (ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap)
Bestuurlijk belang	De gemeente is in het algemeen bestuur vertegenwoordigd door twee leden van het college en in het dagelijks bestuur door één collegelid.
Financieel belang	De totale gemeentelijke bijdrage in 2025 is begroot op 2,8 miljoen euro.
Financiële risico's	Geen.
Relevante beleidsinformatie	Beleidsperiode 2025-2028 Het beleidsplan 2025-2028 wordt in afwijking van de in de gemeenschappelijke regeling gestelde termijn uiterlijk in het laatste kwartaal van 2024 aangeboden aan college en raad. Dit als gevolg van de benoeming van een nieuwe directeur voor Groninger Archieven. Ontwikkelingen Het Rijk treedt uit de gemeenschappelijke regeling op het moment dat de nieuwe Archiefwet van kracht wordt (naar verwachting 01-01-2026). De continuïteit van de gemeenschappelijke regeling is gewaarborgd doordat de provincie Groningen een intentieverklaring heeft getekend om aan te sluiten bij de gemeenschappelijke regeling. In 2025 zal een voorstel over de nieuwe gemeenschappelijke regeling aan het college en raad worden voorgelegd.
Beleidsrisico	De Groninger Archieven zijn voor de opbrengsten voor het grootste deel afhankelijk van de bijdragen van de gemeente en het Rijk. Bezuinigingen van deze partijen kunnen invloed hebben op de opbrengsten en het realiseren van de beleidsdoelen.

OV-bureau Groningen Drenthe

Doelstelling en openbaar belang	Het openbaar belang van het OV-bureau is het vormgeven van het openbaar vervoer en het aansturen van de vervoerders in het openbaar busvervoer. Op basis van de kaderstellingen van de provincies Groningen en Drenthe en de gemeente Groningen heeft het OV-bureau doelstellingen voor het openbaar (bus-)vervoer geformuleerd, waar vanuit het ook in 2025 zijn werkzaamheden wil verrichten.
Deelnemende partijen	Het OV-bureau is een initiatief van de provincies Groningen en Drenthe en de gemeente Groningen.
Bestuurlijk belang	De gemeente Groningen wordt in het dagelijks bestuur vertegenwoordigd door een collegelid. Het algemeen bestuur bestaat uit 9 leden, waaronder drie collegeleden van de gemeente Groningen.
Financieel belang	De gemeente is als deelnemer voor 21% risicodragend in het OV-bureau. De provincies Groningen en Drenthe zijn dit voor respectievelijk 44% en 35%. De gemeente Groningen draagt geen jaarlijkse deelnemersbijdrage af aan het OV-bureau voor de uitvoering van het OV. Wel draagt de gemeente bij aan de exploitatiekosten van het OV-bureau als organisatie.
Financiële risico's	Op 9 april 2019 heeft het algemeen bestuur OV-bureau de notitie Risicomanagement en Weerstandsvermogen 2018-2022 vastgesteld.

	<p>De beschikbare weerstandscapaciteit bedraagt na vaststelling van de jaarrekening 2023 en de bestemming van het resultaat 8,0 miljoen euro. Hiermee is de weerstandscapaciteit hoger dan de in de ontwerpbegroting 2025 van het OV-bureau vastgestelde ondergrens van 5,25 miljoen euro.</p> <p>Vanuit de gedachte dat het weerstandsvermogen het doel heeft om financiële risico's op te vangen, is inzet van het weerstandsvermogen een van de oplossingsrichtingen om de tekorten in 2025 en 2026 zoals dat nu wordt voorzien, incidenteel te mitigeren. Daarnaast is het mogelijk dat wanneer alle voorziene risico's zich daadwerkelijk voordoen, het weerstandsvermogen ontoereikend is.</p> <p>Dit is als een risico in de paragraaf weerstandsvermogen van deze rekening opgenomen. Voor een toelichting zie aldaar.</p>
Relevante beleidsinformatie	<p>In 2024 heeft het OV-bureau onder andere verder gewerkt aan het herstellen van de reizigersaantallen en reizigerskilometers sinds corona, aan het omlaag brengen van de rituitval en aan de verdere verduurzaming van de busvloot. Dit draagt bij aan een aantrekkelijker OV en (op termijn) lagere exploitatiekosten.</p> <p>In de eerste maanden van 2024 zien we dat het reizigersniveau zich steeds meer op het niveau van voor corona bevindt. Wel is er een verschuiving zichtbaar in het type reis: minder werk- en onderwijs gerelateerde reizen en meer sociaal-recreatieve reizen in het weekend.</p>
Beleidsrisico	<p>De instroom van ZE-bussen heeft in 2024 vertraging opgelopen vanwege het faillissement van een van de leveranciers. Aan een oplossing wordt momenteel gewerkt, maar mogelijk dat dit kan leiden tot een latere instroom van ZE-bussen. Dit kan invloed hebben op de duurzaamheidsdoelstellingen.</p> <p>Daarnaast zien we op verschillende plekken in de gemeente Groningen dat het drukker wordt op de weg. Dit heeft gevolgen voor de doorstroming van het OV en een negatieve impact op de exploitatiekosten.</p>

Veiligheidsregio Groningen

Doelstelling en openbaar belang	De Veiligheidsregio Groningen (VRG) stelt zich ten doel om uitvoering te geven aan de behartiging van de volgende belangen: brandweezorg, geneeskundige hulpverlening bij ongevallen en rampen, rampenbestrijding en crisisbeheersing, bevolkingszorg en melding, alarmering en coördinatie ambulancezorg en brandweer.
Deelnemende partijen	De 10 Groninger gemeenten
Bestuurlijk belang	De burgemeester treedt op als voorzitter van de Veiligheidsregio in het dagelijks bestuur. Daarnaast vertegenwoordigt hij de gemeente in het algemeen bestuur dat gevormd wordt door de burgemeesters van de 10 Groninger gemeenten.
Financieel belang	De kosten van de VRG worden gedragen door de 10 Groninger gemeenten. De gemeentelijke bijdrage van de gemeente Groningen aan de Veiligheidsregio in 2025 bedraagt 24,8 miljoen euro.
Financiële risico's	<p>Het is van belang om aandacht te blijven houden voor de financiële positie van de VRG. Het eigen vermogen was ultimo 2023 weer negatief (nadat 2022 voor het eerst positief was) als gevolg van het aanvullen van de voorziening Functioneel leeftijdsontslag. De VRG heeft in 2023 het negatieve jaarresultaat zelf opgevangen met de verwachting dat eind 2024 de algemene reserve weer positief is.</p> <p>De nieuwbouw in het stedelijk gebied Groningen zal in de toekomst tot een forse financiële opgave leiden. De financiële effecten hiervan op de gemeentelijke bijdrage is verwerkt in de begroting op basis van een indicatie van de VRG. Gezien</p>

	<p>de nieuwbouw over enkele jaren plaatsvindt bestaat risico dat de financiële effecten nog kunnen wijzigen.</p> <p>De VRG heeft in 2019 een voorziening getroffen voor functioneel leeftijdsontslag (FLO). Deze voorziening wordt jaarlijks opnieuw herrekend wat heeft geleid tot een extra storting in de voorziening in 2023 van 1,5 miljoen euro. Naast de gevormde voorziening bevat het FLO-akkoord een aantal onderdelen waar landelijke besluitvorming over moet plaatsvinden en die tot een stijging van de benodigde voorziening kunnen leiden, zoals cao-loonstijgingen en werkgeversbijdragen tot 2045.</p> <p>Tegelijkertijd spelen er diverse (landelijke) ontwikkelingen) die in de toekomst een grote financiële impact kunnen hebben. Keuzes zijn noodzakelijk om uitvoering te kunnen blijven geven aan de wettelijke taken.</p>
Relevante beleidsinformatie	Het bestuur van de VRG heeft op 13 juli 2023 de visie Brandweezorg Groningen 2030 vastgesteld. Op 12 juli 2024 heeft het bestuur van de VRG het Regionaal Beleidsplan crisisbeheersing 2024-2028 vastgesteld.
Beleidsrisico	In de vastgestelde kaderbrief 2025-2028 van de VRG wordt vanaf 2024 voor het strategisch huisvestingsplan rekening gehouden met een structurele uitzetting van de begroting van 1,3 miljoen euro.

Noordelijk Belastingkantoor

Doelstelling en openbaar belang	Het Noordelijk Belastingkantoor voert voor de gemeente Groningen en de drie noordelijke waterschappen de belastingtaken uit tegen zo laag mogelijke maatschappelijke kosten. Dit gebeurt door het zo veel mogelijk combineren van de belastingaanslagen op één aanslagbiljet, zodat heffingen en invorderingsactiviteiten slechts één keer plaats hoeven te vinden.
Deelnemende partijen	De vier deelnemers zijn de waterschappen Noorderzijlvest, Hunze en Aa's en Wetterskip Fryslân en de gemeente Groningen.
Bestuurlijk belang	Een collegelid is lid van het bestuur. Het bestuur bestaat uit vier leden, één uit iedere deelnemer. De raad wordt op vaste momenten (P&C- cyclus) en op incidentele basis geïnformeerd en betrokken.
Financieel belang	De begrote deelnemersbijdrage van Groningen bedraagt 7,2 miljoen euro (incl. compensabele btw) (44,3 %).
Financiële risico's	Niet van toepassing
Relevante beleidsinformatie	Geen
Beleidsrisico	Geen

Thermiek BV

Doelstelling en openbaar belang	Het openbaar belang betreft het verrichten van re-integratieactiviteiten ten behoeve van personen met een achterstand op de arbeidsmarkt.
Deelnemende partijen	Gemeente Groningen
Bestuurlijk belang	Gemeente Groningen is 100% aandeelhouder en een ambtenaar bij de gemeente Groningen is Statutair directeur.
Financieel belang	Het financieel belang van de gemeente bedraagt 1.800 aandelen à 10 euro. De boekwaarde bedraagt 18 duizend euro.
Financiële risico's	Er zijn geen financiële risico's bekend.
Relevante beleidsinformatie	Thermiek BV heeft medewerkers van de doelgroep Basisbaan in dienst die gedetacheerd worden naar de gemeente Groningen waar ze worden ingezet op maatschappelijk relevante werkplekken in buurten en dorpen. We verwachten in 2024 dat het aantal basisbanen groeit van 185 naar 240.
Beleidsrisico	Geen.

Euroborg NV	
Doelstelling en openbaar belang	Het openbaar belang van Euroborg is gelegen in het aanbieden van accommodaties ten behoeve van de sport (met name betaald voetbal), in de vorm van het Euroborg Stadion en het TopsportZorgCentrum (TsZC). Het Euroborg Stadion heeft een belangrijke rol gespeeld in de (economische) ontwikkeling van het Europapark, omdat er ook diverse andere functies in gehuisvest zijn, waaronder onderwijs, een supermarkt, een casino, een bioscoop en kantoren.
Deelnemende partijen	Gemeente Groningen bezit 100% van de aandelen.
Bestuurlijk belang	Een collegelid vertegenwoordigt de gemeente in de aandeelhoudersvergadering.
Financieel belang	Het geplaatst en gestort aandelenkapitaal bedraagt 48.000 aandelen van nominaal 1 euro. De boekwaarde van deze deelneming per 31 december 2023 bedroeg 48 duizend euro. De gemeente heeft een totaalbedrag aan annuïtaire leningen verstrekt van 19,3 miljoen euro voor het stadion. Daarnaast is in 2018 de gemeentelijke lening voor het TsZC met een maximum van 5,0 miljoen euro tot stand gekomen. De totale restschuld bedroeg per 31 december 2023 17,7 miljoen euro.
Financiële risico's	De risico's voor de gemeente betreffen vooral de uitstaande leningen en staan uitgebreider beschreven in de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing in deze jaarrekening. In het weerstandsvermogen is een reservering opgenomen voor de uitstaande leningen. Euroborg is voor het kunnen voldoen aan de rente- en aflossingsverplichtingen jegens de gemeente in belangrijke mate afhankelijk van de verhuurinkomsten van FC Groningen. De financiële situatie van FC Groningen wordt mede bepaald door de spelprestaties.
Relevante beleidsinformatie	Euroborg NV beheert het stadioncomplex en het in 2018 opgeleverde TopsportZorgCentrum (TsZC). Euroborg NV heeft de zorgverdieping in het TsZC verkocht. De overige verdiepingen worden voor een lange periode verhuurd.
Beleidsrisico	Geen.
NV Waterbedrijf Groningen	
Doelstelling en openbaar belang	Het openbaar belang betreft de levering van drinkwater aan 299 duizend woningen en bedrijven in de provincie Groningen en in de gemeente Tynaarlo (provincie Drenthe).
Deelnemende partijen	De deelnemende partijen in het Waterbedrijf Groningen zijn de provincie Groningen en de gemeenten in het verzorgingsgebied.
Bestuurlijk belang	De gemeente wordt in de aandeelhoudersvergadering vertegenwoordigd door een collegelid.
Financieel belang	Het financieel belang: de gemeente Groningen had per 31 december 2023 93 (van de 284) aandelen. De aandelen van de gemeente Groningen zijn op de balans onder de financiële vaste activa gewaardeerd voor 2,5 miljoen euro.
Financiële risico's	Geen.
Relevante beleidsinformatie	De missie van Waterbedrijf Groningen is om als maatschappelijke onderneming de waterbelangen in de regio duurzaam veilig te stellen. Waterbedrijf Groningen is niet alleen een leverancier van verschillende soorten water, maar levert ook een bijdrage aan zaken als volksgezondheid, natuurbehoud, het creëren van duurzame bronnen, bestuurlijke vraagstukken, ruimtelijke ordening, werkgelegenheid en innovatie. Waterbedrijf Groningen is samen met de gemeente Groningen aandeelhouder in WarmteStad BV.
Beleidsrisico	Om te kunnen garanderen dat er ook in de toekomst voldoende kwalitatief hoogwaardig (drink)water is, zijn oplossingen voor de besparing en opslag van

water noodzakelijk. Deze opgave vergt een samenwerking met zakelijke en huishoudelijke klanten. Hierin dient ook de landbouw te worden meegenomen, want ook de wijze van (agrarisch) landgebruik is hierbij van belang.

Enexis Holding NV

Doelstelling en openbaar belang	Enexis beheert het energienetwerk voor elektriciteit en aardgas in Noord-, Oost- en Zuid-Nederland voor de aansluiting van ongeveer 2,3 miljoen klanten voor gas en 3,0 miljoen klanten voor elektriciteit. De netbeheerderstaak is een publiek belang, wettelijk geregeld met o.a. toezicht vanuit de Autoriteit Consument en Markt.
Deelnemende partijen	Diverse gemeenten en provincies in Noord-, Oost- en Zuid-Nederland zijn aandeelhouder. De gemeente Groningen heeft 1,21055 % van de aandelen in Enexis.
Bestuurlijk belang	Een collegelid vertegenwoordigt de gemeente in de Algemene vergadering van Aandeelhouders van Enexis Holding.
Financieel Belang	De boekwaarde van onze aandelen in Enexis bedroeg per 31 december 2023 818 duizend euro. In 2020 hebben de aandeelhouders een converteerbare hybride lening verstrekt aan Enexis. De restant-hoofdsom en boekwaarde van het door de gemeente Groningen verstrekte deel daarvan bedroeg per 31 december 2023 6,1 miljoen euro.
Financiële risico's	<p>De aansprakelijkheid voor de aandeelhouders beperkt zich tot de hoogte van het nominale aandelenkapitaal van deze vennootschap. Daarmee is het risico relatief gering. Het risico op oninbaarheid van de in 2020 verstrekte converteerbare hybride lening is gering in verband met de huidige A-kredietstatus, de prominente plaats die het behouden daarvan inneemt in het financiële beleid van Enexis en het feit dat Enexis een (gereguleerde) monopolypositie op de markt heeft.</p> <p>De energietransitie leidt voor Enexis tot een grote investeringsopgave en kapitaalbehoefte, die op lange termijn waarschijnlijk niet door de huidige aandeelhouders kan worden ingevuld. Enexis en haar aandeelhouders zijn voortdurend in gesprek over de ontwikkelingen en mogelijke maatregelen om te zorgen dat Enexis een financieel solide basis behoudt. Ook zijn er inmiddels afspraken gemaakt met het Rijk over een (eventuele) participatie door het Rijk.</p>
Relevante beleidsinformatie	<p>In 2022 is door de aandeelhouders van Enexis een nieuw strategisch plan vastgesteld. Daarin wordt gekozen voor focus op kerntaken met drie hoofddoelen:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Wij sturen op maatschappelijk optimale energiekeuzes 2. Wij bieden iedereen altijd toegang tot energie 3. Klanten weten wat ze aan ons hebben <p>Deze missie komt voort uit maatschappelijke ontwikkelingen die een materiële impact op Enexis hebben: klimaatverandering & energietransitie; participatie en vertrouwen in instituties en digitale transformaties.</p>
Beleidsrisico	Als de in het kader van de energietransitie benodigde investeringen niet snel genoeg worden uitgevoerd, dan kan dat de energietransitie vertragen.

Tijdelijke deelnemingen als gevolg van verkoop productie- en leveringsbedrijf Essent

Doelstelling en openbaar belang	Met de verkoop van de aandelen van Essent BV in 2009 is de gemeente Groningen ook aandeelhouder geworden van Attero Holding NV (dat belang is in 2014 verkocht aan Waterland). Daarnaast zijn, ter beperking van de risico's van de verkooptransactie, vijf tijdelijke rechtspersonen opgericht. Hiervan bestaat in 2025 alleen de volgende nog:
--	--

CSV Amsterdam BV

CSV zal voorlopig nog voortbestaan om op eigen kosten en risico namens Deponie Zuid BV (vennootschap onder Attero Holding BV), in overleg met de Aandeelhouderscommissie, de gerechtelijke procedure voeren tegen de Belastingdienst ten aanzien van de naheffingsaanslag afvalstoffenbelasting. In februari 2024 heeft CSV de motivering beroepschrift tegen de naheffingsaanslag afvalstoffenbelasting bij de Rechtbank ingediend. Afhankelijk van de uitspraak van de Rechtbank (verwachting september 2024) zal, in overleg met Aandeelhouderscommissie van CSV, de procedure al dan niet worden voortgezet.

Na afwikkeling van deze gerechtelijke procedure of eventuele voortijdige beëindiging van deze procedure (bijvoorbeeld door een mogelijk compromis tussen de Belastingdienst en CSV of een besluit van de Aandeelhouderscommissie de procedure niet verder voort te zetten) zal CSV kunnen worden opgeheven en de resterende liquide middelen kunnen worden uitgekeerd aan de aandeelhouders naar rato van het aandelenbelang.

Het eigen vermogen op 31 december 2022 bedroeg 210 duizend euro en op 31 december 2023 84 duizend euro. Het vreemd vermogen was 13 duizend euro op 31 december 2022 en 64 duizend euro op 31 december 2023. Het financieel resultaat over 2023 bedroeg 126 duizend euro negatief.

Community Network Noord-Nederland BV

Doelstelling en openbaar belang	Community Network Noord Nederland is in 2004 opgericht met als doel laagdrempelig Dark Fiber (onbelichte glasvezel) aan te kunnen bieden aan, met name, grotere (veelal (semi) overheids-) organisaties die veel datatransport kennen. De private markt was en is niet erg geïnteresseerd in het aanbieden van deze infrastructuur, terwijl de vraag naar een dergelijke voorziening bij met name (semi) overheden en maatschappelijke organisaties groot is. Het werkgebied van CNNN is initieel gericht op de noordelijke regio. Tegelijkertijd werd een dochter BV CNG (Community Network Groningen, 100% van CNNN) opgericht om de exploitatie voor haar rekening te nemen.
Deelnemende partijen	De gemeente Groningen is sinds 2005 aandeelhouder van de BV, de andere aandeelhouder is de stichting Administratiekantoor, die certificaten van aandelen beheert namens RUG, HH, UMCG en stichting Gerrit. CNNN BV is 100% eigenaar van dochtermaatschappij CNG BV.
Bestuurlijk belang	Een collegelid vertegenwoordigt de gemeente in de aandeelhoudersvergadering.
Financieel belang	Het maatschappelijk kapitaal bedraagt 2,5 miljoen euro en het geplaatst kapitaal 1,2 miljoen euro, bestaande uit 125 aandelen A van 8,9 duizend nominaal (gemeente Groningen 83 aandelen A) en 125 aandelen B van 1 duizend nominaal, waarvan 117 in het bezit zijn van Administratiekantoor CNNN. De aandeelhouders A hebben een goedkeuringsrecht ter zake specifiek genoemde besluiten van de directie en ter zake van de winstbestemming. De gemeente Groningen heeft de aandelen als financiële vaste activa gewaardeerd op 1,2 miljoen euro.
Financiële risico's	Geen.
Relevante beleidsinformatie	In 2023 is in overleg met de gemeente Groningen en de aandeelhouders de Strategienota Community Network 2023-2027 vastgesteld. Hier wordt uitvoering aan gegeven. Binnen de gemeente Groningen wil Community Network dé dienstverlener zijn in het leveren van glasvezelnetwerk voor (semi-)overheidsinstanties, met de ambitie om regionaal uit te breiden waarbij uitbreiding aangrenzend dient te zijn aan de bestaande infrastructuur. De strategie voor de komende 3 jaar ligt vooral op het consolideren van kwaliteit en het borgen van de continuïteit van de dienstverlening. De werkzaamheden in het

Stationsgebied zullen hun impact gaan krijgen op de infrastructuur van Community Network. De noodzakelijke omleggingen zullen zoveel mogelijk in combinatie met andere netwerkbedrijven worden uitgevoerd.

In het kader van sponsoring ondersteunt CNNN 5 jaar lang Maggies Center voor € 10.000 per jaar. Dit centrum biedt een helende en huiselijke plek waar mensen die met kanker te maken hebben (gehad) samen met hun partners, familieleden en vrienden kosteloos terecht kunnen voor een integraal aanbod van psychosociale hulp en begeleiding, als aanvulling op de medische zorg die het ziekenhuis kan bieden.

Beleidsrisico	Geen
----------------------	------

WarmteStad BV

Doelstelling en openbaar belang	Het openbaar belang betreft een zelfstandig publiek warmtebedrijf dat zorgt voor duurzame warmte en/of koude voor woningen en utiliteiten in de gemeente en daarmee wezenlijk bijdraagt aan een CO ₂ -neutraal Groningen.
--	--

Deelnemende partijen	Gemeente Groningen en Waterbedrijf Groningen, ieder voor 50%. Door de eigen vermogensstortingen in het kader van financiering van de investering in fase 2a van het warmtenet, waarbij Waterbedrijf Groningen 3,5 miljoen euro stort en de gemeente 10,5 miljoen euro, veranderen de verhoudingen tussen de aandeelhouders in 2024. Er is gekozen voor de variant van een samengestelde kapitaalbreng met behoud van gelijkwaardige zeggenschap. In deze variant dragen beide aandeelhouders, de gemeente Groningen en Waterbedrijf Groningen, elk 3,5 miljoen euro bij als agio (eigen vermogensstorting). Daarnaast geeft WarmteStad preferente aandelen (extra winstaandelen) uit ter waarde van 7 miljoen euro aan de gemeente Groningen. Dit zorgt ervoor dat het economisch eigendom grotendeels verschuift naar de gemeente, terwijl de zeggenschap gelijk verdeeld blijft tussen beide partijen. Deze variant biedt een balans tussen risico en rendement en behoudt de operationele samenwerking zonder grote verschuivingen in de governance structuur.
-----------------------------	---

Bestuurlijk belang	De concerndirecteur Ruimte is vertegenwoordiger van de gemeente in de aandeelhoudersvergadering.
---------------------------	--

Financieel belang	Op de gemeentelijke balans per 1 januari 2025 gaat het naar verwachting om een boekwaarde van 25,0 miljoen euro aan verstrekt eigen vermogen en 19,5 miljoen euro aan verstrekte leningfaciliteiten (op basis van de toegestane kredietlimieten).
--------------------------	---

Financiële risico's	De aan WarmteStad verbonden financiële risico's en de daarvoor opgenomen reservering in het weerstandsvermogen hebben wij beschreven en gekwantificeerd in de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing.
----------------------------	---

Relevante beleidsinformatie	In juni 2019 heeft de gemeenteraad het voorstel voor het uitvoeren van het project Noordwest vastgesteld. Het besluit betreft de bouw van een nieuwe duurzame warmtecentrale, waarbij gebruik wordt gemaakt van restwarmte van de twee nabijgelegen datacenters, de aanleg van een leidingnetwerk in de wijken Zernike, Paddepoel, Selwerd, Vinkhuizen en Kostverloren en het aansluiten van woningen en anderen gebouwen tot in totaal 10.600 woningequivalenten. In 2025 zal ongeveer drie kwart hiervan aangesloten zijn. In 2022 en 2023 heeft de gemeenteraad ingestemd met vervolginvestering voor respectievelijk WKO's en Noordwest fase 2a. Door de uitbreiding met fase 2a zal het aantal aangesloten woningequivalenten verder toenemen met 5.000 tot 15.600 (te realiseren in de periode 2025 t/m 2028). Naar verwachting zal in 2025, na toekenning Warmtenetten Investeringssubsidie (WIS), gestart worden met Noordwest fase 2a.
------------------------------------	---

	<p>Het streven is om in 2025 een voorstel voor een investeringsbesluit NW-fase 2b voor te kunnen leggen aan college en raad. Dit betreft de uitbreiding van NW met 12.000 WEq, bovenop de 5.000 WEq van NW-fase 2a. Begin 2025 zal WarmteStad de JTM-subsidie aanvragen bij de Europese Commissie. Bij een positief besluit zal het in de tweede helft van 2025 vooral voorbereidende werkzaamheden betreffen zoals engineering.</p> <p>Naast enkele kleine warmtenetten die op termijn op het hoofdtracé van Noordwest worden aangesloten beheert WarmteStad op dit moment ook drie collectieve WKO-projecten: op het Europapark, in het Ebbingekwartier en in de Grunobuurt (ruim 1.500 aansluitingen). WarmteStad zal de aanleg van WKO-installaties in de nieuwe wijken Stadshavens en Suikerzijde gaan verzorgen. In 2025 zal parallel aan de bouw van de eerste woningen op Suikerzijde begonnen worden aan de realisatie van de WKO-infrastructuur.</p>
Beleidsrisico's	<p>Een substantieel deel van het beleidsdoel om een CO₂-neutrale gemeente te worden, wordt ingevuld door de aanleg van duurzame warmtenetten en WKO's. Wanneer de realisatie hiervan uitblijft of ernstig vertraagd zullen de gestelde duurzaamheidsdoelen niet snel genoeg of in het geheel niet gehaald kunnen worden.</p>

Martiniplaza Vastgoedmaatschappij BV

Doelstelling en openbaar belang	Het openbaar belang betreft het bevorderen van cultuur in brede zin en het aanbieden van een theater en een zalencomplex voor (top)sportactiviteiten, theatervoorstellingen, muziek, congressen en evenementen.
Deelnemende partijen	Gemeente Groningen is enig aandeelhouder.
Bestuurlijk belang	Naar verwachting vervangt de concerndirecteur Sociaal de wethouders Financiën en RO per 2025 als vertegenwoordiger van de gemeente in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders.
Financieel belang	De boekwaarde van de deelneming bedroeg per 31 december 2023 3,9 miljoen euro. De gemeente Groningen heeft leningen verstrekt met een restschuld per 31 december 2023 van 12,5 miljoen euro. Dit betreft een bedrag van 8,5 miljoen euro aan langlopende leningen en een bedrag van 4,0 miljoen aan kortlopende leningen. De kortlopende leningen zijn trekkingen op de in 2022 door de gemeente verstrekte kasgeldfaciliteit ter uitvoering van het MeerJarigOnderhoudsPlan (MJOP) 2021-2030. De kredietlimiet voor die faciliteit is 7 miljoen euro.
Financiële risico's	Vanuit de gemeentelijke visie op MartiniPlaza wordt gewerkt aan een voorstel om Martiniplaza technisch, vastgoedmatig en inhoudelijk toekomstbestendig te maken. In 2023 is deze opgave aangewezen als een van de projecten van de Strategische investeringsagenda (SIA). Tot realisatie van een toekomstbestendig scenario is Martiniplaza niet meer optimaal ingericht op de markt. Een voorbeeld is het verlies van dancefeesten doordat het vastgoed niet langer aan de vereiste regelgeving voldoet.
Relevante beleidsinformatie	<p>Gemeentelijke Visie</p> <p>Martiniplaza is uitgegroeid tot een multifunctioneel complex met een breed aansprekend programma van beurzen, congressen, cultuur en topsport. Martiniplaza toekomstbestendig maken voor de lange termijn vraagt echter keuzes van de aandeelhouder rond vastgoed (waaronder de beurshallen) en profiel. Daartoe stelde uw Raad in 2021 een gemeentelijke visie voor Martiniplaza vast, die nu als onderdeel van de SIA wordt uitgewerkt tot een blauwdruk voor de toekomst. Het waarborgen van de veiligheid en continuïteit van Martiniplaza leidt samen met het verleggen van de horizon voor de uitwerking en realisatie van een toekomstbestendig Martiniplaza van 2030 naar 2035 tot aanvullende</p>

	<p>onderhoudskosten. Deze kosten hebben betrekking op de beurshallen, maar ook op de gestegen bouwrijzen en benodigde ingrepen in MartiniPlaza als geheel, dat aan het einde is van zijn technische levensduur. We informeren uw raad separaat over de stand van zaken rond MartiniPlaza, inclusief de financiële implicaties.</p>
Beleidsrisico's	<p>In 2021, 2022 en 2023 werd MartiniPlaza uitgeroepen tot 'beste congreslocatie van Noord-Nederland'. Zoals de gemeentelijke visie op MartiniPlaza ook vaststelt, vragen het behoud en eventueel uitbouwen van de positie op deze markt echter ingrijpende maatregelen rond vastgoed en techniek van MartiniPlaza, met aandacht voor de directe omgeving. Onderdeel is ook een stedelijke en liefst regionale benadering van de zakelijke markt. Tot de uitwerking en realisatie van dit alles is de positie van MartiniPlaza op de zakelijke markt kwetsbaar.</p>

GEMM CV en GEMM BV (Grond Exploitatie Maatschappij Meerstad)

Doelstelling en openbaar belang	<p>Het openbaar belang is de realisatie van een woonwijk en bedrijventerrein aan de oostkant van Groningen.</p>
Bestuurlijk belang	<p>De gemeente is 100% aandeelhouder van GEMM Beheer BV. De gemeente bezit, als commandiet, 96 % van de aandelen in GEMM CV. GEMM Beheer BV bezit, als beherend vennoot, de overige 4 % van de aandelen in de CV. De gemeente zorgt voor de financiering. De grondexploitatie bevindt zich in de CV en de BV is de beherend vennoot van de CV.</p>
Financieel belang	<p>De deelneming in Meerstad heeft geen boekwaarde op de gemeentelijke balans. De restant-hoofdsom en boekwaarde van de door de gemeente aan Meerstad verstrekte leningen bedroeg per 31 december 2023 317,2 miljoen euro. Het ging voor een bedrag van 292,9 miljoen euro om langlopende leningen en voor een bedrag van 24,3 miljoen euro om kortlopende leningen.</p>
Financiële risico's	<p>Door de raad is op 29 november 2023 het "Wensbeeld als evenwichtig woongebied" vastgelegd als voorkeursvariant voor de verdere ontwikkeling van Meerstad. Op basis van toen gemaakte normatieve/tentatieve berekeningen leverde dit model op netto contante waarde basis een tekort in de grondexploitatie op van 20 miljoen euro (excl. Meerstad Noord) met aanvullend een benodigde gemeentelijke bijdrage in de bovenwijkse voorzieningen. De voorkeursvariant wordt vertaald in concrete deexploitaties met gedetailleerde berekeningen. Op basis daarvan zal de raad zal worden gevraagd financieel bij te dragen aan het verwachte tekort en de bovenwijkse voorzieningen. Ook het benodigde weerstandsvermogen zal hierbij worden betrokken. Dit zal resulteren in een nieuwe grondexploitatie die in het voorjaar van 2025 door de AvA kan worden vastgesteld.</p>
Relevante beleidsinformatie	<p>Meerstad levert een belangrijke bijdrage aan de realisatie van de woningbouwopgave van de gemeente en het faciliteren van bedrijven. Uit de gebiedsvisie Meerstad-Noord wordt duidelijk dat het gebied ook een belangrijke rol speelt in de energietransitie.</p>
Beleidsrisico's	<p>Aard en omvang van de behoefte aan woningen en bedrijfskavels kunnen in de tijd veranderen. Door het volop ruimte bieden aan inspraak in combinatie met de periodieke aanpassing van de programmering wordt hier zo goed mogelijk op ingespeeld.</p>

Dilgt Hemmen Essen BV

Doelstelling en openbaar belang	<p>Voor de ontwikkeling van woningbouw in Haren Noord werken wij samen met twee bedrijven. Hiertoe zijn de rechtspersonen GEM Haren Noord CV en GEM Haren Noord Beheer BV opgericht. Via onze deelneming Dilgt Hemmen Essen BV oefenen wij invloed uit op het ondernemingsbeleid van GEM Haren Noord Beheer BV.</p> <p>GEM Haren Noord Beheer BV is de beherend vennoot van GEM Haren Noord CV. In deze CV bevindt zich de grondexploitatie Haren Noord.</p>
--	--

Deelnemende partijen	Gemeente Groningen
Bestuurlijk belang	Het college heeft een ambtenaar aangewezen om namens de gemeente de aandeelhoudersrol te vervullen.
Financieel belang	Het geplaatst en gestort aandelenkapitaal bedraagt 180 aandelen à 100 euro, zijnde 18 duizend euro. De gemeente Groningen bezit 100% van de geplaatste en gestorte aandelen. De boekwaarde van de aandelen op 31 december 2023 bedroeg 18 duizend euro.
Financiële risico's	Gezien de afrondende fase zijn de financiële risico's minimaal.
Relevante beleidsinformatie	De gebiedsontwikkeling is afgerond. Na de financiële afwikkeling kan de BV uiterlijk in 2025 worden opgeheven.
Beleidsrisico	Geen.

NV BNG Bank

Doelstelling en openbaar belang	BNG Bank is de bank van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang. De bank draagt duurzaam bij aan het laag houden van de kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger.
Deelnemende partijen	De gemeenten en provincies in Nederland en de Staat der Nederlanden. Gemeente Groningen bezit 0,61% van de aandelen.
Bestuurlijk belang	Een collegelid vertegenwoordigt de gemeente in de aandeelhoudersvergadering.
Financieel belang	Het belang bedraagt 341.835 aandelen à 2,50 euro. De boekwaarde bedraagt 856 duizend euro.
Financiële risico's	De hoogte van de nettowinst is met onzekerheden omgeven, omdat de bank geen voorspelling kan doen over de ontwikkeling van de ongerealiseerde marktwaardeveranderingen. Een betrouwbare schatting van de nettowinst voor 2024 en verder kan de bank daarom niet maken. De vermogenspositie van BNG is zeer sterk en de AAA-kredietstatus onderstreept dat.
Relevante beleidsinformatie	Eind 2022 heeft BNG Bank het Klimaatplan Going Green gepresenteerd. Hiermee zet BNG een volgende stap in de energietransitie en CO2-reductie. Samen met haar klanten wil BNG Nederland duurzamer, toekomstbestendiger en groener maken.
Beleidsrisico	Geen.

Omrin NV

Doelstelling en openbaar belang	Verwerking van afvalstromen: restafval, Gft, bedrijfsafval, kunststof en drankenkartons.
Deelnemende partijen	Omrin is de handelsnaam van Afvalsturing Friesland N.V. én N.V. Fryslân Miljieu. De aandelen van Afvalsturing Friesland (met als belangrijkste taak het be- en verwerken van huishoudelijk afval) worden gehouden door de Friese gemeenten, de Groningse gemeente Eemsdelta, Het Hogeland, Westerkwartier en Westerwolde, de Noord-Veluwse gemeenten Elburg, Ermelo, Harderwijk, Nunspeet, Oldebroek en Putten en NV Irado (Capelle aan den IJssel, Schiedam, Vlaardingen, Barendrecht, Albrandswaard, Ridderkerk) en Aalsmeer. De aandelen van N.V. Fryslân Miljieu (met als belangrijkste taak het inzamelen van huishoudelijk afval) zijn in handen van 12 Friese en 4 Groningse gemeenten. De gemeente Groningen neemt deel in Afvalsturing Friesland N.V. met 360 aandelen (type B).
Bestuurlijk belang	De wethouder verantwoordelijk voor afval- en grondstoffenbeleid is bestuurlijk verantwoordelijk. De wethouder neemt deel aan aandeelhoudersvergaderingen van Omrin.
Financieel belang	De aankoop van 360 aandelen B tegen een nominale waarde van 450 euro per stuk en de opgebouwde reserve per aandeel 2.589 euro, in totaal 1.094.000 euro.
Financiële risico's	Er bestaat een risico dat afvalstromen niet verwerkt kunnen worden vanwege een stop van de installatie of een calamiteit. Omrin beperkt dit risico door een

	<p>onderhoudsprogramma, waarmee ongepland stilstand van de installaties zoveel mogelijk wordt voorkomen, zorgt voor voldoende opslagcapaciteit en back-up door derden. Daarnaast loopt Groningen als aandeelhouder risico voor de waarde die zij voor de aandelen heeft betaald. Op basis van het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) moet de deelneming worden gewaardeerd op aanschafwaarde of lagere marktwaarde. Dit risico doet zich voor bij structureel veel lagere resultaten dan nu voorzien, waardoor toekomstige dividenden wegvallen. Het risico van een faillissement als gevolg van nadelig financieel beheer of een omvangrijke calamiteit achten wij beperkt. Dit zal zich niet snel voordoen, omdat Omrin over twee verwerkingsinstallaties beschikt waarover inkomsten worden gegenereerd. Andere door Omrin genoemde risico's voor de financiële resultaten zijn de energieprijzen en de beschikbaarheid van afval (dit laatste risico wordt zoveel mogelijk beperkt door langjarige contracten en uitbreiding van het aantal contracten).</p>
Relevante beleidsinformatie	<p>Omrin is nog steeds gericht op een toename van het te verwerken afvalvolume, door het uitbreiden van het aantal gemeentelijke aandeelhouders met afval aanleverplicht. Dit is gunstig voor de huidige aandeelhouders omdat, door betere bronscheiding van afval, preventie en betere nascheidingstechnieken van Omrin de totale te verwerken afvalhoeveelheid zal afnemen. Door het uitbreiden van het aantal afval aanleverende gemeenten blijven de installaties op vollast draaien. Wat goed is voor het rendement van de installaties. Omrin is voornemens een tweede afvalscheidingsinstallatie te bouwen en bouwt momenteel een extra vergistingstoren, hiermee zal het nascheidingspercentage toenemen. Ook wil Omrin in Groningen een GFT vergistings- en composteringsinstallatie bouwen om niet meer afhankelijk te hoeven zijn van derden voor de verwerking van haar GFT en de daarbij steeds hoger wordende marktprijzen.</p>
Beleidsrisico	<p>Tot nu toe lukt het Omrin om extra afval aanleverende gemeenten aan zich te binden en hier is nog steeds voldoende animo voor, bij diverse gemeenten. Het risico van dit beleid is dan ook beperkt.</p>

De Suikerzijde BV

Doelstelling en openbaar belang	<p>Het openbaar belang is gediend bij de doelstelling uitvoering te geven aan de gebiedsontwikkeling van het plangebied De Suikerzijde te Groningen.</p>
Deelnemende partijen	<p>Gemeente Groningen.</p>
Bestuurlijk belang	<p>Het college heeft een ambtenaar aangewezen om namens de gemeente de aandeelhoudersrol te vervullen.</p>
Financieel belang	<p>Het financieel belang van de gemeente bedraagt één aandeel van 10.000 euro, vermeerderd met 15.000.000 euro agio. In totaal 15,0 miljoen euro boekwaarde.</p>
Financiële risico's	<p>De gemeente hanteert bij gebiedsontwikkelingen die zijn onder gebracht in aparte rechtsvormen het uitgangspunt dat de risico's binnen de beschikbare middelen voor de betreffende gebiedsontwikkeling kunnen worden opgevangen. De Suikerzijde BV volgt deze lijn en heeft binnen de BV buffers aangelegd waardoor er voldoende benodigd weerstandsvermogen aanwezig is om de nu geïdentificeerde risico's te kunnen opvangen.</p>
Relevante beleidsinformatie	<p>www.desuikerzijde.nl</p>
Beleidsrisico	<p>Als de plannen niet (snel genoeg) uitgevoerd kunnen worden, wordt het doel om woningen, werk en leefruimte te creëren niet (volledig) gehaald. Zie ook deelprogramma 1.3 Wonen voor een toelichting op die doelen.</p>

Stadshavens BV

Doelstelling en openbaar belang	<p>Het openbaar belang wordt gediend door de doelstelling uitvoering te geven aan het investeringsprogramma en de grondexploitatie van het plangebied Stadshavens.</p>
--	--

Deelnemende partijen	Gemeente Groningen.
Bestuurlijk belang	Het college heeft een ambtenaar aangewezen om namens de gemeente de aandeelhoudersrol te vervullen.
Financieel belang	Het financieel belang van de gemeente bedraagt duizend aandelen à 0,10 euro vermeerderd met 7.222.900 euro agio. In totaal een boekwaarde van 5,95 miljoen euro.
Financiële risico's	De gemeente hanteert bij gebiedsontwikkelingen die zijn onder gebracht in aparte rechtsvormen het uitgangspunt dat de risico's binnen de beschikbare middelen voor de betreffende gebiedsontwikkeling kunnen worden opgevangen. De Stadshavens BV volgt deze lijn en heeft binnen de BV buffers aangelegd waardoor er voldoende benodigd weerstandsvermogen aanwezig is om de nu geïdentificeerde risico's te kunnen opvangen.
Relevante beleidsinformatie	www.stadshavens.nl
Beleidsrisico	Als de plannen niet (snel genoeg) uitgevoerd kunnen worden, wordt het doel om woningen, werk- en leefruimte te creëren niet (volledig) gehaald. Zie ook deelprogramma 1.3 Wonen voor een toelichting op die doelen.

Gemeentelijk Energiebedrijf (GEB) Holding BV

Doelstelling en openbaar belang	Het initiëren, ontwikkelen, begeleiden en voeren van regie over lokale energieprojecten en lokale energievraagstukken, zulks mede vanwege de lokale energietransitie.
Deelnemende partijen	De gemeente Groningen is 100% aandeelhouder.
Bestuurlijk belang	Het college heeft een ambtenaar aangewezen om namens de gemeente de aandeelhoudersrol te vervullen.
Financieel belang	Bij de oprichting in december 2023 is duizend euro aan aandelenvermogen gestort door de gemeente. In het kader van de voorfase van het zonnepark Meerstad Noord is in juli 2024 door de gemeente besloten tot een verdere storting van eigen vermogen van 3,0 miljoen euro. Van het bedrag van 3,0 miljoen wordt 2,5 miljoen euro gebruikt om de leges van de omgevingsvergunning aan de gemeente te betalen. Het resterende bedrag van 0,5 miljoen euro is met name bedoeld om kosten van (evt.) juridische procedures tot en met de Raad van State af te dekken. Ten behoeve van het zonnepark Meerstad heeft GEB Holding BV inmiddels de dochterbedrijven Zonnepark Meerstad Noord BV en Batterij Meerstad Noord BV opgericht.
Financiële risico's	Het risico van afwaardering van het gestorte eigen vermogen van 3,0 miljoen euro ten behoeve van de ontwikkeling van zonnepark Meerstad-Noord is afgedekt met een nieuw gevormde bestemmingsreserve van 3,0 miljoen euro.
Relevante beleidsinformatie	GEB Holding BV zal verantwoordelijk zijn voor de regie en aansturing van de opwekking, distributie en levering van zon- en windenergie.
Beleidsrisico	GEB Holding BV van belang om de benodigde regie, coördinatie en aansturing in de voorfase van de realisatie van de projecten te waarborgen en daarmee de ontwikkelrisico's te beperken.

GMF Watertoren BV

Doelstelling en openbaar belang	In verband met de beëindiging van de verbonden partij Groninger Monumentenfonds NV is op 4 oktober 2023 door de raad besloten om krediet beschikbaar te stellen voor de aankoop van de monumentale panden in de stad door de gemeente van GMF NV en voor de aankoop van drie rechtspersonen, waaronder GMF Watertoren BV. De transactie is uitgevoerd op 4 december 2023. In verband met de overdracht van het pand aan de gemeente, kan GMF Watertoren BV, na afwikkeling van de resterende verplichtingen (waarvoor een voorziening is gevormd), naar verwachting in 2025, worden opgeheven.
Deelnemende partijen	De gemeente Groningen is 100 % aandeelhouder.

Bestuurlijk belang	Het college heeft een ambtenaar aangewezen om namens de gemeente de aandeelhoudersrol te vervullen.
Financieel belang	De boekwaarde van de deelneming op de balans per 31 december 2023 bedroeg 1 euro.
Financiële risico's	Voor het negatieve eigen vermogen en de resterende verplichtingen heeft de gemeente bij de aankoop van deze rechtspersoon een vergoeding ontvangen van Groninger Monumentenfonds NV. Daarmee zijn de risico's naar verwachting volledig afgedekt.
Relevante beleidsinformatie	De Watertoren Noord aan de Noorderbinnensingel werd met veel overheidsmiddelen gerestaureerd en eind 2013 in exploitatie genomen en mede om die reden is het monument weer gemeentelijk bezit geworden.
Beleidsrisico	Geen.

GMF Prinsenhof BV

Doelstelling en openbaar belang	Deze rechtsvorm is voor de helft eigenaar van het vastgoed aan de Martinierkhof. Deze BV voert met de andere eigenaar het onderhoud uit en verhuurt het complex aan de uitbater van het hotel/restaurantcomplex. Het primair openbaar belang is gelegen in het behoud van het monumentale complex.
Deelnemende partijen	De gemeente is sinds 4 december 2023 100% eigenaar van GMF Prinsenhof BV.
Bestuurlijk belang	Het college heeft een ambtenaar aangewezen om namens de gemeente de aandeelhoudersrol te vervullen.
Financieel belang	De boekwaarde van de deelneming bedroeg per 31 december 2023 790 duizend euro. De restant-hoofdsom van de door de gemeente via SVn aan vastgoedcombinatie Prinsenhof verstrekte lening bedroeg per 31 december 2023 3,4 miljoen euro.
Financiële risico's	Voor het beperkte risico op oninbaarheid van de verstrekte lening is een (gedeeltelijke) voorziening gevormd.
Relevante beleidsinformatie	De huurder van het complex is inmiddels gestart met het treffen van voorbereidingen voor verduurzaming van het complex, passend bij het Rijks monumentale karakter en instandhoudingsexploitatie van het complex. De exploitatie van Prinsenhof biedt inmiddels aan 100 werknemers werkgelegenheid.
Beleidsrisico	Geen.

GMF Stad BV

Doelstelling en openbaar belang	GMF Stad BV is een lege BV die op 4 december 2023 is aangekocht door de gemeente van GMF NV. De BV is in eerste instantie gebruikt om het pand Reguleurshuis (cultuur/horecapand aan de Kolendrift) in te brengen. Daardoor worden de rechten op de verkregen GRRG-subsidie veiliggesteld, aangezien die alleen beschikbaar is voor privaatrechtelijke rechtspersonen. Het voornemen is om deze BV om te vormen tot het gemeentelijk ontwikkelingsbedrijf, dat gericht is op het verwerven, (her)ontwikkelen en exploiteren van commercieel vastgoed waarmee maatschappelijk impact gecreëerd kan worden. .
Deelnemende partijen	De gemeente is 100 % aandeelhouder.
Bestuurlijk belang	Het college heeft een ambtenaar aangewezen om namens de gemeente de aandeelhoudersrol te vervullen.
Financieel belang	Uw raad heeft op 4 oktober 2023 besloten om deze BV (voorlopig) over een startkapitaal van 150 duizend euro te laten beschikken om de eigenaarsrol te vervullen van het Reguleurshuis, om aan de subsidie eisen GRRG te voldoen en om de reguliere exploitatiekosten te kunnen ondervangen.

Financiële risico's	De constructieve toestand (casco) van het Regulateurshuis is redelijk. Voor het (achterstallig) onderhoud zijn middelen gereserveerd. Als het gemeentelijk ontwikkelingsbedrijf daadwerkelijk activiteiten gaat ontplooiën, zal er sprake zijn van markt-, prijs- en ontwikkelrisico's.
Relevante beleidsinformatie	Het gemeentelijk ontwikkelbedrijf zal vooral bij kunnen dragen aan een goede functiemix voor de binnenstad, de levendigheid en het voorzieningenniveau van gebiedsontwikkelingen, het bieden van een passende werkplek voor de creatieve sector en startende ondernemers en het creëren/vernieuwen van toekomstbestendige werklocaties. Ook in het kader van monumentenzorg en het tegengaan van ondermijning zal het gemeentelijk ontwikkelingsbedrijf een rol spelen.
Beleidsrisico	Geen.

GMF Stadsschouwburg BV

Doelstelling en openbaar belang	Vanuit de zorg voor het behoud en instandhouding van monumenten heeft de gemeente Groningen besloten de monumenten binnen de gemeentegrenzen van de gemeente Groningen en de bijbehorende rechtspersonen over te nemen van de te beëindigen verbonden partij GMF NV. Vooruitlopend op de overige transacties is in 2023 als eerste de rechtspersoon GMF Stadsschouwburg overgenomen met daarin het pand Stadsschouwburg. Op basis van eerdere afspraken uit 2015 kon het pand vervolgens voor 1 euro worden terug geleverd aan de gemeente. De rechtspersoon GMF Stadsschouwburg BV dient daarom geen doel meer en zal, na afwikkeling van resterende rechten en plichten, naar verwachting in 2024, maar uiterlijk in 2025, worden opgeheven.
Deelnemende partijen	De gemeente is 100% aandeelhouder.
Bestuurlijk belang	Het college heeft een ambtenaar aangewezen om namens de gemeente de aandeelhoudersrol te vervullen.
Financieel belang	De boekwaarde van de aandelen per 31 december 2023 bedroeg 1 euro.
Financiële risico's	De overdracht van de aandelen in GMF Stadsschouwburg BV aan de gemeente heeft geen wijzigingen aangebracht in de exploitatie en beheer van het pand en de hieraan verbonden risico's.
Relevante beleidsinformatie	De regie op het gebied van onderhoud en herstel van het pand is terug bij het gemeentelijk Vastgoedbedrijf. Dit is noodzakelijk ten behoeve van de uitvoering van een aantal onderzoeken voor het behoud van het monument (mede naar aanleiding van de geconstateerde schade door het IMG) en de planning en opdrachtverlening van een aantal groot onderhoudswerkzaamheden (o.a. schilderwerk, herstel gevel).
Beleidsrisico	Geen.

Stichting Industrie- en Handelsgebouwen Groningen (SIG)

Doelstelling en openbaar belang	De gemeente Groningen heeft de Stichting SIG opgericht met als doel het beheren en ontwikkelen van bedrijfsgebouwen. De stichting beheert de aandelen van de SIG Real Estate BV.
Deelnemende partijen	Gemeente Groningen
Bestuurlijk belang	Een ambtenaar van de gemeente Groningen is enig bestuurder.

Financieel belang	De vorderingen op de failliete TCN-groep zijn ingediend bij de curator. Het boedeltekort is echter zo groot dat gezien de achtergestelde aard van de gemeentelijke vorderingen, de gemeente hier waarschijnlijk niets meer van terug krijgt. Daarom zijn de vorderingen in 2013 afgeboekt. Opheffing is in afwachting van de afwikkeling van het faillissement door de curator. Na afwikkeling wordt de stichting opgeheven. Uit het faillissementsverslag van 2 juli 2024 blijkt dat dit naar verwachting van de curatoren nog enkele jaren kan duren.
Relevante beleidsinformatie	Het doel van de stichting was het bevorderen van industrie, handel, nijverheid, ambacht en andere dienstverlening in of in de omgeving van Groningen. De stichting kon ter realisering van de doelstelling deelnemen in ondernemingen. Door het faillissement van TCN/SIG is de stichting niet meer actief.
Beleidsrisico	Geen.

Stichting Ondernemerstrefpunt

Doelstelling en openbaar belang	Het openbaar belang hangt samen met de doelstelling om het overleg tussen organisaties en instellingen in het onderwijs, het bedrijfsleven en de lokale overheid te bevorderen, waardoor het onderwijs en de behoeftes van het bedrijfsleven beter op elkaar worden afgestemd, zowel in de gemeente Groningen als ook in de regio.
Deelnemende partijen	<p>Vanuit het Onderwijs:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Christelijke Scholengemeenschap Groningen (CSG) (VO) • Openbaar Onderwijs Groningen (VO) • Alfa College (MBO) • Noorderpoortcollege (MBO) • Menso Alting College (MBO) • Winkler Prins (VO) • Dollard College (VO) <p>Vanuit het bedrijfsleven:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vereniging Bedrijvenpark Zuidoost (VBZO) • Vereniging Bedrijvenpark Noordoost (VBNO) • Vereniging Bedrijvenpark Groningen West (VBGW) • Groningen City Club GCC • New Energy Academy • Jonge Noordelijke Ondernemers • Servicepunt Techniek Noord <p>Vanuit de overheid:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Gemeente Groningen.
Bestuurlijk belang	Een ambtenaar van de gemeente is lid van het bestuur van de stichting Ondernemerstrefpunt Groningen.
Financieel belang	Financieel belang: jaarlijks € 90.376 als gemeentelijke bijdrage vanuit de economische agenda 2023-2026.
Financiële risico's	Geen.
Relevante beleidsinformatie	De stichting heeft tot doel om het contact tussen organisaties en instellingen in het onderwijs, het bedrijfsleven en de lokale overheid te bevorderen, waardoor het onderwijs en de behoeftes van het bedrijfsleven beter op elkaar worden afgestemd. Draagvlak van, en de meerwaarde voor het bedrijfsleven staan centraal bij de betrokkenheid van de gemeente bij OTP.
Beleidsrisico	Geen.

Stichting Commanditair Kapitaal Haren Noord

Doelstelling en openbaar belang	Voor de ontwikkeling van woningbouw in Haren Noord werken wij samen met twee bedrijven. Hiertoe zijn de rechtspersonen GEM Haren Noord CV en GEM Haren Noord Beheer B.V. opgericht. Via onze verbonden partij Stichting
--	---

	Commanditair Kapitaal Haren Noord treden wij op als commandiet in GEM Haren Noord CV, de entiteit waarbinnen zich de grondexploitatie Haren Noord bevindt.
Deelnemende partijen	Gemeente Groningen is enig deelnemer.
Bestuurlijk belang	Een ambtenaar van de gemeente is bestuurder van de stichting.
Financieel belang	De door de gemeente gedane storting van eigen vermogen in GEM Haren Noord CV bedraagt 49 duizend euro. Dit belang wordt beheerd door Stichting Commanditair Kapitaal Haren Noord.
Financiële risico's	Gezien de afrondende fase zijn de financiële risico's minimaal.
Relevante beleidsinformatie	De gebiedsontwikkeling Haren Noord is afgerond. Na de financiële afwikkeling, kan de stichting, uiterlijk in 2025, worden opgeheven.
Beleidsrisico	Geen.

Stichting Sociaal Fonds Groningen

Doelstelling en openbaar belang	Het openbaar belang betreft de maatschappelijke belangenbehartiging van medewerkers van de gemeente Groningen, hun gezinnen en gepensioneerden.
Deelnemende partijen	Gemeente Groningen
Bestuurlijk belang	De wethouder P&O, een raadslid en 2 afgevaardigden namens de vakbond hebben zitting in het bestuur van de stichting.
Financieel belang	Financieel belang: de bijdrage in 2025 is 23 duizend euro.
Financiële risico's	Geen
Relevante beleidsinformatie	Het openbaar belang betreft de maatschappelijke belangenbehartiging van medewerkers van de gemeente Groningen, hun gezinnen en gepensioneerden.
Beleidsrisico	Geen.

Vereniging van gemeenten aandeelhouders Enexis Noord-Nederland (VEGANN)

Doelstelling en openbaar belang	De vereniging behartigt de belangen van de gemeentelijke Enexis aandeelhouders in Noord-Nederland.
Deelnemende partijen	De kleine Enexis aandeelhouders
Bestuurlijk belang	Een collegelid vertegenwoordigt de gemeente in de algemene ledenvergadering en in het bestuur.
Financieel belang	Het financieel belang is minimaal gelet op omvang van het vermogen en de activiteiten van de vereniging.
Financiële risico's	Geen
Relevante beleidsinformatie	Via dit kanaal kan invloed worden uitgeoefend en daarmee worden bijgedragen aan een succesvolle strategie van Enexis op het terrein van de energietransitie (en de uitvoering daarvan).
Beleidsrisico	Geen.

Vereniging van Groninger gemeenten

Doelstelling en openbaar belang	De vereniging behartigt de belangen van 10 Groninger gemeenten door belangencoördinatie, kennisdeling en projectbegeleiding. Het VGG Bureau organiseert bijeenkomsten, zorgt voor agendering en vastlegging van afspraken en onderhoudt het bestuurlijk-ambtelijk netwerk in en buiten de provincie.
Deelnemende partijen	De Groninger gemeenten
Bestuurlijk belang	Een collegelid vertegenwoordigt de gemeente in het bestuur en in de algemene ledenvergadering.
Financieel belang	Het financieel belang is minimaal gelet op omvang van het vermogen en de activiteiten van de Vereniging. De jaarlijkse bijdrage voor het kalenderjaar 2024 bedroeg 0,87 euro (incl. BTW) per inwoner. Met 238.147 inwoners is dit een contributie van 207.188 euro.
Financiële risico's	Geen

Relevante beleidsinformatie	In 2022 en 2023 zijn door de voorzitter DB VGG gesprekken gevoerd met een aantal DB-leden, gedeputeerden, burgemeesters en medewerkers VGG: waar staat de VGG, welke ontwikkelingen zien we provinciaal en landelijk, waar kan de VGG wel of niet een rol in spelen of op in spelen.
Beleidsrisico	Geen

Paragraaf 7: Grondbeleid

Het Besluit Begroting en Verantwoording gemeenten en provincies (BBV) verplicht gemeenten om in de begroting en in de jaarrekening een paragraaf over het grondbeleid op te nemen. Hierin komt aan bod hoe de gemeente het grondbeleid inzet om de bestuurlijke doelen te bereiken. Bij de jaarrekening worden de grondexploitaties geactualiseerd (technisch herzien) om een juiste waardering per ultimo boekjaar te verkrijgen. Bij de begroting worden de grondexploitaties inhoudelijk herzien en ligt de focus op het vooruitkijken.

In de paragraaf zal naast de vaste onderdelen waarover gerapporteerd dient te worden volgens de regelgeving van het BBV, ook een meerjarenbeeld van het grondbedrijf gegeven worden.

Visie en uitvoering Grondbeleid

De gemeentelijke visie op grondbeleid is het bieden van instrumenten om de door de Raad vastgestelde doelen op het gebied van de programma's wonen, economie en werkgelegenheid, natuur, cultuur, zorg en onderwijs te ondersteunen. De doelstelling van het grondbeleid is het zodanig sturing geven aan de inzet en het gebruik van grond dat daarmee de gestelde gemeentelijke doelen worden gerealiseerd. Grondbeleid is daarmee een middel en geen doel op zich.

In januari 2022 is de omgevingsvisie van de gemeente Groningen, genaamd '[Levende Ruimte](#)', vastgesteld. Het grondbeleid wordt bij de uitvoering van de "Levende ruimte" situationeel ingezet. Dit houdt in dat de rol van de gemeente per project afhankelijk is van opgave en omstandigheden. Het grondbeleid kan actief, facilitair of door middel van een tussenvorm (samenwerking) worden gevoerd⁴. De uitvoering van het situationeel grondbeleid vraagt om financiële middelen voor het verwerven van grond en opstellen. Allereerst voor de exploitatielasten van het huidige bezit, maar daarnaast ook voor nieuwe strategische verwervingen. De grondexploitaties worden uitgevoerd binnen diverse (beleids)kaders. Twee programma's zijn in het bijzonder van belang voor het grondbeleid: Wonen én Economie en werkgelegenheid. Maar ook wordt bijgedragen aan de energietransitie door middel van het beschikbaar stellen van gronden voor bijvoorbeeld zonneparken.

Wonen

In de gemeente Groningen is het prettig wonen, studeren, werken en recreëren. Deze unieke combinatie zorgt ervoor dat steeds meer mensen in en rondom de stad Groningen willen wonen. De actuele bevolkingsprognose laat zien dat we tot 2040 richting de 270.000 inwoners groeien. In combinatie met de meer algemene (landelijke) druk op de woningmarkt, zorgt dit voor een gespannen situatie op de woningmarkt in de gemeente Groningen. Het is dan ook zaak om de komende jaren duizenden woningen bij te bouwen. Hierbij dient een fors aandeel beschikbaar te komen voor sociale huur en het middensegment (zowel koop als huur). We beogen het toevoegen van circa 1.500 woningen per jaar. Deze woningen moeten door middel van gemeentelijke grondexploitaties en gebiedsontwikkelingen (BV's) worden gerealiseerd, maar ook door realisatie op gronden van corporaties en marktpartijen. Toevoeging van woningen vindt tevens plaats door splitsing van woningen en transformatie van winkel- en kantoorpanden naar wonen.

De basis voor onze opgave zijn in de omgevingsvisie '[Levende Ruimte](#)' en de '[Woonvisie, een thuis voor iedereen](#)'. De belangrijkste opgave uit de woonvisie is het bouwen van voldoende en betaalbare woningen. Dit is in lijn met het beleid van het Rijk dat steeds meer regie en sturing pakt in de realisatie van voldoende betaalbare woningen. Een deel van de woningbouw wordt ontwikkeld binnen de gemeentelijke grondexploitaties en gebiedsontwikkelingen. Een ander deel zal op locaties/gronden van private partijen/ontwikkelaars gerealiseerd worden.

⁴ Bij actief grondbeleid neemt de gemeente de touwtjes in eigen handen. De gemeente koopt de grond, maakt deze bouw- en woonrijp en verkoopt vervolgens de grond. Bij faciliterend grondbeleid heeft de gemeente een passievere rol; de gemeente stelt de kaders (in de vorm van een bestemmingsplan) voor de ontwikkeling vast, maar derden (zoals ontwikkelaars of woningcorporaties) zijn verantwoordelijk voor de realisatie.

Onderstaande grafiek geeft de prognose weer van verkoop van grond voor woningbouw in de gemeentelijke vastgestelde grondexploitaties inclusief Meerstad, Suikerzijde en Stadshavens. Het realiseren en opleveren van woningen/appartementen vindt later plaats.

Prognose gronduitgifte voor woningbouw (aantal woningen)

De in de vastgestelde grondexploitaties en gebiedsontwikkelingen opgenomen woningbouw is onvoldoende om de opgave voor de komende jaren te realiseren. Naast de reeds in uitvoering zijnde vastgestelde projecten wordt daarom, naast de overige ontwikkelingen op gronden in privaat bezit, een aantal grote woningbouwplannen ontwikkeld zoals o.a. Spoorkwartier, De Nieuwe Held en de Reitdiepzone. Maar ook de wijkvernieuwing en enkele projecten in de binnenstad zoals de Haddingestraat en de voormalige Casinolocatie kunnen bijdragen aan een divers aanbod en versnelling van de woningbouwopgave.

Voor de ontwikkeling van de gemeente zijn forse investeringen gedaan in het verwerven, planontwikkelingskosten en het bouw- en woonrijp maken van de gronden, zowel binnenstedelijk als ook in uitleggebieden. De opgave om meer sociale huurwoningen en betaalbare woningen te realiseren zal een forse impact hebben op onze grondexploitaties. Daarnaast moeten kosten worden gemaakt om nieuwbouwlocaties optimaal in te passen in de bestaande stad. Denk hierbij aan kostbare investeringen in wegen, bruggen, tunnels, parken enzovoort. Dit maakt de financiële haalbaarheid van ruimtelijke ontwikkelingen een lastige en belangrijke opgave voor de komende jaren. Deels zijn hiervoor middelen vanuit het SIF beschikbaar, maar ook wordt een beroep gedaan op subsidiestromen zoals de woningbouwimpuls van het Rijk.

Economie en werkgelegenheid

De voorraad bedrijventerreinen en marktruimte voor kantoren wordt bepaald op basis van de behoefteraming bedrijventerreinen en kantoren. Deze is in 2022 uitgevoerd. De programmering van werklocaties wordt conform de omgevingsverordening van provincie Groningen regionaal afgestemd binnen de regio Groningen-Assen. Het college heeft op 26 april 2023 de raad met de brief [ruimte voor economie](#) geïnformeerd over de behoefteraming en haar strategie m.b.t. de voorraad bedrijventerreinen en kantoorontwikkeling.

Op basis van deze rapporten is er in de gemeente Groningen tot 2030 vraag naar 63-107 ha bedrijventerreinen (respectievelijk laag en hoog scenario) en is er tussen 2030 en 2040 een vraag van 35,4-72,2 ha. In totaal gaat het dus om een vraag tot 2040 van 98,4-179,2 hectare. Daar stond per 31 december 2023 149 hectare harde plancapaciteit tegenover (inmiddels 143 hectare). In deze prognose is de additionele vraag zoals

energieproductie/-opslag, logistieke bedrijven en incidentele grote vragers wel meegenomen. Niet meegenomen is de vraag en harde plancapaciteit van Zernike Campus omdat dit om een specifieke doelgroep gaat. De behoefte aan specifieke campuslocaties is moeilijk te voorspellen en daarom geen onderdeel van de behoefteeraming.

Actuele ontwikkelingen

De ontwikkeling van de werkgelegenheid heeft zich de afgelopen jaren zeer positief ontwikkeld. Op 1 april 2016 hadden de drie voormalige gemeenten Groningen, Haren en Ten Boer nog 143.934 banen. De werkgelegenheid nam sindsdien met 32.600 banen toe. Hiermee heeft de huidige gemeente Groningen per 1 april 2024 176.534 banen. We zitten daarmee ruim boven de prognose van Bureau Louter (2019) van een toename van 23.500 banen voor 2035.

De leegstand van Retail, bedrijfspanden en kantoren neemt na jaren daling weer enigszins toe. De leegstandscijfers zitten rond de frictieleegstand van 5% wat bedrijfskundig als 'gezond' wordt beschouwd om doorstroming in de vastgoedmarkt mogelijk te maken.

- In 2023 stond circa 3,3% Retail (= detailhandel + horeca) leeg. Het totale aanbod is ±700.000 m2. Daarvan staat ±22.500 m2 leeg. Leegstand concentreert zich in de binnenstad. Hier is ook het grootste aanbod van Retail. Van de 1365 panden staan er 85 leeg. Dit is 4,9% van het aanbod in m2 in de Binnenstad.
- Aanbod bedrijfsruimte in 2023 was 1.725.000 m2. Daarvan stond 61.000 m2 leeg = 3,55%.
- Kantoren voorraad ±1.170.000 m2. Daarvan stond ±62.000 m2 = 5.3%. Leegstand concentreert zich in een aantal panden: Henri Dunantlaan 2 ad 10.000 m2, Peizerweg (voormalig KPN-gebouw ad 4.000 m2) en Zernike Campus (5.500 m2 TNO-gebouw en Zernikepark 4 1.700 m2). Op Kranenburg staat van de 62.000 m2 voorraad staan 5 panden (deels) leeg ad 9.000 m2.

Aanbod bedrijventerreinen

Het beschikbare aanbod van nieuwe bedrijventerreinen is op basis van de behoefteeraming aangepast. Westpoort fase 2 is toegevoegd aan de voorraad. Meerstad wordt per 2030 toegevoegd. De planologische procedures hiertoe zijn gestart. De gronduitgifte aan bedrijfskavels was in 2023 met 2,3 hectare onder de prognose. 2024 scoort naar verwachting boven de prognose door de verkoop van 33,5 hectare t.b.v. een datacenter op Westpoort II. Voor 2025 is het lastig een goede prognose te maken. In de grondexploitaties is een uitgifte van 15,0 hectare opgenomen. Afhankelijk van het effect van netcongestie (bedrijven komen met een nieuwe aanvraag voor een stroomcontract voor grootgebruikers op een wachtlijst vanwege onvoldoende transportcapaciteit van het stroomnetwerk) kan de gronduitgifte mogelijk lager uitvallen.

Prognose gronduitgifte												
Bedrijven locaties (in hectaren)	Totaal	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034 en verder
Oosterhamrikzone	2,5											2,5
MEERSTAD	34,3							1,7	1,7	1,7	1,7	27,4
Alo-locatie	3,1	3,1										-
Eemspoort	0,4	0,2	0,2									-
Roodehaan	9,9	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0						-
Zernike	11,2	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
Westpoort fase 1	38,3	4,4	3,0	3,0	3,0	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5	10,0
Westpoort fase 2	43,1	22,7	8,4	3,0	3,0	3,0	3,0					
Haren- Nesciopark	0,6	0,3	0,3									-
Subtotaal bedrijvenlocaties	143,4	33,7	15,0	9,0	9,0	8,5	6,5	5,2	5,2	5,2	5,2	40,8

Overig programma

Europapark (en op termijn Spoorkwartier) is conform de beschreven kantorenstrategie in de collegebrief [ruimte voor economie](#) onze primaire ontwikkellocatie voor kantoren. De commerciële m2 op Meerstad, Stadshavens en Suikerzijde zijn geprogrammeerd om invulling te geven aan het beleid uit de [strategie werklocaties](#) om wonen en werken te mengen in onze nieuwe gebiedsontwikkelingen.

In onze grondexploitatie hebben we voor de volgende locaties ontwikkelruimte opgenomen voor kantoren, commerciële ruimtes en maatschappelijke functies:

Prognose gronduitgifte												
Programma (in m2 BVO)	Totaal	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034 en verder
Europapark kantoor	72.770		23.160	750	13.350	7.191	6.948	15.951	1.355	1.355	1.355	1.355
MEERSTAD kantoor, commercieel, maatschappelijk	89.475											89.475
DE SUIKERZIJDE commercieel	70.000		3500	3.500	3.500	3.500	3.500	5.555	5.555	5.555	5.555	30.278
De SUIKERZIJDE maatschappelijk	40.000		2.000	2.000	2.000	2.000	2.000	3.175	3.175	3.175	3.175	17.302
STADSHAVENS kantoor, commercieel	2.163		144	144	216	216	144	144	144	144	216	649
STADSHAVENS commercieel, bedrijf (50% startups en 50% grownups)	6.490		433	433	649	649	433	433	433	433	649	1.947
Subtotaal programma	280.898	-	29.237	6.827	19.715	13.556	13.025	25.258	10.662	10.662	10.950	141.006

Meerjarenperspectief grondbedrijf

Voorafgaand aan de begroting 2025 wordt het raadsvoorstel ‘Resultaten herzieningen grondexploitaties 2024’ besproken. In het voorstel wordt het resultaat van de herzieningen van de vastgestelde grondexploitaties bepaald. Het grondbedrijf bestaat uit meer dan de vastgestelde grondexploitaties. Er zijn en worden strategische aankopen verricht en grote gebiedsontwikkelingen worden door de gemeente ter hand genomen, zoals Spookkwartier en De Nieuwe Held.

Om een doorzicht te geven voor de begroting 2025 wordt een financieel meerjarenbeeld gegeven van de vastgestelde grondexploitaties, de nog vast te stellen grondexploitaties en de strategische grondposities en verwervingen. Een meerjarig perspectief geeft transparantie over de gehele grondportefeuille zodat het bestuur stevige handvatten heeft om weloverwogen beslissingen te kunnen nemen.

Categorieën gronden grondbedrijf

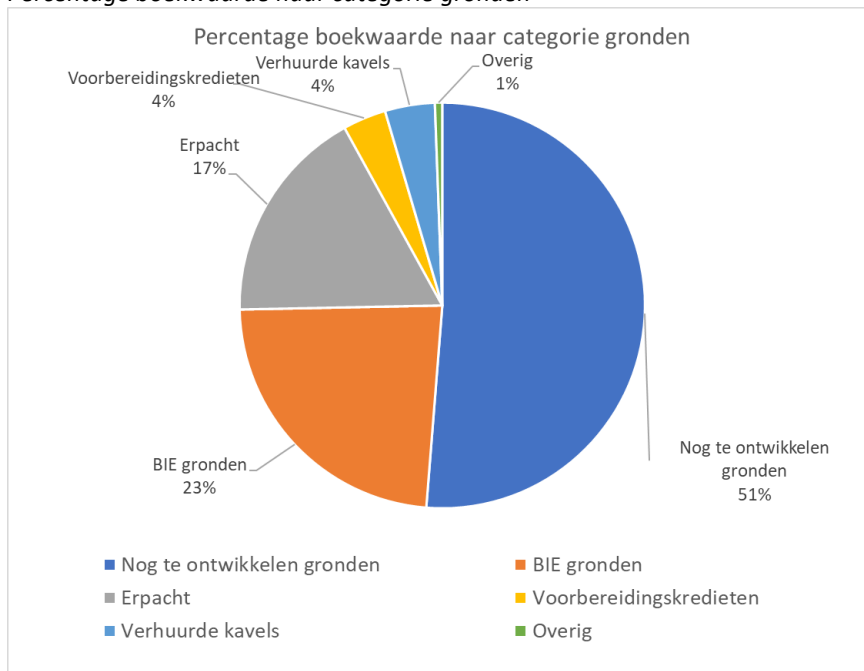
In de regelgeving van het BBV worden gronden in verschillende categorieën onderverdeeld. Deze categorieën hebben ieder een andere grondslag waarop ze worden gewaardeerd. De belangrijkste categorieën zijn:

- Voorraad - Bouwgrond in exploitatie (BIE-gronden). Onder deze categorie vallen door de raad vastgestelde gemeentelijke grondexploitaties. De boekwaarde op deze complexen per 1-1-2024 bedraagt afgerond 147 miljoen euro, met hiervoor getroffen verliesvoorzieningen ad 104 miljoen euro;
- Voorraad – Slotgecalculeerde projecten (inactieve BIE-gronden). Onder deze categorie vallen projecten die nagenoeg gereed zijn, 95% van de kosten en opbrengsten zijn gemaakt. De verwerking van de resterende 5% geschiedt op basis van aannames. De boekwaarde op deze complexen per 1-1-2024 bedraagt afgerond 2 miljoen euro;
- Materiële Vaste Activa (MVA) - nog te ontwikkelen gronden. Dit zijn de strategische grondposities en opstallen die aangekocht zijn voor nieuwe gebiedsontwikkelingen, bijvoorbeeld De Nieuwe Held, Spookkwartier, De Suikerzijde en Stadshavens. De boekwaarde per 1-1-2024 bedraagt afgerond 125 miljoen euro, met hiervoor getroffen verliesvoorzieningen ad 31 miljoen euro. Een deel van het vastgoed is verworven door middel van de Grondbankverordening. De Suikerzijde en Stadshavens zijn bijzonder omdat hiervoor wel inmiddels actieve grondexploitaties zijn opgesteld die door de betreffende BV's worden ontwikkeld. De gronden worden gefaseerd overgedragen van de gemeente naar de BV's;

- MVA - In erfpacht of anderszins uitgegeven gronden. De boekwaarde per 1-1-2024 bedraagt afgerond 32 miljoen euro;
- MVA- Verhuurde kavels. De boekwaarde bedraagt afgerond 8 miljoen euro, met hiervoor getroffen verliesvoorzieningen ad 1 miljoen euro;
- IMVA – voorbereidingskredieten. Dit zijn in- en externe plankosten of beheermaatregelen voor het strategisch bezit van het grondbedrijf, waarbij verwacht wordt dat er binnen vijf jaar een grondexploitatie opgesteld wordt. De boekwaarde bedraagt afgerond 6 miljoen euro.

De totale boekwaarde van het grondbedrijf bedraagt afgerond 319 miljoen euro. Hiertegenover zijn al middelen beschikbaar gesteld door het treffen van voorzieningen, voor in totaal afgerond 136 miljoen euro. De netto boekwaarde bedraagt (boekwaarde minus voorziening) afgerond 183 miljoen euro. Dit zijn investeringen die terugverdiend moeten worden met toekomstige grondopbrengsten (en bijdragen). In onderstaande grafiek worden de categorieën gronden weergegeven naar hoogte totaal netto boekwaarde. Uit onderstaande grafiek blijkt dat de categorie Nog te ontwikkelen gronden de hoogste netto boekwaarde heeft. In deze categorie is behoorlijk geïnvesteerd (onder andere in grondposities), deze investeringen moeten door middel van de gebiedsontwikkelingen terugverdiend worden.

Percentage boekwaarde naar categorie gronden

Bouwgrond in Exploitatie, de vastgestelde gemeentelijke grondexploitaties

De grondexploitaties zijn voor de begroting 2025 herzien. De grondexploitaties Eemspoort en Haren Nesciopark worden dit jaar slotgecalculeerd en zijn daarom dit jaar niet herzien.

Voorafgaand aan de begroting 2025 wordt het raadsvoorstel ‘Resultaten herzieningen grondexploitaties 2024’ besproken. In dat raadsvoorstel is per project een beschrijving van de voortgang en de verwachte belangrijkste ontwikkelingen voor het jaar 2025 opgenomen. De grondcomplexen Zernike, Westpoort fase 1, Europapark en Oosterhamrikzone hebben een looptijd langer dan 10 jaar omdat de verwachte fasering van kosten en opbrengsten van deze projecten naar verwachting langer duurt dan 10 jaar. Conform BBV regelgeving is, als risico beheersmaatregel, geen indexering gerekend over de opbrengsten die verder liggen dan 10 jaar.

Bij de herzieningen 2024 zijn de boekwaarden per 1 januari 2024 als uitgangspunt genomen en zijn recente ontwikkelingen herijkt. In onderstaande tabel worden de verwachte financiële resultaten per grondexploitatie

weergegeven op Eindwaarde (EW) en op Contante Waarde (CW). De raad heeft de afgelopen decennia middelen in de vorm van verliesvoorzieningen beschikbaar gesteld voor verwachte tekorten in negatieve grondexploitaties. Bij actualisaties en herzieningen van de grondexploitaties worden de reeds getroffen voorzieningen getoetst aan de herijkte resultaten van de grondexploitaties. Verliesvoorzieningen worden getroffen op het resultaat op contante waarde.

Het saldo aan verliesvoorzieningen van de negatieve grondexploitaties bedroeg 104,04 miljoen euro per 1 januari 2024. De benodigde verliesvoorzieningen na herzieningen van deze grondexploitaties bedragen 103,50 miljoen euro. Het verschil tussen de beschikbare en benodigde verliesvoorzieningen is 0,54 miljoen euro. Deze afname van de benodigde verliesvoorziening bij de herzieningen 2024 wordt voornamelijk veroorzaakt door een gedaalde rekenrente.

Bouwgrond in exploitatie (grondexploitaties)	Verwacht resultaat Herziening 2024 t.b.v. begroting 2025			Mutatie op verliesvoorziening		
	Eindwaarde	Eindjaar	Contante waarde	Beschikbare voorziening 1-1-2024	Benodigde voorziening Herziening 2024	Mutatie op voorziening (afgerond)
Bedragen x € 1 miljoen						
Wonen						
7000180 Ciboga	-32,5	2030	-28,3	28,5	28,3	-0,2
7000230 Oosterhamrikzone	-34,2	2040	-24,4	24,9	24,4	-0,4
7000670 Reitdiep fase 3&4	0,3	2032	0,3			
7000730 Hart van Ten Boer	-0,1	2028	-0,1	0,1	0,1	0,0
7000740 Nije Buurt Ten Post	-0,2	2030	-0,2	0,2	0,2	0,0
7003860 Haren, Stationsgebied	0,8	2026	0,8			
7003920 Friesestraatweg 181	-1,1	2025	-1,0	1,0	1,0	0,0
7003930 Theda Mansholtlocatie	0,2	2025	0,2			
7003970 KET Woonschepenhaven	-1,0	2025	-1,0	0,4	1,0	0,5
Economie en werkgelegenheid						
7000040 Eemspoort	0,2	2025	0,2			
7000100 Zernike	3,5	2035	2,7			
7000130 Westpoort fase I	3,4	2037	2,6			
7000140 Roodehaan	-2,3	2029	-2,0	2,0	2,0	0,0
7000790 Westpoort fase 2	4,0	2030	3,5			
Kantoren gemengd						
7000220 Europapark	-50,3	2034	-40,4	40,8	40,4	-0,4
7003850 Haren Nesciopark	-0,1	2025	-0,1	0,1	0,1	0,0
7109450 Alo locatie	-6,6	2028	-6,0	6,0	6,0	0,0
Totaal (afgerond)			-93,3	104,0	103,5	-0,5

Ook de positieve grondexploitaties laten bij de herzieningen 2024 een mutatie op het verwachte resultaat zien. Dit zijn zowel verslechtingen als verbeteringen met per saldo een positief effect op netto contante waarde van 2,03 miljoen euro.

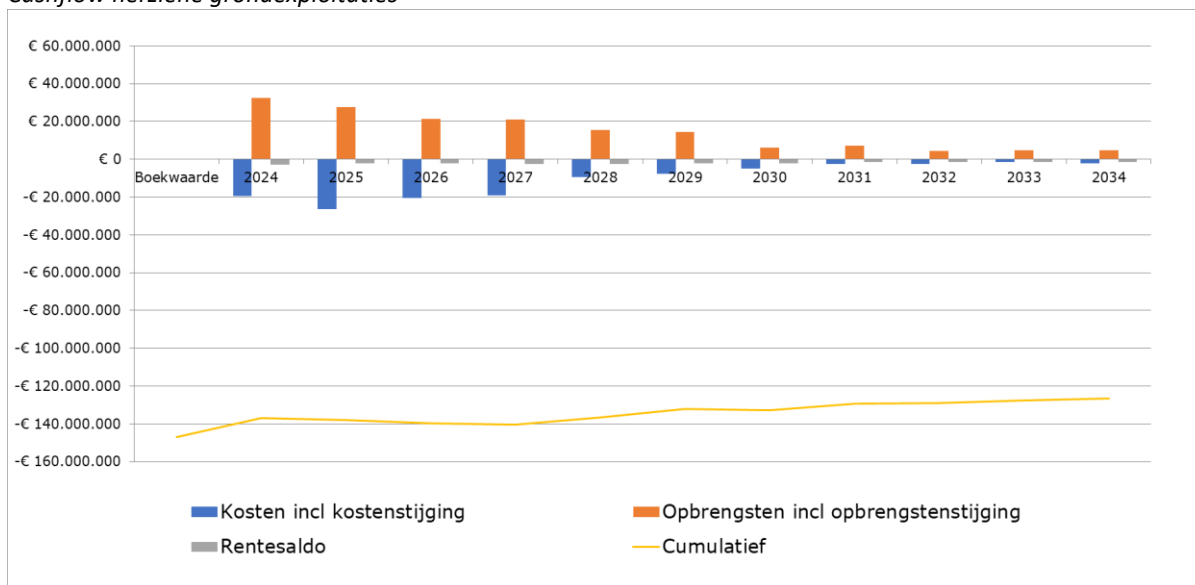
Bij de jaarrekening 2024 worden de grondexploitaties geactualiseerd (technisch herzien) om een juiste waardering per ultimo boekjaar te verkrijgen. Deze actualisatie leidt tot een daadwerkelijke mutatie in de verliesvoorzieningen. Deze

kan afwijken van het bedrag zoals nu berekend. Het bedrag dat uiteindelijk ten bate/laste van de bestemmingsreserve Grondzaken komt, valt mogelijk anders uit als op andere onderdelen van het grondbedrijf voordelen behaald worden.

Cashflow verloop

In een grondexploitatie gaan de kosten voor de opbrengsten uit. Eerst worden er investeringen gedaan in verwerving, planvorming en bouw- en woonrijpmaken, daarna komen bij verkoop de grondopbrengsten. Dit heeft een risico, immers de gemaakte kosten moeten in de nabije (onzekere) toekomst terugverdiend worden. In spreektaal wordt dit vaak een badkuipmodel genoemd, omdat de vorm van de cashflow op een badkuip lijkt. Hoe dieper de badkuip hoe hoger het risico. Tegenover deze risico's staan de getroffen voorzieningen en benodigde weerstandsvermogen. De herziene grondexploitaties voor de begroting 2025 zijn geconsolideerd tot één model. Onderstaand tabel geeft hier de cashflow van weer.

Cashflow herziene grondexploitaties

De totale boekwaarde (het geïnvesteerd vermogen) van de vastgestelde grondexploitaties bedraagt per 1 januari 2024 afgerond 147 miljoen euro (zie ontwikkeling lijn "cumulatief"). Een aantal grondexploitaties hebben nog een relatief korte looptijd. Anderen, zoals Zernike Campus, Europapark, Oosterhamrikzone en Westpoort fase 1, hebben nog een lange looptijd waarin de grondopbrengsten gegenereerd moeten worden. Een belangrijk deel van de boekwaarde kan de komende jaren niet goedgeemaakt worden met grondopbrengsten. Voor de verliesgevende grondexploitaties moeten na de herzieningen verliesvoorzieningen getroffen worden van ad. 104 miljoen euro. De positieve grondexploitaties hebben een winstverwachting van ongeveer 10 miljoen euro. De tussentijdse winstnemingen worden jaarlijks middels de voorgeschreven Percentage of Completion methode (PoC) berekend.

Inactieve BIE-gronden, slotgecalculeerde projecten

In de categorie Slotgecalculeerde projecten staan projecten die nagenoeg gereed zijn, 95 % van de kosten en opbrengsten zijn gemaakt. De verwerking van de resterende 5% geschiedt op basis van aannames. Voor investeringsprojecten geldt dat 95% van de kosten moet zijn gerealiseerd en dat zekerheid is over de definitieve omvang van subsidies.

Bij de jaarrekening 2023 is de stand van zaken van de slotgecalculeerde projecten vermeld. Er zijn geen tussentijdse wijzigingen te melden. Voorafgaand aan de begroting 2025 wordt het raadsvoorstel 'Resultaten herzieningen grondexploitaties 2024' besproken. In dat raadsvoorstel zijn de slotcalculaties van de grondexploitaties Friesestraatweg 137A en KET Bornholmstraat 50 opgenomen. De resultaten van deze slotcalculaties zijn reeds verwerkt in de jaarrekening 2023.

MVA- nog te ontwikkelen gronden

De nog vast te stellen grondexploitaties

De gemeente staat voor een forse opgave voor wonen en werken. Om deze opgave in te vullen wordt aan verschillende gebiedsontwikkelingen gewerkt. In onderstaande tabel staan de grondexploitaties waarvan verwacht wordt dat deze in de komende jaren aan de raad ter vaststelling wordt aangeboden.

Nog vast te stellen grondexploitaties	Verwacht in exploitatie
	jaar
Volkshuisvesting, stedelijke vernieuwing	
Nelflocatie	2024
Travertijnstraat	2025
Garage Haddingestraat	2025
De Nieuwe Held	2025
Gemengd	
Nieuwbouw school Woltersum	2024
Voormalige Arrivalocatie	2025
Haren - Raadhuisplein	2025
Spoorkwartier	2025

Voor het meerjarenbeeld zijn van de belangrijkste ontwikkelingen indicatieve grondexploitaties opgesteld. Deze grondexploitaties hebben geen status en zullen wijzigen. Richting vaststelling van de separate plannen worden deze plannen verder uitgewerkt. De conceptresultaten laten zien dat de nieuwe grondexploitaties niet allemaal sluitend gepresenteerd kunnen worden aan de gemeenteraad. In ontwerpbegroting 2025 nemen we een financiële reservering op voor de strategische investeringsagenda. Deze financiële reservering is gebaseerd op de projecten die ter besluitvorming aan college en raad worden voorgelegd.

Hieronder volgt voor de grootste nog vast te stellen grondexploitaties een beschrijving van de voortgang en de verwachte belangrijkste ontwikkelingen voor het jaar 2025.

Spoorkwartier

De opgave voor het Spoorkwartier is een gemengd stedelijk gebied te creëren die recht doet aan de centrale ligging, afstand tot de binnenstad, de potentie van de locatie en de kwaliteiten van de omliggende stadswijken. Het Spoorkwartier is de verbindende schakel tussen de binnenstad en de Rivierenbuurt en de werklocatie Martini Trade Park.

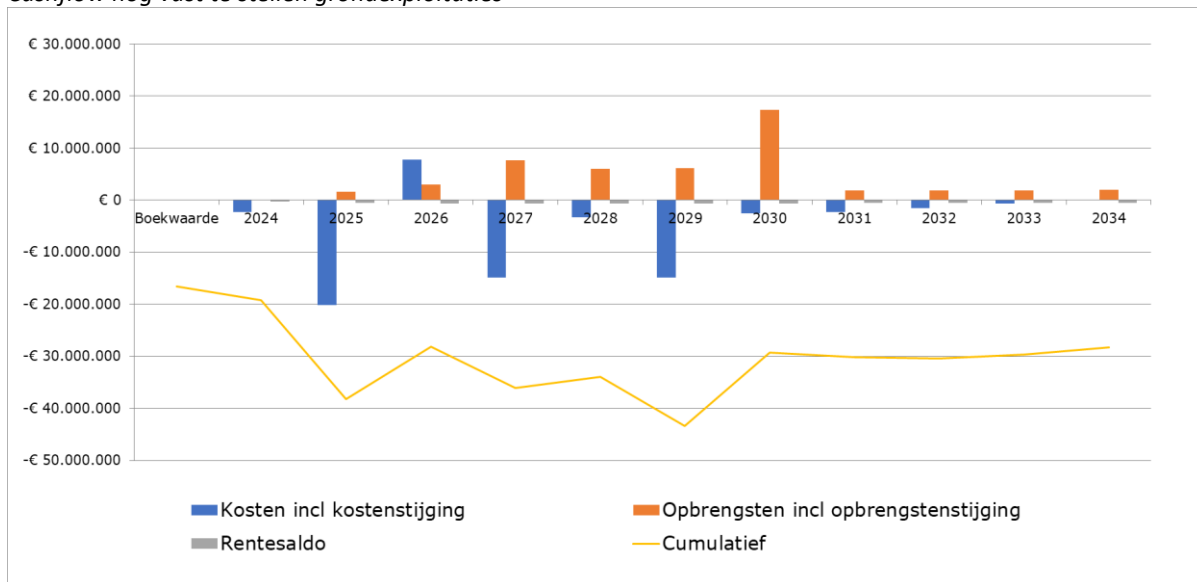
De planvorming voor het Spoorkwartier is volop in ontwikkeling. Het totale beschikbare voorbereidingskrediet bedraagt 3,93 miljoen euro. We geven eind 2024 het Stedenbouwkundig Plan vrij voor inspraak. Het Stedenbouwkundig Plan wordt voorzien van een haalbaarheidsberekening voor de toekomstige grondexploitatie. De verwachting is dat we medio 2025 een grondexploitatie voor het Spoorkwartier aan u voorleggen. Om in 2025 invulling te kunnen geven aan de werkzaamheden en verdere uitwerking van het Stedenbouwkundig Plan en opstarten planologische procedures vragen we een aanvullend voorbereidingskrediet van 0,95 miljoen euro. Met dit aanvullende voorbereidingskrediet komt het totale voorbereidingskrediet op € 4,88 miljoen. Bij het bepalen van de incidentele opgave voor de strategische investeringsagenda is rekening gehouden met een tekort op de gebiedsontwikkeling Spoorkwartier. Bij het bepalen van de incidentele opgave voor de strategische investeringsagenda is rekening gehouden met een tekort op de gebiedsontwikkeling Spoorkwartier. Voor de incidentele opgave zijn middelen beschikbaar in de reserve sparen voor de toekomst. Op het moment dat er een grondexploitatie voor de gebiedsontwikkelingen aan de raad wordt voorgelegd, zal worden voorgesteld de benodigde incidentele middelen aan de reserve sparen voor de toekomst te onttrekken. Overigens zit hierin nog niet voldoende om de hele incidentele opgave te kunnen dekken.

De Nieuwe Held

De gemeente Groningen en de Groningen Projecten CV hebben op 29 februari 2024 een akkoord op hoofdlijnen voor De Held III ondertekend. Dit akkoord werd bereikt, na jarenlange gesprekken over de ontwikkeling van dit gebied. Oorspronkelijk was het de bedoeling dat Groningen Projecten CV zelf alle 1.600 woningen zou gaan ontwikkelen in De Held III. In het akkoord op hoofdlijnen is afgesproken dat de gemeente nu de regie neemt in deze ontwikkeling, met als ambitie 1.850 woningen te bouwen in een meer gedifferentieerd programma. De gemeente zal daartoe voor De Nieuwe Held een nieuw stedenbouwkundig ontwerp laten opstellen en de ruimtelijke procedure opstarten, inclusief de benodigde onderzoeken. De gemeentelijke voorbereidingskosten nemen hierdoor toe. In de begroting 2025 is daarom een aanvullend voorbereidingskrediet van 0,63 miljoen euro opgenomen. Deze kosten worden te zijner tijd opgenomen in de grondexploitatie, die gelijktijdig met de ruimtelijke procedure, aan de gemeenteraad wordt voorgelegd.

De concept grondexploitaties zijn geconsolideerd en in onderstaand grafiek wordt de cashflow weergegeven. Hieruit blijkt dat wij verwachten dat de kosten niet volledig gedekt kunnen worden uit de grondopbrengsten. Hiervoor zullen dan ook aanvullende financiële middelen gevonden moeten worden.

Cashflow nog vast te stellen grondexploitaties

Strategische eigendommen en verwervingen

Een belangrijk deel van de strategische eigendommen, met een boekwaarde van ongeveer 83 miljoen, zal binnen enkele jaren vanuit de materiële vaste activa ingebracht worden in de vast te stellen grondexploitaties (Spookkwartier, De Nieuwe Held, etc.) of in bovenwijkse voorzieningen. Naast het inbrengen in grondexploitaties wordt het overig bezit om strategische redenen in eigendom gehouden, maar ook gedeeltelijk afgestoten. Om de ruimtelijke doelstellingen van de gemeente te kunnen realiseren wordt ook de komende jaren situationeel grondbeleid ingezet. Ook nu met de onzekerheid in de markt is het van belang om anticyclisch te investeren. Het grondbedrijf wordt daarbij niet alleen ingezet voor woningbouw en bedrijventerreinen, maar ook steeds meer voor de energietransitie en als instrument om ingewikkelde vastgoedontwikkelingen op gang te brengen.

Grondbank

In de omgevingsvisie '[Levende Ruimte](#)' wordt een groot aantal opgaven benoemd. Hiervoor is het nodig om vastgoed te verwerven om tot realisatie van deze doelen te komen. Met de grondbankverordening is het college bevoegd om strategische verwervingen te realiseren, uiteraard met rapportageplicht aan de gemeenteraad, zo nodig achteraf. Hierbij geldt dat de grondbank een plafond (een kredietruimte) kent van netto 60 miljoen euro. Momenteel bedraagt de boekwaarde van vastgoed in de grondbank 52,12 miljoen euro, hiertegenover is een verliesvoorziening getroffen

van 18,17 miljoen euro. De netto boekwaarde bedraagt 33,96 miljoen euro per medio 2024. Er resteert derhalve circa 26,05 miljoen euro kredietruimte binnen de Grondbank.

Zoals hiervoor reeds vermeld wordt een aantal ontwikkelingen de komende jaren in exploitatie genomen. Verwervingen waarvan verwacht wordt dat deze binnenkort kunnen worden overgeheveld zijn bijvoorbeeld de Spoorkwartier en Centrum. Geschat wordt dat daarmee de kredietruimte van de Grondbank met circa 14 miljoen wordt vergroot.

Structureel budget exploitatielasten en afwaardering strategische eigendommen

Voor de komende jaren is een inschatting gemaakt van het benodigde budget voor de exploitatielasten en afwaardering van de huidige en verwachte toekomstige eigendomspositie. De benodigde ruimte voor uitvoering van het situationeel grondbeleid is afhankelijk van de mate waarin het bestuur door middel van eigendom sturend wil zijn bij gebiedsontwikkelingen. Deze sturing en grip is vooral van belang bij ontwikkelingen die niet zonder meer door de markt opgepakt worden. Maar ook wanneer het bestuur de voortgang van ontwikkelingen wil bevorderen. Vastgoedpartijen hebben namelijk niet altijd belang bij een snelle ontwikkeling van hun locaties. Soms is wachten financieel interessanter en komen ontwikkelingen niet op gang. Dit gaat ten koste van huisvesting van inwoners en bevordering van de werkgelegenheid, maar ook de energietransitie kan hierdoor vertraging oplopen. Een actief grondbeleid kan deze beleidsdoelen ondersteunen.

Sinds 2020 wordt jaarlijks 2,5 miljoen euro voor het tekort op de exploitatie van strategische eigendommen en nieuwe verwervingen gedekt via een structurele reserveonttrekking. Op basis van de inventarisatie van toekomstige ontwikkelzones is een indicatie gemaakt van de potentiële verwervingen door de gemeente. Gemiddeld genomen wordt verwacht bij de uitvoering van het vastgestelde situationele grondbeleid zo'n 1,5 - 2,0 miljoen euro per jaar nodig te hebben, voor het afwaarderen van aankopen en de uitzetting van exploitatielasten. Dit bedrag zal van jaar tot jaar fluctueren afhankelijk van de kansen in de markt en gewenste ruimtelijke ontwikkelingen. Om invulling te kunnen blijven geven aan het situationele grondbeleid en daadkrachtige handelingsnelheid is het, naast de Grondbankverordening, nodig financiële middelen beschikbaar te hebben. Tezamen met de lasten van het huidige bezit blijft daarmee het jaarlijks benodigd budget rond de 2,5 miljoen euro.

Kredieten Grondbedrijf

Voorafgaand aan de begroting 2025 wordt het raadsvoorstel 'Resultaten herzieningen grondexploitaties 2024' besproken. Hierin wordt het resultaat van de herzieningen van de vastgestelde grondexploitaties bepaald, en worden de kredieten herzien. Voor de uitvoering van deze grondexploitaties is een verhoging van de kredieten met totaal 11,45 miljoen euro becijferd.

Voor het strategisch bezit van het grondbedrijf is het noodzakelijk om enkele voorbereidingskredieten vast te stellen. Het gaat dan om in- en externe plankosten, maar soms ook om beheermaatregelen. In bepaalde omstandigheden is het namelijk bijvoorbeeld niet meer verantwoord om het verworven vastgoed in stand te houden. In die gevallen zal tot sloop overgegaan worden. Wij streven ernaar om zoveel mogelijk eens per jaar nieuwe kredieten vast te stellen voor deze werkzaamheden. Deze nieuwe en gewijzigde kredieten worden voorafgaand aan de begroting 2025 met het raadsvoorstel 'Resultaten herzieningen grondexploitaties 2024' in de raad geagendeerd. Er is een ophoging van de voorbereidingskredieten met totaal 2,13 miljoen euro benodigd.

Grondprijzenbeleid

De wijze voor de bepaling van de grondprijzen is vastgelegd in de Nota Grondprijzenbeleid. De doelstelling van het gemeentelijke grondprijzenbeleid is om functionele en marktconforme grondprijzen, dan wel kaders, te presenteren. Functioneel en marktconform wil zeggen dat de gehanteerde grondprijzen (grondwaarden) afhankelijk zijn van de locatie, de functie die op de grond kan worden gerealiseerd en de marktsituatie. De nota is mede basis voor het ramen van de te realiseren opbrengsten uit grondverkoop in de gemeentelijke grondexploitaties en voor eventuele exploitatieplannen in geval van een passieve of faciliterende rol van de gemeente. Het grondprijzenbeleid heeft

daarnaast als doel om marktpartijen en particuliere afnemers te informeren en in vergelijkbare omstandigheden met vergelijkbare grondprijzen te confronteren. Daarmee wordt oneerlijke concurrentie voorkomen en wordt een eenduidig en transparant gemeentelijk handelen onderstreept.

In het najaar van 2024 wordt er een nieuwe Nota Grondprijzenbeleid opgesteld. Het voornemen is dat deze per 1 januari 2025 van toepassing zal zijn. Jaarlijks wordt er een geactualiseerd Grondprijzenoverzicht opgesteld. De in het grondprijzenoverzicht genoemde grondprijzen worden als uitgangspunten voor de gesprekken met marktpartijen gehanteerd. Er is, naast enkele vaste prijzen, vaak sprake van vanaf-prijzen, om daarmee in relatie tot grondexploitaties ook greep te houden op de minimale opbrengsten en om anderzijds in te kunnen spelen op marktontwikkelingen, en op specifieke omstandigheden en/of uitgangspunten.

Resultaten grondexploitaties en reserve grondzaken

Beschikbare weerstandsvermogen in relatie tot benodigd weerstandsvermogen/risico's

Inleiding

Bij het exploiteren van (bouw)grond gaan niet alleen grote bedragen om, maar er zijn ook risico's aan verbonden. Zeker gelet op de lange looptijden, de soms relatief hoge boekwaarden, geprognosticeerde omzetten en hoge nog te maken kosten en opbrengsten moet rekening gehouden worden met een reëel bedrijfsrisico. Risico's zijn om deze reden min of meer inherent aan projecten en grondexploitaties. De wijze waarop we met risico's omgaan is vastgelegd in de Kadernota weerstandsvermogen en risicomanagement 2020 (raadsbesluit 22 april 2020). Het college heeft de parameters voor het weerstandsvermogen (WSV), als onderdeel van de uitgangspunten parameters herzieningen grondexploitaties 2024, op 11 juni 2024 tegelijk met de Voorjaarsbrief 2024 vastgesteld. Conform Kadernota Weerstandsvermogen zijn de parameters ter kennisgeving aan de raad aangeboden.

Beschikbaar weerstandsvermogen

Om risico's te kunnen opvangen is het van belang dat de gemeente over een buffer beschikt van voldoende omvang. Deze buffer bestaat uit het beschikbare gemeentelijke weerstandsvermogen. In de paragraaf 3 "Weerstandsvermogen en risicobeheersing" wordt uitgebreid ingegaan op deze materie.

Benodigd weerstandsvermogen

Hieronder volgt het weerstandsvermogen voor de komende jaren.

Benodigd weerstandsvermogen (x € 1 miljoen)	2024	2025	2026	2027	2028	2029
1. Vastgestelde gemeentelijke grondexploitaties	25,3	22,2	20,8	19,9	18,8	19,5
2. Nog vast te stellen gemeentelijke grondexploitaties	11,7	11,8	12,5	11,0	11,4	10,5
3. Grondexploitaties in aparte rechtsvormen						
3a. Meerstad	-	-	-	-	-	-
3b. Meerstad Noord	25,0	25,0	25,0	25,0	25,0	25,0
3c. Stadshavens	-	-	-	-	-	-
3d. De Suikerzijde	-	-	-	-	-	-
4. Strategisch bezit	3,0	3,3	3,6	3,6	3,6	3,6
	65,1	62,4	61,9	59,5	58,9	58,6

Nadere toelichting

Het benodigde WSV voor grondexploitaties bestaat uit de volgende onderdelen:

1. Vastgestelde gemeentelijke grondexploitaties
Met behulp van de risicoboxenmethode is het benodigde weerstandsvermogen voor deze grondexploitaties bepaald. Hier komt voor de jaarschijf 2025 een benodigd WSV van 22,2 miljoen euro uit;
2. Nog vast te stellen gemeentelijke grondexploitaties
Op dit moment wordt gewerkt aan een aantal gebiedsontwikkelingen waaronder Spoorkwartier en De Nieuwe Held. Naar verwachting worden deze gebiedsontwikkelingen met een vast te stellen grondexploitatie vanaf 2025

aan de raad voorgelegd. Ook hier is met behulp van de risicoboxenmethode het benodigde weerstandsvermogen bepaald;

3. Grondexploitaties die in aparte rechtsvormen zijn/worden ondergebracht

De gemeente Groningen heeft de gebiedsontwikkelingen Meerstad, Stadshavens en De Suikerzijde ondergebracht in een BV. Uitgangspunt bij gebiedsontwikkelingen die in aparte rechtsvormen zijn ondergebracht is dat de risico's binnen de beschikbare middelen voor de betreffende gebiedsontwikkeling kunnen worden opgevangen. Daarmee hoeft er in beginsel dus geen weerstandsvermogen bij de gemeente te worden aangehouden. Mocht toch blijken dat we eventueel een beroep op het gemeentelijk weerstandsvermogen moeten doen, zullen we de raad daarover zo spoedig mogelijk informeren;

3a. *Meerstad Noord*

Op dit deelgebied van Meerstad zit een aanzienlijke opbrengsttaakstelling. Dit is een opbrengst boven op de agrarische waarde van de grond. Dit risico werd altijd al met het gemeentelijke weerstandsvermogen afgedekt. Op dit moment wordt gewerkt aan de uitwerking van plannen voor een zonnepark. Insteek is dat Meerstad BV als eigenaar van de grond een opbrengst ontvangt voor tijdelijk gebruik.

In het verleden kwam het risico voort uit de opbrengsttaakstelling terwijl er geen programma onder dit deelgebied lag. Met het uitwerken van de plannen voor een zonnepark wordt er weliswaar aan een nieuw programma gewerkt, maar wordt het risico dat deze grondopbrengst niet geheel gerealiseerd gaat worden hoger ingeschat. Dit heeft een tweetal hoofdoorzaken:

- De grondopbrengst Meerstad Noord wordt nu voorzien in de periode 2035-2039. Het is nu echter nog onduidelijk hoe en wanneer deze grondopbrengsten kunnen worden gerealiseerd. In 2043 wordt de grondexploitatie afgesloten. Er wordt geen waarde toegerekend aan uitgifte van gronden na 2043. In algemene zin geldt: hoe verder in de tijd een opbrengst ligt, hoe groter de onzekerheid en hoe hoger het risico is.
- Het risico op de langere exploitatieperiode gekoppeld aan de relatieve hoge boekwaarde van dit deelplan, betekent ook een (berekening volgens risicoboxenmethode) verhoging van het risicoprofiel van deze grondexploitatie.

De opbrengst vanuit bijvoorbeeld woningbouw kan door het tijdelijk gebruik voor een zonnepark pas later in de tijd gerealiseerd worden (ook na 2043). Hierdoor neemt de onzekerheid toe. Er is een businesscase voor het zonnepark opgesteld maar de totale financiële effecten hiervan voor Meerstad en de gemeente worden nog uitgewerkt.

In de grondexploitatie komt het risico Meerstad Noord uit op 25,0 miljoen euro. Dat is 0,3 miljoen euro lager dan bij de vorige inschatting. Dit is het gevolg van een rekenkundige benadering; er wordt nu uitgegaan van een lager bedrag aan toekomstige opbrengsten. Dit risico dekken we in tegenstelling tot de rest van Meerstad wel met gemeentelijk weerstandsvermogen af omdat het risicoprofiel van Meerstad dit extra risico op voorhand niet kan opnemen. In november 2024 heeft de raad besloten het voorkeursmodel voor de ontwikkeling van plangebied Meerstad, inclusief Meerstad Noord, verder uit te laten werken en de financiële consequenties in beeld te brengen voor besluitvorming in 2025.

4. Strategisch bezit

Het weerstandsvermogen voor het strategisch bezit is bepaald met behulp van de risicoboxenmethode. Voor de jaarschijf 2025 is een weerstandsvermogen van 3,3 miljoen euro nodig om de risico's te kunnen opvangen.

Risico netcongestie bij gebiedsontwikkelingen

Tennet en Enexis hebben in december 2023 maatregelen afgeroepen ter voorkoming van netcongestie. Een mogelijk effect van deze maatregelen is dat stroomaansluitingen later of met minder capaciteit beschikbaar komen voor (eind-) gebruikers van onze bouwkvelds.

Binnen de gemeente is een taskforce Netcongestie opgericht. Deze taskforce inventariseert welke mogelijke problemen nu op ons afkomen en of en hoe inwoners en bedrijven het beste kunnen inspelen op de situatie. De gemeente overlegt hierover met Enexis, die haar instrumenten zal inzetten om het bestaande stroomnet te ontlasten. Enexis gaat daarnaast extra investeren. Investerings in het stroomnet worden betaald vanuit de verbruikerstarieven. Het is niet toegestaan om deze investeringen ten laste te brengen van onze grondexploitaties.

Als een aansluiting, ondanks de maatregelen, niet tijdig of met onvoldoende capaciteit beschikbaar komt, zal de eindgebruiker een andere oplossing moeten overwegen. Dit speelt met name voor de grootverbruiksaan sluitingen op onze bedrijventerreinen:

- *Bedrijventerreinen*

Veel gronduitgiften betreffen verkopen gesloten voor december 2023. Deze bedrijven worden gewoon voorzien van een energieaansluiting. Bij de in voorbereiding zijnde nieuwe verkopen, blijken bedrijven zich steeds meer bewust te zijn van een (tijdige) aanvraag van de aansluiting. Het ministerie van Economische Zaken en Klimaat heeft onderzoek laten uitvoeren naar oplossingen voor aansluitingen voor bedrijven. Na een analyse van diverse praktijkvoorbeelden komen zij tot concrete oplossingen, zoals (opgewekte) elektriciteit opslaan, overstappen op andere energievormen, capaciteitsbeperkend contract, cable pooling en een groepscontract.

Op Eemspoort, Zernike, Roodehaan, Westpoort fase1 en Nesciopark achten we, ondanks netcongestie, de aangehouden kaveluitgifte nog steeds realistisch. Op Westpoort fase 2 hebben we de verwachte uitgifte getemporeerd. De ontwikkelaar van het project Ohm in het Europapark heeft tijdig een aansluiting aangevraagd. We volgen het contact van de ontwikkelaar van het Viefkwartier met Enexis over haar plannen in dat gebied.

- *Woningbouw*

De effecten voor de woningbouwlocaties lijken beperkt. We verwachten geen effect bij de uitgifte in Reitdiep fase 3en4, Hart van Ten Boer, Ciboga, Nije buurt Ten Post, Haren Station, Friesestraatweg 181, de KET Woonwagenlocatie en de Theda Mansholtlocatie. De ontwikkelaar van de ALO-locatie gaat een aansluiting aanvragen als haar plannen voldoende concreet zijn. Dit bouwplan bestaat voornamelijk uit woningen. Voor de commerciële plint is wellicht een grootverbruik-aansluiting noodzakelijk. Daarvoor wordt een tijdelijke oplossing gezocht. In de Oosterhamrikzone is de kaveluitgifte pas voorzien na 2031. Onze inschatting is dat netcongestie daar niet de beperkende factor zal zijn.

- *Mogelijke effecten*

Ondanks alle instrumenten, investeringen en oplossingen kan netcongestie leiden tot een verdere vertraging van de uitgifte. Bij de huidige gemeentelijke omslagrente en indexatie kunnen we dit effect opvangen binnen onze weerstandreserve. We houden de actuele situatie in de gaten. Indien nodig nemen we regie op het tempo van bouwrijp maken of zullen we sturen op de kaveluitgifte aan grootverbruikers.

Naast opgaven rondom netwerkcongestie spelen in de toekomst naar verwachting ook opgaven met betrekking tot het onderwerp van drinkwatervoorziening. Op dit moment zijn er nog geen concrete aanleidingen om onze lopende grondexploitaties hierop aan te passen.

Samenvatting benodigd weerstandsvermogen

De inschatting is dat het benodigde weerstandsvermogen zich in de jaren 2025-2029 vrij stabiel beweegt in een bandbreedte tussen de 58,6 en 62,4 miljoen euro. Het benodigd weerstandsvermogen voor grondexploitaties is een onderdeel van het totale benodigde weerstandsvermogen van de gemeente Groningen. De uitkomst op dit onderdeel moet dan dus ook altijd worden gezien in relatie tot de overige risico's die de gemeente loopt.

Reserve Grondzaken

Bij de behandeling van de begroting 2021 heeft de raad de bestemmingsreserve grondzaken ingesteld. Een belangrijke eigenschap van de activiteiten binnen het grondbedrijf is de marktgevoeligheid (fluctuaties). Ook het feit dat iedere situatie en project weer anders is vraagt om maatwerk. Bij het grondbedrijf is geen, zoals bij vele andere gemeentelijke activiteiten, sprake van stabiele lasten en baten over de jaren. Het ene jaar kan volop geïnvesteerd worden in bijvoorbeeld verwervingen of de aanleg van infrastructuur, terwijl het volgende jaar er vooral grondopbrengsten gegenereerd worden. De jaarresultaten schommelen daardoor aanzienlijk en zijn daarnaast ook conjunctuurgevoelig. Het verevenen van voor- en nadelen, maar ook veel of minder investeren in verschillende jaren (strategische aankopen) binnen het grondbedrijf is dan ook van groot belang. Met een meerjarenperspectief, waarbij de voordelen van het ene jaar de nadelen in het andere jaar kunnen opvangen, kan beter sturing worden gegeven aan de benodigde middelen op langere termijn. De Reserve Grondzaken blijft meetellen voor het weerstandsvermogen en heeft derhalve hier geen invloed op.

De algemene reserve wordt daarmee minder beïnvloed door de fluctuaties van het grondbedrijf, wat een rustiger beeld geeft. Daarmee wordt ook bereikt dat transparant is welke algemene middelen daadwerkelijk beschikbaar zijn. Uiteraard blijft wel overeind dat er geen 'hek om het grondbedrijf' komt. In alle omstandigheden blijft de raad bevoegd om keuzes te maken en de beschikbare reserve op alternatieve wijze in te zetten. Na vaststelling van de jaarrekening 2023 door de gemeenteraad is de stand van de reserve grondzaken 21,23 miljoen euro per 1 januari 2024. De herzieningen van de grondexploitaties in 2024 laten een voordelige ontwikkeling zien. De getroffen verliesvoorzieningen kunnen totaal met circa 0,5 miljoen euro verlaagd worden. Dit komt ten bate aan de reserve grondzaken.

Bij de jaarrekening 2024 worden de grondexploitaties geactualiseerd (technisch herzien) om een juiste waardering per ultimo boekjaar te verkrijgen. Deze actualisatie leidt tot een daadwerkelijke mutatie in de verliesvoorzieningen. Deze kan afwijken van het bedrag zoals nu berekend. Het bedrag dat uiteindelijk ten laste/bate aan de bestemmingsreserve Grondzaken komt, is tevens afhankelijk van de resultaten die op andere onderdelen van het grondbedrijf behaald worden.

Paragraaf 8: Lokale heffingen

Deze paragraaf gaat over de lokale belastingen en heffingen. Aan de orde komen het beleid ten aanzien van de lokale heffingen, het kwijtscheldingsbeleid dat we hanteren, de geraamde inkomsten en de kostendekkendheid van de tarieven.

Lokale heffingen betreffen zowel publiek- als de privaatrechtelijke heffingen. De publiekrechtelijke heffingen worden onderscheiden naar belastingen en rechten:

- Belastingen: de opbrengsten van belastingen komen toe aan de algemene middelen en kunnen vrij worden besteed. Dit zijn onder meer de onroerende-zaakbelasting (OZB) en de logiesbelasting. Het criterium kostendekkendheid is hier niet aan de orde;
- Rechten: een recht is een vergoeding voor een concrete prestatie door de gemeente geleverd. De opbrengst van de rechten is niet vrij besteedbaar: de opbrengsten moeten aangewend worden voor de gerelateerde prestaties. Voorbeelden zijn de afvalstoffenheffing, rioolheffing en de leges burgerzaken. Hier geldt een wettelijke norm van maximaal 100% kostendekkendheid.

De privaatrechtelijke heffingen hebben betrekking op tarieven voor economische activiteiten die verricht worden in het algemeen belang.

In de jaarlijkse Tarievennota geven we een toelichting op de ontwikkeling van de gemiddelde jaarlijkse woonlasten. De woonlasten zijn een optelling van de OZB, rioolheffing en afvalstoffenheffing voor een gemiddeld (meerpersoons) huishouden. Voor een vergelijking met andere gemeenten verwijzen wij u naar de atlas lokale lasten op www.coelo.nl.

Beleid lokale heffingen

Onroerende-zaakbelasting

De onroerende-zaakbelasting is de belangrijkste gemeentelijke belasting, niet alleen qua omvang, maar ook omdat de opbrengst tot de algemene middelen behoort en dus naar eigen inzicht besteed kan worden. De belangrijkste functie is het genereren van inkomsten voor de algemene middelen. De hoogte van een aanslag is afhankelijk van de waarde van een pand en van de door de raad vastgestelde tarieven. Er wordt onderscheid gemaakt tussen de heffing voor eigenaren van woningen, eigenaren van niet-woningen en gebruikers van niet-woningen. De waarde van de woningen en bedrijven wordt ieder jaar opnieuw bepaald.

Afvalstoffenheffing

De afvalstoffenheffing is een bestemmingsheffing, omdat de opbrengst niet naar de algemene middelen vloeit, maar dient ter dekking van de kosten van afvalinzameling en -verwerking. Het uitgangspunt is dat deze kosten inclusief de kosten van kwijtscheldingen volledig gedekt worden uit de opbrengst van de afvalstoffenheffing.

Rioolheffing

De kosten voor het beheren en in stand houden van het rioolstelsel worden door een heffing verhaald. Gemeenten hebben naast de zorgplicht voor stedelijk afvalwater en hemelwater ook de zorgplicht voor grondwater. De opbrengst van de rioolheffing, met als uitgangspunt 100% kostendekkendheid, is geoormerkt. De belangrijkste functie is dus het genereren van inkomsten om de voorziening mogelijk te maken. De rioolheffing wordt geheven van de eigenaar (aansluitrecht).

Reclamebelasting

Als gemeente werken we aan het herwinnen van de openbare ruimte in brede zin en daartoe zetten we verschillende middelen in. Reclamebelasting is een middel om aankondigingen die zichtbaar zijn vanaf de openbare weg terug te

dringen. De reclamebelasting wordt geheven over de oppervlakte van de openbare aankondiging en het aantal reclamevoorwerpen.

Leges Bouwactiviteiten/Omgevingsplanactiviteiten

Leges Bouwactiviteiten/Omgevingsplanactiviteiten worden geheven om de kosten van het proces van omgevingsvergunningverlening te dekken. De belangrijkste functie is dus het genereren van inkomsten om de voorziening mogelijk te maken. De hoogte van deze leges wordt bepaald door de bouwkosten (aanneemsom exclusief BTW) en het tarief.

Parkeergelden publiekrechtelijk deel

Het publiekrechtelijk deel wordt ook wel parkeerbelasting genoemd en daaronder vallen de tarieven voor het parkeren bij parkeerautomaten, de boetes voor het rood staan bij parkeerautomaten, de kosten van het (gratis) fiets parkeren en de tarieven voor parkeervergunningen. Voor de publiekrechtelijke parkeergelden (parkeerbelasting) is de doelstelling van regulering expliciet in de wet vastgelegd. In de tariefstelling mag onderscheid gemaakt worden naar parkeerduur (kort/lang), het moment waarop wordt geparkeerd (dag/avond/weekend), het gebied waar wordt geparkeerd en het type vergunning. In Groningen maken we gebruik van de toegestane differentiatiemogelijkheden. We sturen zowel met tarieven, de duur van parkeren als met de beschikbaarheid van parkeerplaatsen.

Kwijtscheldingsbeleid

Met het hanteren van een kwijtscheldingsregeling geeft de gemeente een deel van zijn inwoners de mogelijkheid om minder of geen belasting te betalen. De ruimte om een eigen gemeentelijk kwijtscheldingsbeleid te voeren is beperkt. De criteria waaraan kwijtscheldingsverzoeken getoetst worden, zijn op rijksniveau vastgesteld. Wel mogen gemeenten zelf bepalen van welke belastingen zij kwijtschelding verlenen en welk deel van de belastingaanslag of heffing zij kwijtschelden. Dit houdt in dat kwijtschelding wordt verleend van:

- Afvalstoffenheffing. Vanaf 2024 krijgen alle huishoudens die recht hebben op kwijtschelding volledige kwijtschelding van de afvalstoffenheffing;
- Leges gehandicaptenparkeerplaats en -kaart en huwelijksleges (volledig).

Baten en kruissubsidiëring publiekrechtelijke leges

In de Legesverordening zijn veel verschillende diensten van een tarief voorzien. Voorbeelden zijn paspoorten, rijbewijzen, huwelijksvoltrekkingen, omgevingsvergunningen, evenementenvergunningen en drank- en horecaverunningen. De diensten waarvoor leges worden geheven zijn in de Legesverordening onderverdeeld in drie clusters van samenhangende diensten:

- Hoofdstuk 1 Algemene dienstverlening;
- Hoofdstuk 2 Dienstverlening en besluiten in het kader van de Omgevingswet;
- Hoofdstuk 3 Dienstverlening vallend onder de Europese Dienstenrichtlijn.

Onder hoofdstuk 1 vallen met name de legestarieven voor diensten van Burgerzaken (paspoorten, rijbewijzen en huwelijksvoltrekkingen).

Onder hoofdstuk 2 vallen de legestarieven voor diensten die verleend worden onder de noemer 'omgevingsvergunning' (voorheen bouwvergunning).

Onder hoofdstuk 3 vallen de legestarieven voor diensten die uitsluitend verleend worden aan ondernemers zoals de alcoholvergunning, de evenementenvergunning en de vergunning voor seksbedrijven.

Binnen hoofdstuk 1 is kruissubsidiëring toegestaan. Zo mag bijvoorbeeld het tarief voor huwelijksvoltrekkingen meer dan kostendekkend worden vastgesteld ter compensatie van een niet kostendekkend tarief voor paspoorten.

Ook binnen hoofdstuk 2 is kruissubsidiëring toegestaan. Bij de invoering van de omgevingsvergunning in 2010 was het weliswaar de wens van de wetgever dat alleen binnen de omgevingsvergunning kruissubsidiëring zou worden toegepast en niet met dienstverlening daarbuiten. Maar inmiddels heeft de rechter geoordeeld dat kruissubsidiëring

tussen hoofdstuk 1 en hoofdstuk 2 niet verboden is. Niet kostendekkende tarieven voor de diensten die vallen onder hoofdstuk 1 mogen dus gecompenseerd worden door meer dan kostendekkende tarieven voor de omgevingsvergunning.

Op grond van de Europese Dienstenrichtlijn is binnen hoofdstuk 3 kruissubsidiëring niet toegestaan. Voor elk van de tarieven van hoofdstuk 3 geldt de norm van maximaal 100% kostendekking. Indien er een wettelijk maximumtarief geldt of indien een product (deels) kosteloos verstrekt moet worden, is dit in de paragraaf lokale heffingen aangegeven. Ook indien de raad niet uitgaat van het uitgangspunt "volledige kostendekking" is dit aangegeven (criterium kostendekkendheid: beperkt).

Privaatrechtelijke tarieven

In Groningen maken we onderscheid tussen algemene tarieven die vooraf zijn bepaald en voor iedere afnemer gelden en commerciële tarieven. Bij de laatste opereert de gemeente als marktpartij in een concurrerende omgeving. Medio 2014 is de Wet Markt en Overheid in werking getreden. Op grond van deze wet moeten we voor onze producten en diensten de integrale kostprijs in rekening brengen. Daarnaast heeft de gemeente voor een aantal producten zelf een beleid voor kostendekkendheid.

Parkeergelden privaatrechtelijk

Onder het privaatrechtelijk deel vallen de tarieven voor parkeergarages en buurtstallingen.

Berekening lokale heffingen

Voor het berekenen van de kostendekkendheid en hoogte van de lokale heffingen, maken wij gebruik van een kostenverdeelstaat. In deze kostenverdeelstaat rekenen wij directe lasten en baten, indirecte lasten en baten en de toerekenbare overhead toe aan de verschillende lokale heffingen.

Toerekening primaire lasten

De centrale activiteiten van een heffing staan op een taakveld. Riolering en afval zijn voorbeelden van taakvelden waarvan de kosten toe te rekenen zijn aan respectievelijk de rioolheffing en de afvalstoffenheffing. De taakvelden vormen de kern van de directe lasten van de kosten-onderbouwing. Daarnaast moet de vraag beantwoord worden of er op andere taakvelden lasten staan die te maken hebben met de uitvoering van de taak waarvoor de heffing in rekening gebracht wordt. Is dat het geval, dan moet worden bepaald in welke mate die lasten toerekenbaar zijn. Enkel voor de publiekrechtelijke leges geldt dat de lasten die geen enkel verband hebben met een dienst waarvoor een tarief in rekening wordt gebracht, niet verhaalbaar zijn. Het gaat bijvoorbeeld om de kosten van:

- beleidsvoorbereiding;
- inspraak-, bezwaar- en beroepsprocedures;
- handhaving, toezicht en controle (behoudens de eerste controle).

Toerekening overhead

Binnen de kaders van wet- en regelgeving rekenen we de algemene toerekenbare overhead, zoals kosten van het shared service center, aan de lokale heffingen toe. In de Financiële verordening gemeente Groningen 2023 is de methodiek voor de toerekening van overhead opgenomen. De verdeling vindt plaats op basis van de formatie per heffing.

De algemene toerekenbare overhead is ten opzichte van de begroting 2024 met 9,7 miljoen euro gestegen waardoor in 2025 het totale bedrag aan algemene toerekenbare overhead uitkomt op 90,5 miljoen euro. De netto verhoging is het resultaat van diverse mutaties binnen de overhead waaronder de loon- en prijscompensatie.

Ondanks de stijging van de algemene toerekenbare overhead neemt de toerekening van overheadkosten af ten opzichte van de begroting 2024. Dit wordt veroorzaakt door de nieuwe BBV-notitie overhead (december 2023) die van kracht is vanaf de begroting 2025. Een belangrijk uitgangspunt hierbij is dat lasten en baten zoveel mogelijk direct

worden toegerekend aan de taakvelden en deelprogramma's. Als gevolg hiervan is er een verschuiving van het deelprogramma overhead naar de overige deelprogramma's. De verschuiving vindt voornamelijk plaats bij decentrale overheadlasten en niet bij de algemene toerekenbare overhead.

Opbrengstontwikkeling lokale heffingen

Opbrengsten belastingen (bedragen x 1.000 euro)	begroting 2024	begroting 2025	Toename van 2024 naar 2025
Onroerende zaakbelasting (OZB)	114.580	119.494	4.914
Roerende zaakbelasting (RZB)	141	146	5
Logiesbelasting	2.474	2.474	0
Reclamebelasting	650	672	22
Precariobelasting	1.458	1.540	82
Parkeerbelasting	19.647	22.323	2.676
Leges	22.832	23.554	722
Afvalstoffenheffing	35.649	37.363	1.714
Rioolheffing	22.240	22.876	636
Begrafenisrechten	1.830	1.896	66
Marktgeden	992	885	-107
Havengelden	245	251	6
Totaal	222.738	233.474	10.736

Toelichting op de lokale heffingen

Onroerende zaakbelasting

De opbrengst stijgt in 2025 met 4,9 miljoen euro ten opzichte van 2024. Deze stijging is voor 4 miljoen euro het gevolg van de jaarlijkse indexatie. Het bouwvolume zorgt voor een toename van 0,9 miljoen euro.

Afvalstoffenheffing

Voor 2025 geldt voor de afvalstoffenheffing een vast tarief naar huishoudengrootte (1 persoons, 2 persoons en 3 en meer persoons). Om tot een 100% kostendekkendheid van de afvalstoffenheffing te komen, wordt het gemiddelde tarief voor de afvalstoffenheffing met 3,44% verhoogd.

De tarieven voor de verschillende categorieën huishoudens zijn hieronder weergegeven.

Tarieven 2025

1 persoonshuishouden	€ 271,92
2 persoonshuishouden	€ 318,24
3 of meerpersoonshuishouden	€ 386,28

Rioolheffing

Ten opzichte van 2024 is per saldo sprake van een stijging van de opbrengsten rioolheffing met ruim 600 duizend euro. De baten stijgen omdat het tarief van de rioolheffing is verhoogd. Het betreft een verhoging van 3,30%. Dit is met name noodzakelijk door een toename in salariskosten, BTW kosten en diverse uitvoeringsbudgetten.

Het tarief voor de rioolheffing in 2025 bedraagt 172,62 euro.

Leges

Burgerzaken

De kostendekkendheid van de producten van burgerzaken lopen uiteen, maar de totale kostendekkendheid van deze producten komt uit op 94% (2024: 83%). Het verschil wordt vooral veroorzaakt door het product reisdocumenten. De inkomsten reisdocumenten zijn bijgesteld naar de verwachte afgifte in 2025. Deze inkomsten zijn 450 duizend euro hoger begroot dan in 2024. Hier staan ook hogere lasten tegenover van ruim 140 duizend euro. Per saldo stijgt de kostendekkendheid van reisdocumenten van 89% in 2024 naar 100% in 2025.

Instemmingsbesluit Telecommunicatieverordening en Graafverordening

De opbrengsten stijgen met 240 duizend euro als gevolg van een verwachte stijging in het aantal aanbieders van aanleg telecomkabels. De kosten stijgen navenant mee.

Bouwleges

De legestarieven Bouwactiviteiten/Omgevingsplanactiviteiten, vallend onder hoofdstuk 2 'Omgevingsvergunningen', zijn voor 2025 met 3,44% verhoogd. De begrote opbrengsten zijn onderverdeeld in de categorieën bouwkosten tot en met 455 duizend euro en bouwkosten meer dan 455 duizend euro. De bouwkostenvolumes waarmee gerekend is, zijn gebaseerd op het 9-jaarsgemiddelde van de gerealiseerde bouwkosten van de voormalige gemeenten Groningen, Haren en Ten Boer over de jaren 2015 tot en met 2023, met uitzondering van de Coronajaren 2020 en 2021.

In de begroting zijn de effecten van de Omgevingswet (inclusief WKB) meegenomen en is rekening gehouden met de toegerekende BTW. Per saldo nemen de opbrengsten leges bouwactiviteiten/omgevingsplanactiviteiten ten opzichte van de begroting 2024 af met 200 duizend euro. Het percentage kostendekkendheid is hiermee uitgekomen op 111% (2024: 113%).

Marktgelden

De marktgelden zijn 107 duizend euro lager begroot dan voorgaand jaar omdat het aantal vierkante meters aan marktkramen afneemt. Daarnaast wordt de stijging van de energieprijzen gefaseerd doorberekend.

Parkeergelden

Voor parkeergelden verwijzen wij naar het [deelprogramma mobiliteit](#).

Kostendekkendheid lokale heffingen

Kostendekkendheid heffingen publiekrechtelijk (bedragen x 1.000 euro)	Criterium	Opbrengsten	Kosten	Overhead	Totale kosten	Dekkings- percentage
Hoofdstuk 1. Algemene Dienstverlening						
I. Afgifte gerelateerd met wettelijk maximum:						
a. Reisdocumenten		2.890	2.605	292	2.897	100%
b. Verklaring Omtrent Gedrag		46	122	33	155	30%
c. Inlichtingen / Afschriften BS		143	181	59	240	60%
d. Rijbewijzen		844	740	142	882	96%
Totaal afgifte gerelateerde leges met wettelijk maximum		3.923	3.648	526	4.174	94%
II. Afgifte gerelateerd zonder wettelijk maximum:						
a. Huwelijksvoltrekkingen		249	202	47	249	100%
b. Inlichtingen / Uittreksel BRP	Beperkt	217	218	28	246	88%
Totaal Afgifte gerelateerde leges zonder wettelijk maximum:		466	420	75	495	94%

Totaal Afgifte gerelateerde leges		4.389	4.068	601	4.669	94%
Naturalisaties		382	453	63	516	74%
Leges Leegstandswet		18	18	0	18	100%
Instemmingsbesluit Telecommunicatieverordening en Graafverordening	100%	868	721	148	869	100%
Leges Ligplaatsvergunning voor woonschepen		9	20	7	27	33%
Leges Kansspelen		34	18	3	21	162%
Leges APV - Verkeer		16	50	16	66	24%
Gehandicapten parkeerkaart		91	208	71	279	33%
Totaal Algemene Dienstverlening		5.807	5.556	909	6.465	90%
Hoofdstuk 2. Dienstverlening vallend onder fysieke leefomgeving / omgevingsvergunning						
Omgevingsvergunning						
Leges Bouwactiviteiten		16.818	11.921	2.915	14.836	113%
Leges vooroverleg IVO Wabo		116	264	73	337	34%
Leges uitweg/inrit Wabo		32	61	21	82	39%
Totaal leges Bouwactiviteiten		16.966	12.246	3.009	15.255	111%
Leges Aanlegactiviteiten		6	4	1	5	120%
Leges Handelsreclame		3	5	2	7	43%
Vellen Houtopstand		115	305	99	404	28%
Leges Monumenten		45	621	193	814	6%
Leges Milieubelastende activiteiten		63	63	0	63	100%
Totaal leges omgevingsvergunning		17.198	13.244	3.304	16.548	104%
Totaal Hoofdstuk 1 en Hoofdstuk 2	100%	23.005	18.800	4.213	23.013	100%
Hoofdstuk 3. Dienstverlening vallend onder Europese dienstenrichtlijn						
Leges APV - Drank en Horeca		168	130	38	168	100%
Leges Terrasvergunning		30	26	4	30	100%
Leges APV - Prostitutie		26	18	8	26	100%
Leges Evenementen inclusief diversen muziekvergunningen	Beperkt	180	761	188	949	19%
Leges kinderopvang		30	30	0	30	100%
Leges splitsingsvergunning		30	30	0	30	100%
Leges Opkoopbescherming		85	85	0	85	100%
Leges APV - Winkeltijdenwet	Beperkt	0	2	0	2	0%
Totaal Dienstverlening vallend onder Europese dienstenrichtlijn		549	1.082	238	1.320	42%
Totaal Legesverordening		23.554	19.882	4.451	24.333	97%
Overig						
Afvalstoffenheffing		37.363	33.874	3.489	37.363	100%
Marktgeden		885	774	136	910	97%
Rioolheffing		22.876	21.888	988	22.876	100%
Havengelden		251	217	35	252	100%
Begrafnisrechten		1.896	1.555	342	1.897	100%
Totaal Overige Verordeningen		63.271	58.308	4.990	63.298	100%
Totaal Publiekrechtelijk		86.825	78.190	9.441	87.631	99%

Kostendekkendheid privaatrechtelijke tarieven

Kostendekkendheid privaatrechtelijke tarieven (bedragen x 1.000 euro)	Opbrengsten	Kosten	Overhead	Totale kosten	Dekkings- percentage
Stadsbeheer - privaatrechtelijke tarieven					
Inzameling bedrijfsafval	9.135	8.087	765	8.852	103%
Klein Gevaarlijk Afval (KGA)	931	652	50	702	133%
Straatreinigen zakelijk*	602	773	106	879	68%
Zakelijke werkplaats Stadsbeheer	1.004	947	20	967	104%
Parkeergelden privaatrechtelijk	11.730	11.797	112	11.909	98%
Kermissen	240	202	21	223	108%
Stadsschouwborg / Oosterpoort					
Stadsschouwborg/Oosterpoort - Zakelijke tarieven	400	304	66	370	108%
Stadsschouwborg/Oosterpoort - Culturele tarieven	12.619	22.764	2.595	25.359	50%
Sportaccommodaties, zwembaden en Kardinges					
Sportaccommodaties, zwembaden en Kardinges - lasten incl. kapitaallasten	8.253	31.191	2.413	33.604	25%
Sportaccommodaties, zwembaden en Kardinges - lasten excl. Kapitaallasten	8.253	26.631	2.413	29.044	28%
<i>Samenstelling sportaccommodaties, zwembaden en Kardinges excl. Kapitaallasten</i>					
Sporthallen	1.728	4.421	341	4.762	36%
Sportparken	1.545	5.845	255	6.100	25%
Gymlokalen	811	2.984	226	3.210	25%
Zwembaden	2.942	10.917	1.322	12.239	24%
IJsbanen	1.227	2.464	269	2.733	45%

* Omdat het niet lukt de dienstverlening kostendekkend uit te voeren, bouwen we de zakelijke straatreiniging gefaseerd af.

Paragraaf 9: Bedrijfsvoering

Effectief werken

Digitale transformatie/Groninger Digitale Ambities (GDA)

De inmiddels gestarte vervanging van een aantal kern ICT-applicaties van de gemeente Groningen, zoals het financieel systeem, het zaakstelsel, het afvalbeheersysteem en het archiefsysteem, is in volle gang en loopt in 2025 door. Deze vervangingen dragen bij aan een verdere modernisering van ons ICT-landschap en de verbetering van de dienstverlening aan zowel de inwoner als onze eigen medewerkers. Het komende jaar wordt ook gestart met de "stap-voor-stap" modernisering van de telefonie van de gemeente.

De Groninger Digitale Ambities zijn de leidraad en met de programma's MijnGroningen en PodiumD werken we de komende jaren aan het bestendigen en verbeteren van onze dienstverlening. Met de verdere uitbreiding van MijnGroningen krijgt onze digitale, publieke dienstverlening een stevige impuls. PodiumD (het nieuwe zaakstelsel dat we binnen de vereniging Dimpact samen ontwikkelen) ondersteunt dit met eigentijdse veilige oplossingen voor digitaal indienen, monitoren en behandelen van aanvragen van gemeentelijke producten en diensten. De wijze waarop dit gebeurt maakt onze ICT flexibeler, beter en goedkoper beheersbaar en minder afhankelijk.

Outsourcing ICT

De gemeente geeft invulling aan haar herijkte ICT sourcing-strategie waarbij op de langere termijn is gekozen voor multisourcing. Dat houdt in dat de totale ICT-diensten worden opknipt in kleinere percelen en worden ondergebracht bij gespecialiseerde bedrijven voor specifieke onderdelen dan wel dat je de percelen zelf gaat uitvoeren. Het programma Aanbesteding ICT diensten richt zich de komende jaren op het aanbesteden van de verschillende percelen en het borgen van de samenhang met percelen die de gemeente weer zelf gaat doen. De aanbesteding van het eerste perceel wordt in 2024 afgerond waarna het implementatietraject kan plaatsvinden. De overige percelen zijn in voorbereiding en de publicatie van de tweede aanbesteding zal in het najaar van dit jaar plaatsvinden. Voor het perceel ICT Servicedesk heeft de gemeente besloten deze zelf uit te voeren. De ICT Servicedesk is sinds 1 april 2024 weer in eigen beheer.

Informatieveiligheid

Adequate beveiliging van onze gegevens en bijbehorende systemen is één van onze belangrijkste speerpunten. We zijn continu gericht op de vraag: "zijn onze gegevens en systemen voldoende beveiligd?". Vanuit de gemeentelijke organisatie wordt erop gestuurd dat door onze ICT-leveranciers de juiste technische maatregelen worden getroffen met betrekking tot de informatiebeveiliging van onze systemen. We volgen de relevante wet- en regelgeving en investeren in verbetering waar nodig. Dit toetsen we onder meer via de landelijke ENSIA-methodiek, een onafhankelijke IT-auditor en onze accountant.

Met de aanbestedingen in 2024 voor de dienstverlening door een Security Operations Center en voor een technische oplossing voor Identity & Access Management investeert de gemeente Groningen sterk in de verhoging van de weerbaarheid van haar organisatie en de continuïteit van haar dienstverlening.

Tevens investeren we blijvend in de bewustwording en het kennisniveau van alle medewerkers op dit gebied. Dit door bijvoorbeeld een nieuwe mystery visit en een externe & interne test op de ICT-infrastructuur. Daarnaast heeft een fors aantal van de medewerkers het Digitaal Rijbewijs voltooid en loopt 90% op schema (nieuwe medewerkers hebben 3 maanden de tijd om hun rijbewijs te halen). En we gaan medewerkers berichten over een nieuwe ronde om het rijbewijs te verlengen. We blijven events, zoals Hack050 in oktober 2024, organiseren op het gebied van informatieveiligheid ter vergroting van de interne en externe bewustwording. Met het spel HackShield voor de leerlingen van basisscholen draagt de gemeente haar maatschappelijk steentje bij aan de digitale weerbaarheid van onze gemeente en regio.

Datagebruik/data-ethiek

De gemeente beschikt over ontzettend veel data. Het is belangrijk dat deze goed worden beheerd en beschermd. Tegelijkertijd willen we ook de waarde van data goed kunnen benutten. De afgelopen jaren zijn een aantal belangrijke bouwblokken neergezet. Denk aan het algoritmeregister, waarin wordt omschreven welke algoritmen worden gebruikt door de gemeente, hoe en waarom. De gemeente ontving een landelijke prijs voor het best beschreven algoritme. We hebben ook het sensorenregister in de lucht gebracht. De ethische commissie adviseert over vraagstukken rondom data en technologie, en hoe hier op verstandige wijze mee om te gaan. In 2024 ligt de focus meer op naar binnen, waarvoor een datastrategie en een gegevensmanagementstrategie worden ontwikkeld. Het gaat daarbij enerzijds om het inzetten van data en er waarde uithalen, anderzijds het goed beheren en managen van data. Goede data ontstaat namelijk niet vanzelf. Het jaar 2025 zal in het teken staan van het uitvoeren van die strategieën en het verder werken aan de datavolwassenheid van de organisatie.

Een belangrijk aandachtspunt is dat de ontwikkelingen rondom data en technologie snel gaan en ook steeds politieker worden. Daarom investeren we blijvend in data-ethiek en het opleiden van medewerkers. Het kunnen signaleren, bespreken en zorgvuldig afwegen van data-gerelateerde vraagstukken wordt een steeds belangrijker vaardigheid, waar we onder andere met training op inzetten.

Innovatie in de administratievoering

Een goede administratie is randvoorwaardelijk voor een soepel lopende bedrijfsvoering. De afgelopen jaren hebben we diverse projecten afgerond om onze administratie continu dienstbaarder te maken aan het primaire proces. Voorbeelden zijn: het vereenvoudigen van diverse inkoopprocedures, het automatiseren van handmatige handelingen en het gebruikersvriendelijker maken van het personeelsinformatiesysteem. Hoewel we de eerste resultaten hiervan zien vraagt het voeren van een moderne bedrijfsadministratie permanente ontwikkeling in processen, ICT en mensen. Dit zullen we in 2025 continueren met een accent op:

- Na afronding van de aanbesteding, het implementeren van een nieuw financieel systeem
- Het uitbreiden en professionaliseren van de virtuele assistenten en andere slimme software in onze administratieve werkprocessen
- Het onderzoeken van mogelijkheden om generatieve AI toe te passen

Inkoop

We dragen vanuit ons inkoopbeleid bij aan de groei van de gemeente. Dit doen we door de inzet van het actieplan Maatschappelijk Verantwoord Opdrachtgeven en Inkopen (MVOI). In 2025 gaan we verder met de uitvoering van dit actieplan, waar we in 2024 mee zijn gestart. Daarnaast zetten we samen met de directies meer in op het betrekken van marktpartijen zodat we de gewenste gemeentelijk ontwikkelingen blijvend toetsen aan de ontwikkelingen in de markt. Dit doen we door het bezoeken van leveranciers en beurzen, het organiseren van marktdagen en het publiceren van de aanbestedingskalender. Hierdoor zijn we in staat veranderingen vroegtijdig te signaleren en hierop te anticiperen. Directie overstijgend blijven we inzetten op categoriemanagement en de verbinding met contractmanagement.

In onze interne organisatie kijken we naar vernieuwingen om ons werk te blijven verbeteren waarbij we slimme software inzetten daar waar dit efficiëntie voordelen oplevert.

Strategische HR-agenda

Leren & ontwikkelen

Om een aantrekkelijke werkgever met bevlogen medewerkers te blijven is continu investeren in leren & ontwikkelen essentieel. Naast (persoonlijk) leiderschap zijn participatie en digitale transformatie belangrijke ontwikkelingsthema's. In 2025 wordt het gemeentelijke leiderschapsprogramma vervolgd dat in het voorjaar van 2023 is gestart.

Duurzame inzetbaarheid

Ook voor 2025 is onze doelstelling om te zorgen dat medewerkers inzetbaar zijn en blijven voor de interne en externe arbeidsmarkt. Hierbij blijven wij werken langs drie pijlers, te weten vitaliteit, mobiliteit en leren & ontwikkelen. Onderwerpen die organisatie breed opgepakt worden in 2025 zijn de doorontwikkeling van de verzuimaanpak, inclusief preventieve interventies. Daarnaast starten we concernbreed met het continu monitoren van de werkbeleving.

Arbeidsmarktstrategie

In 2024 lag de focus op behoud van medewerkers door het bevorderen van de interne doorstroom en daarnaast op het voorkomen van ongewenste uitstroom. In 2025 investeren we verder in onze strategische personeelsplanning en daaruit voortvloeiend de doorontwikkeling van de dienstverlening van het Carrière Centrum. Daarnaast integreren we de doelstellingen van diversiteit & inclusie in de arbeidsmarktstrategie.

Diversiteit & Inclusie

We willen een diverse en inclusieve werkgever zijn, waar iedereen zich thuis én veilig voelt. Waarin we elkaar accepteren en respecteren, ongeacht afkomst, geloofsovertuiging, geartheid of andere diversiteitskenmerken. Dit doen we door verder uitvoering te geven aan het actieplan diversiteit & inclusie 2024-2025. Dit plan omvat drie hoofdlijnen: houding & gedrag, afspiegeling van de Groningse samenleving en sociale veiligheid.

Rechtmatigheid

Met ingang van het boekjaar 2023 heeft de gemeente een eigen rechtmatigheidsverantwoording opgesteld als onderdeel van de jaarstukken. De gemeenteraad stelt jaarlijks het normenkader rechtmatigheid op. Hierin staat alle wet- en regelgeving waarover verantwoording wordt afgelegd. Wij dragen gedurende het jaar zorg voor aantoonbare controles op hun processen vanuit het rechtmatigheidsperspectief, zodat wij in staat zijn hierover een onderbouwde verklaring af te leggen. Het is van belang dat we voldoen aan het voorwaardencriterium (voldoen we aan het vastgestelde normenkader), het begrotingscriterium (blijven we binnen de begrotingskaders) en het M&O-criterium (hebben we beleid ingericht om Misbruik & Oneigenlijk gebruik te voorkomen en handhaven we indien nodig (proportioneel)). In de werkzaamheden van de verschillende lijnen zijn deze rechtmatigheidstoetsen geïntegreerd. In de jaarrekening worden bevindingen inzake de rechtmatigheid, die boven de vastgestelde verantwoordingsgrens liggen, gerapporteerd.

Europese subsidies

De gemeente Groningen is succesvol in Europese fondsenverwerving en deelname aan Europese projecten. Het samenwerken in Europa is voor de gemeente en de regio belangrijk. Door deelname aan Europese samenwerkingsprojecten werken we aan het realiseren van onze gemeentelijke doelen en tegelijkertijd ook aan oplossingen die internationaal van belang zijn.

De gemeentelijke organisatie kent een decentrale aanpak. Dat wil zeggen dat EU fondsenverwerving op verschillende plekken in de gemeentelijke organisatie plaatsvindt. Team Externe Betrekkingen bij de Concernstaf adviseert hierin en de coördinatie loopt via de Europa coördinator. Ook werken we samen met het Cities Northern Netherlands office in Brussel voor Europese projectverwerving. De expertise rond het financieel- administratieve beheer van Europese projecten is belegd bij het Shared Service Centrum in het "Team EU subsidies", sinds april 2022 een vast onderdeel in de gemeentelijke organisatie. In dit team is kennis en expertise rondom de financieel-administratieve verantwoording gebundeld en het team adviseert vanuit financieel oogpunt bij de aanvraag van nieuwe Europese projectvoorstellen. We hebben een sterk netwerk in Europa opgebouwd ten aanzien van de beleidsterreinen energie, waterstof, klimaatadaptatie, participatie, mobiliteit en voedsel. Daarbij hebben we ervaring in verschillende Europese regelingen en staan we bekend als een betrouwbare Europese partner.

Ook in 2025 zetten we actief in op Europese projectverwerving en blijven we ons eigen netwerk uitbreiden op basis van de prioriteiten uit het coalitieakkoord. We zetten we in op het verder professionaliseren van onze eigen organisatie en uitbreiden van onze interne Europese expertise.

Omgevingswet

De Omgevingswet is op 1 januari 2024 in werking getreden. De wet heeft invloed op het gehele ruimtelijke domein en heeft raakvlakken met het sociale domein.

Ondanks dat de Omgevingswet in werking is getreden, is nog niet alles af. De wet biedt de tijd tot eind 2032 om het tijdelijke omgevingsplan (dat zijn met name alle bestemmingsplannen en beheerverordeningen) om te bouwen tot één omgevingsplan voor het gehele gemeentelijke grondgebied. Het project Omgevingswet wordt in 2024 volledig afgebouwd en werkzaamheden zijn aan het einde van dat jaar geborgd in de reguliere taken.

Begin 2024 hebben we met ondersteuning van een adviesbureau een onderzoek afgerond naar de structurele financiële effecten. Op basis van dit onderzoek is een (meerjarig) knelpunt Omgevingswet ingediend. De reeds beschikbare gestelde structurele gelden worden samen met de gelden uit het financieel knelpunt verdeeld over diverse afdelingen, zodat die goed met de Omgevingswet kunnen werken.

Via de december-circulaire 2023 van het rijk en de meicirculaires in 2024 en 2025 worden extra financiële middelen, ter compensatie van o.a. de uitgestelde inwerkingtreding van de Omgevingswet, aan de gemeente uitgekeerd (inclusief tegemoetkoming voor de jaren 2023, 2024 en 2025).

Het is aan het nieuwe kabinet om te kijken of er aanvullende financiële middelen aan de gemeenten nodig zijn, omdat uit landelijk onderzoeken steeds meer blijkt dat de Omgevingswet niet kostenbesparend werkt.

Wettelijke indicatoren

We verantwoorden in dit onderdeel de (wettelijke) indicatoren ten opzichte van voorgaande jaren en beoogde cijfers. Daar waar we expliciet op deze indicatoren kunnen en willen sturen, hebben we streefwaarden benoemd. Dit geldt bijvoorbeeld voor onze externe inhuur en overhead, oninbare facturen of bezwaartermijnen. Voor een aantal indicatoren rapporteren we zoals gebruikelijk achteraf.

Wettelijke indicator(en)	Behaald	Behaald	Behaald	Behaald	Beoogd	Beoogd
	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Apparaatskosten (kosten per inwoner)	1.097	1.164	1.243	1.400	1.200	1.200
Formatie (fte per 1.000 inwoners)	11,7	11,8	12,3	13,1	13,1	13,1
Bezetting (fte per 1.000 inwoners)	11,4	11,9	12,2	12,7	13,1	13,1
Externe inhuur (kosten als % van totale loonsom + totale kosten externen)	14,5%	15,1%	15,2%	15,8%	15,7%	15,7%
Overhead (% van de totale formatie)	9,6%	10,2%	10,2%	9,8%	9,8%	9,8%

Prestatie indicator(en)	Behaald	Behaald	Behaald	Behaald	Beoogd	Beoogd
	2020	2021	2022	2023	2024	2025
% betalingen binnen wettelijke termijn	94%	94%	91%	93%	93%	93%
% bezwaarprocedures afgehandeld binnen de wettelijke termijn	72%	81%	83%	83%	85%	85%
% bezwaarschriften via informele weg	43%	43%	38%	41%	40%	40%
% oninbare facturen sociale zekerheid (ten opzichte van totale vorderingen)	38%	50%	64%	49%	69%	60%
% oninbare facturen belastingen	0,79%	1,80%	0,50%	0,85%	1,10%	1,10%
% oninbare facturen overig privaatrechtelijk	0,18%	0,47%	0,52%	0,34%	0,18%	0,20%
% duurzame inkoop (aanbestedingen >50.000 euro)	100%	100%	100%	100%	100%	100%
% lokale inkoop (binnen gemeente Groningen) - inkoopwaarde besteed bij leveranciers binnen de gemeente ten opzichte van de totale inkoopwaarde	40,10%	42%	33%	27,1%*	45%	35%

% regionale inkoop	55%	59%	53%	51%	60%	55%
percentage aanbestedingen waarin afspraken worden gemaakt over de inzet van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt.	35%	23%	26%	29,7%**	35%	35%
Aantal jaarlijks geregistreerde meldingen over (mogelijke) datalekken	164	148	211	161	n.v.t.	n.v.t.
Percentage melden (mogelijke) datalekken binnen 72 uur	100%	100%	50%	50%***	100%	100%
Instream – aantal medewerkers in dienst	225	360	461	501	n.v.t.	n.v.t.
Uitstroom – aantal medewerkers uit dienst	214	220	246	269	n.v.t.	n.v.t.
Uitgaven persoonlijke ontwikkeling per medewerker x 1 euro	776	1.232	1.063	1.236	1.252	1.252
Ziekteverzuim	6,01%	5,80%	6,90%	6,97%	6,0%	6,0%
Meldingsfrequentie	0,62	0,66	1,03	0,93	0,9	0,9
Aantal stagiairs en trainees	223	198	254	275	200	200
Interne mobiliteit - % medewerkers dat veranderd is van functie of afdeling ten opzichte van het totaal aantal medewerkers aan het begin van het jaar	2,90%	2,80%	3,00%	3,40%	n.v.t.	n.v.t.
Aantal mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt geplaatst in een afspraakbaan	3	17	14	9	10,00	10,00
% vrouwen in leidinggevende posities	39,74%	38%	36,70%	37%	n.v.t.	n.v.t.
% medewerkers onder 35 jaar	12,74%	15,70%	17,15%	18,70%	n.v.t.	n.v.t.

Paragraaf 10: Openbaarheidsparagraaf (Wet open overheid)

Actieve openbaarmaking

De Woo verplicht de gemeente om documenten uit 11 informatiecategorieën actief openbaar te maken. De openbaarmakingsplicht wordt landelijk gefaseerd ingevoerd.

In 2021 is de gemeenteraad geïnformeerd over het ambitieniveau ten aanzien van de actieve openbaarmaking. Vanwege de grote veranderingen zetten we in op het ambitieniveau Basis waarin de gemeente voldoet aan het wettelijk minimum in de daartoe behorende fase.

Sindsdien werken we in een projectgroep aan de implementatie van de actieve openbaarmaking. De invoering gaat invloed hebben op ongeveer 230 werkprocessen, verspreid over de gehele gemeentelijke organisatie. De projectgroep werkt aan de hand van de sporen beleid, architectuur, proces en techniek om in samenhang het actief openbaar maken van documenten mogelijk te maken. In 2025 zullen we waarschijnlijk de eerste categorieën van informatie openbaar gaan maken.

Passieve openbaarmaking

Voor wat betreft de passieve openbaarmaking (openbaarmaking op verzoek) is de werkwijze in 2023 veranderd en inmiddels plukken we hier de vruchten van. De gemiddelde doorlooptijden zijn verkort en er is meer grip op Woo-verzoeken. In 2025 continueren we deze werkwijze. In het hoofdlijnenakkoord van het nieuwe kabinet is een evaluatie van de Wet open overheid aangekondigd. Deze evaluatie houden we in de gaten en we voeren, mocht dit nodig zijn, eventuele aanpassingen of aanbevelingen door.

Financiële positie

Samenvatting financieel beeld 2025-2028

In onderstaand overzicht staan de financiële consequenties samengevat van het financieel meerjarenbeeld, de financiële knelpunten en de dekkingsbronnen.

Financieel perspectief	2025	2026	2027	2028
Financieel meerjarenbeeld	11.719	9.221	11.717	4.080
Intensiveringen / opgaven	-27.697	-25.111	-24.140	-27.359
Dekkingsbronnen	15.978	15.978	15.628	14.228
Saldo financieel perspectief	0	88	3.205	-9.051

In hoofdstuk Financieel meerjarenbeeld gaan we in op de ontwikkeling van het meerjarenbeeld. Het startpunt is de meerjarenraming zoals opgenomen in de begroting 2024. Vervolgens worden ieder van de autonome ontwikkelingen vanaf de begroting 2024 toegelicht. Dit betreft de ontwikkelingen zoals opgenomen in de Voorjaarsbrief 2024 maar ook enkele nieuwe ontwikkelingen en actualisaties.

De intensiveringen en hervormingen zoals die in eerdere begrotingen zijn opgenomen voor de jaarschijven 2025-2028 maken onderdeel uit van het saldo van het meerjarenbeeld. De intensiveringen en dekkingsbronnen zoals opgenomen in de voorgaande begrotingen zijn opgenomen in het hoofdstuk Intensiveringen voorgaande jaren en dekkingsbronnen voorgaande jaren.

Ook in de periode 2025 t/m 2028 hebben we te maken met nieuwe opgaven waarvoor middelen beschikbaar zijn gesteld. Deze opgaven zijn opgenomen in het hoofdstuk Intensiveringen 2025-2028 en worden daar afzonderlijk per opgave toegelicht. In het hoofdstuk dekkingsbronnen 2025-2028 zijn dekkingsbronnen voor de opgaven toegelicht. Het betreft de taakstelling rekeningresultaat, enkele maatregelen voor de korte termijn zonder grote consequenties en het voordeel budget gesubsidieerde instellingen.

Uit het financieel perspectief blijkt dat we er in geslaagd zijn om een sluitende begroting te presenteren. Vanaf 2028 is er sprake van een structureel tekort dat ook in de daarop volgende jaren verder hard oploopt. Dit tekort wordt vooral veroorzaakt door de korting van het Rijk. Na het schrappen van de verhoging van de opschalingskorting in de voorjaarsnota resteert er voor gemeenten een korting op het gemeentefonds van ruim 2,3 miljard euro. Voor Groningen gaat het dan nog steeds om een korting van ruim 33 miljoen euro. Zonder die korting, zijn we in staat om met relatief eenvoudige maatregelen een sluitende meerjarenbegroting op te stellen, waarbij we tevens hebben voorzien in de dekking van de kapitaallasten voor strategische investeringsprojecten waar we de komende jaren een besluit over moeten nemen. Met die korting lukt ons dat vanzelfsprekend niet.

Er is dus nog steeds geen oplossing voor de jaren na 2027. Voor de langere termijn blijven we daarom de gesprekken met het Rijk voeren. We blijven van mening dat het Rijk gemeenten in staat moet stellen om de gemeentelijke taken op een goede manier uit te kunnen voeren. De structurele financiering door het rijk moet hiervoor toereikend zijn. We blijven ons hier samen met de VNG voor inzetten.

Maar tegelijk moeten we ons voorbereiden op de situatie dat het Rijk de korting op het gemeentefonds niet terugdraait en we genoodzaakt zijn om deze korting op te vangen binnen de gemeentebegroting. Daarbij kijken we in eerste instantie naar de taken die we in medebewind voor het Rijk uitvoeren. De komende periode brengen we de mogelijke maatregelen in beeld.

Tot slot benoemen we nog enkele aandachtspunten en risico's bij het financieel perspectief:

- Het accres in het gemeentefonds houdt geen gelijke tred met de loon- en kostenontwikkeling in onze eigen organisatie en gesubsidieerde instellingen. Deze problematiek wordt door de VNG met de fondsbeheerders besproken;

- In ons financieel perspectief is geen rekening gehouden met nieuwe knelpunten in 2026 en volgende jaren. Deze zullen zich voordoen maar kunnen op dit moment nog niet worden gekwantificeerd;
- Bij de honorering van knelpunten zijn structurele knelpunten opgelost met incidentele middelen. Op termijn is dit niet houdbaar en is focus en nadere prioritering noodzakelijk;
- Het nieuwe verdeelmodel gemeentefonds is met een ingroepad t/m 2025 ten dele ingevoerd. We hebben daarom slechts gedeeltelijk ons voordelige herverdeeffect gerealiseerd. De verdere implementatie van het nieuwe verdeelmodel is afhankelijk van diverse onderzoeken.

Financieel meerjarenbeeld

	2025	2026	2027	2028
Meerjarenbeeld (begroting 2024)	0	-22.000¹	-20.881²	-29.349
1. Gemeentefonds, septembercirculaire 2023	7.500	6.650	12.000	12.000
2. BUIG *	4.600	4.663	4.595	4.579
3. Nominale compensatie *	5.819	7.723	1.415	1.047
4. Gemeentefonds, meicirculaire 2024 *	-4.726	13.952	16.092	18.968
5. Belastingen	-1.646	-2.457	-1.771	-1.844
6. Rente-effecten	29	802	375	-365
7. Dividend Enexis	435			
8. Arealontwikkeling	-65	-125	-215	-310
9. Voorziening afkoopsom graven	-39	-26	-24	-25
10. Leges op reisdocumenten				-159
11. Leerlingenvoer	374	416	419	211
12. Energie	400	400	400	400
13. Terugloop kapitaallasten	-4	-9	-16	-21
14. GR - PG&Z	-455	-301	-128	60
15. GR - Noordelijk belastingkantoor	-16	-225	-244	-250
16. GR - Groninger archieven	39	59	45	48
17. GR - Veiligheidsregio Groningen	-426	-251	-295	-860
18. GR - Omgevingsdienst Groningen	-100	-50	-50	-50
Saldo meerjarenbeeld begroting 2024	11.719	9.221	11.717	4.080

1) Van het overschot in 2024 en 2025 gebruiken we 1,3 miljoen om het tekort in 2026 terug te brengen tot het aanvaardbare tekort van 22 miljoen.

Het resterende overschot in 2024 en 2025 (13,6 miljoen) sparen we voor de strategische investeringsprojecten (begroting 2024).

2) De stand is 250 lager dan vermeld in de begroting 2024 doordat opgave 118 uit de begroting 2023 abusievelijk t/m 2026 was verwerkt i.p.v. t/m 2030.

*) Mutatie t.o.v. van het financieel meerjarenbeeld bij de voorjaarsnota

1. Gemeentefonds, septembercirculaire 2023

De raming van het gemeentefonds is geactualiseerd op basis van de septembercirculaire 2023.

Het geraamde accres is ten opzichte van de meicirculaire 2023 bijgesteld voor een hogere geraamde loon- en prijsontwikkeling. De extra opbrengst bedraagt 5,9 miljoen euro in 2025, 5,4 miljoen euro in 2026, 10,7 miljoen euro in 2027 en 2028.

Bijstelling van de verwachte ruimte onder het plafond van het BTW compensatiefonds leidt tot een voordeel van 0,65 miljoen euro vanaf 2025. Overige ontwikkelingen leiden tot een voordeel van 950 duizend euro in 2025 aflopend tot 650 duizend euro vanaf 2027. Per saldo is het voordeel 7,5 miljoen euro in 2025, 6,65 miljoen euro in 2026 en 12,0 miljoen euro vanaf 2027.

2. BUIG

Eind september 2023 heeft het ministerie van SZW het definitieve budget BUIG voor 2023 vastgesteld en is het voorlopig budget BUIG voor 2024 bekendgemaakt. Per brief (kenmerk 323867-2023) is de raad hierover geïnformeerd. Dit leidt tot een structureel voordeel van 4 miljoen euro.

*) Doordat het aandeel van de gemeente Groningen in de landelijke uitgaven aan de bijstand in 2023 verder is afgenomen. Dit betekent dat de ontwikkeling van onze uitgaven aan de bijstand wederom gunstiger is geweest dan landelijk. Dit geeft een voordelige bijstelling. Het voordeel bedraagt 549 duizend euro in 2025 en loopt af tot 352 duizend euro vanaf 2028.

3. Nominale compensatie

Nacalculatie van de loon- en prijsontwikkeling over 2022 t/m 2024 betekent een verlaging van de budgetten met 0,39%. Het voordeel voor de algemene middelen bedraagt 2 miljoen euro vanaf 2025.

Na het verschijnen van het Centraal Economisch Plan (CEP) wordt de loon- en prijscompensatie vanaf 2025 bepaald waarmee directies de koopkracht van budgetten waardevast kunnen houden. Voor een deel van 2025 (eerste kwartaal) is voor de loonontwikkeling gerekend met de nog lopende cao.

Voor 2025 en 2026 is er een voordelige bijstelling van de nominale compensatie dat vooral wordt verklaard door een lagere verwachte loonontwikkeling in het CEP. Daarentegen verwacht het CPB voor 2027 een hogere loonontwikkeling dan eerder was voorzien.

Daarnaast neemt het budget dat jaarlijks waardevast wordt gehouden toe doordat extra middelen voor knelpunten en opgaven beschikbaar worden gesteld en door de loon- en prijsontwikkelingen.

Het financiële effect dat per saldo ontstaat is een voordeel van 4,7 miljoen euro in 2025, een voordeel van 6,6 miljoen euro in 2026, een voordeel van 0,3 miljoen euro in 2027 en een nadeel van 0,1 miljoen euro vanaf 2028.

*) De indexering van het budget Jeugdzorg is aangepast conform afspraken met de RIGG. De indexatie 2025 is vastgesteld op 4,96%. Dit betekent een voordelige bijstelling van het financieel meerjarenbeeld van 163 duizend euro in 2025 oplopend tot 182 duizend euro vanaf 2028.

Actualisatie van de kostentoedeling van de overhead op basis van de personele inzet leidt ertoe dat er meer wordt toegerekend aan de tarieven en minder aan de concernproducten. Dit leidt tot een voordelige bijstelling van 925 duizend euro per jaar.

4. Gemeentefonds, meicirculaire 2024

De begroting 2025 wordt gebaseerd op de uitkomsten van de meicirculaire 2024. Op dat moment worden niet alleen de mutaties van de circulaire verwerkt maar worden ook de onderliggende maatstaven geactualiseerd naar de laatste inzichten. Voorlopig is de verwachte ontwikkeling (bedragen x € 1 mln.).

	2025	2026	2027	2028
Verwachte ontwikkeling accres	-4,9	-7,3	-9,1	-8,6
Ontwikkeling maatstaven/ overig	8,8	8,8	11,6	12,9
Rijksvoorjaarsnota 2024	-10,8	11,9	13,1	14,2
*) Uitvoeringskosten inkomensdienstverlening	0,3	0,1	0,1	0,1
*) Leniger en flexibeler begroten	0,4	0,4	0,4	0,4
*) Ontwikkeling maatstaven	1,5			
	-4,7	14,0	16,1	19,0

Verwachte ontwikkeling accres

In de meicirculaire 2024 en Rijksvoorjaarsnota is het accres gemeentefonds herzien op basis van het CEP (Centraal Economisch Plan) van het CPB. Doordat de verwachte loon- en prijsontwikkeling de komende jaren is verlaagd zal het Lpo-accres eveneens dalen. Ook het volume-accres dat vanaf 2027 wordt verstrekt neemt af door een lagere (8-jaars gemiddelde) BBP-groei in het CEP t.o.v. het MEV. De nadelige bijstelling bedraagt -4,9 miljoen euro in 2025 oplopend tot -8,6 miljoen euro in 2028.

Ontwikkeling maatstaven

De decembercirculaire gaf een voordelige bijstelling door bijstelling van de maatstaf 'Huishoudens met een laag inkomen'. Dit betekent een voordeel van bijna 8 miljoen euro. De vraag op dat moment was of we dit voordeel

structureel konden ramen. Op basis van nadere analyse van de onderliggende data is geconcludeerd dat het voordeel structureel is. Bij de actualisatie van de maatstaven die het gemeentefonds verdelen is hiermee meerjarig rekening gehouden.

Voor 2022 is een herziene opgave van de belastingcapaciteit 2022 ontvangen. Deze capaciteit blijkt hoger dan geraamd wat resulteert in een nadeel van 3 miljoen euro per jaar. De maatstaven die samenhangen met het aantal inwoners en woonruimten zijn geactualiseerd op basis van een herziene meerjarige prognose van O&S (Onderzoek en Statistiek). Op basis van de meicirculaire zijn eveneens meerdere maatstaven bijgesteld en is de uitkeringsfactor meerjarig geactualiseerd.

Per saldo is de voordelige bijstelling 8,8 miljoen euro in 2025 oplopend tot 12,9 miljoen euro in 2028.

Rijksvoorjaarsnota 2024

Medio april is de Rijksvoorjaarsnota 2024 verschenen. Hierin wordt aangekondigd dat vanaf 2026 de oploop van de opschalingskorting (675 miljoen euro) komt te vervallen. Als tegenprestatie wordt het accres over 2025 door het Rijk eenmalig gekort met 675 miljoen euro. Voor de gemeente Groningen betekent dit een nadeel van 10,8 miljoen in 2025 en een voordeel van 10,8 miljoen euro vanaf 2026.

Vanaf 2024 baseert het Rijk de ontwikkeling van het gemeentefonds op basis van de ontwikkeling van het BBP. Omdat dit niet passend is voor de ontwikkeling van de zorgkosten reserveert het Rijk alvast 75 miljoen euro in 2026 oplopend tot 300 miljoen euro in 2029.

De werkelijke omvang van de compensatie en de wijze van verdelen moet nog worden uitgewerkt. Voor Groningen verwachten we een voordeel van 1,125 miljoen euro in 2026 oplopend tot 4,5 miljoen euro in 2029.

**) Uitvoeringskosten inkomensdienstverlening*

Uit de meicirculaire 2024 blijkt dat het aantal bijstandsontvangers blijft afnemen. Hierdoor neemt het budget van de directie inkomensdienstverlening de komende jaren eveneens af. Het voordeel is 274 duizend euro in 2025 aflopend tot 93 duizend euro in 2028.

(NB: Tegenover dit voordeel staat een hoger bijgesteld knelpunt inkomensdienstverlening).

**) Leniger en flexibeler begroten*

Het financieel meerjarenbeeld zoals dat is opgenomen bij de Voorjaarsbrief 2024 ging ervan uit dat de extra ruimte onder het plafond van het BTW compensatiefonds volledig aangewend zou worden voor de realisatie van de stelpost 'leniger en flexibeler begroten uit de begroting 2020. Uiteindelijk is in het raadsvoorstel meicirculaire 2024 voorgesteld 2,0 miljoen euro in plaats van 2,4 miljoen euro hiervoor te gebruiken en 400 duizend euro te laten vrijvallen ten gunste van het meerjarenbeeld.

Als bij de septembercirculaire 2024 een hogere onderuitputting van het BTW compensatiefonds blijkt zal de nog resterende taakstelling van 0,4 miljoen euro daaruit worden gerealiseerd.

**) Ontwikkeling maatstaven*

Na het verschijnen van de meicirculaire zijn meerdere belangrijke maatstaven in 2024 geactualiseerd. Meer inwoners en meer eenpersoonshuishoudens leiden naar verwachting tot een verhoging van de algemene uitkering van circa 1,5 miljoen euro. Op dit moment kunnen we nog niet verklaren waar deze toename door wordt veroorzaakt. Dit vraagt een nadere analyse. Op basis hiervan kunnen we bepalen of de verhoging van de algemene uitkering structureel doorwerkt.

5. Belastingen

De ontwikkeling van onze belastinginkomsten zijn gerelateerd aan de ontwikkeling van de lonen en prijzen. Op basis van de geactualiseerde raming van het CPB daalt naar verwachting de Lpo-stijging in 2025 t/m 2028 en daarmee de inkomsten uit belastingen. Een lager verwachte loonontwikkeling is hiervan de voornaamste oorzaak. Ook vindt er voor de belastingtarieven nacalculatie plaats van de tarieven over voorgaande jaren. De negatieve bijstelling bedraagt -1,6 miljoen euro in 2025, -2,5 miljoen euro in 2026, -1,8 miljoen euro vanaf 2027.

6. Rente-effecten

In onze actuele rentevisie gaan we voor de jaren vanaf 2025 uit van rente op nieuwe langlopende leningen van 2,5%.

In de begroting 2024 en de daarin opgenomen meerjarenramingen gingen we nog uit van een rente van 3%. De lagere rente vertaalt zich in een lager Rente Omslag Percentage (ROP).

We hanteren vanaf 2025 een percentage van 1,70 % (dit was in de begroting 2024 nog 1,75 %).

Het voordelige prijseffect van een lager rentepercentage op nieuwe leningen en een lagere doorbelasting van ROP-rente leidt tot een per jaar enigszins wisselend rente-effect. In 2025 is het voordeel 29 duizend euro, in 2026 een voordeel van 802 duizend euro en in 2027 een voordeel van 375 duizend euro. Voor het jaar 2028 is er ook sprake van een hoeveelheidseffect (i.v.m. de naar verwachting hogere financieringsbehoefte door een stijgende boekwaarde). Daardoor is er in dat jaar sprake van een per saldo nadelig effect van 365 duizend euro.

7. Dividenden

In 2025 is sprake van een incidenteel voordeel van 435 duizend euro omdat we het verwachte dividend over onze Enexis hebben verwerkt. (Het dividend wordt incidenteel geraamd omdat we in ons weerstandsvermogen rekening hebben gehouden met de opbrengst van een eventuele verkoop).

Het jaarverslag van de BNG is nog niet gepubliceerd. Als een bijstelling van onze dividendverwachting nodig is zullen we dit bij een latere actualisatie van het financieel meerjarenbeeld betrekken.

8. Areaalontwikkeling

De benodigde budgetten voor het onderhoud aan de openbare ruimte door ontwikkelingen in het areaal is geactualiseerd ten opzichte van de begroting 2024. In 2025 leidt dit tot een nadeel van 65 duizend euro, in 2026 een nadeel van 125 duizend euro, in 2027 een nadeel van 215 duizend euro en in 2028 een nadeel van 310 duizend euro.

9. Voorziening afkoopsom graven

Het afgekochte grafonderhoud loopt via een voorziening, conform voorschriften van het BBV. Jaarlijks vindt er een onttrekking aan de voorziening plaats ter hoogte van het in dat jaar benodigde onderhoudsbedrag. Daarnaast storten we jaarlijks een bedrag bij voor een (nieuw tiende) jaar. De hoogte van deze jaarlijkse bijstorting wordt elk jaar, bij het opstellen van de begroting, geactualiseerd op basis van gedetailleerde overzichten van al het afgekochte onderhoud. De voorziening moet in de jaarrekening van voldoende omvang zijn om de kosten voor de komende tien jaren te kunnen dekken. Dit betekent een beperkt hogere jaarlijkse dotatie aan de voorziening.

10. Leges op reisdocumenten

In 2014 is de geldigheidsduur van reisdocumenten verlengd van 5 naar 10 jaar. Hierdoor lopen de inkomsten terug. Een deel van de lagere inkomsten wordt gecompenseerd door lagere personele inzet. In 2028 verwachten we ten opzichte van 2027 een inkomstendaling van 223 duizend euro. De verwachte kostendaling is 64 duizend euro zodat het nadeel 159 duizend euro bedraagt in 2028.

11. Leerlingenvervoer

De uitgaven voor het leerlingenvervoer vallen lager uit ten opzichte van eerdere prognoses. Het voordeel ontstaat door een lagere aantal declarabele kilometers en een lagere indexering van de kosten. Het voordeel bedraagt 374 duizend euro in 2025 aflopend tot 211 duizend euro vanaf 2028.

12. Energie

In de begroting 2024 is rekening gehouden met een structurele stijging van de energielasten met 5,1 miljoen euro in het meerjarenbeeld. De verwachting is dat de marktprijzen voor de langere termijn een gunstig beeld laten zien ten opzichte van ons huidige inkooptarief. De eerder extra opgenomen energielast van 5,1 miljoen euro verlagen we daarom met 400 duizend euro vanaf 2025.

13. Terugloop kapitaallasten

Dit betreffen specifieke investeringen waarvan de afnemende kapitaallasten terugvallen naar meerjarenbeeld. De impact is beperkt en loopt op tot een nadeel van 21 duizend euro in 2028.

14. GR – Publieke Gezondheid & Zorg (PG&Z)

Op basis van de ontwerpbegroting 2025 van PG&Z hebben we onze bijdrage geactualiseerd. In de begroting 2024 was er rekening gehouden met een meerjarige loon- en prijsontwikkeling van 2,5%. De CAO-stijging in 2023 zorgt voor verhoogde personeelskosten. Vanaf 2025 is dit meegenomen in de begroting en worden de kosten voor de gemeenten hiermee hoger. De huurkosten van het Hanzeplein nemen vanaf 2025 toe en ook dit leidt tot een hogere bijdrage. Vanaf 2026 neemt het nadeel af doordat de incidentele investering in 2025 dan weer wegvalt uit de gemeentelijke bijdrage.

15. GR - Noordelijk Belastingkantoor

De bijdrage aan de verbonden partijen wordt jaarlijks via het meerjarenbeeld geactualiseerd. De bijdrage is geactualiseerd op basis van de ontwerpbegroting 2025. Het betreft bijstelling van de loon- en prijsontwikkelingen en mutaties in verdeelsleutels. Naar aanleiding van een onderzoek van de waarderingskamer wordt extra ingezet gepleegd op het onderdeel 'Waarderen WOZ-objecten'. Ook de werkzaamheden voor de naheffingsaanslagen Parkeren nemen toe. Daarnaast is er sprake van efficiency- en schaalvoordelen doordat ook Oldambt en Pekela diensten afnemen én doordat een aantal processen met minder personele inzet uitgevoerd kan worden. Dit leidt in 2025 tot een aanvullende bijdrage van 16 duizend euro, 225 duizend euro in 2026, 243 duizend euro in 2027 en 250 duizend euro in 2028.

16. GR - Groninger archieven

De bijdrage aan de verbonden partijen wordt jaarlijks via het meerjarenbeeld geactualiseerd. De bijstelling als gevolg van actualisatie van lonen en prijzen bedraagt 39 duizend euro in 2025 oplopend tot 48 duizend euro vanaf 2028.

17. GR - Veiligheidsregio Groningen

De bijdrage aan de Veiligheidsregio Groningen neemt toe met 426 duizend euro in 2025 oplopend tot 860 duizend euro in 2028. De hogere bijdrage wordt veroorzaakt door het saldo van hogere loon- en prijscompensatie en een hogere FLO-bijdrage vanaf 2025. In voorgaande begrotingen hebben we al gespaard voor de huisvesting Sontweg. De daadwerkelijke investering vindt later plaats zodat in 2025 t/m 2027 de reservering (deels) vrijvalt in de algemene middelen.

18. GR – Omgevingsdienst Groningen

Voor 2024 was afgesproken dat de taken voor vergunningsverleningen voor bodemsaneringen in 2024 nog uitgevoerd zou worden door de organisaties die dat al deden, ondanks de formele aanwijzing als basistaak. Die afspraak vervalt vanaf 2025 en ligt de uitvoering bij de Omgevingsdienst. De ervaring leert dat uitbestede taken duurder worden door de overdracht. Het nadeel hierdoor is 50 duizend euro vanaf 2025. Daarnaast worden er voor 2025 hogere inhuurkosten van 50 duizend euro verwacht omdat het nog niet lukt de personeelsbehoefte in te vullen met vaste medewerkers in plaats van inhuurkrachten.

Intensiveringen voorgaande jaren

In dit onderdeel van de financiële positie is een overzicht opgenomen van de opgaven die in voorgaande jaren in de begroting zijn verwerkt. Het betreft de nog openstaande opgaven uit de begrotingen 2022, 2023 en 2024. De toelichting op de openstaande opgaven is in tegenstelling tot voorgaande jaren gezien de grote hoeveelheid tekst niet opgenomen. Er is volstaan met een link naar de toelichting in de begroting van eerdere jaren.

Openstaande opgaven begroting 2024		Deel- programma	I/S	2025	2026	2027	2028
6	Gerrit Krolbrug (groen/recreatief)		S		-150	-150	-150
10	Investerings VTH invoering Omgevingswet	1.3	I	-1.000	-1.000		
	Dekking uit bouwleges	1.3	I	1.000	1.000		
11	Handhaving op het water	1.1	I	-156			
12	Wettelijke taak informatieverzoeken/Woo	1.3	I	-174			
14	Veiligheidsregio (vervanging kazerne Sontweg)	2.2	S	-68	-430	-429	-400
15	Vervangingsinvesteringen en groot onderhoud		S			-478	-478
16	Openbare ruimte - sociaal werkgeverschap	2.1	S	-31	-58	-465	-465
19	Extra toezicht en handhaving VTH	2.2	I	-362			
20	Overlastcoördinator	2.2	I	-222			
21	Woontoezicht / pandenbrigade	2.2	I	-800			
22	Betaald voetbal	2.2	I	-121			
23	Bijzondere bijstand	3.1	S	-230	-210	-225	-225
24	Restmiddelen bijzondere bijstand studenten	3.1	I	700	700	600	
26	Armoede en schuldhulpverlening	4.2	I	-900	-900		
29	Meerjarig programma werk en participatie	3.1	I	-250	910	3.600	
31	Opgaven Iederz	3.1	S	-374	-584	-584	-584
	Opvangen binnen beschikbare middelen SW	3.1	S	374	584	584	584
34	Zorgkosten Jeugdhulp	3.3	S	-1.200	-2.000	-2.700	-2.700
35	Zorgkosten Wmo	3.3	S	762	-1.937	-3.311	-3.311
38	Leerlingenvervoer	3.2	S	-313	-560	-698	-698
40	Schakelvoorziening onderwijs-jeugdhulp- Koepeltje Bedum	3.3	I	-66			
41	Aanvullende inzet JGZ verzuim	3.3	I	-150			
	Dekking preventie met gezag	3.3	I	150			
43	Kostenstijging IHP tranche 1 en 2 Grow-up		S				-1.900
45	Vervangen SBR kunstgrasvelden + saneren		I			-31	
	Vervangen SBR kunstgrasvelden + saneren		S		-143	-62	-62
47	Plankosten toekomstig Kardingse	3.4	I	-1.000	-500		
48	Atletiekbaan	3.4	I	-50	-50		
	Dekking uit beschikbare middelen sport	3.4	I	50	50		
50	Dekking vastgoed, welzijn - van Houten	3.3	S			40	40
51	Accommodatiebeleid, +Haren en ten Boer	3.3	S		76	76	76
	Gebiedsteam/sociale basis, 2026 pegas	3.3	S	-76	-76	-76	-76
54	Kunstpunt - knelpunten verzelfstandiging		S	-100	-110	-110	-110
	Herprioriteren cultuurmiddelen		S	100	110	110	110
55	Huis ten Post		S		-57	-57	-57
	Dekking versterken en vernieuwen/ pegas		S	-57	57	57	57
63	Capaciteit maatschappelijke opgaven SD		I	-1.499			
64	Jongerenparticipatie	3.3	I	-50			
68	Datacoördinatoren algoritmen, etc.		I	-202			
	Dekking budget DOIB		I	202			
69	Beheer 3D digital Twin Groningen		I	-58			
70	Dienstverlening + locaties burgerzaken	4.4	I	-392	-392	-392	
72	Prijsstijgingen ICT	4.4	I	-319			
				-6.882	-5.670	-4.701	-10.349

Voor een toelichting op bovenstaande opgaven wordt verwezen naar pagina 339 e.v. van de [begroting 2024](#).

	Openstaande opgaven begroting 2023	Deel- programma	I/S	2025	2026	2027	2028
1	Uitbreiden naar 250 basisbanen	3.1/4.4	S	-531	-1.063	-1.063	-1.063
2	Intensiveren armoedebestrijding	3.1	S	-28	-56	-56	-56
5	Schuldhulpverlening: vroegsignalering	3.1/4.4	S	-120	125	125	125
7	Bijzondere bijstand	3.1	S	35	62	62	62
11	Meer betaalbare woningen	1.3	S	-300	-600	-600	-600
16	Aanpak mensen met onbegrepen gedrag	3.3	S	-25	-25	-25	-25
17	Veiligheidsregio (vervanging kazerne Sontweg)	2.2	S			-400	-400
20	Extra inzet VTH voor uitvoering Omgevingswet	4.4	I	-1.635			
	Extra inzet gedekt vanuit bouwleges	4.4	I	1.635			
22	Veiligheid&leefbaarheid - Perspectief wijken	2.2/4.4	S	-330	-770	-770	-770
25	Veiligheid voor vrouwen en jongeren	3.3	I	-50	-50		
29	Afval en circulariteit	2.1	I	-60	-60		
30	Routekaart verduurzaming maatsch. vastgoed	1.3	I	-200			
37	Uitvoeringsprogramma mobiliteitsvisie	1.2/4.4	S	-250	-500	-500	-500
38	Fietsparkeren	2.1	I	-300	-300		
39	Bovenwijkse infrastructuur	1.1	S	-500	-1.000	-1.000	-1.000
40	Fietsparkeren (stalling zuid en west)	1.2	S	-300	-300	-1.300	-1.300
	Fietsparkeren (stalling zuid en west)	1.2	I	-100	-100		
41	Intensiveringsmiddelen verkeer	1.2	S	-700	-700	-700	-700
46	Verdubbelen ecologisch oppervlak	2.1	I	-450			
52	Groenparticipatie	2.1	I	-125	-125		
53	Groene evenementen	3.5	I	-100	-100		
57	Vervanging voorzieningen openbare ruimte	2.1	S	-221	-853	-853	-853
58	Plan/investeringskosten Stadspark drafbaan	1.1	I	-500	-500		
59	Wijkvernieuwing	4.2	I	-1.000	-1.000		
62	Wijkontwikkelprogramma	4.2	I	-1.830	-1.830		
63	Ondersteuning mantelzorgers	3.3	I	-150	-150		
64	Kansrijke start	3.3	S	-148	-148	-148	-148
69	POK-middelen, projectleider via programma	3.3/4.2	I	790	790		
	Opbrengst a.g.v. borging werkwijze	3.3	S	190	190	190	190
77	Zorgkosten Wmo	3.3	S	-378	-504	-504	-504
82	Verlengde schooldag aandachtsgebieden	3.2	S				
	Rijksmiddelen Rijke schooldag	3.2	I	560	5	5	5
83	Integraal Huisvestingsplan onderwijs	3.2	S	-460	-920	-1.380	-1.840
84	Bewegingsonderwijs en Binnensport	3.2	S	-200	-400	-500	-1.400
	Inrichting accommodaties	3.2	S	-20	-35	-35	-35
86	Fair practice Code - via cultuurmiddelen	3.5	S	350	350	350	350
88	Nieuw muziekcentrum	3.5	S			-2.000	-4.000
92	Verzelfstandiging CKC	3.5	I	-15			
94	Vrijdag	3.5	S		-100	-100	-100
99	Ontwikkeling meer buitensportparken	3.4	S	-200	-390	-390	-390
102	Vervangen oude SBR sportvelden	3.4	S		-8		
	Saneren en opruimen SBR korrels	3.4	I	-4	-98	-8	-8
104	Uitstroom SW (sporthalbeheerders)	3.4	S	-42	-42	-42	-42
107	Democratische vernieuwing en participatie	4.2	I	-150	-100		
109	Extra kosten sociaal werkgeverschap	2.1	S		-370	-370	-370

110	WOO: Ondersteuning afhandeling WOB	4.4	S		100	100	100
111	Arbeidsmarktstrategie	4.4	S	50	50	50	50
112	Outsourcing	4.4	I	-500			
113	Duurzame inzetbaarheid	4.4	S	-95	-86	-86	-86
	Vervallen uitlooprang	divers	S	235	738	738	738
115	Toelage onregelmatige dienst (TOD)	2.1	I	-30			
117	Uitvoering diversiteit en inclusie	4.4	I	-140			
	Sparen voor opgaven na 2026		I	-1.000	-2.000		
				-9.342	-12.873	-11.210	-14.570

Voor een toelichting op bovenstaande opgaven wordt verwezen naar pagina 321 e.v. van de [begroting 2023](#).

Openstaande opgaven begroting 2022		Deel-programma	I/S	2025	2026	2027	2028
5	Fietsparkeren	1.2	S	-600	-600	-600	-600
14	Vervanging +onderhoud openbare ruimte	2.1	I	-365			
	Vervanging + onderhoud openbare ruimte	2.1	S	-292	-292	-292	-292
16	Onderhoud openbare ruimte -veranderde instroom	2.1	S	-320	-320	-320	-320
20	Ketenregisseur veiligheid en zorg	divers	I	-138			
25	Vervanging SW sleutelfunctionarissen	3.1	S	-396	-396	-396	-396
	Vervanging SW sleutelfunctionarissen	3.1	S	396	396	396	396
27	Vroegsignalering	3.1	I	-245			
30	Nieuw muziekcentrum	divers	S	-110	-110	-110	-110
34	Zorgkosten Wmo (overig)	3.3	S	48	48	48	48
46	Martiniplaza	3.5	S	-195	-297	-358	-412
49	Generatiepact	4.2	S	60	60	60	60
58	Uitvoering motie schoonmaak	4.4	S	-32	-32	-32	-32
				-2.189	-1.543	-1.604	-1.658

Voor een toelichting op bovenstaande opgaven wordt verwezen naar pagina 285 e.v. van de [begroting 2022](#).

Dekkingsbronnen voorgaande jaren

In dit onderdeel van de financiële positie lichten wij de hervormingen toe die in voorgaande jaren in de begroting zijn verwerkt. Het betreft de nog openstaande hervormingen afkomstig uit de begrotingen 2022, 2023 en 2024. Ieder van deze hervormingen wordt vervolgens toegelicht.

Hervormingen voorgaande begrotingen	Begroting	Deel-programma	I/S	2025	2026	2027
1. Inzet activeringsmiddelen voor oplopende onderhoudskosten openbare ruimte door veranderde instroom mensen met afstand tot de arbeidsmarkt	2022	3.1	S	220	220	220
2. Aanvulling taakstelling Jeugdzorg	2022	3.1	S	-400	-400	-400
9. Aanvulling rijksmiddelen uitvoering Jeugdzorg	2022	4.3	S	-1.000	-1.000	-1.000
2. Stelselwijziging riolering en BCF	2023		S	-40	-80	-80
2. Inzet spaarbedragen uit de begroting 2023	2024		I	1.000	2.000	
Totaal hervormingen voorgaande jaren				-220	740	-1.260

1. Inzet activeringsmiddelen t.b.v. oplopende onderhoudskosten openbare ruimte door veranderde instroom mensen met afstand tot de arbeidsmarkt

We zetten de eerder beschikbaar gestelde intensiveringsmiddelen voor activering anders in. Deze middelen zullen we inzetten voor de oplopende onderhoudskosten voor beheer en onderhoud openbare ruimte door veranderende instroom van mensen met afstand tot de arbeidsmarkt ([zie opgave 16, begroting 2022 pag.290](#)).

2. Aanvullende taakstelling Jeugdzorg

Aanvullend op de maatregelen die al zijn getroffen om de kosten van de jeugdzorg omlaag te brengen, zien wij mogelijkheden in de door de arbitragecommissie voorgestelde maatregelen om de kosten van jeugdzorg verder te verlagen. Daarom is een aanvullende taakstelling opgenomen van 3,0 miljoen euro in 2023, 2,7 miljoen euro in 2024 en 2,3 miljoen euro vanaf 2025.

9. Aanvullen rijksmiddelen uitvoering jeugdzorg

Op 3 juni 2021 heeft het kabinet besloten om gemeenten in 2022 1,314 miljard euro extra budget te verstrekken voor de uitvoering van de jeugdwet. Dit extra budget is het resultaat van een jarenlang traject van onderzoeken naar tekorten op de jeugdhulp, gesprekken tussen VNG en Rijk hierover en de uiteindelijke uitspraak van een arbitragecommissie over de structurele financiering van de jeugdzorg. Het aandeel van de gemeente Groningen in het totale budget 2022 is 17,4 miljoen euro. Aan de afspraak over het extra budget is gekoppeld dat er een hervormingsagenda tussen Rijk, VNG en andere betrokken partijen moet komen, waarin maatregelen zijn opgenomen om de kosten van jeugdzorg omlaag te brengen. De arbitragecommissie heeft hierover uitspraken gedaan. De verwachting is dat daardoor het jaarlijkse extra budget voor de jaren na 2022 stapsgewijs omlaag zal gaan. Het Rijk heeft voor de jaren vanaf 2023 indicatieve budgetten afgegeven. Vanuit behoedzaamheid en in het licht van de afspraken rond de hervormingsagenda dat gemeenten ook zelf kostenbesparende maatregelen kunnen nemen, is tussen Rijk, gemeenten en provincies (als toezichthouder) afgesproken dat gemeenten maximaal 75% van het deel dat gemeenten op basis van de verdeling van deze jaarlijkse budgetten zouden krijgen, mogen opnemen in de begroting. In de begroting 2022 hebben we rekening gehouden met een opbrengst van 17,4 miljoen euro. Voor 2023 en verder houden we rekening met de volgende bedragen: 2023: 10,5 miljoen euro, 2024: 9,6 miljoen euro en 2025: 8,6 miljoen euro.

2. Stelselwijziging riolering en BTW compensatiefonds (BCF) De btw op investeringen mag (extracomptabel) worden betrokken in de bepaling van het tarief. We namen btw die op investeringen drukt altijd mee in het tarief op basis van de kapitaallast van deze investeringen. Vanaf 2023 nemen we de btw op de verwachte investeringsuitgaven mee in het tarief. Hierdoor ontstaat een voordelige bijstelling van 810 duizend euro in 2023 dat daarna met 40 duizend euro per jaar afloopt .

2. Inzet spaarbedragen uit de begroting 2023

In de begroting 2023 zijn spaarbedragen opgenomen voor toekomstige opgaven. Voor 2025 is de reservering 1 miljoen euro, voor 2026 is de reservering 2 miljoen euro. Deze middelen zetten we in ter dekking van de opgaven in deze begroting.

Intensiveringen 2025-2028

In onderstaand overzicht staan de opgaven waarvoor wij aanvullende middelen beschikbaar stellen. Het betreffen opgaven die niet binnen bestaande budgetten opgelost kunnen worden of waar dit onwenselijke consequenties heeft. We stellen voor deze opgaven op te lossen door het beschikbaar stellen van extra beleidsmiddelen hiervoor. We lichten alle punten afzonderlijk toe.

Intensiveringen begroting 2025		Deel-		2025	2026	2027	2028
		program	I/S				
		ma					
1	Verhuizing Algemene Fiets Afhandel Centrale (AFAC)	1.2	s	-113	-113	-113	-113
2	Elektrische- en watervoorzieningen Vismarkt	1.2	s		-166	-166	-166
3	Energietransitie ambitie CO ₂ -neutraal 2035	1.3	i	-3.000			
4	Reisinformatiesysteem hoofdstation (DRIS)	1.2	i	-200			
5	Omgevingswet	1.3	s	-1.153	-1.153	-1.459	-1.484
	Overhead	4.4	s	-389	-389	-467	-467
6	Ontwikkelbedrijf	1.1	i	-500			
<i>Totaal programma 1: Economie en Ruimte</i>				-5.355	-1.821	-2.205	-2.230
7	Bodeminformatie op orde en toekomstbestendig	2.1	i	-260			
8	Vervangingsinvesteringen en groot onderhoud	2.1	s	-113	-272	-419	-998
9	Onderhoud openbare ruimte-sociaal werkgeverschap	2.1	s				-380
	Overhead	4.4	s				-81
10	Waardengestuurd beheer leefomgeving	2.1	i	-495	-495		
	Overhead	4.4	i	-41	-41		
11	Visserbrug	2.1	s		-34	-34	-34
12	Formatie milieubeleid	2.1	s	-100	-100	-100	-100
	Overhead	4.4	s	-27	-27	-27	-27
13	Formatie woontoezicht/pandenbrigade	2.2	i		-566	-566	
	Overhead	4.4	i		-189	-189	
14	Voedseltransitie, landelijk gebied	2.1	i	-223			
	Overhead	4.4	i	-38			
<i>Totaal programma 2: Leefomgeving en Veiligheid</i>				-1.286	-1.723	-1.334	-1.619
15	Basisbanen: loonontwikkeling & externe bijdragen	3.1	s	-854	-564	-545	-525
	Opvangen binnen begroting Werk&Participatie	3.1	s				525
16	Formatie uitvoeringskosten statushouders Thuis in 050	3.1	i	-908			
	Overhead	4.4	i	-284			
	Opvangen binnen begroting Werk&Participatie	3.1	i	594			
17	Formatie en uitvoeringsbudget afspraakbanen	3.1	s	-651	-496	-673	-751
	Opvangen binnen begroting Werk&Participatie	3.1	s				751
18	Vervanging sleutelfunctionarissen	3.1	s	-182	-182	-182	-182
	Opvangen binnen begroting Werk en Participatie	3.1	s				182
19	Tijdelijke extra instroom Nieuw Beschut	3.1	s	-458	-111	-111	-111
	Opvangen binnen begroting Werk&Participatie	3.1	s				111
20	Loonkostensubsidie	3.1	i	-1.500	-535		
21	Bijzondere bijstand	3.1	s	-1.062	-1.016	-983	-971
22	Individuele inkomenstoeslag	3.1	s	-200	-110	-34	-11
23	Studietoeslag	3.1	s	-925	-925	-925	-925
24	Formatie ontzorgen statushouders	3.1	i	-500			
	Overhead	4.4	i	-162			
25	Armoederegelingen en voorzieningen	3.1	i	-100	-100		
26	Jeugdzorg	3.3	s	-4.500	-4.500	-4.500	-4.500

	Extra rijksbijdrage jeugdhulp (advies deskundigencie.)	3.3	s	1.500	1.500	1.500	1.500
27	Preventie en transformatie jeugdzorg	3.3	i	-4.343	-4.509		
28	Maatschappelijke opvang en vrouwenopvang	3.3	s	-1.050	-1.350	-1.750	-2.650
	Ruimte budget voor gesubsidieerde instellingen	3. ..	s	1.050	1.350	1.750	2.200
29	Huiselijk geweld	3.3	s	-600	-600	-700	-800
30	Openluchtzwembad Ten Boer	3.4	s	-80	-80	-80	-80
31	Openluchtzwembad Hoogkerk	3.4	s	-70	-70	-70	-70
32	Zwembad Scharlakenhof Haren	3.4	i	-500	-800	-1.250	
33	Inkomsten begroting Sport050	3.4	s	-230	-230	-230	-230
34	Verandering rijksbeleid SPUK sport	3.4	s	-134	-134	-134	-134
35	Actualisatie knelpunt SBR-kunstgrasvelden, sanering	3.4	i				-155
36	Sportcentrum Noord	3.4	i	-146			
37	Inhaalslag waardering personeel Sport050	3.4	i	-229			
	Overhead	4.4	i	-28			
38	Monument slavernijverleden	3.3	i	-400			
39	Huisvesting buurtvereniging De Kreukelhof (Hoogkerk)	3.3	s	-60	-60	-60	-60
40	Accres gesubsidieerde instellingen	3. ..	s	-1.800	-1.800	-1.800	-1.800
	Ruimte budget voor gesubsidieerde instellingen	3.3	s	1.800	1.800	1.800	1.800
	Reservering gesubsidieerde instellingen	3. ..	i	-1.500			
	Ruimte reserve accres instellingen	3. ..	i	1.500			
41	Cultuurnota	3.5	i	-500	-500	-500	-500
	Reservering gesubsidieerde instellingen	3. ..	i	500	500	500	500
<i>Totaal programma 3: Vitaal en Sociaal</i>				-17.012	-13.522	-8.977	-6.886
42	Tekort Wijkvernieuwing	4.2	i	-1.000	-1.000		
43	Niet realiseren taakstelling standaardisatie/rationalisatie	4.4	s	-973	-973	-973	-973
	Niet realiseren taakstelling onderhoud	4.4	s	-442	-442	-442	-442
44	Licentiekosten M365	4.4	i	-368	-368		
45	Herwaardering en formatie uitbreiding team griffie	4.2	s	-172	-172	-172	-172
	Overhead	4.4	s	-36	-36	-36	-36
46	Formatie digitale toegankelijkheid	4.4	i	-54	-54		
<i>Totaal programma 4: Dienstverlening en Bestuur</i>				-3.045	-3.045	-1.623	-1.623
47	Strategische investeringsagenda	4.2	s	-1.000	-5.000	-10.000	-15.000
Totaal intensiveringen				-27.697	-25.111	-24.140	-27.359

1. Verhuizing Algemene Fiets Afhandel Centrale (AFAC)

Sinds 2011 is het fietsdepot voor fietsen (AFAC) gevestigd aan de Travertijnstraat. Jaarlijks belanden er circa 7.900 verkeerd of te lang gestalde fietsen in de AFAC. Er zijn altijd 1.000 tot 1.200 fietsen op het terrein aanwezig en dit zal naar verwachting de komende jaren zeker niet afnemen. Er wordt rekening gehouden met een toekomstige capaciteitsbehoefte van 1.800 fietsen. Vanwege de herontwikkeling van de Travertijnstraat moet naar een nieuwe locatie worden uitgekeken. Voor de investering en de jaarlijkse exploitatiekosten stellen we 113 duizend structureel vanaf 2025 beschikbaar.

2. Vervangen elektrische- en watervoorzieningen Vismarkt

De elektrische voorzieningen voor de markt zijn afgeschreven en voldoen niet meer aan de wettelijke eisen. Voor de

vervanging sluiten we aan bij het toegepaste systeem op de Grote Markt. Ook de watervoorzieningen voor de markt moeten worden aangepast. De investeringskosten hiervoor worden geraamd op 2,3 miljoen euro. Voor de jaarlijkse kapitaallasten stellen we 166 duizend euro vanaf 2026 beschikbaar.

3. Middelen Energietransitie ambitie CO2-neutraal 2035

Voor de uitvoering van het Klimaatakkoord door gemeenten zijn in de begroting 2023 incidentele middelen beschikbaar gesteld in 2023 en 2024. Daarbij gingen we ervan uit dat het Rijk voldoende middelen beschikbaar zou stellen voor de uitvoering vanaf 2025. Echter de middelen die we van het Rijk ontvangen, mogen we alleen inzetten voor personeelskosten en niet voor uitvoering (werkbudget). Zonder werkbudget is het niet mogelijk projecten in uitvoering te brengen en tegelijk proactief te handelen op het gebied van netcongestie. We stellen in 2025 een incidenteel werkbudget van 3 miljoen euro beschikbaar. Hiermee kunnen we de middelen vanuit het rijk volledig benutten, onze klimaatdoelen in zicht te houden en stappen nemen op het gebied van netcongestie.

4. Vervangen reisinformatiesysteem hoofdstation (DRIS)

Het nieuwe hoofdstation Groningen zal worden voorzien van een nieuw dynamisch Reisinformatie Systeem (DRIS). DRIS biedt een actueel overzicht van de aankomst- en vertrektijden van de bussen. We hebben met de provincie afgesproken 200 duizend euro bij te dragen aan de kosten voor DRIS op het hoofdstation. We stellen deze middelen in 2025 beschikbaar.

5. Omgevingswet

De Omgevingswet en de Wet kwaliteitsborging voor het bouwen zijn op 1 januari 2024 in werking getreden. De inwerkingtreding van de Omgevingswet heeft invloed op de werkzaamheden binnen de gemeente. Uit landelijk onderzoek is gebleken dat de investeringen in de implementatie hoger zijn dan oorspronkelijk aangenomen en zich waarschijnlijk niet terugverdienen.

We hebben onderzoek laten uitvoeren naar de structurele financiële effecten van de Omgevingswet en de Wet kwaliteitsborging voor het bouwen, onder begeleiding van een extern deskundige. Het onderzoek laat zien dat de werkwijze bij de Omgevingswet, met meer interactie aan de voorkant van processen, een structurele investering in de organisatie vraagt.

Het is wettelijk verplicht voor 2032 één omgevingsplan te hebben gerealiseerd. Voor de opbouw van het omgevingsplan, het beheer van het omgevingsplan, de ICT-kosten, het procesgericht werken aan en met de omgevingsvisie, het maken van ruimtelijke onderbouwingen, het faciliteren van het vergunningverleningsproces en andere juridische werkzaamheden is er in 2025 en 2026 1,15 miljoen euro en vanaf 2027 circa 1,5 miljoen euro per jaar nodig. De formatie-uitbreiding van 15,4 fte in 2025 en 2026 en 17,3 fte vanaf 2027 leidt tot een verhoging van de overhead van 389 duizend euro in 2025 en 2026 en 467 duizend euro vanaf 2027.

Daarnaast kan een deel van de benodigde formatie uitbreiding (3 fte) worden toegerekend aan de leges omgevingsvergunning. De structurele lasten hiervan zijn 268 duizend euro. Een deel van deze lasten wordt gedekt binnen de begroting (268 duizend euro in 2025, 220 duizend euro in 2026 en 120 duizend euro vanaf 2027. Het saldo wordt toegerekend aan de leges. Dit leidt tot een toename van de legestarieven.

6. Ontwikkelbedrijf (onderdeel strategische investeringsagenda)

Met een gemeentelijk ontwikkelbedrijf kunnen we meer publieke regie voeren op de vastgoedmarkt. Daarmee kunnen we beter sturen op de gemeentelijke doelen op het gebied van wonen en werken, zoals het nastreven van een gezonde functiemix en een passend aandeel sociale- en midden huur. We denken een ontwikkelbedrijf ook ingezet kan worden op terreinen waar de markt het laat afweten (marktfaalen) omdat sprake is van een exploitatietekort. Voor organisatie en inbreng, aankoop en exploitatie van vastgoed is budget nodig.

Vooralsnog stellen we 500 duizend euro in 2025 beschikbaar.

Op basis van een uitwerking van het werkplan kan worden bepaald wat nodig is voor de volgende jaren en welke dekkingsmogelijkheden daarvoor beschikbaar zijn.

7. Bodeminformatiesysteem op orde en toekomstbestendig

Het bodeminformatiesysteem wordt gebruikt om initiatiefnemers van nieuwe ontwikkelingen en belanghebbenden over de aanwezigheid van bodemverontreiniging te informeren. In 2023 is geconstateerd dat het bodeminformatiesysteem kwalitatief niet meer op orde is. Volgens de Wet Basisregistratie Ondergrond zijn overheidsinstanties verplicht om de bodemgegevens volgens landelijk richtlijnen aan te leveren aan de landelijke basisregistratie. Om hieraan te kunnen voldoen is herstelwerk nodig. Daarnaast dient het bodeminformatiesysteem Omgevingswetproof te zijn, voor een goede informatievoorziening naar derden en om de gemeentelijke taken op het gebied van grondverzet en bodemsanering goed uit te kunnen voeren.

Voor het toekomstbestendig maken van het bodeminformatiesysteem stellen we in 2025 260 duizend euro beschikbaar.

8. Vervangingsinvesteringen en groot onderhoud

Een aantal voorzieningen in de openbare ruimte is versleten en moet de komende jaren worden vervangen en/of er moet groot onderhoud worden gepleegd. Het gaat bijvoorbeeld om bruggen, openbare verlichtingskabels, speeltoestellen, verhardingen, bomen en oeverbeschoeiingen. Het reguliere onderhoudsbudget is niet toereikend voor dekking van de kapitaallasten die met deze investeringen zijn gemoeid.

Sinds 2012 werken we met een meerjareninvesteringsplan (MJIP) voor vervangingen en aanvullend groot onderhoud. Dat plan wordt periodiek geactualiseerd. Begin 2023 heeft de raad het nieuwe MJIP (10 jaar) vastgesteld. Hierbij is geen rekening gehouden met loon- en prijs-, en renteontwikkelingen.

We hebben de benodigde middelen geactualiseerd met de loon-, prijs-, en renteontwikkelingen van de afgelopen en komende jaren. Dit leidt tot een verhoging van het benodigd budget van 113 duizend euro in 2025, 272 duizend euro in 2026, 419 duizend euro in 2027 en 998 duizend euro vanaf 2028. We stellen de benodigde middelen beschikbaar.

9. Onderhoud openbare ruimte - kosten sociaal werkgeverschap

Medewerkers in de sociale werkvoorziening worden ingezet voor het onderhoud van de stad.

Doordat instroom in de sociale werkvoorziening sinds 2015 niet meer mogelijk is, stijgen de kosten die gemoeid zijn met sociaal werkgeverschap. De afgelopen jaren zijn er circa 80 medewerkers uitgestroomd. De meerkosten voor het beheer en onderhoud zijn tot en met 2027 gedekt.

De uitstroom zal de komende jaren doorgaan. Invulling van deze plekken met andere mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt leidt tot hogere salaris- en begeleidingskosten. We stellen hiervoor vanaf 2028 380 duizend euro beschikbaar.

De begeleiding van medewerkers in de sociale werkvoorziening wordt gedekt uit ontvangen subsidies. Dit geldt niet voor de begeleiding/ ondersteuning van de medewerkers met een afspraakbaan en reguliere medewerkers. De formatie-uitbreiding van 10,1 fte leidt daarom ook tot een verhoging van de overhead van 81 duizend euro vanaf 2029.

10. Waardengestuurd beheer leefomgeving

Met een waardengestuurde beheerstrategie willen we in de toekomst het beheer en onderhoud op onderdelen anders doen en laten we andere criteria meewegen in het bepalen van de inzet. Biodiversiteit wordt een belangrijke maatstaf voor het maaibeeld, klimaatontwikkeling stelt hogere eisen aan het schoonhouden van goten en inclusiviteit, gezondheid en circulariteit vragen om een betere onderhoudskwaliteit van verhardingen. We gaan in de beheerstrategie in beeld brengen wat deze nieuwe benadering betekent voor de structurele middelen die nodig zijn voor het waardengestuurde beheer.

Voor 2025 en 2026 stellen we elk jaar beschikbaar:

- 35 duizend euro voor voorlichtingscampagnes over op biodiversiteit gericht beheer;
- 40 duizend euro voor de ontwikkeling van deskundigheid en onderzoek naar een effectieve aanpak voor het onderhoud van meer op biodiversiteit gerichte vaste plantenmengsels.

In het afgelopen decennium zijn in de open verhardingen achterstanden ontstaan. Om de achteruitgang te stoppen is het nodig het onderhoudsniveau te verhogen naar BORG-niveau B (voldoende). Daarnaast is extra inzet nodig om de reeds ontstane achterstanden de komende jaren weg te werken.

We stellen hiervoor 420 duizend euro per jaar beschikbaar in 2025 en 2026.

De formatie-uitbreiding van 1,5 fte leidt tot een verhoging van de overhead van 41 duizend euro in 2025 en 2026.

11. Visserbrug

De Visserbrug is sinds dinsdag 2 juli 2024 dicht voor al het verkeer omdat de brug kapot is gegaan en niet meer kan worden bediend. Reparatie of vervanging ter plaatse is niet mogelijk. We onderzoeken de mogelijke scenario's voor renovatie. Vooralsnog houden we rekening met een brug waar (brom)fietsers, personenauto's en voertuigen tot 15 meter overheen kunnen. De investeringskosten liggen naar verwachting rond de 1 miljoen euro.

We stellen vanaf 2026 34 duizend euro structureel beschikbaar ter dekking van de kapitaallasten.

12. Formatie milieubeleid

Met de intrede van de Omgevingswet is het thema externe veiligheid gemoderniseerd. Dat betekent een nieuwe aanpak van groepsrisico, een inventarisatie van risicovolle bedrijven, activiteiten en kwetsbare gebouwen, en ook een database waarin alle informatie over externe veiligheid verzameld wordt. Deze ontwikkeling vraagt ook om lokaal beleid en duidelijke kaders vanuit externe veiligheid voor een goede (veilige) ruimtelijke ontwikkeling. Dit is een wettelijke taak. Daarnaast vraagt de Omgevingswet om een meer integrale benadering van ruimtelijke ontwikkelingen. Daarbij spelen milieuthema's een rol die op dit moment niet zijn belegd, zoals luchtkwaliteit, licht en geur. Een uitbreiding van de beleidscapaciteit is nodig om te zorgen voor een betere verbinding tussen beleid en uitvoering. We stellen 100 duizend euro vanaf 2025 beschikbaar. De formatie-uitbreiding van 1,0 fte leidt tot een verhoging van de overhead van 27 duizend euro vanaf 2025.

13. Formatie woontoezicht / pandenbrigade

De inzet van de pandenbrigade begint zijn vruchten af te werpen. Er zijn echter nog steeds veel misstanden die inzet van de pandenbrigade noodzakelijk maken. In 2023 bijvoorbeeld blijkt slechts in 1 op de 66 gecontroleerde panden (volledig) te voldoen. In de begroting 2023 zijn voor de jaren 2024 en 2025 middelen beschikbaar gesteld voor de pandenbrigade. Om de pandenbrigade na 2025 te kunnen continueren zijn aanvullende middelen nodig. We stellen 566 duizend euro beschikbaar in 2026 en 2027. De formatie-uitbreiding van 7 fte leidt tot een verhoging van de overhead van 189 duizend euro in 2026 en 2027.

14. Voedseltransitie, landelijk gebied

Als gemeente met zowel stad als landelijk gebied nemen we het voortouw om stad en ommeland meer met elkaar in verbinding te brengen. Cruciaal voor een toekomstbestendig landelijk gebied is meer aandacht voor kringlooplandbouw, eiwittransitie, kortere voedselketens, klimaatadaptatie, de energietransitie en het versterken van de biodiversiteit. De huidige personele inzet is nodig om voortgang te houden. Daarnaast is ook werkbudget nodig om uitvoering te geven aan de routekaart voedsel- en eiwittransitie. Voor 2024 is incidenteel budget beschikbaar gesteld in afwachting van het budget vanuit het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG). Nu de gebiedsplannen van de provincie pas eind 2024 naar het Rijk gaan, is ook voor 2025 incidenteel budget nodig.

We stellen hiervoor 213 duizend euro in 2025 beschikbaar.

De formatie-uitbreiding van 1,4 fte leidt tot een verhoging van de overhead van 38 duizend euro in 2025.

15. Basisbanen, loonontwikkeling & externe bijdragen

Met een basisbaan creëren we werkgelegenheid voor inwoners voor wie een betaalde baan niet haalbaar is. In de begroting 2023 hebben we middelen beschikbaar gesteld om het aantal basisbanen uit te breiden naar 250. De groei van het aantal gerealiseerde basisbanen verloopt als verwacht en in 2026 verwachten we de 250e basisbaan te realiseren. Op financieel vlak zien we bij de basisbaan twee ontwikkelingen.

Ten eerste was de verwachting dat de basisbanen vanaf 2024 onder de CAO aan de slag zouden vallen. Door de onzekerheid over de looptijd van deze CAO zijn de basisbanen nog niet naar deze CAO overgebracht. In de tussentijd is de CAO WSW van toepassing. Dit leidt tot hogere loonkosten.

Daarnaast zijn we er bij de invoering van de basisbanen van uitgegaan dat partijen (in de wijken) een financiële bijdrage zouden leveren aan de uitvoering van het werk. De bijdragen van externe partijen zijn echter nog zeer beperkt.

Voor de geplande uitbreiding naar 250 basisbanen stellen we 854 duizend euro in 2025, 564 duizend euro in 2026, 545 duizend euro in 2027 en 525 duizend euro vanaf 2028 beschikbaar. De extra lasten vanaf 2028 van 525 duizend euro kunnen worden opgevangen binnen de beschikbare middelen voor Werk en Participatie.

16. Formatie uitvoeringskosten statushouders Thuisin050

De hoge instroom van statushouders en een stijgende taakstelling vanuit het Rijk hebben voor een wachtlijst gezorgd bij Thuisin050, de afdeling van de gemeente Groningen die verantwoordelijk is voor de uitvoering van de Wet inburgering 2021. Om deze wachtlijst te kunnen wegwerken en weer aan de wettelijke termijn van 10 weken tussen huisvesting en vaststelling van een inburgeringsplan (Plan Inburgering en Participatie) te kunnen voldoen, is het nodig om de formatie van Thuisin050 in 2025 tijdelijk uit te breiden met 10,5 fte.

We stellen hiervoor 908 duizend euro beschikbaar in 2025. Een deel van deze lasten (594 duizend euro in 2025) kan worden opgevangen binnen de beschikbare middelen voor Werk en Participatie.

De formatie-uitbreiding van 10,5 fte in 2025 leidt tot een verhoging van de overhead van 284 duizend euro in 2025.

17. Formatie en uitvoeringsbudget afspraakbanen

Sinds de invoering van de Participatiewet hebben inwoners met een arbeidsbeperking die geregistreerd staan in het Landelijk Doelgroepregister (LDR) recht op persoonlijke ondersteuning van de gemeente bij het vinden en behouden van werk. Dit is de groep inwoners die in aanmerking komt voor een afspraakbaan. Een vorm van die persoonlijke ondersteuning is de inzet van een jobcoach. Wij zijn juridisch verplicht de jobcoaching aan te bieden als de werknemer zonder die ondersteuning het werk niet goed kan uitvoeren. Het doel is dat de werknemer uiteindelijk zonder extra begeleiding op de werkplek zijn werk goed kan uitvoeren.

Als gevolg van het Breed Offensief is de toegang tot persoonlijke ondersteuning, waaronder jobcoaching, toegankelijker geworden voor zowel werkgevers als inwoners. Daarnaast zetten we zelf ook stevig in op het in beeld krijgen en houden van deze doelgroep. We zien het aantal aanvragen dan ook harder toenemen dan het beschikbare budget. Daarbij is de ondersteuning die we moeten bieden intensiever dan waar het Rijk van uit is gegaan bij de financiering van de Participatiewet. Door de dienstverlening te optimaliseren hebben we geprobeerd de kostenstijging zoveel mogelijk op te vangen. Door een zwaardere doelgroep voor afspraakbanen kunnen de jobcoaches minder mensen ondersteunen en is intensievere begeleiding van de doelgroep nodig. Er zijn meer jobcoaches nodig om dit op te kunnen vangen.

We stellen hiervoor 651 duizend euro in 2025, 496 duizend euro in 2026, 673 duizend euro in 2027 en 751 duizend euro vanaf 2028 beschikbaar. De extra lasten vanaf 2028 van 751 duizend euro kunnen worden opgevangen binnen de beschikbare middelen voor Werk en Participatie.

18. Vervanging sleutelfunctionarissen

In het beschutte bedrijf worden circa 35 sleutelfuncties ingevuld door SW-medewerkers. Doordat de oude sociale werkvoorziening wordt afgebouwd en de nieuwe instroom minder potentieel bevat zullen deze functies op termijn op een andere manier moeten worden ingevuld. In vorige begrotingen zijn hiervoor ook al aanvullende middelen beschikbaar gesteld. Bij het instroomportaal werken 2 SW-medewerkers die in 2025 met pensioen gaan en ambtelijk vervangen moeten worden.

In totaal bedragen we de extra kosten 182 duizend euro structureel vanaf 2025. We stellen deze middelen beschikbaar. Vanaf 2028 kunnen de extra kosten worden opgevangen binnen de beschikbare middelen voor Werk en Participatie.

19. Tijdelijke extra instroom nieuw beschut

De Participatiewet verplicht gemeenten om beschutte werkplekken aan te bieden. Dat moet tot aan het aantal dat in de regeling is vermeld (quotum). Eind 2023 heeft Iederz door het uitvoeren van een collectief programma het quotum nieuw beschut voor dat jaar gehaald (165 fte) en zelfs overschreden. Ten opzichte van het nieuwe quotum voor 2024 (178 fte) is er nog 9 fte over om in te vullen.

Door de gebiedsgerichte benadering en intensivering van de dienstverlening zien we echter een (naar verwachting tijdelijke) toename in het aantal aanmeldingen. We willen in 2025 gemiddeld 15 fte nieuw beschut extra (dus boven het quotum) laten instromen, om zo langdurige wachtlijsten te voorkomen. De kosten voor deze extra instroom moeten we zelf betalen.

We stellen hiervoor 458 duizend euro in 2025 en 111 duizend euro vanaf 2026 beschikbaar.

De extra lasten vanaf 2028 van 111 duizend euro kunnen worden opgevangen binnen de beschikbare middelen voor Werk en Participatie.

20. Loonkostensubsidie

Met de inzet van loonkostensubsidies (LKS) wordt gestimuleerd dat werkgevers inwoners in dienst nemen die (nog) niet in staat zijn zelfstandig het minimumloon te verdienen. De subsidie vergoedt het verschil tussen de loonwaarde van de werknemer en het minimumloon. Het aantal mensen dat in de gemeente Groningen aan het werk gaat met behulp van de inzet van loonkostensubsidie neemt sterker toe dan landelijk. Door de systematiek die het rijk hanteert bij de financiering van gemeenten, wordt deze extra groei met vertraging gecompenseerd. Hierdoor ontstaat een incidenteel tekort op de beschikbare middelen. Tegenover dit tekort staan de positieve opbrengsten die met de inzet van loonkostensubsidie worden gerealiseerd. Wanneer mensen met behulp van onze ondersteuning en de inzet van loonkostensubsidie aan het werk gaan dan wordt de kwaliteit van leven van de inwoners wordt vergroot en er wordt bespaard op kosten voor zorg, maatschappelijke ondersteuning en aanvullende financiële ondersteuning zoals een bijstandsuitkering.

We stellen 1,5 miljoen euro in 2025 en 535 duizend euro in 2026 beschikbaar om het tekort aan te vullen.

21. Bijzondere Bijstand

We verwachten vanaf 2025 een structureel tekort op het budget voor bijzondere bijstand van circa 1 miljoen euro. Dit tekort wordt veroorzaakt door een toename op alle onderdelen van de bijzondere bijstand maar vooral bij de kredietverstrekking aan statushouders. Deze toename komt doordat er meer statushouders worden gehuisvest in Groningen. De toename op de overige regelingen komt voort uit meer bekendheid van de regelingen.

Als gevolg van recente uitspraken van de rechter hebben inwoners die bij beschermingsbewind kiezen voor een commerciële bewindvoerder, weer recht op bijzondere bijstand. We kunnen nu nog niet precies inschatten wat dit betekent voor de kosten. Op basis van de huidige informatie houden we rekening met structureel hogere kosten van 200 duizend euro vanaf 2025. Tot slot leidt een daling van het aantal inwoners met een bijstandsuitkering tot een lagere vergoeding uit het gemeentefonds voor de bijzondere bijstand.

Ter dekking van het tekort stellen we in 2025 1,062 miljoen euro, in 2026 1,016 miljoen euro, in 2027 983 duizend euro vanaf 2028 971 duizend euro beschikbaar.

22. Individuele inkomenstoeslag

We verwachten in 2025 een tekort op de individuele inkomenstoeslag van 200 duizend euro. Dit tekort wordt veroorzaakt door een stijging van de normbedragen. Dit heeft te maken met de verhoging van het wettelijk minimumloon, die ook doorwerkt naar de hoogte van de bijstandsuitkeringen. De bedragen voor de individuele inkomenstoeslag zijn hiervan afgeleid. Na 2025 wordt het tekort lager omdat de middelen uit het gemeentefonds voor de individuele inkomenstoeslag toeneemt.

In de begroting 2025 worden de benodigde middelen beschikbaar gesteld om het tekort aan te vullen. Het gaat om 200 duizend euro in 2025, 110 duizend euro in 2026, 34 duizend euro in 2027 en 11 duizend euro vanaf 2028.

23. Studietoelage

Studenten die door een medische beperking niet kunnen bijverdienen naast hun studie kunnen studietoelage aanvragen indien zij voldoen aan de voorwaarden. De uitgaven zijn in de afgelopen jaren toegenomen en stijgen nog steeds. De stijging wordt veroorzaakt door hogere normbedragen en meer studenten met mentale problemen. We zien geen mogelijke maatregelen om bij te sturen op de uitgaven.

We stellen vanaf 2025 van 925 duizend euro beschikbaar.

24. Formatie ontzorgen statushouders

Volgens de Wet Inburgering 2021 moeten gemeenten inburgeringsplichtige statushouders in het eerste half jaar dat zij een bijstandsuitkering hebben verplicht financieel ontzorgen. Dit betekent dat gemeenten vanuit de bijstandsuitkering de huur, zorgverzekering en gas, water en licht betalen voor inburgeraars. Vanuit het rijk zijn uitvoeringskosten beschikbaar gesteld voor de Wet Inburgering. Er is geen directe koppeling tussen de middelen die we van het rijk ontvangen en de taakstelling. De hoge instroom van statushouders leidt ertoe dat met het beschikbare budget deze wettelijke taken niet volledig kunnen worden uitgevoerd.

We verwachten daarom een tekort op de middelen voor de uitvoering van de wet inburgering van 500 duizend euro.

We stellen de benodigde middelen voor 2025 incidenteel beschikbaar.

De formatie-uitbreiding van 6 fte in 2025 leidt tot een verhoging van de overhead van 162 duizend euro in 2025.

We bekijken voor 2026 op basis van de nieuwe taakstelling wat de verwachte inzet dan zal zijn.

25. Armoederegelingen en voorzieningen

We zien dat het gebruik van meerdere inkomensondersteunende (armoede)regelingen en voorzieningen toeneemt.

Dit is in lijn met onze inzet om het niet-gebruik van regelingen en voorzieningen tegen te gaan.

We stellen voor 100 duizend euro incidenteel in 2025 en 2026 beschikbaar om het extra beroep op deze regelingen en voorzieningen op te vangen.

26. Jeugdzorg

De meerjarenraming voor de jeugdzorgkosten is geactualiseerd op basis van de gerealiseerde ontwikkelingen in 2023 en de eerste maanden van 2024, nieuwe ontwikkelingen en een bijstelling op basis van loon- en prijsontwikkelingen. In 2023 zijn de jeugdzorgkosten sterk toegenomen door zwaardere problematiek en een stijging van de gemiddelde kosten per cliënt. Een deel van de hogere kosten in 2023 is al verwerkt in de begroting 2024. De rest nemen we mee bij de begroting 2025. Kijkend naar de ontwikkelingen in de eerste maanden van 2024 verwachten we dat zorgkosten structureel verder zullen toenemen. De complexiteit van de zorg neemt toe en dit leidt tot een stijging van de zorgkosten, vooral bij de ambulante zorg en specifieke doelgroepen.

Tot slot leiden ook nieuwe ontwikkelingen en loon- en prijsontwikkelingen tot hogere kosten. Zo leiden bijvoorbeeld de nieuwe contracten met gecertificeerde instellingen tot hogere zorgkosten.

Een deel van de hogere zorgkosten verwachten we te kunnen compenseren door de inzet van basisjeugdhulp. De inzet van basisjeugdhulp moet via transformatie leiden tot lagere kosten.

Op basis van deze ontwikkelingen verwachten we een structureel tekort van 4,5 miljoen euro vanaf 2025. Hierbij hebben we geen rekening gehouden met volumegroei, enerzijds omdat deze groei lastig te voorspellen is, anderzijds om we voor deze groei compensatie van het Rijk verwachten. Ook verwachten we dat de inzet op preventie een positief effect heeft op de omvang van de zorgkosten.

Ter dekking van dit tekort stellen we vanaf 2025 4,5 miljoen euro beschikbaar.

Een deel van het tekort (vooralsnog 1,5 miljoen euro structureel) verwachten we te kunnen dekken met aanvullende Rijksmiddelen. In 2024 is er een deskundigencommissie Hervormingsagenda ingesteld. Deze commissie volgt de uitgaven in de jeugdzorg en de uitvoering van de hervormingsagenda. De deskundigencommissie geeft twee keer (in 2025 en 2028) een zwaarwegend advies aan Rijk en VNG.

Omdat de deskundigencommissie ook kijkt naar de uitgavenontwikkeling in de jeugdzorg (ook als gevolg van autonome omstandigheden en autonome groei), hanteren we het uitgangspunt dat het Rijk aanvullende middelen beschikbaar gaat stellen. Vooralsnog houden we rekening met 1,5 miljoen euro vanaf 2025.

In de meerjarenraming gaan we ervan uit dat lopende taakstellingen worden gerealiseerd. De belangrijkste taakstelling komt voort uit de landelijke hervormingsagenda. In 2026 moeten we een besparing op de jeugdzorgkosten realiseren van 8,9 miljoen euro, vanaf 2027 loopt deze op naar 9,8 miljoen euro. De komende jaren vindt nadere invulling van de maatregelen vanuit de hervormingsagenda plaats. We moeten blijven monitoren in hoeverre onze taakstellingen daadwerkelijk haalbaar zijn. Het risico van niet volledig realiseren is groot.

27. Preventie en transformatie Jeugdzorg

Zoals bij het knelpunt Jeugdzorg is aangegeven komen we structureel 4,5 miljoen euro tekort waarbij we er vanuit gaan dat we de reeds ingeboekte taakstellingen realiseren. We verwachten dat een investering op preventie op termijn leidt tot een daling in de zorgkosten. We willen in 2025 en 2026 fors investeren in preventie, nog meer dan we tot nu toe al deden.

We stellen hiervoor in 2025 4,343 miljoen euro en in 2026 4,509 miljoen euro beschikbaar.

Het is onmogelijk om de effecten en het moment van zichtbaarheid van de effecten van de inzet van preventie exact te voorspellen. We bundelen deze middelen in één meerjarig fonds en stellen een kader op waarin de afspraken over de werkwijze, looptijd en monitoring worden vastgelegd. Dit kader wordt afzonderlijk voorgelegd aan de raad.

28. Maatschappelijke opvang/vrouwenopvang (MO/VO)

De kosten voor maatschappelijke opvang / vrouwenopvang nemen toe door een toenemende verblijfsduur en een lagere uitstroom binnen de opvang. Daarnaast zijn de budgetten tot op heden niet geïndexeerd voor loon- en prijsontwikkelingen, omdat loon- en prijsstijgingen opgevangen konden worden binnen de beschikbare budgetten. Gezien de toenemende kosten bij de maatschappelijke opvang is dat niet langer mogelijk. Er wordt gekeken welke mogelijkheden er zijn om de kosten naar beneden te brengen. Vermoedelijk zal dat in 2025 nog niet tot kostenbesparing leiden. Vooralsnog houden we rekening met een tekort in 2025 van 1,05 miljoen euro, oplopend naar 2,65 miljoen euro in 2028. We stellen de benodigde middelen vanaf 2025 beschikbaar.

De benodigde middelen kunnen (grotendeels) worden gedekt uit de ruimte in het budget voor gesubsidieerde instellingen. Deze ruimte is vooral ontstaan doordat in het verleden wel middelen beschikbaar zijn gesteld voor indexering van MO/VO budgetten, maar deze budgetten tot op heden nog niet doorgegeven hoefden te worden. De ruimte in het budget voor gesubsidieerde instellingen is berekend op 4 miljoen euro. In deze begroting zetten we deze middelen in voor een extra structurele indexering voor gesubsidieerde instellingen (1,8 miljoen euro) en een structurele indexering van MO/VO budgetten (2,2 miljoen euro).

29. Huiselijk Geweld

Binnen de centrumregeling worden de voorzieningen voor Huiselijk Geweld (HG) georganiseerd voor alle inwoners van de Groninger gemeenten. In de begroting liggen de structurele kosten boven de structurele inkomsten. Tot en met 2024 kan het tekort nog worden opgevangen met incidentele overschotten uit het verleden. Vanaf 2025 is dit niet langer mogelijk.

Daarnaast zijn voor Veilig Thuis Groningen (VTG) de minimaal noodzakelijke kosten opgenomen in de begroting. VTG stelt een analyse op over wat er nodig is om de wachtlijsten weg te werken en de bedrijfsvoering sterker te maken. Verwacht wordt dat dit zal leiden tot hogere kosten.

Vooralsnog houden we rekening met een tekort van 600 duizend euro in 2025, oplopend tot 800 duizend euro in 2028. We stellen de benodigde middelen om het tekort te dekken beschikbaar.

30. Openlucht zwembad Ten Boer

Het openlucht zwembad in Ten Boer wordt geëxploiteerd door een stichting. Het zwembad is van de gemeente Groningen. De huidige exploitatiesubsidie is onvoldoende om voldoende onderhoud te plegen, duurzaamheidsmaatregelen te treffen en het zwembad te exploiteren. Verwacht wordt dan ook dat de gemeente een grotere rol moet gaan spelen om het zwembad toekomstbestendig te houden, dan wel in het leveren van expertise of ondersteuning in onderhoud/personeel, dan wel in het verlenen van een hogere exploitatiesubsidie.

We stellen vanaf 2025 80 duizend euro structureel beschikbaar.

31. Openlucht zwembad Hoogkerk

Het openlucht zwembad in Hoogkerk wordt geëxploiteerd door een stichting. Het zwembad is tevens eigendom van de stichting. De huidige exploitatiesubsidie is onvoldoende om voldoende onderhoud te plegen, duurzaamheidsmaatregelen te treffen en het zwembad te exploiteren. Verwacht wordt dat de gemeente een grotere rol moet gaan spelen om het zwembad toekomstbestendig te houden, dan wel in het leveren van expertise of ondersteuning in onderhoud/personeel, dan wel in het verlenen van een hogere exploitatiesubsidie. We stellen vanaf 2025 70 duizend euro structureel beschikbaar.

32. Zwembad Scharlakenhof Haren

Overdekt zwembad Scharlakenhof Haren bestaat sinds 1975. In 2011 is het zwembad door de voormalige gemeente Haren overgedragen aan Stichting Exploitatie Zwembad Scharlakenhof (SEZS) door middel van een erfpachtconstructie. In 2023 is gestart met een onderzoek naar de toekomstbestendigheid van zwembaden die door stichtingen worden geëxploiteerd. Uit de bevindingen blijkt dat de huidige exploitatiesubsidie voor SEZS onvoldoende is om voldoende onderhoud te plegen, duurzaamheidsmaatregelen te treffen en zwembad op toekomstbestendige wijze te exploiteren. Om een zwemvoorziening voor Haren te behouden is een grotere rol van de gemeente nodig. Gezien de huidige staat van het vastgoed blijkt nieuwbouw realistischer en toekomstbestendiger dan renovatie. Daarom wordt gestart met het verkennen van de opties voor nieuwbouw, deze investering wordt meegenomen in de strategische investeringsagenda (Uitvoeringsagenda Sportvoorzieningen). De kosten om het huidige zwembad in de nabije toekomst veilig open te kunnen houden, nemen we mee in deze begroting. We stellen hiervoor 500 duizend euro beschikbaar in 2025. Voor 2026 en 2027 reserveren we respectievelijke 800 duizend euro en 1,25 miljoen euro. Of de investeringen in 2026 en 2027 daadwerkelijk in deze omvang nodig zijn wordt op een later moment – als meer informatie beschikbaar is – afgewogen in relatie tot het langere termijnperspectief van beoogde nieuwbouw. De uitkomsten van het onderzoek worden dit najaar met de raad gedeeld.

33. Inkomsten begroting sport050

Na een analyse is gebleken dat de begroting van de inkomsten Sport050 structureel te hoog zijn begroot. Dit wordt vooral veroorzaakt door te hoge begrote inkomsten zwemwater, ijs en gymzalen.

Het is nodig de inkomsten structureel naar beneden bij te stellen met 230 duizend euro vanaf 2025. We stellen hiervoor 230 duizend euro vanaf 2025 beschikbaar.

34. Verandering rijksbeleid SPUK Sport

Vanaf 2019 kunnen gemeenten, sportverenigingen en sportstichtingen geen betaalde BTW meer in aftrek brengen. Gemeenten kunnen een uitkering aanvragen ter compensatie van het btw-nadeel. Deze regeling zou tot en met 2023 lopen, maar wordt verlengd tot en met 2025. In de concept-regeling is een aantal wijzigingen doorgevoerd die een negatief financieel effect hebben. We stellen 134 duizend euro vanaf 2025 beschikbaar om het nadelig effect op te kunnen vangen.

35. Actualisatie knelpunt SBR-kunstgrasvelden (sanering en vervanging)

Bij vervanging van kunstgras kiezen we, vanuit milieuoverweging, voor non-infill kunstgrasvelden. De oude SBR velden worden gesaneerd als ze vervangen moeten worden. De (gefaseerde) vervanging leidt tot meerkosten. De onder- en bovenlaag van de oude SBR velden moet opgeruimd worden. Daarnaast zijn non-infill kunstgrasvelden duurder.

Deels is voor de hogere kosten al dekking in de begroting. We stellen de benodigde middelen voor de meerkosten van 155 duizend euro in 2028 beschikbaar.

36. Sportcentrum Noord

Sportcentrum Noord vervult een belangrijke rol op wijkniveau. Sportcentrum Noord focust zich op de Indische buurt en De Hoogte en draagt bij aan een positieve gezondheid, mentale gezondheid, eenzaamheid en beweging voor burgers die lastig te bereiken zijn. Sportcentrum Noord werd tot en met 2023 jaarlijks (incidenteel) gedekt vanuit

gebiedsgelden en verschillende gemeentelijke subsidies. Naast gebiedsgeld en externe middelen is een aanvullende bijdrage nodig om het huidige activiteitsniveau van Sportcentrum Noord te behouden. We stellen hiervoor 146 duizend euro in 2025 beschikbaar.

37. Inhaalslag waardering personeel Sport050

Uit de personele analyse Sport050 blijkt dat, om de reguliere dienstverlening goed uit te kunnen voeren, het huidige personele budget te krap is. In combinatie met de financiële gevolgen van de noodzakelijke herwaardering van diverse functies binnen Sport050, zal dit leiden tot structurele meerkosten.

We stellen hiervoor 257 duizend euro in 2025 beschikbaar.

De structurele meerkosten na 2025 nemen we mee in een organisatiebrede analyse van herwaarderingseffecten.

38. Monument slavernijverleden

Bij de begroting 2023 is er 150 duizend euro beschikbaar gesteld voor de totstandkoming van het monument slavernijverleden. Deze middelen zijn in 2023 niet uitgegeven en zijn niet meer beschikbaar. In 2023 is besloten om 2 monumenten op te richten die verwijzen naar zowel het WIC- als het VOC verleden. De inrichting van dit proces vindt plaats in 2024. De verwachting is dat de realisatie van de monumenten uiteindelijk in 2025 plaats vindt. We stellen in 2025 400 duizend euro beschikbaar.

39. Huisvesting buurtvereniging de Kreukelhof (Hoogkerk)

Buurtcentrum De Kreukelhof in Hoogkerk vervult een belangrijke rol in de sociale basis voor Hoogkerk. De stichting is gehuisvest in een pand dat eigendom is van de gemeente. De technische staat van het pand is slecht. Daarom laten we een nadere verkenning naar verschillende varianten voor toekomstige huisvesting uitvoeren. Hierbij nemen we ook verduurzaming mee. We verwachten dat de jaarlijkse lasten niet geheel binnen beschikbare middelen kunnen worden opgevangen.

We stellen vanaf 2025 60 duizend euro structureel beschikbaar ter aanvulling op de jaarlijkse exploitatiebijdrage.

40. Aanvulling gesubsidieerde instellingen

Gesubsidieerde instellingen ontvangen jaarlijks een compensatie voor stijgingen van lonen en prijzen. Op deze manier houden we subsidiebudgetten zoveel mogelijk waardevast. Voor het bepalen van de hoogte van de compensatie baseren we ons op het definitief vastgestelde percentage van twee jaarschijven eerder (t-2). Uit onderzoek blijkt deze methodiek goed te werken. Alleen bij extreme fluctuaties sluit deze methodiek niet goed aan op de werkelijke prijschommelingen. In dat geval blijft maatwerk nodig. Het blijkt eveneens niet nodig om een reserve aan te houden om de schommelingen op te kunnen vangen.

Vanaf 2025 stellen we de benodigde middelen ter compensatie van loon- en prijsstijgingen niet meer beschikbaar via de reserve, maar rechtstreeks via het meerjarenbeeld. De jaarlijkse mutaties laten we vanaf 2025 ook via het meerjarenbeeld lopen.

Het stoppen met de werkwijze met een reserve levert een structurele ruimte van 4 miljoen euro en een incidentele ruimte van 8 miljoen euro op. De structurele ruimte is vooral ontstaan doordat in het verleden wel middelen beschikbaar zijn gesteld voor indexering van MO/VO budgetten, maar deze budgetten tot op heden nog niet doorgegeven hoefden te worden.

In de begroting 2024 is een incidentele aanvulling voor loon- en prijsstijgingen van gesubsidieerde instellingen beschikbaar gesteld. De kostenstijgingen bij de instellingen werken echter structureel door.

We stellen vanaf 2025 1,8 miljoen euro structureel beschikbaar voor een aanvullende compensatie van gesubsidieerde instellingen. Deze kosten kunnen worden gedekt uit de structurele ruimte van 4 miljoen euro die hierboven is toegelicht. Naast 1,8 miljoen euro ter aanvulling van gesubsidieerde instellingen, zetten we de structurele ruimte van 4 miljoen euro in voor een indexering van MO/VO budgetten (2,2 miljoen euro).

We zien een aantal instellingen in de problemen komen omdat de jaarlijkse aanvulling voor loon- en prijsstijgingen niet alle hogere kostenstijgingen van voorgaande jaren dekken. Zonder aanvulling is dan aanpassing van activiteiten nodig.

We stellen een incidenteel risicobudget van 1,5 miljoen euro in 2025 beschikbaar, voor tijdelijke dekking van afbouw van activiteiten door de instelling. Dit kan worden gedekt uit de incidentele vrijval van 8 miljoen euro (zie toelichting hierboven).

41. Cultuurnota

Door stijgende lasten en het implementeren van de Fair Practice Code als voorwaarde voor de nieuwe cultuurnota staat het culturele aanbod en de vernieuwing/doorstroming voor nieuwe toetreders en talenten onder druk. De financiële effecten hiervan hebben met name impact op kleinere instellingen. Afgelopen jaren hebben we de middelen hiervoor incidenteel aangevuld. Om het activiteitsniveau gelijk te houden zal het budget ook in de komende periode verhoogd moeten worden.

Voor de doorstroom van nieuwe aanvragers is het belangrijk om het aanbod te vernieuwen en kansen te creëren voor nieuwe makers en nieuwe genres. Hiervoor zijn aanvullende middelen noodzakelijk.

Om het effect van de Fair Practice Code te compenseren en de doorstroom te bevorderen stellen we voor de jaren 2025-2028 500 duizend euro jaarlijks beschikbaar. We kunnen deze middelen dekken uit de incidentele ruimte uit de reserve accres instellingen.

42. Tekort wijkvernieuwing

We hebben in de begroting structurele middelen voor de wijkvernieuwing vrijgemaakt, waarmee we gericht investeren in mensen, woningen, buurtcentra, wijkbedrijven, onderwijsgebouwen en de woonomgeving. De komende jaren gaan de investeringen in de huidige wijkvernieuwingswijken oplopen. De structurele middelen voor de wijkvernieuwing van 6,15 miljoen euro zijn nodig om de huidige wijkvernieuwing te continueren.

Met het beschikbare budget is verbreding van de wijkvernieuwing niet mogelijk.

We vullen het structurele budget aan met 1 miljoen euro incidenteel in 2025 en 2026. Hiermee kunnen we de wijkvernieuwing verbreden, maar dan zullen we in de huidige wijken wel moeten temporiseren. We kunnen niet in alle wijken een volledig, sociaal en fysiek programma uitvoeren. Dat doen we door te prioriteren en te faseren. Dit past ook bij externe factoren als de krappe arbeidsmarkt en vertraging door de energiecrisis.

43. Taakstellingen standaardisatie & rationalisatie en onderhoud

We gingen ervan uit dat we bij de outsourcing van ICT besparingen konden realiseren door rationalisatie en standaardisatie van applicaties en door lagere kosten voor onderhoudscontracten.

Inmiddels hebben nieuwe afspraken met Fujitsu gemaakt over het terugnemen van werkzaamheden door de gemeente en het gefaseerd afbouwen van het contract. Daarnaast hebben we een nieuwe strategie bepaald voor welke taken we zelf uitvoeren en welke taken we geclusterd aan de markt willen overlaten. De financiële effecten daarvan kunnen we nu nog niet inschatten.

We gaan er wel vanuit dat we de hierboven genoemde taakstellingen zoals opgenomen in de begroting niet kunnen realiseren. In totaal gaat het om 1,4 miljoen euro structureel vanaf 2025.

44. Licentiekosten M365

Het goed archiveren en toegankelijk maken van informatie is van belang voor een goede en efficiënte dienstverlening aan inwoners. Daarbij voldoen we op dit moment niet aan de wettelijke eisen van informatiebeheer. Dit kan ook problemen opleveren met de Wet Open Overheid (WOO). De WOO stelt eisen aan informatie die openbaar gemaakt moet worden.

Om te kunnen voldoen aan de wettelijke eisen zijn aanvullende middelen nodig. Het gaat om 368 duizend euro in 2025 en 2026. De kosten vanaf 2027 worden meegenomen in de aanbesteding van de nieuwe (digitale) werkplek.

45. Herwaardering en formatie uitbreiding team griffie

Als gevolg van maatschappelijke en politiek-bestuurlijke ontwikkelingen verandert het werk en het werkveld van de raad en raadsleden. Om de ondersteuning van de raad op peil te houden is een formatie uitbreiding nodig. Daarnaast dienen een aantal rollen opnieuw gewaardeerd te worden.

We stellen hiervoor 172 duizend euro structureel beschikbaar vanaf 2025.

De formatie-uitbreiding van 1,34 fte vanaf 2025 leidt tot een verhoging van de overhead van 36 duizend euro vanaf 2025.

46. Formatie digitale toegankelijkheid

Met de Wet voor digitale toegankelijkheid zijn we verplicht websites en apps toegankelijk te maken en houden. We dienen de Digitale toegankelijkheid net als Privacy en Security te verankeren in de organisatie. Dit vraagt een tijdelijke formatie uitbreiding van 0,5 fte in 2025 en 2026.

We stellen hiervoor 40 duizend euro in 2025 en 2026 beschikbaar. De formatie-uitbreiding van 0,5 fte leidt tot een verhoging van de overhead van 14 duizend euro in 2025 en 2026.

47. Strategische investeringsagenda

De komende jaren hebben we een grote investeringsopgave in gebiedsontwikkeling, cultuur- en sportvoorzieningen, energietransitie en vervanging & verduurzaming. Deze projecten zijn essentieel voor het op peil houden van het voorzieningenniveau in stad en regio. Deze investeringsopgave maken we inzichtelijk in de strategische investeringsagenda. In de brief over de strategische investeringsagenda, hebben wij uw raad geïnformeerd over de stand van zaken bij de betreffende investeringsprojecten en het vervolgproces.

We hebben in de begroting 2025 een financiële reservering opgenomen voor de strategische investeringsagenda. We reserveren 1 miljoen euro in 2025, 5 miljoen euro in 2026. In de jaren daarna loopt de reservering jaarlijks met 5 miljoen euro op tot 25 miljoen euro vanaf 2030. Uitgangspunt daarbij is dat dit een financiële reservering is en dat afzonderlijke besluiten aan uw raad voorgelegd worden. Bij een realisatiebesluit wordt het bedrag daadwerkelijk beschikbaar gesteld ten laste van de financiële reservering.

Op basis van de huidige veronderstellingen kan de rente-stelpost, die dient ter dekking van de hogere rentekosten als gevolg van de hogere markrente, worden opgevangen binnen deze reservering. Vanaf 2030 verwachten we dat de reservering onvoldoende ruimte biedt voor de rente-stelpost zodat we vanaf 2030 de reservering met 4 miljoen euro verhogen (tot 29 miljoen euro).

Dekkingsbronnen 2025-2028

Voor de begroting 2025-2028 hebben wij aanvullende dekkingsmaatregelen in beeld gebracht. De verdeling van de maatregelen 2025-2028 is in onderstaande tabel opgenomen. Vervolgens is per dekkingsbron een toelichting gegeven.

Dekkingsmaatregelen	Deel-programma	I/S	2025	2026	2027	2028
1. Flexibele begrotingsruimte	4.2	s	10.000	10.000	10.000	10.000
2. Voordeel WMO	3.3	i	1.900	2.000	2.000	1.000
3. Parkeerbedrijf	1.2	s	2.000	2.000	2.000	2.000
4. BTW toerekenen aan afvalstoffen- en rioolheffing	2.1	s	928	928	928	928
5. Parkeerhandhaving	1.2	s		200	250	300
6. Budget gesubsidieerde instellingen	3. ...	l	1.150	850	450	
			15.978	15.978	15.628	14.228

1. Flexibele begrotingsruimte

We houden meerjarig rekening met een taakstelling rekeningresultaat van 10 miljoen euro. De komende jaren zullen we op basis van analyse van het resultaat bij de jaarrekening bepalen hoe de taakstelling kan worden verlaagd door het verlagen van budgetten en/of verhogen van inkomsten.

De dan nog resterende taakstelling voor het begrotingsjaar (t) wordt ingevuld met het rekeningresultaat van het jaar t-2. Voor de begroting 2025 betekent dit dat we het rekeningresultaat 2023 gebruiken voor het invullen van de taakstelling. Bij het opstellen van de begroting is het rekeningresultaat t-2 bekend en weten we of het voldoende is om de taakstelling in te vullen. Als dit niet het geval is kunnen er aanvullende maatregelen worden genomen.

Van de structurele taakstelling 'leniger en flexibeler begroten' (begroting 2020, nr. 56) resteert nog 0,4 miljoen euro. Daarnaast resteert nog een structurele taakstelling SIF van 0,2 miljoen euro (begroting 2020, nr. 36). Per saldo is de taakstellende besparing daarmee 10,6 miljoen euro vanaf 2025.

2. Voordeel WMO

Voor 2025 t/m 2028 verwachten we een voordelig resultaat op ons WMO-budget waardoor dit kan vrijvallen. Het voordeel is 1,9 miljoen euro in 2025, in 2026 en 2027 is het voordeel 2 miljoen euro en in 2028 bedraagt het voordeel 1 miljoen euro.

3. Parkeerbedrijf

De opbrengsten van het parkeerbedrijf blijken in realisatie hoger dan begroot. Daarom stellen we onze meerjarige verwachting van de inkomsten van het parkeerbedrijf bij met 2 miljoen euro per jaar.

4. BTW toerekenen aan afvalstoffen- en rioolheffing

Het bedrag dat aan de afvalstoffen- rioolheffing kan worden toegerekend is geactualiseerd. Het jaarlijkse bedrag dat daarmee beschikbaar komt voor de algemene middelen is 928 duizend euro.

5. Parkeerhandhaving

De opbrengsten voor parkeerhandhaving zijn meerjarig geactualiseerd. Vanaf 2026 verwachten we 200 duizend euro aan extra inkomsten. In de jaren daarna loopt het voordeel naar verwachting ieder jaar op met 50 duizend euro tot 400 duizend euro in 2030.

6. Budget gesubsidieerde instellingen

De budgetten van gesubsidieerde instellingen worden geïndexeerd op basis van het jaar t-2. Tot dit jaar liep de verrekening via de reserve accres instellingen (de budgetten van t-2 werden in jaar t uitgekeerd aan instellingen). In de tweede werkconferentie van 25 april heeft het college besloten de verrekening voortaan rechtstreeks via het meerjarenbeeld te laten lopen. Na analyse van de beschikbare budgetten bleek dat er 4 miljoen euro structureel en 8 miljoen euro incidenteel kan vrijvallen.

De structurele vrijval moet in samenhang worden gezien met het knelpunt Maatschappelijke Opvang / Vrouwenopvang. De afgelopen jaren was het niet nodig deze budgetten te indexeren. Dit is een belangrijke oorzaak van de (structurele) vrijval. Vanaf 2025 is deze indexering wel nodig.

De structurele vrijval van 4 miljoen euro wordt in de begroting 2025 ingezet voor een aanvulling van het budget voor gesubsidieerde instellingen (1,8 miljoen euro) en een structurele indexering van MO/VO budgetten (2,2 miljoen euro). In de jaren 2025-2027 is voor de indexering van MO/VO budgetten minder nodig, waardoor niet de volledige 4 miljoen euro wordt ingezet. De resterende middelen in deze jaren worden toegevoegd aan de ruimte voor de begroting 2025.

Balans

Geprognosticeerde Balans 2025-2028

Bedragen x 1.000 euro

Activa	2023	2024	2025	2026	2027	2028
<i>Vaste Activa</i>						
Immateriële vaste activa	8.689	8.673	8.657	8.641	8.625	8.609
Kosten onderzoek en ontwikkeling voor een bepaald actief	8.389	8.389	8.389	8.389	8.389	8.389
Bijdragen aan activa in eigendom van derden	300	284	268	252	236	220
Materiële vaste activa	1.514.358	1.623.413	1.737.324	1.837.324	1.937.324	2.037.324
waarvan economisch nut	825.005	898.831	965.348	988.305	1.055.753	1.121.989
waarvan economisch nut heffing gerelateerd	203.455	215.297	234.250	252.113	268.499	285.051
waarvan maatschappelijk nut	485.898	509.285	537.726	596.906	613.072	630.284
Financiële vaste activa	435.316	426.001	388.832	362.244	346.647	310.820
Kapitaalverstrekking deelnemingen	49.018	61.711	61.711	61.711	61.711	61.711
Leningen woningbouwcorporaties	45.506	40.091	35.565	30.897	26.077	21.097
Leningen deelnemingen	326.310	310.596	278.121	256.351	245.760	215.148
Leningen verbonden partijen	0	0	0	0	0	0
Overige langlopende leningen	14.482	13.603	13.435	13.285	13.099	12.864
Totaal Vaste Activa	1.958.363	2.058.087	2.134.813	2.208.209	2.292.596	2.356.753
<i>Vlottende Activa</i>						
Voorraden	49.664	39.737	40.926	42.521	50.466	46.739
Overige grond- en hulpstoffen	472	472	472	472	472	472
Onderhanden werk	47.734	37.807	38.996	40.591	48.536	44.809
Gereed product	1.458	1.458	1.458	1.458	1.458	1.458
Uitzettingen	255.826	139.268	133.768	133.768	133.768	133.768
Openbare lichamen	63.806	63.806	63.806	63.806	63.806	63.806
Overige verstrekte Kasgeldleningen	28.250	5.500	0	0	0	0
Rekening courant verhouding niet-financiële instellingen	21.354					
overige vordering	69.962	69.962	69.962	69.962	69.962	69.962
Uitzettingen in Rijks schatkist met een looptijd < 1 jaar	72.454	0	0	0	0	0
Liquide middelen	1.778	1.778	1.778	1.778	1.778	1.778
Liquide middelen	1.778	1.778	1.778	1.778	1.778	1.778
Overlopende activa	80.814	80.814	80.814	80.814	80.814	80.814

Nog te ontvangen bijdragen met een specifiek bestedingsdoel van de EU	2.892	2.892	2.892	2.892	2.892	2.892
Nog te ontvangen bijdragen met een specifiek bestedingsdoel van het Rijk	32.251	32.251	32.251	32.251	32.251	32.251
Nog te ontvangen bijdragen van provincies	5.853	5.853	5.853	5.853	5.853	5.853
Nog te ontvangen bijdragen van gemeenten	2.052	2.052	2.052	2.052	2.052	2.052
Nog te ontvangen bijdragen van overige overheden	6.864	6.864	6.864	6.864	6.864	6.864
Overige overlopende activa	30.902	30.902	30.902	30.902	30.902	30.902
Totaal Vlottende Activa	388.082	261.597	257.286	258.881	266.826	263.099
Totaal Activa	2.346.445	2.319.684	2.392.099	2.467.090	2.559.422	2.619.852

Bedragen x 1.000 euro

Passiva	2023	2024	2025	2026	2027	2028
<i>Vaste Passiva</i>						
Eigen vermogen	307.290	255.518	261.586	271.157	293.939	321.374
Algemene reserve	43.894	67.338	60.337	60.742	64.272	64.598
EV: Bestemmingsreserve	198.375	188.180	201.249	210.415	229.667	256.776
Saldo van de rekening	65.022	0	0	0	0	0
Vreemd vermogen	64.226	70.415	66.874	71.370	75.750	79.080
Voorzieningen	64.226	70.415	66.874	71.370	75.750	79.080
Vaste schuld	1.488.649	1.570.221	1.645.609	1.706.533	1.771.703	1.801.367
Obligatieleningen	202.500	167.500	115.000	95.000	85.000	85.000
Pensioenfondsen en verzekeringsmaatschappijen	20.000	20.000	20.000	20.000	20.000	20.000
Onderhandse leningen van binnenlandse banken en overige financiële instellingen	1.003.858	1.122.176	1.252.640	1.344.800	1.470.007	1.499.709
Onderhandse leningen van provincies	256.100	255.000	255.000	245.000	195.000	195.000
Onderhandse leningen van gemeente	3.700	3.700	1.200	0	0	0
Onderhandse leningen van overige binnenlandse sectoren	1.260	614	539	502	465	428
Waarborgsommen	1.231	1.231	1.231	1.231	1.231	1.231
Totaal Vaste Passiva	1.860.165	1.896.154	1.974.069	2.049.060	2.141.392	2.201.822
<i>Vlottende Passiva</i>						
Vlottende schuld	279.654	216.904	211.404	211.404	211.404	211.404
Overige Kasgeldleningen	68.250	5.500	0	0	0	0
Bank- en girosaldo	1.733	1.733	1.733	1.733	1.733	1.733
Vlottende schuld: Overig	209.671	209.671	209.671	209.671	209.671	209.671
Overlopende passiva	206.626	206.626	206.626	206.626	206.626	206.626

Vooruit ontvangen bijdragen met een specifiek bestedingsdoel van de EU	1.803	1.803	1.803	1.803	1.803	1.803
Vooruit ontvangen bijdragen met een specifiek bestedingsdoel van het Rijk	169.846	169.846	169.846	169.846	169.846	169.846
Vooruit ontvangen bijdragen van provincies	5.062	5.062	5.062	5.062	5.062	5.062
Vooruit ontvangen bijdragen van overige overheden	3.558	3.558	3.558	3.558	3.558	3.558
Overige vooruit ontvangen bedragen	14.399	14.399	14.399	14.399	14.399	14.399
Verplichtingen	11.958	11.958	11.958	11.958	11.958	11.958
Totaal Vlottende Passiva	486.280	423.530	418.030	418.030	418.030	418.030
Totaal Passiva	2.346.445	2.319.684	2.392.099	2.467.090	2.559.422	2.619.852

Toelichting activa

Vaste activa

Immateriële vaste activa

Immateriële vaste activa zijn te onderscheiden in:

- Kosten verbonden aan het sluiten van geldleningen
- Kosten onderzoek en ontwikkeling / plankostenkredieten
- Bijdragen aan activa in eigendom van derden

De immateriële vaste activa zijn gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs- (bijdragen aan activa in eigendom van derden) dan wel de directe kosten en rente (kosten onderzoek en ontwikkeling / plankostenkredieten).

Op grond van artikel 18 van de financiële verordening worden kosten verbonden voor het afsluiten van geldleningen niet geactiveerd, maar direct ten laste van de exploitatie geboekt.

Op de bijdragen aan activa in eigendom van derden wordt lineair afgeschreven. De afschrijvingstermijn is dezelfde als die wordt gehanteerd voor soortgelijke eigen materiële activa en is maximaal de afschrijvingsduur die bij de derde voor de desbetreffende activa wordt gehanteerd. Op kosten onderzoek en ontwikkeling / plankostenkredieten van voorgenomen grondexploitaties wordt niet afgeschreven. Op het moment dat de raad (na maximaal vijf jaar) tot een grondexploitatie besluit worden de plankosten ingebracht in de desbetreffende grondexploitatie. Als er uiterlijk na vijf jaar na investering geen grondexploitatie komt, wordt het actief afgeboekt ten laste van het resultaat.

Materiële vaste activa

De materiële vaste activa zijn naar de volgende categorieën in te delen:

- Activa met een economisch nut;
- Activa met een economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven;
- Activa in de openbare ruimte met maatschappelijk nut.

Op grond van artikel 18 van de financiële verordening worden investeringen met een individuele aanschafwaarde beneden de 10.000 euro niet geactiveerd. Met uitzondering van investeringen waarvoor een investeringskrediet is verstrekt.

Alle materiële vaste activa zijn gewaardeerd tegen de oorspronkelijke verkrijgingsprijs (de inkoopprijs en de bijkomende kosten) of vervaardigingsprijs (de aanschaffingskosten van de gebruikte grond- en hulpstoffen en de overige directe kosten), verminderd met de ontvangen subsidies en bijdragen die direct gerelateerd zijn aan het actief en verminderd met afwaarderingen wegens duurzame waardeverminderingen. Deze duurzame waardeverminderingen worden onafhankelijk van het resultaat van een boekjaar in aanmerking genomen.

In erfpacht uitgegeven gronden.

De in erfpacht uitgegeven gronden zijn gewaardeerd tegen de eerste uitgifteprijs van de erfpacht. De jaarlijks ontvangen afkoopsommen bij voortdurende erfpacht worden toegevoegd aan de bestemmingsreserve afkoopsommen. Aan zowel de bestemmingsreserve afkoopsommen als aan de erfpachtgronden waarvoor afkoopsommen zijn ontvangen wordt geen rente toegerekend. Aan erfpachtgronden waarvoor jaarlijkse een canon wordt ontvangen wordt wel rente toegerekend.

Overige activa met economisch nut en maatschappelijk nut.

Op de overige activa met een economisch nut of maatschappelijk nut wordt afgeschreven. Behoudens enkele uitzonderingen wordt lineair afgeschreven. De afschrijvingsduur is bepaald op de verwachte economische levensduur en is per soort activa in de Financiële Verordening vastgelegd.

Uitgezonderd van lineaire afschrijving zijn:

- Investerings in riolering en publieke parkeervoorzieningen (gesloten financieringsstructuur)
- Investerings met een specifieke (rijks)regelgeving
- Investerings in maatschappelijk vastgoed waarvoor voor het betreffende object is vastgesteld dat er sprake moet zijn van minimaal kostprijsdekkende verhuur. Deze investeringen worden annuïtair afgeschreven.

Overige grondslagen ten aanzien van de afschrijving:

- In alle gevallen gaat de afschrijving in vanaf de eerste dag van het boekjaar volgend op het jaar van ingebruikname.
- Op alle vastgoedobjecten is restwaarde van toepassing. De hoogte van de restwaarde wordt ingesteld afhankelijk van de functie van het gebouw en dan alleen bij verwachte instandhouding van het gebouw na afloop van de gebruiksduur. Daarnaast is rekening gehouden met de te maken kosten voor verwijdering of vernietiging van (delen van) het gebouw. Voor vastgoed zonder maatschappelijke functie is de restwaarde op 0 gesteld.
- Op gronden en terreinen wordt niet afgeschreven.

Activa met heffing gerelateerd economisch nut

Dit betreft investeringen in riolering, inzameling van huishoudelijk afval en investeringen voor activiteiten waarop begraafrechten kunnen worden geheven.

Op activa met heffing gerelateerd economisch nut wordt lineair afgeschreven met uitzondering van de investeringen in (aanleg) riolering; deze worden conform de Financiële Verordening annuïtair afgeschreven.

Financiële vaste activa

De waardering van de financiële vaste activa is gebaseerd op de historische kostprijs c.q. nominale waarde, verminderd met - voor wat de geldleningen betreft - de aflossingen op de geldleningen. Indien de marktwaarde van een financieel vast actief duurzaam lager is dan de aanschafwaarde vindt afwaardering tot de lagere marktwaarde plaats. Bij (dreigende) oninbaarheid van leningen wordt een voorziening gevormd die in mindering wordt gebracht op de boekwaarde van de lening. Op deelnemingen en effecten wordt niet afgeschreven. De werkelijke waarde kan afwijken van de nominale waarde.

Vlottende activa

Voorraden

De voorraden worden gewaardeerd op basis van de verkrijgingsprijs- of vervaardigingsprijs. De verkrijgingsprijs bestaat uit de inkoopprijs en de bijkomende kosten. Indien de marktwaarde duurzaam lager is dan de verkrijging- of vervaardigingsprijs worden de voorraden gewaardeerd tegen de marktwaarde. De waardevermindering wordt

gerealiseerd door de vorming van een verliesvoorziening voor de grondexploitaties tegen contante waarde of voorziening voor incurantheid die in mindering wordt gebracht op de boekwaarde van de voorraad.

De als onderhanden werken opgenomen bouwgronden in exploitatie zijn gewaardeerd tegen de vervaardigingsprijs dan wel de lagere marktwaarde. De vervaardigingsprijs omvat de kosten die rechtstreeks aan de vervaardiging kunnen worden toegerekend (zoals grondaankopen en kosten van bouw- en woonrijp maken). Rente op grondexploitaties wordt geactiveerd en is daarmee ook onderdeel van de vervaardigingsprijs. Voor tussentijdse winstneming wordt de Percentage of Completion methode toegepast. Deze methode houdt in dat naar rato van de gerealiseerde opbrengsten en kosten de winst wordt berekend.

Vorderingen met een rentetypische looptijd korter dan een jaar

De vorderingen worden gewaardeerd tegen nominale waarde. Voor verwachte oninbaarheid wordt een voorziening gevormd die in mindering wordt gebracht op de balanspost debiteuren. Op basis van de ouderdomsanalyse wordt een percentage van de hoofdsom als voorziening getroffen. Daarnaast wordt op basis van de beoordeling van individuele problemen met vorderingen het bedrag in de voorziening indien nodig bijgesteld.

Liquide middelen en overlopende activa

Deze activa worden tegen verkrijgingsprijs opgenomen.

Toelichting passiva

Vaste passiva

Eigen vermogen

Onder het eigen vermogen zijn opgenomen de algemene reserves en bestemmingsreserves. Reserves worden gewaardeerd tegen nominale waarde.

Voorzieningen

Volgens het BBV mag er een voorziening worden gevormd in deze vier gevallen:

- Er zijn verplichtingen en verliezen waarvan de hoogte op de balansdatum niet zeker is, maar die wel redelijk ingeschat kunnen worden;
- Er zijn op de balansdatum risico's die kunnen leiden tot verplichtingen of verliezen, waarvan de hoogte al redelijk in te schatten is;
- Er zullen kosten worden gemaakt in een volgend begrotingsjaar. Hiervoor mag een voorziening worden gevormd als het maken van die kosten zijn oorsprong mede in het huidige of in voorafgaande begrotingsjaren vindt en de voorziening is bedoeld om de lasten gelijk te verdelen over een aantal begrotingsjaren;
- Er worden bijdragen verstrekt aan toekomstige vervangingsinvesteringen, waarvoor een heffing wordt geheven als bedoeld in artikel 35, eerste lid, onder b.

De voorzieningen worden gewaardeerd tegen nominale of contante waarde. De uitzondering hierop is de voorziening voor pensioen van wethouders. Deze wordt gewaardeerd tegen actuariële waarde.

Vaste schulden met een rentetypische looptijd langer dan een jaar

Onder vaste schulden worden verstaan de schulden met een rentetypische looptijd van één jaar of langer. De vaste schulden worden gewaardeerd tegen de nominale waarde verminderd met de aflossingen.

Vlottende passiva

De vlottende passiva worden gewaardeerd tegen nominale waarde.

Investingering en financieringsstaat

Investerings (bedragen x € 1.000)	Boekwaarde 1-1-2025	Vermeerderingen	Verminderings	Afschrijvingen	Boekwaarde 31-12-2025
Immateriële vaste activa (totaal)	284	0	0	16	268
Bijdragen aan activa van derden	284	0	0	16	268
Materiële vaste activa (totaal)	1.623.413	163.965	0	50.054	1.737.324
I. Investerings met economisch nut		121.684			
Waarvan routine investeringen		31.447	-		
Waarvan beleidsmatige investeringen		90.237	-		
II. Investerings in de openbare ruimte met maatschappelijk nut		42.281			
Vlottende activa (totaal)	37.807	1.189	-	-	38.996
Onderhanden werk inzake grondexploitaties	37.807	1.189	-	-	38.996
Financiële activa (totaal)	426.001	25.850	63.019	-	388.832
Kapitaalverstrekkingen	61.711		-	-	61.711
Uitgezette leningen	364.290	25.850	63.019	-	327.121
Totaal activa	2.087.505	191.004	63.019	50.070	2.165.420

Financiering (bedragen x € 1.000)	Boekwaarde 1-1-2025	Vermeerderingen	Verminderings	Boekwaarde 31-12-2025
Reserves	255.518	55.901	49.833	261.586
Voorzieningen	70.416	13.528	17.070	66.874
Opgenomen geldleningen Treasury (lang en kort)	1.761.571	35.000	301.422	1.495.149
Te financieren lang		341.812		341.812
Totaal financiering	2.087.505	446.241	368.325	2.165.420

* In ons financieringsbeleid gaan we er op begrotingsbasis vanuit dat we vaste activa en grondexploitaties financieren met langlopend vermogen. In paragraaf 5: Financiering staat vermeld welke financieringsbehoefte daaruit resulteert. In afwijking daarvan is in bovenstaande tabel ook rekening gehouden met de mogelijkheden die de prognosebalans biedt tot financiering van vaste activa en grondexploitaties met kortlopend vermogen.

Materiële vaste activa

Bij de vaste activa ramen wij voor 164,0 miljoen euro aan investeringen. In combinatie met de geraamde afschrijvingen van 50,1 miljoen euro stijgt daardoor de boekwaarde van de vaste activa van 1.623,4 miljoen euro naar 1.737,3 miljoen euro.

De 164,0 miljoen euro aan investeringen in vaste activa onderscheiden we naar drie soorten, namelijk:

- Routine investeringen: 31,4 miljoen euro
- Beleidsmatige investeringen: 90,2 miljoen euro
- Investerings in de openbare ruimte met maatschappelijk nut: 42,3 miljoen euro

Routine investeringen

De routine investeringen zijn investeringen ter vervanging van bestaande activa met als doel de bedrijfsvoering op het huidige peil te houden. Het betreft voornamelijk investeringen in automatisering, meubilair, huisvesting, voertuigen en materieel. Voor 2025 verwachten wij de volgende investeringen:

Routine investeringen 2025 (bedragen x € 1.000)	
Vervangingsinvesteringen Informatie & Onderzoek	1.319
Vervangingsinvesteringen Facilitaire Services & Huisvesting	1.015
Vervangingsinvesteringen Parkeren	95
Vervangingsinvesteringen SPOT Groningen	1.342
Vervanging materieel Stadsbeheer	27.366
Materieel Iederz	310
Totaal	31.447

Een deel van bovenstaande investeringen komt nog ten laste van de kredieten van voorgaande jaren (11,3 miljoen euro). Dit houdt in dat wij in 2025 voor totaal 20,1 miljoen euro aan nieuwe kredieten voor routine-investeringen nodig hebben. De kapitaallasten van de nieuwe kredieten voor routine investeringen 2025 hebben wij opgenomen in deze begroting.

Routine-investeringen 2025 (bedragen x € 1.000)	Beschikbaar te stellen krediet
Vervangingsinvesteringen Informatie & Onderzoek	1.319
Vervangingsinvesteringen Facilitaire Services & Schoonmaak	1.015
Vervangingsinvesteringen Parkeren	95
Vervangingsinvesteringen SPOT Groningen	1.342
Vervanging materieel Stadsbeheer	15.986
Vervangingsinvesteringen Iederz	310
Totaal	20.067

Beleidsmatige investeringen.

Beleidsmatige investeringen zijn investeringen waarover al principebesluiten zijn genomen en waarvoor de dekking is geregeld. Voor 2025 ramen wij voor 90,2 miljoen euro aan beleidsmatige investeringen.

Beleidsmatige investeringen met economisch nut (bedragen x € 1.000)	Bruto
Investeringen Sport050 *	3.407
Vervanging riolering	11.705
Investeringen in scholen	44.151
Revitalisatie Duinkerkenstraat, wijkposten en circulariteitshub	12.000
Diversen	18.974
Totaal	90.237

* Investeringen Sport050 zijn incl.btw

Investerings in de openbare ruimte met maatschappelijk nut

Investerings met maatschappelijk nut zijn investeringen die in principe niet verhandelbaar zijn, maar wel een meerjarig nut (kunnen) hebben. Voorbeelden hiervan zijn wegen, straten, pleinen, bruggen en openbaar groen. Met ingang van 2017 moeten deze investeringen, conform BBV, worden geactiveerd. Voor 2025 ramen wij 42,3 miljoen euro aan investeringen. Voor de financiering van deze investeringen leggen wij afzonderlijke raadsvoorstellen aan de gemeenteraad voor.

Investerings in de openbare ruimte met maatschappelijk nut (bedragen x € 1.000)	Bruto
Investerings in de openbare ruimte	8.000
Bovenwijkse infrastructuur	12.500
Diversen	21.781
Totaal	42.281

Flottende activa

Investerings in grondexploitaties gelden in de gemeentelijke verslaglegging als flottende activa. Het betreft zaken als grondaankopen en infrastructurele werken. In 2025 gaat het naar verwachting om 28,9 miljoen euro aan investeringen met daar tegenover 27,7 miljoen euro aan inkomsten.

Financiële activa

De financiële activa van de gemeente Groningen bestaat uit deelnemingen en uitgezette geldleningen. Het overgrote deel van de uitgezette geldleningen bestaat uit leningen aan Meerstad en aan woningbouwcorporaties, te weten respectievelijk 278 en 40 miljoen euro. De vermeerdering van de financiële activa betreft een herfinanciering ten behoeve van Meerstad. Deze zogenoemde forward lening is eind 2016 afgesloten. In 2025 lost Meerstad in totaal 51 miljoen euro aan leningen af.

Financiering

De boekwaarde van de gemeentelijke activa neemt toe met 78 miljoen euro en bedraagt aan het einde van het boekjaar 2,165 miljard euro. De financiering van deze boekwaarde geschiedt door middel van de reserves en voorzieningen van de gemeente, door geldleningen die de gemeente in het verleden heeft aangetrokken, door het inzetten van kort geld en/ of door het aantrekken van nieuwe geldleningen.

Het totaal van de reserves stijgt met 7 miljoen naar een omvang van 262 miljoen euro. De omvang van de voorzieningen daalt met 3 miljoen euro naar 67 miljoen euro. De eigen financieringsmiddelen zijn eind 2025 begroot op 329 miljoen euro. Het overgrote deel van de 2,165 miljard euro aan boekwaarde, wordt daarom gefinancierd met langlopende leningen. Het totaal aan aangetrokken lange geldleningen bedraagt begin 2025 naar verwachting 1,762 miljard euro. Daarnaast verwachten we 191 miljoen euro met kort geld te financieren. Van de langlopende geldleningen wordt naar verwachting 301 miljoen euro afgelost. Het bedrag van de opgenomen lange en korte geldleningen komt eind 2025 uit op 1,495 miljard euro.

Het verschil tussen de geraamde boekwaarde van 2,165 miljard euro en de opgenomen geldleningen (1,495 miljard euro) en reserves en voorzieningen (328 miljoen euro) bedraagt 342 miljoen euro. Dit bedrag is de financieringsbehoefte die nog met lang of kort vermogen moet worden afgedekt.

Reserves

Verloopoverzicht reserves 2025

Omschrijving (bedragen x 1.000 euro)	Begroot Saldo 31-08-2024	Prognose 2024	Prognose Saldo 31-12-2024	Begrote toevoeging 2025	Begrote onttrekking 2025	Saldo 31-12-2025
Algemene Reserve	71.374	-4.036	67.338	10.569	17.570	60.337
Algemene Bestemmingsreserve	15.418		15.418	752	8.550	7.620
Aandelen Essent NV	1.345		1.345			1.345
Aandelen GEB holding BV		3.000	3.000			3.000
Afkoopsom onderhoud fietspad	403		403		23	380
Afkoopsommen erfpacht	13.504		13.504			13.504
Begraafplaatsen	157		157	30	30	157
Bijdrage MFA de Wijert	1.535		1.535		43	1.492
Bovenwijkse infrastructuur	1.986		1.986			1.986
Cofinancieringinvesteringfonds	718		718		38	680
De Suikerzijde	2.481		2.481			2.481
Duurzaamheid Scholen	263		263			263
Eemskanaalzone	9.303	600	9.903	600		10.503
Egalisatiereserve Instellingen	8.023		8.023		6.500	1.523
ESF	-229	804	575			575
Esserberg	127		127		11	116
Extra Beleid	654		654			654
Flankerend beleid	741		741			741
Fonds Energietransitie	2.000		2.000			2.000
Gebruiksovereenkomst voetbalverenigingen	26		26		6	20
Gresco	1.163		1.163			1.163
GrESCo aanpak 24 gebouwen	125		125			125
Grondzaken	21.230	-1.450	19.780			19.780
Hergebruik grond	66		66			66
Kunst op straat	223		223			223
Nieuw Raadhuis Haren	1.537		1.537		42	1.495
Nieuwbouw VMBO	553		553	2.145	100	2.598
Onderwijshuisvesting	15.083		15.083	4.309	13.000	6.392
Openbaar Gebied	24		24			24
Regio Specifiek Pakket ZZL	9.400		9.400			9.400

Reserve Kapitaallasten (BK)	40.472	-2.300	38.172	1.131	380	38.923
Scholenfonds	2.625		2.625		71	2.554
SIF	19.257		19.257			19.257
Sparen voor de toekomst	5.908		5.908	36.365		42.273
Vastgoed verkoopopbrengst tbv bezuinigingen	-		-			-
WarmteStad	60		60			60
Werk in Zicht	936		936		831	105
Werkprogramma 2022-2025	2.387		2.387		2.387	-
Zernike College	8.022		8.022		251	7.771
Totaal	258.900	-3.382	255.518	55.901	49.833	261.586

Toelichtingen op reserves

Omschrijving	Doel	Maximale Saldo 31-12- omvang 2025	Toelichting mutaties	Beoordeling niveau
Algemene Reserve (AR)	Deze reserve dient ter dekking van het opvangen van onvoorziene verliezen op de korte en lange termijn	60.337	In de begroting 2025 voegen we 10,6 miljoen euro toe aan de algemene reserve: op grond van eerder vastgestelde meerjarenbegrotingen 9,4 miljoen euro, terugbetaling meerjarig project transitie DIV ad 148 duizend euro en voorfinanciering Tweede Kamerverkiezingen 2023 ad 1,0 miljoen euro. We onttrekken 17,6 miljoen euro: 10 miljoen euro uit het rekeningresultaat 2023 ter dekking van de begroting, een bedrag van 4,9 miljoen euro uit het rekeningresultaat 2023 ter dekking van de incidentele opgave strategische investeringsprojecten, een bedrag van 2,5 miljoen euro ter dekking van de begroting van het grondbedrijf, 110 duizend euro ter dekking van het meerjarig project Afval BOR24 en 60 duizend euro voor de uitvoering van de moties herdenking slavernijverleden, Ketji Koti en Indië.	Voldoende
Algemene Bestemmings Reserve (ABR)	De algemene bestemmingsreserve is voor bestemde middelen, waarvoor geen afzonderlijke bestemmingsreserve is ingesteld.	7.620	In de begroting 2025 wordt 752 duizend euro rijksmiddelen versterking dienstverlening aan deze reserve toegevoegd. We onttrekken 8,6 miljoen euro: 5,3 miljoen euro ter dekking van de incidentele opgave strategische investeringsprojecten, 1,25 miljoen inzet rijksmiddelen versterking dienstverlening (actieplan aanpak huiselijk geweld en uitvoeringsprogramma aanpak armoede), 700 duizend euro voor individuele studietoelage en 1,3 miljoen euro voor het meerjarig project vervanging DaFinci.	Voldoende

Sparen voor de toekomst	Bij een realisatiebesluit over de strategische projecten moeten ook de benodigde financiële ruimte in de begroting worden gereserveerd. Daartoe dient deze reserve. De komende periode worden de projecten nader uitgewerkt en moet nog keuzes worden gemaakt. Bij een realisatiebesluit wordt het bedrag daadwerkelijk beschikbaar gesteld ten laste van de financiële reservering.		42.273	In de begroting 2024 is voor 2025 een dotatie opgenomen van 7,7 miljoen euro. Wij voegen daar in deze begroting 28,7 miljoen euro aan toe: 5,3 miljoen euro uit de algemene bestemmingsreserve, 4,9 miljoen euro uit de algemene reserve, 4,5 miljoen euro uit de reserve accres instellingen, 13 miljoen uit reserve onderwijshuisvesting (aanvullend 18,5 miljoen euro in de jaren 2026 tot en met 2028) en structureel 1 miljoen euro uit de meerjarenbegroting 2025-2028 oplopend naar 15 miljoen euro in 2028.	De financiële reservering is niet voldoende voor het uitvoeren van de totale strategische investeringsagenda
Aandelen Essent NV (BK)	Deze reserve dient als tegenwaarde ontvangen aandelen EGD bij overgang EGG naar EGD (nu: Essent).		1.345	Niet van toepassing	Voldoende
Aandelen GEB holding BV (BK)	Deze bekleemde reserve dient ter dekking voor kapitaallasten volgend uit de kapitaalstorting aan het Gemeentelijk Energie Bedrijf BV		3.000	Niet van toepassing	Voldoende
Afkoopsom onderhoud fietspad Stadsweg	Deze reserve dient ter dekking van de kosten van het jaarlijks onderhoud aan de Stadsweg Ten Boer		380	Jaarlijks wordt het onderhoudsbudget voor wegen verhoogd met 23 duizend euro, dit zijn de meerkosten voor het jaarlijks beheer en onderhoud van (deel van) de fietsroute plus (deel van) de voormalige gemeente Ten Boer. Deze kosten worden jaarlijks onttrokken aan deze reserve.	Voldoende
Afkoopsommen erfpacht	Deze reserve dient voor het reserveren van afkoopsommen erfpacht. De ontvangen afkoopsom erfpacht wordt toegevoegd aan deze reserve tot maximaal de waarde van de uitgegeven kavel.		13.504	Er zijn geen mutaties begroot	Voldoende
Begraafplaatsen	De reserve dient ter dekking van toekomstige ruimingskosten en voor het opvangen van (kleine) verschillen in de inkomsten en uitgaven op de exploitatie begraafplaatsen.		157	Jaarlijks wordt er 30 duizend toegevoegd en onttrokken tbv het aandeel ruimen in de tarieven voor grafuitgiften (ruimingskosten). Daarnaast wordt de reserve gebruikt voor het opvangen van verschillen in de exploitatie (indien nodig).	Voldoende
Bijdrage MFA de Wijert (BK)	Deze reserve dient ter dekking van de kapitaallasten van het project Multifunctionele Accommodatie De Wijert.		1.492	De onttrekking van 43 duizend euro is ter dekking van (een deel van) de kapitaallasten van het pand MFA de Wijert.	Voldoende
Bovenwijkse infrastructuur grondexploitaties (BK)	Deze reserve is ingesteld om middelen die vrijkomen door activering van bovenwijkse voorzieningen in de		1.986	Er zijn geen mutaties begroot	Voldoende

	grondexploitaties te reserveren				
Co financieringinvestering fonds	Deze reserve dient om de noodzakelijke uitbreiding en vervanging van gemeentelijke sportaccommodaties mogelijk te maken en om als gemeente via cofinanciering bij te kunnen dragen aan investeringen in sportverenigingen in sportaccommodatie		680	Bijzonder resultaat (o.a. kapitaallasten sport) wordt toegevoegd aan deze reserve. In 2025 wordt jaarschijf 2025 van de harmonisatie sporttarieven (21 duizend euro) onttrokken. Daarnaast ook een onttrekking van 17 duizend euro ten behoeve van het Meerjarig project "Opruimen SBR korrels kunstgrasvelden".	Voldoende
De Suikerzijde (BK)	De reserve dient om incidentele vrijval van structurele middelen voor De Suikerzijde beschikbaar te houden voor de gebiedsontwikkeling De Suikerzijde		2.481	In 2024 is vanuit het rekeningresultaat 2023 een bedrag van 1.482 miljoen euro toegevoegd. Verder zijn er geen mutaties begroot.	Voldoende
Bestemmingsres. Duurzaamheid Scholen	Deze reserve dient ter dekking van kosten voortvloeiende uit een nieuwe duurzaamheidsregeling voor scholen als gevolg van het Integraal Huisvestingsplan 2014-2017.		263	Er zijn geen mutaties begroot voor de periode 2024-2027.	Voldoende
Eemskanaalzone (BK)	Deze reserve dient voor het aanhouden van middelen als gevolg van marktwaardetoetsen. Middelen die vrijkomen doordat waardering van de strategische gronden en gebouwen worden opgeplust naar de waarde bij huidige bestemming op basis van een taxatie. .		10.503	In 2024 is vanuit het rekeningresultaat 2023 een bedrag van 206 duizend euro toegevoegd. Daarnaast wordt in de actuele begrotingen van zowel 2024 als 2025 een bedrag van 600 duizend euro toegevoegd. Er zijn nog geen begrote onttrekkingen.	Voldoende
Egalisatiereserve Instellingen ivm concernaccres	We willen deze reserve op termijn opheffen. De mutaties van de subsidiebudgetten lopen voortaan via het financieel meerjarenbeeld. De resterende middelen worden ingezet ter dekking van de cultuurnota 2025-2028.		1.523	De structurele vrijval is 4 miljoen euro en de incidentele vrijval is 8 miljoen euro. De structurele vrijval wordt ingezet voor maatschappelijke opvang en vrouwen opvang (2,2 miljoen euro) en het verhogen van het accres gesubsidieerde instellingen (1,8 miljoen euro).	Voldoende
ESF	Deze reserve dient om vrijval van ESF- subsidie die de gemeente Groningen als centrumgemeente ontvangt te reserveren en wordt zoveel als mogelijk		575	Momenteel is er een College- en Raadsbesluit onderweg om het ESF resultaat 2024 van 804 duizend euro aan de ESF reserve toe te voegen. Zodra dit is besloten zullen we in 2025 voor 576 duizend euro aan de reserve onttrekken om de structurele lasten uit te dekken.	Momenteel is er sprake van een negatieve reserve. Er is een college- en raadsvoorstel ingediend om de ESF middelen 2024 aan de ESF reserve

	weer ingezet ter dekking van projecten				toe te voegen, waarmee het saldo positief wordt (576 duizend euro).
Esserberg (BK)	Deze bekleemde reserve dient ter dekking van een deel van de kapitaallasten van het investeringsproject 'renovatieplan sportpark Esserberg'.		116	Onttrekking ter dekking van kapitaallasten.	Voldoende
Extra beleid	Deze reserve dient om de nog te besteden extra beleids gelden op te nemen.		654	Er zijn geen mutaties begroot	Voldoende
Flankerend beleid	Deze reserve dient voor herplaatsing van medewerkers in het kader van de bezuinigingsoperatie.		741	Momenteel is er nog onvoldoende zicht op mutaties. Dit hangt af van lopende of aangekondigde reorganisaties en of er boventalligheid en daarmee nieuwe herplaatsingskandidaten bij komen.	Voldoende
Fonds Energietransitie	De beschikbare reserve vormt een substantieel startkapitaal en maakt mogelijk dat het fonds versneld ingericht kan worden. Gezien de grote opgave onderzoeken we de meest effectieve wijzen waarop de reserve ingezet kan worden.		2.000	Er zijn geen mutaties begroot	Voldoende
Bestemmingsreserve Gebruiksovereenkomst voetbalver	Deze reserve dient ter dekking van het fonds "Gebruiksovereenkomsten voetbalverenigingen" in ten Boer. Op grond van de gebruiksovereenkomsten kunnen voetbalverenigingen een beroep doen op de gemeente voor groot onderhoud aan de accommodaties en de financiering van een aantal zaken op en rond de velden.		20	De onttrekking betreft de te betalen vergoedingen aan 4 voetbalverenigingen.	Voldoende
Gresco	Deze reserve dient als egaliseringsreserve voor de resultaten van Gresco		1.163	Er zijn geen mutaties begroot voor de periode 2025-2028.	Voldoende
Gresco aanpak 24 gebouwen (BK)	Deze reserve dient voor de gedeeltelijke dekking van de kapitaallasten integrale aanpak 24 gebouwen		125	Er zijn geen mutaties begroot voor de periode 2024-2027.	Voldoende

Grondzaken	Deze reserve dient ter vorming van een toereikende buffer voor het opvangen van schommelingen op de grondexploitaties.		19.780	In 2024 is vanuit het rekeningresultaat 2023 een bedrag van 5.720 miljoen euro toegevoegd. In de actuele begroting van 2024 wordt een bedrag 1.450 miljoen euro onttrokken. Er zijn nog geen verdere begrote mutaties.	Voldoende
Hergebruik grond	Deze reserve dient om vooruit ontvangen gelden voor de toekomstig te maken kosten te reserveren. Jaarlijks zal het exploitatieresultaat verrekend met deze reserve.		66	In 2024 is vanuit het rekeningresultaat 2023 een bedrag van 175 duizend euro onttrokken. Er zijn nog geen verdere begrote mutaties.	Voldoende
Kunst op straat	Deze reserve dient voor het financieren van kunst bij nader te bepalen kunstprojecten in de openbare ruimte.		223	Er zijn geen mutaties begroot	Voldoende
Bestemmingsreserve Nieuw Raadhuis	Deze reserve dient ter dekking van een deel van de kapitaallasten van het nieuwe gemeentehuis.		1.495	In de begroting wordt jaarlijks een bedrag van 42 duizend euro onttrokken ter dekking van kapitaallasten.	Voldoende
Nieuwbouw VMBO (BK)	Deze bekleemde reserve dient ter dekking van kapitaallasten		2.598	De storting van 2,145 miljoen euro betreft een verwachte opbrengst vanuit de ontwikkeling van een schoolgebouw aan de Travertijnstraat. In de begroting wordt jaarlijks een bedrag van 100 duizend euro onttrokken ter dekking van kapitaallasten.	Voldoende
Onderwijshuisvesting	Deze reserve is voor het opvangen van risico's en het mogelijk maken van toekomstige investeringen.		6.392	Het saldo van de begroting onderwijs wordt cf besluitvorming raad toegevoegd aan de reserve. Op grond van de actualisatie van het Integraal huisvestingsplan onderwijs wordt in 2025 een bedrag van 13 miljoen euro als vrijval voor de jaren 2024 en 2025 onttrokken (aanvullend 18,5 miljoen euro in de jaren 2026 tot en met 2028).	Voldoende
Bestemmingsreserve Openbaar Gebied	Deze reserve dient ter dekking van kosten inrichting openbaar gebied		24	Er zijn geen mutaties begroot	Voldoende
Regio Specifiek Pakket ZZL	Deze reserve dient om projecten uit het Regio Specifiek Pakket Zuiderzeelijn (RSP-ZZL) te financieren.		9.400	Er zijn geen mutaties begroot	Voldoende
Reserve Kapitaallasten	Deze (bekleemde) reserve dient ter dekking van de kapitaallasten c.f. het BBV mogen middelen niet meer in mindering worden gebracht op het project zelf als hierdoor een negatieve boekwaarde ontstaat		38.923	De reserve is gevormd voor dekking kapitaallasten, o.a. voor de renovatie Heesterpoort, Stadhuis, de Driebond school, de Groene Wei, Kunstwerf, en het project Vrijdag, Wijkvernieuwing en Speelvoorzieningen	Voldoende
Scholenfonds	Deze reserve dient ter dekking van de kosten bouw nieuwe school		2.554	In de begroting wordt jaarlijks een bedrag van 71 duizend euro onttrokken ter dekking van kapitaallasten.	Voldoende
SIF	Deze reserve is ingesteld voor nog niet uitgegeven (rijks)middelen voor toekomstige projecten.		19.257	Er zijn geen mutaties begroot	Voldoende

Vastgoed verkoopopbrengst tbv bezuinigingen	Deze reserve dient om de opbrengsten van het afstoten van vastgoed in enig jaar aan een bezuinigingstaakstelling van een volgende jaar toe te rekenen en tijdelijk te reserveren.			Er zijn geen mutaties begroot voor de periode 2025-2028.	Voldoende
WarmteStad	Deze reserve dient ter dekking van het risico van het hebben van een rekening courant-verhouding met WarmteStad BV		60	Er zijn geen mutaties begroot	Voldoende
Werk in Zicht	De bestemmingsreserve heeft een bestedingsfunctie voor meerjarige projecten van de arbeidsmarktregio Werk In Zicht (WIZ). Doel van de reserve is om WIZ-middelen, zijnde regionale gelden van de arbeidsmarktregio (als cofinanciering) in te zetten op meerjarige WIZ-subsidieprojecten.		105	De middelen voor Project Kansrijk Opleiden worden conform vastgesteld meerjarenbegroting WIZ opgenomen uit de reserve om in 2025 ingezet te worden.	Voldoende
Bestemmingsreserve werkprogramma 2022-2025	Deze bestemmingsreserve heeft een bestedingsfunctie voor het werk- en ontwikkelprogramma 2022 – 2025. Middels deze reserve worden de aan het werk- en ontwikkelprogramma toegekende middelen meerjarig ingezet gedurende de duur van het programma ten behoeve van dit programma	9.300		2025 is het laatste jaar werk- & ontwikkelprogramma en daarom worden alle middelen uit de reserve opgenomen ter dekking van het werkprogramma, dan wel formatiekosten i.v.m. het werkprogramma. De reserve kan eind 2025 worden opgeheven.	Voldoende, kan ultimo 2025 worden opgeheven.
Bestemmingsreserve Zernike College	Deze reserve dient ter dekking van de kapitaallasten van de nieuwbouw van het Zernike College.		7.771	In de begroting wordt jaarlijks een bedrag van 251 duizend euro onttrokken ter dekking van kapitaallasten.	Voldoende
Totaal reserves			261.586		

Verloopoverzicht reserves 2026-2028

Naam reserve (bedragen x 1.000 euro)	Saldo 31-12- 2025	Prognose mutatie 2026	Saldo 31-12- 2026	Prognose mutatie 2027	Saldo 31-12- 2027	Prognose mutatie 2028	Saldo 31-12- 2028
Algemene Reserve	60.337	405	60.742	3.530	64.272	326	64.598
Algemene Bestemmingsreserve	7.620	-2.423	5.197	-295	4.902	-	4.902
Aandelen Essent NV	1.345		1.345		1.345		1.345
Aandelen GEB holding BV	3.000		3.000		3.000		3.000
Afkoopsom onderhoud fietspad	380	-23	357	-23	334	-23	311
Afkoopsommen erfpacht	13.504		13.504		13.504		13.504
Begraafplaatsen	157		157		157		157
Bijdrage MFA de Wijert	1.492	-43	1.449	-43	1.406	-43	1.363
Bovenwijkse infrastructuur	1.986		1.986		1.986		1.986
Cofinancieringinvesteringfonds	680	-11	669		669		669
De Suikerzijde	2.481		2.481		2.481		2.481
Duurzaamheid Scholen	263		263		263		263
Eemskanaalzone	10.503	126	10.629	126	10.755	126	10.881
Egalisatiereserve Instellingen	1.523	-500	1.023	-500	523	-500	23
ESF	575		575		575		575
Esserberg	116	-11	105	-11	94	-11	83
Extra Beleid	654	-654	-		-		-
Flankerend beleid	741		741		741		741
Fonds Energietransitie	2.000		2.000		2.000		2.000
Gebruiksovereenkomst voetbalverenigingen	20	-6	14	-6	8	-6	2
Gresco	1.163		1.163		1.163		1.163
GrESCo aanpak 24 gebouwen	125		125		125		125
Grondzaken	19.780		19.780		19.780		19.780
Hergebruik grond	66		66		66		66
Kunst op straat	223		223		223		223
Nieuw Raadhuis Haren	1.495	-42	1.453	-42	1.411	-42	1.369
Nieuwbouw VMBO	2.598	-100	2.498	-100	2.398	-100	2.298
Onderwijshuisvesting	6.392	831	7.223	3.179	10.402	7.641	18.043
Openbaar Gebied	24		24		24		24

Regio Specifiek Pakket ZZL	9.400		9.400		9.400		9.400
Reserve Kapitaallasten (BK)	38.923	844	39.767	1.289	41.056	-611	40.445
Scholenfonds	2.554	-71	2.483	-71	2.412	-71	2.341
SIF	19.257		19.257		19.257		19.257
Sparen voor de toekomst	42.273	11.500	53.773	16.000	69.773	21.000	90.773
Vastgoed verkoopopbrengst tbv bezuinigingen	-	-	-		-		-
WarmteStad	60		60		60		60
Werk in Zicht	105		105		105		105
Werkprogramma 2022-2025	-		-		-		-
Zernike College	7.771	-251	7.520	-251	7.269	-251	7.018
Totaal	261.586	9.571	271.157	22.782	293.939	27.435	321.374

Structurele toevoegingen en onttrekkingen aan reserves

naam reserve (bedragen x 1.000 euro)	2025		2026		2027		2028	
	stort.	onttr.	stort.	onttr.	stort.	onttr.	stort.	onttr.
Vrijdag St.Jansstraat		0		0		218		218
Heesterpoort		56		56		56		56
Sportpark De Kring		3		3		3		3
Kunstwerf		6		6		6		6
Groene Wei		30		30		30		30
Revitalisering Stadhuis		38		38		38		38
Driebond Engelbert		37		37		37		37
Maatschappelijk vastgoed		32		32		32		32
Van Houtenschool		0		13		13		13
Akoestiek gymzalen		0		0		0		0
Nieuwbouw iederz		36		36		36		36
MFA de Wijert		43		43		43		43
Esserberg		11		11		11		11
Scholenfonds		71		71		71		71
Nieuw Raadhuis Haren		42		42		42		42
Nieuwbouw VMBO		100		100		100		100
Zernike College		251		251		251		251
Van Lenneplan		13		13		13		13
Gele steentjes		12		12		12		12
Sparen voor de toekomst	1.000	0	5.000	0	10.000	0	15.000	0
Speelvoorzieningen		97		97		97		97
Skatebaan		20		20		20		20
Totaal	1.000	898	5.000	911	10.000	1.129	15.000	1.129

Voorzieningen

Verloopoverzicht voorzieningen 2025

Omschrijving (bedragen x 1.000 euro)	Begroot Saldo 1-1- 2025	Toevoeging 2025	Onttrekking 2025	Vrijval 2025	Saldo 31-12- 2025
Afkoop onderhoud begraafplaats	4.281	327	484		4.124
Afvalstoffenheffingen	9.284		1.556		7.728
Euvelgunnerweg 17	315	27	0		341
Groot onderhoud gebouwen	22.196	4.780	6.388		20.588
Groot onderhoud Oosterpoort	1.371	108	277		1.203
Groot Onderhoud Welzijn	1.435	547	655		1.328
Hortus biotoop Haren	321				321
Juridische procedures	-				-
Legaat Andrea Elkenbracht	190		5		185
Nazorgvoorziening	40	20	16		44
OH Tennisvelden Ten Boer	155	11	134		32
Onderhoud kostprijs dekkende verhuur gebouwen	3.876	889	97		4.668
Onderhoud museum	2.776	620	222		3.174
Onderhoud Cultuur gebouwen	168	197	75		290
Onderhoud parkeergarages	3.810	1.750	2.911		2.649
Onderhoud sportaccomodaties	4.058	2.317	3.248		3.127
Onderhoud vensterscholen	4.079	1.494	671		4.902
Pensioenen wethouders	4.363	331	266		4.428
Reorganisatie	2.433				2.433
Riolering groot onderhoud	1.773				1.773
Riolering Vervangingsinvesteringen	532				532
Spaarverlof	2.795				2.795
Wachtgeld wethouders	165	110	66		209
Totaal	70.416	13.528	17.070	0	66.874

Toelichtingen op voorzieningen

Omschrijving	Doel	Saldo 31-12-2025	Toelichting mutaties	Beoordeling niveau
Afkoop onderhoud begraafplaats	Deze voorziening dient voor het reserveren van ontvangen afkoopsommen van nabestaanden. Aanwending vindt plaats ten behoeve van het onderhoud van graven. Voorziening is ingesteld conform Artikel 44, lid 2 BBV	4.124	In 2025 wordt verwacht dat er 327 duizend euro wordt toegevoegd aan de voorziening om de voorziening op het vereiste niveau te houden. De kosten van onderhoud van graven waarvan het onderhoud is afgekocht, komen ten laste van de voorziening. De verwachte onttrekking betreft 484 duizend euro.	Voldoende
Afvalstoffenheffing	Deze voorziening dient voor het opvangen van prijsschommelingen in het tarief van de afvalstoffenheffing. Het afgesproken maximumniveau van de voorziening is 4% van de omzet Voorziening is ingesteld conform Artikel 44, lid 2 BBV	7.728	In 2025 wordt 1.556 miljoen euro onttrokken aan de voorziening.	Voldoende
Euvelgunnerweg 17	Deze voorziening dient voor dekking van de compensatie voor de huur van pand Euvelgunnerweg overeengekomen met de stichting het Viaduct voor de eerste vijf jaar	341	De dotaties en onttrekkingen zijn conform het onderliggende meerjarenonderhoudsplan.	Voldoende
Groot onderhoud gebouwen	Deze voorziening dient om het onderhoud van kapitaalgoederen te waarborgen. Voorziening is ingesteld conform Artikel 44, lid 1c BBV	20.588	De dotaties en onttrekkingen zijn conform het onderliggende meerjarenonderhoudsplan.	Voldoende
Groot onderhoud Oosterpoort	Deze voorziening dient ter dekking van groot onderhoud aan de Oosterpoort/ Stadsschouwburg. Voorziening ingesteld conform Artikel 44, lid 1c BBV	1.203	De dotaties en onttrekkingen zijn conform het onderliggende meerjarenonderhoudsplan.	Voldoende
Groot onderhoud Welzijnsgebouwen	Deze voorziening dient om het onderhoud van kapitaalgoederen te waarborgen. Voorziening is ingesteld conform Artikel 44, lid 1c BBV	1.328	De dotaties en onttrekkingen zijn conform het onderliggende meerjarenonderhoudsplan.	Voldoende
Hortus-Biotop Haren	Deze voorziening dient ter dekking van de kosten van achterstallig onderhoud van de biotop van de Hortus	321	Er zijn geen mutaties begroot.	Voldoende
Juridische procedures	Deze voorziening dient ter dekking van juridische procedures.	0	We verwachten dat een groot deel van de proceskosten in 2024 wordt uitbetaald, het overige deel valt vrij.	n.v.t.

Legaat Andrea Elkenbracht	Deze voorziening dient om begaafde (oud) leerlingen van het stedelijk conservatorium in de gelegenheid stellen een voortgezette muziekstudie in het buitenland te volgen. Voorziening ingesteld conform Artikel 44, lid 2 BBV	185	Voor 2025 wordt een onttrekking van 5 duizend euro verwacht.	Voldoende
Nazorgvoorziening	Deze voorziening dient voor nazorg voor diverse bodemsaneringslocaties, w.o. Beckerweg Voorziening ingesteld conform Artikel 44, lid 1b BBV	44	Voor 2025 is een toevoeging van 20 duizend euro begroot en een onttrekking van 16 duizend euro.	Voldoende
Onderhoud Tennisvelden Ten Boer	Deze voorziening dient om het onderhoud van de tennisvelden van de voormalige gemeente Ten Boer te waarborgen. Voorziening is ingesteld conform Artikel 44, lid 1c BBV	32	Voor de tennisvelden oud Ten Boer wordt jaarlijks gedoteerd voor groot onderhoud. Dit was voorzien in 2022 maar uit overleg met de vereniging bleek dat nog niet nodig. Waarschijnlijk zal in 2025 nader overleg plaatsvinden over de uitvoering.	Voldoende
Onderhoud museum	De voorziening heeft als doel het opvangen van schommelingen in de kosten van groot onderhoud van het Groninger Museum. Voorziening ingesteld conform Artikel 44, lid 1c BBV	3.174	De dotaties en onttrekkingen zijn conform het onderliggende meerjarenonderhoudsplan.	Voldoende
Onderhoud cultuur gebouwen	Deze voorziening dient ter dekking van toekomstig onderhoud aan de Muziekschool. Voorziening ingesteld conform Artikel 44, lid 1c BBV	290	De dotaties en onttrekkingen zijn conform het onderliggende meerjarenonderhoudsplan.	Voldoende
Onderhoud kostprijs dekkende verhuur gebouwen	Deze voorziening dient ter dekking van toekomstig onderhoud aan gebouwen die worden verhuurd. Voorziening ingesteld conform Artikel 44, lid 1c BBV	4.668	De dotaties en onttrekkingen zijn conform het onderliggende meerjarenonderhoudsplan.	Voldoende
Onderhoud parkeergarages	De voorziening heeft als doel het opvangen van schommelingen in de kosten van het planmatig onderhoud van het parkeerbedrijf.	2.649	De dotaties en onttrekkingen zijn gebaseerd op het meerjarenonderhoudsplan.	Voldoende
Onderhoud sportaccommodaties	Deze voorziening dient om het onderhoud van kapitaalgoederen te waarborgen. Voorziening is ingesteld conform Artikel 44, lid 1c BBV	3.127	Toevoeging is de reguliere dotatie aan de voorziening. De onttrekkingen betreffen de bestedingen meerjarig planmatig onderhoud.	Voldoende
Onderhoud vensterscholen	Deze voorziening dient ter dekking van schommelingen in de onderhoudsplanning voor planmatig/groot onderhoud. Voorziening	4.902	De dotaties en onttrekkingen zijn conform het onderliggende meerjarenonderhoudsplan.	Voldoende

	ingesteld conform Artikel 44, lid 1c BBV			
Pensioenen wethouders	Deze voorziening dient ter dekking van de pensioenlasten van voormalig wethouders (voor 2006). Voorziening is ingesteld conform Artikel 44, lid 1a BBV	4.428	In de begroting gaan we er vanuit dat jaarlijks ruim 0,3 miljoen euro moet worden toegevoegd aan de Voorziening Pensioenen wethouders om de voorziening op peil te houden. Onttrekkingen vinden plaats op het moment dat er pensioenuitkeringen of overdrachten plaats vinden. Jaarlijks aan het eind van het jaar worden de toekomstige verplichtingen herrekend en eventuele toevoegingen en onttrekkingen die hiervan het resultaat zijn, bij de jaarrekening inzichtelijk gemaakt.	Voldoende
Reorganisatie	Deze voorziening dient voor de dekking van kosten van boventalligheid als gevolg van reorganisaties. Bijvoorbeeld de vorming van het SSC. Voorziening is ingesteld conform Artikel 44, lid 1a BBV	2.433	Momenteel is er nog onvoldoende zicht op mutaties. Dit hangt af van lopende of aangekondigde reorganisaties en of er boventalligheid en daarmee nieuwe herplaatsingskandidaten bij komen.	Voldoende
Riolering groot onderhoud	De voorziening is bedoeld als dekking van het onderhoud op de langere termijn. Voorziening ingesteld conform Artikel 44, lid 1c BBV	1.773	Er zijn geen mutaties begroot voor 2025. Vanaf 2026 is er een verwachte onttrekking van 36 duizend euro per jaar.	Voldoende
Riolering vervangingsinvesteringen	Spaarbedragen voor toekomstige investeringen mogen in het riooltarief worden opgenomen als de eerste aanleg van uitbreidingsinvesteringen in de grondexploitatie is gedekt. Voorziening ingesteld conform Artikel 44, lid 1d BBV	532	Er zijn geen mutaties begroot	Voldoende
Spaarverlof	Voorziening wordt gevormd ter dekking van het aangemerkt spaarverlof op het moment dat dit wordt opgenomen. Voorziening is ingesteld conform Artikel 44, lid 1c BBV	2.795	Met terugwerkende kracht is het vanaf 2022 verplicht om een voorziening op te nemen voor het spaarverlof. Momenteel is er nog onvoldoende zicht op mutaties gedurende 2023 en 2024	Voldoende
Wachtgeld oud wethouders	Deze voorziening dient voor de dekking van wachtgeldverplichtingen van oud-wethouders. Voorziening ingesteld conform Artikel 44, lid 1a BBV	209	In de begroting gaan we er vanuit dat jaarlijks ruim 0,1 miljoen euro moet worden toegevoegd aan de Voorziening Wachtgeld oud-wethouders om de voorziening op peil te houden. Onttrekkingen vinden plaats op het moment dat er wachtgeld dienen te worden uitbetaald. Jaarlijks aan het eind van het jaar worden de toekomstige verplichtingen herrekend en eventuele toevoegingen en onttrekkingen die hiervan het resultaat zijn, bij de jaarrekening inzichtelijk gemaakt.	Voldoende
Totaal voorzieningen		66.874		

Verloopoverzicht voorzieningen 2026-2028

Naam Voorziening (bedragen x 1.000 euro)	Saldo 31-12- 2025	Prognose mutatie 2026	Saldo 31-12- 2026	Prognose mutatie 2027	Saldo 31-12- 2027	Prognose mutatie 2028	Saldo 31-12- 2028
Afkoop onderhoud begraafplaats	4.124	-178	3.946	-176	3.770	-164	3.606
Afvalstoffenheffingen	7.728	126	7.854	127	7.981	128	8.109
Euvelgunnerweg 17	341	13	354	5	359	27	386
Groot onderhoud gebouwen	20.588	2.302	22.890	1.387	24.277	1.410	25.687
Groot onderhoud Oosterpoort	1.203	33	1.236	100	1.336	86	1.422
Groot Onderhoud Welzijn	1.328	-49	1.279	141	1.420	-78	1.342
Hortus biotoop Haren	321		321		321		321
Juridische procedures	-		-		-		-
Legaat Andrea Elkenbracht	185	-5	180	-5	175	-5	170
Nazorgvoorziening	44	14	58	9	67	-17	50
OH Tennisvelden Ten Boer	32	11	43	11	54	11	65
Onderhoud kostprijs dekkende verhuur gebouwen	4.668	859	5.527	992	6.519	1.025	7.544
Onderhoud museum	3.174	356	3.530	425	3.955	518	4.473
Onderhoud Cultuur gebouwen	290	73	363	111	474	91	565
Onderhoud parkeergarages	2.649	685	3.334	53	3.387	-1.019	2.368
Onderhoud sportaccomodaties	3.127	-32	3.095	78	3.173	-139	3.034
Onderhoud vensterscholen	4.902	63	4.965	880	5.845	943	6.788
Pensioenen wethouders	4.428	74	4.502	87	4.589	357	4.946
Reorganisatie	2.433		2.433		2.433		2.433
Riolering groot onderhoud	1.773	36	1.809	36	1.845	37	1.882
Riolering Vervangingsinvesteringen	532		532		532		532
Spaarverlof	2.795		2.795		2.795		2.795
Wachtgeld wethouders	209	115	324	119	443	119	562
Totaal	66.874	4.496	71.370	4.380	75.750	3.330	79.080

Emu saldo

Omschrijving	T-1	T	T+1
	2024	2025	2026
	Volgens realisatie tot en met sept. 2024, aangevuld met raming resterende periode	Volgens begroting 2025	Volgens meerjarenraming in begroting 2025
(Bedragen x 1.000 euro)			
1. Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	-16.465	7.046	8.594
2. Mutatie (im)materiële vaste activa	109.039	113.895	99.984
3. Mutatie voorzieningen	6.189	-3.156	4.497
4. Mutatie voorraden (incl. bouwgronden in exploitatie)	-9.927	1.189	1.595
5. Verwachte boekwinst bij verkoop effecten en verwachte boekwinst bij verkoop (im)materiële vaste activa	0	0	0
Berekend EMU-saldo	-109.388	-111.194	-88.488

Toelichting

Als gevolg van Europese regelgeving mogen EU-lidstaten een begrotingstekort (EMU-saldo) hebben van maximaal 3% van het bruto binnenlands product (BBP). Aan dit maximale tekort van 3% hebben, naast de Rijksoverheid, ook de decentrale overheden een aandeel. De EMU-systematiek werkt op een andere manier dan het (gemodificeerde) baten- en lastenstelsel dat de gemeenten hanteren. In de EMU-systematiek gaat het namelijk om kasstromen, dat wil zeggen inkomsten en uitgaven. Zo tellen investeringen bijvoorbeeld niet mee in het stelsel van baten en lasten, daarbij wordt uitgegaan van de kapitaallasten van de investeringen. Investeringen in een jaar tellen echter wel volledig mee in het EMU-saldo. Bij een sluitende begroting kan een gemeente daardoor toch een negatief EMU-saldo hebben.

Het begrotingssaldo in baten-/lastentermen bedraagt in 2025 0 euro, maar exclusief de mutaties in de reserves is dit 7,0 miljoen euro positief. Daarnaast nemen onze (im)materiële vaste activa met 113,9 miljoen euro toe en investeren we per saldo 1,2 miljoen euro in onze grondexploitaties. Tot slot zijn er uitgaven van 3,2 miljoen euro die we rechtstreeks ten laste brengen van de voorzieningen. Daarmee komt het EMU-saldo van de gemeente Groningen voor 2025 uit op 111,2 miljoen euro negatief.

De grootste oorzaak van het negatieve EMU-saldo, de verwachte toename van de boekwaarde van de (im)materiële vaste activa met 113,9 miljoen, wordt veroorzaakt door het feit dat de investeringen in vaste activa met een bedrag van 164,0 miljoen euro veel hoger liggen dan de afschrijvingen op de (im)materiële vaste activa van 50,1 miljoen euro. Zoals blijkt uit de [Investering en financieringsstaat](#) is er naast het bedrag van 31,4 miljoen euro aan routinematige vervangingsinvesteringen en het bedrag van 42,3 miljoen euro aan investeringen in de openbare ruimte (infrastructuur) sprake van een, ook historisch gezien, hoog bedrag aan beleidsmatige investeringen van 90,2 miljoen euro. In dit laatste bedrag zit onder andere een investering in scholen begrepen van 44,2 miljoen euro.

Incidentele baten en lasten

Deelprogramma (bedragen x € 1.000)	Incidentele baten	2025	2026	2027	2028	Toelichting
04.2 College, raad, wijkontwikkeling en wijkvernieuwing	Woltersum aanpak funderingen	3.300				Incidentele middelen vanuit Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN) voor aanpak van funderingen in Woltersum
03.2 Onderwijs	Kansrijke wijken	2.826				Vanuit het Rijk ontvangen we een bijdrage voor Kansrijke wijken
04.3 Algemene inkomsten en post onvoorzien	Eenmalige daling gemeentefonds	-10.800				Gemeenten kunnen de eenmalige daling van het gemeentefonds van 675 miljoen euro in 2025 aanmerken als negatieve incidentele baat. Het bedrag voor de gemeente Groningen bedraagt 10,8 euro miljoen.
04.2 College, raad, wijkontwikkeling en wijkvernieuwing	Deel van rekeningresultaat 2023	14.900				Een deel van het positieve rekeningresultaat 2023 wordt ingezet voor begroting 2025.
04.2 College, raad, wijkontwikkeling en wijkvernieuwing	Rekeningresultaat 2023	10.000				Een deel van het positieve rekeningresultaat 2023 wordt ingezet voor begroting 2025.
04.2 College, raad, wijkontwikkeling en wijkvernieuwing	Strategische eigendommen en verwervingen	2.500	2.500	2.500	2.500	Bij de dekkingsmogelijkheden houden we rekening met een ruil van incidentele met structurele middelen. We spelen incidentele middelen vrij die zijn bestemd voor investeringen door de kapitaallasten structureel te dekken in de begroting.
04.2 College, raad, wijkontwikkeling en wijkvernieuwing	Incidentele opgave strategische investeringsprojecten	4.900				4,9 miljoen euro uit het rekeningresultaat 2023 wordt ingezet ter dekking van de incidentele opgave strategische investeringsprojecten
04.2 College, raad, wijkontwikkeling en wijkvernieuwing	Versterking dienstverlening en project vervanging DaFinci	8.550	3.178	1.050		Dit betreft de onttrekking ten behoeve van de projecten Versterking dienstverlening en Vervanging DaFinci
03.3 Welzijn, gezondheid, zorg en diversiteit	egalisatiereserve instellingen	6.500	500	500	500	Dit betreft de incidentele vrijval bij de egalisatiereserve accres gesubsidieerde instellingen
03.2 Onderwijs	Onderwijshuisvesting	13.000	6.500	6.000	6.000	Op grond van de actualisatie van het Integraal huisvestingsplan onderwijs wordt in 2025 een bedrag van 13 miljoen euro als vrijval voor de jaren 2024 en 2025 onttrokken
03.1 Werk en inkomen	Werk in zicht	831				Dit betreft het budget voor Werk In Zicht in 2025.
03.1 Werk en inkomen	Werkprogramma	2.387				Dit betreft het budget voor het werk- en ontwikkelprogramma in 2025.
04.2 College, raad, wijkontwikkeling en wijkvernieuwing	Vrijval reserve Extra beleid		654			Onttrekking t.b.v. bijdrage aan de Doefmat
	Overige incidentele onttrekkingen	258	73	62	62	
	Totaal incidentele baten	59.152	13.405	10.112	9.062	

Deelprogramma (bedragen x € 1.000)	Incidentele lasten	2025	2026	2027	2028	Toelichting
02.2 Veiligheid	Aanpak misstanden verhuursector	628				Voor de aanpak misstanden verhuursector zijn incidentele middelen beschikbaar
02.2 Veiligheid	Lokale aanpak isolatie	1.500	900			Voor de lokale aanpak van isolatie woningen zijn incidentele middelen beschikbaar
04.2 College, raad, wijkontwikkeling en wijkvernieuwing	Woltersum aanpak funderingen	3.300				Incidentele middelen vanuit Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN) voor aanpak van funderingen in Woltersum
03.2 Onderwijs	Kansrijke wijken	2.826				Vanuit het Rijk ontvangen we een bijdrage voor Kansrijke wijken
03.3 Welzijn, gezondheid, zorg en diversiteit	Kansrijke wijken	81				Vanuit het Rijk ontvangen we een bijdrage voor Kansrijke wijken
03.3 Welzijn, gezondheid, zorg en diversiteit	Versterking kind- en gezinsbescherming	647	4			Middelen t.b.v. versterking kind- en gezinsbescherming
Divers	Capaciteit en kwaliteit bestuurlijk-/maatschappelijke opgaven	1.499				Heeft te maken met slagkracht op plotselinge ontwikkelingen. Voorlopig als incidenteel te beschouwen, kan structureel worden. (Incl. overhead)
03.4 Sport en bewegen	Toekomst Kardinge (plankosten)	1.000	500			Plankosten t.b.v. de toekomst van Kardinge
04.2 College, raad, wijkontwikkeling en wijkvernieuwing	Saldo financieel perspectief begroting 2025	10.569	2.905	6.030	2.826	Saldo financieel perspectief begroting 2025
04.2 College, raad, wijkontwikkeling en wijkvernieuwing	Toevoeging Algemene bestemmingsreserve	752	755	755	0	Toevoeging aan de Algemene bestemmingsreserve t.b.v. project Versterking dienstverlening
01.1 Economie en werkgelegenheid	Toevoeging reserve Eemskanaalzone	600				Toevoeging t.b.v. het op peil houden van de reserve Eemskanaalzone
03.2 Onderwijs	Toevoeging reserve Nieuwbouw VMBO	2.145				verwachte opbrengst vanuit de ontwikkeling van een schoolgebouw aan de Travertijnstraat.
03.2 Onderwijs	Toevoeging reserve Onderwijshuisvesting	4.309	7.331	9.179	13.641	Saldo van de begroting onderwijs
Divers	Toevoeging reserve Kapitaallasten	1.131	1.237	1.900		Toevoeging aan de reserve kapitaallasten t.b.v. nieuwbouw VRIJDAG
04.2 College, raad, wijkontwikkeling en wijkvernieuwing	Toevoeging reserve Sparen voor de toekomst	35.365	6.500	6.000	6.000	Lasten ter dekking van incidentele uitgaven strategische investeringsprojecten
	Totaal incidentele lasten	66.352	20.132	23.864	22.467	

Arbeidskosten gerelateerde verplichtingen

Wij hebben jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen zoals wachtgeld, pensioenen van huidig en voormalig personeel (zoals oud-wethouders en burgemeesters). Deze kosten moeten wij jaarlijks meenemen bij het opstellen van de begroting. Als we onverwachte uitgaven verwachten, dan maken we hier een voorziening voor.

WW-conforme uitkeringen en bovenwettelijke WW-uitkeringen (vervangen wachtgeld)

Sinds 1 januari 2001 kunnen ambtenaren aanspraak maken op een bovenwettelijke WW-conforme uitkering voor de duur van de werkloosheid. Sinds 1 juli 2008 zijn de uitkeringen qua duur en hoogte versoberd, dit geldt dus bij ontslagen van na die periode. Wij verwachten in 2025 geen tot een geringe stijging van deze kosten. De WW uitkeringskosten en bovenwettelijke uitkeringskosten komen voor rekening van de kostenplaats waar de werkloosheid is ontstaan. Vanaf 2024 is de uitvoering van de bovenwettelijke werkloosheidsuitkeringen overgedragen aan de uitvoeringsinstantie WW plus.

De CAO gemeenten correctie derde ziektejaar bovenwettelijke uitkering is gerealiseerd. De premies hiervoor vinden plaats door middel van een inhouding op het salaris van de medewerkers.

Appa – uitkeringen (Wachtgeld) en pensioenen wethouders

De jaarlijks soms aanzienlijke fluctuatie in verplichtingen door mogelijke (tussentijdse) wethouders-wisselingen is een belangrijke wegingsfactor voor Appa-uitkeringen en -pensioenen wethouders. Het betreft verder wisselingen binnen een relatief kleine groep; de jaarlijkse schommelingen in de verplichtingen in verband met pensioenen en wachtgeld van wethouders kunnen aanzienlijk zijn. Vanaf 2022 is de verzekering bij Loyalis/Asr voor wethouders na 2007 beëindigd. Het opgebouwde kapitaal blijft gereserveerd bij Loyalis/Asr. De uitvoering van de Appa-uitkeringen en -pensioenen is vanaf 2024 overgedragen aan Proambt. Hiervoor is een voorziening in de gemeentelijke begroting opgenomen.

Werkhervatting Gedeeltelijk Arbeidsgeschikten (WGA)

De gemeente Groningen is per 1 januari 2008 eigenrisicodragend geworden in het kader van de regeling Werkhervatting Gedeeltelijk Arbeidsgeschikten (WGA). Hiertoe is besloten omdat de instroom van medewerkers in de Wet werk en inkomen naar arbeidsvermogen (WIA) in de gemeente Groningen laag is. De uitvoering van de WGA is vervolgens in 2008 door de gemeente zelf ter hand genomen. Door het eigen risico-dragerschap mag de gemeente, indien er hoge instroom in de WGA plaats vindt, de helft van de WGA-lasten verhalen op de werknemers. In 2015 is besloten dat er tot 2020 geen verhaal in het kader van de WGA op de werknemers plaatsvindt, omdat de lasten van de bijdrage zeer gering zijn. Er is voor 2025 nog geen andere afweging gemaakt, wel vindt er op dit moment een onderzoek plaats hoe hier in de toekomst mee om te gaan.

Verlofstuwmeer

Verlofstuwmeren ontstaan door niet opgenomen verlofuren van ambtenaren jaar in jaar uit mee te nemen naar het volgende jaar. De financiële gevolgen van het toekennen en opnemen van verlof moeten gerekend worden tot de jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen. Vanaf 2022 is in de CAO de mogelijkheid opgenomen voor verlofsparen. De werknemer kan aangeven hoeveel uren hij wil sparen, conform artikel 6.5 van de CAO. Deze uren verjaren niet. Hiervoor is wel voorziening opgenomen, die jaarlijks wordt aangevuld.

Aan het eind van 2025 vervalt het wettelijk verlof van 2024. Vanwege de omvang van de gemeente Groningen mogen zulke verplichtingen beschouwd worden als van een jaarlijks vergelijkbaar volume. Hierdoor hoeven wij hier geen voorziening in te stellen. We hebben actie ondernomen om de verlofstuwmeren terug te dringen. De resultaten hiervan moeten ook in 2025 leiden tot kleinere verlofstuwmeren.

Overzichten

Begroting op taakveld

Begroting op taakveld (bedragen x 1.000 euro)	2025	2026	2027	2028
01 Bestuur	9.377	9.660	10.115	10.443
Lasten	9.377	9.660	10.115	10.443
Baten	0	0	0	0
010 Mutaties reserves	6.068	9.572	22.784	27.436
Lasten	55.901	23.883	34.020	37.623
Baten	49.833	14.312	11.236	10.186
02 Burgerzaken	7.834	8.631	8.659	8.482
Lasten	13.123	14.079	14.136	13.736
Baten	5.288	5.448	5.477	5.254
03 Beheer overige gebouwen en gro	3.723	3.828	3.898	3.898
Lasten	5.249	5.378	5.472	5.509
Baten	1.526	1.549	1.574	1.611
04 Overhead	119.562	120.300	124.724	129.352
Lasten	128.064	128.843	133.308	137.974
Baten	8.502	8.543	8.584	8.622
05 Treasury	-1.930	-274	663	1.973
Lasten	6.349	6.364	7.088	8.236
Baten	8.279	6.638	6.424	6.263
061 OZB woningen	-58.295	-60.900	-63.867	-66.543
Lasten	2.235	2.365	2.431	2.493
Baten	60.529	63.264	66.298	69.036
062 OZB- niet woningen	-53.905	-56.034	-58.755	-61.208
Lasten	5.066	5.310	5.531	5.733
Baten	58.971	61.344	64.286	66.941
063 Parkeerbelasting	-13.854	-13.970	-13.935	-14.158
Lasten	7.965	7.939	8.128	8.297
Baten	21.820	21.908	22.063	22.455
064 Belastingen Overig	-1.246	-1.245	-1.248	-1.251
Lasten	1.041	1.071	1.104	1.133
Baten	2.287	2.316	2.352	2.384
07 Algemene uitkering en overige	-788.617	-777.134	-805.985	-831.134
Baten	788.617	777.134	805.985	831.134

08 Overige baten en lasten	9.446	46	944	3.293
Lasten	11.472	1.632	3.429	5.779
Baten	2.026	1.586	2.486	2.486
11 Crisisbeheersing en Brandweer	24.828	25.725	26.899	28.085
Lasten	24.828	25.725	26.899	28.085
Baten	0	0	0	0
12 Openbare orde en Veiligheid	7.321	7.367	7.699	7.247
Lasten	10.648	9.200	8.903	8.451
Baten	3.327	1.833	1.204	1.204
21 Verkeer en vervoer	53.371	55.380	57.165	57.605
Lasten	59.919	60.987	62.772	63.212
Baten	6.548	5.607	5.607	5.607
22 Parkeren	7.446	7.550	7.339	7.642
Lasten	19.740	20.267	20.625	21.387
Baten	12.294	12.718	13.286	13.745
24 Economische Havens en waterweg	1.332	1.223	1.236	1.268
Lasten	1.651	1.542	1.554	1.587
Baten	319	319	319	319
25 Openbaar vervoer	2.184	1.984	1.984	1.984
Lasten	2.184	1.984	1.984	1.984
Baten	0	0	0	0
31 Economische ontwikkeling	6.531	6.894	7.329	7.834
Lasten	7.467	7.830	8.265	8.771
Baten	936	936	936	936
32 Fysieke bedrijfsinfrastructuur	8.365	7.733	7.610	7.625
Lasten	9.775	9.146	9.026	9.043
Baten	1.410	1.413	1.416	1.418
33 Bedrijvenloket en bedrijfsrege	1.921	1.928	1.980	1.993
Lasten	2.856	2.863	2.914	2.927
Baten	934	934	934	934
34 Economische promotie	332	286	341	248
Lasten	3.274	3.228	3.284	3.190
Baten	2.943	2.943	2.943	2.943
42 Onderwijshuisvesting	16.274	16.817	16.518	16.525
Lasten	19.795	20.548	20.758	20.831
Baten	3.521	3.731	4.239	4.306
43 Onderwijsbeleid en leerlingzak	11.666	12.595	13.039	13.494

Lasten	25.105	23.088	23.538	23.999
Baten	13.438	10.494	10.500	10.505
51 Sportbeleid en activering	2.361	2.387	2.548	2.657
Lasten	3.617	3.474	3.515	3.624
Baten	1.256	1.088	967	967
52 Sportaccommodaties	25.507	26.124	26.677	26.346
Lasten	36.268	36.914	37.481	37.155
Baten	10.762	10.790	10.804	10.808
53 Cultuurpresentatie, cultuurpro	24.243	23.891	25.859	28.603
Lasten	39.847	39.543	41.566	44.366
Baten	15.604	15.652	15.707	15.763
54 Musea	21.939	22.798	23.610	24.369
Lasten	23.060	23.929	24.752	25.522
Baten	1.121	1.132	1.142	1.153
55 Cultureel erfgoed	1.289	1.295	1.296	1.293
Lasten	1.301	1.302	1.303	1.304
Baten	12	7	7	11
56 Media	693	797	825	850
Lasten	811	917	947	975
Baten	118	120	123	125
57 Openbaar groen en (openlucht)	36.189	38.078	37.900	40.657
Lasten	37.845	39.735	39.556	42.314
Baten	1.656	1.656	1.656	1.656
61 Samenkracht en burgerparticipa	21.887	21.067	21.284	23.870
Lasten	25.875	24.039	26.132	26.893
Baten	3.987	2.972	4.848	3.024
621 Toegang en eerstelijnsvez WMO	-8	-8	-8	-8
Lasten	1.695	-8	-8	-8
Baten	1.703	0	0	0
623 Toegang en eerstelijnsvez Integ	64.129	63.710	60.813	61.927
Lasten	72.828	70.076	67.179	68.293
Baten	8.698	6.366	6.366	6.366
63 Inkomensregelingen	50.185	50.696	52.492	54.367
Lasten	228.101	232.133	237.239	243.107
Baten	177.917	181.437	184.747	188.740
64 WSW en beschermt werk	35.417	34.152	33.732	32.787
Lasten	54.443	53.177	52.757	51.812

Baten	19.026	19.026	19.025	19.024
65 Arbeidsparticipatie	25.840	23.423	22.192	25.247
Lasten	32.613	27.484	26.253	29.308
Baten	6.773	4.061	4.061	4.061
660 Hulpmiddelen en diensten (Wmo)	10.347	10.837	11.559	12.257
Lasten	10.895	11.371	12.135	12.847
Baten	548	534	576	591
6711 Huishoudelijke hulp (WMO)	18.457	18.002	19.441	20.841
Lasten	20.101	21.303	22.742	24.142
Baten	1.644	3.301	3.301	3.301
6712 Begeleiding (WMO)	18.979	19.696	20.653	21.478
Lasten	18.979	19.696	20.653	21.478
Baten	0	0	0	0
6714 Overige maatwerkarrangem (Wmo)	3.425	3.596	3.798	3.993
Lasten	3.425	3.596	3.798	3.993
Baten	0	0	0	0
6751 Jeugdhulp ambulant lokaal	12.723	4.178	8.024	11.616
Lasten	12.873	4.328	8.174	11.766
Baten	150	150	150	150
6752 Jeugdhulp ambulant regionaal	46.575	46.595	46.613	46.613
Lasten	46.575	46.595	46.613	46.613
6753 Jeugdhulp ambulant landelijk	39	115	181	181
Lasten	39	115	181	181
6761 Jeugdhulp met verblijf lokaal	2.550	2.563	2.575	2.575
Lasten	2.550	2.563	2.575	2.575
6762 Jeugdhulp met verblijf regiona	26.434	26.464	26.490	26.490
Lasten	26.434	26.464	26.490	26.490
6763 Jeugdhulp met verblijf landeli	601	618	633	633
Lasten	601	618	633	633
6791 PGB WMO	4.707	4.804	5.401	5.511
Lasten	4.707	4.804	5.401	5.511
6792 PGB Jeugd	1.890	1.890	1.890	1.890
Lasten	1.890	1.890	1.890	1.890
6811 Bescherm Women (WMO)	78.284	78.317	78.317	78.317
Lasten	79.734	79.767	79.767	79.767
Baten	1.450	1.450	1.450	1.450
6812 Maatsch - en vrouwenopv (Wmo)	26.727	27.019	27.522	28.522

Lasten	26.855	27.149	27.654	28.654
Baten	128	130	132	132
6821 Jeugdbescherming	3.811	3.849	3.881	3.881
Lasten	3.811	3.849	3.881	3.881
6822 Jeugdreclassering	1.120	1.134	1.145	1.145
Lasten	1.120	1.134	1.145	1.145
691 Coördinatie en beleid Wmo	6.355	6.267	7.475	8.161
Lasten	6.386	6.267	7.475	8.161
Baten	31	0	0	0
692 Coördinatie en beleid Jeugd	4.979	5.236	6.103	6.524
Lasten	4.987	5.236	6.103	6.524
Baten	8	0	0	0
71 Volksgezondheid	10.742	10.715	11.011	11.208
Lasten	12.841	12.436	11.876	12.072
Baten	2.099	1.720	865	865
72 Riolering	-2.644	-2.571	-2.574	-2.552
Lasten	20.239	20.271	20.269	20.291
Baten	22.883	22.843	22.843	22.843
73 Afval	-12.532	-12.487	-12.572	-12.473
Lasten	36.707	37.189	37.121	37.210
Baten	49.239	49.676	49.693	49.683
74 Milieubeheer	5.638	5.127	5.414	5.445
Lasten	5.703	5.193	5.479	5.510
Baten	65	65	65	65
75 Begraafplaatsen en crematoria	1.387	1.370	1.361	1.357
Lasten	3.311	3.290	3.279	3.269
Baten	1.924	1.920	1.918	1.912
81 Ruimtelijke Ordening	26.819	29.341	27.645	28.655
Lasten	32.698	33.876	32.183	33.193
Baten	5.879	4.536	4.538	4.538
82 Grondexploitatie (niet bedrijf)	3.608	3.904	4.104	4.105
Lasten	4.354	4.645	4.846	4.847
Baten	746	741	742	742
83 Wonen en bouwen	9.576	7.051	7.557	7.582
Lasten	49.066	33.677	32.283	32.308
Baten	39.490	26.627	24.727	24.727
Totaal	0	0	0	9.051

Begroting op deelprogramma

Begroting op deelprogramma (bedragen x 1.000 euro)	Rekening*	Actuele Begroting	Primitieve Begroting			
	2023	2024	2025	2026	2027	2028
01 Economie en Ruimte	39.596	69.692	65.167	64.422	67.746	68.848
01.1 Economie en werkgelegenheid	21.160	33.545	34.143	34.866	35.789	36.556
Lasten	26.056	41.149	43.061	43.784	44.707	45.474
Baten	4.896	7.604	8.918	8.918	8.918	8.918
01.2 Mobiliteit	5.390	13.699	12.918	13.801	15.253	15.331
Lasten	40.120	46.365	48.554	48.820	50.998	51.928
Baten	34.730	32.666	35.636	35.019	35.744	36.597
01.3 Wonen	13.046	22.449	18.106	15.755	16.705	16.961
Lasten	38.058	57.777	44.499	37.927	36.977	37.234
Baten	25.012	35.328	26.393	22.171	20.273	20.273
02 Leefomgeving en Veiligheid	79.874	86.836	94.281	97.125	100.244	104.282
02.1 Kwaliteit van de leefomgeving	46.706	49.621	55.973	57.798	59.215	62.385
Lasten	123.030	125.547	134.512	136.724	138.158	141.310
Baten	76.324	75.926	78.539	78.926	78.943	78.925
02.2 Veiligheid	33.168	37.215	38.307	39.327	41.029	41.897
Lasten	38.039	42.662	44.622	44.098	45.171	46.040
Baten	4.871	5.447	6.315	4.771	4.142	4.142
03 Vitaal en Sociaal	529.876	535.413	561.517	570.096	585.167	608.475
03.1 Werk en inkomen	120.365	103.476	111.236	110.132	110.122	114.085
Lasten	314.179	299.038	321.330	315.569	318.869	326.825
Baten	193.814	195.562	210.094	205.437	208.747	212.740
03.2 Onderwijs	26.842	33.856	21.317	30.261	32.304	37.174
Lasten	42.530	48.652	51.010	50.841	52.901	57.850
Baten	15.688	14.796	29.693	20.580	20.596	20.676
03.3 Welzijn, gezondheid, zorg en diversiteit	314.650	324.663	347.764	346.406	355.544	366.488
Lasten	348.870	353.137	368.588	361.040	368.674	379.635
Baten	34.220	28.474	20.824	14.634	13.130	13.147
03.4 Sport en bewegen	20.915	25.376	29.943	30.515	31.276	31.089
Lasten	32.614	38.039	41.940	42.440	43.084	42.901
Baten	11.699	12.663	11.998	11.926	11.808	11.812
03.5 Cultuur en evenementen	47.104	48.043	51.257	52.783	55.921	59.639
Lasten	68.070	71.541	71.030	71.896	77.858	79.813
Baten	20.966	23.498	19.773	19.112	21.937	20.174
04 Dienstverlening en bestuur	-19.047	27.635	60.201	40.106	46.990	50.197

04.1 Dienstverlening	11.874	13.590	13.013	14.333	15.087	15.517
Lasten	15.766	19.125	18.308	19.787	20.570	20.777
Baten	3.892	5.535	5.295	5.454	5.483	5.260
04.2 College, raad, wijkontwikkeling en wijkvernieuwing	-30.921	14.046	47.187	25.773	31.903	34.680
Lasten	91.815	90.897	89.103	37.049	41.325	43.051
Baten	122.735	76.851	41.915	11.275	9.421	8.371
04.3 Algemene inkomsten en post onvoorzien	-822.773	-856.714	-909.844	-901.701	-935.456	-964.561
Algemene Inkomsten	-822.773	-856.899	-910.036	-901.901	-935.660	-964.773
Lasten	9.188	9.955	9.580	9.728	10.619	11.917
Baten	831.961	866.853	919.616	911.629	946.279	976.690
Post Onvoorzien	0	185	192	199	204	212
Lasten	0	185	192	199	204	212
Baten	0	0				
04.4 Overhead en ondersteuning organisatie	127.452	137.137	128.678	129.952	135.309	141.809
Overhead	122.099	130.701	119.482	120.221	124.644	129.273
Lasten	132.794	139.740	128.064	128.843	133.308	137.974
Baten	10.695	9.039	8.582	8.623	8.664	8.701
Ondersteuning organisatie	4.878	6.436	9.196	9.732	10.665	12.536
Lasten	8.219	7.690	11.001	11.352	12.309	14.222
Baten	3.341	1.254	1.805	1.620	1.645	1.686
Werken derden	476	0	0	0	0	0
Lasten	3.524	2.612	2.871	2.871	2.871	2.871
Baten	3.048	2.612	2.871	2.871	2.871	2.871
Heffing VPB	0	0	0	0	0	0
Totaal	-65.022	0	0	0	0	9.051

*De rekening 2023 wordt hier weergegeven in de programma-indeling die bij de begroting 2025 wordt gebruikt.

Baten en lasten totaal	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Lasten totaal	1.332.870	1.394.109	1.428.266	1.362.969	1.398.603	1.440.036
Lasten totaal (exclusief reservemutaties)	1.284.774	1.355.558	1.372.365	1.339.085	1.364.583	1.402.413
Toevoegingen reserves	48.096	38.551	55.901	23.883	34.020	37.623
Baten totaal	1.397.892	1.394.109	1.428.266	1.362.969	1.398.603	1.430.985
Baten totaal (exclusief reservemutaties)	1.311.108	1.339.093	1.378.434	1.348.657	1.387.367	1.420.799
Onttrekkingen reserves	86.784	55.016	49.833	14.312	11.236	10.186
Totaal Baten en Lasten (excl.res.mut.)	26.334	-16.465	6.068	9.572	22.784	18.386
Totaal reservemutaties	38.687	-16.465	6.068	9.572	22.784	27.436
Saldo Baten en Lasten	65.022	0	0	0	0	-9.051

Kapitaallasten

(bedragen x 1.000 euro)	Afschrijvingen 2025	Toegerekende rente	Kapitaallasten
Immateriële vaste activa			
- Bijdragen aan activa van derden	16	5	21
Materiële vaste activa	50.054	30.071	80.125
Financiële vaste activa			
- Kapitaalverstrekkingen	-	829	829
- Uitgezette leningen	-	7.886	7.886
Totaal	50.070	38.791	88.861

Subsidies en inkomens overdrachten

Deelprogramma (bedragen x 1.000 euro)	Begroting 2024	Begroting 2025
00.0 Afdeling	62	0
01.1 Economie en werkgelegenheid	8.450	8.628
01.2 Mobiliteit	1.644	1.943
01.3 Wonen	4.546	826
02.1 Kwaliteit van de leefomgeving	9.040	6.625
02.2 Veiligheid	27.616	28.059
03.1 Werk en inkomen	200.379	208.797
03.2 Onderwijs	20.119	18.299
03.3 Welzijn, gezondheid, zorg en diversiteit	321.985	316.127
03.4 Sport en bewegen	4.625	5.429
03.5 Cultuur en evenementen	37.130	35.979
04.1 Dienstverlening	5.284	5.610
04.2 College, raad, wijkontwikkeling en wijkvernieuwing	15.460	13.328
04.3 Algemene inkomsten en post onvoorzien	0	0
04.4 Overhead en ondersteuning organisatie	763	773
Totaal subsidies en inkomensoverdrachten	657.103	650.424

Personeelskosten

Overzicht formatie primitief, formatie actueel en bezetting rekening

Totaal	Primitieve begroting 2025 Toegestane (begrote) formatie		Actuele begroting 2024 Toegestane (begrote) formatie (31/7/24)		Rekening 2023 Gemiddelde personele bezetting	
	fte	euro x 1.000	fte	euro x 1.000	fte	euro x 1.000
Personeel in dienst:						
Totaal loonsom en fte's personeel in dienst	3.432	308.837	3.486	315.344	3.174	260.570
Waaronder bovenformatief personeel						
Aantal fte en kosten	9	779		411	6	497
Totaal loonsom en fte's ambtelijk personeel	3.432	308.837	3.486	315.344	3.174	260.570
Stagiaires en werkleerplekken (waaronder BBL-trajecten)						
		260		255		259
Bestuur	54	2.876	54	2.678	54	2.695
WSW	657	28.693	692	29.307	724	29.806
WWB		349		400		271
NB	171	4.453				
Subtotaal Bestuur, WSW, WWB	711	36.371	746	32.385	778	32.772
Externe inhuur		16.627		23.138		48.165
Voormalig personeel						
Wachtgelden		82		100		368
FLO/FPU/Overig		302		287		238
Overig						
Totaal voormalig personeel		383		387		606
Detacheringen en verhaal salarissen						
Bij:						
Detacheringen inleen		1.034		977		
AF:						
Gedetacheerde uitleen		-3.183		-3.941		-8.289
Verhaal salaris				-862		-137
Totaal detacheringen, verhaal salaris		-2.149		-3.827		-8.426
Overige personeelskosten						
Vorming en opleiding		3.816		3.998		4.528
Werving en selectie		234		230		355
Bedrijfsgezondheidszorg		912		934		0
Personele vergoedingen en verstrekkingen		1.473		1.373		1.772
Overig		920		982		1.746
Totaal overige personeelskosten		7.355		7.516		8.401
Totaal generaal fte's en personele lasten	4.143	363.232	4.232	375.198	3.952	342.347

Meerjarige exploitatieprojecten

Omschrijving project (Bedrag x 1,000 euro)	Tijdsplanning project	Totaal beschikbare budget v.a.2024	Verwachte uitgaven 2024	Budget voor 2025 en verder
Budget Knoop Groningen	2016-2026	9.400	PM	9.400
Uitvoeringsprogramma Bodem en ondergrond	2016-2030		PM	PM
Fonds Dijkpark	2018-2025	121	0	121
Opruimen SBR korrels kunstgrasvelden	2020-2029	1.387	376	1.011
Biodiversiteit Stadspark	2021-2025	163	90	73
E-Suite- PodiumD	2021-2027	6.366	2.230	4.136
Wet Open Overheid	2021-2027	1.245	491	754
Experiment gesloten coffeeshop	2020-2030	861	61	800
Vervanging Dafinci	2023-2027	8.766	1.799	6.967
Aanpak Herwinnen Openbare Ruimte Schildersbuurt & Westerhaven	2022-2025	150	0	150
Verduurzaming maatschappelijk vastgoed	2023-2026	2.016	PM	2.016
Afval BOR 24	2024-2025	2.367	1.649	718
	totaal	32.406	6.696	25.710

Samenwerkingsverbanden

Omschrijving middelen (bedrag x 1.000 euro)	Beschikbaar in 2025
Akkoord van Groningen	500
Actie centrum voor Veiligheid en Zorg (Veiligheidshuis)	982
Werk In Zicht (WIZ)	6.066
Maatschappelijke opvang	17.593
Vrouwenopvang	7.726
Beschermd Wonen	78.450
Actieprogramma dak- en thuisloze jongeren	2.513
	113.830

SIF-middelen

Stedelijk Investeringsfonds

SIF-herijking

Het SIF is ingesteld vanaf 2017 en vervolgens is dit op een aantal onderdelen uitgebreid en herijkt. De budgetten binnen het SIF zijn momenteel in te delen in de volgende vier categorieën: De 7 gebiedsontwikkelingsprojecten;

- De 7 gebiedsontwikkelingsprojecten (Stadshavens, Suikerzijde, Stationsgebied, De Nieuwe Held, Meerstad, Wijkvernieuwing en Binnenstad);
- Plankosten voor overige of nieuwe gebiedsontwikkelprojecten zoals Kardingse en het nieuwe muziekcentrum;
- De extra intensivering- en beleidsmiddelen die gerelateerd zijn aan de vijf meerjarenprogramma's (Groningen Geeft Energie, Leefkwaliteit, Ruimtelijke Economie/ Vestigingsklimaat, Verkeer & Vervoer, Wonen) en de wijkvernieuwing;
- De reserve SIF.

Omdat de beschikbare ruimte in de gemeentebegroting steeds meer onder druk staat en er grote investeringsopgaven op de gemeente afkomen die zijn opgenomen in de Strategische InvesteringsAgenda (SIA) brengen wij het SIF terug naar de oorspronkelijke uitgangspunten. Er volgt nog een separaat raadsvoorstel waarin de herijking van het kader voor het SIF wordt uitgewerkt.

Wat betreft het weerstandsvermogen blijft gelden dat alle middelen in het SIF (voor zover niet verplicht) meetellen voor het weerstandsvermogen. De effecten van deze herijking zijn reeds meegenomen in de paragraaf weerstandsvermogen in de begroting 2025. In dat opzicht verandert er dus niets.

SIF-financiën 2025-2028

Titel (bedragen * 1 euro)	I/S	deelprogramma	2025	2026	2027	2028
Intensiveringsmiddelen RE	S	1.1	1.545.000	1.545.000	1.545.000	1.545.000
Intensiveringsmiddelen Mobiliteit	S	1.2	5.330.000	5.130.000	5.130.000	5.130.000
Uitvoeringsprogramma mobiliteitsvisie	S	1.2	1.250.000	1.500.000	1.500.000	1.500.000
Kansendossier Gerrit Krolbrug	S	1.2	0	150.000	150.000	150.000
Verhuizing Algemene Fiets Afhandel Centrale (AFAC)	S	1.2	113.000	113.000	113.000	113.000
Intensiveringsmiddelen Wonen	S	1.3	1.775.000	1.775.000	1.775.000	1.775.000
Intensiveringsmiddelen GGE	S	1.3	2.275.000	2.275.000	2.275.000	2.275.000
Intensiveringsmiddelen GGE	I	1.3	3.000.000	0	0	0
Intensiveringsmiddelen Leefkwaliteit	S	2.1	792.000	792.000	792.000	792.000
Wijkvernieuwing	S	4.2	6.150.000	6.150.000	6.150.000	6.150.000
Wijkvernieuwing	I	4.2	1.000.000	1.000.000	0	0
Groenplan SIF	S	2.1	500.000	500.000	500.000	500.000
Tijdelijke fietsmaatregelen	S	2.1	688.000	688.000	688.000	688.000
Tijdelijke fietsmaatregelen	I	2.1	300.000	300.000	0	0
Stallingen centrum	S	1.2	400.000	400.000	1.400.000	1.400.000
Stallingen centrum	I	1.2	100.000	100.000	0	0
Binnenstadsprogramma	S	1.2	1.880.000	2.060.000	2.240.000	2.240.000
Vervangen elektrische voorzieningen Vismarkt	S	1.2		166.000	166.000	166.000
Ringsparen	S	1.2	454.000	454.000	454.000	454.000
SIF plankosten	S	1.3	1.475.000	1.475.000	1.475.000	1.475.000

Bovenwijkse infrastructuur	S	1.1	1.500.000	2.000.000	2.000.000	2.000.000
Stadshavens	S	1.3	1.929.000	2.129.000	2.329.000	2.529.000
Suikerzijde	S	1.1	3.380.000	3.840.000	4.300.000	4.760.000
Oosterhamrikzone	S	1.2	250.000	250.000	250.000	250.000
Martiniplaza	S	3.5	500.000	500.000	500.000	500.000
Hortus/biotop	S	1.1	500.000	500.000	500.000	500.000
GMF - Overname activa	S	1.1	550.000	550.000	550.000	550.000
Nieuwe Poort	S	3.5	500.000	500.000	2.500.000	4.500.000
Gebiedsontwikkeling Kardingse	S	3.4	500.000	500.000	500.000	500.000
Gebiedsontwikkeling Kardingse	I	3.4	1.000.000	500.000	0	0
Meer betaalbare woningen	S	1.3	900.000	1.200.000	1.200.000	1.200.000
Stationsgebied investeringen	S	1.2	988.000	988.000	988.000	988.000
Landschap en ecologie	S	2.1	100.000	100.000	100.000	100.000
Voedsel- en eiwittransitie	I	2.1	213.000	0	0	0
Groen herwinnen/ leidraad openbare ruimte	S	2.1	250.000	250.000	250.000	250.000
Groenparticipatie	I	2.1	125.000	125.000	0	0
GGE circulaire economie	I	1.3	0	0	0	0
Stadspark/Drafbaan	S	1.1	150.000	150.000	150.000	150.000
Stadspark/Drafbaan	I	1.1	500.000	500.000	0	0
Volkshuisvestingsfonds duurzaamheid	S	1.3	500.000	500.000	500.000	500.000
Totaal SIF			43.362.000	41.655.000	42.970.000	45.630.000

Toelichting tabel

De volgende opgaven voor het SIF zijn toegenomen ten opzichte van 2024:

- a) De intensiveringsmiddelen Mobiliteit en de middelen Mobiliteitsvisie worden met 950 duizend euro aangevuld om ruimte te maken voor nieuwe projecten, omdat bestaande investeringen in verkeersoplossingen, bijvoorbeeld het stationsgebied, in de komende jaren zwaar op dit programma gaan drukken. Vanaf 2025 is een structureel budget van 400 duizend euro beschikbaar gesteld vanuit de meeropbrengsten van betaald parkeren voor het vergroten van de kwaliteit van de leefomgeving in de wijken. En incidenteel 200 duizend euro voor het reisinformatiesysteem op het busstation.
- b) Voor de verhuizing van de Algemene Fiets Afhandel Centrale is een structureel budget van 113 duizend euro beschikbaar gesteld.
- c) Voor de energietransitie is in 2025 3 miljoen euro (incidenteel) beschikbaar gesteld. In 2026 volgt een nieuwe afweging op basis van de dan beschikbare middelen uit het klimaatfonds van het rijk.
- d) Voor het aanpassen van de elektra- en watervoorzieningen op de Vismarkt is vanaf 2026 een structureel budget van 166 duizend euro beschikbaar gesteld.
- e) Voor de structurele uitvoering van de voedsel- en eiwittransitie (inclusief formatie-uitbreiding) zijn structurele middelen nodig. Omdat de hoogte van deze middelen nog niet duidelijk is, wordt voor 2025 incidenteel 213 duizend euro beschikbaar gesteld.
- f) De middelen voor de investeringen die reeds in 2019 of 2023 waren geaccordeerd middels het coalitieakkoord zijn in deze begroting verwerkt. Het gaat om de volgende toename in de posten:
 - a. Stationsgebied 518 duizend euro;
 - b. Suikerzijde 460 duizend euro;
 - c. Stadshavens 200 duizend euro;
 - d. Stallingen centrum 250 duizend euro;

e. Binnenstad 180 duizend euro;

Een nadere inhoudelijke toelichting op de verschillende onderdelen van het SIF vindt u bij de respectievelijk (deel)programma's en projecten. Voor de reserve verwijzen we naar [hoofdstuk Reserves](#) (begroting 2025).

Strategische investeringsagenda (SIA)

Onderbouwing financiële reservering SIA (bedragen x € 1.000)	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Nieuw Muziekcentrum	0	0	0	0	-1.300	-1.607
Gebiedsontwikkeling Kardingse	0	-7.200	0	-1.861	-3.722	-11.068
Martiniplaza	-700	-1.400	-1.400	-1.400	-1.400	-1.400
Museum aan de A	-473	-504	-488	-578	-933	-933
Gebiedsontwikkeling Stationsgebied	-17.000	0	-47	-533	-533	-533
Gebiedsontwikkeling Meerstad	-10.050	-300	-975	-1.650	-2.325	-2.900
Westelijke ringweg	0	0	0	0	0	0
Masterplan sportvoorzieningen	0	-188	-1.792	-3.163	-7.880	-7.880
Meerstad-Noord	-86	-86	-86	-86	-86	-86
Raming structurele en incidentele lasten	-28.309	-9.678	-4.787	-9.270	-18.179	-26.406
Structurele lasten (1)	-1.308	-2.479	-4.787	-9.270	-16.879	-24.799
Incidentele lasten	-27.000	-7.200	0	0	-1.300	-1.607
Structurele rente-stelpost voor hogere marktrente (2)	0	-500	-1.000	-2.000	-3.500	-4.000
Indicatie totale structurele kosten (1+2)	-1.308	-2.979	-5.787	-11.270	-20.379	-28.799
Totaal structurele financiële reservering (afgerond)	-1.000	-5.000	-10.000	-15.000	-20.000	-29.000

Bij de projecten die de begroting 2025 raken is nader beoordeeld of er op korte termijn een investeringsbesluit aan de raad wordt voorgelegd. In dat geval dient ook de benodigde dekking in de begroting 2025 meegenomen te worden. Voor de projecten in bovenstaand overzicht geldt dat hier op korte termijn een investeringsbesluit wordt verwacht. Voor die projecten geven we, op basis van de nu bekende informatie, een indicatie van de structurele en incidentele lasten. Omdat nog veel zaken nader uitgewerkt moeten worden, zullen deze cijfers zeker nog wijzigen. Hieronder gaan we in op de structurele en incidentele opgave. Vervolgens geven we een toelichting op de strategische investeringsprojecten die de begroting 2025 raken.

Structurele opgave

Voor de dekking van de structurele lasten nemen we een structurele financiële reservering op in de begroting 2025. In de ontwerpbegroting 2025 doen we een voorstel voor een structureel budget dat oploopt van 1 miljoen euro in 2025 tot 29 miljoen euro in 2030. De onderbouwing van deze structurele reservering bestaat enerzijds uit de benodigde middelen voor de projecten die de begroting 2025 raken en anderzijds een rente-stelpost om hogere rentekosten als gevolg een hogere marktrente te kunnen betalen.

In bovenstaand overzicht is de onderbouwing opgenomen. Op basis hiervan dient de stelpost in de periode 2025-2030 op te lopen naar 29 miljoen euro 2030. In de jaren tot 2030 laten we de financiële reservering stapsgewijs toenemen. Dit geeft in de tussenliggende jaren (vooral 2026-2028) enige ruimte voor onvoorziene kosten.

Incidentele opgave

Bij een aantal strategische investeringsprojecten is ook sprake van een incidentele opgave. Voor de korte termijn gaat het (op dit moment) om de gebiedsontwikkelingen Kardinges, Stationsgebied en Meerstad. De totale incidentele opgave de komende jaren hiervoor schatten we nu in op 27 miljoen euro in 2025 en 7,2 miljoen euro in 2026. Daarnaast moeten kosten als gevolg van uitstel of vertraging worden opgevangen. In de begroting 2024 raamden we deze kosten op 1 tot 1,5 miljoen euro.

Voor de dekking van incidentele kosten hebben we een reserve sparen voor de toekomst ingesteld. We hebben de beschikbare incidentele middelen geïnventariseerd die kunnen worden ingezet ter dekking van de incidentele opgave. In totaal voegen we in 2025 27,7 miljoen euro toe aan de reserve sparen voor de toekomst. Dit bestaat uit:

- Beschikbare middelen in de behoedzaamheidsbuffer (5,3 miljoen euro)
In de begroting 2023 hielden we vanwege diverse onzekerheden rekening met een behoedzaamheidsbuffer voor de jaren 2023 tot en met 2025. De buffer voor 2024 en 2025 is ingezet in de begroting 2024. De buffer voor 2023 zit nog in de algemene bestemmingsreserve. Deze kan worden toegevoegd aan de reserve sparen voor de toekomst.
- Besteedbare rekeningresultaat 2023 (4,9 miljoen euro)
Het besteedbaar rekeningresultaat in 2023 is 22,7 miljoen euro. Na correctie voor het terugdraaien van een onttrekking aan de algemene reserve in verband met het voorkomen van begrotingsonrechtmatigheid, resteert er een besteedbaar rekeningresultaat 2023 van 14,9 miljoen euro. Hiervan gebruiken we 10 miljoen euro voor invulling van de taakstelling flexibele begrotingsruimte in 2025 (onderdeel korte termijn maatregelen in het kader van de reële begroting). Daarmee is er nog 4,9 miljoen euro beschikbaar voor de incidentele opgave die we toevoegen aan de reserve sparen voor de toekomst.
- Ruimte in de reserve accres instellingen (4,5 miljoen euro)
Het stoppen met verrekening van de indexering van gesubsidieerde instellingen via de reserve accres instellingen leidt tot incidentele vrijval. De incidentele vrijval is 8 miljoen euro. Hiervan gebruiken we 3,5 miljoen euro ter dekking van knelpunten in de ontwerpbegroting 2025. De resterende 4,5 miljoen euro voegen we toe aan de reserve sparen voor de toekomst.
- Ruimte Integraal Huisvestingsplan Onderwijshuisvesting (13 miljoen euro).
De komende jaren kunnen we middelen uit het integraal huisvestingsplan onderwijshuisvesting (IHP) vrijspelen, zonder dat dit ten koste gaat van de projecten die we kunnen aanpakken. Met een onttrekking van 31,5 miljoen is het uitvoeringsprogramma tot en met 2031 gedekt. In 2024 en 2025 kunnen we 13 miljoen euro uit het IHP halen. In de jaren 2026-2028 gaat het nog eens om 18,5 miljoen euro.

Samen met de in de begroting 2024 al toegevoegde middelen van 13,6 miljoen euro, komt de reserve sparen voor de toekomst in 2025 op 41,3 miljoen euro. Met de onttrekkingen aan het IHP in de jaren 2026-2028 vullen we de reserve verder aan.

Bij een investeringsvoorstel voor de bovenstaande projecten, kan voor de dekking van de structurele kosten een beroep worden gedaan op de financiële reservering. Voor dekking van de incidentele kosten kijken we in eerste instantie naar de reserve sparen voor de toekomst.

We actualiseren de strategische investeringsagenda jaarlijks, om zo steeds meer grip te krijgen op de ramingen. Bij de actualisatie van de strategische investeringsagenda in 2025 maken we ook een nieuwe beoordeling van de investeringen die op korte termijn worden verwacht en welke middelen daarvoor nodig zijn. Dit gebruiken we voor het bepalen van de financiële reserveringen die we in de begroting 2026 moeten meenemen. Voor de afspraken

rondom de strategische investeringsagenda stellen we in 2025 een kader op. Dit kader leggen we in 2025 ter besluitvorming voor aan de raad.

Toelichting projecten die de begroting 2025 raken

De projecten die de begroting 2025 raken lichten we hieronder toe. Deze projecten zijn ook toegelicht in de brief aan de raad over de voortgang strategische investeringsopgaven (update juni 2024). We schatten in dat we voor de overige projecten uit de strategische investeringsagenda geen aanvullende middelen gereserveerd hoeven te worden in de begroting 2025.

Nieuw muziekcentrum

Eerder heeft uw raad het Stationsgebied als voorkeurslocatie vastgesteld. In het kader van de bestuursopdracht is gekeken naar de mogelijkheden op de Suikerzijde. We willen een goed onderbouwde keuze kunnen maken tussen de verschillende locaties. Voor beide locaties werken we aan een ruimtelijk-functioneel onderzoek en actualisatie van de ramingen voor installaties en bedrijfsmiddelen. Zo ontstaat meer zekerheid over de vraag of het muziekgebouw gerealiseerd en geëxploiteerd kan worden binnen de huidige ramingen. Bij het maken van de beide ontwerpen wordt uitgegaan van het realiseren van het voorkeursscenario van uw raad (zoals behandeld in uw raad bij de voorlopige kaders in januari 2022).

Na een kritische blik op het Programma van Eisen (PvE) blijkt wel rekening te kunnen worden gehouden met een besparing door compacter te bouwen waarbij de functies van het programma overeind kunnen blijven. De investeringskosten worden op dit moment geraamd tussen de 250 en 300 miljoen euro. In dit bedrag wordt nog geen rekening gehouden met de kosten voor een parkeervoorziening. Nadat de testresultaten vanuit het ruimtelijk-functioneel onderzoek bekend zijn kan een inschatting worden gemaakt in hoeverre de huidige beschikbare middelen voldoende zijn ter dekking van de realisatie van het nieuwe muziekcentrum.

Eind 2024 maken we als college een locatiekeuze op basis van de informatie die dan voorhanden is. Een investeringsvoorstel aan uw raad zou dan in het voorjaar van 2025 kunnen volgen.

Relatie met financiële reservering

Op dit moment is een structureel budget van circa 15 miljoen euro beschikbaar vanaf 2030. Dit is inclusief de aanvulling oplopend tot 6 miljoen euro structureel vanaf 2029 waartoe is besloten bij de begroting 2023. We gaan er op dit moment vanuit dat de structurele lasten voor een nieuw muziekcentrum passen binnen het structurele budget. Op basis van de huidige inschattingen is in de jaren 2029 - 2032 een incidentele aanvulling nodig.

Gebiedsontwikkeling Kardinge

Kardinge is ons meest prominente sportcentrum van de gemeente met een regionale functie van de ijs- en zwemfaciliteiten. Het sportcentrum is technisch afgeschreven en de bouwkundige situatie van het huidige sportcentrum Kardinge is urgent. Met partners is gewerkt aan een gebiedsvisie om Kardinge te transformeren tot een Vitaliteitscampus met daarin een vernieuwd sportcentrum. Een zwemfaciliteit op Kardinge is noodzakelijk voor zowel zwemles als recreatief zwemmen. Ook is er grote behoefte aan een extra sporthal voor uitbreiding van de capaciteit breedtesport.

We spannen ons maximaal in om de schaatsfaciliteit overeind te houden, maar zonder een externe bijdrage lukt dit niet. Net als bij de andere grote projecten heeft nieuwbouw van het sportcentrum inclusief de ijsvoorzieningen een grote financiële impact op de gemeentebegroting. Inclusief ijsfaciliteit komt de verwachte investeringsom uit op een bedrag tussen de 175 en 200 miljoen euro. Het aandeel van de ijsfaciliteit hierin komt uit op circa 100 miljoen euro. We onderzoeken mogelijke optimalisaties binnen deze investering. In dit bedrag wordt nog geen rekening gehouden met de kosten voor een parkeervoorziening voor de P+R, het sportcentrum en het recreatiegebied.

We werken drie scenario's uit voor de vervanging van Kardinge; één variant met ijsfaciliteit en twee varianten zonder ijsfaciliteit waarbij in één variant rekening wordt gehouden met de toevoeging van een topsporthal. We gaan er in de drie scenario's op dit moment vanuit dat het in 2014 nieuw gebouwde deel behouden blijft.

We verwachten in het voorjaar van 2025 een investeringsvoorstel aan uw raad voor te kunnen leggen.

Relatie met financiële reservering

Voor de vervanging van Kardinge is in 2030 op dit moment een budget beschikbaar van rond de 7 miljoen euro per jaar. Dit betreft het huidige beschikbare budget voor Kardinge en aanvullende middelen voor een sporthal en plankosten. Een eerste indicatie van de benodigde middelen voor de vervanging (inclusief ijsfaciliteit en parkeereexploitatie) komt uit een op structureel bedrag tussen de 15,5 en 18 miljoen euro. Er zijn nog veel onzekerheden ten aanzien van het uiteindelijk benodigde bedrag.

Voor de financiële reservering houden we rekening met een aanvullende structurele bijdrage van circa 11 miljoen vanaf 2030. Daarnaast verwachten we op dit moment nog een tekort bij de gebiedsontwikkeling van 7,2 miljoen euro. Of en in welke mate zich een tekort gaat voordoen is afhankelijk van de varianten die we aan het onderzoeken zijn.

Martiniplaza

Bij Martiniplaza zijn we minder ver dan de overige projecten. Gezien de bouwkundige staat van Martiniplaza lijkt het logisch om niet over te gaan tot renovatie maar te kiezen voor nieuwbouw. Welke faciliteiten daarbij worden teruggebouwd en op welke locatie wordt nader onderzocht. Indicatief komt de verwachte investering op dit moment uit op een bedrag van rond de 200 miljoen euro. De bijbehorende aanvullende structurele bijdrage wordt op dit moment ingeschat op ongeveer 10 miljoen euro. Dit betreft een ruwe schatting op basis van de huidige bekende informatie en zal de komende tijd nader gespecificeerd en onderbouwd worden.

Het is niet realistisch dat Martiniplaza rond 2030 wordt aangepakt. Tot nu toe werd uitgegaan van instandhouding van het gebouw met sloop (en al dan niet vervanging) van de beurshallen in 2030. Na 2030 moet rekening worden gehouden met aanvullende onderhoudswerkzaamheden.

Relatie met financiële reservering

Uit de eerste visuele inspectie en analyse van de onderhoudsplannen blijkt dat de bouwkundige staat van Martiniplaza slechter is dan gedacht. Instandhouding tot tenminste 2035 vraagt op korte termijn maatregelen en acties om de veiligheid en continuïteit van Martiniplaza te garanderen.

In de komende periode moet duidelijker worden wat de kosten zijn. De aanvullende werkzaamheden voor 2025 en 2026 zijn in beeld gebracht. Vanuit de gemeente is een aanvullende structurele bijdrage nodig ter dekking van de kapitaalslasten. Indicatief houden we rekening met 0,7 miljoen euro structureel in 2025 en 2026. Voor een betere onderbouwing van de kosten in 2025, 2026 en de jaren daarna voeren we een nader onderzoek uit.

Museum aan de A

Bij het project Museum aan de A (MadA) gaat het om de vraag of er in Groningen een Historisch Museum moet komen. Het is de verwachting dat het museum 50.000 bezoekers per jaar zal trekken.

Belangrijk onderdeel van de keuze zijn de verbouw en renovatie van het Canterhuis en het Gotisch Huis. Deze panden behoren tot de oudste bebouwing van de stad. Op de businesscase zal een second opinion worden uitgevoerd waarna we vervolgens toe kunnen werken naar een definitief go/no go besluit.

Relatie met financiële reservering

De verwachte investering bedraagt op dit moment circa 23 miljoen euro. De aanvullend benodigde structurele bijdrage komt naar verwachting uit op circa 0,9 miljoen euro vanaf 2029.

Gebiedsontwikkeling Stationsgebied

Het stationsgebied betreft de gebiedsontwikkeling tussen het Emmaviaduct, de Parkweg en de Achterweg. De nieuwe stadswijk Spoorkwartier is het meest prominente onderdeel (inclusief Zuidplein en aansluiting Parkweg). Aan de

randen van het Spoorkwartier is sprake van drie investeringsprojecten: de insnijding van het Emmaviaduct, herinrichting van het stationsplein en de aanpak van de Stationsweg.

Relatie met financiële reservering

We verwachten de grondexploitatie stationsgebied in 2025 ter vaststelling aan uw raad voor te leggen. Op dit moment verwachten we een tekort bij de grondexploitatie van circa 17 miljoen euro. We kijken naar mogelijkheden om het tekort terug te brengen. Als bij het vaststellen van de grondexploitatie een tekort resteert, moet hiervoor een voorziening worden getroffen.

Daarnaast verwachten we in 2024 of 2025 voorstellen aan uw raad voor te leggen om investeringskredieten beschikbaar te stellen voor het Zuidplein en de insnijding van het Emmaviaduct. De bijbehorende structurele kapitaallasten kunnen deels binnen beschikbare middelen worden opgevangen. Er resteert een structurele opgave van circa 0,5 miljoen euro vanaf 2028.

Gebiedsontwikkeling Meerstad

Het Masterplan Meerstad uit 2005 is geactualiseerd. Uw raad heeft Agenda van de Toekomst Meerstad op 16 november 2022 vastgesteld als basis voor de verdere uitwerking. De meest in het oog springende wijzigingen zijn de concentratie van nieuwe woon- en werkgebieden, het behouden van waardevolle natuur, een meer gevarieerd woonaanbod, kleinere voorzieningenclusters op loop- en fietsafstand en de realisatie van het energielandschap in Meerstad-Noord.

Op 29 november 2023 heeft uw raad een voorkeursvariant voor de verdere uitwerking van Meerstad vastgesteld. Een belangrijke wijziging betreft een omslag naar meer woningen in het betaalbare segment (sociale huurwoningen, middenhuur en gesubsidieerde en betaalbare koopwoningen).

Relatie met financiële reservering

Voorlopig wordt rekening gehouden met een tekort in de grondexploitatie. Begin 2025 wordt een uitwerking van de voorkeursvariant met de financiële consequenties en een dekkingsvoorstel ter besluitvorming aan de raad voorgelegd. De benodigde middelen moeten daarom worden meegenomen in de begroting 2025. We verwachten een deel van het tekort binnen de grondexploitatie Meerstad op te kunnen lossen. We denken dat vanuit de gemeente een aanvulling nodig is van circa 10 miljoen euro incidenteel. Daarnaast is een structureel budget nodig ter dekking van kapitaallasten van bovenwijkse voorzieningen (infrastructuur) die vanuit de grondexploitatie overkomen naar de gemeente. Hiervoor is een oplopend structureel budget nodig van 50 duizend euro in 2025 tot 2,9 miljoen euro vanaf 2030. Na 2030 loopt het benodigde structurele budget verder op.

Westelijke ringweg

De aanpak van de westelijke ringweg is van belang voor de doorontwikkeling van de Reitdiepzone, Westend/Vinkhuizen-zuid en Suikerzijde. Voor de toekomstige ombouw van de westelijke ringweg sparen we met de Spaarregeling Ringwegen. Met de provincie hebben we afgesproken te sparen in de verhouding 2/7 gemeente en 5/7 provincie. Vooralsnog wordt uitgegaan van start realisatie in 2030. We gaan uit van uitvoering in verschillende fases. In een gezamenlijk MIRT traject van rijk, provincie en gemeente, kijken we naar nut en noodzaak van de aanpak.

Relatie met financiële reservering

Vooralsnog wordt uitgegaan van realisatie na 2030, maar doordat het Rijk eind 2024 harde garanties wil over cofinanciering vanuit de regio is zicht op dekking nodig. Vanuit de regio zijn wij en de provincie bereid cofinanciering bij te dragen. Vooralsnog heeft het Rijk aangegeven een bedrag van 82 miljoen euro beschikbaar te hebben voor ombouw van de westelijke ringweg en de rondweg Hoogkerk. Dit is minder dan waar de regio eerder vanuit ging. Er is op dit moment dus geen dekking voor de gehele investering. Wij hebben een budget van 454 duizend euro per jaar beschikbaar. Ter dekking van het gemeentelijk aandeel is op basis van huidige inschattingen meer nodig. Dit is afhankelijk van het scenario dat wordt gekozen in het Bestuurlijk Overleg eind 2024. Bij onvoldoende middelen wordt de ombouw óf gefaseerd uitgevoerd óf worden de ambities bijgesteld.

Vooralsnog houden we rekening met een benodigde aanvulling van circa 0,5 miljoen euro vanaf 2033. De oploop van de financiële reservering loopt nu tot en met 2030. De benodigde bijdrage voor de westelijke ringweg moet worden meegenomen bij het bepalen van de financiële reservering bij volgende begrotingen.

Masterplan sportvoorzieningen

Ons sportvastgoed is sterk verouderd en sluit (kwalitatief en technisch) niet meer aan bij deze tijd. Het is nodig de bestaande sportvoorzieningen door te ontwikkelen, zodat deze kunnen meebewegen met de veranderende behoefte van de inwoners (vergrijzing, verjonging, wijkvernieuwing, etc.) om te sporten en te bewegen in de verschillende wijken. Daar komt bij dat de gemeente Groningen de komende jaren verder groeit. Daarom moeten er de komende jaren meer (en andere typen) sportvoorzieningen in de gemeente gerealiseerd worden. Ook bij onderhoud en vervanging van bestaande sportvoorzieningen moeten we hier rekening mee houden.

In het masterplan worden demografische en beleidsmatige uitgangspunten aan elkaar gekoppeld. Daarnaast worden fysieke en sociale kenmerken in de wijken inzichtelijk gemaakt. Dit kan dienen als onderbouwing van de keuzes op welke locatie welk type sportvoorzieningen nodig zijn. Uw raad heeft op 15 mei 2024 de eerste fase van het masterplan vastgesteld (via het ambitiesdocument (door)ontwikkeling sportvoorzieningen 2037).

Als resultaat van het masterplan wordt duidelijk in welke gebieden/wijken de urgentie het grootst is om sportvoorzieningen (door) te ontwikkelen en om welk type sportvoorzieningen het per gebied gaat. Dit inzicht dient als integraal uitgangspunt voor sport bij gebiedsontwikkelingen. Investerings die in het masterplan worden opgenomen zijn uitbreiding van buitensport (sportparken en sportvelden), vervanging binnensport (sporthallen, sportzalen en gymzalen), vervanging zwemcapaciteit, doorontwikkeling beweegvoorzieningen in de openbare ruimte en kwalitatieve verbetering van al het sportvastgoed.

Relatie met financiële reservering

Voor het bepalen van de opgaven voor de begroting 2025 moeten we kijken naar de investeringen waarover in de komende twee jaar een besluit moet worden genomen. Een eerste indicatie laat zien dat het om een investering van meer dan 100 miljoen euro gaat. Het gaat om een uitbreiding van de sportvoorzieningen in Meerstad (sportpark Eemskanaalzone en uitbreiding sportpark Engelbert), de vervanging / renovatie van Zwembad Scharlakenhof, het realiseren van een blaashal en investeringen in vervanging verbetering en verduurzaming van binnensport en buitensportvoorzieningen.

Vooralsnog houden we rekening met een benodigd structureel budget dat oploopt tot bijna 8 miljoen euro vanaf 2029.

Zonnepark Meerstad Noord

Zonnepark Meerstad-Noord is een gemeentelijk initiatief voor het ontwikkelen, realiseren en exploiteren van een zonnepark. Dit zonnepark is goed voor de productie van duurzame elektriciteit van ongeveer 60.000 Groningse huishoudens. Zonnepark Meerstad-Noord speelt daarmee een belangrijke rol in het realiseren van de gemeentelijke duurzaamheidsambities. Het park zal bijna 50% van de gemeentelijke doelstelling voor zonneparken in kunnen vullen. In de ontwikkelfase gaat het om:

- het uitwerken van de business case van het project;
- het verkrijgen van vergunningen tot en met een mogelijke gang naar de Raad van State;
- de aanbesteding van de realisatie van het project;
- en het finale investeringsvoorstel.

In de ontwikkelfase wordt ook de juridische structuur ingevuld. Bij de realisatie van het zonnepark dient rekening te worden gehouden met de nu aanwezige (beperkte) netcapaciteit en de snelheid waarmee deze capaciteit wordt uitgebreid door TenneT. Zonnepark Meerstad Noord wordt ontwikkeld door de gemeente Groningen en een aantal grondeigenaren in het plangebied van Meerstad.

Relatie met financiële reservering

Het is van belang zo snel mogelijk te beginnen met het bouwrijp maken van de gronden. Het inklinken van de grond voor het HSMS-station duurt minstens één jaar. Daarnaast bestaat er vanuit de omwonenden de wens om eerder te beginnen met het planten van struikgewas, bomen en andere begroeiing. De ontwikkelkosten zijn geraamd op 7,3 miljoen euro en bestaan uit:

- Kosten t/m Raad van State: 0,5 miljoen euro
- Bouwleges 2,5 miljoen euro
- Kosten bouwrijp maken Dijkswal en een (sobere) Fivel: 4,3 miljoen euro

De kosten tot en met de raad van state en de bouwleges (samen 3 miljoen euro) zijn in 2024 gedekt uit de algemene reserve. De investeringskosten voor het bouwrijp maken en een sobere Fivel van 4 miljoen euro worden in 2025 gemaakt. De rentekosten van de gemeentelijke kapitaalstorting aan het gemeentelijk energiebedrijf (een BV) bedraagt structureel 86 duizend euro.

Wettelijke indicatoren

De gegevens van onze wettelijke indicatoren zijn conform wet en regelgeving (Besluit begroting en verantwoording) opgenomen op de website ["Waar staat je gemeente"](#).

Uitgangspunten begroting

Financiële uitgangspunten begroting 2025	
Nominale ontwikkelingen (stijging lonen en prijzen)	
Nominale compensatie 2025	3,83%
Tarief stijgingspercentage 2025	3,44%
Rente	
Rentepercentage nieuwe lang lopende leningen	2,50%
Rente omslag percentage (ROP)	1,70%
Rente omslag percentage grondexploitaties (ROP Grex)	1,70%

Nominale ontwikkelingen

De nominale ontwikkelingen geven weer wat de verwachte stijging van de lonen en de prijzen is. De budgetten worden via de 'nominale compensatie' waardevast gehouden ten laste van het financieel meerjarenbeeld.

De ontwikkeling van de tarieven volgt de ontwikkeling van de nominale compensatie waarbij er ook wordt nagecalculeerd voor de ontwikkeling van lonen en prijzen in de voorgaande twee jaren.

We baseren onze raming op het Centraal Economisch Plan (CEP) van het CPB in het voorjaar.

Nominale compensatie 2025

Loonontwikkeling

Werkgevers en vakbonden hebben een akkoord gesloten over een nieuwe CAO die loopt van 1 januari 2024 t/m het eerste kwartaal van 2025. De salarissen worden structureel verhoogd met 4,75% per 1 januari 2024 en met nog eens 1,25% per 1 oktober 2024. Dit komt in 2024 neer op een gewogen stijging van 5,06%. De afgesloten CAO voor 2024 werkt voor 2025 nog door voor 0,94%. Vanaf 2024 wordt ook de pensioengrondslag van het IKB verbreed: dit geeft een toename van 0,15%.

De werkgeverslasten voor de premies sociale lasten en pensioenen zijn in 2023 per saldo met 0,45% afgenomen. Deze informatie was bij het opstellen van de begroting 2024 nog niet bekend en leidt nog tot een bijstelling van de loonkosten.

We houden in de begroting 2025 rekening met de volgende loonontwikkeling.

2025	2026	2027	2028
4,24%	3,80%	4,80%	4,00%

Prijzontwikkeling

Voor de prijsontwikkeling gaan wij uit van prijsmutatie netto materiële overheidsconsumptie IMOC (informatie via het Centraal Economisch Plan van het Centraal Planbureau). In onderstaande tabel zijn de bijgestelde percentages uit deze publicatie van maart 2024 opgenomen.

2025	2026	2027	2028
2,20%	2,20%	2,20%	2,20%

Loon- en prijsontwikkeling

Voor onze nominale compensatie rekenen we met één percentage met de verhouding 80% loon en 20% prijs.

Nominale compensatie 2025	2025	2026	2027	2028
Loon 80% en prijs 20%	3,83%	3,48%	4,28%	3,64%

Voor de ontwikkeling van de jeugdbudgetten houden we de landelijk gepubliceerde cijfers aan voor 2025. Voor de jaren daarna gaan we vooralsnog uit van onze reguliere percentages.

Nominale compensatie jeugd	2025	2026	2027	2028
Loon en prijs	4,96%	3,48%	4,28%	3,64%

Tarief stijgingspercentage 2025

De publiekrechtelijke tarieven worden in beginsel aangepast met de nominale ontwikkelingen gecorrigeerd met de nacalculaties over de voorgaande jaren zoals hiervoor is aangegeven. De definitieve percentages worden bepaald aan de hand van de voorgeschreven kostendekkendheid. Wij verwijzen hiervoor naar de paragraaf lokale heffingen. Het stijgingspercentage voor de OZB wordt mede bepaald aan de hand van de totale woonlasten.

Stijging tarieven	2025
Nominale ontwikkeling 2025	3,83%
Nacalculatie voorgaande jaren	-0,39%
Totaal tariefstijging 2025	3,44%

Rente

Voor een toelichting op de renteontwikkelingen verwijzen wij naar de paragraaf financiering.

Bestuur

College van Burgemeester en wethouders

Burgemeester Koen Schuiling (VVD)

Openbare Orde en Veiligheid, Toezicht en Handhaving openbare ruimte, Nationaal Programma Groningen, Externe betrekkingen en Stedenbanden, Regionale Samenwerking, Media en Communicatie, Coördinatie Akkoord van Groningen, Asielbeleid in relatie tot Veiligheidsberaad, Algemene Zaken, Gemeentearchief

Mirjam Wijnja (GroenLinks)

Financiën, Personeel en Organisatie, Gebiedsgericht werken en democratische vernieuwing, Beheer en onderhoud, Groen en Klimaatadaptatie, Wijkwethouder Binnenstad

Carine Bloemhoff (PvdA)

Onderwijs, Werk en Participatie, Arbeidsmarktbeleid, Economische Zaken, Internationale Handel en Samenwerking, Toerisme en Recreatie, Haven en Marktwezen, Wijkwethouder Oude Wijken

Kirsten de Wrede (PvdD)

Landbouw en Platteland, Eiwittransitie, Natuur en Ecologie, Dieren Circulaire Economie, Cultuur, Dorpswethouder Haren en omgeving

Eelco Eikenaar (SP)

Sociale Wijkvernieuwing, Zorg en Wonen, Huishoudelijke hulp, Armoede, Inkomen en Schulden, Accommodatiebeleid, Wijkwethouder West

Inge Jongman (ChristenUnie)

Zorg en Welzijn, Beschermd Wonen en Opvang, Ouderen, Sport en Bewegen,
Versterking en Herstel, Dorpswethouder Ten Boer en omgeving

Philip Broeksma (GroenLinks)

Energietransitie, Verkeer en Vervoer, Publieke dienstverlening en ICT

Rik van Niejenhuis (PvdA)

Ruimtelijke ordening, Wonen, Fysieke Wijkvernieuwing, Grondzaken,
Maatschappelijk vastgoed, Wijkwethouder Oost

Manouska Molema (GroenLinks)

Jeugd en Jeugdhulp, Volksgezondheid, Zorg en Veiligheid, Integratie en
Emancipatie, Asielzaken, Evenementen, Wijkwethouder Zuid

Christien Bronda

Gemeentesecretaris

Gemeenteraad

Jeffrey van Hoorn
GroenLinks
[Fractievoorzitter](#)

Benni Leemhuis
GroenLinks

Elte Hillekens
GroenLinks

Femke Folkerts
GroenLinks

Tim van de Vendel
GroenLinks

Sophie Middelhuis
GroenLinks

Justine Jones
GroenLinks

Peter Swart
GroenLinks

Ceciel Nieuwenhout
GroenLinks

Rita Pestman
PvdA

Joren van Veen
PvdA
[Fractievoorzitter](#)

Rozemarijn Gierkink
PvdA

Rico Tjepkema
PvdA

Jahir Scoop
PvdA

Fette Mollema
PvdA

Mirjam Gietema
D66

Andrea Poelstra-Bos
D66

Jim Lo-A-Njoe
D66
[Fractievoorzitter](#)

Maria Martinez Doubiani
D66

Tom Rustebiel
D66

Amrut Sijbolts
Stadspartij 100% voor Groningen

Niels Hilboesen
Stadspartij 100% voor Groningen

Mariska Sloot
Stadspartij 100% voor Groningen

Yaneth Menger
Stadspartij 100% voor Groningen
[Fractievoorzitter](#)

Wesley Pechler
Partij voor de Dieren
[Fractievoorzitter](#)

Janette Bosman
Partij voor de Dieren

Bart Hekkema
Partij voor de Dieren

Terence van Zoelen
Partij voor de Dieren

**Hans
de Waard**
SP

**Daan
Brandenburg**
SP
[Fractievoorzitter](#)

**Floor
Mertens**
SP

**Jurrie
Huisman**
SP

**Elisabeth
Akkerman**
VVD

**Rik
Heiner**
VVD

**Letje
Jacobs-Setz**
VVD
[Fractievoorzitter](#)

**Daan
Swets**
Student en
Stad
[Fractievoorzitter](#)

**Pablo
Vermerris**
Student en Stad

**Olivier
van Schagen**
Student en Stad

**Etkin
Armut**
CDA

**Jalt
de Haan**
CDA
[Fractievoorzitter](#)

**Laurent
Dwarshuis**
CU

**Peter
Rebergen**
CU
[Fractievoorzitter](#)

**Evelien
Bernabela**
Partij voor het
Noorden

**Leendert
van der Laan**
Partij voor het
Noorden
[Fractievoorzitter](#)

**Kelly
Blauw**
PVV
[Fractievoorzitter](#)

**Koen
Schuiling**
Burgemeester

**Josine
Spier**
Griffier